

WWF

ΕΤΗΣΙΑ
ΕΚΘΕΣΗ

2017

ΝΟΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Έκθεση 2017 για την εφαρμογή
της περιβαλλοντικής νομοθεσίας

Συντονισμός συγγραφής και επιμέλεια: Θεοδότα Νάντσου και Γιώργος Χασιώτης

Συντάκτες ενότητων:

Άννα Βαφειάδου, νομική συνεργάτις

Νίκος Μάντζαρης, υπεύθυνος πολιτικής για την ενέργεια και την κλιματική αλλαγή, WWF Ελλάς

Θεοδότα Νάντσου, επικεφαλής πολιτικής, WWF Ελλάς

Γιώργος Χασιώτης, νομικός συντονιστής, WWF Ελλάς

Ιόλη Χριστοπούλου, υπεύθυνη πολιτικής για το φυσικό περιβάλλον

Σύνταξη κεφαλαίων:

Λούση Κιουσοπούλου, δικηγόρος

Στέφανος Δόσης, συνεργάτης δασικών προγραμμάτων

Εύη Κορακάκη, υπεύθυνη δασικών προγραμμάτων, WWF Ελλάς

Γιώργος Παξιμάδης, υπεύθυνος θαλάσσιων προγραμμάτων

Μιχάλης Προδρόμου, σύμβουλος ενεργειακής πολιτικής, WWF Ελλάς

Αντιγόνη Φούτση, συνεργάτις προγράμματος αλιείας

Ηλίας Τζηρίτης, συντονιστής τοπικών δράσεων, WWF Ελλάς

Το WWF Ελλάς είναι το ελληνικό τμήμα της διεθνούς περιβαλλοντικής οργάνωσης WWF – World Wide Fund for nature. Με περισσότερους από 5.000.000 υποστηρικτές παγκοσμίως, το WWF έχει ενεργή παρουσία σε περισσότερες από 100 χώρες.

Αποστολή του WWF είναι να σταματήσει την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και να χτίσει ένα μέλλον αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπων και φύσης, προστατεύοντας τη βιοποικιλότητα, διασφαλίζοντας τη βιώσιμη χρήση των ανανεώσιμων φυσικών πόρων, και προωθώντας τη μείωση της ρύπανσης και της σπάταλης κατανάλωσης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2
ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ-ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ	11
Εξελίξεις στο εθνικό δίκαιο	11
Εξελίξεις στο διεθνές και ενωσιακό δίκαιο	13
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗ	16
Εξελίξεις στο εθνικό δίκαιο	16
Εξελίξεις στο ενωσιακό δίκαιο	19
Στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση	20
Άλλα θέματα αδειοδότησης	24
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ	26
Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης	27
Σώμα επιθεωρητών δημόσιας διοίκησης	28
Επιθεωρητές περιβάλλοντος	29
Περιβαλλοντικοί έλεγχοι από άλλες υπηρεσίες	32
ΠΡΑΣΙΝΟΙ ΠΟΡΟΙ	36
Κρατικά έσοδα για το περιβάλλον	36
Πράσινο Ταμείο	38
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για το περιβάλλον	42
ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ	44
Αυθαίρετα	44
Χωροταξία	45
Νομολογία Συμβουλίου της Επικρατείας	47
Πολεοδομική νομοθεσία και αστικός σχεδιασμός	49
ΑΕΡΑΣ	52
ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ	61
Οδηγίες της ΕΕ για τη φύση	61
Εθνική νομοθεσία για τη φύση	68
Προστασία υγροτόπων	87
Δάση	88
Θάλασσα και ακτές	108
ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ & ΕΝΕΡΓΕΙΑ	124
Ευρωπαϊκή και διεθνής ενεργειακή και κλιματική πολιτική	124
Εθνική νομοθεσία και πολιτική	136
ΝΕΡΟ	154
Διαχείριση υδάτινων πόρων	154
Γεωργία	166

ΣΤΕΡΕΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ	168
Εθνική νομοθεσία	168
Νομοθεσία της ΕΕ	175
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	177
Πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής	177
WWF: Ελάφρυνση χρέους για ζωντανή οικονομία	180
Αναπτυξιακή πολιτική	182
Οικονομική πολιτική της ΕΕ	185
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 – ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ ΕΕ	191
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 - ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ	193
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3 - ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ WWF ΕΛΛΑΣ	197

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι περιβαλλοντικοί νόμοι δεν είναι απλές διακηρύξεις προθέσεων. Είναι κοινή δέσμευση για προστασία του περιβάλλοντος ως κοινού αγαθού. Η καλή εφαρμογή και η βελτίωσή τους είναι ευθύνη όλων μας.

Δημήτρης Καραβέλλας
Διευθυντής
WWF Ελλάς

Με στόχο την ενδυνάμωση μιας ισχυρής και θετικά παρεμβατικής κοινωνίας πολιτών, που βασίζεται στην έγκυρη γνώση και απαραίτητη πληροφόρηση, το WWF Ελλάς εκδίδει εδώ και 12 χρόνια την ετήσια έκθεση για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

Πρόκειται για ομαδική και διεπιστημονική εργασία που έρχεται ως αποτέλεσμα επίμονης και οργανωμένης δουλειάς του WWF Ελλάς για ενίσχυση του περιβαλλοντικού δικαίου στην Ελλάδα. Η έκθεση αυτή είναι το επιστέγασμα σειράς από παρεμβάσεις για τη βελτίωση της νομοθεσίας, ενίσχυσης της κοινωνίας των πολιτών μέσα από την εθελοντική νομική μας ομάδα, καθώς και νομικές ενέργειες για την αποτροπή της απώλειας περιβαλλοντικού κεκτημένου.

Η έκθεση αυτή καλύπτει σημαντικό κενό στην Ελλάδα. Συχνά βλέπουμε κακογραμμένους νόμους και περιβαλλοντικές διατάξεις που έρχονται διάσπαρτες σε μια σειρά από άσχετα νομοσχέδια. Βλέπουμε όμως και θετικές εξελίξεις που ίσως αποτελούν εξαίρεση, όμως πρέπει να τονίζονται και να ενθαρρύνονται, ώστε να γίνουν κανόνες. Το κυριότερο: γινόμαστε καθημερινά μάρτυρες ενός τεράστιου ελλείμματος λογοδοσίας για το επίτεδο εφαρμογής των περιβαλλοντικών κανόνων που μας δεσμεύουν όλους στην Ελλάδα.

Με αυτή την έκθεση, συνθέτουμε τη συνολική ανά έτος εικόνα εφαρμογής του περιβαλλοντικού δικαίου. Και επειδή, παρά την κακονομία και την αδιαφάνεια που μαστίζει την Ελλάδα, «άγνοια νόμου δεν συγχωρείται», εμείς φροντίζουμε να μετατρέπουμε νόμους και πολιτικές σε γνώση προσβάσιμη από όλους. Θυμίζουμε επίσης ότι η προστασία της φύσης και το ασφαλές πλαίσιο για τις επενδύσεις έχουν κοινό παρονομαστή: ξεκάθαρους, δίκαιους και διαφανείς κανόνες.

Στη φετινή έκθεση, τονίζονται ιδιαίτερα τα ζητήματα περιβαλλοντικής διαφάνειας και ανοιχτής πρόσβασης σε σημαντικές πληροφορίες για το περιβάλλον. Επίσης αναδεικνύεται το σημαντικό έλλειμμα ενός οργανωμένου συστήματος περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων, όπως επίσης και η αδυναμία (ή απροθυμία;) του κράτους να εισπράξει τα περιβαλλοντικά πρόστιμα. Στο πεδίο της κοινοτικής νομοθεσίας, η Ελλάδα έρχεται δεύτερη σε μη συμμόρφωση προς αποφάσεις του Δικαστηρίου της ΕΕ, ενώ έχει 24 ανοιχτές υποθέσεις παραβιάσεων κοινοτικού δικαίου.

Εξαιρετικά αρνητική εξέλιξη αποτελεί το γεγονός ότι αντί για εστίαση στην ενίσχυση της εφαρμογής του περιβαλλοντικού δικαίου, το περιβαλλοντικό υπουργείο εξαντλεί την πολιτική ευρηματικότητά του σε νεολογισμούς για την παράκαμψη των νόμων, όπως είναι οι 'οικιστικές πυκνώσεις' που υποβιβάζουν τους δασικούς χάρτες σε εργαλείο τακτοποίησης παρανομιών.

Στις θετικές εξελίξεις καταγράφονται η θωράκιση των κοινοτικών οδηγιών για τη φύση, η κύρωση της συμφωνίας για το διασυνοριακό Πάρκο Πρεσπών που καθυστέρησε αδικαιολόγητα, και η υιοθέτηση νέων αυστηρών ορίων εκπομπών για μεγάλες μονάδες καύσης με τη θετική ψήφο της Ελλάδας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο όρος «περιβάλλον» από μόνος του είναι ενδεικτικός της σημασίας της πραγματικότητας που περιγράφει: το σύνολο των ζωντανών οργανισμών και αβιοτικών πραγμάτων και συνθηκών που περιβάλλουν τον άνθρωπο ως άτομο και ως κοινωνία. Περιβάλλον είναι τα πάντα που υπάρχουν φυσικά γύρω μας, είναι οι συνθήκες και το πλαίσιο που κάνει τη δυνατή τη ζωή όπως την ξέρουμε. Ως τέτοιο, το περιβάλλον αποτελεί κοινό αγαθό ζωτικής αξίας.

Είτε ως αντικείμενο ηθικής προσωπικής και συλλογικής στάσης, είτε ως τεχνοκρατικό πεδίο λήψης αποφάσεων, η προστασία του περιβάλλοντος ως κοινού αγαθού αποτελεί χώρο άσκησης μακροχρόνιας ή και επείγουσας πολιτικής παρέμβασης μέσω νομικών ρυθμίσεων.

Το περιβάλλον ως αξία δικαίου

Η ένταξη της προστασίας του περιβάλλοντος στα πεδία νομοθετικής ρύθμισης των περισσότερων κρατών του κόσμου εξελίχθηκε σε συγκροτημένο τομέα νομοθεσίας σχετικά πρόσφατα στην ιστορία του δικαίου, κυρίως ως αποτέλεσμα καταστροφών και συγκεκριμένων προβλημάτων υποβάθμισης. Εξελίχθηκε όμως ταχύτατα σε έναν από τους πιο ογκώδεις τομείς ρύθμισης, ιδιαίτερα καθώς στις τελευταίες δεκαετίες η επιστημονική έρευνα καταδεικνύει με κατατρεχτικό ρυθμό τις επιπτώσεις που επιφυλάσσει σε ανθρώπους και οικονομία η καταστροφή των οικοσυστημάτων και της επιδείνωσης τα υγείας του περιβάλλοντος.

Ισχυρός παράγοντας πίεσης για περιβαλλοντικές ρυθμίσεις και προστασία των κοινών αγαθών είναι η ίδια η κοινωνία. Ακόμα και σε καιρούς οικονομικών ή άλλων κρίσεων, η αγωνία και το ενδιαφέρον για τη ζωντανή φύση και η αγωνία για προβλήματα όπως η θαλάσσια ρύπανση ή η καταστροφές δασών παραμένουν έντονα.

Σε φετινή έρευνα του Ευρωβαρόμετρου,¹ για λογαριασμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, αποτυπώθηκε ακριβώς αυτή η πραγματικότητα: 75% των ευρωπαίων πολιτών επιθυμούν περισσότερη παρέμβαση της ΕΕ υπέρ της προστασίας του περιβάλλοντος. Το ποσοστό αυτό μάλιστα είναι αυξημένο κατά 8% από την όμοια έρευνα της προηγούμενης χρονιάς, με την Ελλάδα να εμφανίζει σημαντική αύξηση του ποσοστού κατά 12 μονάδες.²

Για την ιστορία, σε πολλές περιπτώσεις, κινήματα και περιβαλλοντικές οργανώσεις έχουν ασκήσει πίεση για τη θέσπιση προστατευτικού πλαισίου. Από τις παλιότερες στην ιστορία νομοθετικές ρυθμίσεις που ήλθαν ως αποτέλεσμα κοινωνικής πίεσης για προστασία είναι η βρετανική Sea Birds Preservation Act (1869) και η Clean Water Act (1971) των ΗΠΑ. Σε διεθνές επίπεδο, σίγουρα αξιοσημείωτη νίκη του παγκόσμιου κινήματος για αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής είναι, παρά τη μειωμένη φιλοδοξία της, η Συμφωνία του Παρισιού για την Κλιματική Αλλαγή (2015).

Στην Ελλάδα, σημαντική κατάκτηση αποτελεί αναμφισβήτητα το άρθρο 24 του Συντάγματος του 1975, το οποίο περιλαμβάνει μεν το περιβάλλον στα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, επικεντρώνεται όμως στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος με ιδιαίτερη αναφορά στα δάση. Ορόσημα στην ιστορία του ελληνικού περιβαλλοντικού δικαίου αποτελούν και αρκετοί νόμοι, όπως ο

¹ European Parliament. (2017, April). *Two years until the 2019 European elections - Special Eurobarometer of the European Parliament [Survey]*. Ανάκτηση από [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/599336/EPRS_STU\(2017\)599336_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/599336/EPRS_STU(2017)599336_EN.pdf)

² Survey: Europeans want more EU action on environmental protection. (2017, 8 Μαΐου). Ανάκτηση από: <https://www.wwf.gr/crisis-watch/crisis-watch/governance/17-governance/survey-europeans-want-more-eu-action-on-environmental-protection>

ν. 3937/2011 για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας που ψηφίστηκαν ως αποτέλεσμα κοινωνικής πίεσης και προτάσεων περιβαλλοντικών οργανώσεων για περιβαλλοντική προστασία.

Όπως όμως επισημαίνεται και από το Συμβούλιο της Ευρώπης,³ η διεθνής περιβαλλοντική νομοθεσία παραμένει αποσπασματική και θεματικά εστιασμένη, καθώς απουσιάζει μια γενική σύμβαση – πλαίσιο. Χαρακτηριστικό ίσως αυτού του ελλείμματος είναι πως το περιβάλλον δεν περιλαμβάνεται σαφώς στα 30 βασικά δικαιώματα του ανθρώπου, όπως αυτά θεμελιώνονται στην Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Καλύπτοντας εν μέρει αυτό το κενό, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων με μια διεσταλμένη ερμηνεία εφαρμογής συγκεκριμένων δικαιωμάτων έχει παραγάγει σημαντική νομολογία για συγκεκριμένους τύπους περιβαλλοντικής υποβάθμισης ως παραβιάσεις, π.χ., του δικαιώματος στη ζωή και στην περιουσία.⁴

Ιδιαίτερα προχωρημένο σε επίπεδο πληρότητας, συνοχής και αποτελεσματικότητας του θεσμικού πλαισίου για το περιβάλλον είναι το δίκαιο της ΕΕ. Έτσι, στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης βλέπουμε ανάμεσα στα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις αρχές που αναγνωρίζει η Ένωση να περιλαμβάνεται «το υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος και η βελτίωση της ποιότητάς του» που πρέπει να «ενσωματώνονται στις πολιτικές της Ένωσης και να διασφαλίζονται σύμφωνα με την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης».⁵

Η αξία του περιβαλλοντικού δικαίου

Λαμβάνοντας ως δεδομένη την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος ως ζωτικής σημασίας κοινού αγαθού, το περιβαλλοντικό δίκαιο λειτουργεί είτε αποτρεπτικά για σημαντικές πράξεις υποβάθμισης, είτε ενθαρρυντικά για περιβαλλοντικά ωφέλιμες συμπεριφορές και πρακτικές.

Τα οφέλη που προκύπτουν από την περιβαλλοντική νομοθεσία και την επιμελή εφαρμογή της αφορούν τόσο την ποιότητα ζωής, όσο και τη διασφάλιση της ποιότητας των οικολογικών υπηρεσιών που είναι απαραίτητες για την οικονομία και βέβαια την αποφυγή ανυπολόγιστα μεγαλύτερου οικονομικού κόστους από καταστροφές και από τις δυσμενείς επιδράσεις στην ανθρώπινη υγεία.

Ίσως όμως ακόμα πιο σημαντική, αλλά οικονομικά ανυπολόγιστη, είναι η αξία του περιβαλλοντικού δικαίου ως προστατευτικής ασπίδας για το δικαίωμα των επόμενων κοινωνιών σε καλής ποιότητας συνθήκες ζωής, σε οικολογικό πλούτο και σε πηγές γνώσης που ακόμα δεν έχουν διερευνηθεί.

Τον Σεπτέμβριο του 2016, η ΕΕ δημοσίευσε τα αποτελέσματα μελέτης για τον υπολογισμό των ωφελειών για τις σημερινές κοινωνίες από την εφαρμογή του περιβαλλοντικού δικαίου της ΕΕ.⁶ Η μελέτη ανέλυσε 244 υποθέσεις παραβίασης κοινοτικής νομοθεσίας και περιπτώσεις μη συμμόρφωσης με δέκα οδηγίες που αφορούσαν τα άγρια πουλιά, τους οικοτόπους, τα απόβλητα, την ταφή απορριμμάτων, τα αστικά λύματα, τα νερά κολύμβησης, το πόσιμο νερό, τα νιτρικά, την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων και τις βιομηχανικές εκπομπές.

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της μελέτης, η περιβαλλοντική νομοθεσία έχει ζωτική σημασία για τη μακροπρόθεσμη υγεία και ευημερία στην ΕΕ, εάν εφαρμόζεται σωστά. Αντίστοιχο ήταν και το συμπέρασμα του ελέγχου καταλληλότητας των οδηγιών για τη φύση που ολοκληρώθηκε το 2016 και αναλύεται περισσότερο στο κεφάλαιο για τη φύση και τη βιοποικιλότητα.

³ Συμβούλιο της Ευρώπης. (2012). Manual on human rights and the environment. Council of Europe Publishing.

⁴ Dogaru, L. (2014). Preserving the right to a healthy environment: European jurisprudence. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, Vol.141, σελ. 1346-1352. Επίσης: Conca, K. (2015, Οκτώβριος). A healthy environment is a human right. *The Guardian*. Ανάκτηση από: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/oct/01/a-healthy-environment-is-a-human-right>

⁵ Άρθ. 37 Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης C 364/01).

⁶ European Commission. (2016, December 7). Benefits delivered through the enforcement of EU environmental legislation. Ανάκτηση από: <http://ec.europa.eu/environment/legal/law/pubs.htm>

Μερικά παραδείγματα:⁷

ο *Χωματερές στη Γαλλία*: Στην περίπτωση της τακτοποίησης 8.523 παράνομων χωματερών στη Γαλλία, εκτιμήθηκε πως η ταχύτερη εφαρμογή της νομοθεσίας για τα απόβλητα θα αποφέρει οφέλη 1,2 δισεκ. ευρώ ανά περίπτωση, από την τήρηση των προδιαγραφών για τους χώρους ταφής, και 50 εκατ. ευρώ από την επίτευξη των στόχων επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης.

ο *Πόσιμο νερό στην Ελλάδα*: Η υπόθεση 2004/4602 αφορούσε παραβίαση της οδηγίας για το πόσιμο νερό στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας. Η έκθεση του πληθυσμού σε κακής ποιότητας νερό με υψηλές συγκεντρώσεις αρσενικού, νιτρικών και αμμωνίας είχε ως αποτέλεσμα τον χαρακτηρισμό του νερού ως ακατάλληλου προς κατανάλωση. Όπως αναφέρει η μελέτη, σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Υγείας της Ελλάδας, η συγκεκριμένη περιφέρεια είναι πρώτη στην Ελλάδα σε περιστατικά καρκίνου του πεπτικού συστήματος και του φάρυγγα. Εκτιμήθηκε ότι η πλήρης εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας, μέσα από τη δημιουργία των απαραίτητων υποδομών επεξεργασίας και καθαρισμού του νερού είχε ως αποτέλεσμα τη βελτίωση του επιπέδου υγείας για 49.000 νοικοκυριά και εξοικονόμηση 100.000-500.000 ευρώ ετησίως από την αποφυγή ιατρικών δαπανών.

ο *Προστασία Ιβηρικού Λύγκα στην Πορτογαλία*: Η υπόθεση παραβίασης αφορούσε την έγκριση κατασκευής φράγματος σε περιοχή Natura 2000 που αποτελεί ενδιαίτημα του κρισίμως απειλούμενου Ιβηρικού Λύγκα. Η Πορτογαλία δεσμεύθηκε να εφαρμόσει σειρά από μέτρα για την ανάκαμψη και αποτελεσματική προστασία του είδους. Τα μέτρα είχαν αποτέλεσμα: οι πρώτοι λύγκες γεννήθηκαν στην άγρια φύση το 2015.

ο *Καθαρός αέρας στην Ισπανία*: Η Επιτροπή ξεκίνησε το 2008 νομικές ενέργειες κατά της Ισπανίας για μη εφαρμογή οδηγιών για τις βιομηχανικές εκπομπές, καθώς 600 από τις περίπου 4.300 βιομηχανικές μονάδες δεν διέθεταν την κατάλληλη άδεια και δεν ελέγχονταν. Η υπόθεση έφθασε στο Δικαστήριο της ΕΕ και η Ισπανία καταδικάστηκε (υπόθεση C-48/10). Λόγω της καταδικαστικής απόφασης, επιταχύνθηκε η διαδικασία αδειοδότησης. Μέχρι το τέλος του 2012, όλες οι μονάδες διέθεταν άδεια και εντάχθηκαν σε καθεστώς ελέγχου και μείωσης των εκπομπών τους.

Όπως εκτιμά η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η βελτίωση του δικτύου προστατευόμενων περιοχών, μέσα από τη σωστή εφαρμογή των οδηγιών για τα άγρια πουλιά και τους οικοτόπους, έχει υπολογιστεί πως αποφέρει οφέλη περίπου 1,2 δισεκ. ευρώ για κάθε μια από τις περιπτώσεις που αναλύθηκαν.⁸

Μια ξεκάθαρη περίπτωση οφέλους από την εφαρμογή περιβαλλοντικής νομοθεσίας είναι για την Ελλάδα ο Σαρωνικός, πριν την πετρελαιοκηλίδα του Σεπτεμβρίου 2017. Η επί δεκαετίες βαριά ρύπανση της θάλασσας με αστικά κυρίως λύματα κατέληξε το 2001 σε παραπομπή της Ελλάδας στο Δικαστήριο της ΕΕ για ελλιπή λειτουργία της μονάδας επεξεργασίας λυμάτων στην Ψυττάλεια. Το Κέντρο Επεξεργασίας Λυμάτων της Ψυττάλειας ολοκληρώθηκε με κοινοτική συγχρηματοδότηση και μπήκε στην γ' φάση λειτουργίας του το 2007. Μερικά χρόνια μετά, επιστημονικές αναλύσεις και ανακοινώσεις κατέγραφαν την ξεκάθαρη βελτίωση της οικολογικής κατάστασης του Σαρωνικού.⁹

Στις 10 Σεπτεμβρίου 2017 ο Σαρωνικός επανήλθε δυσάρεστα στην επικαιρότητα λόγω της μεγάλης πετρελαιοκηλίδας που προκλήθηκε από τη βύθιση του δεξαμενοπλοίου Αγία Ζώνη II.

Η περιβαλλοντική κρίση που προκλήθηκε αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα των πολλαπλών ωφελειών που θα προέκυπταν για την οικονομία και την κοινωνία από τη σωστή και έγκαιρη εφαρμογή της νομοθεσίας για την περιβαλλοντικά ασφαλή ναυσιπλοΐα και βεβαίως του πραγματικού κόστους που προκύπτει από την πλημμελή εφαρμογή της που έχει ως συνέπεια την υποβάθμιση φυσικών οικοσυστημάτων και οικοσυστημικών υπηρεσιών. Η εκτεταμένη ρύπανση έθεσε για άγνωστο ακόμα χρονικό διάστημα πολλές από τις πλέον δημοφιλείς παραλίες της Αττικής εκτός πρόσβασης

⁷ Τα παραδείγματα αντλήθηκαν από: European Commission. (2016). Enforcing EU environmental law. Benefits and achievements. Ανακτήθηκε από http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/enforcing_EU_environmental_law_factsheet.pdf

⁸ Οπ.π.

⁹ Ενδεικτικές αναφορές στη βελτίωση της οικολογικής κατάστασης του Σαρωνικού Κόλπου από τη λειτουργία της μονάδας στην Ψυττάλεια: α) Siokou-Frangou, I. et al. (2009). Impact of Athens metropolitan area sewage outfalls on the Saronikos Gulf ecosystem. In: Impact of large coastal Mediterranean cities on marine ecosystems. Workshop proceedings. 10-12 February 2009. β) OECD. (2010). OECD Environmental Performance Reviews: Greece 2009, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264061330-en>

από λουόμενους και κατοίκους, ενώ υποβαθμίζει άλλες χρήσεις, όπως η αλιεία, ο τουρισμός και η αναψυχή. Άγνωστη παραμένει επίσης η επίπτωση της ρύπανσης στα οικοσυστήματα.

Σε διεθνές επίπεδο, ίσως η πλέον χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεσματικού θεσμικού πλαισίου είναι η Σύμβαση της Βιέννης για την προστασία της στρατοσφαιρικής στοιβάδας του όζοντος και το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ.¹⁰

Πριν από 30 χρόνια, στις 16 Σεπτεμβρίου 1987, υπογράφηκε το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ, ως επείγουσα διεθνής δράση για την αντιμετώπιση της παγκόσμιας απειλής από τη διαφαινόμενη τότε ως βέβαια κατάρρευση του προστατευτικού για τη ζωή στη γη στρώματος του όζοντος. Σύμφωνα με τις τότε επιστημονικές εκτιμήσεις, η εκτεταμένη χρήση των χλωροφθορανθράκων που χρησιμοποιούνταν για ψύξη, κλιματισμό και κτιριακές μονώσεις προκαλούσε αύξηση ατμοσφαιρικών συγκεντρώσεων χημικών ουσιών που εξασθενούσαν τη στοιβάδα του όζοντος. Σημείο συναγερμού ήταν η αποκάλυψη μιας μεγάλης 'τρύπας' στη στοιβάδα του όζοντος πάνω από την Ανταρκτική. Μάλιστα, η απώλεια όζοντος ήταν τόσο μεγάλη, ώστε η επιστημονική ομάδα που την εντόπισε θεώρησε πως ήταν αποτέλεσμα βλάβης στα όργανα μέτρησης.

Οι εκτιμώμενες τότε επιπτώσεις προκάλεσαν συναγερμό: κλιματική αλλαγή, δραματική αύξηση των περιστατικών καρκίνου του δέρματος, οφθαλμικές παθήσεις, εγκαύματα μετά από πολύ μικρή έκθεση στον ήλιο. Μελέτη της Υπηρεσίας Προστασίας του Περιβάλλοντος των ΗΠΑ εκτίμησε πως μόνο στις ΗΠΑ η αυστηρή εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου θα είναι καταλυτική για την αποτροπή 280 εκατομμυρίων περιστατικών καρκίνου του δέρματος, ενάμιση εκατομμυρίου θανάτων από δερματικό καρκίνο και 45 εκατομμυρίων επεισοδίων καταρράκτη.¹¹

Η εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου που απορρέει από το νομικά δεσμευτικό Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ έχει αποδώσει θεαματικά αποτελέσματα: η μείωση της παραγωγής και χρήσης χλωφθορανθράκων κατά 99% έχει δώσει σημεία ανάκαμψης του στρατοσφαιρικού όζοντος.¹²

Ειδικότερα όμως όσον αφορά την Ελλάδα, η ελλιπής ή μη εφαρμογή του περιβαλλοντικού δικαίου έχει σε πολλές περιπτώσεις σαφές οικονομικό κόστος που δεν αφορά μόνο την υποχρέωση καταβολής χρηματικών ποινών για μη συμμόρφωση με αποφάσεις του Δικαστηρίου της ΕΕ.¹³ Εκτός από την προαναφερόμενη περίπτωση του κακής ποιότητας πόσιμου νερού στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, εκτιμάται πως το κόστος από την ατμοσφαιρική ρύπανση φθάνει τα 7 δισεκ. ευρώ.¹⁴ Το κόστος αυτό δεν αφορά μόνο τις επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία και ποιότητα ζωής, αλλά και το άμεσο κόστος στην οικονομία.

Επίσης σημαντική οικονομική επιβάρυνση προκύπτει από την ελλιπέστατη εφαρμογή της σχετικής με τη διαχείριση των πλημμυρών νομοθεσίας. Μέσα σε μια δεκαετία, η Ελλάδα υπέστη ζημιές ύψους 3 δισεκατ. ευρώ από πλημμύρες σε όλη την επικράτεια. Οι ενισχύσεις που έλαβε από την ΕΕ ήταν 112 εκατ. ευρώ. Μεγάλο μέρος αυτών των ζημιών θα μπορούσαν να έχουν αποφευχθεί με τη σωστή και έγκαιρη εφαρμογή του σχετικού θεσμικού πλαισίου.

Σε σχετική ανακοίνωσή της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή¹⁵ επισημαίνει ως αδιαμφισβήτητα τα οφέλη από τη σωστή εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, επισημαίνοντας πως:

¹⁰ UNEP. (2017). Ozone Secretariat. Ανάκτηση από: ozone.unep.org

¹¹ EPA. (2015, 27 February). Updating ozone calculations and emissions profiles for use in the atmospheric and health effects framework model. Ανακτήθηκε από <http://bit.ly/2z2WQCo>

¹² EPA. (2006). Scientific assessment of ozone depletion: 2006. <https://www.esrl.noaa.gov/csd/assessments/ozone/2006/report.html>

¹³ Σε σχέση με τα πρόστιμα που καλείται να καταβάλει η Ελλάδα για μη συμμόρφωση με αποφάσεις του ΔΕΕ: Σταυρογιάννη, Λ. (2017, 28 Αυγούστου). Πανάκριβες οι 'αμαρτίες' του παρελθόντος. *Αυγή*. Ανακτήθηκε από <http://www.avgi.gr/article/10810/8362701/panakribes-oi-amarties-tou-parelthontos#>

¹⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017). Επισκόπηση της εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ. Έκθεση χώρας – ΕΛΛΑΔΑ. SWD(2017) 41 final. β) European Commission. (2016, September). Study to assess the benefits delivered through the enforcement of EU environmental legislation. Final report.

¹⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017). Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, και την Επιτροπή των Περιφερειών. Η επισκόπηση της περιβαλλοντικής εφαρμογής της ΕΕ: Κοινές προκλήσεις και πώς να συνδυαστούν οι προσπάθειες με σκοπό να επιτευχθούν καλύτερα αποτελέσματα. Έγγρ. COM/2017/063 final της 3ης Φεβρουαρίου 2017.

«Η περιβαλλοντική πολιτική και νομοθεσία της ΕΕ έχουν αναμφισβήτητα οφέλη: προστατεύουν, διατηρούν και βελτιώνουν το περιβάλλον για τη σημερινή και τις επόμενες γενιές, και διαφυλάσσουν την ποιότητα ζωής των πολιτών της ΕΕ. Η ανεπαρκής εφαρμογή τους επιφέρει υψηλό κοινωνικό, οικονομικό και περιβαλλοντικό κόστος και δημιουργεί άνισους όρους ανταγωνισμού για τις επιχειρήσεις. Η σημασία της ορθής εφαρμογής του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος αποτυπώνεται επίσης στο έβδομο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον¹⁶.

Ακολουθούν ορισμένα παραδείγματα των όσων θα μπορούσαν να επιτευχθούν εάν εφαρμόζονταν πλήρως οι περιβαλλοντικές απαιτήσεις της ΕΕ:

- η πλήρης συμμόρφωση με την πολιτική της ΕΕ για τα απόβλητα μέχρι το 2020 θα μπορούσε να δημιουργήσει 400.000 θέσεις εργασίας και πρόσθετο ετήσιο κύκλο εργασιών ύψους 42 δισ. EUR στις βιομηχανίες διαχείρισης αποβλήτων και ανακύκλωσης¹⁷,
- αν εφαρμοζόταν πλήρως η νομοθεσία της ΕΕ στον τομέα των υδάτων και η κατάσταση όλων των υδατικών συστημάτων βαθμολογούνταν ως «καλή», τα συνδυασμένα ετήσια οφέλη θα ανέρχονταν σε τουλάχιστον 2,8 δισ. EUR¹⁸,
- το δίκτυο Natura 2000 εκτιμάται ότι αποφέρει ετήσια έσοδα 200-300 δισ. EUR σε ολόκληρη την ΕΕ, ενώ η πλήρης εφαρμογή του Natura 2000 θα οδηγούσε στη δημιουργία 174.000 επιπλέον θέσεων εργασίας¹⁹.»

Επίσης, σύμφωνα με έκθεση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος,²⁰ η Ελλάδα θα μπορούσε να εξοικονομήσει 823 εκατ. ευρώ (τιμές 2005) από τη μείωση των ΝΟx και SO₂ στο επίπεδο που επιβάλλουν οι βέλτιστες διαθέσιμες τεχνικές. Ο υπολογισμός είναι συντηρητικός – η εξοικονόμηση μπορεί να φθάσει μέχρι τα 2,3 δισεκατ. ευρώ.

Αξίζει σε αυτό το σημείο μια σύντομη μνεία σε έκθεση του ΟΟΣΑ, στην οποία αποτιμάται το κόστος και όφελος που προκύπτει από τις αυστηρές περιβαλλοντικές ρυθμίσεις για τις οικονομίες των χωρών μελών του Οργανισμού.²¹ Με αυτή τη σημαντική διακρατική ανάλυση της οικονομικής διάστασης των περιβαλλοντικών πολιτικών ο ΟΟΣΑ αποδεικνύει πως δεν ευσταθεί η διαδεδομένη άποψη ότι οι κανονιστικές ρυθμίσεις προστασίας του περιβάλλοντος είναι «ακριβές» για την οικονομία και την παραγωγικότητα.

Η αυστηρότητα των ισχυουσών περιβαλλοντικών ρυθμίσεων σε 15 χώρες του ΟΟΣΑ παρουσιάζεται στο παρακάτω ενδιαφέρον γράφημα του The Economist.²² Όπως προκύπτει από αυτό, μερικές από τις πλέον ανταγωνιστικές και παραγωγικές οικονομίες, με πρώτες τη Δανία, την Ολλανδία, τη Νορβηγία και τη Γερμανία, έχουν τις πιο αυστηρές περιβαλλοντικές ρυθμίσεις (ιδίως σε σχέση με τη ρύπανση και τη διαχείριση εκπομπών και αποβλήτων) με το μεγαλύτερο οικονομικό κόστος.

Συγκρίνοντας τις τέσσερις πρώτες χώρες της έκθεσης του ΟΟΣΑ και την Ελλάδα με την πρόσφατη έκθεση για την ανταγωνιστικότητα (global competitiveness report) 2017 - 2018 του World Economic Forum, βλέπουμε ότι η θέση τους στον παγκόσμιο χάρτη ανταγωνιστικότητας είναι: Δανία (12), Ολλανδία (4), Νορβηγία (11), Γερμανία (5), Ελλάδα (86).

¹⁶ EE L 354/171.

¹⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2011). Implementing EU legislation for Green Growth (Εφαρμογή της νομοθεσίας της ΕΕ για την πράσινη ανάπτυξη).

¹⁸ Υπηρεσία Έρευνας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, 2015. Water legislation: Cost of Non-Europe Report (Έκθεση σχετικά με τη νομοθεσία στον τομέα των υδάτων, το κόστος της μη Ευρώπης).

¹⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013. The Economic benefits of the Natura 2000 Network. (Τα οικονομικά οφέλη του δικτύου Natura 2000)

²⁰ European Environment Agency. (2014, 10 Νοεμβρίου). Costs of air pollution from industrial facilities, costs by country and sector.

²¹ Botta, E. and T. Kozłuk. (2014). "Measuring Environmental Policy Stringency in OECD Countries: A Composite Index Approach". OECD Economics Department Working Papers, No. 1177. OECD Publishing, Paris. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/5jxjrnc45gvg-en>

²² Green tape: Environmental regulations may not cost as much as governments and businesses fear. (2015, 3 January). *The Economist*. Ανακτήθηκε από <http://www.economist.com/news/finance-and-economics/21637411-environmental-regulations-may-not-cost-much-governments-and-businesses>

Επειδή όμως η προστασία του περιβάλλοντος, ιδιαίτερα της βιοποικιλότητας δεν μπορεί να αποτελεί μόνο οικονομικής αξίας πρόταγμα, είναι σημαντικό να καταγράφονται ως νίκες και οι αρκετές περιπτώσεις απειλούμενων ειδών των οποίων οι πληθυσμοί ανέκαμψαν ως αποτέλεσμα συντονισμένων ενεργιών προστασίας που έγιναν δυνατές στο πλαίσιο εφαρμογής σχετικής προστατευτικής νομοθεσίας.

Περίπτωση που αποδεικνύει την αποτελεσματικότητα των νόμων προστασίας της βιοποικιλότητας είναι οι θαλάσσιες χελώνες. Οι θαλάσσιες χελώνες είναι κλασικό παράδειγμα ειδών που έχουν υποφέρει από την απώλεια των περιοχών αναπαραγωγής τους, τη θήρευση φωλιών, την τυχαία παγίδευση σε αλιευτικά εργαλεία και τη σκόπιμη θανάτωση. Ειδικά στην Ελλάδα, οι θάνατοι θαλάσσιων χελωνών εξακολουθούν να αποτελούν πρόβλημα: σύμφωνα με στοιχεία που χορηγήθηκαν στο WWF Ελλάς από το ΕΛΚΕΘΕ στο πλαίσιο της παρούσας έκθεσης, στο διάστημα από 1 Ιουνίου 2016 μέχρι 30 Ιουνίου 2017 εκβράστηκαν 712 χελώνες *Caretta caretta* και 43 πράσινες χελώνες *Chelonia mydas*.²³

Για πολλά χρόνια, οι περισσότεροι πληθυσμοί από τα επτά είδη θαλάσσιων χελωνών παγκοσμίως αξιολογούνταν από την International Union for the Conservation of Nature ως τρωτοί, κινδυνεύοντες ή κρισίμως κινδυνεύοντες. Οι ενδείξεις ότι η εξαφάνιση πολλών ειδών ή πληθυσμών θαλάσσιων πλησίαζε σήμανε συναγερμό σε πολλά κράτη, τα οποία θέσπισαν αυστηρό θεσμικό πλαίσιο προστασίας, τα κυριότερα από τα οποία αφορούσαν την ίδρυση θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών και των παραλιών ωτοκίας, απαγόρευση της θανάτωσης και της θήρευσης των φωλιών και μέτρα για την αλιεία. Στη βάση αυτών των μέτρων ξεκίνησαν μεγάλα προγράμματα προστασίας από πανεπιστήμια, περιβαλλοντικές οργανώσεις και κρατικές υπηρεσίες. Ειδικά στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι θαλάσσιες χελώνες *Caretta caretta* και *Chelonia mydas* αποτελούν είδη προτεραιότητας για προστασία με βάση το παράρτημα II της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Στη βάση του αυστηρού προστατευτικού πλαισίου, η Ευρωπαϊκή Ένωση χρηματοδότησε επί δεκαετίες προγράμματα μελέτης και προστασίας των δυο ειδών.

Το 2015, η IUCN αξιολόγησε τον μεσογειακό πληθυσμό της *Caretta caretta* ως «μειωμένου ενδιαφέροντος» (least concern),²⁴ τονίζοντας αυτή η ελπιδοφόρα εξέλιξη είναι «τελείως εξαρτημένη από τις δράσεις προστασίας, καθώς ο σημερινός πληθυσμός είναι αποτέλεσμα δεκαετιών εντατικών προγραμμάτων προστασίας, κυρίως στις περιοχές ωτοκίας».²⁵

²³ Ελληνικό Κέντρο Θαλάσσιων Ερευνών. (2017). Βάση δεδομένων θαλάσσιων ερπετών και κητιδίων.

²⁴ IUCN. (2015, 20 August). *Caretta caretta* (Mediterranean sub-population). Ανακτήθηκε από <http://www.iucnredlist.org/details/83644804/0>

²⁵ Οπ.π. «This "Least Concern" status should, however, be considered as entirely conservation-dependent, because the current population is the result of decades of intense conservation programs, especially at nesting sites (Casale and Margaritoulis 2010) and the cessation of these programs would be followed by a population decrease. However, due to the long maturation time of these animals and the available indexes of

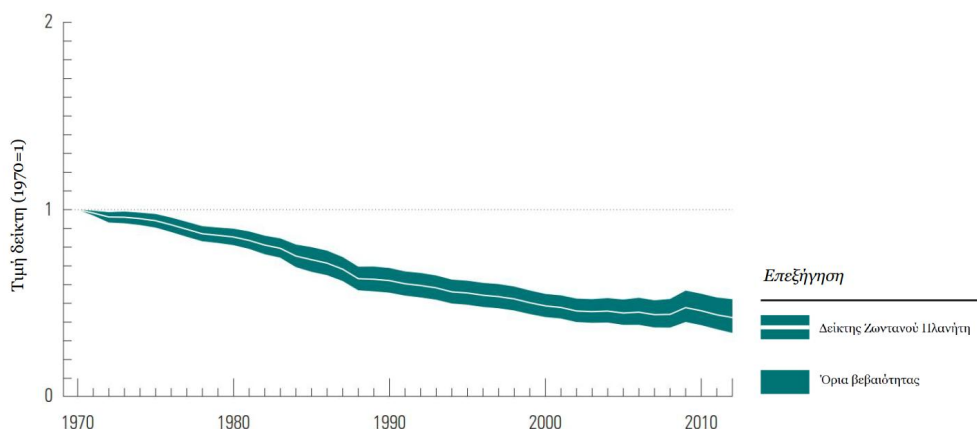
Σε πρόσφατη επιστημονική δημοσίευση των αποτελεσμάτων έρευνας για την παγκόσμια κατάσταση των επτά ειδών θαλασσιών χελωνών, ανακοινώθηκε ως γεγονός η ανάκαμψη των περισσότερων πληθυσμών. Η εξαιρετικά ελπιδοφόρα αυτή εξέλιξη αξιολογήθηκε ως αποτέλεσμα της νομικής προστασίας των κυριότερων βιοτόπων των θαλασσιών χελωνών και της απαγόρευσης θήρευσης και εκμετάλλευσης των αυγών τους, αλλά κυρίως ως νίκη και επιτυχημένο παράδειγμα συντονισμένων και επίμονων ενεργειών προστασίας της βιοποικιλότητας.²⁶

Η βιώσιμη ανάπτυξη ως διαγενεακή δικαιοσύνη

Το κυρίαρχο ζητούμενο δεν είναι πλέον η θέσπιση κανόνων δικαίου για την προστασία συγκεκριμένων στοιχείων του περιβάλλοντος που με βάση επιστημονικές έρευνες έχει κριθεί ότι κινδυνεύουν με εξαφάνιση ή έχουν εξέχουσα οικολογική σημασία.

Με δεδομένη την ταχύτητα εξέλιξης της κλιματικής αλλαγής που πλέον θεωρείται ως κορυφαία απειλή για την παγκόσμια σταθερότητα και ασφάλεια,²⁷ και την ταχύτατη απώλεια ειδών και φυσικών εριοχών μεγάλης οικολογικής αξίας, είναι ανάγκη να καλυφθούν άμεσα τα νομικά και θεσμικά κενά ώστε να επιτευχθεί ολοκληρωμένη και αποτελεσματική προστασία του φυσικού πλούτου.

Η τελευταία έκθεση Living Planet Report²⁸ που εκδίδεται κάθε δυο χρόνια από το WWF, τη Ζωολογική Εταιρεία του Λονδίνου, το Stockholm Resilience Center, το Global Footprint Network, και το Stockholm Environment Institute έδειξε πως μεταξύ 1970-2012 σημειώθηκε μείωση κατά 58% της αφθονίας πληθυσμών για 3.706 είδη ζώων και φυτών.

WWF, Living Planet Report 2016: η αφθονία 14.152 πληθυσμών 3.706 ειδών ζώων και φυτών μειώθηκε κατά 58% μεταξύ 1970 και 2012.

Σε έρευνά τους που δημοσιεύθηκε τον Μάιο του 2017, οι κορυφαίοι βιολόγοι Gerardo Ceballos, Paul R. Ehrlich και Rodolfo Dirzo σημαίνουν συναγερμό, μιλώντας για «βιολογικό αφανισμό μέσω της υπό

abundance (nest counts), the subpopulation would probably not qualify for a threatened category within five years after the cessation of conservation programs, as prescribed for triggering the Near Threatened category (IUCN 2014).»

²⁶ Mazari, A., Schofield, G., Gkazinou, C., Alpanidou, V., and Hays, G. C. (2017, September 20). Global sea turtle conservation successes. *Science advances*, Vol. 3, no. 9, e1600730. doi: 10.1126/sciadv.1600730.

²⁷ Σε διεθνή έρευνα που πραγματοποιείται κάθε δυο χρόνια από το ερευνητικό ίδρυμα Pew Research Center το 2015 και το 2017, η κλιματική αλλαγή και το ISIS έρχονται στην κορυφή της λίστας με τις παγκόσμιες απειλές: 1) Pew Research Center. (2015, July). Climate change seen as top global threat. <http://www.pewglobal.org/2015/07/14/climate-change-seen-as-top-global-threat/> 2) Pew Research Center. (2017, August). Globally, people point to ISIS and climate change as leading security threats. <http://www.pewglobal.org/2017/08/01/globally-people-point-to-isis-and-climate-change-as-leading-security-threats/>

²⁸ WWF. (2016). Living Planet Report 2016. Risk and resilience in a new era. Ανάκτηση από: http://wwf.panda.org/about_our_earth/all_publications/lpr_2016/

εξέλιξη έκτης μαζικής εξαφάνισης που δηλώνουν οι απώλειες και μειώσεις πληθυσμών σπονδυλοζώων».²⁹ Η έκτη περίοδος μαζικής εξαφάνισης ειδών από τη Γη ήδη συμβαίνει.

Ως λύση μπροστά στην κρίση της «έκτης μαζικής εξαφάνισης», ο βιολόγος Edward O. Wilson, 'πατέρας' του όρου 'βιοποικιλότητα', καλεί από το 2016 τη διεθνή κοινότητα σε αγώνα για «μισή Γη».³⁰ Στο βιβλίο, ο Γουίλσον υποστηρίζει πως μόνος τρόπος για να αποφευχθεί η μαζική εξαφάνιση είναι να χαρακτηριστεί ως αυστηρά προστατευόμενη η μισή έκταση του πλανήτη.

Προκύπτει λοιπόν αβίαστα το ερώτημα: αρκεί η περιβαλλοντική νομοθεσία και η σωστή εφαρμογή της για να προστατεύσει αποτελεσματικά το περιβάλλον ως κοινό αγαθό και να εγγυηθεί τη διαγενεακή δικαιοσύνη, διατηρώντας για τις επόμενες γενιές ανθρώπων τη φυσική κληρονομιά ως βάση για καλή ποιότητα ζωής;

Τέτοια ερωτήματα έρχονται συνέχεια στο προσκήνιο, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης που αδειοδοτείται και είναι νόμιμη με βάση το ισχύον περιβαλλοντικό δίκαιο. Πόση απώλεια δάσους ή παράκτιας ζώνης ή ατόμων ενός είδους ζώου είναι ανεκτή με πρόταγμα την ανάπτυξη πόλεων, οικονομικών χρήσεων, ή ακόμα και μεμονωμένων επενδυτικών σχεδίων;

Ειδικά σε περιόδους παρατεταμένης οικονομικής κρίσης, όπως συμβαίνει από το 2010 στην Ελλάδα, το δίλημμα «περιβάλλον ή ανάπτυξη;» προβάλλεται ισχυρά ως πολιτική τροχοδεικτική βολή για χαλάρωση του περιβαλλοντικού ρυθμιστικού πλαισίου και κεκτημένου.

Παράδειγμα επενδυτικού σχεδίου μεγάλης περιβαλλοντικής επίπτωσης, που όμως δικαστικά έχει επανειλημμένα κριθεί νόμιμο, είναι η μεταλλευτική δραστηριότητα της εταιρείας «Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.» στην Ανατολική Χαλκιδική, η οποία έχει επίπτωση σε περιοχή που καλυπτόταν από καλής οικολογικής κατάστασης και σημαντικής οικολογικής αξίας δάση.³¹ Στην περίπτωση της ανάπτυξης μεταλλείων χρυσού στη Χαλκιδική, οι κοινωνικές αντιδράσεις οι οποίες έχουν λάβει διεθνείς διαστάσεις, φέρνουν στο φως ουσιαστικής σημασίας ερωτήματα σχετικά με τη συνολική ωφέλεια και τη συμβολή του επενδυτικού σχεδίου στη διαμόρφωση των συνθηκών για πραγματικά και μακρόπνοα βιώσιμη ανάπτυξη και ζωντανή οικονομία.

Άλλο παράδειγμα είναι το Όρος Γκίωνα, το οποίο μάλιστα έχει συμπεριληφθεί στο πανευρωπαϊκό δίκτυο Natura 2000, ακριβώς λόγω της αδιαμφισβήτητης οικολογικής του αξίας και έχει χαρακτηριστεί ως ένας από τους δέκα χλωριδικούς παραδείσους της Μεσογείου.³² Η εκτεταμένη μεταλλευτική δραστηριότητα έχει αφήσει ανεξίτηλα σημάδια στο βουνό και έχει προκαλέσει ανεπανόρθωτη υποβάθμιση σε τοπία εξαιρετικής ομορφιάς, ενώ οι παρεμβάσεις αποκατάστασης των ανενεργών μεταλλευτικών δραστηριοτήτων είναι ελάχιστη και ανεπαρκής.

Ίσως πιο οικείο παράδειγμα επενδυτικού σχεδίου με σοβαρό περιβαλλοντικό αποτύπωμα είναι το σύνθετο τουριστικό κατάλυμα «Ίτανος Γαία», το οποίο σχεδιάζεται να αναπτυχθεί σε έκταση περίπου 22.120 στρεμμάτων στο ανατολικό άκρο της Κρήτης στην περιοχή Κάβο Σίδερο που έχει ενταχθεί στο δίκτυο Natura. Το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι το επενδυτικό σχέδιο, το οποίο προβλέπει την ανάπτυξη τουριστικών καταλυμάτων 1.900 κλινών, συνεδριακών κέντρων, γηπέδων γκολφ, υδροθεραπευτηρίων, λιμενικών υποδομών, εμπορικών καταστημάτων, θρησκευτικών χώρων, και

²⁹ Gerardo Ceballos, Paul R. Ehrlich, and Rodolfo Dirzo. (2017, July 10). Biological annihilation via the ongoing sixth mass extinction signaled by vertebrate population losses and declines. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*. doi:10.1073/pnas.1704949114.

³⁰ Wilson, Edward O. (2016). *Half-Earth: Our planet's fight for life*. New York: Liveright Publishing Corporation.

³¹ Βλ. σχετικά: α) WWF Ελλάς. (2012, 27 Απριλίου). Επιπτώσεις του υποέργου Σκουριών των Μεταλλουργικών-Μεταλλευτικών Εγκαταστάσεων Χαλκιδικής στα επιφανειακά ύδατα της περιοχής [επιστολή]. http://www.wwf.gr/images/pdfs/Ltr_AEPO_Ellinikos_Chrysos.pdf β) WWF Ελλάς. (2015, Ιανουάριος). Έκθεση παραβιάσεων της νομοθεσίας της Ε.Ε. από το Σχέδιο Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών Υδατικού Διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-Report-to-European-Commission-Skouries.pdf>

³² F. Medail, και P. Quezel, "Biodiversity hotspots in the Mediterranean Basin: setting global conservation priorities," *Conservation Biology* 136 (1999), 1510-1513· F. Medail, και P. Quezel, "Hot-Spot Analysis For Conservation Of Plant Biodiversity In The Mediterranean Basin". *Annals of the Missouri Botanical Garden* 84 (1997), 112-127. Επίσης, Papastergiadou, E. (1998). "Important Plant Areas of the Natura 2000 Network in Greece," στο συλλογικό έργο Tsekos I. et al. (ed.). *Progress in Botanical Research: Proceedings of the First Balkan Botanical Congress*.

ελικοδρομίου, είναι νόμιμο, παρά το γεγονός ότι δεν έχει ακόμα εγκριθεί το διαχειριστικό σχέδιο που προβλέπεται από την οδηγία 92/43/ΕΟΚ για τους οικοτόπους.

Είναι η απώλεια φυσικών περιοχών και αδιατάρακτων οικοσυστημάτων και τοπίων αποδεκτή για την ανάπτυξη επενδυτικών σχεδίων, όπως τα μεταλλεία χρυσού στη Χαλκιδική, τα μεταλλεία βωξίτη στη Γκιώνα και η τουριστική επένδυση στο Κάβο Σίδερο; Είναι πραγματικά βιώσιμη η οικονομία που στη ζυγαριά της ανάπτυξης βάζει μόνο θέσεις εργασίας και φορολογικά έσοδα, αλλά όχι το περιβαλλοντικό αποτύπωμα; Είναι τελικά η προστασία του περιβάλλοντος μόνο ζήτημα νομοθεσίας;

Οι νόμοι αντανakλούν και θωρακίζουν τις αξίες κάθε κοινωνίας και τις πολιτικές και οικονομικές επιλογές της πολιτικής ηγεσίας των κρατών και διεθνών οργανισμών. Ό,τι είναι νόμιμο δεν είναι απαραίτητως και οικολογικό και σίγουρα απέχει πολύ από τον τελικό στόχο της αποτελεσματικής προστασίας του περιβάλλοντος ως κοινού αγαθού. Σε κάθε περίπτωση όμως, το περιβαλλοντικό δίκαιο είναι ο ισχυρότερος εγγυητής ενός κοινά αποδεκτού επιπέδου και πλαισίου περιβαλλοντικής προστασίας, το οποίο πρέπει διαρκώς να βελτιώνεται στη βάση των νεώτερων επιστημονικών δεδομένων για την κατάσταση οικοσυστημάτων και ειδών, φυσικών πόρων και βεβαίως την πραγματική αξία των οικοσυστημικών υπηρεσιών.

Θεοδότα Νάντσου και Γιώργος Χασιώτης

ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ-ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Παραμένει ουσιαστικά εκτός λειτουργίας το Ηλεκτρονικό Περιβαλλοντικό Μητρώο, το οποίο αποτελεί εξαιρετικά σημαντικό εργαλείο περιβαλλοντικής διαφάνειας. Θετική εξέλιξη είναι η δημιουργία του ηλεκτρονικού «ευρετηρίου αιγιαλών», το οποίο όμως ακόμα δεν είναι πλήρες. Στο επίπεδο του ενωσιακού δικαίου, σημαντικές αποφάσεις ευρωπαϊκών δικαστηρίων διευρύνουν το δικαίωμα για πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες.

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Από τις περιορισμένες εξελίξεις στο εθνικό δίκαιο, μπορούν να επισημανθούν αυτές που ακολουθούν:

Πηγές περιβαλλοντικής πληροφορίας. Έξι χρόνια μετά τη θέσπισή του,³³ και πάνω από δυο χρόνια από την ημερομηνία «υποχρεωτικής» λειτουργίας του,³⁴ το Ηλεκτρονικό Περιβαλλοντικό Μητρώο εξακολουθεί να μη λειτουργεί. Ο χρήστης που θα ολοκληρώσει την εγγραφή του σε αυτό³⁵ θα διαπιστώσει ότι περιέχει ελάχιστα αρχεία, καθαρά ενδεικτικού και δοκιμαστικού χαρακτήρα.

Αντιθέτως, το Ηλεκτρονικό Μητρώο Αποβλήτων³⁶ δείχνει να βρίσκεται σε λειτουργία,³⁷ αλλά το κοινό δεν περιλαμβάνεται ανάμεσα στους χρήστες του: βασικοί χρήστες του είναι οι επιχειρήσεις διαχείρισης και συλλογής αποβλήτων που υποβάλλουν ηλεκτρονικά έκθεση παραγωγού αποβλήτων.³⁸

Πάντως, μέσω του ελεύθερα προσβάσιμου χώρου μητρώου, το κοινό μπορεί να βρει επιχειρήσεις παραλαβής, συλλογής και διαχείρισης αποβλήτων ανά «κωδικό ΕΚΑ»: πρόκειται για πληροφορίες ελλείψεις (π.χ., λείπουν οι ίδιες οι ηλεκτρονικές εκθέσεις, και σε κάθε περίπτωση οι αρχικές πηγές των αποβλήτων) και δυσνόητες, που συμβάλλουν ελάχιστα στη διάχυση της περιβαλλοντικής πληροφορίας. Το μητρώο επίσης δεν καλύπτει την προσωρινή αποθήκευση των αποβλήτων, που είναι συνήθης στη χώρα μας, και μάλιστα για μεγάλα χρονικά διαστήματα.³⁹

Θετική εξέλιξη είναι η δημιουργία διαδικτυακού «ευρετηρίου αιγιαλών» από τη Γενική Γραμματεία Δημόσιας Περιουσίας, μολονότι (όπως αναφέρεται) η βάση δεδομένων δεν είναι πλήρης.⁴⁰

Εθνική έκθεση εφαρμογής. Το 2017, η Ελλάδα υπέβαλε την εθνική έκθεση εφαρμογής της Σύμβασης Άρχους. Κατά την έκθεση, βασικά εμπόδια στην πρόσβαση εξακολουθούν να συνιστούν η «έλλειψη πόρων (προσωπικού, οικονομικών πόρων κλπ)», το «διοικητικό βάρος λόγω έλλειψης προσωπικού», η ανάγκη εξειδίκευσης γενικών αιτημάτων, οι «καθυστερήσεις που οφείλονται στην πολυπλοκότητα της ζητούμενης πληροφορίας», η ερμηνεία του όρου «περιβαλλοντική πληροφορία», η «έλλειψη υλικής και τεχνολογικής υποδομής (έλλειψη τήρησης αρχείων μελετών, έλλειψη

³³ Άρθρο 18 ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209).

³⁴ Κατά το άρθρ. 5 της κ.υ.α. 30651/2014 «Εξειδίκευση των προδιαγραφών, του τρόπου παροχής και συντήρησης, των διαδικασιών και αδειών ηλεκτρονικής πρόσβασης και εισαγωγής πληροφοριών καθώς και κάθε αναγκαίας λεπτομέρειας για την οργάνωση, υλοποίηση και λειτουργία του Ηλεκτρονικού Περιβαλλοντικού Μητρώου (ΗΠΜ), σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 18 παράγραφος 5 του ν.4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209)» (ΦΕΚ Β' 1817), «[τ]ο ΗΠΜ τίθεται σε υποχρεωτική λειτουργία εντός ενός (1) έτους από τη δημοσίευση της παρούσας απόφασης» δηλαδή στις 3.7.2015.

³⁵ Προφανώς, η ιστοσελίδα του ΗΠΜ είναι αυτή εδώ: <http://eprm.ypeka.gr/>.

³⁶ Υπουργική απόφαση 43942/4026/2016 «Οργάνωση και λειτουργία Ηλεκτρονικού Μητρώου Αποβλήτων (ΗΜΑ), σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 42 του ν. 4042/2012 (Α' 24), όπως ισχύει» (ΦΕΚ Β' 2992).

³⁷ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (αχρονολόγητο). Ηλεκτρονικό Μητρώο Αποβλήτων. Ανακτήθηκε από: <http://wrm.ypeka.gr/>

³⁸ Άρθρο 2 παρ. 2 και 4 παρ. 2 της κ.υ.α. 43942/4026/2016 «Οργάνωση και λειτουργία Ηλεκτρονικού Μητρώου Αποβλήτων (ΗΜΑ), σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 42 του ν. 4042/2012 (Α' 24), όπως ισχύει» (ΦΕΚ Β' 2992).

³⁹ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (αχρονολόγητο). Συχνές ερωτήσεις και απαντήσεις σχετικά με το Ηλεκτρονικό Μητρώο Αποβλήτων, σ. 1. Ανακτήθηκε από: http://wrm.ypeka.gr/promo_assets/files/%CE%97%CE%9C%CE%91_fa%91_v4.pdf

⁴⁰ Γενική Γραμματεία Δημόσιας Περιουσίας. (αχρονολόγητο). Ψηφιακές Υπηρεσίες Δημόσιας Περιουσίας και Εθνικών Κληροδοτημάτων. Ανακτήθηκε από: https://www1.gsis.gr/gspdp/dhpe/faces/Search_Shores.jspx

ηλεκτρονικών υπολογιστών και προγραμμάτων για την τήρηση δεδομένων), η «έλλειψη ηλεκτρονικής αρχειοθέτησης», η έλλειψη διαλειτουργικότητας μεταξύ των υφιστάμενων βάσεων δεδομένων, το πρόβλημα της απόστασης της αρμόδιας υπηρεσίας από τον τόπο κατοικίας του πολίτη και ο «αυξανόμενος όγκος δουλειάς και εγγράφων προς διανομή», και η άγνοια του κοινού για το ποιες πληροφορίες είναι διαθέσιμες και ποιες είναι ο αρμόδιος φορέας για την παροχή τους.⁴¹

ΣΧΟΛΙΟ: ΑΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΗ ΑΠΟΡΡΙΨΗ ΑΙΤΗΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ

Στην πράξη, ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν ακόμα βασικότερα προβλήματα. Στο σημείο αυτό χρήζει μνείας μια συγκεκριμένη περίπτωση αιτήματος περιβαλλοντικών πληροφοριών, η οποία υποβλήθηκε στο πλαίσιο προετοιμασίας της παρούσας έκθεσης.

Μία από τις υπηρεσίες που τηρούσαν απαρέγκλιτα τη νομοθεσία για την περιβαλλοντική πληροφορία ήταν η υπηρεσία επιθεωρητών περιβάλλοντος. Στις 24.7.2017, το WWF Ελλάς απέστειλε αίτηση πληροφοριών στο ΣΕΠΔΕΜ, με το οποίο ζήτησε μεταξύ άλλων «πληροφορίες για τις διενεργηθείσες αυτοψίες κατά το έτος 2016» (οι οποίες προσδιορίστηκαν με λεπτομέρεια) και «οποιαδήποτε διαθέσιμα στοιχεία για την είσπραξη των προστίμων που έχουν επιβληθεί κατόπιν εισήγησης από την υπηρεσία σας για παραβάσεις του περιβαλλοντικού δικαίου, καθώς και για την πορεία των υποθέσεων που έχουν παραπεμφθεί στη δικαιοσύνη».⁴² Σκοπός της αίτησης ήταν η ενημέρωση για την πορεία των περιβαλλοντικών ελέγχων. Η απάντηση του ΣΕΠΔΕΜ ανέφερε τα εξής:⁴³

[μ]ας είναι αδύνατον να δημοσιοποιήσουμε αναλυτικά στοιχεία κάθε ελέγχου που πραγματοποίησε η υπηρεσία μας το 2016, δεδομένου ότι οι περισσότερες υποθέσεις βρίσκονται σε εξέλιξη (επομένως τα έγγραφα αφορούν σε ενδιάμεσα στάδια ελεγκτικής διαδικασίας) και κάποιες από αυτές τις υποθέσεις αποτελούν μέρος δικογραφίας, στοιχεία των οποίων δεν μπορούν να κοινοποιηθούν. Τέλος, η υπηρεσία μας δεν τηρεί κατάλογο για τις υποθέσεις που έχουν παραπεμφθεί στη δικαιοσύνη, καθόσον δεν υφίσταται επίσημη/τυπική διαδικασία ενημέρωσης από τα δικαστήρια επί του θέματος.

Κανένας από τους λόγους αυτούς δεν είναι πειστικός. Καταρχάς, στοιχεία για εκείνες τις υποθέσεις που δεν βρίσκονται σε εξέλιξη θα έπρεπε να είχαν χορηγηθεί. Στη συνέχεια, όλες οι πληροφορίες που αφορούν «εκπομπές στο περιβάλλον» επίσης θα έπρεπε, όπως ρητά προβλέπει η νομοθεσία, να είχαν χορηγηθεί. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, θα έπρεπε τουλάχιστον να εξεταστεί ο διαχωρισμός των ευαίσθητων πληροφοριών και η χορήγηση των υπόλοιπων στοιχείων. Γενικότερα, δεν αποτελεί λόγο απόρριψης το γεγονός ότι κάποιο έγγραφο αναφέρεται σε «ενδιάμεσα στάδια της διαδικασίας». Στη συγκεκριμένη περίπτωση, κανένας λόγος απόρριψης δεν ερμηνεύτηκε συστατικά, και δεν ελήφθη υπόψη το προφανές δημόσιο συμφέρον από τη δημοσιοποίηση των στοιχείων αυτών.⁴⁴ Τέλος, σημειώνεται επίσης μία προφανής αντίφαση στην απάντηση: το ΣΕΠΔΕΜ γνωρίζει ποια στοιχεία είναι μέρος «δικογραφίας», αλλά όχι ποιες υποθέσεις έχουν παραπεμφθεί στην δικαιοσύνη. Σε κάθε περίπτωση, είναι μάλλον απίθανος ο ισχυρισμός ότι το ΣΕΠΔΕΜ δεν ενημερώνεται για τις δικαστικές υποθέσεις που ανακύπτουν από τις δικές του εισηγήσεις.

⁴¹ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (αχρονολόγητο). Εθνική έκθεση εφαρμογής της Σύμβασης Άρχους στην Ελλάδα. Ανακτήθηκε από: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=6YmoyTViMpU%3d&tabid=467&language=el-GR>

⁴² WWF Ελλάς. (24.7.2017). Θέμα: Στοιχεία περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων τελευταίου έτους (αριθμός πρωτοκόλλου 92/2017, ΣΕΠΔΕΜ 250/31-07-2017).

⁴³ Σώμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων. (22.9.2017). RE: Ετήσια έκθεση ΣΕΠΔΕΜ/ΥΠΕΝ για το έτος 2016 (ηλεκτρονικό μήνυμα).

⁴⁴ Για τα θέματα αυτά, πρβλ. ιδίως άρθρ. 4 παρ. 4 in fine κι 4 παρ. 6 της Σύμβασης για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (Σύμβασης του Άρχους), η οποία κυρώθηκε με τον ν. 3422/2005 (ΦΕΚ Α' 303).

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Η περίοδος αναφοράς χαρακτηρίζεται από σημαντικές νομολογιακές εξελίξεις που επηρεάζουν την πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία κατά το διεθνές και ενωσιακό δίκαιο.

Η ΕΣΔΑ προστατεύει το δικαίωμα πρόσβασης στη διοικητική πληροφορία. Σε μία από τις σημαντικότερες αποφάσεις του έτους, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε ότι, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, η ΕΣΔΑ εμπεριέχει ένα δικαίωμα πρόσβασης στη διοικητική πληροφορία. Το δικαίωμα αυτό απορρέει από την ελευθερία της έκφρασης. Συγκεκριμένα, κατά το σχετικό άρθρο,⁴⁵ «[π]αν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν εκφράσεως. Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερίαν γνώμης ως και την ελευθερίαν λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, άνευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων.»

Η παλαιότερη νομολογία δεν επιτρέπει με ασφάλεια την συναγωγή από το δικαίωμα λήψης πληροφοριών ενός δικαιώματος πρόσβασης σε αυτές.⁴⁶ Ωστόσο, το Δικαστήριο έκρινε ότι είναι ώριμη η επανεξέταση της μέχρι τώρα ερμηνείας της διάταξης. Μετά από ενδελεχή ανάλυση, η οποία εξέτασε (μεταξύ άλλων) τις ερμηνευτικές αρχές, την ιστορία της διάταξης και το διεθνές πλαίσιο, το Δικαστήριο σημείωσε ότι

«... the time has come to clarify the classic principles. The Court continues to consider that “the right to freedom to receive information basically prohibits a Government from restricting a person from receiving information that others wish or may be willing to impart to him.” Moreover, “the right to receive information cannot be construed as imposing on a State positive obligations to collect and disseminate information of its own motion”. The Court further considers that Article 10 does not confer on the individual a right of access to information held by a public authority nor oblige the Government to impart such information to the individual. However, as is seen from the above analysis, such a right or obligation may arise, firstly, where disclosure of the information has been imposed by a judicial order which has gained legal force (which is not an issue in the present case) and, secondly, in circumstances where access to the information is instrumental for the individual’s exercise of his or her right to freedom of expression, in particular “the freedom to receive and impart information” and where its denial constitutes an interference with that right...»⁴⁷

Στην συνέχεια, το Δικαστήριο ανέφερε ορισμένα «προκαταρκτικά κριτήρια» (threshold criteria), βάσει των οποίων μπορεί να κριθεί αν η πρόσβαση στη διοικητική πληροφορία είναι τόσο «ουσιώδους σημασίας» (“instrumental”), ώστε θίγει την άσκηση του δικαιώματος λήψης πληροφοριών (και, κατά συνέπεια, της ελευθερίας της έκφρασης). Τα κριτήρια αυτά είναι ο σκοπός του αιτήματος πρόσβασης στην διοικητική πληροφορία, η φύση της αιτούμενης πληροφορίας, ο ρόλος του αιτούντα και η ευχερής «διαθεσιμότητα» της πληροφορίας.⁴⁸ Όσον αφορά την φύση της πληροφορίας, κρίσιμος είναι ο δημόσιος χαρακτήρας της αιτούμενης πληροφορίας:⁴⁹

«the Court considers that the information, data or documents to which access is sought must generally meet a public-interest test in order to prompt a need for

⁴⁵ Άρθρο 10 παρ. 1 εδ. α' και β' της Σύμβασης «δια την προάσπισιν των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών» (Σύμβασης της Ρώμης), όπως κυρώθηκε από το ν.δ. 53/1974 «Περί κυρώσεως της εν Ρώμη την 4ην Νοεμβρίου 1950 υπογραφείσης συμβάσεως «δια την προάσπισιν των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών», ως και του προσθέτου εις αυτήν πρωτοκόλλου των Παρισίων της 20ης Μαρτίου 1952» (ΦΕΚ Α' 256).

⁴⁶ European Court of Human Rights (Grand Chamber). Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary (application no. 18030/11), παράγραφοι 117-133. Ελλείπει επίσημη μετάφραση της απόφασης στην ελληνική γλώσσα, το απόσπασμα παρατίθεται στην πρωτότυπη αγγλική.

⁴⁷ European Court of Human Rights (Grand Chamber). Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary (application no. 18030/11), παράγραφος 156.

⁴⁸ European Court of Human Rights (Grand Chamber). Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary (application no. 18030/11), παράγραφοι 157-170.

⁴⁹ European Court of Human Rights (Grand Chamber). Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary (application no. 18030/11), παράγραφοι 162-3. Ελλείπει επίσημη μετάφραση της απόφασης στην ελληνική γλώσσα, το απόσπασμα παρατίθεται στην πρωτότυπη αγγλική.

disclosure under the Convention. Such a need may exist where, inter alia, disclosure provides transparency on the manner of conduct of public affairs and on matters of interest for society as a whole and thereby allows participation in public governance by the public at large. ...The public interest relates to matters which affect the public to such an extent that it may legitimately take an interest in them, which attract its attention or which concern it to a significant degree, especially in that they affect the well-being of citizens or the life of the community. This is also the case with regard to matters which are capable of giving rise to considerable controversy, which concern an important social issue, or which involve a problem that the public would have an interest in being informed about. The public interest cannot be reduced to the public's thirst for information about the private life of others, or to an audience's wish for sensationalism or even voyeurism...»

Όσον αφορά τον ρόλο του αιτούντα, το Δικαστήριο αναφέρθηκε κυρίως σε οργανισμούς με «ελεγκτικό» ρόλο (“public watchdog”): αυτοί περιλαμβάνουν ενδεικτικά τον τύπο και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις, χωρίς σε καμία περίπτωση να αποκλείονται άλλοι πολίτες και οργανώσεις.

The Court has also acknowledged that the function of creating various platforms for public debate is not limited to the press but may also be exercised by, among others, non-governmental organisations, whose activities are an essential element of informed public debate. The Court has accepted that when an NGO draws attention to matters of public interest, it is exercising a public watchdog role of similar importance to that of the press ... and may be characterised as a social “watchdog” warranting similar protection under the Convention as that afforded to the press ... It has recognised that civil society makes an important contribution to the discussion of public affairs ... The manner in which public watchdogs carry out their activities may have a significant impact on the proper functioning of a democratic society. It is in the interest of democratic society to enable the press to exercise its vital role of “public watchdog” in imparting information on matters of public concern ..., just as it is to enable NGOs scrutinising the State to do the same thing. Given that accurate information is a tool of their trade, it will often be necessary for persons and organisations exercising watchdog functions to gain access to information in order to perform their role of reporting on matters of public interest. Obstacles created in order to hinder access to information may result in those working in the media or related fields no longer being able to assume their “watchdog” role effectively, and their ability to provide accurate and reliable information may be adversely affected ... Thus, the Court considers that an important consideration is whether the person seeking access to the information in question does so with a view to informing the public in the capacity of a public “watchdog”. This does not mean, however, that a right of access to information ought to apply exclusively to NGOs and the press...⁵⁰

Μολονότι η υπόθεση δεν αφορούσε περιβαλλοντική πληροφορία, οι παραπάνω αρχές έχουν εξαιρετική σημασία για τις αιτήσεις πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφορία.

⁵⁰ European Court of Human Rights (Grand Chamber). Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary (application no. 18030/11), παράγραφοι 166-8.

Πληροφορίες σχετικά με εκπομπές στο περιβάλλον. Κατά το ενωσιακό και διεθνές δίκαιο, μία διοικητική αρχή δεν μπορεί να απορρίπτει αιτήματα πρόσβασης σε πληροφορίες «σχετικά με εκπομπές στο περιβάλλον», ακόμα και αν συντρέχει καταρχήν κάποιος θεμιτός λόγος άρνησης – όπως, για παράδειγμα, ο εμπιστευτικός χαρακτήρας εμπορικών ή βιομηχανικών πληροφοριών.⁵¹ Συνεπώς, η έννοια της «πληροφορίας σχετικά με εκπομπές στο περιβάλλον» είναι κρίσιμη.

Με την απόφαση C-442/14 της 26^{ης} Νοεμβρίου 2016, το ΔΕΕ απέρριψε τον ισχυρισμό ότι οι εκπομπές μπορούν να προέρχονται μόνο από βιομηχανικές εγκαταστάσεις που υπάγονται στην οδηγία 2010/75: αντιθέτως, η έννοια των εκπομπών περιλαμβάνει και τις απορρίψεις στο περιβάλλον προϊόντων και ουσιών όπως τα φυτοπροστατευτικά προϊόντα ή τα βιοκτόνα και οι ουσίες τις οποίες περιέχουν τα προϊόντα αυτά.⁵² Ωστόσο, δεν θα πρέπει να πρόκειται για εκπομπές υποθετικού χαρακτήρα, αλλά για εκπομπές πραγματικές ή δυνάμενες να προβλεφθούν υπό φυσιολογικές ή ρεαλιστικές συνθήκες χρήσεως.⁵³

Ταυτόχρονα, η έννοια της «πληροφορίας» σχετικά με τις εκπομπές αυτές περιλαμβάνει και κάθε δεδομένο που αφορά τις, περισσότερο ή λιγότερο μακροπρόθεσμες, επιπτώσεις των εκπομπών αυτών στο περιβάλλον, ανεξάρτητα αν προέρχεται από εργαστηριακές ή επιτόπιες μελέτες.⁵⁴

Σε άλλη απόφαση που δημοσιεύθηκε την ίδια ημέρα, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης διευκρίνισε ότι στην έννοια των πληροφοριών αυτών «πρέπει επίσης να συμπεριληφθούν οι πληροφορίες που παρέχουν τη δυνατότητα στο κοινό να ελέγξει κατά πόσον η αξιολόγηση των πραγματικών ή δυνάμενων να προβλεφθούν εκπομπών, βάσει της οποίας η αρμόδια αρχή ενέκρινε το επίμαχο προϊόν ή την επίμαχη ουσία, είναι ορθή... Για να μπορεί όμως να ελέγχει κατά πόσον οι αποφάσεις των αρμοδίων αρχών σε περιβαλλοντικά θέματα είναι θεμελιωμένες και να μετέχει αποτελεσματικά στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων σε περιβαλλοντικά θέματα, το κοινό πρέπει να έχει πρόσβαση στις πληροφορίες που του επιτρέπουν να επαληθεύει κατά πόσον οι εκπομπές αξιολογήθηκαν ορθώς και να έχει λογικά τη δυνατότητα να αντιληφθεί τον τρόπο με τον οποίο το περιβάλλον κινδυνεύει να επηρεασθεί από τις εν λόγω εκπομπές...».⁵⁵

Συντάκτης ενότητας: Γιώργος Χασιώτης

⁵¹ Πρβλ. άρθ. 4 παρ. 4 in fine της Συμβάσεως για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε θέματα περιβάλλοντος, που εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση 2005/370/EK του Συμβουλίου, της 17ης Φεβρουαρίου 2005 (ΕΕ 2005, L 124, σ. 1)· άρθ. 4 παρ. 2 in fine Οδηγίας 2003/4/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Ιανουαρίου 2003, για την πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες και για την κατάργηση της οδηγίας 90/313/ΕΟΚ του Συμβουλίου.

⁵² Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πέμπτο τμήμα). Απόφαση της 23ης Νοεμβρίου 2016, Bayer CropScience SA-NV κ.α. κατά College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden, C-442/14. Σκέψεις 60-76.

⁵³ Οπ.π. Σκέψεις 77-80.

⁵⁴ Οπ.π. Σκέψεις 82-102.

⁵⁵ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πέμπτο τμήμα). Απόφαση της 23ης Νοεμβρίου 2016, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Stichting Greenpeace Nederland κ.α., C-673/13P. Σκ. 80.

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗ

Η μη ενσωμάτωση της νέας οδηγίας για την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων αποτελεί αδικαιολόγητη εξέλιξη, για την οποία η Ελλάδα έχει λάβει προειδοποιητική επιστολή από την ΕΕ. Επίσης, συνεχίστηκε η απαράδεκτη πρακτική της περιβαλλοντικής έγκρισης με «ένδυμα νόμου» υφιστάμενων εγκαταστάσεων που λειτουργούν χωρίς τις νόμιμες προϋποθέσεις.

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Μη ενσωμάτωση της οδηγίας 2014/52/ΕΕ. Στο εθνικό δίκαιο, η πιο σημαντική εξέλιξη ήταν ένα μη-γεγονός: η προθεσμία για την ενσωμάτωση της τροποποιητικής οδηγίας σχετικά με την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων δημοσίων και ιδιωτικών έργων (16.5.2017)⁵⁶ παρήλθε άπρακτη.⁵⁷

Για το θέμα έχει συνταχθεί «οδηγός ενσωμάτωσης»,⁵⁸ και έχει ήδη αποσταλεί προειδοποιητική επιστολή.⁵⁹ Εν τω μεταξύ, ο εφαρμοστής του δικαίου, αφού λάβει υπόψη του τις μεταβατικές διατάξεις της νέας οδηγίας,⁶⁰ πρέπει να εξετάσει αν άλλες διατάξεις της αναπτύσσουν άμεση ισχύ. Διατάξεις που επιβάλλουν τροποποίηση του εθνικού δικαίου είναι η απαίτηση για ηλεκτρονική (διαδικτυακή) ειδοποίηση της έναρξης της διαβούλευσης, οι διαδικασίες για την εφαρμογή των περιβαλλοντικών όρων και το περιεχόμενο των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων.⁶¹

Παρατάσεις αποφάσεων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων. Για τρίτη φορά, παρατάθηκε με εγκύκλιο η προθεσμία υποβολής δικαιολογητικών που σχετίζονται με την παράταση μέχρι 10ετίας των υφιστάμενων κατά την ημερομηνία δημοσίευσης του ν. 4014/2011 περιβαλλοντικών εγκρίσεων για έργα και δραστηριότητες (αυτή την φορά, μέχρι 31.8.2016).⁶²

Κριτική της ρύθμισης αυτής, με αναφορές στη νομολογία, έγινε στην περσινή έκθεση. Δεν υπάρχει νομική βάση για τις παρατάσεις αυτές, όπως δεν υπάρχει και καμία νομική βάση για την αρχική εγκύκλιο.⁶³ Οι παρατάσεις αυτές εξακολουθούν να χορηγούνται, βάσει υπεύθυνων δηλώσεων των αιτούντων, ακόμα και σε περιπτώσεις που το ενωσιακό δίκαιο προβλέπει διαβούλευση, όπως στην περίπτωση που είναι δυνατόν να επηρεαστούν περιοχές του δικτύου Natura 2000.⁶⁴

⁵⁶ Οδηγία 2014/52/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Απριλίου 2014, για την τροποποίηση της οδηγίας 2011/92/ΕΕ σχετικά με την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον.

⁵⁷ Άρθρο 2 παρ. 1 Οδηγίας 2014/52/ΕΕ.

⁵⁸ European Commission. (Αχρονολόγητο). Directive 2014/52/EU amending Directive 2011/92/EU on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment: Checklist for transposition. Ανακτήθηκε από: http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/transposition_checklist.pdf

⁵⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (19.7.2017). Infringement decision 2017/0337. Ανακτήθηκε από: <http://bit.ly/2y0IGCC>

⁶⁰ Άρθρο 3 οδηγίας 2014/52/ΕΕ.

⁶¹ Άρθρο 6 παρ. 5, 8^α παρ. 4 και 5 παρ. 1 έως παρ. 3 Οδηγίας 2011/92, όπως αντικαταστάθηκαν ή προστέθηκαν από το άρθρ. 1 της Οδηγίας 2014/52/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Απριλίου 2014, για την τροποποίηση της οδηγίας 2011/92/ΕΕ σχετικά με την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον.

⁶² Εγκύκλιος 37475/26.7.2016 (ΑΔΑ: 6ΘΟΨ4653Π8-Α2Σ).

⁶³ Αυτή ήταν η εγκύκλιος 161486/2014 (ΑΔΑ: ΒΙΚ50-060Μ), με την οποία «ορίστηκε» ποιες μεταβολές των δεδομένων θεωρούνται ουσιαστικές για τις ανάγκες του άρθρου 2 παρ. 8γ ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209), και η αρχική προθεσμία για την υποβολή των δικαιολογητικών της διαπιστωτικής πράξης παράτασης (10.9.2014).

⁶⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 3(β) της οδηγίας 92/43, «βάσει των συμπερασμάτων της εκτίμησης των επιπτώσεων στον τόπο και εξαιρουμένης της περίπτωσης των διατάξεων της παραγράφου 4, οι αρμόδιες εθνικές αρχές συμφωνούν για το οικείο σχέδιο μόνον αφού βεβαιωθούν ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα του τόπου περί του οποίου πρόκειται και, ενδεχομένως, αφού εκφραστεί πρώτα η δημόσια γνώμη...». Στις περιπτώσεις έργων που είναι δυνατόν να επηρεάσουν περιοχές του δικτύου Natura 2000, είναι σαφές ότι η παράταση χορηγείται χωρίς να έχει εκφραστεί η δημόσια γνώμη (π.χ., μέσω διαβούλευσης). Παρόμοιες παρατάσεις έχουν χορηγηθεί, ενδεικτικά, με τις αποφάσεις γεν. δ/ντριας περ. πολιτικής ΥΠΕΝ 59492/2016 (ΑΔΑ: 6ΝΥ84653Π8-Κ6Π) και 30718/2016 (ΑΔΑ: 6Ο654653Π8-Ξ6Ν), οι οποίες αφορούν τον εξορυκτικό τομέα: στις περιπτώσεις αυτές, υποβλήθηκε ειδική οικολογική αξιολόγηση (ΕΟΑ), αλλά δεν υπήρξε διαβούλευση, η οποία δεν προβλέπεται από το άρθρ. 2 παρ. 8γ ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209).

Περιβαλλοντική αδειοδότηση με ένδυμα νόμου. Κατά το τελευταίο 12μηνο, συνεχίστηκε η πρακτική της περιβαλλοντικής αδειοδότησης με ένδυμα νόμου.

Σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις, η δίμηνη προθεσμία πριν την εκπνοή της ΑΕΠΟ, μέσα στην οποία πρέπει να υποβληθεί φάκελος ανανέωσης της τελευταίας είναι αποκλειστική: η μη τήρησή της δεν συνεπάγεται την οριστική απώλεια της δυνατότητας ανανέωσης, αλλά τη διακοπή υλοποίησης του έργου.⁶⁵ Ο «σκόπελος» αυτός παρακάμπτεται με επαναλαμβανόμενες ειδικές ρυθμίσεις, οι οποίες εκφράζουν μία σκανδαλώδη εύνοια προς ορισμένες κατηγορίες επιχειρήσεων που λειτουργούν χωρίς τις απαραίτητες προϋποθέσεις. Έτσι, «υφιστάμενα» κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα διατηρούν το ειδικό σήμα λειτουργίας τους, ακόμα και αν από το σύνολο των κατατεθειμένων δικαιολογητικών λείπει η ΑΕΠΟ.⁶⁶ Επίσης, για πολλοστή φορά, τα χιονοδρομικά κέντρα επίσης διατηρούν το ειδικό σήμα λειτουργίας τους, με ανανέωση της προθεσμίας για χορήγηση ΑΕΠΟ.⁶⁷

Ομοίως, οι υφιστάμενες αθλητικές εγκαταστάσεις του ν. 2725/1999 διατηρούν την άδεια λειτουργίας τους «και αν από το σύνολο των προσηκόντως κατατεθειμένων στην αρμόδια για τη χορήγηση της άδειας λειτουργίας υπηρεσία προβλεπόμενων δικαιολογητικών λείπει Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων σε ισχύ, με την προϋπόθεση ότι έχει κατατεθεί το σχετικό αίτημα για την έκδοσή της στην αρμόδια περιβαλλοντική αρχή ή ότι αυτό θα κατατεθεί εντός τεσσάρων μηνών...».⁶⁸

Μετά από πρόσφατες αποφάσεις του ΔΕΕ (βλ. παρακάτω), δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι παραβιάζουν πληθώρα διατάξεων της ενωσιακής και εθνικής νομοθεσίας.

Θεσμικό πλαίσιο για την άσκηση οικονομικών δραστηριοτήτων. Με το νέο θεσμικό πλαίσιο για την άσκηση οικονομικών δραστηριοτήτων, προβλέπεται διαδικασία «γνωστοποίησης» για την έναρξη λειτουργίας ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων, «χωρίς να απαιτείται εκ των προτέρων έλεγχος».⁶⁹ Μολονότι οι ισχύουσες διατάξεις για την περιβαλλοντική αδειοδότηση δεν θίγονται,⁷⁰ και η υπαγωγή στη διαδικασία απαιτεί προεδρικά διατάγματα - κανένα από τα οποία δεν έχει ακόμα εκδοθεί (άλλωστε, απαιτείται αξιολόγηση συνεπειών/κινδύνων πριν την έκδοσή του)⁷¹ - η δυνατότητα του ενδιαφερόμενου να ξεκινήσει τη λειτουργία της δραστηριότητας μετά τη γνωστοποίηση,⁷² υπονομεύει την επαρκή εποπτεία των δραστηριοτήτων που απαιτούν περιβαλλοντική αδειοδότηση.

Το ολοκληρωμένο πληροφοριακό σύστημα άσκησης δραστηριοτήτων και ελέγχων (ΟΠΣ-ΑΔΕ), που απαιτείται για τη διαδικασία,⁷³ δεν φαίνεται να έχει τεθεί σε λειτουργία, ενισχύοντας την αδιαφάνεια που θα περιβάλλει το καθεστώς γνωστοποίησης: είναι σαφές ότι οι γνωστοποιήσεις, οι οποίες μέχρι τη λειτουργία του ΟΠΣ-ΑΔΕ είναι έγγραφες, δεν αναρτώνται στη «Διαύγεια».⁷⁴

Εξαίρεση από την περιβαλλοντική αδειοδότηση. Κατά την ίδια περίοδο, τροποποιήθηκαν επίσης οι προϋποθέσεις εξαίρεσης έργων από την περιβαλλοντική αδειοδότηση. Η ισχύουσα νομοθεσία, σε κάθε περίπτωση, προβλέπει την εξαίρεση όλων των έργων και δραστηριοτήτων εθνικής

⁶⁵ ΣΤΕ (Ε') 2132/2016, σκ. 9· πρβλ. άρθ. 5 ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209).

⁶⁶ Άρθρο 66 ν. 4403/2016, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθ. 53 ν. 4484/2017 (ΦΕΚ Α' 110). Η δυνατότητα αυτή παρέχεται «υπό την προϋπόθεση ότι έχει κατατεθεί το σχετικό αίτημα για την έκδοσή της στην αρμόδια περιβαλλοντική αρχή ή ότι αυτό θα κατατεθεί εντός τεσσάρων (4) μηνών από τη δημοσίευση του νόμου αυτού. Για την προσκόμιση της ΑΕΠΟ στην αρμόδια υπηρεσία για τη χορήγηση του Ε.Σ.Λ. τίθεται προθεσμία δύο ετών από την ημερομηνία δημοσίευσης του νόμου αυτού...».

⁶⁷ Άρθρο 13 παρ. 2β ν. 4179/2013, όπως αντικαταστάθηκε για τελευταία φορά από το άρθ. 11 ν. 4374/2011 (ΦΕΚ Α' 50).

⁶⁸ Άρθρο 48 ν. 4414/2016 (ΦΕΚ Α' 149).

⁶⁹ Άρθρο 2 περ. (α) και 6 παρ. 3 ν. 4442/2016 (ΦΕΚ Α' 230). Στο άρθ. 6 παρ. 7 του ίδιου νόμου, ορίζεται ότι «μετά την υποβολή της γνωστοποίησης, η δραστηριότητα αποτελεί αντικείμενο ελέγχου από τις εκάστοτε αρμόδιες αρχές», δημιουργώντας την απορία αν η δραστηριότητα μπορεί να αποτελέσει «αντικείμενο ελέγχου» και πριν την γνωστοποίηση.

⁷⁰ Άρθρο 4 παρ. 1 και παρ. 2 ν. 4442/2016 (ΦΕΚ Α' 230).

⁷¹ Άρθρο 5 παρ. 1 και παρ. 2 ν. 4442/2016 (ΦΕΚ Α' 230).

⁷² Άρθρο 6 παρ. 3 εδ. β' ν. 4442/2016 (ΦΕΚ Α' 230).

⁷³ Άρθρο 14 ν. 4442/2016 (ΦΕΚ Α' 230).

⁷⁴ Σύμφωνα με το άρθ. 6 παρ. 1 ν. 4442/2016 (ΦΕΚ Α' 230), «[μ]έχρι την έναρξη λειτουργίας του ΟΠΣ-ΑΔΕ, η γνωστοποίηση κατατίθεται στην αρμόδια κατά περίπτωση δημόσια αρχή, όπως αυτή ορίζεται στις επιμέρους ανά κλάδο δραστηριοτήτων διατάξεις. Εναλλακτικά, η γνωστοποίηση μπορεί να πραγματοποιείται μέσω ταχυδρομικής ή ηλεκτρονικής αλληλογραφίας. Στην περίπτωση αυτή, ως ημερομηνία της γνωστοποίησης θεωρείται η ημερομηνία παραλαβής της επιστολής (ταχυδρομικής ή ηλεκτρονικής) από την αρμόδια δημόσια αρχή...». Οι γνωστοποιήσεις αυτές δεν αποτελούν αναρτητές πράξεις, σε αντίθεση με τις «ατομικές διοικητικές πράξεις, η δημοσίευση των οποίων προβλέπεται από ειδική διάταξη νόμου» [πρβλ. άρθ. 2 παρ. 4 περ. 22 ν. 3861/2010 (ΦΕΚ Α' 112)].

άμυνας και άμεσης αντιμετώπισης φυσικών καταστροφών.⁷⁵ Μέχρι πρότινος, η δυνατότητα αυτή υπήρχε «με απόφαση του υπουργού» και για έργα «ανάκτησης ή διάθεσης αποβλήτων», και μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όπου «τίθεται σε σοβαρό και προφανή κίνδυνο η δημόσια υγεία ή ασφάλεια και διακυβεύεται ουσιαστικά το γενικότερο δημόσιο συμφέρον».⁷⁶

Σύμφωνα με την τροποποίηση του 2017, η δυνατότητα εξαίρεσης παρέχεται με υπουργική απόφαση «σε εξαιρετικές περιπτώσεις για την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών πολιτικής προστασίας... και εφόσον έχει προηγηθεί η κήρυξη μιας περιοχής σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης με απόφαση του εκάστοτε αρμοδίου οργάνου, κατά τις διατάξεις του ν. 3013/2002 και του ν. 4249/2014 (Α' 73) ...»: το χρονικό διάστημα της απόφασης αυτής δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 2 έτη.⁷⁷ Συνεπώς, η δυνατότητα επεκτάθηκε και περιορίστηκε συγχρόνως: από τη μία, η εξαίρεση τώρα είναι δυνατή σε κάθε έργο αντιμετώπισης αναγκών πολιτικής προστασίας· από την άλλη, πρέπει να έχει προηγηθεί η κήρυξη της περιοχής σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, και ταυτόχρονα, προστέθηκε ο χρονικός περιορισμός των δυο ετών. Εντούτοις, η διάταξη εξακολουθεί να έχει προβλήματα: η διάκριση ανάμεσα σε έργα αντιμετώπισης φυσικών καταστροφών (που εξαιρούνται σε κάθε περίπτωση) και έργα αντιμετώπισης αναγκών πολιτικής προστασίας (που εξαιρούνται με υπουργική απόφαση) δεν είναι σαφής, και έτσι οι αρμόδιες αρχές μπορούν πάντα να επικαλούνται την πρώτη, για να αποφύγουν τις ελάχιστες απαιτήσεις της δεύτερης· κατά την οδηγία, τα έργα εθνικής άμυνας μπορούν να εξαιρούνται όχι γενικά, αλλά κατά περίπτωση («on a case-by-case basis»).

Επίσης, εξακολουθεί να επαναλαμβάνεται αυτολεξεί η πρόβλεψη της οδηγίας ότι η αρμόδια αρχή «εξετάζει αν ενδείκνυται άλλη μορφή εκτίμησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον», χωρίς να καθορίζεται πώς έγινε η εξέταση αυτή, αν κατέληξε σε κάποιο συμπέρασμα, και ποιες «άλλες μορφές» εκτίμησης εξετάστηκαν. Στην πράξη, η αρμόδια αρχή απλώς δηλώνει ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής των διατάξεων αυτών και αποστέλλει τον «φάκελο εξαίρεσης» στο Τμήμα Διεθνών Δραστηριοτήτων και Θεμάτων Ευρωπαϊκής Ένωσης του ΥΠΕΝ.⁷⁸ Δεν είναι σαφές αν ο «φάκελος» δημοσιοποιείται, και αν εξετάζονται (και απορρίπτονται) άλλες μορφές εκτίμησης.⁷⁹

Νομολογιακές εξελίξεις. Απόφαση του ΣτΕ παραπέμπει λόγω σπουδαιότητας στην επταμελή σύνθεση το ζήτημα των νομικών συνεπειών της ανάρτησης των ΑΕΠΟ στη «Διαύγεια»: κατά την άποψη που επικράτησε, η συναγωγή τεκμηρίου πλήρους γνώσης από την ανάρτηση αυτή είναι θεμιτή, και συνεπώς η προθεσμία της άσκησης αίτησης ακύρωσης αρχίζει από την επόμενη ημέρα.⁸⁰

Σε υπόθεση που αφορούσε τη γειτνίαση υπαίθριας εγκατάστασης διαχείρισης αποβλήτων με αεροδρόμιο, το δικαστήριο υπενθύμισε ότι η γειτνίαση αυτή έπρεπε να είχε εξεταστεί σοβαρά, ιδίως όταν ελλείπει η έγκριση των αρμόδιων οργάνων της αεροπορικής νομοθεσίας, και η γειτονική εγκατάσταση (αεροδρόμιο) προβλέπεται από τον ισχύοντα χωροταξικό σχεδιασμό.⁸¹ Επίσης, η περιβαλλοντική αδειοδότηση εγκαταστάσεων μέσα σε «ζώνες» όπου ο σχεδιασμός είναι ανολοκλήρωτος – όπως η «περιοχή επέκτασης» ή «ποιοτικής αναδιάρθρωσης» εντός της Μητροπολιτικής Περιοχής Αθήνας σύμφωνα με το Ειδικό Χωροταξικό Σχέδιο για τη Βιομηχανία⁸² - δημιουργεί δύσκολα ερμηνευτικά προβλήματα που επίσης απασχόλησαν τη νομολογία.

⁷⁵ Άρθρο 1 παρ. 2^α ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209), όπως αναριθμήθηκε με το άρθ. 47 παρ. 1 ν. 4042/2012 (ΦΕΚ Α' 24).

⁷⁶ Άρθρο 1 παρ. 2β, όπως προστέθηκε (και ίσχυε μέχρι πρόσφατα) με το άρθ. 47 παρ. 2 ν. 4042/2012 (ΦΕΚ Α' 24).

⁷⁷ Άρθρο 1 παρ. 2β ν. 4014/2011, όπως αντικαταστάθηκε στο σύνολό του από το άρθ. 41 ν. 4456/2017 (ΦΕΚ Α' 24).

⁷⁸ Η αποστολή στο Τμήμα Διεθνών Δραστηριοτήτων δικαιολογείται από το γεγονός ότι οι αποφάσεις εξαίρεσης πρέπει να κοινοποιούνται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (άρθ. 2 παρ. 4 εδ. (γ) και (δ) οδηγίας 2011/92 και άρθ. 1 παρ. 2β ν. 4014/2011, όπως ισχύει).

⁷⁹ Δεν εντοπίστηκε κάποια σχετική απόφαση η οποία να μνημονεύει την εξέταση άλλων μορφών εκτίμησης. Ταυτόχρονα, μολονότι ο φάκελος αποστέλλεται «προς δημοσιοποίηση» στις τοπικές αρχές, δεν είναι σαφές αν πραγματικά τέθηκε στη διάθεση του κοινού. Ενδεικτικά, πρβλ. υπουργική απόφαση 19856/2016 (ΑΔΑ:Ω0ΠΕ4653Π8-8Κ6) (αποκατάσταση πρηνών Κηφισού)· απόφαση γ.γ. Α.Δ. Μακεδονίας-Θράκης 968/2017 (ΑΔΑ:ΩΦΞ7ΟΠ1Υ-Π91) (αποκατάσταση αλιευτικού καταφυγίου Ν. Επιβατών)· απόφαση γ.γ. Α.Δ. Μακεδονίας-Θράκης 564/2017 (ΑΔΑ: 6ΘΞΝΟΠ1Υ-ΙΨΖ).

⁸⁰ ΣτΕ (Ε') 1112/2017, σκ. 9. Πρβλ., επίσης, άρθ. 19^α ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209).

⁸¹ ΣτΕ (Ε') 2026/2016, σκ. 8-9.

⁸² ΣτΕ (Ε') 2696/2016, με την οποία η υπόθεση παραπέμφθηκε στην 7μελή σύνθεση.

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Εκτός από τις εξελίξεις που αφορούν την νέα οδηγία, η βασική εξέλιξη στο ενωσιακό δίκαιο ήταν η έκδοση μίας σειράς αποφάσεων, με μεγάλο ελληνικό ενδιαφέρον.

Έργα για τα οποία δεν έχει εκδοθεί απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων. Με σειρά αποφάσεων του, το ΔΕΕ εξέτασε τις προϋποθέσεις, με τις οποίες μπορεί να διεξαχθεί εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων μετά την (παράτυπη) κατασκευή ενός έργου.

Στην απόφαση της 17^{ης} Νοεμβρίου 2016, το ΔΕΕ εξέτασε μία εθνική ρύθμιση, σύμφωνα με την οποία τα έργα για τα οποία δεν τηρήθηκε η υποχρέωση περιβαλλοντικής αδειοδότησης, τεκμαίρεται ότι έχουν αδειοδοτηθεί σύννομα μετά από την παρέλευση της προθεσμίας για άσκηση ένδικων βοηθημάτων.⁸³ Στη σειρά αποφάσεων της 26^{ης} Ιουλίου 2017, επρόκειτο για έργα (μονάδες βιοαερίου) των οποίων οι άδειες ακυρώθηκαν δικαστικά λόγω έλλειψης εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, αλλά μετά την κατασκευή τους.⁸⁴ Και στις δύο περιπτώσεις, το ΔΕΕ παρατήρησε ότι δεν είναι αντίθετοι προς το δίκαιο της Ένωσης εθνικοί κανόνες που επιτρέπουν, σε ορισμένες περιπτώσεις, τη νομιμοποίηση παράτυπων, κατά το δίκαιο της Ένωσης, δραστηριοτήτων ή πράξεων. Ωστόσο, μια τέτοια δυνατότητα εξαρτάται από την προϋπόθεση ότι δεν παρέχεται στους ενδιαφερομένους η ευκαιρία να παρακάμψουν το δίκαιο της Ένωσης ή να αποφύγουν να το εφαρμόσουν και ότι, επομένως, παρέχεται κατ' εξαίρεση.⁸⁵

Στην περίπτωση της εθνικής ρύθμισης, το ΔΕΕ έκρινε ότι πρόκειται για έγκριση έργων με «ειδική νομοθετική πράξη», η οποία δεν πληροί τις απαιτήσεις της σχετικής οδηγίας.⁸⁶ Στην περίπτωση των μονάδων βιοαερίου, το ΔΕΕ προσέθεσε ότι η (μελλοντική) εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων δεν μπορεί να περιοριστεί μόνο στις μελλοντικές επιπτώσεις των έργων στο περιβάλλον, αλλά πρέπει να λάβει υπόψη και τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον από τον χρόνο κατασκευής.⁸⁷ Πρόκειται για καταστάσεις συνηθισμένες στο εθνικό μας δίκαιο, όπου η δυνατότητα νομιμοποίησης δεν παρέχεται σε καμία περίπτωση κατ' εξαίρεση (βλ. παραπάνω).

Εξορθολογισμός των διαδικασιών. Με ανακοίνωσή της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρέχει καθοδήγηση παρέχει καθοδήγηση για τον «εξορθολογισμό» της διαδικασίας εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων.⁸⁸ Η ανακοίνωση, η οποία δεν είναι δεσμευτική, περιγράφει κοινές και συντονισμένες διαδικασίες αδειοδότησης, για έργα και δραστηριότητες οι οποίες υπάγονται σε περισσότερα ενωσιακά νομοθετήματα.

Ένα τυπικό παράδειγμα είναι οι κοινές διαδικασίες που προβλέπει το ελληνικό δίκαιο για την περιβαλλοντική αδειοδότηση και τη «δέουσα εκτίμηση» (ειδική οικολογική αξιολόγηση) κατά την οδηγία για τους οικοτόπους. Στις περιπτώσεις αυτές, θα πρέπει να διασφαλίζεται η διαβούλευση, και η λήψη αποφάσεων που ικανοποιούν τις αυστηρότερες, ουσιαστικές (και όχι απλώς διαδικαστικές) απαιτήσεις της οδηγίας για τους οικοτόπους. Το εθνικό δίκαιο δεν ικανοποιεί ακόμα τις απαιτήσεις αυτές, και ορισμένα παραδείγματα έχουν ήδη αναφερθεί.

⁸³ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πρώτο τμήμα). Απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2016, Stadt Wiener Neustadt κατά Niederösterreichische Landesregierung, C-348/15.

⁸⁴ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πρώτο τμήμα). Απόφαση της 26ης Ιουλίου 2017, Comune di Corridonia κ.α. κατά Provincia di Macerata κ.α., συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-196/16 και C-197/16.

⁸⁵ Πρβλ. τις σκέψεις 35-42 της υπόθεσης C-348/15, και τις σκέψεις 34-42 των συνεκδικαζόμενων υποθέσεων C-196/16 και C-197/16.

⁸⁶ Σύμφωνα με το άρθρ. 1 παρ. 4 της οδηγίας 2011/92, και παλαιότερα το άρθρ. 1 παρ. 5 της οδηγίας 85/337, η οδηγία για την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων στα «σχέδια που εγκρίνονται καταλείπεται με ειδική εθνική νομοθετική πράξη, καθότι οι στόχοι που επιδιώκονται με την παρούσα οδηγία, συμπεριλαμβανομένης και της επιδιωκόμενης παροχής πληροφοριών, επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας». Πρβλ., επίσης: Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πρώτο τμήμα). Απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2016, Stadt Wiener Neustadt κατά Niederösterreichische Landesregierung, C-348/15. Σκέψεις 25-34.

⁸⁷ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πρώτο τμήμα). Απόφαση της 26ης Ιουλίου 2017, Comune di Corridonia κ.α. κατά Provincia di Macerata κ.α., συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-196/16 και C-197/16. Σκέψη 41.

⁸⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ανακοίνωση της Επιτροπής — Έγγραφο καθοδήγησης της Επιτροπής για τον εξορθολογισμό των εκτιμήσεων περιβαλλοντικών επιπτώσεων που διεξάγονται βάσει του άρθρου 2 παράγραφος 3 της οδηγίας για την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (οδηγία 2011/92/ΕΕ όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2014/52/ΕΕ). 2016/C 273/01.

Βιομηχανικές εκπομπές. Εκδόθηκαν οι εκτελεστικές αποφάσεις που ενσωματώνουν τα συμπεράσματα για τις βέλτιστες διαθέσιμες τεχνικές (ΒΔΤ) όσον αφορά μεγάλες μονάδες καύσης,⁸⁹ την εντατική εκτροφή πουλερικών ή χοίρων,⁹⁰ και τις βιομηχανίες μη σιδηρούχων μετάλλων⁹¹. Εκτενής σχολιασμός της πρώτης από τις αποφάσεις αυτές γίνεται σε άλλο σημείο της παρούσας έκθεσης. Σύμφωνα με τη νομοθεσία, εντός τεσσάρων ετών, η αρμόδια αρχή οφείλει όχι μόνο να επανεξετάσει τους όρους της ΑΕΠΟ, αλλά και να διασφαλίσει ότι οι όροι αυτοί τηρούνται.⁹²

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ

Εξελίξεις στο εθνικό δίκαιο

Κατά μία εκτίμηση, κάθε χρόνο διεξάγονται περίπου 50 ΣΜΠΕ στην Ελλάδα.⁹³ Μερικές σημαντικές ΣΜΠΕ που εκπονήθηκαν ή βρέθηκαν σε στάδιο διαβούλευσης κατά τους τελευταίους 12 μήνες αφορούν την 1η αναθεώρηση των σχεδίων διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών,⁹⁴ τα προσχέδια διαχείρισης Κινδύνων πλημμύρας,⁹⁵ τα περιφερειακά σχέδια αποβλήτων,⁹⁶ το Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Επικίνδυνων Αποβλήτων (ΕΣΔΕΑ),⁹⁷ και το δεκαετές πρόγραμμα ανάπτυξης του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΕΣΜΗΕ).⁹⁸ Η περιβαλλοντική σημασία των θεμάτων αυτών είναι τεράστια, και η διαφάνεια, η ποιότητα της διοικητικής δράσης και η συμμετοχή των πολιτών που διασφαλίζει ο θεσμός της ΣΠΕ είναι πολυτιμότερες από ποτέ.

Οι εξελίξεις στο εθνικό δίκαιο ήταν περιορισμένες και επιβεβαιώνουν μία προσπάθεια περιορισμού του πεδίου εφαρμογής της στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης. Με τροποποίηση της νομοθεσίας για τα γενικά προγραμματικά σχέδια λιμένα (Master Plan) και για τα προγράμματα έργων ανάπτυξης λιμένα (ΠΕΑΛ), καθορίστηκε ότι «*δεν απαιτείται αξιολόγηση και έγκριση Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του αναπτυξιακού προγράμματος και της μελέτης διαχείρισης (Master Plan) του λιμένα, εφόσον, μετά την έγκρισή του, ακολουθείται η διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης*».⁹⁹ Η πρόβλεψη αυτή δύσκολα συμβιβάζεται με τις απαιτήσεις τόσο της στρατηγικής, όσο και της κοινής περιβαλλοντικής αδειοδότησης.¹⁰⁰

⁸⁹ Εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2017/1442 της Επιτροπής, της 31ης Ιουλίου 2017, για τον καθορισμό των συμπερασμάτων για τις βέλτιστες διαθέσιμες τεχνικές (ΒΔΤ) βάσει της οδηγίας 2010/75/ΕΕ όσον αφορά μεγάλες μονάδες καύσης.

⁹⁰ Εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2017/302 της Επιτροπής, της 15ης Φεβρουαρίου 2017, για τη θέσπιση των συμπερασμάτων σχετικά με τις βέλτιστες διαθέσιμες τεχνικές (ΒΔΤ) βάσει της οδηγίας 2010/75/ΕΕ, όσον αφορά την εντατική εκτροφή πουλερικών ή χοίρων.

⁹¹ Εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2016/1032 της Επιτροπής, της 13ης Ιουνίου 2016, για τον καθορισμό των συμπερασμάτων βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών (ΒΔΤ) βάσει της οδηγίας 2010/75/ΕΕ όσον αφορά τις βιομηχανίες μη σιδηρούχων μετάλλων.

⁹² Άρθρο 17 παρ. 3 κοινής υπουργικής απόφασης 36060/1155 /Ε.103/2013 (ΦΕΚ Β' 1450).

⁹³ European Commission. (2016). Study concerning the preparation of the report on the application and effectiveness of the SEA Directive (Directive 2001/42/EC). Final study, σελ. 50. Ανακτήθηκε από: http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/study_SEA_directive.pdf

⁹⁴ ΥΠΕΝ/ΕΓΥ. (2017). 1η Αναθεώρηση Σχεδίων Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών – Αρχεία Διαβούλευσης. Ανακτήθηκε από: <http://wfdver.ypeka.gr/el/consultation-gr/1revision-consultation-gr/>

⁹⁵ ΥΠΕΝ/ΕΓΥ. (2017). Σχέδια Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας (ΣΔΚΠ). Ανακτήθηκε από: <http://floods.ypeka.gr/index.php/sxedia-diaxeirisis>

⁹⁶ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017). Περιφερειακά Σχέδια Διαχείρισης Αποβλήτων. Ανακτήθηκε από: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=938&language=el-GR>

⁹⁷ Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας. (8.6.2016). Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης Επικίνδυνων Αποβλήτων (ΕΣΔΕΑ). Ανάκτηση από: <http://www.pdm.gov.gr/stratigiki-meleti-perivallontikon-epiptoseon-sbe-tou-ethnikou-schediou-diachirisis-epindynon-apovliton-esdea/>

⁹⁸ ΑΔΜΗΕ. (17.2.2017). Δημόσια διαβούλευση: Δεκαετές Πρόγραμμα Ανάπτυξης του ΕΣΜΗΕ περιόδου 2018-2027- Προκαταρκτικό Σχέδιο. Ανακτήθηκε από: <http://www.admie.gr/diaboyleyseis/diaboyleysi/article/2676/>

⁹⁹ 19 παρ. 4 περ. ε ν. 2932/2001, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθ. 31 παρ. 1 ν. 4368/2016 (ΦΕΚ Α' 21).

¹⁰⁰ Όσον αφορά την κοινή περιβαλλοντική αδειοδότηση, αυτή προηγείται της έγκρισης της δραστηριότητας [πρβλ. άρθ. 2 παρ. 1 οδηγίας 2011/92]. Όσον αφορά τη στρατηγική περιβαλλοντική αδειοδότηση, και μολονότι επιτρέπεται η πρόβλεψη συντονισμένων ή κοινών διαδικασιών και δεν είναι απαραίτητη η επανάληψη της εκτίμησης σε διαφορετικά επίπεδα ενός ιεραρχικού συνόλου πράξεων (πρβλ. άρθ. 11 παρ. 3 και 4 παρ. 3 οδηγίας 2001/42), το νομοθετικό πλαίσιο δεν επιτρέπει στην αρχή σχεδιασμού να «επιλέγει» ελεύθερα μεταξύ στρατηγικής και μη περιβαλλοντικής εκτίμησης, και να παρακάμψει τελείως την πρώτη [πρβλ. ΣΤΕ (Ολ.) 2152/2015 (ανάπλαση οδού Πανεπιστημίου), σκέψεις 10,15].

Η πρακτική της θέσπισης διάφορων αποσπασματικών διατάξεων χωροταξικού χαρακτήρα με τυπικό νόμο και με σκοπό την ικανοποίηση διάφορων «αιτημάτων» συνεχίστηκε, δίχως να προκύπτει ότι εξετάστηκε η αναγκαιότητα στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης.¹⁰¹

Ιδιαίτερα προβληματικές, από την άποψη αυτή, είναι δύο ρυθμίσεις με ευρύτατο και ασαφές πεδίο εφαρμογής, με τις οποίες στην ουσία θεσπίζονται ή τροποποιούνται ισχύοντα σχέδια ή προγράμματα:

1. Με ειδική διάταξη νόμου, παρατάθηκε εκ νέου η προθεσμία απομάκρυνσης λόγω αλλαγής χρήσης γης των «νομίμως υφιστάμενων μεταποιητικών δραστηριοτήτων» (μέχρι την 8.8.2019).¹⁰² Τέτοιες διατάξεις, ειδικά όταν ανανεώνονται επανειλημμένα και συνδυαστούν με τη νομοθεσία περί αυθαιρέτων, εμποδίζουν την εφαρμογή του χωρικού σχεδιασμού ως προς τις εγκαταστάσεις αυτές.

2. Με υπουργική απόφαση καθορίστηκαν οι «προϋποθέσεις και προδιαγραφές επανέγκρισης πολεοδομικών ρυθμίσεων που εγκρίθηκαν με διοικητικές πράξεις από αναρμόδια όργανα».¹⁰³ Προβληματισμό προκαλεί η εκεί προβλεπόμενη «επανεγκριση» ρυθμίσεων χωρίς τροποποιήσεις με απλοποιημένη διαδικασία. Στην ουσία, πρόκειται για τελείως νέες ρυθμίσεις (αφού οι αρχικές ρυθμίσεις είχαν εκδοθεί από αναρμόδια όργανα, και ήταν εξ υπαρχής ανίσχυρες), οι οποίες θα πρέπει να ληφθούν με την απαιτούμενη σήμερα διαδικασία – μεταξύ άλλων, βάσει στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης. Πόσο μάλλον που η «επανεγκριση» θα βασίζεται σε ανεπίκαιρα στοιχεία.

Στον τομέα της χωροταξίας, υπήρξαν ειδικότερες ρυθμίσεις. Με δύο υπουργικές αποφάσεις, καθορίστηκαν οι τεχνικές προδιαγραφές των τοπικών¹⁰⁴ (ΤΧΣ) και των ειδικών¹⁰⁵ χωρικών σχεδίων (ΕΧΣ). Η πρώτη, που είναι πιο λεπτομερής, επιδιώκει τον συντονισμό της διαδικασίας στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης και κατάρτισης και έγκρισης του ΤΧΣ. Η δεύτερη περιορίζεται στην πρόβλεψη ότι η στρατηγική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων «συνυποβάλλεται» μαζί με τη μελέτη των ΕΧΣ, χωρίς να καθορίζει ειδικότερες ρυθμίσεις για την διαβούλευση. Τέλος, μία υπουργική απόφαση για το περιεχόμενο των Περιφερειακών Σχεδίων Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή (ΠεΣΠΚΑ)¹⁰⁶ δεν αναφέρεται ρητά στην ανάγκη ΣΠΕ, χωρίς αυτό να σημαίνει κατ' ανάγκη ότι τα ΠεΣΠΚΑ δεν ικανοποιούν τις προϋποθέσεις της τελευταίας.

Και τη χρονιά αυτή, τα θέματα που άπτονται της στρατηγικής περιβαλλοντικής αδειοδότησης ανέκλυαν στη νομολογία και στο πλαίσιο της επεξεργασίας σχεδίων προεδρικών διαταγμάτων από το Συμβούλιο της Επικρατείας. Σε μία ακόμα τουλάχιστον περίπτωση, επιβεβαιώθηκε ότι η αναγκαιότητα στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης μπορεί να συντρέχει στα προεδρικά διατάγματα που καθορίζουν όρους και περιορισμούς προστασίας.¹⁰⁷ Από την άλλη μεριά, η νομολογία υπενθύμισε ότι μία «δέσμη μελετών, αξιολογήσεων και εκτιμήσεων» μπορεί να καλύπτει τις σχετικές απαιτήσεις την εθνικής και ενωσιακής νομοθεσίας, χωρίς να παραπέμπει ή να αναφέρεται ρητά σε αυτές.¹⁰⁸ Ομοίως, σχέδια και προγράμματα τοπικής σημασίας, όπως τα τοπικά ρυμοτομικά σχέδια για την ανέγερση δημόσιων κτιρίων, πρέπει να υποβάλλονται στη διαδικασία περιβαλλοντικού

¹⁰¹ Ενδεικτικά, με το άρθρ. 19 ν. 4414/2016 (ΦΕΚ Α' 149), το οποίο προσέθεσε την 5^η παράγραφο στο άρθρ. 9 ν. 4258/2014 (ΦΕΚ Α' 94), ορίστηκε απόσταση 10 μέτρων ανάμεσα στα Μικρά Υδροηλεκτρικά Έργα και τις γραμμές πλημμύρας, κατά παρέκκλιση άλλων περιορισμών στις χρήσεις γης. Με το άρθρ. 10§4 της από 13 Φεβρουαρίου 2002 Σύμβασης Παραχώρησης μεταξύ Ελληνικού Δημοσίου και της Οργανισμός Λιμένος Πειραιώς ΑΕ [η οποία κυρώθηκε με τον ν. 4404/2016 (ΦΕΚ Α' 126)], χωροθετείται περιοχή ναυπηγοεπισκευής σε τοποθεσία του Περάματος. Με το άρθρ. 51 ν. 4403/2016 (ΦΕΚ Α' 125) «τακτοποιήθηκαν» οι υπαίθριοι σταθμοί αυτοκινήτων που παραβιάζουν τις χρήσεις γης σε μία μεγάλη ελληνική πόλη. Τέλος, με το άρθρ. 58 ν. 4438/2016 (ΦΕΚ Α' 220), παραχωρήθηκε σε ορισμένο ΟΤΑ ακίνητο, και ορίστηκαν χρήσεις σε αυτό, «κατά παρέκκλιση κάθε άλλης διάταξης».

¹⁰² Άρθρο 75 παρ. 1 ν. 3982/2011, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρ. 52 παρ. 9 ν. 4442/2016 (ΦΕΚ Α' 230).

¹⁰³ Υπουργική απόφαση 27656/2017 «Προϋποθέσεις και προδιαγραφές επανέγκρισης πολεοδομικών ρυθμίσεων που εγκρίθηκαν με διοικητικές πράξεις από αναρμόδια όργανα» (ΦΕΚ Β' 2106).

¹⁰⁴ Υπουργική απόφαση 27016/2017 «Τεχνικές προδιαγραφές μελετών Τοπικών Χωρικών Σχεδίων (Τ.Χ.Σ) του ν. 4447/2016 (ΦΕΚ Α' 241)» (ΦΕΚ Β' 1975).

¹⁰⁵ Υπουργική απόφαση 27022/2017 «Τεχνικές προδιαγραφές μελετών Ειδικών Χωρικών Σχεδίων (Τ.Χ.Σ) του ν. 4447/2016 (ΦΕΚ Α' 241)» (ΦΕΚ Β' 1976).

¹⁰⁶ Υπουργική απόφαση 11258/2017 «Εξειδίκευση περιεχομένου Περιφερειακών Σχεδίων για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (ΠεΣΠΚΑ), σύμφωνα με το άρθρο 43 του ν. 4414/2016 (Α' 149)» (ΦΕΚ Β' 873).

¹⁰⁷ ΣτΕ (Ε' Τμ.) 175/2017. Πρακτικό επεξεργασίας του σχεδίου προεδρικού διατάγματος τον χαρακτηρισμό του Κυπαρισσιακού Κόλπου ως «περιοχής προστασίας της φύσης».

¹⁰⁸ ΣτΕ (Ε' Τμ.) 670/2017 (ΒΙΠΕ Μαντουδίου), σκέψη 12.

προελέγχου, με την οποία κρίνεται αν απαιτείται στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση.¹⁰⁹ Η διεισδυτική εξέταση των απαιτήσεων αυτών στο στάδιο της επεξεργασίας των σχεδίων προεδρικών διαταγμάτων ωστόσο δεν είναι δυνατή σε σχέδια και προγράμματα που εγκρίνονται με άλλες πράξεις.

Εξελίξεις στο ενωσιακό δίκαιο

Στο ενωσιακό δίκαιο, υπήρξαν σημαντικές νομολογιακές εξελίξεις. Μολονότι οι αποφάσεις που δημοσιεύθηκαν δεν προέρχονται από την Ελλάδα, το ενδιαφέρον τους για τη χώρα μας είναι μεγάλο, διότι ερμηνεύουν ορισμένες δύσκολες πτυχές του σχετικού ενωσιακού δικαίου.¹¹⁰ Γενικά, οι αποφάσεις αυτές ισχυροποιούν σημαντικά την στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση. Ειδικότερα:

Η έννοια του «σχεδίου και προγράμματος». Με την απόφαση της 27^{ης} Οκτωβρίου 2016,¹¹¹ το ΔΕΕ εξέτασε την έννοια των «σχεδίων και προγραμμάτων» που υπόκεινται σε στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση. Κατά το ΔΕΕ, το πεδίο εφαρμογής των σχετικών διατάξεων πρέπει να ερμηνεύεται διασταλτικά,¹¹² και δεν περιορίζεται μόνο σε «σχέδια και προγράμματα» τα οποία αφορούν τη χωροταξία,¹¹³ ή συνιστούν «πλήρη πλαίσια» για ορισμένες δραστηριότητες.¹¹⁴ Αντιθέτως, αφορά κάθε πράξη, η οποία «*θεσπίζοντας κανόνες και διαδικασίες ελέγχου που έχουν εφαρμογή στον οικείο τομέα, ένα σημαντικό σύνολο κριτηρίων και προϋποθέσεων για την αδειοδότηση και την εκτέλεση ενός ή περισσότερων έργων ικανών να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον*».¹¹⁵

Αυτό συμβαίνει ιδίως όταν «*οι επιλογές ...περιβαλλοντικού χαρακτήρα που επιβάλλονται μέσω των εν λόγω κανόνων έχουν ως προορισμό να καθορίσουν τους όρους υπό τους οποίους θα είναι δυνατή η μελλοντική αδειοδότηση*»¹¹⁶. Το ΔΕΕ απέρριψε ρητά την άποψη (που υποστηρίχθηκε από τη Γαλλία) ότι τα «σχέδια και προγράμματα» διαφέρουν από τις «γενικές ρυθμίσεις» (οι οποίες, κατά την άποψη αυτή, δεν απαιτούν στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση).¹¹⁷ Στη συγκεκριμένη περίπτωση, επρόκειτο για πρόγραμμα που αφορά την αιολική ενέργεια, και ειδικότερα «*τους τεχνικούς κανόνες, τους τρόπους εκμεταλλεύσεως (ιδίως τις στροβοσκοπικές σκιάσεις), την πρόληψη ατυχημάτων και πυρκαγιών (μεταξύ άλλων την παύση της λειτουργίας της ανεμογεννήτριας), τους κανόνες για τα επίπεδα ήχου, την αποκατάσταση καθώς και τη σύσταση εγγυήσεως για τις ανεμογεννήτριες*».¹¹⁸

Σχέδια και προγράμματα που έχουν εγκριθεί κατά παράβαση του ενωσιακού δικαίου. Στην απόφαση της 28^{ης} Ιουλίου 2016,¹¹⁹ ανέκυψε πάλι¹²⁰ το ζήτημα της προσωρινής διατήρησης σε ισχύ «σχεδίων και προγραμμάτων» που έχουν θεσπιστεί κατά παράβαση του ενωσιακού δικαίου.

Πράγματι, η αμφισβήτηση της νομιμότητας (μέσω, π.χ., του παρεμπόπτοντος ελέγχου) των «σχεδίων και προγραμμάτων» αυτών θα μπορούσε να θίξει την ασφάλεια δικαίου και την ίδια την προστασία του περιβάλλοντος. Ωστόσο, η δυνατότητα να διατηρηθούν, κατ' εξαίρεση, ορισμένα αποτελέσματα εθνικής πράξεως ασύμβατης με το δίκαιο της Ένωσης υπόκειται σε αυστηρές προϋποθέσεις.

¹⁰⁹ Πρακτικό επεξεργασίας (Ε τμ.) 39/2017, 96/2016.

¹¹⁰ Πρόκειται, κυρίως, για την οδηγία 2001/42/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 2001, σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων.

¹¹¹ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 2016, Patrice D' Oultremont κ.λπ. κατά Région wallonne, C-290/15.

¹¹² Οπ.π. Σκέψη 40.

¹¹³ Οπ.π. σκέψη 45.

¹¹⁴ Οπ.π. σκέψεις 32, 47-48.

¹¹⁵ Οπ.π. σκέψη 49.

¹¹⁶ Οπ.π. σκέψη 50.

¹¹⁷ Οπ.π. σκέψη 51. Πρβλ., επίσης, τις προτάσεις της γενικής εισαγγελέως της 14ης Ιουλίου 2016, υπόθεση C-290/15, Patrice D' Oultremont κ.λπ. κατά Région wallonne, [αίτηση του Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας, Βέλγιο) για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]. Σκέψεις 58 επ.

¹¹⁸ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 2016, Patrice D' Oultremont κ.λπ. κατά Région wallonne, C-290/15. Σκέψη 50.

¹¹⁹ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση της 28ης Ιουλίου 2016, Association France Nature Environnement κατά Premier ministre, Ministre de l'Écologie, du Développement durable et de l'Énergie, C-379/15.

¹²⁰ Μέχρι πρότινος, η κύρια απόφαση για το θέμα αυτό ήταν η Inter-Environnement Wallonie ASBL και Terre wallonne ASBL κατά Région wallonne. Πρβλ. Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (τμήμα μείζονος συνθέσεως). Απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2012, Inter-Environnement Wallonie ASBL και Terre wallonne ASBL κατά Région wallonne, C-41/11.

Συγκεκριμένα, θα πρέπει η επίμαχη διάταξη του εθνικού δικαίου να αποτελεί *μέτρο για την ορθή μεταφορά* στην εσωτερική έννομη τάξη ενωσιακής νομοθεσίας στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος· η εφαρμογή των νέων διατάξεων του εθνικού δικαίου να μην *αποτρέπει τις αρνητικές συνέπειες* που θα είχε για το περιβάλλον η ακύρωση της επίμαχης εθνικής διάταξης· η ακύρωση της προσβαλλομένης εθνικής διάταξης θα πρέπει να δημιουργεί *κενό δικαίου*, που θα προκαλούσε μεγαλύτερη βλάβη στο περιβάλλον· και, τέλος, θα πρέπει τα έννομα αποτελέσματα της παράνομης εθνικής πράξης να *διατηρούνται κατ' εξαίρεση* μόνο για το χρονικό διάστημα που είναι αναγκαίο για να ληφθούν τα διάδοχα μέτρα που θα θεραπεύουν την παρανομία.¹²¹

Σε όλες τις περιπτώσεις, εθνικό δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα (όπως το ΣτΕ) έχει την υποχρέωση να υποβάλλει αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο ΔΕΕ, εκτός αν δεν υπάρχει καμία απολύτως εύλογη αμφιβολία για τις προϋποθέσεις αυτές (μάλλον απίθανη περίπτωση).¹²² Η εξέλιξη αυτή περιπλέκει τη δυνατότητα έκδοσης προδικαστικής απόφασης, στις περιπτώσεις ακύρωσης λόγω πλημμέλειας που μπορεί να καλυφθεί εκ των υστέρων.¹²³

Σχέδια και προγράμματα που καθορίζουν τη χρήση μικρών περιοχών. Κατά το ενωσιακό¹²⁴ και εθνικό¹²⁵ δίκαιο, αυτά τα σχέδια και προγράμματα υποβάλλονται σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων μόνον όταν η αρμόδια αρχή αποφασίζει ότι ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Συνεπώς, είναι κρίσιμη η έννοια των «μικρών περιοχών σε τοπικό επίπεδο».

Με την απόφαση της 21^{ης} Δεκεμβρίου 2016, το ΔΕΕ έκρινε ότι η έκφραση αναφέρεται στην έκταση της συγκεκριμένης περιοχής, με την προϋπόθεση «ότι το σχέδιο ή το πρόγραμμα εκπονήθηκε και/ή εκδόθηκε από τοπική αρχή και όχι από περιφερειακή ή εθνική αρχή και ότι η περιοχή αυτή εντός του πλαισίου της εδαφικής αρμοδιότητας της τοπικής αρχής, αναλογικά με το σύνολο του εδάφους, είναι μικρού μεγέθους».¹²⁶ Συνεπώς, μετά την απόφαση αυτή, τα σχέδια και προγράμματα (καθώς και οι τροποποιήσεις τους) περιφερειακού επιπέδου, ή σχέδια και προγράμματα που καλύπτουν όλη την εδαφική αρμοδιότητα μίας τοπικής αρχής (ΟΤΑ, π.χ.), ή ένα σημαντικό τμήμα της, πρέπει σε κάθε περίπτωση να υποβάλλονται σε στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση.

Η εφαρμογή και η αποτελεσματικότητα της οδηγίας στην Ευρώπη αξιολογήθηκε πρόσφατα.¹²⁷ Για τον σκοπό αυτό εκπονήθηκε συγκριτική μελέτη.¹²⁸ Το ευρωπαϊκό consensus, σε αντίθεση μάλλον με την άποψη που επικρατεί στην Ελλάδα, μοιάζει να είναι ότι η οδηγία συμβάλλει σημαντικά στην προστασία του περιβάλλοντος, και βελτιώνει την ποιότητα του σχεδιασμού και το επιχειρηματικό περιβάλλον.¹²⁹ Αυτή τη στιγμή, η οδηγία για την στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση βρίσκεται σε φάση επανεξέτασης.¹³⁰

¹²¹ Δικαστήριο της ΕΕ. Απόφαση της 28ης Ιουλίου 2016, Association France Nature Environnement κατά Premier ministre, Ministre de l'Écologie, du Développement durable et de l'Énergie, C-379/15. Σκέψεις 23-43. Πρβλ., επίσης, τις προτάσεις της γενικής εισαγγελέως της 28ης Απριλίου 2016, υπόθεση C-379/15, Association France Nature Environnement κατά Premier ministre, Ministre de l'Écologie, du Développement durable et de l'Énergie. [Αίτηση του Conseil d'État (Γαλλία) για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως], σκέψεις 17-41.

¹²² Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση της 28ης Ιουλίου 2016, Association France Nature Environnement κατά Premier ministre, Ministre de l'Écologie, du Développement durable et de l'Énergie, C-379/15. Σκέψεις 44-53.

¹²³ Η δυνατότητα αυτή προβλέπεται από το άρθρ. 50 παρ. 3^α έως 3δ του π.δ. 18/1989, όπως προστέθηκαν από το άρθρ. 22 ν. 4274/2014 (ΦΕΚ Α' 147). Ωστόσο, έχει αναγνωριστεί νομολογιακά παλαιότερα [πρβλ., ιδίως, ΣτΕ (Ε' τμ.) 1422/2013, σκέψη 14, ΣτΕ (Ε' τμ.) 1941/2013, σκέψη 18 και ΣτΕ (Δ' τμ.) 3937/2014, σκέψη 14].

¹²⁴ Άρθρο 3 παρ. 3 της οδηγίας 2001/42/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 2001, σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων.

¹²⁵ Άρθρο 3 παρ. 2, σε συνδυασμό με το Παρ. ΙΙ του άρθρου 11 της υπουργικής απόφασης ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ. 107017/2006 (ΦΕΚ Β' 1225).

¹²⁶ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (τρίτο τμήμα). Απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2016, Associazione Italia Nostra Onlus κατά Comune di Venezia κ.λπ., C-444/15. Σκέψεις 65-74.

¹²⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (15.5.2017). Έκθεση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σύμφωνα με το άρθρο 12 παράγραφος 3 της οδηγίας 2001/42/ΕΚ σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων. COM(2017) 234 final. Ανακτήθηκε από: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?qid=1503411729889&uri=CELEX:52017DC0234>

¹²⁸ European Commission. (2016). Study concerning the preparation of the report on the application and effectiveness of the SEA Directive (Directive 2001/42/EC). Final study. Ανακτήθηκε από: http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/study_SEA_directive.pdf

¹²⁹ European Commission. (18.5.2016). Workshop on the application and effectiveness of the SEA Directive (Directive 2001/42/EC). Ανακτήθηκε από: http://ec.europa.eu/environment/eia/conference_may_2016.htm

¹³⁰ European Commission. (2017). REFIT evaluation of the SEA Directive on Strategic Environmental Assessment. Ares(2017)3481432. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/initiatives/ares-2017-3481432_en

ΑΛΛΑ ΘΕΜΑΤΑ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗΣ

Αθλητικές εγκαταστάσεις. Με ειδική διάταξη νόμου, η έγκριση υποστηρικτικών και κυκλοφοριακών μελετών για αθλητικές εγκαταστάσεις χωρητικότητας άνω των 15000 θεατών μεταφέρθηκε στο ΥΠΟΜΕΔΙ.¹³¹ Σπάνια συναντά κανείς διάταξη τόσο απροκάλυπτα φωτογραφική, καθώς αυτή θεσπίστηκε αποκλειστικά για να μπορέσει ένα μεγάλο αθλητικό σωματείο να παρακάμψει την αντίθεση ενός ΟΤΑ στην κατασκευή και λειτουργία ποδοσφαιρικού γηπέδου.

Μεταλλευτικές δραστηριότητες στον νομό Χαλκιδικής. Οι εξελίξεις που αφορούν τις μεταλλευτικές δραστηριότητες στον νομό Χαλκιδικής είναι αντίρροπες.

Από τη μια, η χορήγηση των απαραίτητων αδειών της βιομηχανικής, μεταλλευτικής και δασικής νομοθεσίας για την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων συνεχίστηκε κανονικά: ενδεικτικά, μπορούν να αναφερθούν μία σειρά αδειών εγκατάστασης για το υποέργο «*Μεταλλευτικές Εγκαταστάσεις Ολυμπιάδας*»,¹³² και άδειες λειτουργίας του έργου «*Μεταλλευτικές - Μεταλλουργικές Εγκαταστάσεις Μεταλλείων Κασσάνδρας*».¹³³ Επίσης, εγκρίθηκε η τεχνική μελέτης της μονάδας εμπλουτισμού Σκουριών.¹³⁴ Με την ευκαιρία αυτή, θα πρέπει να επισημανθεί ότι αυτές οι τεχνικές μελέτες αυτές δεν δημοσιοποιούνται, αν και εξετάζουν θέματα μεγάλης περιβαλλοντικής σημασίας, και η «μυστικότητα» αυτή συμβάλλει στην αδιαφάνεια που χαρακτηρίζει γενικότερα τη μεταλλευτική νομοθεσία. Τέλος, συνεχίστηκε και η χορήγηση εγκρίσεων επέμβασης σε δάση και δασικές εγκαταστάσεις και η έγκριση πρωτοκόλλων εγκατάστασης για υλοτομικές εργασίες.¹³⁵

Από την άλλη μεριά, κορυφώθηκε η διαμάχη του ελληνικού δημοσίου με τον φορέα του έργου για τη μέθοδο παραγωγής χρυσού, χαλκού και αργύρου από τα συμπυκνώματα της περιοχής. Το βασικό περιβαλλοντικό διακύβευμα της διαμάχης είναι ο βαθμός επικινδυνότητας και η διαχείριση αποβλήτων με υψηλή περιεκτικότητα αρσενικού.

Μία αναδρομή είναι απαραίτητη. Η απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων του 2011 προβλέπει ότι «*απαραίτητη προϋπόθεση για την αξιοποίηση των παραγόμενων συμπυκνωμάτων πυριτών Ολυμπιάδας και χαλκού-χρυσού Σκουριών στην τροφοδοσία του νέου εργοστασίου μεταλλουργίας το οποίο εγκαθίσταται εντός της βιομηχανικής ζώνης Στρατονίκης... είναι η εφαρμογή της πυρομεταλλουργικής μεθόδου ακαριαίας τήξης (flash smelting), η οποία ...εξασφαλίζει βέλτιστη προσαρμογή στις διακυμάνσεις της περιεκτικότητας των κοιτασμάτων, άριστη αξιοποίηση των μεταλλευμάτων ..., καθώς και υψηλή ανάκτηση μετάλλων. Η εν λόγω μέθοδος οδηγεί σε σταθεροποίηση του αρσενικού που περιέχεται στο συμπύκνωμα Ολυμπιάδας στη σταθερή και περιβαλλοντικά αποδεκτή μορφή του σκοροδίτη...*».¹³⁶

Παράλληλα, οι σχετικές τεχνικές μελέτες (που εγκρίθηκαν το 2012) των μεταλλουργικών εγκαταστάσεων προέβλεπαν ότι πρέπει «*να εκτελεστεί πρόγραμμα δοκιμών σε κατάλληλη*

¹³¹ Άρθρο 15 παρ. 7 προτελευταίο και τελευταίο εδάφιο ν. 4067/2012, όπως προστέθηκαν με το άρθ. 13 ν. 4467/2017 (ΦΕΚ Α' 56).

¹³² Για παράδειγμα, η υ.α. ΔΜΕΒΟ/Α/Φ.10.ΕΓΚ.6/181294/2928/2.9.2016 «Χορήγηση στην εταιρεία «Ελληνικός Χρυσός Ανώνυμος Εταιρεία Μεταλλείων και Βιομηχανίας Χρυσού» άδειας εγκατάστασης ηλεκτρομηχανολογικού εξοπλισμού του χώρου απόθεσης Κοκκινόλακα, του υποέργου «Μεταλλευτικές Εγκαταστάσεις Ολυμπιάδας», του έργου «Μεταλλευτικές - Μεταλλουργικές Εγκαταστάσεις Μεταλλείων Κασσάνδρας», στην περιοχή της Ολυμπιάδας, Δήμου Αριστοτέλη, Περιφερειακής Ενότητας Χαλκιδικής» (ΑΔΑ: ΨΓΕΠ4653Π8-ΞΗ0).

¹³³ Για παράδειγμα, η υ.α. ΔΜΕΒΟ/Α/Φ.10.ΕΓΚ.6/178812/2268/31.10.2016 «Χορήγηση στην εταιρεία «ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΧΡΥΣΟΣ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΤΑΛΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΧΡΥΣΟΥ» νέας άδειας λειτουργίας ηλεκτρομηχανολογικού εξοπλισμού των εγκαταστάσεων φόρτωσης, του έργου «Μεταλλευτικές - Μεταλλουργικές Εγκαταστάσεις Μεταλλείων Κασσάνδρας», στην περιοχή Στρατωνίου, Δήμου Αριστοτέλη, Περιφερειακής Ενότητας Χαλκιδικής» (ΑΔΑ: ΩΝΜΛ4653Π8-Ν3Ν).

¹³⁴ Υπουργική απόφαση ΔΜΕΒΟ/Α/Φ.10ΤΜ.6/178620/2245/11.11.2016 «Έγκριση Συμπληρωματικού - Τροποποιητικού Τεύχους του Προσαρτήματος 4 : «Τεχνικές Μελέτης Μονάδας Εμπλουτισμού Σκουριών» του υποέργου «Μεταλλευτικές Εγκαταστάσεις Σκουριών» του έργου «Μεταλλουργικές - Μεταλλευτικές Εγκαταστάσεις Μεταλλείων Κασσάνδρας», της εταιρείας «ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΧΡΥΣΟΣ Α.Ε.Μ.Β.Χ.», στο Δήμο Αριστοτέλη της Περιφερειακής Ενότητας Χαλκιδικής» (ΑΔΑ: 7ΕΚ74653Π8-092).

¹³⁵ Αποκεντρωμένη Διοίκηση Μακεδονίας-Θράκης. (3.5.2017). Υποβολή πρωτοκόλλου εγκατάστασης. (ΑΔΑ: 6ΡΝΖΟΡ1Υ-ΧΓΣ).

¹³⁶ Όρος της κ.υ.α. 201745/28.7.2011 «Έγκριση Περιβαλλοντικών Όρων για τα έργα: α) «Μεταλλευτικές- Μεταλλουργικές Εγκαταστάσεις Μεταλλείων Κασσάνδρας» και β) «Απομάκρυνση, καθαρισμό & αποκατάσταση χώρου απόθεσης παλαιών τελμάτων Ολυμπιάδας» της εταιρείας «Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.Μ.Β.Χ.» στο Νομό Χαλκιδικής» (ΑΔΑ: 4ΑΣΔ0-ΩΔ0).

ημιβιομηχανική μονάδα, επί τόπου του έργου...». ¹³⁷ Η επιλογή της μεθόδου αυτής αμφισβητήθηκε έντονα. ¹³⁸ Το 2015, το ελληνικό δημόσιο ανακάλεσε τις εγκρίσεις των μελετών αυτών, διότι έκρινε ότι οι δοκιμές που υποβλήθηκαν από τον φορέα (οι οποίες είχαν διεξαχθεί σε ερευνητικό κέντρο του εξωτερικού) δεν ικανοποιούσαν την απαίτηση των δοκιμών «ημιβιομηχανικής κλίμακας» και «επί τόπου». ¹³⁹ Η ανάκληση ακυρώθηκε από το Συμβούλιο της Επικρατείας, κρίνοντας ότι η παραπάνω αιτιολογία είναι «αφενός μεν αόριστη, καθ' όσον δεν εξειδικεύει ποια συγκεκριμένη πλημμέλεια αποδίδει στο πρόγραμμα δοκιμών που έχει εκτελέσει η αιτούσα (κλίμακα δοκιμών, τόπος, χρησιμοποιηθέντα πετρώματα), αφ' ετέρου δε και πλημμελής διότι δεν αιτιολογεί τον λόγο για τον οποίο απορρίπτει ως μη αξιόπιστα τα παραχθέντα πορίσματα των δοκιμών...». ¹⁴⁰ Η υπόθεση αναπέμφθηκε στη διοίκηση για νέα νόμιμη κρίση.

Το καλοκαίρι του 2016 η διοίκηση επανήλθε. ¹⁴¹ Το λεπτομερές έγγραφό της εγείρει μία σειρά από τεχνικά ζητήματα, με πολύ σημαντικές επιπτώσεις που αφορούν το περιβάλλον και τη δημόσια υγεία. Μία λεπτομερής αναφορά θα ξεπερνούσε το αντικείμενο της παρούσας έκθεσης. Ενδεικτικά, μπορεί να αναφερθεί ότι κρίνονται ανεπαρκή τα «στοιχεία ως προς την αντιμετώπιση του ζητήματος της διαχείρισης των σημαντικών ποσοτήτων έντονα τοξικών αερίων (offgasses) και των, επικίνδυνων για την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων, πιθανών διαφυγών αυτών στους χώρους του εργοστασίου (fugitive emissions)»: στο πλαίσιο αυτό, «τα απόβλητα αρσενικού ενέχουν σημαντικούς κινδύνους για το περιβάλλον και την υγεία λόγω της υψηλής διαλυτότητας τους στο νερό, ως εκ τούτου, οι μεταλλουργίες αντιμετωπίζουν όλο και μεγαλύτερους περιβαλλοντικούς περιορισμούς σχετικά με τα επιτρεπόμενα όρια διάθεσης... Εκτός από τις δαπάνες που συνδέονται με την αφαίρεση και την επεξεργασία των καπναερίων και της σκόνης, η έκθεση στις εκπομπές αρσενικού αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα και πρόκληση για τη διασφάλιση της εργασιακής υγιεινής και ασφάλειας σε μερικά από τα μεγαλύτερα εργοστάσια χαλκού και πυρομεταλλουργικά περιβάλλοντα του κόσμου... Είναι γεγονός ότι το συμπύκνωμα Ολυμπιάδας έχει υπερυψηλή περιεκτικότητα σε αρσενικό με αποτέλεσμα να πτητικοποιούνται ... πάνω από 20.000 τόνοι του στοιχείου σε ετήσια βάση, ενώ ο συνολικός όγκος των αερίων θα είναι συγκριτικά πολύ μεγαλύτερος και τοξικότερος από τις συνήθεις βιομηχανικές περιπτώσεις...». Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το ζήτημα που τίθεται είναι κεφαλαιώδους περιβαλλοντικής σημασίας, αν και αναρωτιέται κανείς γιατί δεν εξετάστηκε στην αρχική περιβαλλοντική αδειοδότηση (2011), και γιατί εξακολουθούν να χορηγούνται άδειες αν πραγματικά υφίστανται τόσο θεμελιώδεις επιφυλάξεις. Μετά από ανακοίνωση του φορέα του έργου ότι δεν θα προβεί σε άλλες επενδύσεις, ¹⁴² η οποία στη συνέχεια ανακλήθηκε, το θέμα οδηγείται σε διαιτησία. ¹⁴³

Συντάκτης ενότητας: Γιώργος Χασιώτης

¹³⁷ Π.χ., όρος 9 της υ.α. Δ8-Α/Φ.7.49.13/30258ΠΕ/5159ΠΕ/10.2.2012 «Έγκριση τεχνικής μελέτης του υποέργου «Μεταλλευτικές Εγκαταστάσεις Ολυμπιάδας» του έργου «Μεταλλευτικές – Μεταλλουργικές Εγκαταστάσεις Μεταλλείων Κασσάνδρας» της εταιρίας Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.Μ.Β.Χ. στο Δ. Αριστοτέλη, Π.Ε. Χαλκιδικής» (ΑΔΑ: ΒΟΖΘΟ-ΓΞΩ).

¹³⁸ Παρατηρητήριο Μεταλλευτικών Δραστηριοτήτων. (2.2015). Μια Τεκμηριωμένη Πρόταση για αναστροφή της Σύμβασης της Ελληνικός Χρυσός. Η απάτη της μεταλλουργίας flash smelting. Ανακτήθηκε από: <https://www.scribd.com/document/Μια-Τεκμηριωμένη-Πρόταση-για-αναστροφή-της-Σύμβασης-της-ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ-ΧΡΥΣΟΣ>

¹³⁹ Υπουργική απόφαση ΔΜΕΒΟ/Α/Φ.7.49.13/177642/1854/19.8.2015 «Ανάκληση αποφάσεων έγκρισης τεχνικών μελετών των υποέργων «Μεταλλευτικές Εγκαταστάσεις Σκουριών» και «Μεταλλευτικές Εγκαταστάσεις Ολυμπιάδας» του έργου «Μεταλλευτικές – Μεταλλουργικές Εγκαταστάσεις Μεταλλείων Κασσάνδρας» της εταιρείας Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.Μ.Β.Χ. στον Δήμο Αριστοτέλη, Περιφερειακής Ενότητας Χαλκιδικής» (ΑΔΑ: 6Δ04465ΦΘΗ-ΘΞ4).

¹⁴⁰ ΣτΕ (Ε') 3191/2015, σκ. 15.

¹⁴¹ Υπουργική απόφαση ΔΜΕΒΟ/Α/Φ.10ΤΜ.6/180239/2659/5.7.2016 «Συμμόρφωση προς την υπ' αριθ. 3191/2015 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας (Τμήμα Ε') - Επιστροφή, κατά το άρθρο 102 ΚΜΛΕ, του υποβληθέντος με την υπ' αριθ. πρωτ. 23506/22-12-2014 αίτηση της εταιρείας Ελληνικός Χρυσός, Προσαρτήματος «Τεχνική Μελέτη Μεταλλουργικής Μονάδας Χαλκού, Χρυσού και Θεικού Οξέος Μαντέμ Λάκκου»» (ΑΔΑ: 682Ν4653Π8-Ζ3Φ).

¹⁴² Eldorado Gold. (11.9.2017). Eldorado Gold Announces Amended Investment Plans in Greece. Ανακτήθηκε από: [http://s2.q4cdn.com/536453762/files/doc_events/2017/17-12-Amended-Investment-Plans-in-Greece-\(Final\).pdf](http://s2.q4cdn.com/536453762/files/doc_events/2017/17-12-Amended-Investment-Plans-in-Greece-(Final).pdf)

¹⁴³ Reuters. (3.8.2017). Greece says Eldorado mine arbitration to start in August. Ανακτήθηκε από: <https://www.reuters.com/article/us-greece-eldorado-gold-arbitration/greece-says-eldorado-mine-arbitration-to-start-in-august-idUSKBN1AJ316>. Πρβλ. και το άρθ. 8 της με αριθμό 22.138/12-12-2003 Σύμβασης Μεταβίβασης του συνόλου των στοιχείων του ενεργητικού της TVX Hellas που περιήλθαν στο ελληνικό δημόσιο και της εταιρείας «Ελληνικός Χρυσός Α.Ε.Μ.Β.Χ.» [η οποία κυρώθηκε με το άρθ. 52 παρ. 1 του ν. 3220/2004 (ΦΕΚ Α' 15)], το οποίο προβλέπει την επίλυση κάθε διαφοράς σχετικής με την ερμηνεία ή την εφαρμογή της σύμβασης αυτής με διαιτησία.

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Σοβαρά προβλήματα καθιστούν στο σύστημα περιβαλλοντικών ελέγχων και επιθεωρήσεων ιδιαίτερα προβληματικό και αναποτελεσματικό. Έλλειμμα διαφάνειας χαρακτηρίζει το Σώμα Επιθεωρητών Περιβάλλοντος. Αξιοσημείωτη εξέλιξη αποτελεί η ενεργοποίηση του προβλεπόμενου από το 2002 Συντονιστικού Οργάνου Επιθεώρησης και Ελέγχου, υπό τον συντονισμό της Γενικής Επιθεωρήτριας Δημόσιας Διοίκησης. Ο κυριότερος όγκος των ελέγχων πραγματοποιήθηκε από κλιμάκια των περιφερειών-από τους ελέγχους προκύπτουν ως κορυφαία προβλήματα η παράνομη διάθεση αποβλήτων και η υποβάθμιση του τοπίου (αμμοληψίες, μπάζωμα ρεμάτων, διάνοιξη δρόμων).

Ο έλεγχος της τήρησης της περιβαλλοντικής νομιμότητας μέσα από τακτικές ή έκτακτες επιθεωρήσεις και ελέγχους είναι κρίσιμο συστατικό προφανώς για την προστασία του περιβάλλοντος ως κοινού αγαθού, αλλά και για την ασφάλεια δικαίου, την ισονομία και βέβαια την ισότητα στον ανταγωνισμό.

Στην ενότητα αυτή δίνεται μια συνοπτική εικόνα:

- α) του έργου του Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης,
- β) του έργου του Σώματος Επιθεωρητών Δημόσιας Διοίκησης,
- γ) του έργου του Σώματος Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων του Υπουργείου Περιβάλλοντος,
- δ) του έργου των αρμόδιων υπηρεσιών των αποκεντρωμένων διοικήσεων και των περιφερειών, προς τις οποίες το WWF Ελλάς απεύθυνε αίτημα πληροφοριών για τους ελέγχους και τις διοικητικές κυρώσεις που εισηγήθηκαν μέσα στην τελευταία χρονιά.

Στο σύστημα περιβαλλοντικών ελέγχων οι εξής θεσμοί έχουν τον βασικότερο ρόλο:

- Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης (ΓΕΔΔ): συντονιστικός ρόλος.
- Σώμα Επιθεωρητών Δημόσιας Διοίκησης (ΣΕΔΔ): έλεγχος δημόσιας διοίκησης.
- Σώμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΣΕΠΔΕΜ): περιβαλλοντικοί έλεγχοι και επιθεωρήσεις σε δημόσιους φορείς και σε ιδιώτες.
- Κλιμάκια ελέγχου ποιότητας περιβάλλοντος (ΚΕΠΠΕ): έλεγχοι σε έργα και δραστηριότητες χωρικής αρμοδιότητας ανά περιφέρεια.
- Διεύθυνση προστασίας θαλάσσιου περιβάλλοντος / Λιμενικό Σώμα: εποπτεία και έλεγχοι για την πρόληψη και καταπολέμηση της ρύπανσης στη θάλασσα και τις ακτές.

Για την προετοιμασία και συγγραφή της παρούσας έκθεσης, ζητήθηκε με επιστολή περιβαλλοντική πληροφορία για το έργο του ΣΕΠΔΕΜ και των περιφερειών. Ζητήθηκαν επίσης από τον Αναπληρωτή Υπουργό Περιβάλλοντος πληροφορίες για διοικητικές κυρώσεις που με απόφασή του έχουν επιβληθεί επί βεβαιωμένων περιβαλλοντικών παραβάσεων.

Στα αιτήματα πληροφοριών ανταποκρίθηκαν οι αποκεντρωμένες διοικήσεις α) Θεσσαλίας, β) Μακεδονίας-Θράκης και οι περιφέρειες α) Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης (τμήματα περιβάλλοντος και Υδροοικονομίας Έβρου και Καβάλας), Θεσσαλίας (Τμήμα περιβάλλοντος), Πελοποννήσου (τμήματα περιβάλλοντος & υδροοικονομίας περιφερειακών ενοτήτων Αρκαδίας, Αργολίδας, Λακωνίας, Μεσσηνίας, Κορινθίας), Νοτίου Αιγαίου (Τμήμα περιβάλλοντος Κυκλάδων), Δυτικής Μακεδονίας (στοιχεία από όλες τις περιφερειακές ενότητες με απαντητικό έγγραφο της Δ/σης περιβάλλοντος και χωρικού σχεδιασμού), Στερεάς Ελλάδας (Δ/ση περιβάλλοντος & χωρικού σχεδιασμού για όλες τις περιφερειακές ενότητες), Κεντρικής Μακεδονίας (όλες οι περιφερειακές ενότητες πλην Χαλκιδικής και Ημαθίας).

Από το Σώμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων του Υπουργείου Περιβάλλοντος δόθηκε αρνητική απάντηση και δεν χορηγήθηκαν τα στοιχεία που ζητήθηκαν.¹⁴⁴ Ο Αναπλ. Υπουργός Περιβάλλοντος Σωκράτης Φάμελλος δεν απάντησε στο αίτημα πληροφοριών.¹⁴⁵

Ως κεντρικό ζήτημα πρέπει να επισημανθεί το σημαντικό έλλειμμα που παρατηρείται στη διαφάνεια και την οργάνωση του συστήματος περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων γενικότερα. Χαρακτηριστικό είναι το παρακάτω απόσπασμα από ειδική έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για τα εμπόδια στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας:¹⁴⁶

«Ωστόσο, στο πλαίσιο διερεύνησης υποθέσεων από την Αρχή, προκύπτει αδυναμία ή υπέρμετρη καθυστέρηση της Διοίκησης να προβεί στον έλεγχο της τήρησης τόσο των όρων της άδειας εγκατάστασης/λειτουργίας όσο και των εγκεκριμένων περιβαλλοντικών όρων.

Κατ' αρχάς, διαπιστώθηκε έλλειψη ολοκληρωμένου σχεδίου περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην Οδηγία 2010/75/ΕΕ περί βιομηχανικών εκπομπών³³ (χρόνος ενσωμάτωσης στην εθνική νομοθεσία 7-1-2013) και το ν. 4014/2011, το οποίο σχέδιο θα πρέπει να περιλαμβάνει:

- ο την καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης
- ο τον αριθμό, το είδος, την επικινδυνότητα και το μέγεθος των μονάδων και δραστηριοτήτων που εμπεριέχονται στο σχέδιο επιθεώρησης
- ο τον καθορισμό της ποιότητας του ελέγχου (ολοκληρωμένος ουσιαστικός έλεγχος)
- ο τη συχνότητα των ελέγχων
- ο την εκτίμηση του αριθμού του προσωπικού και της υλικοτεχνικής υποδομής
- ο τη συνεργασία και ανταλλαγή στοιχείων μεταξύ των ελεγκτικών αρχών.»

Στην ίδια έκθεση, ο Συνήγορος διαπιστώνει ότι το σύνολο σχεδόν των ελέγχων από τις αρμόδιες υπηρεσίες γίνονται κατόπιν σχετικής καταγγελίας, ενώ ακόμα και στις περιπτώσεις παροχής περιόδου συμμόρφωσης επίσης δεν προβλέπεται επανέλεγχος. Θέτει επίσης ως σημαντικό ζήτημα την «επιλεκτικότητα και αποσπασματικότητα» των ελέγχων.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Όπως επισημαίνεται στην ετήσια έκθεση της Γενικής Επιθεωρήτριας Δημόσιας Διοίκησης,¹⁴⁷ το 2016 ενεργοποιήθηκε για πρώτη φορά το Συντονιστικό Όργανο Επιθεώρησης και Ελέγχου (ΣΟΕΕ), σύμφωνα με το άρθρο 8 του ν. 3074/2002.

Στις συνεδριάσεις του ΣΟΕΕ συμμετέχουν, εκτός από τη Γενική Επιθεωρήτρια Δημόσιας Διοίκησης, οι επικεφαλής των εξής αρχών και υπηρεσιών επιθεώρησης και ελέγχου:

1. Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος

¹⁴⁴ Νάντσου, Θ. (2017, Ιουλίου 24). Στοιχεία περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων τελευταίου έτους [Επιστολή προς Γεωργία Κοτίνη]. Αρ. πρωτ. WWF/92/2017.

¹⁴⁵ Νάντσου, Θ. (2017, Ιουλίου 24). Αίτημα παροχής πληροφοριών σχετικά με τα πρόστιμα για περιβαλλοντικές επιθεωρήσεις [Επιστολή προς Σωκράτη Φάμελλο]. Αρ. πρωτ. WWF/91/2017.

¹⁴⁶ Συνήγορος του Πολίτη. (2016). Επιχειρηματική δράση & προστασία του περιβάλλοντος. [Ειδική έκθεση]. Ανάκτηση από: <https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.files.380146>

¹⁴⁷ Κατά τον νόμο 3074/2002 (ΦΕΚ Α' 296/04.12.2002) ο Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης (ΓΕΔΔ) είναι επιφορτισμένος με τον συντονισμό και την προεδρία του Συντονιστικού Οργάνου Επιθεώρησης και Ελέγχου¹⁴⁷ (ΣΟΕΕ). Στην προβλεπόμενη ετήσια σχετική έκθεση, ο ΓΕΔΔ δημοσιοποιεί τα πεπραγμένα 15 σωμάτων και υπηρεσιών ελέγχου, μεταξύ των οποίων το Σώμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων (ΣΕΠΔΕΜ), το Σώμα Επιθεωρητών Ελεγκτών Υπουργείου Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων (ΣΕΥΥΜΕ), το Σώμα Επιθεωρητών Δημόσιων Έργων, η Διεύθυνση Οικονομικής Αστυνομίας και η Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας, και η Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής. Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του ως μονοπρόσωπη ανεξάρτητη διοικητική αρχή, ο ΓΕΔΔ ελέγχει τη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης, είτε αυτεπάγγελα είτε στο πλαίσιο της εξέτασης καταγγελιών και αναφορών, και δύναται να ασκήσει διοικητικά μέτρα σε περιπτώσεις κακοδικίας ή διαφθοράς. Ειδικότερα όσον αφορά το περιβάλλον, ο ΓΕΔΔ μπορεί να ζητά από το Δημόσιο παράσταση πολιτικής αγωγής σε περιπτώσεις παραβίασης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.¹⁴⁷

2. Σώμα Επιθεωρητών Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης
3. Σώμα Επιθεωρητών Υπηρεσιών Υγείας Πρόνοιας (ΣΕΥΥΠ)
4. Γενική Δ/νση Δημοσιονομικών Ελέγχων
5. Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, Δ/νση Εσωτερικού Ελέγχου
6. Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, Δ/νση Εσωτερικών Υποθέσεων
7. Σώμα Επιθεωρητών Δημοσίων Έργων (ΣΕΔΕ)
8. Γενική Δ/νση Τελωνείων & Ειδικών Φόρων Κατανάλωσης Δ/νση Στρατηγικής Τελωνειακών Ελέγχων & Παραβάσεων (Τμήματα Α', Β', Γ', Δ')
9. Δ/νση Επιθεώρησης Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων
10. Δ/νση Οικονομικής Εποπτείας & Επιθεώρησης Νομικών Προσώπων Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Κοινωνικής Αλληλεγγύης
11. Υπηρεσία Ελέγχου Δαπανών Υγείας Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης (ΥΠΕΔΥΦΚΑ)
12. Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ)
13. Σώμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων (ΣΕΠΔΕΜ)
14. Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων Λιμενικού Σώματος - Ελληνικής Ακτοφυλακής
15. Δ/νση Εσωτερικών Υποθέσεων Ελληνικής Αστυνομίας
16. Δ/νση Οικονομικής Αστυνομίας και Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος
17. Σώμα Επιθεώρησης και Ελέγχου Καταστημάτων Κράτησης (Υπουργείου Δικαιοσύνης)
18. Μονάδα Εσωτερικού ελέγχου υπουργείου οικονομικών
19. Σώμα Επιθεωρητών Ελεγκτών Υπουργείου Υποδομών Μεταφορών και Δικτύων (ΣΕΥΥΜΕ)
20. Δ/νση Προστασίας Θαλάσσιου Περιβάλλοντος

Από την ετήσια έκθεση της ΓΕΔΔ,¹⁴⁸ προκύπτουν τα εξής στοιχεία που αφορούν την τήρηση της νομοθεσίας προστασίας του περιβάλλοντος:

ο Θαλάσσια ρύπανση: Από το Λιμενικό Σώμα¹⁴⁹ βεβαιώθηκαν 110 αποφάσεις επιβολής προστίμων σε πλοία και άλλες πηγές θαλάσσιας ρύπανσης, συνολικού ύψους 489.505 ευρώ. Το μεγαλύτερο μέρος (381.220 ευρώ) αφορά παραβάσεις του π.δ. 55/1998 (ΦΕΚ Α' 58/1998) για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Αξιοσημείωτο και χρήζον περαιτέρω διερεύνησης είναι ότι από τον συγκεντρωτικό πίνακα επιβληθέντων προστίμων σε πλοία προκύπτει σταθερή μείωση του αριθμού αποφάσεων επιβολής προστίμων κατά την περίοδο από το 1997 (405 αποφάσεις) μέχρι και το 2016 (65 αποφάσεις).

ο Περιβαλλοντικές επιθεωρήσεις: Από το Σώμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος δεν πραγματοποιήθηκε κανένας έλεγχος με εντολή ΓΕΔΔ, υπουργού ή γενικού γραμματέα υπουργείου.

ο Παράνομη αλιεία: Η Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων του Λιμενικού Σώματος διερεύνησε, κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας ή καταγγελιών, πέντε καταγγελίες για παράνομη αλιευτική και εμπορική δραστηριότητα με πιθανή υπαιτιότητα λιμενικών οργάνων. Δυο περιπτώσεις αφορούν παράνομη αλιεία και εμπορία κοκκινόπτερου τόνου και μια αφορά πιθανή απάτη κατασχέσεων ψαριών υπολειπόμενων διαστάσεων.

ΣΩΜΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Το Σώμα Επιθεωρητών-Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης, το οποίο συστάθηκε με το άρθρο 6 του ν. 2477/1997 και άρχισε να λειτουργεί από το 1998, αποτελεί έναν από τους παλαιότερους μηχανισμούς εσωτερικού ελέγχου της δημόσιας διοίκησης και το μοναδικό με γενική αρμοδιότητα ελέγχου του συνόλου σχεδόν των δημοσίων υπηρεσιών.

Το ΣΕΕΔΔ λειτουργεί πλέον σύμφωνα με τις προβλέψεις των άρθρων 2 έως 7 του ν. 3074/2002 (ΦΕΚ 296 Α'4-12-2002), με τις οποίες αναβαθμίστηκε ο ρόλος του, μέσω της επέκτασης της ελεγκτικής του

¹⁴⁸ Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης. (2017, Ιούλιος). Ετήσια Έκθεση Συντονιστικού Οργάνου Επιθεώρησης και Ελέγχου (Σ.Ο.Ε.Ε.) (Πεπραγμένα Σωμάτων και Υπηρεσιών Επιθεώρησης και Ελέγχου). Ανάκτηση από: <https://www.gedd.gr/articles.php?article=187>

¹⁴⁹ Τα στατιστικά στοιχεία της Διεύθυνσης Προστασίας Θαλάσσιου Περιβάλλοντος για τον έλεγχο της θαλάσσιας ρύπανσης είναι αναρτημένα και στον ιστότοπο του Λιμενικού Σώματος: <http://www.hcg.gr/taxonomy/term/85>

αρμοδιότητας και στα κρατικά νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, στις δημόσιες επιχειρήσεις και στις επιχειρήσεις τη διοίκηση των οποίων ορίζει άμεσα το Δημόσιο.

Από την ετήσια έκθεση πεπραγμένων του ΣΕΔΔ για το 2016 φαίνεται πως το πεδίο ελέγχου που αφορά το «φυσικό περιβάλλον» καταγράφει τον υψηλότερο δείκτη παραβατικότητας, μεγαλύτερης του γενικού δείκτη.¹⁵⁰ Συγκεκριμένα, μέσα στο διάστημα που καλύπτει η έκθεση το ΣΕΔΔ διενήργησε ελέγχους στις επτά διευθύνσεις συντονισμού και επιθεώρησης δασών των αποκεντρωμένων διοικήσεων, στη Γενική Διεύθυνση Δασών του ΥΠΕΝ, και στην εταιρεία Εθνικό Κτηματολόγιο & Χαρτογράφηση (ΕΚΧΑ). Αφορμή για τους ελέγχους ήταν αναφορά από πολίτη και οι καθυστερήσεις στην ολοκλήρωση των δασικών χαρτών.

Ως κύριο αίτιο για τη μέχρι σήμερα αδυναμία ολοκλήρωσης των δασικών χαρτών το ΣΕΔΔ εντοπίζει τις αλληπάλληλες τροποποιήσεις του θεσμικού πλαισίου, καθώς κάθε τροποποίηση συνεπάγεται επανεκκίνηση της διαδικασίας χαρτογράφησης. Λόγω των συνεχών αλλαγών στο θεσμικό πλαίσιο, η έκθεση σημειώνει πως μέχρι τον Μάιο του 2016 είχαν μεν θεωρηθεί από τις δασικές υπηρεσίες χάρτες για το 45% της επικράτειας, όμως οι αναρτήσεις περιορίζονταν στο 1,1% της επικράτειας.

«Συγκεκριμένα: α) Δασικοί Χάρτες (Δ.Χ.) αναρτήθηκαν μόνον κατά το χρονικό διάστημα από το 20/2011 έως τον 60/2013, υπό την ισχύ των διατάξεων του ν. 3889/2010 και την αποκλειστική εποπτεία της δασικής Υπηρεσίας (των Δ/νσεων Δασών των νομών και των Δ/νσεων Συντονισμού και Επιθεώρησης Δασών των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων), β) συνολικά αναρτήθηκαν 59 Δ.Χ και γ) σε 44 από τους 59 Δ.Χ. έχει πραγματοποιηθεί ολική κύρωση, καθώς δεν υποβλήθηκαν αντιρρήσεις κατά του περιεχομένου τους, ενώ σε 15 μερική κύρωση.»

Επισημαίνει επίσης το ΣΕΔΔ ότι στην Αττική εκκρεμεί επί έξι χρόνια η ολοκλήρωση της διαδικασίας εξέτασης αντιρρήσεων για αναρτημένους δασικούς χάρτες. Εντοπίζει δε παράλειψη ενεργειών για την περίοδο 1999-2010 εκ μέρους της Διεύθυνσης Δασικών Χαρτών του πρώην Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και για την περίοδο Ιούλιος 2013-Μάιος 2016 στην ΕΚΧΑ. Εντοπίζει δε προβλήματα στη λειτουργία των επιτροπών εξέτασης (ΕΠΕΑ) Αττικής, Αρκαδίας, Λακωνίας και Πιερίας, αλλά και ελλιπή ανταπόκριση της πρώην Ειδικής Γραμματείας Δασών για την αντιμετώπιση σοβαρών προβλημάτων, όπως η υποστήριξη διευθύνσεων συντονισμού και επιθεώρησης δασών για τη λειτουργία των ΕΠΕΑ σε περιοχές αρμοδιότητάς τους.

ΣΩΜΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΔΟΜΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Σύμφωνα με την έκθεση της Γενικής Επιθεωρητριας Δημόσιας Διοίκησης, εντός του 2016 το Σώμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων εισηγήθηκε προς τον Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας 64 αποφάσεις επιβολής προστίμου, συνολικού ύψους 2.687.750 ευρώ. Από τον υπουργό υπογράφηκαν 29 αποφάσεις, από εισηγήσεις του 2016 και προηγούμενων ετών, συνολικού ύψους 2.529.950 ευρώ. Στην έκθεση, για πρώτη χρονιά, δεν δίνεται καμία άλλη πληροφορία για τις εισηγήσεις επιβολής προστίμων, ενώ επίσης δεν έχει δημοσιοποιηθεί καμία πληροφορία για τα τελικώς επιβληθέντα από τον υπουργό πρόστιμα.

Πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα η ανάγκη για διαφάνεια στον τρόπο με τον οποίο οι υπουργοί (και γενικότερα, τα όργανα επιβολής περιβαλλοντικών κυρώσεων) αντιμετωπίζουν τις εισηγήσεις αυτές, καθώς οι λόγοι για τους οποίους ορισμένες εισηγήσεις «μένουν στο συρτάρι» είναι άγνωστοι.

Ειδικότερα όσον αφορά τη λειτουργία της Επιθεώρησης Δόμησης και Κατεδαφίσεων, το 2016 η υπηρεσία έλαβε 4.300 πρωτόκολλα και συντόνισε τις διαδικασίες εκτέλεσης 64 αμετάκλητων πρωτοκόλλων κατεδάφισης. Τα 29 αφορούσαν δάση και δασικές εκτάσεις, ενώ τα 35 αυθαιρεσίες σε αιγιαλό και παραλία. Η εκτέλεση των πρωτοκόλλων πραγματοποιήθηκε από τις αρμόδιες υπηρεσίες των αντίστοιχων αποκεντρωμένων διοικήσεων, με την παρουσία υπαλλήλων του ΣΕΠΔΕΜ.

¹⁵⁰ Σώμα Επιθεωρητών Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης. (2017). Έκθεση πεπραγμένων 2016. Ανάκτηση από: <http://www.seedd.gr/LinkClick.aspx?fileticket=kJB%2bOoe1hEc%3d&tabid=74&mid=446>

Αξιοσημείωτη είναι για μια ακόμα χρονιά η υποστελέχωση του Σώματος: κατά το 2016 υπηρέτησαν ενεργά 19 υπάλληλοι με καθήκοντα επιθεωρητή. Εκτός από τις ανάγκες για επιθεωρήσεις και ελέγχους, οι επιθεωρητές παρέστησαν ως μάρτυρες κατηγορίας σε 145 υποθέσεις, η εκδίκαση της κάθε μιας από τις οποίες απαιτεί κατά μέσο όρο 5 παραστάσεις στα αρμόδια δικαστήρια.

Επισημαίνεται ότι το γραφείο Οινοφύτων¹⁵¹ δεν λειτούργησε ποτέ, με αποτέλεσμα στην εξαιρετικά επιβαρυνόμενη από βιομηχανική ρύπανση περιοχή του Ασωπού να διενεργούνται μόνο σποραδικές επιθεωρήσεις, οι οποίες όμως δεν φαίνεται να αποτελούν μέρος σχεδίου τακτικών ελέγχων συμμόρφωσης και σίγουρα δεν περιβάλλονται με την απαραίτητη για όλους τους ελέγχους διαφάνεια, καθώς δεν δημοσιοποιούνται τα αποτελέσματά τους. Αξίζει στο σημείο αυτό να τονιστεί ότι τα αποτελέσματα των ελέγχων που διενεργούνται από τα κλιμάκια ελέγχου ποιότητας περιβάλλοντος των περιφερειών δημοσιοποιούνται στη Διαύγεια, με τις αποφάσεις επιβολής διοικητικών κυρώσεων.

Ειδικότερα όσον αφορά τον Ασωπό, στην έκθεση της ΓΕΔΔ αναφέρεται πως τον Νοέμβριο του 2016 πραγματοποιήθηκαν από επιθεωρητές περιβάλλοντος δειγματοληψίες υγρών αποβλήτων σε οκτώ δραστηριότητες της περιοχής Οινοφύτων – Σχηματαρίου – Θηβών. Από αυτές διαπιστώθηκε μόνο μια περίπτωση υπέρβασης των επιτρεπόμενων οριακών τιμών. Δεν αναφέρονται άλλοι έλεγχοι στην περιοχή, ενώ από μόνο του το γεγονός ότι οι οκτώ έλεγχοι πραγματοποιήθηκαν μέσα στον ίδιο μήνα, ενδεχομένως και την ίδια μέρα, προκαλεί προβληματισμό σε σχέση με την απαραίτητη περιοδικότητα των ελέγχων για τον αποτελεσματικότερο έλεγχο της συμμόρφωσης.

Είναι αξιοσημείωτο ότι στον ιστότοπο του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας δεν αναρτώνται πλέον επικαιροποιημένα στοιχεία για σημαντικά στοιχεία της δραστηριότητας και λειτουργίας του σώματος επιθεωρητών περιβάλλοντος, όπως οι αυτοψίες και επιθεωρήσεις, οι εισηγήσεις προς τον αρμόδιο υπουργό για επιβολή κυρώσεων, ή πληροφορίες για τον τρόπο διενέργειας και προγραμματισμό των επιθεωρήσεων.¹⁵²

Πάντως, από τα ελάχιστα αναρτημένα στοιχεία, προκύπτει με σαφήνεια η διαχρονική οπισθοδρόμηση του συστήματος ελέγχων: το 2015, ο αριθμός των περιβαλλοντικών αυτοψιών ήταν μικρότερος από κάθε άλλη φορά κατά την περίοδο 2004-2015 (136).¹⁵³ Μολονότι δεν είναι σαφές πόσο συγκρίσιμα είναι τα στοιχεία, φαίνεται ότι η οπισθοδρόμηση συνεχίζεται και το 2016 (μόλις 43 εκθέσεις ελέγχου, ορισμένες «παλαιότερων ετών», και 68 πράξεις βεβαίωσης παράβασης).¹⁵⁴

Αξιοσημείωτη εξέλιξη για την οικονομική διευκόλυνση της λειτουργίας του σώματος είναι η υπογραφή κοινής απόφασης των υπουργών περιβάλλοντος και οικονομικών, με βάση την οποία ποσοστό ύψους 40% από τα περιβαλλοντικά πρόστιμα θα εγγράφεται ως πίστωση σε ειδικό κωδικό για την κάλυψη δαπανών του ΣΕΠΔΕΜ.¹⁵⁵ Από την απόφαση εξαιρούνται τα πρόστιμα που εισπράττονται σύμφωνα με τις διατάξεις της νομοθεσίας περί τακτοποίησης αυθαιρέτων.

Ειδικότερα όσον αφορά την απόδοση περιβαλλοντικής ευθύνης και την εφαρμογή του π.δ. 148/2009 (ΦΕΚ Α' 190) «Περιβαλλοντική ευθύνη για την πρόληψη και την αποκατάσταση των ζημιών στο περιβάλλον - Εναρμόνιση με την Οδηγία 2004/35/ΕΚ», η οποία αποτελεί κεντρική αρμοδιότητα του Συντονιστικού Γραφείου Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών (ΣΥΓΑΠΕΖ), μέσα στο 2016 ολοκληρώθηκαν τα μέτρα αποκατάστασης για δυο υποθέσεις, ενώ από το 2011 έχουν ολοκληρωθεί συνολικά 23 υποθέσεις. Επίσης, 78 υποθέσεις είναι 'ανοικτές', δηλαδή βρίσκονται είτε στο στάδιο

¹⁵¹ Η ίδρυση γραφείου επιθεωρητών περιβάλλοντος στα Οινόφυτα εξαγγέλθηκε το 2010, αλλά ιδρύθηκε το 2014, με το π.δ. 100/2014 «Οργανισμός Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής».

¹⁵² Την ώρα που γράφονται οι γραμμές αυτές, η τελευταία έκθεση του ΣΕΠΔΕΜ που έχει αναρτηθεί αφορά στοιχεία του 2015. Πρβλ.: ΥΠΕΝ (ΣΕΠΔΕΜ). (2016, Οκτώβριος). Συνοπτική παρουσίαση του έργου του σώματος κατά το έτος 2015. Ανάκτηση από: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=396&language=el-GR>

¹⁵³ Πρβλ. το γράφημα στην ιστοσελίδα: Επιθεώρηση Περιβάλλοντος. (2007-2015). Αποτελέσματα ελέγχων της Επιθεώρησης Περιβάλλοντος. Ανάκτηση από: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=396&language=el-GR>

¹⁵⁴ Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης. (2017, Ιούλιος). Ετήσια Έκθεση Συντονιστικού Οργάνου Επιθεώρησης και Ελέγχου (Σ.Ο.Ε.Ε.) (Πεπραγμένα Σωμάτων και Υπηρεσιών Επιθεώρησης και Ελέγχου), σελ. 186. Ανάκτηση από: <https://www.gedd.gr/articles.php?article=187>

¹⁵⁵ Κοινή υπουργική απόφαση αρ. πρωτ. 323/27.10.2016. Καθορισμός ποσοστού εισπραττόμενων προστίμων για την κάλυψη δαπανών διενέργειας ελέγχων και επιθεωρήσεων των Επιθεωρητών του Σώματος Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων του ΥΠΕΝ. ΑΔΑ: ΩΨΝΧ4653Π8-ΚΙΧ

έκδοσης απόφασης για μέτρα αποκατάστασης, είτε στη φάση της συμμόρφωσης των υπόχρεων και ολοκλήρωσης των μέτρων.

Στο πεδίο της νομολογίας, ενδιαφέρον παρουσιάζει η απόφαση 1351/2016 του Ε' τμήματος του ΣτΕ, σχετικά με πρόστιμο που επιβλήθηκε από τον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ, κατόπιν εισήγησης του γενικού επιθεωρητή της Ειδικής Υπηρεσίας Επιθεωρητών Περιβάλλοντος. Η απόφαση αφορά υπόθεση του 2007, η οποία ξεκινά με ελέγχους επιθεωρητών περιβάλλοντος στις εγκαταστάσεις της επιχείρησης «Europa Profil Αλουμίνιο ΑΒΕ», στα Οινόφυτα και καταλήγει στην επιβολή προστίμων συνολικού ποσού 200.000 ευρώ για σοβαρές περιβαλλοντικές παραβάσεις. Οι παραβάσεις συνίστανται στη μη σύννομη και επικίνδυνη για τη δημόσια υγεία και το περιβάλλον διαχείριση των υγρών αποβλήτων και τη διάθεσή τους σε ανοικτό ρέμα μέσω του δικτύου ομβρίων υδάτων. Το ΣτΕ απέρριψε την προσφυγή της επιχείρησης κατά της απόφασης του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών, στο οποίο η ίδια εταιρεία είχε επίσης προσφύγει ζητώντας την ακύρωση της 9034/7.11.2007 απόφασης του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ για την επιβολή του προστίμου.

Τέλος, με ενδιαφέρον αναμένεται η έκδοση του προεδρικού διατάγματος για τον νέο οργανισμό του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, και ειδικότερα η δομή που θα προβλέπεται σε αυτό για το σώμα επιθεωρητών περιβάλλοντος. Αίτημα του WWF Ελλάς προς τον Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας Γιώργο Σταθάκη για γνωστοποίηση του σχεδίου π.δ. παρέμεινε αναπάντητο. Σύμφωνα όμως με δημοσιεύματα στον τύπο, το ΣΕΠΔΕΜ προβλέπεται να γίνει εκ νέου ειδική γραμματεία, αλλά να επιφορτιστεί και με την ευθύνη τελωνειακών ελέγχων για τη διακίνηση καυσίμων.¹⁵⁶ Πρόκειται για ουσιαστική υποβάθμιση του κρίσιμου αντικειμένου της περιβαλλοντικής επιθεώρησης.

Στο νέο οργανόγραμμα, φαίνεται πως συνενώνονται δυο υπηρεσίες που είναι άσχετες μεταξύ τους ως προς την αποστολή και το αντικείμενο: από τη μια το ΣΕΠΔΕΜ, μια αμιγής υπηρεσία περιβαλλοντικής επιθεώρησης με κυρία αποστολή την προαγωγή της εφαρμογής του περιβαλλοντικού δικαίου, και από την άλλη τα κλιμάκια ελέγχου διακίνησης και αποθήκευσης καυσίμων (ΚΕΔΑΚ), τα οποία έχουν ως αντικείμενο τους ελέγχους τελωνειακού και φορολογικού χαρακτήρα για τον περιορισμό της λαθραίας διακίνησης και της νοθείας καυσίμων και τον περιορισμό της απώλειας φορολογικών εσόδων. Με δεδομένη την ιδιαίτερη πολιτική προσοχή στα ζητήματα της φοροδιαφυγής, θεωρείται βέβαιο ότι η λειτουργία των περιβαλλοντικών ελέγχων θα υποβαθμιστεί ακόμα περισσότερο, ειδικά καθώς είναι μάλλον βέβαιο ότι της ειδικής γραμματείας θα προίσταται πολιτικό πρόσωπο επιλογής του υπουργού.

Ανεξάρτητη αρχή περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων

Δεδομένου του κομβικού ρόλου του σώματος επιθεωρητών περιβάλλοντος στην πάταξη του περιβαλλοντικού εγκλήματος, το WWF Ελλάς σταθερά από το 2005 υποστηρίζει την ανάγκη αναβάθμισής του σε αυτοτελές σώμα με ενδεικτικό τίτλο «Αρχή Περιβαλλοντικών Επιθεωρήσεων».¹⁵⁷

Για την αναβάθμιση του θεσμού απαιτείται τροποποίηση των καταστατικών διατάξεων του ΣΕΠΔΕΜ, ώστε να προβλεφθεί νομοθετικά ότι ως επικεφαλής της Αρχής επιλέγεται πρόσωπο εγνωσμένου κύρους που ενισχύεται με προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία. Η επιλογή του επικεφαλής της αρχής μπορεί να αποτελεί πρωτοβουλία του Υπουργού Περιβάλλοντος και η τελική απόφαση να λαμβάνεται μετά από γνώμη της Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας και της Μόνιμης Επιτροπής Προστασίας του Περιβάλλοντος της Βουλής. Σημειώνεται ότι αντίστοιχες προβλέψεις υπάρχουν ήδη για άλλους ανάλογους θεσμούς (π.χ. Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης). Απαραίτητη είναι επίσης η ανάθεση στην αρχή και κυρωτικών αρμοδιοτήτων κατά το πρότυπο του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ), ώστε εκτός από την ελεγκτική δράση, να μπορεί να παρεμβαίνει δυναμικά και με την επιβολή διοικητικών κυρώσεων σε βάρος των παρανομοούντων.

Τέλος, θα πρέπει να καθιερωθεί ένα κατά το δυνατόν, απλό και σαφές σύστημα υποβολής ετήσιων εκθέσεων για την παροχή συγκρίσιμων πληροφοριών σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας των επιμέρους

¹⁵⁶ Σταυρογιάννη, Λ. (2017, 2 Οκτωβρίου). Αναβάθμιση των ελέγχων για το περιβάλλον. *Αυγή*. Ανακτήθηκε από <http://www.avgi.gr/article/10810/8436242/anabathmise-ton-elenchon-gia-to-periballon>

¹⁵⁷ WWF Ελλάς. (2013, 17 Σεπτεμβρίου). Νέο οργανόγραμμα ΥΠΕΚΑ [Επιστολή προς υπουργούς]. <http://www.wwf.gr/images/pdfs/Ltr-Organogram-YPEKA-Sept2013.pdf>

συστημάτων περιβαλλοντικού ελέγχου και σχετικά με τον βαθμό επιτυχίας του στόχου της βελτίωσης της συμμόρφωσης προς την περιβαλλοντική νομοθεσία. Η αποτίμηση πρέπει να συνδυάζεται με την ευρεία διάχυση των αποτελεσμάτων στις αρμόδιες επιτροπές της Βουλής, σε υπηρεσίες και οργανισμούς, τις ιδιωτικές και δημόσιες επιχειρήσεις, και ευρύτερα στην κοινωνία.

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ ΑΠΟ ΑΛΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Ελέγχους για την τήρηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας δεν ασκεί μόνο το Σώμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Ενέργειας, Δόμησης και Μεταλλείων, αλλά και οι 13 περιφερειακές διευθύνσεις περιβάλλοντος, στις οποίες συγκροτούνται κάθε έξι μήνες κλιμάκια ελέγχου ποιότητας περιβάλλοντος, με βάση το άρθρο 26 του ν. 1650/1986, όπως ισχύει.¹⁵⁸

Βάσει του προγράμματος «Καλλικράτης», ο ρόλος των περιφερειών στο σύστημα ελέγχου της τήρησης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας είναι καθοριστικός. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς στον τομέα των έργων, της χωροταξίας και του περιβάλλοντος, οι αρμόδιες διευθύνσεις των περιφερειών έχουν ευθύνη για:

- την παρακολούθηση της εφαρμογής και την αξιολόγηση των κανονισμών διοίκησης και λειτουργίας, καθώς και των σχεδίων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών,
- τον έλεγχο της τήρησης των περιβαλλοντικών όρων, προς εφαρμογή του ν. 1650/1986 για την προστασία του περιβάλλοντος, όπως ισχύει,
- την επιβολή προστίμων για θέματα προστασίας του περιβάλλοντος,
- την επιβολή κυρώσεων σε όσους ιδρύουν, επεκτείνουν, εκσυγχρονίζουν και λειτουργούν βιομηχανίες, βιοτεχνίες, επαγγελματικά εργαστήρια και αποθήκες, κατά παράβαση της ισχύουσας νομοθεσίας.

Ο ρόλος των αποκεντρωμένων διοικήσεων στο σύστημα ελέγχου της περιβαλλοντικής νομιμότητας επικεντρώνεται στον έλεγχο της νομιμότητας των πράξεων που εκδίδονται από ΟΤΑ. Οι τελευταίες έχουν ευθύνη για την κατεδάφιση αυθαιρέτων.¹⁵⁹

Στον παρακάτω πίνακα παρατίθενται τα στοιχεία που διέθεσαν προς το WWF Ελλάς οι αντίστοιχες περιφέρειες, ανταποκρινόμενες σε σχετικό αίτημα παροχής περιβαλλοντικών πληροφοριών. Η καταγραφή των αποφάσεων επιβολής διοικητικών κυρώσεων για περιβαλλοντικές παραβάσεις αποτελεί ένδειξη με βάση τις 300 αποφάσεις που διαβιβάστηκαν στο WWF Ελλάς, χωρίς όμως να παρέχει πλήρη και ακριβή εικόνα για το πλήθος των ελέγχων, τον τύπο των παραβάσεων και τα δημόσια έσοδα.

¹⁵⁸ Άρθρο 26, ν. 1650/1986 (ΦΕΚ Α' 160), όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 4 του άρθ. 20 του ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209) και ισχύει: «Με απόφαση του Περιφερειάρχη που εκδίδεται υποχρεωτικά κάθε έξι μήνες, συγκροτούνται Κλιμάκια Ελέγχου Ποιότητας Περιβάλλοντος (Κ.Ε.Π.Π.Ε.) απαρτιζόμενα κυρίως από το προσωπικό των περιβαλλοντικών υπηρεσιών της Περιφέρειας, η σύνθεση των οποίων καταχωρίζεται στο ΗΠΜ. Στους ελέγχους που γίνονται από τα Κ.Ε.Π.Π.Ε. είναι δυνατόν, μετά από σχετική πρόσκληση, να περιλαμβάνεται και εκπρόσωπος του Δήμου στην περιοχή του οποίου υπάγεται διοικητικά το έργο ή η δραστηριότητα που θα ελεγχθεί. Ειδικά για την περιοχή των ρυθμιστικών σχεδίων της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 18 παρ. 12 και 33 παρ. 12, αντίστοιχως, του Κώδικα Βασικής Πολεοδομικής Νομοθεσίας».

¹⁵⁹ Άρθρο 280 - ΙΙ, περ. 45, ν. 3852/2010 (ΦΕΚ Α' 87/07.06.2010) «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης».

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΤΥΠΟΣ ΠΑΡΑΒΑΣΗΣ	ΚΥΡΩΣΕΙΣ ¹⁶⁰
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ - ΘΡΑΚΗΣ	Απόβλητα	104.928
	Υποβάθμιση θαλάσσιου χώρου και τοπίου	114.800
	Σύνολο Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης	219.728
ΑΤΤΙΚΗΣ ¹⁶¹	Δεν απαντήθηκε το αίτημα πληροφοριών	
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ¹⁶²	Δεν απαντήθηκε το αίτημα πληροφοριών	
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	Δεν απαντήθηκε το αίτημα πληροφοριών	
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	Απόβλητα	122.680
	Παραβίαση ΑΕΠΟ	33.450
	Υποβάθμιση τοπίου	21.500
	Σύνολο Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας	177.630
ΗΠΕΙΡΟΥ	Απόβλητα	8.500
	Παραβίαση όρων αδειοδότησης	1.000
	Σύνολο Περιφέρειας Ηπείρου	9.500
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ ¹⁶³	Δεν απαντήθηκε το αίτημα πληροφοριών	
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	Πρόκληση πυρκαγιάς από επικίνδυνα	5.000
	Θόρυβος	1.200
	Σύνολο Περιφέρειας Θεσσαλίας	12.700
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ¹⁶⁴	Απόβλητα	41.058
	Υποβάθμιση τοπίου (κυρίως εξορύξεις)	7.300
	Ρύπανση αέρα	4.002
	Οδικά έργα	11.307
	Ζητήματα περιβαλλοντικής αδειοδότησης (πχ έλλειψη ΑΕΠΟ)	8.740
	Επεμβάσεις σε ρέματα	2.400
	Σύνολο Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας	71.207,67
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	Απόβλητα	835.100
	Υποβάθμιση τοπίου	36.000
	Αέρια ρύπανση	700
	Αιγιαλός-παραλία (3 αποφάσεις)	6.500
	Επεμβάσεις σε ρέμα	1.000
	Σύνολο Περιφέρειας Πελοποννήσου	879.300
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	Απόβλητα	138.050
	Υποβάθμιση τοπίου (& θαλάσσιου περιβάλλοντος)	43.150
	Προβλήματα περιβαλλοντικής αδειοδότησης	14.500
	Επεμβάσεις σε ρέμα	7.500
	Ηχορρύπανση	2.000
	Σύνολο Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	205.200
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	Παράνομη απόρριψη αποβλήτων	70.600

¹⁶⁰ Τα ποσά παρατίθενται με περιθώριο απόκλισης, λόγω του μεγάλου όγκου των απαντήσεων και της πιθανής έκδοσης διορθωτικών αποφάσεων ή της ακύρωσης των αποφάσεων κατόπιν προσφυγής ενώπιον του Γ.Γ. της Αποκεντρωμένης Διοίκησης ή του αρμόδιου διοικητικού πρωτοδικείου.

¹⁶¹ Από έρευνα στη Διάγνωση, δεν προκύπτει απόφαση Γ. Γ. της Περιφέρειας Αττικής για συγκρότηση Κλιμακίου Ελέγχου Ποιότητας Περιβάλλοντος.

¹⁶² Από έρευνα στη Διάγνωση προκύπτει ότι συγκροτήθηκε Κλιμάκιο Ελέγχου Ποιότητας Περιβάλλοντος με τις αποφάσεις με αριθμό δημοσίευσης (ΑΔΑ) ΩΠΙ07ΛΩ-71Σ.

¹⁶³ Από έλεγχο στη Διάγνωση προκύπτει ότι με απόφαση Περιφερειάρχη συγκροτήθηκε Κλιμάκιο Ελέγχου Ποιότητας Περιβάλλοντος με τις αποφάσεις με ΑΔΑ: 718Ψ7ΛΒ-ΑΕΦ, ΩΘΖΖ7ΛΞ-Ρ4Β, και Ω2Κ77Λ6-71Λ.

¹⁶⁴ Στο σχετικό απαντητικό ηλεκτρονικό έγγραφο από την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας περιλαμβάνονται αποφάσεις επιβολής διοικητικών κυρώσεων από τις Διευθύνσεις Ανάπτυξης & Περιβάλλοντος των περιφερειακών ενότητων Θεσσαλονίκης, Πέλλας, Πιερίας, Κιλκίς, Σερρών, ενώ αναφέρεται πως οι περιφερειακές ενότητες Χαλκιδικής και Ημαθίας δεν έχουν επιβάλει κυρώσεις. Με την απόφαση Αντιπεριφερειάρχη με ΑΔΑ 6ΡΡ57ΛΛ-3ΓΗ συγκροτήθηκε στις 13 Μαρτίου 2017 ΚΕΠΠΕ για την Περιφερειακή Ενότητα Χαλκιδικής.

	Έλλειψη περιβαλλοντικής αδειοδότησης	2.000
	Παραβίαση όρων περιβαλλοντικής αδειοδότησης	6.000
	Υποβάθμιση τοπίου	32.000
	Σύνολο Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας	87.200

Επίσης, η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής απάντησε στο σχετικό αίτημα συστήνοντας ως αρμόδιους φορείς τη Δ/νση Περιβάλλοντος της Περιφέρειας Αττικής και τους επιθεωρητές περιβάλλοντος του ΥΠΕΝ. Η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδας απάντησε πως για το διάστημα που καλύπτει αυτή η έκθεση δεν έχει προβεί σε εισήγηση επιβολής προστίμου διοικητικών κυρώσεων ούτε σε έκδοση πράξης επιβολής διοικητικών κυρώσεων για περιβαλλοντικά θέματα. Η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου – Δυτικής Μακεδονίας απάντησε ότι δεν έχει εισηγηθεί ή επιβάλει διοικητικές κυρώσεις κατά την περίοδο που καλύπτει η έκθεση.

Η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης απάντησε στο σχετικό αίτημα με κοινοποίηση τριών αποφάσεων επιβολής κυρώσεων λόγω έλλειψης ΑΕΠΟ. Το σύνολο των προστίμων ήταν 8.804,10 ευρώ.

Από την Αποκεντρωμένη Διοίκησης Αιγαίου εκδόθηκαν δυο εισηγήσεις προς τον αρμόδιο Περιφερειάρχη για επιβολή σε δυο ξενοδοχειακές μονάδες προστίμων 7.700 ευρώ για πολλές περιβαλλοντικές παραβάσεις.

Από τα παρασχεθέντα δεδομένα, προκύπτει ότι ο μεγαλύτερος όγκος αποφάσεων επιβολής διοικητικών κυρώσεων αφορά παραβάσεις της νομοθεσίας για τη διαχείριση των αποβλήτων. κατηγορία που φαίνεται να συγκεντρώνει το ενδιαφέρον των κλιμακίων ελέγχου είναι η υποβάθμιση τοπίου, η οποία αφορά κυρίως παράνομη λατομική δραστηριότητα και απόληψη αδρανών υλικών.

Στην Περιφέρεια Πελοποννήσου ξεχωρίζει ο μεγαλύτερος όγκος διοικητικών κυρώσεων σε δημοτικές αρχές και δημοτικές επιχειρήσεις για παράνομη διαχείριση αποβλήτων και λειτουργία χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης αποβλήτων (ΧΑΔΑ). Αρκετές αποφάσεις αφορούσαν τη μη σύννομη διάθεση αποβλήτων από εταιρείες παραγωγής χυμών και βεβαίως το διαχρονικό ζήτημα της παράνομης διάθεσης σε φυσικά οικοσυστήματα των αποβλήτων ελαιοτριβείων (κατσιγαρού).

Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου επίσης το μεγαλύτερο μέρος των προστίμων αφορά παράνομη διαχείριση αποβλήτων, αλλά και παραβίαση της νομοθεσίας για τον θόρυβο, την υποβάθμιση θαλάσσιου χώρου και την παραβίαση της νομοθεσίας για τον αιγιαλό και την παραλία. Δυο αποφάσεις για σοβαρές παραβάσεις της νομοθεσίας για την προστασία του παράκτιου περιβάλλοντος αφορούν την Ίο και υπόθεση αυθαίρετων διανοίξεων δρόμων, επιχωμάτωσης ρεμάτων, αιγιαλού και παραλίας, δενδροφυτεύσεων με μη ιθαγενή είδη από διαφορετικές εταιρείες με τον ίδιο ιδιοκτήτη.¹⁶⁵

Στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας επίσης το μεγαλύτερο μέρος των αποφάσεων επιβολής προστίμων αφορά τη διάθεση αποβλήτων. Δυο αποφάσεις αφορούν λιγνιτωρυχεία, στην Αχλάδα για υπέρβαση του μέγιστου υψομέτρου των αποθέσεων στην περιοχή 'Ανάληψη', και την Πτολεμαΐδα, για σοβαρές παραβάσεις των περιβαλλοντικών όρων λειτουργίας.

Στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης εκτός από το σημαντικό πρόβλημα της παράνομης απόθεσης αποβλήτων από επιχειρήσεις, μεγάλος αριθμός ελέγχων αφορά την υποβάθμιση του τοπίου από εξορυκτικές εργασίες (λατομεία).

Σύνταξη ενότητας: Θεοδότα Νάντσου

¹⁶⁵ Σχετικά με την υπόθεση: α) WWF, (2010, 13 Σεπτεμβρίου). Σε ιδιωτικό κήπο μετέτρεψαν το έλος Παπά της Ίου...! Ανάκτηση από <http://www.wwf.gr/blog/1531-se-idiotiko-kipo-metetrepsan-to-elos-papa-tis-iyu> β) Απόφαση επιβολής προστίμου με ΑΔΑ ΩΠ597ΛΞ-3ΑΜ «Επιβολή Διοικητικών κυρώσεων (πρόστιμο) σύμφωνα με το άρθρο 30 του ν. 1650/86, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 21 του ν. 4014/2011 και ως ισχύει στους: α) οικογένεια Αγγελου Μιχαλοπούλου και Βασιλικής Πετρίδου μετά των μελών της (Αντώνιος Μιχαλόπουλος, Έρρικα Μιχαλοπούλου, Ζωή Μιχαλοπούλου, Άρια Μιχαλοπούλου, και Μελίσσα Μιχαλοπούλου), β) εταιρεία "Sharivan Limited", γ) κ. Αντώνιο Μπουζαλάκο και δ) εταιρεία "Lucas A.E.", για παράβαση της κείμενης περιβαλλοντικής νομοθεσίας».

ΠΡΑΣΙΝΟΙ ΠΟΡΟΙ

Όπως φαίνεται από τον Κρατικό Προϋπολογισμό, μόνο ένα πολύ μικρό μέρος των βεβαιωμένων προστίμων για παραβιάσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας εισπράττεται από το κράτος. Το ποσοστό των πράσινων πόρων που καταλήγει στο Πράσινο Ταμείο και μπορεί ανά έτος να διοχετευθεί σε δράσεις προστασίας και αποκατάστασης του περιβάλλοντος παραμένει περιορισμένο στο 2,5%. Ακόμα όμως και αυτό το ισχνό ποσοστό μειώνεται ακόμα πιο δραματικά από την υποχρέωση καταβολής φόρων από τους τόκους που αντιστοιχούν στο σύνολο των διαθεσίμων και πληρωμής άλλων ποσών που δεν ανταποκρίνονται πλήρως στον ρόλο του.

Οι πράσινοι πόροι, δηλαδή τα έσοδα που εισπράττονται μέσω περιβαλλοντικών ρυθμίσεων και οι χρηματοδοτήσεις που προορίζονται για την προστασία του περιβάλλοντος, αποτελούν αντικείμενο διαχείρισης είτε του Πράσινου Ταμείου είτε των συγχρηματοδοτούμενων στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2020 επιχειρησιακών προγραμμάτων.

Στην ενότητα αυτή δίνεται μια συνοπτική εικόνα:

α) της κατάστασης των πράσινων εσόδων από εθνικές πηγές, με βάση τον Κρατικό Προϋπολογισμό που εγκρίνεται κάθε χρόνο από τη Βουλή και τα λιγοστά διαθέσιμα επιπλέον στοιχεία,

β) της λειτουργίας του Πράσινου Ταμείου, με βάση δεδομένα από τη Διαύγεια και τις πληροφορίες που διατέθηκαν από τη διοίκηση του Πράσινου Ταμείου προς το WWF Ελλάς κατόπιν σχετικού αιτήματος πληροφοριών,

γ) του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη».

ΚΡΑΤΙΚΑ ΕΣΟΔΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ως πράσινοι πόροι νοούνται τα έσοδα περιβαλλοντικού σκοπού και χαρακτήρα, τα οποία εισπράττονται είτε απευθείας για λογαριασμό του Πράσινου Ταμείου είτε ως εισφορές, πρόστιμα και φόροι που αποδίδονται στα δημόσια ταμεία.

Από τον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2017 για τις κεντρικές υπηρεσίες¹⁶⁶ προκύπτουν τα παρακάτω έσοδα με περιβαλλοντικό χαρακτήρα, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων εισπράττεται υπέρ του Πράσινου Ταμείου. Όπως φαίνεται από τη στήλη του παρακάτω πίνακα με τα εισπρακτέα υπόλοιπα, μόνο ένα πολύ μικρό μέρος των βεβαιωμένων προστίμων για παραβιάσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας εισπράττεται από το κράτος. Ειδικά τα πρόστιμα για αυθαίρετη δόμηση ήταν για το 2015 183.440.155,84 ευρώ, από τα οποία εισπράχθηκαν μόνο 3.173.548,76 ευρώ.

ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ 2017				
Έσοδα περιβαλλοντικού χαρακτήρα (πλην ενέργειας)				
Κωδ.	Ονομασία	2017 Προβλέψεις	2015 Εισπρακτέο υπόλοιπο ¹⁶⁷	2015 Εισπραχθέν
1364	Τέλη περιβαλλοντικής επιβάρυνσης οχημάτων.	0	589.807,23	62.149,30

¹⁶⁶ Βουλή των Ελλήνων. (2016, 10 Δεκεμβρίου). Νόμος 4444/2016 (ΦΕΚ 234 Α'/14.12.2016. Κύρωση του Κρατικού Προϋπολογισμού οικονομικού έτους 2017 – Κεντρικές Υπηρεσίες. Ανάκτηση από <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/9808976.pdf>

¹⁶⁷ Γενικό Λογιστήριο του Κράτους. (2016, Ιούλιος). Απολογισμός των εσόδων και των εξόδων του Προϋπολογισμού της Κεντρικής Διοίκησης οικονομικού έτους 2015. Ανάκτηση από <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/9808952.pdf>

3513	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου από πρόστιμα για αυθαίρετα κτίσματα.	4.000.000	180.266.607,08	3.173.548,76
3516	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου από εισφορές για ανέγερση κτιρίων άνευ χώρου στάθμευσης αυτοκινήτων και πρόστιμα από τη μεταβολή χρήσης κτιρίων που συνεπάγεται αύξηση των θέσεων στάθμευσης αυτοκινήτων.	0	203.616,36	286.863,59
3517	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου για λογ/σμό "Πράσινο Ταμείο" κλπ, (παρ.7, άρθ.3, ν.2242/94 και ν.1327/83) ¹⁶⁸	6.000.000	14.210.273,87	4.389.347,05
3518	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου από εισφορές για έκδοση αδειών οικοδομών, εξαίρεση από κατεδάφιση και τέλος για παρεκκλίσεις από τους ισχύοντες όρους δόμησης.	2.000.000	42.293.479,88	1.750.135,72
3519	Έσοδα υπέρ Πράσινου Ταμείου για λογ/σμό "Γαλάζιο Ταμείο" (παρ.3, άρθ.3, ν.2242/94).	2.000.000	12.016.484,32	2.245.101,19
3745	Παράβολα υπέρ Πράσινου Ταμείου εγγραφής των ενεργειακών επιθεωρητών στα οικεία μητρώα (άρθ. 24, ν.4014/11).	1.000.000	-	462.163,13
3746	Παράβολα αιτήσεων ρύθμισης αυθαιρέτων κατασκευών ή αλλαγών χρήσης ακινήτων (άρθ. 24, ν. 4014/11)	93.000.000	-	62.737.014

Επίσης από τον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2017 προκύπτουν τα παρακάτω έσοδα που αφορούν την ενέργεια και την κατανάλωση ενεργειακών προϊόντων, τα οποία προέρχονται από εναρμονισμένη πολιτική για «περιβαλλοντική φορολογική μεταρρύθμιση και δημοσιονομική εξυγίανση».

ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ 2017				
Έσοδα από φορολογία στην ενέργεια				
Κωδ.	Ονομασία	2017 Προβλέψεις	2015 Εισπρακτέο υπόλοιπο¹⁶⁹	2015 Εισπραχθέν
1460	Ειδικό φόρο κατανάλωσης ενεργειακών προϊόντων, εγχωρίων και ΕΕ - ΣΥΝΟΛΟ	4.291.000.000	322.660,34	3.959.412.632,76
1461	Ε.Φ.Κ. υγραερίων	99.000.000	-	87.638.333,44
1462	Ε.Φ.Κ. βενζινών	2.374.000.000	-	2.204.294.271,35
1463	Ε.Φ.Κ. diesel	1.378.000.000	322.660,34	1.275.451.283,14
1464	Ε.Φ.Κ. μαζούτ και λοιπών προϊόντων και υποπροϊόντων διύλισης πετρελαίου	28.000.000	-	33.137.212,79
1465	Ε.Φ.Κ. στην ηλεκτρική ενέργεια (άρθ.15, ν.3833/10)	206.000.000	-	185.122.660,12
1466	Ε.Φ.Κ. στο φυσικό αέριο (άρθρο 36, ν.3986/2011)	206.000.000	-	173.768.871,92

Συζήτησης χρήζει ο προσρισμός των κρατικών εσόδων περιβαλλοντικού χαρακτήρα που εισπράττονται κυρίως με τη μορφή φόρων στην κατανάλωση της ενέργειας και ενεργειακών προϊόντων: τα κρατικά αυτά έσοδα μέχρι σήμερα καταλήγουν στον Κρατικό Προϋπολογισμό και δεν

¹⁶⁸ Πρόστιμα που επιβάλλονται με βάση τον ν. 1327/1983 «Αντιμετώπιση έκτακτων επεισοδίων ρύπανσης του περιβάλλοντος και ρύθμιση συναφών θεμάτων» και το άρθρο 30 του ν. 1650/1986 «Προστασία του περιβάλλοντος» για παραβάσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

¹⁶⁹ Γενικό Λογιστήριο του Κράτους. (2016, Ιούλιος). Απολογισμός των εσόδων και των εξόδων του Προϋπολογισμού της Κεντρικής Διοίκησης οικονομικού έτους 2015. Ανάκτηση από <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/9808952.pdf>

εξυπηρετούν τον διακηρυγμένο τους στόχο¹⁷⁰ για αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και προώθηση δράσεων προστασίας του περιβάλλοντος και αποκατάστασης του περιβαλλοντικού ισοζυγίου από νομιμοποιημένες παρανομίες.

Σοβαρό προβληματισμό όμως προκαλεί η εικόνα της μη είσπραξης των κυρώσεων που επιβάλλονται για παραβιάσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Με δεδομένη την ήδη διαπιστωμένη υποστελέχωση των υπηρεσιών ελέγχου του περιβαλλοντικού εγκλήματος, και τις δεδηλωμένες πιέσεις ακόμα και από βουλευτές για μη επιβολή ή ακόμα και διαγραφή προστίμων, γίνεται φανερό πως ακόμα και τα ήδη βεβαιωμένα πρόστιμα αντιμετωπίζουν ένα μικρό μόνο μέρος της περιβαλλοντικής παραβατικότητας. Επίσης σημαντικός λόγος για το χαμηλό ποσοστό εισπραξιμότητας των περιβαλλοντικών προστίμων είναι οι συνεχείς ρυθμίσεις για την τακτοποίηση οφειλών, κυρίως σε σχέση με την τακτοποίηση αυθαιρέτων, οι οποίες υποβαθμίζουν την αίσθηση σοβαρότητας της οφειλής και δημιουργούν προσδοκία για νέα ρύθμιση και μείωση. Εντούτοις όμως ακόμα και αυτό το σύνολο των προστίμων το κράτος δεν το εισπράττει, με προφανή αποτελέσματα την απαξίωση της ίδιας της νομοθεσίας, αλλά βέβαια και την απώλεια εσόδων.

ΠΡΑΣΙΝΟ ΤΑΜΕΙΟ

Το Πράσινο Ταμείο είναι η μοναδική εθνική πηγή πόρων για την εξυπηρέτηση του οικολογικού χρέους της χώρας, όμως είναι μειωμένη λόγω του περιορισμού της διαχείρισης των πόρων του σε ποσοστό 2,5% επί του συνόλου των διαθεσίμων του για τα προγράμματα και τις λειτουργικές του δαπάνες.¹⁷¹ Το ποσοστό αυτό μειώνεται ακόμη περαιτέρω, με δεδομένο ότι ο ετήσιος προϋπολογισμός του Πράσινου Ταμείου επιβαρύνεται με την πληρωμή των φόρων από τους τόκους που αντιστοιχούν στο σύνολο των διαθεσίμων, την πληρωμή αχρεωστήτως καταβληθέντων και άλλων ποσών που δεν ανταποκρίνονται πλήρως στο ρόλο του. Έτσι, το μέρος του ετήσιου προϋπολογισμού του Πράσινου Ταμείου που θα όφειλε να εξυπηρετήσει τους σκοπούς του, καταλήγει να μειώνεται ακόμα περισσότερο.

Χωρίς να δίνεται αναλυτική εικόνα για τη λειτουργία του Πράσινου Ταμείου, στον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2017 γίνεται η εξής αναφορά στην εισηγητική έκθεση: «Στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας περιλαμβάνεται ο φορέας «Πράσινο Ταμείο», τα έσοδα του οποίου προέρχονται κυρίως από τη ρύθμιση αυθαιρέτων κτισμάτων, τα τέλη διαδικασιών περιβαλλοντικής αδειοδότησης και λοιπά πρόστιμα. Το αποτέλεσμα του Πράσινου Ταμείου προβλέπεται μειωμένο το 2017 σε σχέση με το 2016, λόγω μείωσης στην αναμενόμενη εισροή πόρων από τη νομιμοποίηση αυθαιρέτων κτισμάτων, εξαιτίας της παράτασης που δόθηκε στην καταληκτική προθεσμία υποβολής αιτήσεων υπαγωγής των ιδιοκτητών αυθαιρέτων στις διατάξεις του ν. 4178/2013. Το γεγονός αυτό, επέδρασε αρνητικά στην προσέλευση των πολιτών για την τακτοποίηση των αυθαιρέτων κτισμάτων με πληρωμή των σχετικών προστίμων εφάπαξ ή σε δόσεις.»

Με βάση τις πληροφορίες που χορήγησε το Πράσινο Ταμείο στο WWF Ελλάς κατόπιν σχετικού αιτήματος πληροφοριών, στις 09.12.2016 εγκρίθηκε ο οικονομικός απολογισμός του έτους 2015.

¹⁷⁰ Ειδικά για τους ενεργειακούς πόρους, οι στόχοι της σχετικής οδηγίας της ΕΕ είναι α) η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, β) η προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας, γ) η βελτίωση της εσωτερικής αγοράς, και δ) η προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης. Ενδεικτικά: Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2011, 13 Απριλίου). Αναθεώρηση της οδηγίας για την ενεργειακή φορολογία – Ερωτήσεις και απαντήσεις. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-238_el.htm

¹⁷¹ Η διάταξη της παρ. 4 του άρθ. 3 του ν. 3889/2010, όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 6β του άρθ. 39 του ν. 4024/2011 (ΦΕΚ Α' 226/27.10.2011) και στη συνέχεια με το άρθ. 32 παρ. 4 του ν. 4111/2013 (ΦΕΚ Α' 18/25.01.2013) και ισχύει, έχει ως εξής: «Κατά τη διάρκεια εφαρμογής του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής, η διάθεση των πόρων του Πράσινου Ταμείου κατ' έτος, όπως προβλέπονται στο άρθρο 8, για τις λειτουργικές του δαπάνες και την επίτευξη των σκοπών του, δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει το δύο και ήμισυ τοις εκατό (2,5%) επί του συνόλου των διαθεσίμων του κατά το τέλος του προηγούμενου έτους. Τα επιπλέον του ανωτέρω ποσοστού διαθέσιμα επιτρέπεται να περιέρχονται στον Κρατικό Προϋπολογισμό με κοινές αποφάσεις των Υπουργών Οικονομικών και Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.»

Για το 2017, ο εγκεκριμένος προϋπολογισμός του Πράσινου Ταμείου¹⁷² διαμορφώθηκε ως εξής:

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ 2017	
Έσοδα	264.400.000
Έξοδα	89.000.000
Ταμειακό αποτέλεσμα	175.400.000

Επιπλέον, με βάση τον τελευταίο εγκεκριμένο οικονομικό απολογισμό,¹⁷³ τα ταμειακά διαθέσιμα του έτους 2015 διαμορφώθηκαν ως εξής:

Ταμειακά διαθέσιμα 31.12.2014 (έναρξη 2015)	2.363.827.413,06
Έσοδα οικονομικής χρήσης 2015	235.593.244,71
Έξοδα οικονομικής χρήσης 2015	51.457.011,5

Στην κατανομή του ετήσιου προϋπολογισμού για τα έτη 2016 και 2017 προβλέπονται τα εξής:

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ 2016	€
1. Συνεχιζόμενα προγράμματα	6.871.331,33
2. Προστασία θαλάσσιου περιβάλλοντος και πρόληψη / αντιμετώπιση θαλάσσιας ρύπανσης	2.431.000,00
3. Διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος – Φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών	8.845.592,89
4. Προστασία και αναβάθμιση δασών	11.300.000,00
5. Καινοτόμες περιβαλλοντικές δράσεις – ευρωπαϊκό πρόγραμμα LIFE	2.000.000,00
6. Δράσεις περιβαλλοντικού ισοζυγίου	27.742.665,78

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ 2017	€
1. Συνεχιζόμενα προγράμματα	12.800.000,00
2. Προστασία θαλάσσιου περιβάλλοντος και πρόληψη / αντιμετώπιση θαλάσσιας ρύπανσης	2.378.931,00
3. Φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών	9.215.500,87
4. Προστασία και αναβάθμιση δασών	10.087.289,71
5. Καινοτόμες περιβαλλοντικές δράσεις – ευρωπαϊκό πρόγραμμα LIFE	6.000.000,00
6. Δράσεις περιβαλλοντικού ισοζυγίου	29.516.449,18

Στο πλαίσιο αυτό το Πράσινο Ταμείο για το 2016 και το 2017 χρηματοδοτεί:

- Εν εξελίξει έργα αστικής αναζωογόνησης με δικαιούχους του δήμους της χώρας, που αντιστοιχούν σε ανειλημμένες υποχρεώσεις προηγούμενων περιόδων.

¹⁷² Κοινή υπουργική απόφαση. (2016, Δεκεμβρίου 30). «Έγκριση του προϋπολογισμού οικονομικού έτους 2017 του Πράσινου Ταμείου». ΑΔΑ: 6ΥΗ44653Π8-ΖΘ9

¹⁷³ Πράσινο Ταμείο. (2016, 8 Δεκεμβρίου). Εισήγηση 113.3 «Οικονομικός απολογισμός Πράσινου Ταμείου έτους 2015».

- Ολοκλήρωση της διαδικασίας χρηματοδότησης της απαλλοτρίωσης για την εξασφάλιση 12 θεσμοθετημένων κοινόχρηστων χώρων λόγω ρυμοτομίας από τους δήμους. Σημειώνεται ότι μέχρι σήμερα έχει χρηματοδοτήσει συνολικά την απαλλοτρίωση 52 κοινόχρηστων χώρων.
- Αγορά από τους δήμους 25 διατηρητέων κτιρίων, δράση που ξεκίνησε στο τέλος του 2015 και θα ολοκληρωθεί στο τέλος του 2017.
- Παρεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον και ιδιαίτερα στα δάση, μέσω «Ειδικού Φορέα Δασών».
- Υποστήριξη λειτουργικών εξόδων του Λιμενικού Σώματος για αντιρρυπαντικές δράσεις μέσω του «Γαλάζιου Ταμείου» ρύπανσης.¹⁷⁴
- Το σύνολο των λειτουργικών δαπανών και της μισθοδοσίας των Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών
- Συμμετοχή είτε ως συντονιστής δικαιούχος (Greek-LIFE-Taskforce) είτε ως εταίρος σε Ευρωπαϊκά Προγράμματα LIFE (REWEEE & TERRACESCAPE).
- Ενίσχυση των δικαιούχων εγκεκριμένων προγραμμάτων LIFE για την κάλυψη τμήματος της ίδιας συμμετοχής των.

Ταυτόχρονα, έχει δημιουργήσει προγράμματα για τη χρηματοδότηση:

- «Αστικών παρεμβάσεων», με δικαιούχους 169 δήμους της χώρας και κονδύλια τα οποία προϋπολογίζονται στο ύψος των 65 εκατ. ευρώ, πρόγραμμα για το οποίο προβλέπονται σχετικές προκηρύξεις εντός του 2017 και του 2018.¹⁷⁵ Για το έτος 2017 έχει εγκριθεί σχετική πρόσκληση υποβολής προτάσεων για 23 εκατ. ευρώ.
- «Σχεδίων βιώσιμης αστικής κινητικότητας», με δικαιούχους 165 δήμους της χώρας, για τους οποίους έχουν ήδη εξασφαλιστεί και κατανεμηθεί κονδύλια ύψους 9,4 εκατ. ευρώ.¹⁷⁶
- «Καινοτόμες δράσεις με τους πολίτες», με δικαιούχους 17 ΜΚΟ για την προστασία και διαχείριση του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος ή/και την προστασία ειδών άγριας ζωής.¹⁷⁷

Το Σεπτέμβριο 2017, το Πράσινο Ταμείο και η αναμφισβήτητη σημασία του για τη χρηματοδότηση δράσεων και ενεργειών προστασίας του περιβάλλοντος ήρθαν στην επικαιρότητα λόγω του περιστατικού εκτεταμένης ρύπανσης από πετρέλαιο στο Σαρωνικό που προκλήθηκε από τη βύθιση του δεξαμενόπλοιου Αγία Ζώνη II. Το Πράσινο Ταμείο ανταποκρίθηκε άμεσα στο σκοπό του και χρηματοδότησε με 340.000 ευρώ τη μίσθωση του αντιρρυπαντικού πλοίου του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για την ασφάλεια στη θάλασσα (EMSA) από πόρους του Γαλάζιου Ταμείου για την αντιμετώπιση της θαλάσσιας ρύπανσης.¹⁷⁸

Ο προϋπολογισμός του Γαλάζιου Ταμείου για το 2017 προβλέπει τα εξής μέτρα και δράσεις:¹⁷⁹

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΓΑΛΑΖΙΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ 2017		
Άξονας προτεραιότητας 1: Ενίσχυση του μηχανισμού αντιμετώπισης περιστατικών ρύπανσης		€ 1.960.803,00
Δράση 1	Μηχανικός και λοιπός κεφαλαιουχικός εξοπλισμός	€ 236.096,00
Δράση 2	Χερσαία μέσα	€ 484.000,00
Δράση 3	Τηλεπ/νιακές και ηλεκτροακ/κές συσκευές και όργανα	€ 90.000,00

¹⁷⁴ Όπως προβλέπεται από τον ν. 3889/2010, το Πράσινο Ταμείο ενσωματώνει τον ειδικό λογαριασμό «Γαλάζιο Ταμείο» του ν. 2242/1994, στον οποίο περιέρχονται τα πρόστιμα που επιβάλλονται για παραβάσεις της σχετικής με την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος νομοθεσίας.

¹⁷⁵ Απόφαση διοικητικού συμβουλίου 127.3/2017 (ΑΔΑ: ΨΒΟΩ46Ψ844-ΜΗ7).

¹⁷⁶ Απόφαση διοικητικού συμβουλίου 114.6/2016 (ΑΔΑ: 7Τ3546Ψ844-ΠΔΘ) & 118.1/2017 (ΑΔΑ: 7ΓΣΩ46Ψ844-1Μ3). Ανακτήθηκε από <https://diavgeia.gov.gr/decision/view/7%CE%93%CE%A3%CE%A946%CE%A8844-1%CE%9C3>

¹⁷⁷ Απόφαση διοικητικού συμβουλίου ΔΣ 127.3/2017 (ΑΔΑ: ΨΒΟΩ46Ψ844-ΜΗ7).

¹⁷⁸ Πράσινο Ταμείο. Απόφαση διοικητικού συμβουλίου 125.1/2017. ΑΔΑ: ΩΦΛΔ46Ψ844-ΗΒ3. Ανακτήθηκε από <https://diavgeia.gov.gr/decision/view/7%CE%A9%CE%A6%CE%9B%CE%9446%CE%A8844-%CE%97%CE%923>

¹⁷⁹ Απόφαση Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, 7 Ιουλίου). Έγκριση Χρηματοδοτικού Προγράμματος του Πράσινου Ταμείου «Προστασία Θαλάσσιου Περιβάλλοντος και πρόληψη/αντιμετώπιση θαλάσσιας ρύπανσης 2017» και έγκριση διάθεσης πίστωσης έτους 2017. Ανάκτηση από <https://diavgeia.gov.gr/doc/7%CE%A32646%CE%A8844-%CE%A45%CE%9A?inline=true>

Δράση 4	Πλωτά μέσα	€ 783.538,00
Δράση 5	Ηλεκτρικά μηχανήματα και συσκευές	€ 60.000,00
Δράση 6	Εναέρια μέσα	€47.000,00
Δράση 7	Προμήθεια οργάνων ακριβείας, μέτρησης και ελέγχου κλπ	€ 20.000,00
Δράση 8	Προμήθεια λοιπών μεταφορικών μέσων	€ 60.000,00
Δράσεις ενίσχυσης επιχειρησιακής ετοιμότητας και λοιπές υπηρεσίες		€ 179.000
Άξονας προτεραιότητας 2: Αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών		€ 418.128,00
ΣΥΝΟΛΟ		€ 2.378.931,00

Αξιοσημείωτη εξέλιξη για τη λειτουργία του Πράσινου Ταμείου θα είναι η έγκριση του σχεδίου προεδρικού διατάγματος για τη σύσταση οργανισμού του Πράσινου Ταμείου, το οποίο έχει συνταχθεί και προωθείται προς έγκριση στο ΣτΕ, με πρόβλεψη για στελέχωση με 40 υπαλλήλους. Σημειώνεται, ότι σύμφωνα με τις προβλέψεις του ιδρυτικού νόμου του Πράσινου Ταμείου (ν. 3889/2010, άρθ. 10) Ο Οργανισμός θα έπρεπε να είχε εγκριθεί από τον Μάρτιο του 2012. Με δεδομένο ότι η σημερινή εξαιρετικά ελλιπής στελέχωση με μόνο 15 υπαλλήλους που διαχειρίζονται μεγάλο όγκο χρηματοδοτικών προτάσεων είναι εξαιρετικά ανεπαρκής, η ενίσχυση της υπηρεσίας του Πράσινου Ταμείου με το απαραίτητο προσωπικό είναι απαραίτητη ώστε να διευκολυνθεί η λειτουργία του, με έμφαση στην ανάγκη για διαφάνεια και δημόσια λογοδοσία.

Πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι ακόμα εκκρεμεί η συγκρότηση της Στρατηγικής Επιτροπής Περιβαλλοντικής Πολιτικής του άρθ. 2 του ν. 3889/2010, ο ρόλος της οποίας είναι κομβικός στο «σύστημα χρηματοδότησης περιβαλλοντικών παρεμβάσεων, με στόχο την ενίσχυση της ανάπτυξης μέσω της προστασίας του περιβάλλοντος και διαφανή διαχείριση των πόρων για την αναβάθμιση και αποκατάσταση του περιβάλλοντος και αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής» (άρθ. 1 ν. 3889/2010). Ο ρόλος της επιτροπής στον καθορισμό χρηματοδοτικών προτεραιοτήτων του Πράσινου Ταμείου είναι εξαιρετικά σημαντικός, ιδιαίτερα καθώς είναι ανάγκη να αποφευχθεί οποιαδήποτε σύγκριση ή κίνδυνος διολίσθησης στις πρακτικές του Ειδικού Ταμείου Εφαρμογής Ρυθμιστικών και Πολεοδομικών Σχεδίων που με μνημειώδη αδιαφάνεια διαχειρίστηκε τους πράσινους πόρους από το 1972 μέχρι το 2010, χρονιά ίδρυσης του Πράσινου Ταμείου.¹⁸⁰

Αξίζει τέλος να αναφερθεί πως μέσα στο χρονικό διάστημα που καλύπτει η έκθεση αυτή ασκήθηκαν έντονες πιέσεις από την Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδος για κατ' αποκλειστικότητα χρηματοδότηση δήμων μέσα από το Πράσινο Ταμείο. Συγκεκριμένα, με ρύθμιση που συμπεριλήφθηκε σε υπό διαβούλευση νομοσχέδιο του Υπουργείου Εσωτερικών,¹⁸¹ προτάθηκε η αύξηση του ανά έτους ποσοστού των διαθεσίμων του από 2,5% σε 10%, «με σκοπό την ανακατεύθυνση πόρων σε περιβαλλοντικά έργα των Δήμων για την τόνωση της τοπικής ανάπτυξης». Το αίτημα αυτό εκφράστηκε και από τον Πρόεδρο της ΚΕΔΕ Γιώργο Πατούλη με επιστολή του προς τον αρμόδιο Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας Γιώργο Σταθάκη.¹⁸²

¹⁸⁰ Περισσότερα για το ΕΤΕΡΠΣ και τις προτάσεις του WWF Ελλάς για διαφάνεια και κοινωνική λογοδοσία στη διαχείριση των πόρων που εισπράττονται για προστασία του περιβάλλοντος: WWF Ελλάς. (2008, Μάιος). Πολιτεία για το περιβάλλον. Πρόταση για εθνικό σύστημα περιβαλλοντικής διακυβέρνησης. Ανακτήθηκε από http://politics.wwf.gr/images/stories/political/press/environmental_governance_final.pdf

¹⁸¹ Υπουργείο Εσωτερικών. (2016, 26 Αυγούστου). «Αυτοτελής υπηρεσίας εποπτείας ΟΤΑ, ρύθμιση θεμάτων ΟΤΑ και άλλες διατάξεις». Ανάκτηση από: <http://www.opengov.gr/ypes/?p=4247>

¹⁸² Τι διεκδικεί η ΚΕΔΕ για Πράσινο Ταμείο και πολεοδομικό σχεδιασμό. (2017, 30 Ιανουαρίου). Ανάκτηση από: <http://www.aftodioikisi.gr/ota/dimoi/ti-diekdikiei-kede-gia-prasino-tameio-kai-poleodomiko-sxediasmo-dimon/>

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η πορεία υλοποίησης του επιχειρησιακού προγράμματος «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη» (ΥΜΕΠΕΡΑΑ)¹⁸³ επιταχύνθηκε μέσα στον τελευταίο χρόνο. Με βάση την έκθεση υλοποίησης για το 2016,¹⁸⁴ εξειδικεύτηκε το 83,7% της συνολικής συγχρηματοδοτούμενης δημόσιας δαπάνης, δηλαδή 4.338,7 εκατ. ευρώ, ενώ εκδόθηκαν 62 προσκλήσεις συνολικού ύψους 3.313,6 εκατ. ευρώ, που καλύπτει το 63,9% της ΣΔΔ. Επίσης, εκδόθηκαν 100 αποφάσεις ένταξης έργων συνολικού ύψους 2.055,3 εκατ. ευρώ.

Με βάση την τελευταία αναθεώρηση, το ΥΜΕΠΕΡΑΑ θα χρηματοδοτηθεί με 4.599.015.101 ευρώ, από τα οποία το 49,50% της χρηματοδότησης θα κατανεμηθεί σε εννέα άξονες προτεραιότητας που αφορούν τον τομέα των μεταφορών, το 48,8% σε έξι άξονες προτεραιότητας που αφορούν το περιβάλλον, και το 1,7% για τεχνική συνδρομή. Οι τομείς των αποβλήτων και των υδάτων θα απορροφήσουν το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης του περιβαλλοντικού τομέα, το 42,73% του επιχειρησιακού προγράμματος, με έμφαση σε έργα ύδρευσης και διαχείρισης αποβλήτων, ώστε να αντιμετωπιστούν οι υποχρεώσεις της χώρας για εφαρμογή των σχετικών οδηγιών και να εκπληρωθούν οι εκκρεμότητες που προκύπτουν από αποφάσεις του δικαστηρίου της ΕΕ.

Οι χρηματοδοτήσεις κατανέμονται ανά άξονα προτεραιότητας του επιχειρησιακού προγράμματος ΥΜΕΠΕΡΑΑ φαίνονται στον παρακάτω πίνακα.

ΤΟΜΕΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΥΜΕΠΕΡΑΑ				
Άξονες προτεραιότητας	Περιφέρεια	Κοινοτική συμμετοχή	Συγχρ/νη δημόσια δαπάνη	%
ΑΠ 10 – Εφαρμογή στρατηγικών επίτευξης χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα με έμφαση στις αστικές περιοχές	Λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες	33.683.000	42.103.750	2,17%
	Περιφέρειες σε μετάβαση	21.763.500	27.204.375	
	Περισσότερο αναπτυγμένες περιφέρειες	38.553.500	48.191.875	
ΑΠ 11 - Εφαρμογή στρατηγικών προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και διαχείρισης κινδύνων	Όλες οι περιφέρειες	98.171.734	115.496.158	2,27%
ΑΠ 12 – Στρατηγικές και δράσεις προώθησης της ενσωμάτωσης του ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου	Λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες	11.080.000	13.850.000	0,99%
	Περιφέρειες σε μετάβαση	4.941.487	6.176.859	
	Περισσότερο αναπτυγμένες περιφέρειες	26.840.918	33.551.148	

¹⁸³ Στο πλαίσιο του συγχρηματοδοτούμενου από την ΕΕ (80%) και την Ελλάδα (20%) Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014-2020 συνενώνονται οι τομείς του περιβάλλοντος και των μεταφορών κάτω από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη». Ο συνολικός προϋπολογισμός του προγράμματος ανέρχεται σε 5.186,66 εκατ. ευρώ. Με βάση τα χρηματοδοτικά δεδομένα του εγκεκριμένου από το 2014 προγράμματος, ο τομέας των μεταφορών απορροφά το 52%, δηλαδή 2.749.703.696 ευρώ και ο τομέας του περιβάλλοντος 2.341.556.554 (45,66%).

¹⁸⁴ Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του ΕΠ-ΥΜΕΠΕΡΑΑ. (2017, Ιούνιος). Ετήσια και τελική έκθεση υλοποίησης για τον στόχο επενδύσεις στην ανάπτυξη και την απασχόληση. Υποδομές μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη.

ΤΟΜΕΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΥΜΕΠΕΡΑΑ

Άξονες προτεραιότητας	Περιφέρεια	Κοινοτική συμμετοχή	Συγχρ/νη δημόσια δαπάνη	%
ΑΠ 13 – Στρατηγικές και δράσεις προώθησης της ενσωμάτωσης του ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου στις περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου και Στερεάς Ελλάδας	Περιφέρειες σε μετάβαση	1.399.153	2.798.306	0,09%
	Περισσότερο αναπτυγμένες περιφέρειες	2.599.746	5.199.492	
ΑΠ 14 – Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος – Προαγωγή της αποδοτικής χρήσης των πόρων	Όλες οι περιφέρειες	1.739.936.902	2.046.984.591	40,15%
Σύνολο τομέα περιβάλλοντος		1.978.969.940	2.341.556.554	45,66%

Μεγάλη πρόκληση για την υλοποίηση του προγράμματος αφορά τις αιρεσιμότητες, δηλαδή τις εκ των προτέρων απαραίτητες προϋποθέσεις, ώστε να επιτευχθεί ο στόχος των αξόνων προτεραιότητας.¹⁸⁵ Η μη ικανοποίηση των αιρεσιμοτήτων είναι σε κάποιες περιπτώσεις ο λόγος για τον οποίο δεν υλοποιείται εγκαίρως το σχετικό επιχειρησιακό πρόγραμμα.

Οι εκ των προτέρων αιρεσιμότητες αποτελούν μέρος της πολιτικής συνοχής της ΕΕ ώστε να διασφαλιστεί ότι οι χρηματοδοτήσεις των προγραμμάτων θα αποδώσουν σε βάθος χρόνου. Οι αιρεσιμότητες αφορούν τη σωστή εφαρμογή της νομοθεσίας της ΕΕ και του σχετικού κεκτημένου και αφορούν προϋποθέσεις για εκ των προτέρων θεσμοθέτηση κανονιστικών, θεσμικών ή στρατηγικών πλαισίων και/ή τη λειτουργία σχετικών υποδομών και σχεδιασμών.

Στον τομέα του περιβάλλοντος, οι αιρεσιμότητες αφορούν

- την προώθηση της ενεργειακής εξοικονόμησης στον κτιριακό τομέα, η οποία ικανοποιήθηκε με τη δημοσίευση της κ.υ.α. έγκρισης του κανονισμού ενεργειακής απόδοσης κτιρίων·
- τη θεσμοθέτηση τιμολογιακής πολιτικής για την αποδοτική χρήση των υδάτινων πόρων·
- την ολοκλήρωση των σχεδίων διαχείρισης για τα υδατικά διαμερίσματα·
- την προώθηση οικονομικά και περιβαλλοντικά βιώσιμων επενδύσεων στον τομέα των αποβλήτων, κυρίως μέσω της ανάπτυξης σχεδίων διαχείρισης αποβλήτων σύμφωνα με την οδηγία 2008/98/ΕΚ και την ιεράρχηση των αποβλήτων.

Από τους άξονες προτεραιότητας του ΥΜΕΠΕΡΑΑ δεν έχει ακόμα ενεργοποιηθεί ο άξονας 10 για την «Εφαρμογή στρατηγικών επίτευξης χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα με έμφαση στις αστικές περιοχές», κυρίως λόγω καθυστέρησης στην εκπλήρωση της σχετικής αιρεσιμότητας.¹⁸⁶ Ο άξονας αυτός αφορά τη στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτηρίων, και στον τομέα της στέγασης, καθώς και την προώθηση στρατηγικών για χαμηλές εκπομπές άνθρακα.

Σύνταξη ενότητας: Θεοδότα Νάντσου

¹⁸⁵ Για τις εκ των προτέρων αιρεσιμότητες, βλ., μεταξύ άλλων, το κεφάλαιο ΙΙΙ του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006.

¹⁸⁶ Η αιρεσιμότητα ικανοποιήθηκε με την έγκριση του νέου ΚΕΝΑΚ: Κοινή υπουργική απόφαση ΦΕΚ 2367Β/12.07.2017 «Έγκριση Κανονισμού Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων».

ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Η τελευταία χρονιά στιγματίστηκε από πέντε νέες παρατάσεις των προθεσμιών νομιμοποίησης αυθαιρέτων, γεγονός που ευνοεί την περιβαλλοντική και οικοδομική αυθαιρεσία, με αποτέλεσμα να συμπληρώνονται πλέον 49 μήνες από την αρχική ημερομηνία. Επιπλέον, η ετήσια έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους του Ιουλίου 2016 αποκαλύπτει πως στην πράξη έχει εισπραχθεί ελάχιστο μέρος των προστίμων που βεβαιώνονται για πολεοδομικές αυθαιρεσίες. Μια ακόμη αξιοσημείωτη εξέλιξη ήταν η ψήφιση νέου νόμου για τη χωροταξία, ο οποίος θεραπεύει μερικά προβληματικά σημεία του νόμου του 2014 που εντυχώς δεν πρόλαβε να εφαρμοσθεί. Τέλος, με σκανδαλώδη αδιαφάνεια εξακολουθεί να περιβάλλεται η διαδικασία νομιμοποίησης αυθαιρέτων.

ΑΥΘΑΙΡΕΤΑ

Η εξέλιξη της νομοθεσίας για τις νομιμοποιήσεις παράνομων κτισμάτων αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα έμπρακτης περιφρόνησης του κράτους δικαίου.

Στο διάστημα από την έναρξη ισχύος του ν. 4178/2013 έως τον Ιούλιο 2017, η προθεσμία για την τακτοποίηση αυθαιρέτων παρατάθηκε για συνολικά 49 μήνες. Κατά την τελευταία χρονιά, εκδόθηκαν πέντε υπουργικές αποφάσεις παράτασης των προθεσμιών νομιμοποίησης αυθαιρέτων κτισμάτων και άλλων κατασκευών: τον Οκτώβριο 2016, Μάιο 2017, τον Ιούνιο 2017 και τον Ιούλιο 2017:

- Η υπ' αριθμ. οικ. 47926/5.10.2016 απόφαση (ΦΕΚ Β' 3232) δίνει παράταση 4 μηνών (συνολικά 42 από την έναρξη ισχύος του ν. 4178/2013).
- Η υπ' αριθμ. οικ. 6155/09.02.2017 απόφαση (ΦΕΚ Β' 364) δίνει παράταση τριών μηνών.
- Η υπ' αριθμ. οικ. 21779/04.05.2017 απόφαση (ΦΕΚ Β' 1544) δίνει παράταση ενός μήνα
- Η υπ' αριθμ. οικ. 27002/07.06.2017 (ΦΕΚ Β' 1977) δίνει επιπλέον παράταση 45 ημερών.
- Η υπ' αριθμ. οικ. 32969 / 21.07.2017 (ΦΕΚ Β' 2537) δίνει επιπλέον παράταση 60 ημερών.

Οι παρατάσεις δίνονται εν αναμονή της ψήφισης του νέου νόμου για τακτοποιήσεις αυθαιρεσιών, ο οποίος τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση τον Σεπτέμβριο 2016 και κατατέθηκε στη Βουλή για ψήφιση στις 11 Οκτωβρίου 2017 (βλ. σχετικά το κεφάλαιο «Πολεοδομική νομοθεσία και αστικός σχεδιασμός» της ενότητας αυτής).

Η διαχρονική πολιτική άρνηση εξάλειψης της αυθαίρετης δόμησης όμως δεν εκδηλώνεται μόνο μέσα από τις συνεχείς παρατάσεις των προθεσμιών 'τακτοποίησης' της παρανομίας. Φαίνεται και στον Κρατικό Προϋπολογισμό: το ποσό των 180.266.607 ευρώ έχει καταλογιστεί ως εισπρακτέο υπόλοιπο από πρόστιμα για αυθαίρετα κτίσματα για το 2015 ενώ εισπράχθηκαν μόνο 3.173.548 ευρώ.¹⁸⁷

Αξιοσημείωτη επίσης είναι η αδιαφάνεια με την οποία περιβάλλεται αυτή η όλη διαδικασία. Τις νομιμοποιήσεις έχει αναλάβει το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ), και τις διεκπεραιώνει δίχως κανέναν έλεγχο, πολεοδομικό ή περιβαλλοντικό. Σε κανένα στάδιο δεν προβλέπεται από το σχετικό θεσμικό πλαίσιο διαφάνεια και δημοσιοποίηση των χωρικών δεδομένων των αυθαιρέτων που δηλώνονται στη βάση του ΤΕΕ και νομιμοποιούνται. Επιπλέον, την περασμένη χρονιά έπαυσε τη βραχύχρονη λειτουργία του το «HelpDesk», του οποίου η δημιουργία είχε ανακοινωθεί πανηγυρικά

¹⁸⁷ Βλ. ενότητα «Πράσινοι πόροι» στην παρούσα έκθεση.

από το ΥΠΕΚΑ στις 4 Ιουνίου 2014 και είχε ως σκοπό την επίλυση αποριών και την καταγραφή και αντιμετώπιση δυσκολιών στην εφαρμογή του ν. 4178/2013.¹⁸⁸

ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ

Ορόσημο της χρονιάς ήταν αναμφίβολα η ψήφιση του ν. 4447/2016 «Χωρικός σχεδιασμός – Βιώσιμη ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 241/23.12.2016). Αν και ο νόμος αυτός δεν καινοτομεί εντούτοις περιλαμβάνει μια σειρά από θετικές προβλέψεις που μερικώς αναιρούν τις αρνητικές συνέπειες του προηγούμενου ν. 4269/2014.

Στα θετικά σημεία του νομοσχεδίου καταγράφονται:

- Η προσπάθεια οριοθέτησης του περιεχομένου του στρατηγικού και του ρυθμιστικού χωρικού σχεδιασμού.
- Η επαναφορά του διευρυμένου ορισμού της "βιώσιμης ανάπτυξης" που είχε αποτυπωθεί στον σκοπό του ν. 2749/1999, αλλά απουσίαζε από τον ν. 4269/2014.
- Η επαναφορά του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας ως οργάνου κοινωνικού διαλόγου και διαβούλευσης, με αρμοδιότητα γνωμοδοτική επί της Εθνικής Χωρικής Στρατηγικής και των ειδικών χωροταξικών πλαισίων.

Οι αδυναμίες του ν. 4447/2016 προέρχονται σε μεγάλο βαθμό από στοιχεία του ν. 4269/2014 που διατηρούνται σε ισχύ. Οι αδυναμίες αυτές υπονομεύουν την προστασία του περιβάλλοντος, και την αποτελεσματικότητα της διοικητικής δράσης. Επίσης, υπονομεύουν τις ίδιες τις αναπτυξιακές δραστηριότητες, καθώς δεν επιτρέπουν τη δημιουργία συναινέσεων γύρω από αυτές, και την ομαλή ένταξή τους στην τοπική κοινωνία, και συσκοτίζουν το καθεστώς που τις διέπει. Μερικές αδυναμίες που ο ν. 4447/2016 διατηρεί σε ισχύ είναι οι εξής:

- Η Εθνική Χωροταξική Στρατηγική (άρθ. 3) είναι ένα «*κείμενο αρχών και περιλαμβάνει τους βασικούς άξονες, τους μεσοπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους χωρικής ανάπτυξης στο επίπεδο της Γενικής Κυβέρνησης και των επιμέρους φορέων της, καθώς και τα προτεινόμενα μέτρα και δράσεις για την υλοποίηση της επιδιωκόμενης ανάπτυξης*». Σε αντίθεση με το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού του ν. 2742/1999, το οποίο αποτελούσε νόμο του Κράτους και ψηφιζόταν από τη Βουλή,¹⁸⁹ η Εθνική Χωροταξική Στρατηγική θα είναι κατ' ουσίαν ένα κείμενο που αποτυπώνει την χωροταξική πολιτική της κάθε κυβέρνησης. Θα διαμορφώνεται μάλιστα δίχως πρόβλεψη για διάλογο, κοινωνικό και πολιτικό, ως αν η χωροταξία να είναι ένα κυβερνητικό πρόγραμμα με προοπτική τετραετίας. Ασαφές παραμένει εάν η ΕΧΣ υπόκειται σε στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση, σύμφωνα με τις διεθνείς, ενωσιακές και εθνικές διατάξεις.
- Είναι εμφανής η απογύμνωση των ειδικών και περιφερειακών πλαισίων από οποιοδήποτε κανονιστικό περιεχόμενο, καθώς αυτά χαρακτηρίζονται ως κείμενα «κατευθύνσεων», που απευθύνονται, και μάλιστα με ασαφή τρόπο, στη διοίκηση. Μετατρέπονται έτσι σε στεγνά, τεχνοκρατικά κείμενα, με ελάχιστη αναφορά ή επιρροή στην καθημερινότητα.
- Η διατήρηση των προβλέψεων της σχετικής με τις στρατηγικές επενδύσεις νομοθεσίας που συνεπάγεται υποβάθμιση του περιβαλλοντικού και του πολεοδομικού κεκτημένου σε ορισμένα σημαντικά σημεία. Ο προβληματισμός επικεντρώνεται κυρίως στα ειδικά χωρικά σχέδια, τα οποία μπορούν να τροποποιούν προγενέστερα πλαίσια τοπικών ρυθμίσεων, ακόμα και διατάγματα προστασίας περιοχών οικολογικής αξίας.

¹⁸⁸ Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. (2014, 4 Ιουνίου). Δημιουργία Help Desk στο ΥΠΕΚΑ για την εφαρμογή του νόμου 4178/2013 για την αντιμετώπιση της αυθαίρετης δόμησης - Στατιστικά στοιχεία πληροφοριακού συστήματος [δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snip%5B524%5D=3143&language=el-GR>

¹⁸⁹ Νόμος αριθμ. 6876/4871 (ΦΕΚ 128 Α'/03.07.2008). Έγκριση του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης.

Τα επίπεδα χωρικού σχεδιασμού που θεσμοθετεί ο ν. 4447/2016 είναι τα εξής:

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ	1	Εθνική χωρική στρατηγική (άρθ. 3)
	2	Ειδικά χωροταξικά πλαίσια (άρθ. 5)
	3	Περιφερειακά χωροταξικά πλαίσια (άρθ. 6) Ρυθμιστικό σχέδιο Αθήνας - Αττικής
ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ	4	Τοπικά χωρικά σχέδια (άρθ. 7) – Ειδικά χωρικά σχέδια (άρθ. 8)
	5	Πολεοδομικά σχέδια εφαρμογής των ΤΧΣ και ΕΧΣ (άρθ. 10)

Η πρόβλεψη για ανασύσταση και ενίσχυση του ρόλου του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας αποτελεί μια σαφώς θετική κατεύθυνση του νόμου. Είναι απαραίτητο να τονιστεί πως ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα στον σχεδιασμό και τη διαχείριση του χώρου στην Ελλάδα είναι η απουσία διαλόγου με τους κοινωνικούς εταίρους. Αξίζει στο σημείο αυτό να τονίσουμε ότι το εξαιρετικά υποβαθμισμένο με τον ν. 4269/2014 Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης υπήρξε ένα από τα σημαντικότερα όργανα κοινωνικού και επιστημονικού διαλόγου που λειτούργησαν με συνέπεια από την αρχή ίδρυσής του. Από το 2001, και παρά τα όποια προβλήματα, παρήγαγε αξιόλογο γνωμοδοτικό έργο και συνεισέφερε στη χωροταξική πολιτική με σημαντικές γνωμοδοτήσεις, παρατηρήσεις και προτάσεις.

Οι πρώτες εφαρμοστικές πράξεις του νέου νόμου αφορούν την ίδρυση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου Σχεδιασμού και τις προδιαγραφές των τοπικών και των ειδικών χωρικών σχεδίων.

Ο ν. 4447/2016 προβλέπει την ίδρυση Συμβουλίου Μητροπολιτικού Σχεδιασμού για την Αττική και τη Θεσσαλονίκη. Ο ρόλος του είναι γνωμοδοτικός προς τον Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας επί των τοπικών και των ειδικών χωρικών σχεδίων που αφορούν τις περιοχές αρμοδιότητάς τους. Με υπουργική απόφαση της 5^{ης} Ιουλίου 2017, συγκροτήθηκε το Μητροπολιτικό Συμβούλιο με τριετή θητεία.¹⁹⁰

Επίσης, με υπουργική απόφαση, δημοσιεύθηκαν οι τεχνικές προδιαγραφές για τα τοπικά¹⁹¹ και τα ειδικά χωρικά σχέδια¹⁹² των άρθρων 7 και 8 του ν. 4447/2016. Σε στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση υπόκεινται τα ΕΧΣ, τα οποία θεσμοθετούν υποδοχείς επενδυτικών ή άλλων σχεδίων και προσδιορίζονται ως «σύνολα κειμένων, χαρτών και διαγραμμάτων με τα οποία καθορίζονται χρήσεις γης, γενικοί όροι και περιορισμοί δόμησης, καθώς και κάθε άλλο μέτρο, όρος ή περιορισμός που απαιτείται ώστε να καταστούν οι εν λόγω περιοχές κατάλληλες είτε για τη δημιουργία οργανωμένων υποδοχέων δραστηριοτήτων ή για την πραγματοποίηση προγραμμάτων και παρεμβάσεων».

Παράλληλα, προχωράει η αναθεώρηση των περιφερειακών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού, η οποία θα έπρεπε με βάση τις σχετικές προβλέψεις του ν. 2749/1999 να έχει ολοκληρωθεί από το

¹⁹⁰ Υπουργική απόφαση αρ. 34062. (2017, 5 Ιουλίου). Συγκρότηση του Συμβουλίου Μητροπολιτικού Σχεδιασμού. ΦΕΚ Β' 2328/2016. <https://diavgeia.gov.gr/doc/7MΦΞ4653Π8-P66>

¹⁹¹ Υπουργική απόφαση 27016. Τεχνικές προδιαγραφές μελετών Τοπικών Χωρικών Σχεδίων (Τ.Χ.Σ) του ν. 4447/2016 (ΦΕΚ Α' 241). ΦΕΚ Β' 1975/07.06.2017.

¹⁹² Υπουργική απόφαση 27022. Τεχνικές προδιαγραφές μελετών Ειδικών Χωρικών Σχεδίων (ΕΧΣ) του Ν. 4447/2016. ΑΔΑ: 6ΗΠΓ4653Π8-Ι4Ο. <https://diavgeia.gov.gr/doc/6%CE%97%CE%A0%CE%934653%CE%A08-%CE%994%CE%9F?inline=true>

2008.¹⁹³ Μέσα στη χρονιά, ολοκληρώθηκε η οριστική παραλαβή των μελετών αξιολόγησης, αναθεώρησης και εξειδίκευσης των περιφερειακών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού για τις περιφέρειες Κρήτης, Πελοποννήσου, Ηπείρου, Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Μακεδονίας, Δυτικής Ελλάδας, Ιονίου, Στερεάς Ελλάδας, Θεσσαλίας και Βορείου Αιγαίου. Οι μελέτες αυτές είχαν ανατεθεί το 2012.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Στο διάστημα της τελευταίας χρονιάς, το Συμβούλιο της Επικρατείας εδραιώνει και συστηματοποιεί τον έλεγχο συμβατότητας έργων και δραστηριοτήτων προς τον υφιστάμενο χωροταξικό σχεδιασμό. Οι ρυθμίσεις των ειδικών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού και αιφόρου ανάπτυξης (εφεξής: ειδικά πλαίσια) για τη βιομηχανία, για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, για τις υδατοκαλλιέργειες και για τον τουρισμό αποτελούν βασικά εργαλεία για τον ακυρωτικό έλεγχο των πράξεων αδειοδότησης παραγωγικών δραστηριοτήτων. Το ίδιο ισχύει και για τα περιφερειακά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού και αιφόρου ανάπτυξης (εφεξής: περιφερειακά πλαίσια).

Έτσι, με αφορμή τον έλεγχο νομιμότητας απόφασης, με την οποία εγκρινόταν η οριοθέτηση επιχειρηματικού πάρκου στο Μαντούδι Ευβοίας, κρίθηκε (ΣτΕ 670/2017) ότι η ίδρυση οργανωμένου υποδοχέα βιομηχανικών δραστηριοτήτων στη συγκεκριμένη περιοχή, είναι όχι απλώς συμβατή με τα ισχύοντα χωροταξικά σχέδια, αλλά επιβεβλημένη από αυτά. Το ΣτΕ επισημαίνει τον κανόνα που επιβάλλει την εγκατάσταση βιομηχανικών δραστηριοτήτων σε εκτάσεις οργανωμένων υποδοχών και τη σταδιακή εγκατάλειψη του μοντέλου της διάσπαρτης χωροθέτησης. Διότι η τελευταία αντενδείκνυται από κάθε άποψη και, ιδίως, από την άποψη προστασίας περιβάλλοντος, χωροταξίας, βιωσιμότητας, υγιούς ανταγωνισμού και ασφάλειας δικαίου. Επιπροσθέτως, κατά την ίδια απόφαση, η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων διασφαλίζεται μόνο, μέσω της χωροταξικής οργάνωσης των περιοχών, η οποία εντάσσει τη βιομηχανική δραστηριότητα σε ένα σύστημα βιώσιμης ανάπτυξης που απορροφά και εξουδετερώνει τις πιέσεις στο περιβάλλον και απαγορεύει έργα ή δραστηριότητες που ασκούνται χωρίς σχεδιασμό ή καθ' υπέρβασή του.

Αντίστοιχα, κρίνοντας τη νομιμότητα άδειας λειτουργίας μονάδας παραγωγής ασφαλτομίγματος στο Δήμο Αχιλλείων Κέρκυρας, το ΣτΕ επανέλαβε ότι σε περιοχές που δεν έχει καθορισθεί οργανωμένος χώρος υποδοχής παραγωγικών δραστηριοτήτων, όπως η νήσος Κέρκυρα, δεν είναι επιτρεπτή η εγκατάσταση βιομηχανίας ή βιοτεχνίας. Ο κανόνας αυτός όμως, επεσήμανε το Δικαστήριο, δεν ισχύει αν πρόκειται για παραγωγική δραστηριότητα χαμηλής όχλησης που έχει ως αντικείμενο όχι μόνον την επεξεργασία προϊόντων αγροτικών καλλιεργειών, κτηνοτροφίας ή δασοπονίας, παραγόμενων κατά παράδοση στην περιοχή όπου εγκαθίσταται η μονάδα επεξεργασίας τους, αλλά και δραστηριοτήτων που επιτρέπονται στη συγκεκριμένη περιοχή και συναρτώνται με τις τοπικές ανάγκες, όπως η κατασκευή έργων υποδομής ή η οικοδομική δραστηριότητα. Αναγκαία προϋπόθεση αποτελεί η εγκατάσταση των εν λόγω δραστηριοτήτων να μην είναι αντίθετη με το οικείο περιφερειακό πλαίσιο και τα ειδικά πλαίσια για τη βιομηχανία και τον τουρισμό (ΣτΕ 699/2016 και 700/2016).

Σταθερή παρέμεινε επίσης η νομολογία του ΣτΕ όσον αφορά τις υδατοκαλλιέργειες. Κανόνας παραμένει ότι δεν είναι επιτρεπτή η αδειοδότηση μονάδων σε περιοχές που δεν έχουν εκ των προτέρων και με βάση νόμιμα κριτήρια καθορισθεί ως κατάλληλες για την ανάπτυξη της συγκεκριμένης παραγωγικής δραστηριότητας. Κατά το ΣτΕ, στις συνέπειες του κανόνα αυτού δεν αναιρεί το γεγονός ότι από το έτος 2011 ισχύει πλέον το Ειδικό Πλαίσιο για τις Υδατοκαλλιέργειες. Διότι η εφαρμογή τόσο των πάγιων όσο και των μεταβατικών διατάξεων του Ειδικού αυτού Πλαισίου προϋποθέτει την έκδοση διοικητικών πράξεων που θα εξειδικεύουν τα κριτήριά του (ΣτΕ 907/2017,

¹⁹³ Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθ. 8 του ν. 2942/1999, «Τα Περιφερειακά Πλάγια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης αναθεωρούνται ανά πενταετία, εφόσον από την αξιολόγηση που διενεργείται κατά την επόμενη παράγραφο προκύψει τεκμηριωμένη προς τούτο ανάγκη.» Στην πενταετία από την έγκριση των περιφερειακών χωροταξικών ψηφίστηκε το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού (ΦΕΚ Α' 128). Στη συνέχεια εγκρίθηκαν και τα ειδικά πλαίσια για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (2008), τη βιομηχανία (2009), τον τουρισμό (2009 και 2013).

942/2016). Με δεδομένο ότι καμία από τις πράξεις που προβλέπει το εν λόγω ειδικό πλαίσιο δεν έχει ακόμη εκδοθεί και, κυρίως, δεν έχει καθορισθεί επί του παρόντος καμία περιοχή οργανωμένης ανάπτυξης υδατοκαλλιέργειών σε όλη τη χώρα¹⁹⁴, ενδιαφέρον θα έχει προσεχώς η στάση που θα τηρήσει το δικαστήριο απέναντι στην ολιγωρία της διοίκησης. Και τούτο, ιδιαίτερα όσον αφορά ιχθυοτροφικές μονάδες οι οποίες μετεγκαταστάθηκαν ή/και αύξησαν τη δυναμικότητά τους, επωφελομένους μεταβατικών διατάξεων του ειδικού πλαισίου, οι οποίες προϋπέθεταν την κατά προτεραιότητα έγκριση περιοχών οργανωμένης ανάπτυξης υδατοκαλλιέργειών.

Αντίθετα, προς τις ιχθυοκαλλιέργειες, οι εγκαταστάσεις ανανεώσιμων πηγών ενέργειας αντιμετωπίζονται από το ΣτΕ με μεγαλύτερη ελαστικότητα από πλευράς χωροταξικού σχεδιασμού. Είναι γνωστή η πάγια θέση του δικαστηρίου περί της εξαιρετικής σημασίας των εν λόγω εγκαταστάσεων διότι εξασφαλίζουν τον ενεργειακό εφοδιασμό της χώρας, τη μείωση των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα και την εκπλήρωση των συναφών διεθνών δεσμεύσεων της. Λόγω της αποδιδόμενης σε αυτές σημασίας, έχει κριθεί ότι, για την αδειοδότησή τους, δεν απαιτείται η προηγούμενη εκπόνηση χωροταξικού σχεδιασμού εθνικού ή τομεακού χαρακτήρα ούτε η χωροθέτησή τους σε ειδικά καθορισμένες ζώνες υποδοχής, όπως συμβαίνει με τις λοιπές βιομηχανικές ή βιοτεχνικές εγκαταστάσεις. Αντίθετα, η χωροθέτησή τους επιτρέπεται σε οποιαδήποτε περιοχή διαθέτει επαρκές και εκμεταλλεύσιμο αιολικό δυναμικό. Εξαιρούνται οι περιοχές στις οποίες ρητώς απαγορεύεται η εγκατάστασή τους είτε από το ίδιο το ειδικό πλαίσιο είτε από το οικείο περιφερειακό πλαίσιο (ΣτΕ 2741/2014). Ο έλεγχος της νομιμότητας των σχετικών αδειοδοτήσεων, τις περισσότερες φορές, είναι έλεγχος αναλογικότητας. Για παράδειγμα, κρίθηκε πλημμελής η αιτιολογία της απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων μονάδας ΑΣΠΗΕ στη Λιβαδειά, διότι δεν είχε σταθμισθεί επαρκώς η ανάγκη προστασίας των ορεινών περιοχών, τις οποίες το οικείο Περιφερειακό Πλαίσιο συγκαταλέγει στις περιοχές φυσικού αποθέματος (ΣτΕ 696/2016). Αντιστοίχως, πλημμελής κρίθηκε και η αιτιολογία απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων αιολικού σταθμού στην περιοχή Έβρου-Δαδιάς, με τη σκέψη ότι δεν είχε προηγηθεί η πλήρης καταγραφή των κρίσιμων δεδομένων ούτε είχε γίνει δέουσα εκτίμηση των σωρευτικών επιπτώσεων στα προστατευόμενα είδη της ορνιθοπανίδας που έχουν οι υφιστάμενοι σταθμοί μαζί με το σχεδιαζόμενο έργο (ΣτΕ 2306/2016).

Τη χρονιά αυτή, η εξέλιξη της νομολογίας υπήρξε καθοριστική για τον χωροταξικό σχεδιασμό του τουρισμού. Υπενθυμίζεται ότι το Ειδικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό εγκρίθηκε για πρώτη φορά το 2009. Μετά την αξιολόγηση της εφαρμογής του,¹⁹⁵ αυτό το ειδικό πλαίσιο τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε το 2013. Αμφότερα τα ειδικά πλαίσια προσβλήθηκαν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Κατ' ανορθόδοξο τρόπο, πρώτο δικάσθηκε το ειδικό πλαίσιο του 2013, το οποίο ακυρώθηκε από την Ολομέλεια του ΣτΕ, με την 3632/2015 απόφαση για παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας.¹⁹⁶ Η Ολομέλεια ανέλεμψε την υπόθεση στη διοίκηση, προκειμένου αυτή, τηρώντας τη νόμιμη διαδικασία, να εκδώσει νέο Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού για τον Τουρισμό. Εν τω μεταξύ, δικάσθηκε το Ειδικό Πλαίσιο του 2009 από το Ε' Τμήμα, το οποίο κλήθηκε να αποφανθεί αν, μετά την ακύρωση του Ειδικού Πλαισίου του 2013, εκείνο του 2009 είχε αναβιώσει. Η ΣτΕ 519/2017 αποφάνθηκε αρνητικά, με τη σκέψη ότι το ειδικό πλαίσιο του 2009 έχει καταργηθεί, αφού αντικαταστάθηκε στο σύνολό του από το μεταγενέστερο του 2013. Κατά το δικαστήριο, με το τελευταίο η διοίκηση, εκδήλωσε «τη βούλησή της, εν όψει και της διαπιστωθείσης από αυτήν ουσιώδους μεταβολής των πραγματικών συνθηκών, να ρυθμίζεται πλέον το εν λόγω ζήτημα κατά τρόπο διαφορετικό» από εκείνον που προέβλεπε το Ειδικό Πλαίσιο 2009. Έτσι, επί του παρόντος και για όσο χρόνο η διοίκηση αδρανεί, η χώρα στερείται χωροταξικού σχεδιασμού για τον τουρισμό. Εν αναμονή του νέου χωροταξικού σχεδίου η ανάπτυξη τουριστικής δραστηριότητας είναι δυνατή με βάση τις προβλέψεις υφιστάμενων περιφερειακών πλαισίων ή άλλων σχεδίων κατωτέρου επιπέδου.

Τέλος, αξίζει να μνημονευθούν οι αποφάσεις που έκριναν την τροποποίηση της Ζώνης Οικιστικού Ελέγχου Θήρας-Θηρασιάς. Οι αποφάσεις αυτές έκριναν νόμιμες τις ρυθμίσεις του σχετικού διατάγματος που περιορίζουν το φάσμα των δυνατών χρήσεων και θέτουν αυστηρότερους από τους

¹⁹⁴ Βλ. Οικονόμου, Δ. (2017, 11 Σεπτεμβρίου). Οι υδατοκαλλιέργειες σε κρίσιμη καμπή. *Η Καθημερινή*.

¹⁹⁵ Βλ. ΦΕΚ Β' 3156/2013

¹⁹⁶ Το μόνο από τα πλαίσια που ακυρώθηκε.

ισχύσαντες όρους δόμησης των ακινήτων, προκειμένου να διαφυλαχθεί η γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας, η καλντέρα και οι εκτός των οικισμών περιοχές στα εν λόγω νησιά. Οι ίδιες αποφάσεις έκριναν ότι η αρχή της προστατευόμενης εμπιστοσύνης του διοικουμένου δεν συνεπάγεται τη διαιώνιση των ισχυουσών σε δεδομένη χρονική στιγμή τυχόν ευνοϊκών χωρικών ρυθμίσεων. Κατά μείζονα λόγο, η ίδια αρχή δεν επιβάλλει τη διατήρηση και νομιμοποίηση εν τοις πράγμασι οικιστικών συνόλων, ιδίως όταν η ένταξή τους στο σχέδιο δεν εναρμονίζεται με τον οικείο ευρύτερο χωροταξικό σχεδιασμό. Υπό διαφορετική εκδοχή, θα αναιρείτο η υποχρέωση του νομοθέτη να ρυθμίζει τα σχετικά ζητήματα κατ' εκτίμηση των επιταγών του δημοσίου συμφέροντος, όπως αυτά διαμορφώνονται από τις μεταβαλλόμενες συνθήκες και να εκπληρώνει με τον τρόπο αυτό, την κατά το Σύνταγμα επιταγή για προστασία του περιβάλλοντος και για εξασφάλιση των καλύτερων δυνατών όρων διαβίωσης (ΣτΕ 1025/2017, 525/2017).

ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Το νομοσχέδιο με τίτλο «Νόμος για τον έλεγχο και την προστασία του δομημένου περιβάλλοντος», το οποίο τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση την 1^η Σεπτεμβρίου 2016¹⁹⁷ και κατατέθηκε στη Βουλή στις 11.10.2017¹⁹⁸ αποτελεί την κυριότερη εξέλιξη στο πεδίο της πολεοδομικής νομοθεσίας. Την ώρα που γράφονται οι γραμμές αυτές, η ψήφισή του εκκρεμεί. Μία πληρέστερη αξιολόγηση του νομοσχεδίου θα γίνει στην επόμενη έκθεση.

Το νομοσχέδιο είναι ένα μείγμα νέων και ισχυουσών διατάξεων. Οι νέες διατάξεις έχουν μερικά θετικά στοιχεία. Σε αυτά περιλαμβάνονται οι ρυθμίσεις για τα «νέα» αυθαίρετα, ο διαχωρισμός των αδειοδοτικών, ελεγκτικών και εποπτικών αρχών, και η υποχρεωτική προέγκριση της οικοδομικής άδειας σε ορισμένες περιπτώσεις – μολονότι οι περιπτώσεις αυτές είναι ανεπαρκείς (π.χ., λείπουν οι περιοχές περιβαλλοντικής και πολιτιστικής ευαισθησίας) (πρβλ. άρθ. 1-6, 31, 35, 44 επ., 61, 94 επ.).¹⁹⁹ Θετική είναι η αυξημένη δημοσιοποίηση, αν και αφορά μόνο το πιστοποιητικό πληρότητας (και όχι όλη την ηλεκτρονική ταυτότητα κτιρίου) (άρθ. 52 επ., 58 παρ. 2): γενικότερα, η «ταυτότητα κτιρίου», η οποία προβλεπόταν και από το άρθρο 4 του ν. 3843/2010, είναι μία ευπρόσδεκτη συμβολή στην καλύτερη παρακολούθηση του δομημένου περιβάλλοντος. Επίσης, το νομοσχέδιο έχει βελτιωθεί σε ορισμένα σημεία σε σχέση με την εκδοχή του Σεπτεμβρίου 2016: για παράδειγμα, δεν είναι δυνατή πλέον η χωροθέτηση των ΠΑΕΣ (ΖΑΕΣ στην εκδοχή του Σεπτεμβρίου 2016) εντός δασικών εκτάσεων των οικιστικών πυκνώσεων (πρβλ. άρθ. 73 παρ. 5), και προβλέπεται στρατηγική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων για ζώνες υποδοχής συντελεστή (ΖΥΣ) και περιοχές αυξημένης επιβάρυνσης συντελεστή (ΠΑΕΣ) (πρβλ. άρθ. 72 παρ. 2 και 73 παρ. 4) .

Αντίθετα, κάποιες άλλες διατάξεις προκαλούν προβληματισμό. Σε αυτές περιλαμβάνονται οι πολλές επιτροπές (οι οποίες θα πρέπει να στελεχωθούν), μία κατηγορία οικοδομικών αδειών (κατηγορία 3) η οποία χορηγείται «αυτόματα» ύστερα από ηλεκτρονική υποβολή φακέλου (άρθ. 38 παρ. 2), και η δυνατότητα υπαγωγής αυθαιρέτων των οποίων η οικοδομική άδεια έχει ακυρωθεί με αμετάκλητη δικαστική απόφαση (άρθ. 110 παρ. 3). Επίσης, εδώ ανήκει η 'διαιώνιση' σειράς ιδιαίτερα επικίνδυνων για το περιβάλλον διατάξεων του ν. 4178/2013: στις τελευταίες περιλαμβάνονται οι τελείως ανεπαρκείς απαγορεύσεις υπαγωγής και οι ρυθμίσεις για τα αυθαίρετα δημόσιου συμφέροντος (για τα οποία δεν ισχύουν ούτε οι ανεπαρκείς απαγορεύσεις υπαγωγής) (άρθ. 89, 112 επ., ιδίως 114).

Ειδικά όσον αφορά το Παρατηρητήριο Δομημένου Περιβάλλοντος, επισημαίνεται ότι επιφορτίζεται με την ευθύνη παρακολούθησης της κατάστασης του δομημένου περιβάλλοντος και των εξελίξεων στον πολεοδομικό σχεδιασμό, λειτουργίες απαραίτητες και μέχρι σήμερα ανύπαρκτες. Αναπόφευκτα, η νέο δομή θα χρειαστεί χρόνο πριν αρχίσει να λειτουργεί αποτελεσματικά.

¹⁹⁷ ΥΠΕΝ. (2016, 1^η Σεπτεμβρίου). Νόμος για τον έλεγχο και την προστασία του δομημένου περιβάλλοντος. Ανάκτηση από: <http://www.opengov.gr/minenv/?p=7778>

¹⁹⁸ ΥΠΕΝ. (2017, 11 Οκτωβρίου). Σχέδιο νόμου. Έλεγχος και προστασία του δομημένου περιβάλλοντος. Ανάκτηση από: http://www.parliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=d051d387-60d7-4960-b075-a7f4013307ea

¹⁹⁹

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι πρόσφατα ο Συνήγορος του Πολίτη με έγγραφο του Ιανουαρίου 2016 έθεσε υπόψη των συναρμόδιων υπουργών τα σοβαρά ζητήματα υποστελέχωσης και ελλείψεων των πολεοδομικών γραφείων και ζητάει «ως προτεραιότητα τη μη περαιτέρω παράταση του χρονικού σημείου έναρξης άσκησης από τους Δήμους των θεσμοθετημένων, με τον Καλλικράτη, πολεοδομικών τους αρμοδιοτήτων, καθώς και τη θέσπιση καταληκτικής προθεσμίας για την υποχρεωτική περαίωση υλοποίησης των νέων δημοτικών υπηρεσιών».²⁰⁰

Επίσης, η αρχή κρίνει ότι σημαντική βοήθεια θα προσφέρει η δημιουργία βάσης δεδομένων στο Υπουργείο Εσωτερικών για τη συγκέντρωση πληροφοριών, με στόχο την εκτίμηση της ορθής λειτουργίας και των αναγκών των δήμων (πχ. στελέχωση – υλικοτεχνική υποδομή), σε σχέση με τις υπό σύσταση πολεοδομικές υπηρεσίες.» Στη επιστολή του ο Συνήγορος του Πολίτη επισημαίνει επίσης emphatically πως «εξόχως ανησυχητική κρίνεται η πραγματική κατάσταση αδυναμίας ελέγχου των αυθαιρέτων κατασκευών, η οποία φανερά συντείνει στην επέκταση των παραβατικών φαινομένων μέσω της ατιμωρησίας».

Τέλος, αξιόλογη εξέλιξη αποτελεί η υποβολή σε δημόσια διαβούλευση και αποστολή στο ΣτΕ για επεξεργασία του σχεδίου προεδρικού διατάγματος για τις χρήσεις γης, το οποίο αποτελεί και προαπαιτούμενη δράση υλοποίησης της συμφωνίας μεταξύ Ευρωπαϊκής Επιτροπής και Ελληνικής Δημοκρατίας,²⁰¹ του Ιουλίου 2017.

Ως γενικό σχόλιο για το σχέδιο προεδρικού διατάγματος για τις χρήσεις γης που τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση επισημαίνεται η αδυναμία διάκρισης ανάμεσα στις «χρήσεις γης» και τις επιμέρους εγκαταστάσεις. Έτσι, το σχέδιο π.δ. αντιμετωπίζει την ανάγκη να προβλέπει κάθε επιμέρους εγκατάσταση που συνοδεύει ή είναι δυνατόν να συνοδεύσει τις γενικές χρήσεις, όπως η κατοικία. Αυτό οδηγεί σε μεγάλη περιπλοκότητα, και ορισμένα περίεργα αποτελέσματα. Για παράδειγμα, στην περίπτωση της «αποκλειστικής κατοικίας», δεν προβλέπεται η ειδική χρήση (36) των εγκαταστάσεων διανομής ηλεκτρικής ενέργειας/ύδρευσης/φυσικού αερίου. Ακόμα και έτσι, δεν φαίνεται να έχουν συσχετιστεί οι επιμέρους ειδικές χρήσεις-εγκαταστάσεις με τις κατηγορίες δραστηριοτήτων που χρησιμοποιούνται στην περιβαλλοντική αδειοδότηση ή την «Εθνική ονοματολογία οικονομικών δραστηριοτήτων ΚΑΔ 2008».²⁰²

ΠΡΑΞΕΙΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΥ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ		
Ημ/νία	Τίτλος	Τύπος πράξης
04.10.2016	Αστέρας Βουλιαγμένης - «Έγκριση Ειδικού Σχεδίου Χωρικής Ανάπτυξης Δημοσίου Ακινήτου και τροποποίηση του εγκεκριμένου σχεδίου πόλεως Βουλιαγμένης Αττικής στην έκταση του «Αστέρα Βουλιαγμένης» και καθορισμός χρήσεων γης και όρων δόμησης».	Προεδρικό διάταγμα ΦΕΚ ΑΑΠ 191/2016
08.08/2016	Δέλτα Αξιού - «Τροποποίηση της υπ' αριθ. 32639/14-7-2016 κοινής υπουργικής απόφασης με θέμα «Αναστολή έκδοσης οικοδομικών αδειών και εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών στις περιοχές του δικτύου Natura 2000 με κωδικό GR1220002 «Δέλτα Αξιού - Λουδία - Αλιάκμονα - Ευρύτερη περιοχή -Αξιούπολη», με κωδικό GR1220010 «Δέλτα Αξιού - Λουδία - Αλιάκμονα - Αλυκή Κίτρους» και με κωδικό GR1250004 «Αλυκή Κίτρους - Ευρύτερη περιοχή»» (ΑΑΠ 161).».	Απόφαση Υπουργού ΦΕΚ ΑΑΠ 3/2017
03.08.2017	Δέλτα Αξιού – «Παράταση αναστολής έκδοσης οικοδομικών αδειών και εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών στις περιοχές του δικτύου Natura 2000 με	Απόφαση Υπουργού ΦΕΚ

²⁰⁰ Συνήγορος του Πολίτη. (2015, 3 Δεκεμβρίου). «Καθυστερήσεις διεκπεραίωσης πολεοδομικών παραβάσεων λόγω ανεπιτυχούς εφαρμογής του νομοθετικού πλαισίου, ελλιπούς στελέχωσης και σοβαρών οργανωτικών δυσλειτουργιών των πολεοδομικών υπηρεσιών». Επιστολή προς τους υπουργούς Εσωτερικών & Διοικητικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος & Ενέργειας, και Οικονομικών. Ανάκτηση από: <https://www.synigoros.gr/resources/eggrafo-stp-pros-ypourgoys-2.pdf>

²⁰¹ European Commission. (2017, July 5). Supplemental Memorandum of Understanding (second addendum to the Memorandum of Understanding) between the European Commission acting on behalf of the European Stability Mechanism and the Hellenic Republic and the Bank of Greece.

²⁰² Πρβλ. Κανονισμό (ΕΚ) 1893/2006 για τη θέσπιση της στατιστικής ταξινόμησης των οικονομικών δραστηριοτήτων NACE—αναθεώρηση 2, και Υπουργική απόφαση 1100330/1954/ΔΜ/2008 «Καθορισμός νέας Εθνικής Ονοματολογίας Οικονομικών Δραστηριοτήτων (Κ.Α.Δ. 2008) (Β' 2149), όπως ισχύει.

	κωδικό GR1220002 «Δέλτα Αξιού - Λουδία - Αλιάκμονα - Ευρύτερη περιοχή - Αξιούπολη», με κωδικό GR1220010 «Δέλτα Αξιού - Λουδία - Αλιάκμονα - Αλυκή Κίτρους» και με κωδικό GR1250004 «Αλυκή Κίτρους - Ευρύτερη περιοχή.»	ΑΑΠ 176/2017
18.04.2017	Μαρμάρι & Φηγιάς Ευβοίας - Τροποποίηση της αριθμ. 1760/ΕΠΑ 293/20-3-1987 απόφασης του Νομάρχη Ευβοίας «Καθορισμός ορίων, όρων και περιορισμών δόμησης και κατηγοριοποίηση των οικισμών: α) Μαρμάρι, β) Αγ. Κωνσταντίνος, γ) Λυκόρεμα, και δ) Φηγιάς του Ν.Ευβοίας» (ΦΕΚ 511/Δ/5-6-1987) όσον αφορά στη διόρθωση του χάρτη που συνοδεύει τα όρια του οικισμού «Φηγιά» Τ.Κ. Μαρμαρίου του Δήμου Καρύστου Ν. Ευβοίας.	Γ.Γ. Αποκεντρωμένης Διοίκησης Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδας ΦΕΚ ΑΑΠ 83/2017
09.06.2017	Δήμος Πυλαίας - Αναθεώρηση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου (Γ.Π.Σ.) της Δημοτικής Ενότητας Πυλαίας του Δήμου Πυλαίας - Χορτιάτη (Ν. Θεσσαλονίκης)	Απόφαση υπουργού ΦΕΚ ΑΑΠ 123/2017

Σύνταξη ενότητας: Λούση Κιουσοπούλου, Θεοδότα Νάντσου και Γιώργος Χασιώτης

ΑΕΡΑΣ

Η διαχρονική εξέλιξη των τιμών των ατμοσφαιρικών ρύπων για τα έτη 2015 και 2016 παρουσιάζει τάση πτωτική ή τάση σταθεροποίησης, ανάλογα με τον ρύπο, σύμφωνα με τις σχετικές εκθέσεις του ΥΠΕΝ για την ατμοσφαιρική ρύπανση. Το Εθνικό Δίκτυο Παρακολούθησης της Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης δεν καλύπτει, όμως, όλους τους ρύπους σε όλους τους σταθμούς μέτρησης. Σε πολλούς σταθμούς καταγράφηκαν υπερβάσεις τιμών όζοντος και αιωρούμενων σωματιδίων, ενώ στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας λήφθηκαν βραχυπρόθεσμα μέτρα για την μείωση των εκπομπών αιωρούμενων σωματιδίων. Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει κινήσει κατά της Ελλάδας δύο διαδικασίες για παραβάσεις που αφορούν κοινοτικές οδηγίες για την ποιότητα της ατμόσφαιρας.

Στοιχεία ατμοσφαιρικής ρύπανσης

Η ατμοσφαιρική ρύπανση αποτελεί παγκοσμίως τον μεγαλύτερο περιβαλλοντικό κίνδυνο για την ανθρώπινη υγεία. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ), περίπου 3 εκατομμύρια θάνατοι κατ' έτος συνδέονται με την έκθεση σε μολυσμένο αέρα.²⁰³ Στην Ελλάδα φτάνουν περί τις 5.000 κατ' έτος (έτος αναφοράς 2012) οι θάνατοι που προκαλούνται από ασθένειες που σχετίζονται με την ατμοσφαιρική ρύπανση, με κυριότερη εξ' αυτών την ισχαιμική καρδιοπάθεια.²⁰⁴ Ενώ στην ευρύτερη περιοχή της Πτολεμαΐδας, όπου συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο λιγνιτικό δυναμικό της χώρας,²⁰⁵ επτά στους δέκα θανάτους αποδίδονται σε καρκίνο ή σε θρομβοεμβολική νόσο (έμφραγμα, εγκεφαλικό, πνευμονική εμβολή) και μόλις τρεις στους δέκα σε άλλες αιτίες²⁰⁶.

Η πολιτική για την εξάλειψη της ατμοσφαιρικής ρύπανσης εξυπηρετεί, επίσης, ορισμένους από τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης, όπως αυτοί τέθηκαν στο θεματολόγιο του 2030 από τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ)²⁰⁷ και ενσωματώθηκαν στο πρόσφατο αναπτυξιακό όραμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ).²⁰⁸ Συγκεκριμένα, οι στόχοι αυτοί είναι η διασφάλιση της δημόσιας υγείας (στόχος υπ' αριθ. 3), η πρόσβαση σε βιώσιμη ενέργεια (στόχος υπ' αριθ. 7) και η δημιουργία βιώσιμων και ανθεκτικών πόλεων (resilient cities) (στόχος υπ' αριθ. 11).

Αναγκαία εργαλεία για την καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και συγχρόνως υποχρεώσεις της χώρας μας απορρέουσες από διεθνή,²⁰⁹ ευρωπαϊκά²¹⁰ και εθνικά²¹¹ νομικά κείμενα, συνιστούν η

²⁰³ World Health Organization. (2016). Ambient air pollution: a global assessment of exposure and burden of disease. Ανακτήθηκε από <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/250141/1/9789241511353-eng.pdf?ua=1>

²⁰⁴ World Health Organization (WHO), United Nations Environment and the Climate & Clean Air Coalition (CCAC) joint campaign BreatheLife. Ανακτήθηκε από <http://breathelife2030.org/city-data-page/?city=1206>

²⁰⁵ Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ). Πτολεμαΐδα / Αμύνταιο. Ανακτήθηκε από <https://www.dei.gr/el/oruxeia/ptolemaida-amuntaio>

²⁰⁶ Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας. (2017, 20 Ιουλίου). Επιτακτική ανάγκη η λειτουργία της Ογκολογικής κλινικής στο Μποδοσάκειο Νοσοκομείο - Επιστολή του Αντιπεριφερειάρχη Υγείας Σταύρου Γιαννακίδη στην ηγεσία του Υπουργείου Υγείας. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/GSAqX1>

²⁰⁷ United Nations. (2015, 21 October). General Assembly 70th Session. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. A/RES/70/1. Ανακτήθηκε από <https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?page=view&type=111&nr=8496&menu=35>

²⁰⁸ Κοινή δήλωση του Συμβουλίου και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών, συνερχομένων στο πλαίσιο του Συμβουλίου, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Επιτροπής. Η νέα ευρωπαϊκή κοινή αντίληψη για την ανάπτυξη «ο κόσμος μας, η αξιοπρέπεία μας, το μέλλον μας». Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης C210/1 της 30.6.2017. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/kdixgw>

²⁰⁹ United Nations Economic Commission for Europe (UNECE) 1979 Convention on Long-range Transboundary Air Pollution. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/nzsCqg>

²¹⁰ Άρθ. 26 παρ. 2 Οδηγίας 2008/50/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και καθαρότερο αέρα για την Ευρώπη (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 152 της 11.6.2008). Επίσης, άρθ. 5 παρ. 1 Οδηγία 2004/107/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με το αρσενικό, το κάδμιο, τον υδράργυρο, το νικέλιο και τους πολυκυκλικούς αρωματικούς υδρογονάνθρακες στον ατμοσφαιρικό αέρα. (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 23 της 26.1.2005).

²¹¹ Νόμος 1374/1983 (Α'91) Κύρωση της Σύμβασης σχετικά με τη διασυνοριακή ρύπανση της ατμόσφαιρας σε μεγάλη απόσταση και κ.υ.α. Η.Π. 14122/549/Ε.103/2011 (Β'488) Μέτρα για τη βελτίωση της ποιότητας της ατμόσφαιρας.

καταγραφή και παρακολούθηση των αέριων ρύπων εντός της επικράτειας και η λήψη μέτρων από τις αρμόδιες αρχές σε περίπτωση υπέρβασης των ορίων συγκέντρωσης ρύπων στην ατμόσφαιρα που τίθενται και αναπροσαρμόζονται από τον ΠΟΥ, τον ΟΗΕ και την ΕΕ.

Το Εθνικό Δίκτυο Παρακολούθησης της Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης (ΕΔΠΑΡ) καλύπτει τις μεγαλύτερες πόλεις της Ελλάδας.²¹² Στην αρμοδιότητα της Διεύθυνσης Κλιματικής Αλλαγής και Ποιότητας της Ατμόσφαιρας (Τμήμα Ποιότητας Ατμόσφαιρας) του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ), ανήκει η περιοχή της Αττικής, όπου το 2016 λειτούργησαν 14 σταθμοί μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης, καθώς και ένας σταθμός στην Αλιάρτο Βοιωτίας για τις ανάγκες του Προγράμματος Διασυννοριακής Μεταφοράς της Ρύπανσης (ΕΜΕΡ).²¹³ Αρμόδιες για την λειτουργία των υπόλοιπων σταθμών μέτρησης του ΕΔΠΑΡ είναι οι κατά τόπους περιφέρειες.²¹⁴ Το 2016 το δίκτυο επεκτάθηκε ως προς τις θέσεις παρακολούθησης των αιωρούμενων σωματιδίων ΑΣ₁₀ στις πόλεις Λαμία, Χαλκίδα, Λειβαδιά, Άμφισσα και Καρπενήσι με σταθμούς που εγκατέστησε η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας. Παράλληλα, καταγράφονται οι αέριοι ρύποι και σε άλλα σημεία της χώρας από σταθμούς αρμοδιότητας άλλων φορέων (π.χ. των δήμων) ή από τους αναδόχους έργων ως υποχρέωση απορρέουσα από τους περιβαλλοντικούς όρους της εγκατάστασης ή δραστηριότητας.²¹⁵

Κατά την περίοδο αναφοράς της παρούσας έκθεσης νομοθεσίας, το ΥΠΕΝ δημοσίευσε ετήσιες εκθέσεις για την ατμοσφαιρική ρύπανση για τα έτη 2015 (δημοσίευση Σεπτέμβριος 2016) και 2016 (δημοσίευση Ιούνιος 2017). Σύμφωνα με τα συμπεράσματα των δύο εκθέσεων,²¹⁶ τα οποία είναι ίδια, «[η] διαχρονική εξέλιξη των τιμών δείχνει ότι, παρόλο που υπάρχουν στις διάφορες θέσεις, αυξομειώσεις των μέσων ετήσιων τιμών ρύπανσης από χρόνο σε χρόνο, υπάρχει τάση πτωτική ή τάση σταθεροποίησης, ανάλογα με το ρύπο. Η εξέλιξη αυτή μπορεί να αποδοθεί, κυρίως στην τεχνολογική αναβάθμιση του στόλου των Ι.Χ. αυτοκινήτων και των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς, στην εφαρμογή του μέτρου της κάρτας ελέγχου καυσαερίων (ΚΕΚ), στα μέτρα ελέγχου εκπομπής ρύπων από διάφορες πηγές, στη χρήση καυσίμων με καλύτερες τεχνικές προδιαγραφές, στη λειτουργία των μέσων σταθερής τροχιάς, στη διευκόλυνση της κυκλοφορίας των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς, στη διείσδυση του φυσικού αερίου στον οικιακό, βιομηχανικό και τριτογενή τομέα, στην ολοκλήρωση των μεγάλων κυκλοφοριακών έργων κ.λ.π.».

Η μάλλον θετική εκτίμηση του ΥΠΕΝ για την κατάσταση της ατμόσφαιρας παραλείπει να αναφέρει την έλλειψη δεδομένων για όλους τους ρύπους και για όλα τα σημεία μέτρησης κατά την μελετώμενη περίοδο,²¹⁷ όπως για παράδειγμα το γεγονός ότι το έτος 2016 δεν μετρήθηκε η ετήσια συγκέντρωση των βαρέων μετάλλων στην ατμόσφαιρα. Συγκεκριμένα, όσον αφορά την αξιολόγηση της κατάστασης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης της Αθήνας ανά ρύπο αξίζει να σημειωθούν τα εξής: υπερβάσεις σημειώθηκαν για τα αιωρούμενα σωματίδια ΑΣ₁₀ (του ορίου μέσης ημερήσιας τιμής και της μέσης ετήσιας οριακής τιμής, οφειλόμενη όμως σε φυσική συνεισφορά, δηλ. σε σκόνη από απομακρυσμένες ξηρές περιοχές όπως η Σαχάρα), για το διοξείδιο του αζώτου (NO₂) (του ορίου της μέσης ετήσιας οριακής τιμής σε κάποιες θέσεις), για το όζον (O₃) (των ορίων στόχου προστασίας της υγείας, ενημέρωσης του κοινού και συναγερμού) και τέλος για το βενζόλιο (C₆H₆) (της οριακής τιμής στο

²¹² Geodata.gov.gr. (Αχρονολόγητο). Σταθμοί μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/2joHYw>

²¹³ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ). (2017, Ιούνιος). Ετήσια έκθεση ποιότητας της ατμόσφαιρας 2016. Κεφάλαιο 1. Δίκτυο σταθμών μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης, που την ευθύνη λειτουργίας του έχει το ΥΠΕΝ. §1.1. Σταθμοί μέτρησης. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/ab8WSC>

²¹⁴ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Ιούνιος). Ετήσια έκθεση ποιότητας της ατμόσφαιρας 2016. Παράρτημα VIII Σταθμοί μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης του ΕΔΠΑΡ που την ευθύνη λειτουργία τους έχουν οι Περιφέρειες. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/ab8WSC>

²¹⁵ Γραφείο Υπουργού Π.Ε.Κ.Α. Ομάδα Απεικονίσεων. Σταθμοί μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/qwGw6a>

²¹⁶ α) Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, Σεπτέμβριος). Ετήσια έκθεση ποιότητας της ατμόσφαιρας 2015. Κεφάλαιο 2. Χρονικές διακυμάνσεις των τιμών συγκεντρώσεων των μετρούμενων ρύπων. §2.1 Διαχρονική μεταβολή των συγκεντρώσεων των ρύπων. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/9OnPtU>. β) Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Ιούνιος). Ετήσια έκθεση ποιότητας της ατμόσφαιρας 2016. Κεφάλαιο 2. Χρονικές διακυμάνσεις των τιμών συγκεντρώσεων των μετρούμενων ρύπων. §2.1 Διαχρονική μεταβολή των συγκεντρώσεων των ρύπων. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/ab8WSC>

²¹⁷ Για περισσότερα στοιχεία ανά σταθμό μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην περιοχή της Αττικής βλ. ΥΠΕΝ. (2016, Σεπτέμβριος). Ετήσια έκθεση ποιότητας της ατμόσφαιρας 2015. Παράρτημα II Διαχρονική μεταβολή των συγκεντρώσεων των ρύπων. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/9OnPtU> και ΥΠΕΝ. (2017, Ιούνιος). Ετήσια έκθεση ποιότητας της ατμόσφαιρας 2016. Παράρτημα II Διαχρονική μεταβολή των συγκεντρώσεων των ρύπων. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/ab8WSC>

σταθμό μέτρησης στην Πατησίων).²¹⁸ Τα όρια ποιότητας της ατμόσφαιρας αναφέρονται στο Παράρτημα IV των εκθέσεων, τα οποία είναι σύμφωνα με την ευρωπαϊκή νομοθεσία. Ωστόσο, ο ΠΟΥ θέτει αυστηρότερα όρια για τα αιωρούμενα σωματίδια ΑΣ_{2,5}, τα οποία υπερβαίνει η Αθήνα.²¹⁹

Το καλοκαίρι του 2016 σημειώθηκαν πολλαπλές υπερβάσεις του ορίου ενημέρωσης των πολιτών για το όζον (ενδεικτικές ημερομηνίες 15.07.2016²²⁰, 02.08.2016²²¹, 11.08.2016²²²) και μία υπέρβαση του ορίου συναγερμού στις 14.07.2016,²²³ για την οποία εξέδωσαν συστάσεις τα Υπουργεία Υγείας και Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Το φετινό καλοκαίρι καταγράφηκαν, επίσης, αρκετές υπερβάσεις του ορίου ενημέρωσης των πολιτών για το όζον (από τις 23.06.2017²²⁴ έως τις 27.06.2017,²²⁵ στις 29.06.2017²²⁶ και 30.06.2017²²⁷). Υπέρβαση του ορίου συναγερμού για το όζον σημειώθηκε την 01.07.2017.²²⁸ Το ΥΠΕΝ έχει πλέον δημιουργήσει ειδική σχετική ιστοσελίδα, η οποία ενημερώνεται σε περίπτωση υπερβάσεων του ορίου ενημέρωσης ή/και ορίου συναγερμού του όζοντος.²²⁹

Όσον αφορά την κατάσταση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, τον χειμώνα του 2017 ο Περιφερειάρχης κατόπιν ενημέρωσης των πολιτών σχετικά με την προκαλούμενη από τις εγκαταστάσεις θέρμανσης ατμοσφαιρική ρύπανση, προέβη σε συστάσεις²³⁰ και στη συνέχεια κήρυξε την εφαρμογή βραχυπρόθεσμων μέτρων μείωσης των εκπομπών αιωρούμενων σωματιδίων (ΑΣ₁₀), στο χωρικό επίπεδο του Δήμου Φλώρινας από 12.01.2017 έως 17.01.2017²³¹ και από 03.02.2017 έως 06.02.2017.²³² Επίσης, τον Απρίλιο²³³ και τον Ιούνιο²³⁴ του 2017 προέβη σε μέτρα και συστάσεις αντιστοίχως για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης από αιωρούμενα σωματίδια. Το φετινό καλοκαίρι κρίθηκε αναγκαία η λήψη έκτακτων μέτρων λόγω υψηλών συγκεντρώσεων αιωρούμενων σωματιδίων, ειδικά κοντά στο σταθμό του οικισμού ΔΕΗ.²³⁵

²¹⁸ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Ιούνιος). Ετήσια έκθεση ποιότητας της ατμόσφαιρας 2016. Κεφάλαιο 6. Αξιολόγηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης της Αθήνας. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/ab8WSC>, ίδια είναι τα αποτελέσματα και για το έτος 2015, με τη διαφορά μέτρησης ενός επιπλέον ρύπου, της συγκέντρωσης των βαρέων μετάλλων στην ατμόσφαιρα χωρίς να σημειώνεται όμως κάποια υπέρβαση.

²¹⁹ Βλ. σχετικά εδώ: WHO. (Αχρονολόγητο). Global ambient air pollution. Ανάκτηση από: <http://maps.who.int/airpollution/>

²²⁰ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 15 Ιουλίου). Υπέρβαση του ορίου ενημέρωσης για το όζον [δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snid%5b524%5d=4364&language=el-GR>

²²¹ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 2 Αυγούστου). Υπέρβαση του ορίου ενημέρωσης για το όζον [δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snid%5b524%5d=4383&language=el-GR>

²²² Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 11 Αυγούστου). Υπέρβαση του ορίου ενημέρωσης για το όζον [δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snid%5b524%5d=4395&language=el-GR>

²²³ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 14 Ιουλίου). Υπέρβαση του ορίου ενημέρωσης και συναγερμού για το όζον [δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snid%5b524%5d=4357&language=el-GR>

²²⁴ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, 23 Ιουνίου). Υπέρβαση του ορίου ενημέρωσης για το όζον [δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snid%5b524%5d=4940&language=el-GR>

²²⁵ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, 27 Ιουνίου). Υπέρβαση του ορίου ενημέρωσης για το όζον [δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snid%5b524%5d=4961&language=el-GR>

²²⁶ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, 29 Ιουνίου). Υπέρβαση του ορίου ενημέρωσης για το όζον [δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snid%5b524%5d=4970&language=el-GR>

²²⁷ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, 30 Ιουνίου). Υπέρβαση του ορίου ενημέρωσης για το όζον [δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snid%5b524%5d=4975&language=el-GR>

²²⁸ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, 1^η Ιουλίου). Υπέρβαση του ορίου ενημέρωσης και συναγερμού για το όζον [δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=389&snid%5b524%5d=4982&language=el-GR>

²²⁹ Η ιστοσελίδα είναι διαθέσιμη εδώ: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=941&language=el-GR>

²³⁰ Περιφερειάρχης Δυτικής Μακεδονίας. (2016, 19 Δεκεμβρίου). Ενημέρωση των πολιτών σχετικά με την προκαλούμενη ατμοσφαιρική ρύπανση από τις εγκαταστάσεις θέρμανσης. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/oPm7Tx>

²³¹ Περιφερειάρχης Δυτικής Μακεδονίας. (2017, 12 Ιανουαρίου). Κήρυξη εφαρμογής Βραχυπρόθεσμων Μέτρων Μείωσης των Εκπομπών Αιωρούμενων Σωματιδίων (ΑΣ₁₀), στο χωρικό επίπεδο του Δήμου Φλώρινας. ΑΔΑ ΩΘΜ27ΛΨ-ΩΛ6. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/ydsBbP>

²³² Περιφερειάρχης Δυτικής Μακεδονίας. (2017, 3 Φεβρουαρίου). Κήρυξη εφαρμογής Βραχυπρόθεσμων Μέτρων ενημέρωσης και προστασίας του κοινού και Μείωσης των Εκπομπών Αιωρούμενων Σωματιδίων (ΑΣ₁₀) στο Δήμο Φλώρινας. ΑΔΑ 683Ξ7ΛΨ-ΛΨΩ. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/Db3swk>

²³³ Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας. (2017, 28 Απριλίου). Μέτρα για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης από αιωρούμενα σωματίδια. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/6DzhjK>

²³⁴ Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας. (2017, 29 Ιουνίου). Συστάσεις για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης από αιωρούμενα σωματίδια. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/vWGsha>

²³⁵ Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας. (2017, 7 Αυγούστου). Πολύ υψηλές συγκεντρώσεις των αιωρούμενων σωματιδίων ιδιαίτερα στο σταθμό του Οικισμού ΔΕΗ. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/58GuU5> και παρατάθηκαν με νέα απόφαση του ίδιου οργάνου (2017, 10 Αυγούστου). Συνεχίζονται τα έκτακτα μέτρα για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/esrLWD>

Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση του ΥΠΕΝ για την ποιότητα της ατμόσφαιρας, το 2016 καταγράφηκαν στη Θεσσαλονίκη υπερβάσεις του ορίου που αφορούν στη μέση ημερήσια τιμή των αιωρούμενων σωματιδίων ΑΣ₁₀ (61 στο σταθμό μέτρησης της πλατείας Αγίας Σοφίας -εκ των οποίων 14 οφείλονταν σε φυσική συνεισφορά- και 59 στο σταθμό μέτρησης του Κορδελιού -εκ των οποίων 6 οφείλονταν σε φυσική συνεισφορά).²³⁶

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί η επικαιροποίηση της χαρτογραφικής απεικόνισης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης μέσω της καταγραφής ατμοσφαιρικών εκπομπών των πηγών και ανάπτυξης κατάλληλου υπολογιστικού εργαλείου, η οποία ολοκληρώθηκε τον Οκτώβριο του 2015.²³⁷

Εξελίξεις στην ευρωπαϊκή έννομη τάξη

Στο επίκεντρο των πρόσφατων εξελίξεων στο ενωσιακό δίκαιο βρίσκεται η έναρξη της διαδικασίας αναθεώρησης των ευρωπαϊκών οδηγιών για την ποιότητα της ατμόσφαιρας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Διεύθυνση Περιβάλλοντος),²³⁸ Πρόκειται για τον απολογισμό της εφαρμογής των δύο βασικών οδηγιών για την ποιότητα της ατμόσφαιρας,²³⁹ οι οποίες το 2020 θα συμπληρώσουν δεκαετία από τη θέση τους σε ισχύ. Η διαδικασία αυτή, όπως περιγράφεται στο σχετικό οδικό χάρτη που εξέδωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή,²⁴⁰ αποσκοπεί μεταξύ άλλων στην κάλυψη κενών στη συμμόρφωση των κρατών μελών με τους στόχους των οδηγιών,²⁴¹ την ενσωμάτωση των επιστημονικών εξελίξεων²⁴² και των εξελίξεων σε συναφείς τομείς δράσης.²⁴³

Χρήσιμα στοιχεία προσφέρει η εμπειρία των κρατών μελών από την εφαρμογή των οδηγιών. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τον Ιούλιο του 2017 εκκρεμούσαν 29 υποθέσεις διαδικασίας επί παραβάσει που αφορούσαν σε τρεις αέριους ρύπους (τα αιωρούμενα σωματίδια, το διοξείδιο του αζώτου και το διοξείδιο του θείου) για τους οποίους 19 κράτη μέλη υπερέβησαν τις οριακές τιμές. Κατά της Ελλάδος εκκρεμούν δύο υποθέσεις επί παραβάσει. Συγκεκριμένα, για την οδηγία (ΕΕ) 2015/1480²⁴⁴ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέθεσε στις 24.01.2017 προειδοποιητική επιστολή κατ' άρθρο 258 ΣΛΕΕ κατά της Ελλάδας,²⁴⁵ ενώ για την οδηγία (ΕΕ) 2016/2284²⁴⁶ κατέθεσε στις 31.03.2017 όμοια ως άνω προειδοποιητική επιστολή.²⁴⁷

Ενώ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσέφυγε κατά της Βουλγαρίας ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) (τρίτο τμήμα). Το δικαστήριο έκρινε ότι το καθ' ου η προσφυγή κράτος

²³⁶ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Ιούνιος). Ετήσια έκθεση ποιότητας της ατμόσφαιρας 2016. Παράρτημα VIII Σταθμοί μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης του ΕΔΠΑΡ που την ευθύνει λειτουργία τους έχουν οι Περιφέρειες. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/ab8WSC>

²³⁷ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Ιούνιος). Ετήσια έκθεση ποιότητας της ατμόσφαιρας 2016. Παράρτημα ΙΧ Χαρτογραφική απεικόνιση ποιότητας του αέρα. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/ab8WSC>

²³⁸ European Commission (EC). (2017, July). Fitness check of the EU Ambient Air Quality Directives (Directive 2004/107/EC and 2008/50/EC). Ανάκτηση από: <https://goo.gl/zibXVS>

²³⁹ Οδηγία 2004/107/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με το αρσενικό, το κάδμιο, τον υδράργυρο, το νικέλιο και τους πολυκυκλικούς αρωματικούς υδρογονάνθρακες στον ατμοσφαιρικό αέρα. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 23 της 26.1.2005. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/PU4teQ> και Οδηγία 2008/50/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και καθαρότερο αέρα για την Ευρώπη. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 152 της 11.6.2008. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/jWcfEV>

²⁴⁰ EC. (2017, 26 July). Evaluation and Fitness Check (FC) roadmap, Fitness check of the EU Ambient Air Quality Directives. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/zibXVS>

²⁴¹ Οι μεγαλύτερες υπερβάσεις των ορίων των αέριων ρύπων στην Ευρώπη καταγράφονται στα αιωρούμενα σωματίδια (ΑΣ), το διοξείδιο του αζώτου (NO₂) και το όζον (O₃).

²⁴² Οι οδηγίες του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) θέτουν αυστηρότερα όρια έναντι των ευρωπαϊκών.

²⁴³ Όπως για παράδειγμα η πολιτική για την ενέργεια και οι στόχοι για το κλίμα.

²⁴⁴ Οδηγία (ΕΕ) 2015/1480 της Επιτροπής για την τροποποίηση ορισμένων παραρτημάτων των οδηγιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 2004/107/ΕΚ και 2008/50/ΕΚ, οι οποίες ορίζουν τους κανόνες σχετικά με τις μεθόδους αναφοράς, την επικύρωση των δεδομένων και την τοποθεσία των σημείων δειγματοληψίας για την εκτίμηση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 226 της 29.8.2015. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/HQ3d5E>

²⁴⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Αριθμός παράβασης 20170076. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/otixis>

²⁴⁶ Οδηγία (ΕΕ) 2016/2284 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη μείωση των εθνικών εκπομπών ορισμένων ατμοσφαιρικών ρύπων, την τροποποίηση της οδηγίας 2003/35/ΕΚ και την κατάργηση της οδηγίας 2001/81/ΕΚ. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 344 της 17.12.2016. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/8e2vNE>

²⁴⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Αριθμός παράβασης 20170225. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/otixis>

μέλος «λόγω της συστηματικής και διαρκούς, από το 2007 μέχρι και το 2014, μη τηρήσεως των ημερήσιων και ετήσιων οριακών τιμών που ισχύουν για τις συγκεντρώσεις ΑΣ10 στις ζώνες και στους οικισμούς [...]· λόγω της συστηματικής και διαρκούς, από το 2007 μέχρι και το 2014, μη τηρήσεως της ημερήσιας οριακής τιμής που ισχύει για τις συγκεντρώσεις ΑΣ10 στη ζώνη [...], παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 13, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το παράρτημα ΧΙ της οδηγίας 2008/50/ΕΚ [...], και λόγω του ότι οι υπερβάσεις των ημερήσιων και ετήσιων οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις ΑΣ10 εξακολούθησαν σε όλες τις ως άνω ζώνες και οικισμούς, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 23, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας αυτής, και ειδικότερα την υποχρέωση να μεριμνά ώστε η περίοδος υπερβάσεως να είναι όσο το δυνατόν συντομότερη, όσον αφορά την περίοδο από τις 11 Ιουνίου 2010 έως και το 2014».²⁴⁸

Το άρθ. 23, παρ. 1, εδ. β' της οδηγίας 2008/50/ΕΚ²⁴⁹ προβλέπει την υποχρέωση υποβολής σχεδίων για την ποιότητα του αέρα με τα οποία θα ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα για τον κατά το συντομότερο περιορισμό της περιόδου υπέρβασης των οριακών τιμών. Το ΔΕΕ όμως, έκρινε ότι η Βουλγαρία υπερβαίνοντας συστηματικά και διαρκώς τις οριακές τιμές έως και το 2014 και τροποποιώντας μόλις τον Δεκέμβριο του 2015 την εθνική της νομοθεσία για την βελτίωση της ποιότητας του αέρα, «δεν εφάρμοσε κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα ώστε η περίοδος υπερβάσεως των οριακών τιμών που ισχύουν για τις συγκεντρώσεις ΑΣ10 να είναι «όσο το δυνατόν συντομότερη», κατά την έννοια του άρθρου 23, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2008/50».²⁵⁰

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν, επίσης, οι εξελίξεις στον τομέα των μεταφορών, ο οποίος αντιπροσωπεύει στην Ευρώπη σχεδόν το ένα τέταρτο των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και αποτελεί την πρωταρχική αιτία της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στα αστικά κέντρα.²⁵¹ Στα πλαίσια της στρατηγικής της Ευρώπης για την μετάβαση προς μία οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα εντάσσεται και η ανάπτυξη μίας ολοκληρωμένης στρατηγικής για την κινητικότητα χαμηλών εκπομπών καυσαερίων.²⁵² Η τελευταία περιλαμβάνει μία δέσμη μέτρων με στόχο (α) την βελτιστοποίηση του συστήματος μεταφορών και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς του, (β) την εντατικότερη χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας χαμηλών εκπομπών στις μεταφορές και (γ) τη μετάβαση στα οχήματα μηδενικών εκπομπών.²⁵³

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αναγνωρίζοντας τον καίριο ρόλο τον οποίο διαδραματίζει ο τομέας της κινητικότητας στην οικονομία και την κοινωνία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εξέδωσε προσφάτως το θεματολόγιο για κοινωνικά δίκαιη μετάβαση σε καθαρή, ανταγωνιστική και συνδεδεμένη κινητικότητα για όλους.²⁵⁴ Με το θεματολόγιο αυτό τίθεται ο στόχος της επίτευξης μίας βιώσιμης κινητικότητας μηδενικών εκπομπών για την Ευρώπη έως το 2025 μέσω της υιοθέτησης μίας σειράς κανονιστικών μέτρων και της αξιοποίησης χρηματοδοτικών εργαλείων,²⁵⁵ λαμβάνοντας υπόψη το

²⁴⁸ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) (τρίτο τμήμα). Απόφαση της 5ης Απριλίου 2017. Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας. Υπόθεση C-488/15. Διατακτικό. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/JP83UG>

²⁴⁹ Το κείμενο της διάταξης έχει ως εξής: «Σε περίπτωση υπερβάσεων αυτών των οριακών τιμών, για τις οποίες έχει ήδη παρέλθει η προβλεπόμενη προθεσμία, τα σχέδια για την ποιότητα του αέρα θα θεσπίζουν κατάλληλα μέτρα ώστε η περίοδος υπέρβασης να είναι όσο το δυνατόν συντομότερη».

²⁵⁰ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) (τρίτο τμήμα). Απόφαση της 5ης Απριλίου 2017. Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας. Υπόθεση C-488/15. Σημείο 117. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/JP83UG>

²⁵¹ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Ευρωπαϊκή στρατηγική για την κινητικότητα χαμηλών εκπομπών. COM (2016) 501 final/20.7.2016. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/17YhK5>

²⁵² Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2016, 13 Οκτωβρίου). Μετάβαση της Ευρώπης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/KsHTD4>

²⁵³ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Ευρωπαϊκή στρατηγική για την κινητικότητα χαμηλών εκπομπών. COM (2016) 501 final/20.7.2016. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/17YhK5>

²⁵⁴ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Η Ευρώπη σε κίνηση, Θεματολόγιο για κοινωνικά δίκαιη μετάβαση σε καθαρή, ανταγωνιστική και συνδεδεμένη κινητικότητα για όλους. COM (2017) 283 final/31.5.2017. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/hUUSYA>

²⁵⁵ European Commission. Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Europe on the move. An agenda for a socially fair transition towards clean, competitive and connected mobility for all. SWD (2017) 177 final/31.5.2017. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/F4E1X2>

σύνολο των τομέων αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (όπως για παράδειγμα την ενεργειακή ένωση, την προστασία των καταναλωτών και την διασφάλιση της δημόσιας υγείας).

Στο σημείο αυτό αξίζει να μνημονευθεί το σκάνδαλο της αυτοκινητοβιομηχανίας Volkswagen²⁵⁶ το οποίο, σύμφωνα με τα στοιχεία δημοσιευθείσας επιστημονικής έρευνας, θα προκαλέσει 1.200 πρόωρους θανάτους στην Ευρώπη.²⁵⁷ Συγκεκριμένα, η πώληση και κυκλοφορία 2.6 εκατομμυρίων αυτοκινήτων στην Γερμανία μεταξύ των ετών 2008 και 2015 που είχαν αλλοιωμένο λογισμικό και παρουσιάζονταν ως λιγότερο βλαπτικά για την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον, θα επιφέρει τους ως άνω πρόωρους θανάτους, οι οποίοι αντιστοιχούν σε 13.000 δυνητικώς απωλεσθέντα χρόνια ζωής και έξοδα αξίας 1.9 δισεκατομμυρίων ευρώ.²⁵⁸ Τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα αντιλαμβανόμενα την σημασία του σκανδάλου αυτού και μεταξύ άλλων, την προκληθείσα κρίση εμπιστοσύνης των πολιτών προς την ευρωπαϊκή αυτοκινητοβιομηχανία, προέβησαν σε μία σειρά ενεργειών.

Ενδεικτικώς αναφέρουμε τις παρακάτω πράξεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: (α) την πρόταση για την έκδοση Κανονισμού για την έγκριση και την εποπτεία της αγοράς των μηχανοκίνητων οχημάτων και των ρυμουλκουμένων τους,²⁵⁹ ο οποίος όμως επίσης μέχρι σήμερα δεν έχει υιοθετηθεί καθότι βρίσκεται στο στάδιο διαπραγματεύσεων μεταξύ των αρμόδιων ενωσιακών οργάνων,²⁶⁰ (β) τον Εκτελεστικό Κανονισμό (ΕΕ) 2017/1153 της Επιτροπής για την ανάπτυξη νέας διαδικασίας μέτρησης των εκπομπών CO₂ και κατανάλωσης καυσίμου η οποία θα είναι περισσότερο αντιπροσωπευτική των πραγματικών συνθηκών οδήγησης και πρόκειται να εφαρμοστεί σταδιακά, αρχικά στα οχήματα νέου τύπου από την 1η Σεπτεμβρίου 2017 και σε όλα τα οχήματα από την 1η Σεπτεμβρίου 2018,²⁶¹ (γ) την Εκτελεστική Απόφαση (ΕΕ) 2016/2319 της Επιτροπής σχετικά με την τροποποίηση ή επιβεβαίωση των μέσων ειδικών εκπομπών CO₂ για ορισμένους κατασκευαστές, η οποία όμως δεν αφορά τον όμιλο Volkswagen και τα μέλη του, για τους οποίους η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκρινε ότι απαιτούνταν περισσότερες διευκρινίσεις,²⁶² (δ) το θεματολόγιο για κοινωνικά δίκαιη μετάβαση σε καθαρή, ανταγωνιστική και συνδεδεμένη κινητικότητα για όλους,²⁶³ (ε) την κίνηση διαδικασίας επί παραβάσει εναντίον επτά κρατών μελών, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και η Ελλάδα,²⁶⁴ λόγω μη συμμόρφωσης με την οδηγία (ΕΕ) 2015/652 για τον καθορισμό των μεθόδων υπολογισμού και των απαιτήσεων υποβολής εκθέσεων σχετικά με την ποιότητα των καυσίμων βενζίνης και ντίζελ²⁶⁵ και συγκεκριμένα, είτε λόγω αδυναμίας να θέσουν αποτελεσματικά συστήματα κυρώσεων για τους κατασκευαστές που παραβιάζουν τη νομοθεσία για τις εκπομπές αυτοκινήτων, είτε λόγω μη επιβολής κυρώσεων σε περίπτωση παραβίασης της νομοθεσίας.²⁶⁶

²⁵⁶ Το Νοέμβριο του 2015 ο όμιλος Volkswagen προέβη σε δήλωση σύμφωνα με την οποία είχαν διαπιστωθεί παρατυπίες κατά τον προσδιορισμό των επιπέδων εκπομπών CO₂ για την έγκριση τύπου ορισμένων οχημάτων του.

²⁵⁷ Dieselgate scandal will take 1,200 lives, study warns. (2017, 3 March). *Euractiv*. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/CY2Lkp>

²⁵⁸ Guillaume P. Chossière et al. (2017, 3 March). Public health impacts of excess NO_x emissions from Volkswagen diesel passenger vehicles in Germany. *Environmental Research Letters*, Volume 12, Number 3. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/x9eStz>

²⁵⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Πρόταση κανονισμού για την έγκριση και την εποπτεία της αγοράς των μηχανοκίνητων οχημάτων και των ρυμουλκουμένων τους, και των συστημάτων, κατασκευαστικών στοιχείων και χωριστών τεχνικών μονάδων που προορίζονται για τα οχήματα αυτά. COM (2016)31 final/27.1.2016. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/tXZ59m>

²⁶⁰ Βλ. σχετικά εδώ: <https://goo.gl/6qYMi2>

²⁶¹ Εκτελεστικός Κανονισμός (ΕΕ) 2017/1153 της Επιτροπής για την ανάπτυξη μεθοδολογίας προσδιορισμού των παραμέτρων συσχέτισης που απαιτούνται για να αποτυπωθεί η αλλαγή στην κανονιστική διαδικασία δοκιμών και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1014/2010. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 175 της 7.7.2017. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/VrYcZD>

²⁶² Εκτελεστική Απόφαση (ΕΕ) 2016/2319 της Επιτροπής για την επιβεβαίωση ή την τροποποίηση των μέσων ειδικών εκπομπών CO₂ και των στόχων για τις ειδικές εκπομπές των κατασκευαστών επιβατικών αυτοκινήτων για το ημερολογιακό έτος 2015, σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 443/2009. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 345 της 20.12.2016. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/rqJTEb>

²⁶³ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Η Ευρώπη σε κίνηση, Θεματολόγιο για κοινωνικά δίκαιη μετάβαση σε καθαρή, ανταγωνιστική και συνδεδεμένη κινητικότητα για όλους. COM (2017) 283 final/31.5.2017. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/hUUSYA>

²⁶⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Αριθμός παράβασης 20170256. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/otixis>

²⁶⁵ Οδηγία (ΕΕ) 2015/652 του Συμβουλίου για τον καθορισμό των μεθόδων υπολογισμού και των απαιτήσεων υποβολής εκθέσεων σύμφωνα με την οδηγία 98/70/ΕΚ σχετικά με την ποιότητα των καυσίμων βενζίνης και ντίζελ. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 107 της 25.4.2015. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/r9HyVf>

²⁶⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2016, 8 Δεκεμβρίου). Δέσμη παραβάσεων Δεκεμβρίου: κυριότερες αποφάσεις. Ανακτήθηκε από: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-4211_el.htm και Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017, 13 Ιουλίου). Δέσμη παραβάσεων Ιουλίου – Μέρος 1: κυριότερες αποφάσεις. Ανακτήθηκε από: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-17-1935_el.htm

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει επίσης κινήσει τη διαδικασία επί παραβάσει κατά επτά κρατών μελών λόγω μη πλήρους μεταφοράς στο εθνικό τους δίκαιο τους κανόνες για την ανάπτυξη υποδομών εναλλακτικών καυσίμων.²⁶⁷ Στην Ελλάδα έχει μάλιστα απευθύνει αιτιολογημένη γνώμη κατ' άρθρο 258 ΣΛΕΕ.²⁶⁸

Συνοπτικά, οι εξελίξεις στην ενωσιακή νομοθεσία για τον αέρα είναι οι εξής:

Οδηγία (ΕΕ) 2016/2284 Σχετικά με τη μείωση των εθνικών εκπομπών ορισμένων ατμοσφαιρικών ρύπων, την τροποποίηση της οδηγίας 2003/35/ΕΚ και την κατάργηση της οδηγίας 2001/81/ΕΚ. Η οδηγία τέθηκε σε ισχύ την 31^η Δεκεμβρίου 2016. Έως 31 Δεκεμβρίου 2019 ισχύουν τα ανώτατα εθνικά όρια εκπομπών ρύπων όπως αναφέρονται στο Παράρτημα Ι της οδηγίας 2001/81/ΕΚ, ενώ από 1^η Ιανουαρίου 2020 ισχύουν τα αναθεωρημένα ανώτατα εθνικά όρια του παραρτήματος ΙΙ της οδηγίας.

Κανονισμός (ΕΕ) 2016/1628 «Σχετικά με τις απαιτήσεις που αφορούν τα όρια εκπομπών για τους αέριους και σωματιδιακούς ρύπους και την έγκριση τύπου για κινητήρες εσωτερικής καύσης για μη οδικά κινητά μηχανήματα, για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 1024/2012 και (ΕΕ) αριθ. 167/2013 και για την τροποποίηση και κατάργηση της οδηγίας 97/68/ΕΚ»: Ο κανονισμός καθορίζει όρια εκπομπών ρύπων για κινητήρες διαφορετικών ευρών ισχύος και εφαρμογές για μη οδικά κινητά μηχανήματα με στόχο τη σταδιακή μείωση των εκπομπών και τη σταδιακή κατάργηση του εξοπλισμού με τους πλέον ρυπογόνους κινητήρες. Τα μη οδικά κινητά μηχανήματα καλύπτουν ευρύ φάσμα μηχανημάτων που χρησιμοποιείται συνήθως εκτός δρόμου, όπως: μικρός εξοπλισμός κηπουρικής και φορητός εξοπλισμός (κουρευτική μηχανή χόρτου, αλυσοπρίονα κ.λπ.)· κατασκευαστικά μηχανήματα, αγροτικά μηχανήματα αυτοκινητάμαξες, μηχανές έλξης και σκάφη εσωτερικής ναυσιπλοΐας.²⁶⁹

Κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός (ΕΕ) 2017/654 «Για τη συμπλήρωση του κανονισμού (ΕΕ) 2016/1628 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά τις τεχνικές και γενικές απαιτήσεις που αφορούν τα όρια εκπομπών και την έγκριση τύπου για κινητήρες εσωτερικής καύσης για μη οδικά κινητά μηχανήματα. Σχετικά με τα υποδείγματα για τα σχέδια παρακολούθησης, τις εκθέσεις εκπομπών και τα έγγραφα συμμόρφωσης σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΕ) 2015/757 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την παρακολούθηση, την υποβολή εκθέσεων και επαλήθευση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα από θαλάσσιες μεταφορές». Ισχύει από 05.11.2016, είναι δεσμευτικός ως προς όλα τα μέρη του και ισχύει άμεσα σε κάθε κράτος μέλος.²⁷⁰

Κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμός (ΕΕ) 2016/2071 «Για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2015/757 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά τις μεθόδους για την παρακολούθηση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, τους κανόνες παρακολούθησης και άλλες σχετικές πληροφορίες». ²⁷¹

Κανονισμός (ΕΕ) 2017/1347 «Για τη διόρθωση της οδηγίας 2007/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 582/2011 της Επιτροπής και του κανονισμού (ΕΕ) 2017/1151 της Επιτροπής για τη συμπλήρωση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 715/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που αφορά την έγκριση τύπου μηχανοκινήτων οχημάτων όσον αφορά εκπομπές από ελαφρά επιβατηγά και εμπορικά οχήματα (Euro 5 και Euro 6) και σχετικά με την πρόσβαση σε πληροφορίες επισκευής και συντήρησης οχημάτων, για την τροποποίηση της οδηγίας 2007/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 692/2008 της Επιτροπής και του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1230/2012 της Επιτροπής και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 692/2008». ²⁷²

Κανονισμός (ΕΕ) 2017/1154 «Σχετικά με την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2017/1151 για τη συμπλήρωση του κανονισμού (ΕΚ) 715/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που αφορά την έγκριση τύπου μηχανοκινήτων οχημάτων όσον αφορά εκπομπές από ελαφρά επιβατηγά

²⁶⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017, 13 Ιουλίου). Δέσμη παραβάσεων Ιουλίου – Μέρος 1: κυριότερες αποφάσεις. Ανακτήθηκε από: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-17-1935_el.htm

²⁶⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Αριθμός παράβασης 20172007. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/otixis>

²⁶⁹ Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/CFFL1c>

²⁷⁰ Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/S6FaMn>

²⁷¹ Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/aNvRsB>

²⁷² Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/K4hY2N>

και εμπορικά οχήματα (Euro 5 και Euro 6) και σχετικά με την πρόσβαση σε πληροφορίες επισκευής και συντήρησης οχημάτων, για την τροποποίηση της οδηγίας 2007/46/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 692/2008 της Επιτροπής και του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1230/2012 της Επιτροπής και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 692/2008 της Επιτροπής και της οδηγίας 2007/46/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά τις εκπομπές που εκλύονται σε πραγματικές συνθήκες οδήγησης από ελαφρά επιβατηγά και εμπορικά οχήματα (Euro 6)».²⁷³

Κανονισμός (ΕΕ) 2017/1151 «Για τη συμπλήρωση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 715/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που αφορά την έγκριση τύπου μηχανοκινήτων οχημάτων όσον αφορά εκπομπές από ελαφρά επιβατηγά και εμπορικά οχήματα (Euro 5 και Euro 6) και σχετικά με την πρόσβαση σε πληροφορίες επισκευής και συντήρησης οχημάτων, για την τροποποίηση της οδηγίας 2007/46/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 692/2008 της Επιτροπής και του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1230/2012 της Επιτροπής και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 692/2008 της Επιτροπής».²⁷⁴

Κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμός (ΕΕ) 2017/1502 «Για την τροποποίηση των παραρτημάτων Ι και ΙΙ του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 443/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου προς τον σκοπό της προσαρμογής τους στην αλλαγή κανονιστικής διαδικασίας δοκιμής για τη μέτρηση των εκπομπών CO₂ από ελαφρά οχήματα».²⁷⁵

Κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός (ΕΕ) 2017/1499 «Για την τροποποίηση των παραρτημάτων Ι και ΙΙ του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 510/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου με σκοπό την προσαρμογή τους στην αλλαγή της κανονιστικής διαδικασίας δοκιμών για τη μέτρηση των εκπομπών CO₂ από ελαφρά εμπορικά οχήματα».²⁷⁶

Εξελίξεις στην εθνική έννομη τάξη

Σε εθνικό επίπεδο εκδόθηκε ο νόμος 4439/2016 για την ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της οδηγίας 2014/94/ΕΕ για την ανάπτυξη υποδομών εναλλακτικών καυσίμων και άλλες διατάξεις²⁷⁷, προκειμένου να ελαχιστοποιηθεί η εξάρτηση από το πετρέλαιο και εν γένει από τα υγρά συμβατικά καύσιμα και να περιοριστούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις στον τομέα των μεταφορών.

Επίσης, εκδόθηκε η κ.υ.α. για την οργάνωση και λειτουργία εθνικού συστήματος απογραφής αερίων του θερμοκηπίου,²⁷⁸ σε συμμόρφωση προς τις προβλέψεις του Πρωτοκόλλου του Κιότο και της Συμφωνίας των Παρισίων για την κλιματική αλλαγή. Αρμόδια υπηρεσία για την οργάνωση και λειτουργία του συστήματος απογραφής ορίζεται η Διεύθυνση Κλιματικής Αλλαγής και Ποιότητας της Ατμόσφαιρας (Κ.Α.Π.Α.) του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ), η οποία μεταξύ άλλων υποβάλλει τις εκθέσεις απογραφής προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τη Γραμματεία της Σύμβασης για την κλιματική αλλαγή.²⁷⁹

Τέλος, άξια αναφοράς είναι η κ.υ.α. που εκδόθηκε τον περασμένο Απρίλιο για τις μεθόδους αναφοράς και τις προδιαγραφές εγκατάστασης σταθμών μέτρησης για ορισμένες ουσίες που συνδέονται και με

²⁷³ Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/vNnuc7>

²⁷⁴ Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/Ad2oBn>

²⁷⁵ Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/8fiC2j>

²⁷⁶ Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/UTh6Um>

²⁷⁷ Νόμος 4439/2016. Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας 2014/94/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Οκτωβρίου 2014 για την ανάπτυξη υποδομών εναλλακτικών καυσίμων, απλοποίηση διαδικασίας αδειοδότησης και άλλες διατάξεις πρατηρίων παροχής καυσίμων και ενέργειας και λοιπές διατάξεις. (Α'222). Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/TVeoWu>

²⁷⁸ Κοινή υπουργική απόφαση αριθμ. οικ.: 22993/10.5.2017 Οργάνωση και λειτουργία Εθνικού Συστήματος Απογραφής Αερίων Θερμοκηπίου (Β'1710). Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/mmKJNr>

²⁷⁹ άρθ. 3, παρ. 3, εδ. γ' κ.υ.α αριθμ. οικ.: 22993/10.5.2017. Οργάνωση και λειτουργία Εθνικού Συστήματος Απογραφής Αερίων Θερμοκηπίου. (Β'1710). Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/mmKJNr>

ενεργειακές εγκαταστάσεις (αέριος υδράργυρος, κάδμιο, κ.α.),²⁸⁰ υπό την πίεση προειδοποιητικής επιστολής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής²⁸¹.

ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΕΡΑ		
Είδος πράξης	Όργανο	Τίτλος
κ.υ.α. αριθμ. 112/2015/11.7.2016 (Β'2300) ²⁸²	Υπουργοί Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού – Οικονομικών – Περιβάλλοντος και Ενέργειας – Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής	Τροποποίηση απόφασης ΑΧΣ 96/2014, ΦΕΚ 2136/ Β/2014 - «Εναρμόνιση της Ελληνικής Νομοθεσίας προς την Οδηγία 2012/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Νοεμβρίου 2012 “για την τροποποίηση της οδηγίας 1999/32/ΕΚ του Συμβουλίου σχετικά με την περιεκτικότητα των καυσίμων πλοίων σε θείο”
κ.υ.α. αριθμ. 77/2016 (Β'4217) ²⁸³	Υπουργοί Οικονομίας και Ανάπτυξης – Οικονομικών – Περιβάλλοντος και Ενέργειας	Τροποποίηση ΑΧΣ 316/2010, (ΦΕΚ 501/Β/2012), «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στον τομέα της ποιότητας καυσίμων προς την οδηγία 2009/30/ΕΚ» με σκοπό τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο των διατάξεων της οδηγίας (ΕΕ) 2015/1513 που αφορούν την τροποποίηση των άρθρων της οδηγίας 98/70/ΕΚ σχετικά με την ποιότητα των καυσίμων βενζίνης και ντίζελ, εκτός των άρθρων 7α έως 7ε αυτής»
κ.υ.α. αριθμ. 76/2016 (Β'4217) ²⁸⁴	Υπουργοί Οικονομίας και Ανάπτυξης – Οικονομικών – Περιβάλλοντος και Ενέργειας	Πετρέλαιο εσωτερικής καύσης (DIESEL) που χρησιμοποιείται ως καύσιμο κινητήρων – Απαιτήσεις και μέθοδοι δοκιμών
Εγκύκλιος αρ. πρωτ.: οικ. 176052/4.5.2017 ²⁸⁵	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας	Οδηγίες εφαρμογής της κ.υ.α. Δ1/Α/οικ. 2497 (ΦΕΚ 253 Β') για τον καθορισμό κριτηρίων, μεθοδολογίας κατανομής αυτούσιου βιοντίζελ
υ.α. αριθμ. οικ. 184182/5.10.2016 (Β'3278)	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας	Κατηγοριοποίηση παραβάσεων και καθορισμός διαδικασίας επιβολής προστίμων σχετικά με την τήρηση των κριτηρίων αιφορίας βιοκαυσίμων και βιορευστών και αναπροσαρμογή ανωτάτου ορίου προστίμων

²⁸⁰ Κοινή υπουργική απόφαση αριθμ. 174505/607/6.4.2017. Τροποποίηση των παραρτημάτων IV και V του άρθρου 8 της υπ' αριθμ. 22306/1075/2007 κοινής υπουργικής απόφασης (Β'920) και των παραρτημάτων I, III, VI και IX του άρθρου 30 της υπ' αριθμ. 14122/549/2011 κοινής υπουργικής απόφασης (Β'488), σε συμμόρφωση με την οδηγία 2015/1480/ΕΕ «για την τροποποίηση ορισμένων παραρτημάτων των οδηγιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 2004/107/ΕΚ και 2008/50/ΕΚ, οι οποίες ορίζουν τους κανόνες σχετικά με τις μεθόδους αναφοράς, την επικύρωση των δεδομένων και την τοποθεσία των σημείων δειγματοληψίας για την εκτίμηση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. (Β'1311). Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/ifzU49>

²⁸¹ Αριθμός παράβασης: 20170076. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/otixis>

²⁸² Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/1YfrX7>

²⁸³ Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/Z1Fz3P>

²⁸⁴ Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/Z1Fz3P>

²⁸⁵ Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/jh7zB3>

ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ

Η ολοκλήρωση του ελέγχου καταλληλότητας των οδηγιών για τη φύση σε ευρωπαϊκό επίπεδο αποτελεί το σημαντικότερο ορόσημο για τη χρονιά που πέρασε καθώς ανοίγει μια νέα σελίδα ουσιαστικής ενίσχυσης της εφαρμογής τους. Πολύ θετική εξέλιξη ήταν και η κύρωση της Συμφωνίας για το Πάρκο Πρεσπών. Την ίδια στιγμή, σε εκκρεμότητα παραμένει η θεσμική προστασία των εθνικών πάρκων, καθώς οι ακυρωτικές αποφάσεις του ΣτΕ για πράξεις χαρακτηρισμού περιοχών ανέρχονται πλέον σε οκτώ. Η πρόοδος στην οργάνωση της διοίκησης του συστήματος προστατευόμενων περιοχών παραμένει αργή. Το αμέσως επόμενο διάστημα αποτελεί άλλη μία περίοδο αγωνίας για το μέλλον της προστασίας της ελληνικής φύσης. Στο πεδίο της δασικής νομοθεσίας, η σημαντική πρόοδος που αφορά στην ανάρτηση των δασικών χαρτών επισκιάζεται από τις διάφορες εξαρέσεις και τις οικιστικές πυκνώσεις, οι οποίες επιβραβεύουν την υποβάθμιση και την αυθαρεσία εις βάρος του δασικού πλούτου. Αντίστοιχα προβληματικές είναι και οι εξελίξεις που αφορούν στον αιγιαλό. Στον θαλάσσιο χώρο, καθυστερήσεις και ανεπάρκειες αποτελούν το μόνιμο ζήτημα, με το πρόσφατο ατύχημα στον Σαρωνικό να αναδεικνύει πόσο δεδομένη θεωρούμε τη φύση και πώς ένα περιστατικό καταστροφής μπορεί να καταστήσει πιο εμφανή την αξία της.

ΟΔΗΓΙΕΣ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ

Εξελίξεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Κατά την περίοδο αναφοράς, η σημαντικότερη εξέλιξη για τη νομική και θεσμική προστασία της φύσης είναι η ολοκλήρωση της αξιολόγησης των οδηγιών για τους οικοτόπους και τα άγρια πτηνά.²⁸⁶

Η αξιολόγηση, ή αλλιώς ο «έλεγχος καταλληλότητας»,²⁸⁷ των οδηγιών αποτέλεσε μέρος του Προγράμματος Βελτίωσης της Καταλληλότητας και της Αποδοτικότητας του Κανονιστικού Πλαισίου (Regulatory Fitness and Performance Programme (REFIT)).²⁸⁸ Το πρόγραμμα εξέτασε κατά πόσο μιας σειρά από κοινοτικές οδηγίες μεταξύ των οποίων και οι οδηγίες για τη φύση, συμβάλλουν με αποδοτικό και συνεκτικό τρόπο στον σκοπό για τον οποίο θεσμοθετήθηκαν. Ο έλεγχος κατέληξε ότι οι θεμελιώδεις οδηγίες για τη φύση χωρίς αμφιβολία συμβάλλουν στη διατήρηση της βιοποικιλότητας, και συνεπώς θα πρέπει όχι μόνο να διατηρηθούν αλλά και να ενισχυθεί η εφαρμογή τους.

Συγκεκριμένα, μετά από μήνες αναμονής και ενώ από τον Ιούνιο του 2016 είχε δημοσιοποιηθεί η έκθεση²⁸⁹ των εμπειρογνομώνων στους οποίους είχε ανατεθεί η υποστήριξη του έργου της αξιολόγησης, το Σώμα των επιτρόπων συζήτησε τελικά στις 7 Δεκεμβρίου 2017²⁹⁰ τα αποτελέσματα της αξιολόγησης. Οι ευρωπαίοι επιτροπείς κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι οδηγίες για τα άγρια πτηνά και για τους οικοτόπους είναι κατάλληλες για την επίτευξη των στόχων τους, δεν χρήζουν αναθεώρησης. Συμφώνησαν δε στην ανάγκη διαμόρφωσης σχεδίου δράσης για την καλύτερη εφαρμογή και επιβολή της νομοθεσίας.

²⁸⁶ α) Οδηγία (ΕΕ) 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992 για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας. β) Οδηγία (ΕΕ) 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30ής Νοεμβρίου 2009 περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών.

²⁸⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. 2016. Fitness Check of EU Nature Legislation (Birds and Habitats Directives). Ανακτήθηκε από <http://goo.gl/mkYihg>.

²⁸⁸ Το πρόγραμμα αξιολόγησης της νομοθεσίας (Regulatory Fitness and Performance Programme (REFIT)) ανακοινώθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2012. European Commission. (2012). EU Regulatory Fitness. [COM(2012) 746 final]. Ανακτήθηκε από <http://goo.gl/Qbyqno> και Ευρωπαϊκή Επιτροπή. 2016. REFIT – making EU law lighter, simpler and less costly. Ανακτήθηκε από <http://goo.gl/u18vN4>.

²⁸⁹ Milieu, IEEP and ICF. (2016, Μάρτιος). Evaluation Study to support the Fitness Check of the Birds and Habitats Directives. Ανακτήθηκε από http://www.wwf.eu/media_centre/?272571/EU-Nature-Directives-are-Fit-for-Purpose-study.

²⁹⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2016, 7 Δεκεμβρίου). Daily News. Ανακτήθηκε από http://europa.eu/rapid/press-release_MEX-16-4308_en.htm

Η απόφαση των ευρωπαϊκών επιτρόπων συνοδεύτηκε λίγες μέρες αργότερα από έγγραφο εργασίας της Επιτροπής,²⁹¹ στο οποίο παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα της αξιολόγησης ανά θεματική ενότητα. Το έγγραφο εργασίας καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «οι οδηγίες για τη φύση είναι κατάλληλες για τον σκοπό για τον οποίο προορίζονται, αλλά η πλήρης επίτευξη των στόχων τους και η αξιοποίηση του πλήρους δυναμικού τους θα εξαρτηθεί από την ουσιαστική βελτίωση της εφαρμογής τους όσον αφορά τόσο την αποτελεσματικότητα όσο και την αποδοτικότητα, σε συνεργασία με τα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη στα κράτη μέλη και σε ολόκληρη την ΕΕ, με σκοπό την επίτευξη πρακτικών αποτελεσμάτων επί τόπου». Λίγες μέρες αργότερα, το Συμβούλιο των Υπουργών Περιβάλλοντος επικύρωσε το πόρισμα της Επιτροπής.

Η ολοκλήρωση της αξιολόγησης, η οποία διήρκησε περισσότερο από δύο χρόνια, έθεσε τέλος στην περίοδο αβεβαιότητας για το μέλλον του ενωσιακού πλαισίου προστασίας της φύσης. Ιδιαίτερα λόγω του δυσμενούς για την προστασία του περιβάλλοντος πολιτικού κλίματος, εάν το συμπέρασμα του ελέγχου καταλληλότητας ήταν διαφορετικό, τότε οι δύο οδηγίες θα θεωρούνταν «γραφειοκρατικό» εμπόδιο στην ανάπτυξη της Ευρώπης και σίγουρα οι προβλέψεις τους θα ανατρέπονταν, αποδυναμώνοντας τις προοπτικές αποτελεσματικής προστασίας της φύσης στην Ευρώπη

Κατά τη διάρκεια της αξιολόγησης, μεταξύ άλλων:

- 200 περιβαλλοντικές οργανώσεις σε όλη την Ευρώπη σήμαναν συναγερμό για τη φύση.
- Περισσότεροι από 520.000 ευρωπαίοι πολίτες, δηλαδή το 94% όσων συμμετείχαν στη δημόσια διαβούλευση που οργάνωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ζήτησαν καλύτερη προστασία για τη φύση. Η συμμετοχή στη δημόσια διαβούλευση ήταν η μεγαλύτερη στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η στάση υπέρ των οδηγιών τόσων πολιτών φανέρωσε την υψηλή σημασία που έχει για τους πολίτες της ΕΕ να κρατηθεί η φύση ζωντανή.
- 592 από 684 ευρωβουλευτές τοποθετήθηκαν κατά της αναθεώρησης των οδηγιών και τόνισαν ότι η εφαρμογή τους αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της προτεραιότητας που δίνει η Ευρώπη στην επίτευξη διεθνών στόχων για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας μέχρι το 2020.
- Μεγάλος αριθμός υπουργών περιβάλλοντος κρατών μελών, μεταξύ των οποίων και οι Έλληνες, τοποθετήθηκαν με επιστολές ή παρεμβάσεις στο Συμβούλιο των Υπουργών, κατά της αναθεώρησης των οδηγιών και υποστήριξαν αιτήματα για την καλύτερη εφαρμογή τους.
- Ειδικοί επιστήμονες και άλλοι εμπλεκόμενοι φορείς, μεταξύ των οποίων και εκπρόσωποι οικονομικών κλάδων από όλη την Ευρώπη, όπως και περιβαλλοντικές οργανώσεις, παρείχαν δεδομένα και στοιχεία στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αναδεικνύοντας τη συμβολή των δύο οδηγιών στη διατήρηση της βιοποικιλότητας αλλά και τη δυνατότητα βιώσιμης ανάπτυξης.
- Ολοκληρώθηκε ογκώδες πόρισμα, το οποίο απέδειξε την καταλληλότητα των οδηγιών.
- 61.806 τραγούδια δημιουργήθηκαν από πολίτες για τη φύση.

Η παραπάνω κινητοποίηση, που προήλθε σε μεγάλο βαθμό από την εκστρατεία «Συναγερμός για τη φύση» (#Nature Alert)» που οργάνωσαν περιβαλλοντικές οργανώσεις σε όλη την Ευρώπη αλλά και στην Ελλάδα, αποτέλεσε ένα σημαντικό ορόσημο στην προστασία της φύσης, και γενικότερα του περιβάλλοντος στην Ευρώπη. Κατέδειξε τόσο την αξία της νομικής προστασίας όσο και την απήχηση που αυτή έχει στην ευρωπαϊκή κοινή γνώμη.

Στην ίδια κατεύθυνση με τα συμπεράσματα της αξιολόγησης κινήθηκε και η ειδική έκθεση του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου με τον χαρακτηριστικό τίτλο «Απαιτούνται περισσότερες

²⁹¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής SWD(2016) 472 final σχετικά με τον έλεγχο καταλληλότητας της νομοθεσίας της ΕΕ για τη φύση (οδηγίες για τα πτηνά και τους οικοτόπους) Οδηγία 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009, περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών και Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/A3dx7R>.

προσπάθειες για την εφαρμογή του δικτύου Natura 2000 κατά τρόπο που να εγγυάται την πλήρη αξιοποίησή του» που ανακοινώθηκε τον Φεβρουάριο 2017.²⁹²

Η έκθεση αποτελεί το πόρισμα ελέγχου το οποίο εξέτασε τον 1^ο στόχο της Στρατηγικής της ΕΕ για τη Βιοποικιλότητα και έθεσε το ερώτημα αν το δίκτυο Natura 2000 εφαρμόστηκε με τον ενδεδειγμένο τρόπο και συγκεκριμένα αν η διαχείριση, η χρηματοδότηση και η παρακολούθηση του δικτύου είναι οι πλέον κατάλληλες. Μέσα από την έρευνα, επιτόπιες επισκέψεις και σε βάθος εξέταση πέντε κρατών μελών, το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι παρά τη σημαντική συμβολή του στη διατήρηση βιοποικιλότητας, «το δίκτυο Natura 2000 δεν είχε εφαρμοστεί κατά τρόπο που να εγγυάται την πλήρη αξιοποίησή του. Τα κράτη μέλη πρέπει να σημειώσουν σημαντική πρόοδο και η Επιτροπή να καταβάλει περισσότερες προσπάθειες, ώστε να διασφαλιστεί ακόμη περισσότερο η συμβολή τους στην εκπλήρωση των φιλόδοξων στόχων της στρατηγικής της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2020». Σε κάθε ένα από τα πεδία που εξετάστηκαν – συντονισμός αρμόδιων φορέων, διαχείριση, προστασία, συνοχή με άλλες πολιτικές, εφαρμογή της δέουσας εκτίμησης, χρηματοδότηση, παρακολούθηση- το Ελεγκτικό Συνέδριο διαπίστωσε ελλείψεις και προβλήματα. Παράλληλα, το Ελεγκτικό Συνέδριο διατύπωσε συστάσεις οι οποίες απευθύνονται τόσο στα κράτη μέλη, σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, όσο και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με σκοπό την πλήρη εφαρμογή των δεσμεύσεων που αφορούν στο δίκτυο Natura 2000, την επαρκή χρηματοδότηση των αναγκών που η εφαρμογή ενέχει καθώς και την μέτρηση των αποτελεσμάτων του.

Το WWF επιδιώκοντας να συμβάλει προς την κατεύθυνση της καλύτερης εφαρμογής παρουσίασε τον Φεβρουάριο 2017, έκθεση η οποία μέσα από μελέτες συγκεκριμένες περιπτώσεων ανά την Ευρώπη, από τη μία αποκαλύπτει νομικά κενά, ανεπαρκείς διαδικασίες και ακατάλληλα σχέδια διαχείρισης που θέτουν σε κίνδυνο τις περιοχές Natura 2000 και από την άλλη αναδεικνύει πώς η λήψη κατάλληλων μέτρων προστασίας και διαχείρισης ωφελεί τις τοπικές κοινωνίες και τις προοπτικές ανάπτυξης μιας περιοχής Natura 2000.²⁹³ Η έκθεση καταλήγει σε σειρά προτάσεων τόσο για τα κράτη μέλη όσο και την Επιτροπή οι οποίες κατηγοριοποιούνται στις παρακάτω τέσσερις προτεραιότητες:

- Ολοκλήρωση του χαρακτηρισμού θαλάσσιων περιοχών ως περιοχών Natura 2000
- Ανάπτυξη μέτρων προστασίας και σχεδίων διαχείρισης για όλες τις περιοχές Natura 2000
- Αύξηση των επενδύσεων στο δίκτυο Natura 2000
- Βελτίωση επιβολής της νομοθεσίας σε όλη την Ευρώπη

Με το πέρας της αξιολόγησης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κίνησε γρήγορα τη διαδικασία κατάρτισης του «Σχεδίου δράσης της ΕΕ για τη φύση, τον άνθρωπο και την οικονομία», το οποίο ανακοίνωσε τον Απρίλιο 2017.²⁹⁴ Το Σχέδιο Δράσης παρουσιάζει 15 απαραίτητες δράσεις που θα ενισχύσουν την προστασία και διαχείριση της φυσικής κληρονομιάς της Ευρώπης, τις οποίες ομαδοποιεί κάτω από τέσσερις προτεραιότητες:

- Προτεραιότητα Α: Βελτίωση των κατευθυντήριων γραμμών και της γνώσης και επίτευξη μεγαλύτερης συνοχής με ευρύτερους κοινωνικούς και οικονομικούς στόχους
- Προτεραιότητα Β: Δημιουργία πολιτικής δέσμευσης και ενίσχυση της συμμόρφωσης
- Προτεραιότητα Γ: Ενίσχυση των επενδύσεων στο Natura 2000 και βελτίωση των συνεργιών με χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ
- Προτεραιότητα Δ: Καλύτερη επικοινωνία και προβολή με τη συμμετοχή των πολιτών, των ενδιαφερόμενων μερών και των κοινοτήτων

Το σχέδιο δράσης αποτελεί ένα βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση, το οποίο στα επόμενα χρόνια και μέχρι το 2020 θα πρέπει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μαζί με τα κράτη μέλη να υλοποιήσουν. Παρά την

²⁹² Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο. (2017). Απαιτούνται περισσότερες προσπάθειες για την εφαρμογή του δικτύου Natura 2000 κατά τρόπο που να εγγυάται την πλήρη αξιοποίησή του. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/cDuuWR>.

²⁹³ WWF. (2017). Αποτελεσματική προστασία της φύσης: Πώς η ευρωπαϊκή νομοθεσία δεν θα μείνει στα χαρτιά. Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/images/pdfs/2017Feb_EUNatureDirectivesReport_EL.pdf. Για τη σύνοψη δείτε: http://www.wwf.gr/images/pdfs/2017Feb_EUNatureDirectivesSummary_EL.pdf

²⁹⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017) Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών αναφορικά με το Σχέδιο Δράσης για τη φύση, τον άνθρωπο και την οικονομία (COM (2017) 198 final) Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/vYeJne>.

αναφορά στην ανάγκη ενίσχυσης των επενδύσεων για τις περιοχές Natura, δεν καλύπτεται ωστόσο επαρκώς μέσα από το σχέδιο δράσης το χρηματοδοτικό κενό που υπάρχει, με αποτέλεσμα να πρέπει η ενίσχυση της χρηματοδότησης της εφαρμογής των οδηγιών να αναμένει την αναθεώρηση του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού. Αντίστοιχα το σχέδιο δράσης δεν παρέχει στρατηγική πρόταση που να αντιμετωπίζει τις βασικές αιτίες απώλειας της βιοποικιλότητας, για παράδειγμα από την εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, η οποία βρίσκεται τώρα σε στάδιο αναθεώρησης.²⁹⁵

Παρά τις ελλείψεις αυτές, είναι θετικό ότι το σχέδιο δράσης ήδη έχει τεθεί σε εφαρμογή. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι με κοινή διακήρυξη τους η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Κοινοβούλιο και η Προεδρία του Συμβουλίου αλλά και η Επιτροπή των Περιφερειών, παρουσία εταίρων και εκπροσώπων περιβαλλοντικών οργανώσεων, όρισαν επίσημα την 21^η Μαΐου ως Ημέρα Natura 2000.²⁹⁶

Εφαρμογή οδηγιών για τη φύση

Όσον αφορά στην Ελλάδα, από την αποστολή της αιτιολογημένης γνώμης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς τη χώρα μας, τον Φεβρουάριο 2016, λίγα, εμφανή τουλάχιστον, μέτρα έχουν ληφθεί για την κάλυψη των βασικών κενών που αφορούν στην εφαρμογή των οδηγιών και την επαρκή προστασία των περιοχών Natura 2000. Στον παρακάτω πίνακα²⁹⁷ αποτυπώνεται η κατάσταση εφαρμογής των κυριότερων υποχρεώσεων της χώρας όπως απορρέουν από τις δύο οδηγίες για τη φύση.

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΟΔΗΓΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ		
Κύριες υποχρεώσεις των κρατών μελών		Κατάσταση εφαρμογής στην Ελλάδα
Χαρακτηρισμός	Χαρακτηρισμός και θέσπιση περιοχών που διαμορφώνουν το δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Natura. Οδηγία για τους οικοτόπους, άρθρ. 3 & 4. Οδηγία για τα άγρια πτηνά, άρθρ. 3 & 4.	- Οι 419 περιοχές Natura καλύπτουν περίπου το 27 % της χερσαίας και 6% της θαλάσσιας έκτασης της χώρας. - Ο χαρακτηρισμός χερσαίων περιοχών έχει σχεδόν ολοκληρωθεί. Εκκρεμεί η επέκταση του δικτύου Natura – κυρίως θαλάσσιων. Φιλόδοξες προτάσεις είχαν τεθεί σε διαβούλευση το καλοκαίρι του 2016. - Λόγω μη πλήρους χαρακτηρισμού των ΤΚΣ ως Ειδικών Ζωνών Διατήρησης (ΕΖΔ) από την Ελλάδα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει κινήσει διαδικασία επί παραβάσει, στο στάδιο της αιτιολογημένης γνώμης. Η Ελλάδα δεν έχει καθορίσει στόχους διατήρησης και διοικητικά μέτρα για κάθε περιοχή εντός των 6 ετών από το 2006.
Διαχείριση	Λήψη μέτρων προστασίας για περιοχές Natura 2000. Οδηγία για τους οικοτόπους, άρθρο 6(1). Οδηγία για τα άγρια πτηνά, άρθρα 4(1) & 4(2).	- Το εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί ως προς τη διοίκηση και λειτουργία. - Οι 28 φορείς διαχείρισης έχουν αρμοδιότητα μόνο για το 25% της συνολικής έκτασης των περιοχών Natura. - Ακόμα και σε περιοχές με φορέα διαχείρισης, παρουσιάζονται σοβαρές ελλείψεις εφαρμογής. - Η έλλειψη αρμόδιου σχήματος διοίκησης και διαχείρισης για κάθε περιοχή Natura 2000 έχει ως αποτέλεσμα να εμπίπτουν αυτές οι περιοχές στην αρμοδιότητα διαφορετικών περιβαλλοντικών υπηρεσιών, μεταξύ των οποίων οι αρμοδιότητες δεν είναι ξεκάθαρες, και τελικά υπάρχει ανομοιογενής αντιμετώπιση των περιοχών.

²⁹⁵ WWF Ελλάς. (2017, 27 Απριλίου). WWF: Στη σωστή κατεύθυνση αλλά όχι επαρκής η δράση της Ευρώπης για τη φύση [δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/news/1950-sti-sosti-kateythynsi-alla-oxi-eparkis-i-drasi-tis-evropis-gia-ti-fysi>

²⁹⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017, 15 Μαΐου). Κοινή διακήρυξη θέσπισης Ημέρας Natura 2000. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/sT4d8k>.

²⁹⁷ WWF Ελλάς (2017). Η κατάσταση εφαρμογής των οδηγιών για τη φύση στην Ελλάδα. Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/images/pdfs/2017Apr_EUNatureDirectives_Status_GR_LowRes.pdf.

		- Μέχρι σήμερα, έχουν θεσπιστεί δύο σχέδια διαχείρισης (του Σχοινιά και της Κορώνειας) και τα δύο ως απόρροια ευρωπαϊκών πιέσεων. Το σχέδιο για τον Σχοινιά υιοθετήθηκε το 2001 και δεν έχει επικαιροποιηθεί, ενώ της Κορώνειας, ολοκληρώθηκε λίγο πριν την καταδίκη της χώρας από το ΔΕΕ. Για την Κορώνεια, υπάρχει ήδη αιτιολογημένη γνώμη βάσει του άρθρου 260 ΣΛΕΕ (με ημερομηνία 17.11.2016). - Πρόσφατα εγκρίθηκαν τρία σχέδια δράσης για την προστασία προστατευόμενων ειδών άγριας πανίδας στις περιοχές Δέλτα Νέστου- Λ. Βιστωνίδα και Λ. Ισμαρίδα, Δέλτα του Έβρου, στο Εθνικό Πάρκο Λίμνης Κερκίνης και της ευρύτερης περιοχής. - Μόνο σε λίγες περιοχές εφαρμόζονται συστηματικά μέτρα.
Προστασία των ειδών	Οδηγία για τους οικοτόπους, άρθρα 12-15. Οδηγία για τα άγρια πτηνά, άρθρα 5-8.	- Κανένα εγκεκριμένο σχέδιο δράσης είδους δεν έχει εγκριθεί προς το παρόν. - Σχέδια δράσης έχουν εκπονηθεί, αλλά δεν έχουν εγκριθεί, στο πλαίσιο προγραμμάτων (π.χ. LIFE). - Σε ορισμένες περιπτώσεις λαμβάνονται επιμέρους μέτρα προστασίας ειδών. - Η πρόσφατη καταδίκη της χώρας για τον Κυπαρισσιτικό (C-504/14) βασίστηκε και σε παραβίαση του άρθρου.
Αποφυγή υποβάθμισης και δέουσα εκτίμηση επιπτώσεων	Αποφυγή υποβάθμισης των οικοτόπων και της όχλησης ειδών σε περιοχές Natura. Οδηγία για τους οικοτόπους, άρθρο 6(2).	Η εφαρμογή είναι μερική. Η πρόσφατη καταδίκη της χώρας για τον Κυπαρισσιτικό (C-504/14) βασίστηκε και σε παραβίαση αυτού του άρθρου.
	Διασφάλιση ότι τα σχέδια ή τα έργα που ενδέχεται να επηρεάσουν περιοχές Natura 2000 υπόκεινται σε δέουσα εκτίμηση. Οδηγία για τους οικοτόπους, άρθρο 6(3).	- Μερική εφαρμογή και πολλαπλά προβλήματα στην εφαρμογή του. - Η διαδικασία δέουσας εκτίμησης έχει σηματοθευτεί από ατέλειες. Παρ'όλες τις πρόσφατες και αναθεωρημένες προδιαγραφές εκπόνησης ειδικών οικολογικών αξιολογήσεων, είναι αμφίβολο ότι η διαδικασία συμμορφώνεται πλήρως στις απαιτήσεις της οδηγίας. - Σε αρκετές περιπτώσεις τα εθνικά δικαστήρια έχουν κρίνει ανεπαρκή τη διαδικασία αδειοδότησης έργων, ακυρώνοντας περιβαλλοντικούς όρους ή θέτοντας το πλαίσιο για την αναθεώρησή τους. - Απόφαση ΔΕΕ για τη Ζάκυνθο (C-600/12), η οποία εν μέρει βασίζεται στο άρθρο 6(3) (λειτουργία ΧΥΤΑ χωρίς δέουσα εκτίμηση). Απόφαση για τον Αχελώο (C-43/10, 10ο και 11ο ερώτημα). Εκκρεμεί διαδικασία επί παραβάσει που αφορά τον χωρικό σχεδιασμό των ΑΠΕ χωρίς επαρκή κάλυψη της υποχρέωσης για δέουσα εκτίμηση.
	Διασφάλιση ότι δεν εγκρίνονται αναπτυξιακές εργασίες που επηρεάζουν την ακεραιότητα της περιοχής, εκτός εάν δεν υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις, για επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος και εφόσον λαμβάνονται αντισταθμιστικά μέτρα. Οδηγία για τους οικοτόπους, άρθρο 6(4).	Με βάση τις γνώμες που εκδίδει η ΕΕ στα πλαίσια του άρθρου 6 (4), ποτέ δεν έχει εφαρμοστεί το άρθρο σε ελληνικό έργο.
Οικολογική συνοχή	Πρώθηση της διαχείρισης χαρακτηριστικών τοπίων για τη βελτίωση της οικολογικής συνοχής του δικτύου Natura 2000. Οδηγία για τους οικοτόπους, άρθρα 3(3) & 10.	- Η Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα και η Στρατηγική Προσαρμογής για την Κλιματική Αλλαγή προτείνουν τη λήψη δράσεων. Δεν υπάρχει συγκεκριμένο πλαίσιο προς αυτή την κατεύθυνση. - Η νομοθεσία για τα καταφύγια άγριας ζωής, κάποιες προβλέψεις της δασικής νομοθεσίας και το θεσμικό πλαίσιο προστασίας 380 νησιωτικών υγροτόπων με π.δ.,

		βελτιώνουν την οικολογική συνοχή.
Χρηματοδότηση	Αναγνώριση χρηματοδοτικών αναγκών. Οδηγία για τους οικοτόπους, άρθρο 8.	- Τον Δεκέμβριο του 2014 καταρτίστηκε το Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιότητας, ωστόσο δεν ελήφθη υπόψη στον σχεδιασμό της προγραμματικής περιόδου 2014-2020. Το ΠΔΠ εκτιμά τις ετήσιες ανάγκες του δικτύου Natura σε περίπου 84 εκατ. ευρώ και προβλέπει εφάπαξ δράσεις ύψους 246 εκατ. ευρώ, και συνολικές δράσεις που ανέρχονται περίπου στα 668,5 εκατ. ευρώ. - Μέχρι σήμερα η χρηματοδότηση της εφαρμογής των οδηγιών καλυπτόταν σχεδόν αποκλειστικά από συγχρηματοδοτούμενους πόρους. - Οι εθνικοί πόροι που είναι δεσμευμένοι για το δίκτυο Natura και την εφαρμογή των οδηγιών είναι ελάχιστοι και αφορούν κυρίως την κάλυψη του προσωπικού των αρμόδιων υπηρεσιών που παραμένουν υποστελεχωμένες.
Παρακολούθηση	Διεξαγωγή παρακολούθησης της κατάστασης διατήρησης οικοτόπων και ειδών κοινοτικής σημασίας. Οδηγία για τους οικοτόπους, άρθρο 11.	- Δεν έχει θεσπιστεί εθνικό σύστημα παρακολούθησης. - Έχουν υλοποιηθεί εθνικά ή άλλα προγράμματα από φορείς διαχείρισης, ΜΚΟ και επιστημονικά ιδρύματα που εμπλουτίζουν τη γνώση για την κατάσταση των προστατευόμενων ειδών και οικοτόπων. - Η Ελλάδα δεν υπέβαλε εγκαίρως την έκθεση του άρθρου 17 στην ΕΕ για την περίοδο 2007-2012, ωστόσο το 2015 ολοκλήρωσε πρόγραμμα εποπτείας των προστατευόμενων ειδών και τύπων οικοτόπων.
Πρώθηση έρευνας	Πρώθηση ερευνητικής και επιστημονικής δραστηριότητας. Οδηγία για τους οικοτόπους, άρθρο 18 Οδηγία για τα άγρια πτηνά, άρθρο 10	Δεν υπάρχει συγκεκριμένη εθνική πρώθηση της ερευνητικής και επιστημονικής δραστηριότητας για είδη και οικοτόπους. Τα ακαδημαϊκά και ερευνητικά ιδρύματα δραστηριοποιούνται αρκετά στον τομέα αυτόν.

Κατά τη διάρκεια του έτους, το ΥΠΕΝ προώθησε στην Επιτροπή Φύση 2000 τις προτάσεις του για τους εθνικούς στόχους διατήρησης, καθώς και τους αντίστοιχους για την κάθε περιοχή. Ωστόσο, με την καθυστέρηση επανασυγκρότησής της μετά τη λήξη της θητείας της Επιτροπής, δεν έχει ακόμη υπάρξει γνωμοδότηση και δεν έχει προχωρήσει ο ορισμός τους. Επιπλέον, δεν έχει ακόμα υπάρξει πρόοδος σχετικά με την κατάρτιση σχεδίων διαχείρισης για τις περιοχές Natura 2000. Η μόνο σχετική πρόοδος αφορά την εκκίνηση λειτουργίας ομάδας εργασίας τον Ιούνιο 2017 για τη διαμόρφωση του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών, το οποίο παρουσιάζεται αναλυτικότερα στις παρακάτω ενότητες.

Νέες περιοχές Natura 2000

Μέχρι σήμερα δεν έχει εκδοθεί η σχετική απόφαση ούτε έχει προωθηθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή η επέκταση του δικτύου Natura 2000 στη χώρα μας, παρά την ολοκλήρωση της διαβούλευσης²⁹⁸ από το καλοκαίρι του 2016 και τη σχετική γνωμοδότηση της Επιτροπής Φύση 2000²⁹⁹.

Οι προτάσεις του ΥΠΕΝ αφορούν επέκταση υφιστάμενων περιοχών και θέσπιση νέων, τόσο στον χερσαίο όσο και ειδικά στον θαλάσσιο χώρο. Με τις προτάσεις αυτές το ΥΠΕΝ επιδιώκει να καλύψει σημαντικές εκκρεμότητες αναφορικά με την επαρκή προστασία προστατευόμενων ειδών και τύπων οικοτόπων των δύο οδηγιών, ιδιαίτερα στον θαλάσσιο χώρο. Οι εκκρεμότητες αυτές έχουν διατυπωθεί

²⁹⁸ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016). Δημόσια διαβούλευση νέων περιοχών προς ένταξη στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/ResmPn>. Διαβάστε επίσης τις παρατηρήσεις του WWF Ελλάς. (2015, 22 Ιουλίου). Παρατηρήσεις WWF Ελλάς επί της διαβούλευσης «Νέες περιοχές προς ένταξη στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000». Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/images/pdfs/2016Jul22_NeesN2000_WWF.pdf.

²⁹⁹ Επιτροπή Φύση 2000. (2016, 21 Σεπτεμβρίου). Διατύπωση γνώμης επί του σχεδίου 'νέων περιοχών προς ένταξη στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000.

στο 1^ο βιογεωγραφικό σεμινάριο για τις θαλάσσιες περιοχές στη Μεσόγειο (2010) και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε σχετική επιστολή της (EU PILOT) προς το Υπουργείο. Μάλιστα επιβεβαιώθηκαν και στο 2^ο βιογεωγραφικό σεμινάριο για τις θαλάσσιες περιοχές στη Μεσόγειο που διοργανώθηκε τον Σεπτέμβριο 2016 στη Μάλτα. Κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου, οι προτάσεις της Ελλάδας εξετάστηκαν μερικώς, καθώς η χώρα δεν είχε υποβάλει τις προτάσεις της επίσημα. Κατά πόσο τα κενά που έχουν επισημανθεί καλύπτονται θα εξαρτηθεί από τις τελικές προτάσεις του ΥΠΕΝ.

Η ολοκλήρωση του δικτύου Natura 2000 στη χώρα μας, ειδικά με τον χαρακτηρισμό των θαλάσσιων περιοχών, θα αποτελέσει σημαντικό βήμα για την εφαρμογή των οδηγιών για τη φύση. Παράλληλα είναι απαραίτητο, όπως επισημάνθηκε και παραπάνω, να προχωρήσουν όλα τα απαραίτητα βήματα για την πλήρη θεσμική προστασία τους και τη διαχείρισή τους στη βάση σχεδίου διαχείρισης και μέσα από συμμετοχικές διαδικασίες.

Παρακολούθηση ειδών και οικοτόπων

Κατά την περίοδο αναφοράς δεν σημειώθηκε κάποια εξέλιξη που θα διασφαλίσει ότι η χώρα θα αποκτήσει επιτέλους ένα ολοκληρωμένο εθνικό σύστημα παρακολούθησης το οποίο θα μπορεί να παρέχει σταθερά, συστηματικά και αξιόπιστα δεδομένα για την κατάσταση της ελληνικής φύσης.

Η Ελλάδα, όπως έχει αναφερθεί και στις εκθέσεις των προηγούμενων ετών, απέστειλε στην ΕΕ με μεγάλη καθυστέρηση τα στοιχεία που συλλέχθηκαν με την υλοποίηση του προγράμματος εποπτείας και παρακολούθησης των ευρωπαϊκά προστατευόμενων ειδών και τύπων οικοτόπων, το οποίο τυπικά ολοκληρώθηκε το 2015. Συνεπώς δεν συμπεριελήφθησαν στις συνολικές αξιολογήσεις της ΕΕ για την περίοδο 2007-2012. Μάλιστα σε αντίθεση με τα άλλα κράτη μέλη για τα οποία τα στοιχεία είχαν ήδη συγκεντρωθεί πολύ νωρίτερα, τα στοιχεία για την Ελλάδα συνοψίστηκαν μόλις τον Σεπτέμβριο 2017.³⁰⁰ Συνοπτικά, η κατάσταση των προστατευόμενων ειδών (πλην πτηνών) και οικοτόπων σήμερα παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ ΟΙΚΟΤΟΠΩΝ & ΕΙΔΩΝ ΤΗΣ 92/43/ΕΟΚ				
Κατάσταση διατήρησης	Οικοτόπων		Ειδών	
Ικανοποιητική (FV)	54	62,79%	100	33,44%
Μη ικανοποιητική – ανεπαρκής (U1)	28	32,56%	127	42,47%
Μη ικανοποιητική – κακή (U2)	3	3,49%	37	12,37%
Άγνωστη (XX)	1	1,16%	35	11,70%
Δεν εστάλησαν στοιχεία (NA)				

Συγκριτικά με την προηγούμενη έκθεση της Ελλάδας, απαραίτητη κρίνεται η συμπλήρωση της γνώσης για τα είδη, καθώς μειώθηκε σημαντικά ο αριθμός εκείνων των οποίων η κατάσταση είχε αξιολογηθεί ως άγνωστη, δηλαδή από 151 σε 35. Για τα περισσότερα είδη, περίπου 55% όσων αξιολογήθηκαν, η κατάσταση τους κρίνεται ως μη ικανοποιητική, επιβεβαιώνοντας την επείγουσα ανάγκη λήψης μέτρων προστασίας και διαχείρισης. Λόγω της έλλειψης προηγούμενων δεδομένων, για πολλά από τα είδη δεν είναι δυνατό να αξιολογηθούν οι τάσεις των πληθυσμών και των ειδών.

Η κατάσταση των οικοτόπων εξακολουθεί να είναι καλύτερη από αυτή των ειδών, ωστόσο η κατάσταση τους είτε παραμένει σταθερή είτε σημειώνεται υποβάθμιση. Δεν προκαλεί έκπληξη ότι οι πιέσεις και οι απειλές που καταγράφονται τόσο για τα είδη όσο και για τους οικοτόπους δεν

³⁰⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017). Habitats Directive reporting. «Report 2007-2012 on Article 17 – National summaries under Article 17» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/uTLAu9>.

διαφέρουν από τις γενικές πιέσεις και απειλές της βιοποικιλότητας και αφορούν κυρίως στις μεταβολές των φυσικών συστημάτων, τις ανθρώπινες οχλήσεις και παρεμβάσεις, όπως και ειδικά την αστική και εμπορική ανάπτυξη, την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων γενικότερα, και ειδικά από τη γεωργία και τέλος στην κλιματική αλλαγή.

Είναι πλέον σχεδόν βέβαιο ότι ελλείψει εθνικού συστήματος παρακολούθησης που να λειτουργεί από το 2015 και εξής, τα ίδια στοιχεία, θα αξιοποιηθούν και για την 4^η εξαετή αναφορά βάσει του άρθρου 17 της οδηγίας για τους οικοτόπους 92/43/ΕΟΚ η οποία πρέπει να παραδοθεί το 2018 καθώς και για την αντίστοιχη έκθεση που προβλέπει το άρθρο 12 της οδηγίας για τα άγρια πτηνά, πολύ πιθανά χωρίς να εμπλουτιστούν με νεότερα δεδομένα.

Ακόμα και αν αυτή η υποχρέωση υποβολής των επόμενων αναφορών καλυφθεί βραχυπρόθεσμα, τελικά η χώρα δεν θα διαθέτει ένα ολοκληρωμένο σύστημα παρακολούθησης στο οποίο θα είναι δυνατή η συνεχής συγκέντρωση και επικαιροποίηση δεδομένων, με αξιοποίηση των στοιχείων που συγκεντρώνουν οι φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, άλλοι φορείς που εκπονούν συστηματική παρακολούθηση και όποιο άλλο σχήμα καταστεί αρμόδιο για την κάλυψη των υπόλοιπων περιοχών Natura 2000 αλλά και των προστατευόμενων χαρακτηριστικών τους. Επίσης, δεν είναι ακόμη δυνατή η συγκέντρωση των δεδομένων σε δημόσια προσβάσιμες βάσεις δεδομένων, που θα αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών. Σήμερα, τα στοιχεία διατίθενται μόνο μετά από αίτημα πρόσβασης σε περιβαλλοντική πληροφορία.

ΕΘΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ

Νόμος για τη βιοποικιλότητα

Όπως έχει καταγραφεί και στις εκθέσεις των προηγούμενων ετών, η πλήρης και αποτελεσματική εφαρμογή του νόμου 3937/2011 για τη βιοποικιλότητα³⁰¹ καθυστερεί καθώς το αρμόδιο υπουργείο, που έχει την κεντρική και βασική ευθύνη εφαρμογής του, δεν έχει προβεί στην έκδοση των απαραίτητων εφαρμοστικών και κατ' εξουσιοδότηση πράξεων που προβλέπονται.³⁰² Λόγω αυτής της καθυστέρησης δεν σημειώθηκε κάποια σημαντική εξέλιξη στην εφαρμογή του νόμου. Εξελίξεις στην πορεία προς την εφαρμογή του νόμου (π.χ. θεσμοθέτηση εθνικά προστατευόμενων περιοχών) παρουσιάζονται στην επόμενη ενότητα.

Επιτροπή Φύση 2000

Κατά την περίοδο αναφοράς, η Επιτροπή Φύση 2000, που λειτουργεί ως «*κεντρικό επιστημονικό γνωμοδοτικό όργανο του Κράτους για το συντονισμό, την παρακολούθηση και αξιολόγηση των πολιτικών και μέτρων προστασίας της ελληνικής βιοποικιλότητας*»,³⁰³ λειτούργησε από τον Απρίλιο 2016 οπότε και συγκροτήθηκε εκ νέου μέχρι τον Φεβρουάριο 2017, οπότε και έληξε η θητεία της.³⁰⁴ Κατά το διάστημα αυτό γνωμοδότησε σε ζητήματα που έθετε το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή Φύση 2000 γνωμοδότησε:

- επί τριών σχεδίων προεδρικών διαταγμάτων χαρακτηρισμού προστατευόμενων περιοχών:

³⁰¹ Νόμος 3937/2011 για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις. (ΦΕΚ Α'60).

³⁰² Βλ. ενδεικτικά: WWF Ελλάς. (2015). Δεσμεύσεις για εφαρμογή: Η περιβαλλοντική νομοθεσία στην Ελλάδα. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-NOMOreport-2015-FINAL.pdf>.

³⁰³ Άρθρο 19. παρ. 2 ν. 3937/2011 (Α'60).

³⁰⁴ Επιτροπή Φύση 2000. (2017, Φεβρουάριος). Επιτροπή Φύση 2000: Απολογισμός θητείας 2014-2017. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/hVCzx1>.

- ο «Χαρακτηρισμός της περιοχής του Εθνικού Δρυμού Λευκών Ορέων ως Εθνικού Πάρκου καθορισμός ζωνών προστασίας και χρήσεων, όρων και περιορισμών».³⁰⁵
- ο «Χαρακτηρισμός χερσαίων και υδάτινων περιοχών της Οροσειράς Ροδόπης ως Εθνικό Πάρκο».³⁰⁶
- ο «Χαρακτηρισμός της χερσαίας περιοχής του δάσους Δαδιάς -Λευκίμης -Σουφλίου ως Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς –Λευκίμης –Σουφλίου, καθορισμός ζωνών προστασίας αυτού, χρήσεων, όρων και περιορισμών».³⁰⁷
- επί τριών σχεδίων υπουργικών αποφάσεων για σχέδια δράσης ειδών:
 - ο «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τη Νανόχην (Anser erythropus) στην Ελλάδα».³⁰⁸
 - ο «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τον Ασπροπάρη (Neophron percnopterus) στην Ελλάδα».³⁰⁹
 - ο «Περιφερειακό Σχέδιο Δράσης για το Κιρκινέζι (Falco naumanni) στον Θεσσαλικό κάμπο».³¹⁰
- επί της πρότασης του ΥΠΕΝ για την επέκταση του δικτύου Natura 2000.³¹¹

Η Επιτροπή Φύση 2000 εξέφρασε επίσης πολλάκις ανησυχία για το εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών και τη λειτουργία των φορέων διαχείρισης. Συμμετείχε στη σχετική συνεδρίαση που κάλεσε ο Αναπληρωτής Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Σωκράτης Φάμελλος, τον Δεκέμβριο 2016 με θέμα την προοπτική και την αρχιτεκτονική του εθνικού συστήματος διοίκησης και διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών της χώρας και κλήθηκε να συμμετάσχει στην πρωτοβουλία προετοιμασίας σχετικού νομοθετικού πλαισίου. Μέχρι την ολοκλήρωσή της θητείας της ωστόσο, η ομάδα εργασίας δεν είχε συσταθεί.

Η νέα συγκρότηση της Επιτροπής Φύση 2000 ορίστηκε με σχετική υπουργική απόφαση, μετά από διάστημα κάποιων μηνών. Η νέα θητεία της Επιτροπής, με πρόεδρο και πάλι τον ορισθέντα τον Απρίλιο του 2016 Βασίλη Λυκούση, Διευθυντή του Ινστιτούτου Ωκεανογραφίας του Ελληνικού Κέντρου Θαλασσίων Ερευνών ξεκίνησε στο τέλος Μαΐου 2017.³¹² Στην πρώτη της συνεδρίαση η Επιτροπή όρισε εκπροσώπους για την ομάδα εργασίας που τελικά συγκρότησε ο Αναπληρωτής Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας, για το μέλλον του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών και αποφάσισε να ολοκληρώσει τη γνωμοδότησή της για τους στόχους διατήρησης.

Ορειβατικά μονοπάτια: Μετά τη διαβούλευση³¹³ που είχε ολοκληρωθεί το καλοκαίρι του 2016, εκδόθηκε τον Ιανουάριο 2017 υπουργική απόφαση στην οποία καθορίζονται οι τεχνικές προδιαγραφές χάραξης, σήμανσης, διάνοιξης και συντήρησης ορειβατικών και πεζοπορικών μονοπατιών.³¹⁴ Η απόφαση έχει αρκετές βελτιώσεις συγκριτικά με το σχέδιο που είχε αρχικά προταθεί αναδεικνύοντας τον σημαντικό ρόλο της δημόσιας διαβούλευσης. Για παράδειγμα, με την τοποθέτηση

³⁰⁵ Επιτροπή Φύση 2000. (2017 Ιανουάριος). Διατύπωση γνώμης επί του Σχεδίου Π.Δ. «Χαρακτηρισμός της περιοχής του Εθνικού Δρυμού Λευκών Ορέων ως Εθνικού Πάρκου καθορισμός ζωνών προστασίας και χρήσεων, όρων και περιορισμών». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/au4vVa>.

³⁰⁶ Επιτροπή Φύση 2000. (2017 Ιανουάριος). Διατύπωση γνώμης επί του Σχεδίου Π.Δ. 'Χαρακτηρισμός χερσαίων και υδάτινων περιοχών της Οροσειράς Ροδόπης ως Εθνικό Πάρκο'. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/SKEfnU>.

³⁰⁷ Επιτροπή Φύση 2000. (2017 Ιανουάριος). Διατύπωση σύμφωνης γνώμης επί του σχεδίου ΠΔ «...Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς –Λευκίμης –Σουφλίου...». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/1hZiD8>.

³⁰⁸ Επιτροπή Φύση 2000. (2017 Ιανουάριος). Διατύπωση σύμφωνης γνώμης επί του σχεδίου υπουργικής απόφασης «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τη Νανόχην (Anser erythropus) στην Ελλάδα». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/fVAqs7>.

³⁰⁹ Επιτροπή Φύση 2000. (2017 Ιανουάριος). Διατύπωση σύμφωνης γνώμης επί του σχεδίου υπουργικής απόφασης «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τον Ασπροπάρη (Neophron percnopterus) στην Ελλάδα». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/1xuCjf>.

³¹⁰ Επιτροπή Φύση 2000. (2017 Ιανουάριος). Διατύπωση σύμφωνης γνώμης επί του σχεδίου υπουργικής απόφασης «Περιφερειακό Σχέδιο Δράσης για το Κιρκινέζι (Falco naumanni) στον Θεσσαλικό κάμπο». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/2qZtJS>.

³¹¹ Επιτροπή Φύση 2000. (2016, 21 Σεπτεμβρίου). «Διατύπωση γνώμης επί του σχεδίου 'νέων περιοχών προς ένταξη στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000».

³¹² Υπουργική απόφαση 15567/16.05.2017. «Συγκρότηση Επιτροπής «Φύση 2000» σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 5 της κοινής υπουργικής απόφασης 33318/3028/1998 (Β' 1289), όπως ισχύει» (ΥΟΔΔ 248).

³¹³ Ανοιχτή Διακυβέρνηση. (2016). Δημόσια διαβούλευση επί του σχεδίου Υπουργική απόφαση «Καθορισμός τεχνικών προδιαγραφών χάραξης, σήμανσης, διάνοιξης και συντήρησης των ορειβατικών – πεζοπορικών μονοπατιών». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/prBc74>.

³¹⁴ Υπουργική απόφαση 151344/165. Καθορισμός τεχνικών προδιαγραφών χάραξης, σήμανσης, διάνοιξης και συντήρησης των ορειβατικών - πεζοπορικών μονοπατιών. (ΦΕΚ Β' 206).

του WWF Ελλάς³¹⁵ στη διαβούλευση, η οργάνωση επεσήμανε την ανάγκη αξιοποίησης πρώτα υφιστάμενων μονοπατιών πριν τη διάνοιξη νέων. Η πρόταση αυτή έγινε δεκτή και αποτυπώνεται ρητά στο άρθ. 11 της απόφασης.

Πάρκο Πρεσπών: Από τις κυριότερες εξελίξεις κατά τη χρονιά αναφοράς είναι η κύρωση από την Ελλάδα της Διεθνούς Συμφωνίας για την Προστασία και Αειφόρο Ανάπτυξη του Πάρκου Πρεσπών.³¹⁶ Η κύρωση από τη Βουλή των Ελλήνων ακολουθεί την κύρωση που είχαν ήδη ολοκληρώσει οι υπόλοιποι εταίροι, δηλαδή οι γείτονες χώρες, Αλβανία και πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Συμφωνία είχε μείνει ανενεργή για αρκετά χρόνια, λόγω της καθυστέρησης από πλευράς Ελλάδας να κυρώσει τη Συμφωνία. Το σχέδιο κυρωτικού νόμου κατατέθηκε στις 2 Φεβρουαρίου, ανήμερα της Παγκόσμιας Ημέρας Υγροτόπων, και εγκρίθηκε κατά πλειοψηφία στις 14 Φεβρουαρίου 2017.

Το διασυνοριακό Πάρκο Πρεσπών ιδρύθηκε το 2000 με κοινή διακήρυξη των πρωθυπουργών της Ελλάδας, της Αλβανίας και της ΠΓΔΜ και με πρωτοβουλία της Ελλάδας. Δέκα χρόνια μετά, στις 2 Φεβρουαρίου 2010, υπογράφηκε διεθνής συμφωνία από τους υπουργούς των τριών χωρών και εκπρόσωπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στόχος της συμφωνίας είναι η ολοκληρωμένη προστασία των Πρεσπών, περιοχής με μοναδική βιοποικιλότητα, καθώς και η βιώσιμη ανάπτυξη της διασυνοριακής περιοχής. Στη συμφωνία προβλέπεται η δημιουργία θεσμικών οργάνων, συμπεριλαμβανομένου πολιτικού μηχανισμού υψηλού επιπέδου, βάσει του οποίου θα πραγματοποιούνται ανά διετία συναντήσεις στις οποίες θα συμμετέχουν οι υπουργοί των τριών χωρών και εκπρόσωπος της ΕΕ, Επιτροπής Διαχείρισης του Πάρκου Πρεσπών, ειδικής ομάδας εργασίας για τη διαχείριση των υδάτων καθώς και γραμματείας που έχουν σταθερό και επιχειρησιακό ρόλο σε τοπικό επίπεδο.

Ο Άγιος Γερμανός ορίστηκε ως έδρα της γραμματείας του Πάρκου Πρεσπών τουλάχιστον για τα πρώτα τέσσερα χρόνια ισχύος της συμφωνίας. Συνεπώς, η Ελλάδα έχει για τα πρώτα χρόνια ισχύος της Συμφωνίας την ευθύνη ενεργοποίησής της καθώς και την παροχή της βασικής υποδομής λειτουργίας της. Ακριβώς για αυτόν τον λόγο προβλέφθηκε από τον Αναπληρωτή Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας Γιάννη Τσιρώνη χρηματοδότηση 220.000 ευρώ από το Πράσινο Ταμείο, με διαχειριστή τον Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Πρεσπών, για την κάλυψη κατά τα πρώτα τέσσερα χρόνια εφαρμογής της Συμφωνίας των εξόδων φιλοξενίας της γραμματείας, των λειτουργικών εξόδων της ομάδας εργασίας για τη διαχείριση των υδάτων καθώς και της τακτικής ετήσιας συνεισφοράς της Ελλάδας στον ετήσιο προϋπολογισμό του Πάρκου.³¹⁷ Επιπλέον, για άλλες δαπάνες όπως μετακίνησης και διοργάνωσης συναντήσεων στη χώρα μας αλλά και για τη λήψη απαραίτητων μέτρων κατ' εφαρμογή των αποφάσεων, καθώς και για την ετήσια συνεισφορά μετά το πέρας των πρώτων τεσσάρων ετών, προβλέπονται πόροι από τον κρατικό προϋπολογισμό.³¹⁸

Την κύρωση της συμφωνίας χαιρέτησαν οι τοπικοί φορείς της Πρέσπας καθώς και όλες οι περιβαλλοντικές οργανώσεις που έχουν στηρίξει το όραμα αυτής της διασυνοριακής συνεργασίας με κυριότερη την Εταιρία Προστασίας Πρεσπών, τονίζοντας ότι «είναι η πρώτη φορά που η χώρα μας

³¹⁵ WWF Ελλάς (2016, Αύγουστος). Ορειβατικά – πεζοπορικά μονοπάτια – Συμμετοχή στη δημόσια διαβούλευση. Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/images/pdfs/2016Aug21_MonopatiaYA_WWF.pdf.

³¹⁶ Νόμος 4453/2017 (ΦΕΚ Α' 19). Κύρωση της Συμφωνίας μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας της Αλβανίας, της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Προστασία και Αειφόρο Ανάπτυξη της Περιοχής του Πάρκου Πρεσπών.

³¹⁷ Απόφαση Δ.Σ. Πράσινου Ταμείου 101.2/26.12.2016. Προέγκριση χρηματοδότησης δαπανών που θα προκύψουν από την κύρωση της Συμφωνίας μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας της Αλβανίας και της ΠΓΔΜ και της Ε. Επιτροπής για την Προστασία και Αειφόρο Ανάπτυξη της Περιοχής του Πάρκου Πρεσπών (Συμφωνία Πρεσπών). (ΑΔΑ: 7ΛΚΓ46Ψ844-Χ30) και Αποφ. Δ.Σ. Πράσινου Ταμείου 106.17/02.06.2016. Ένταξη στο Χ.Π. του Πράσινου Ταμείου «Διαχείριση Φυσικού Περιβάλλοντος» για το έτος 2016 της δαπάνης από την Συμφωνία μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας της Αλβανίας και της ΠΓΔΜ και της Ε. Επιτροπής για την Προστασία και Αειφόρο Ανάπτυξη της Περιοχής του Πάρκου Πρεσπών (Συμφωνία Πρεσπών). (ΑΔΑ: ΨΩΩΟ46Ψ844-Ο07).

³¹⁸ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Κύρωση της Συμφωνίας μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας της Αλβανίας, της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Προστασία και Αειφόρο Ανάπτυξη της Περιοχής του Πάρκου Πρεσπών [Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου]. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/NvjLiR>.

προχωράει σε μια τέτοια πολιτική, δηλαδή στην επίσημη θεσμοθέτηση ενός συστήματος μόνιμης συνεργασίας σε μια συνοριακή περιοχή που προστατεύεται για τη μοναδική βιοποικιλότητά της.»³¹⁹

Εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών

Θεσμική κατοχύρωση προστατευόμενων περιοχών: Η θεσμική κατοχύρωση των προστατευόμενων περιοχών παραμένει σημαντική εκκρεμότητα, με ευθύνη του ΥΠΕΝ. Η ελλιπής θεσμοθέτηση των προστατευόμενων περιοχών απαξιώνει την έννοια της προστασίας, θέτοντας σε κίνδυνο τελικά την ίδια την ελληνική φύση και παράλληλα αποδυναμώνει κάθε αναπτυξιακή προοπτική για αυτές τις περιοχές.

Μέσα στη χρονιά, το ΥΠΕΝ έθεσε σε διαβούλευση δύο σχέδια π.δ. Το πρώτο αφορά το Εθνικό Πάρκο Δαδιάς,³²⁰ περιοχή για την οποία έχει ήδη εκδοθεί κ.υ.α. Όπως αναφέρει και η σχετική εισηγητική έκθεση³²¹ του ΥΠΕΝ, το π.δ. παρουσιάζει «σημειακές αλλαγές, προσθήκες ή διορθώσεις» σε σχέση με την κ.υ.α. Οι αλλαγές αφορούν κυρίως στην άσκηση της υλοτομίας προς όφελος των αρπακτικών, στη ρύθμιση της ανάπτυξης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, καθώς και στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Το WWF Ελλάς που δραστηριοποιείται στην περιοχή της Δαδιάς εδώ και περισσότερα από 25 χρόνια θεωρεί σημαντική την προώθηση του συγκεκριμένου π.δ.³²² Το σχέδιο π.δ. προωθήθηκε και στην Επιτροπή Φύση 2000, η οποία γνωμοδότησε θετικά.³²³

Το δεύτερο σχέδιο π.δ. τέθηκε σε διαβούλευση³²⁴ από τη Διεύθυνση Σχεδιασμού Μητροπολιτικών Αστικών και Περιφερειακών Περιοχών και αφορά τον υγρότοπο της Ψάθας στην Αττική. Το σχέδιο π.δ. προωθείται βάσει του Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας – Αττικής και χαρακτηρίζει τον υγρότοπο ως προστατευόμενο φυσικό σχηματισμό. Παράλληλα ορίζει όρους και κανόνες προστασίας. Το σχέδιο π.δ. προωθήθηκε σε συνέχεια της ακύρωσης από το ΣτΕ³²⁵ απόφασης για παράταση της αναστολής έκδοσης οικοδομικών αδειών και εκτέλεσης εργασιών που εκδόθηκε το 2016³²⁶ σε συνέχεια προηγούμενης απόφασης διάρκειας ενός έτους³²⁷. Το δικαστήριο βασίζει την ακυρωτική απόφαση του στο γεγονός ότι η διοίκηση επικατέστη από τη μία διαφορετικές αξιολογήσεις και από την άλλη ίδιες αιτιολογίες για την αναστολή. Εκτός από το νομικό έρεισμα που εντοπίζει το δικαστήριο, η υπόθεση έχει ενδιαφέρον, καθώς αναδεικνύει τα προβλήματα που προκαλεί η έλλειψη θεσμικής θωράκισης περιοχών και η αμφίβολη νομιμότητα προσπάθειας της διοίκησης να καλύψει, έστω προσωρινά, τα κενά που δημιουργεί αυτή η καθυστέρηση. Στο κείμενο που κατέθεσε το WWF Ελλάς για το σχέδιο π.δ. τονίζεται η ανάγκη προστασίας της περιοχής αυτής.³²⁸

³¹⁹ Δήμος Πρεσπών κ.α. (2017, 17 Φεβρουαρίου). *Ιστορική η πρώτη σύναψη διεθνούς συμφωνίας σε συνοριακή προστατευόμενη περιοχή της Ελλάδας* [κοινό δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/news/1918-2017-02-17-10-24-45>.

³²⁰ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 30 Σεπτεμβρίου). Χαρακτηρισμός της χερσαίας περιοχής του δάσους Δαδιάς, Λευκίμης, Σουφλίου ως Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς, Λευκίμης, Σουφλίου, καθορισμός ζωνών προστασίας αυτού, χρήσεων, όρων και περιορισμών. Ανακτήθηκε από <http://www.opengov.gr/minenv/?p=8075>.

³²¹ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016). Εισηγητική Έκθεση του Σχεδίου Προεδρικού Διατάγματος «Χαρακτηρισμός της χερσαίας περιοχής του δάσους Δαδιάς – Λευκίμης – Σουφλίου ως Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς – Λευκίμης – Σουφλίου, καθορισμός ζωνών προστασίας αυτού, χρήσεων, όρων και περιορισμών. Ανακτήθηκε από http://www.opengov.gr/minenv/wp-content/uploads/downloads/2016/09/eisigitiki_ekthesi.pdf.

³²² WWF Ελλάς. (2016, Οκτώβριος). Εθνικό Πάρκο Δάσους Δαδιάς–Λευκίμης–Σουφλίου: Συμμετοχή στη δημόσια διαβούλευση. Ανακτήθηκε από https://www.wwf.gr/images/pdfs/2016Oct_PD_Dadias_WWFGGr.pdf.

³²³ Επιτροπή Φύση 2000. (2017 Ιανουάριος). Διατύπωση σύμφωνης γνώμης επί του σχεδίου ΠΔ «...Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς –Λευκίμης –Σουφλίου...». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/1hZiD8>.

³²⁴ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017). Δημόσια Διαβούλευση «Δημόσια Διαβούλευση για τον Καθορισμό Ζωνών προστασίας του υγροτόπου Ψάθας του Δήμου Μάνδρας Ειδικής Διαβούλευσης και όρων και περιορισμών δόμησης αυτού». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/ResmPn>.

³²⁵ ΣτΕ (Ε΄ Τμ) 527/2017.

³²⁶ Υπουργική απόφαση 20527/18.04.2016 «Αναστολή χορήγησης οικοδομικών αδειών και εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών στην περιοχή υγροτόπου Ψάθας του Δήμου Βιλίων– Ειδικής Διαβούλευσης και όρων και περιορισμών δόμησης αυτού». (ΑΑΠ 75).

³²⁷ Υπουργική απόφαση 13847/27.03.2015 «Αναστολή χορήγησης οικοδομικών αδειών και εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών στις περιοχές των ορεινών όγκων Πάστρας, Πατέρα, Κιθαιρώνα και Γερανείων της Δυτικής Αττικής». (ΑΑΠ 68).

³²⁸ WWF Ελλάς. (2017, 19 Ιουνίου). Δημόσια Διαβούλευση για τον Καθορισμό Ζωνών προστασίας του υγροτόπου Ψάθας του Δήμου Μάνδρας Ειδικής Διαβούλευσης και όρων και περιορισμών δόμησης αυτού.

Σε αντίθεση με την περίπτωση της Ψάθας, στην περίπτωση του Δέλτα Αξιού, το σχετικό π.δ. δεν έχει προχωρήσει, παρά την αναβλητική απόφαση του ΣτΕ 642/2015 αλλά και την ακυρωτική απόφαση για την κ.υ.α. του Εθνικού Πάρκου Δέλτα Αξιού, Λουδία, Αλιάκμονα³²⁹ που ακολούθησε. Επιχειρώντας ωστόσο να διασφαλίσει την περιοχή και να αποτρέψει περαιτέρω υποβάθμιση, το ΥΠΕΝ εξέδωσε απόφαση αναστολής έκδοσης οικοδομικών αδειών και εκτέλεση εργασιών ισχύος ενός έτους³³⁰, η οποία έληξε και στη συνέχεια παρατάθηκε για έναν ακόμη χρόνο.³³¹

Αντίστοιχα, δεν έχει προχωρήσει ούτε το π.δ. για την περίπτωση του Εθνικού Πάρκου Στροφυλιάς-Κοτυχίου, για την οποία σε συνέχεια της αναβλητικής απόφασης,³³² το ΣτΕ εξέδωσε και ακυρωτική απόφαση³³³. Για αυτή την περιοχή ωστόσο δεν έχει εκδοθεί σχετική υπουργική απόφαση προσωρινής προστασίας της περιοχής.

Τον Σεπτέμβριο 2017 προχώρησε το ΣτΕ³³⁴ και σε ακύρωση της κ.υ.α. για την περιοχή προστασίας της φύσης στενών και εκβολών των ποταμών Αχέροντα και Κалаμά.

Μετά από αυτές τις αποφάσεις, ανέρχεται πλέον σε οκτώ ο αριθμός των υπουργικών αποφάσεων που έχουν ακυρωθεί, ακριβώς 10 χρόνια μετά την πρώτη ακυρωτική απόφαση της Παμβώτιδας που κατέδειξε την ανάγκη ενίσχυσης της θεσμικής κατοχύρωσης των προστατευόμενων περιοχών. Από τότε, η ουσιαστική πρόοδος στην θωράκιση των προστατευόμενων περιοχών είναι πολύ αργή, καθώς ενώ διαμορφώνονται και σε κάποιες περιπτώσεις παρουσιάζονται σχέδια π.δ., η τελική επεξεργασία καθυστερεί και δεν ολοκληρώνονται, αφήνοντας τις περιοχές σε καθεστώς θεσμικής εκκρεμότητας. Για τις περισσότερες περιοχές πλέον η βάση προστασίας θα πρέπει να αναζητηθεί στο υπόλοιπο εθνικό, ενωσιακό και διεθνές δίκαιο, μέχρι τουλάχιστον να βγουν προσωρινές αποφάσεις προστασίας ή το ΥΠΕΝ να επισπεύσει την προώθηση των π.δ.

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι όπως και άλλες φορές που το αρμόδιο υπουργείο έχει θέσει σε διαβούλευση σχέδια π.δ., πολλές φορές πιέζοντας όσο το δυνατό περισσότερο τους εμπλεκόμενους φορείς να εκφράσουν το συντομότερο την άποψή τους, τα σχέδια π.δ. που είχαν τεθεί σε διαβούλευση την προηγούμενη χρονιά (Σαμαριά – Λευκά Όρη και Ροδόπη), προχωράνε με πολύ αργούς ρυθμούς. Έτσι ενώ προωθήθηκαν στην Επιτροπή Φύση 2000, η οποία ολοκλήρωσε την απαραίτητη γνωμοδότηση επί των σχεδίων αυτών τον Ιανουάριο 2017, ακόμα εκκρεμεί η επεξεργασία τους από το ΥΠΕΝ. Αντίστοιχα εκκρεμεί και η ολοκλήρωση του π.δ. του Ολύμπου παρά τις διαβεβαιώσεις ότι επρόκειτο ήδη από τον Σεπτέμβριο 2016 να έχει προωθηθεί στο Συμβούλιο της Επικρατείας προς επεξεργασία.³³⁵ Υπενθυμίζεται ότι το σχέδιο π.δ. του Ολύμπου είχε τεθεί σε διαβούλευση το 2011.

Οι περιοχές της Σαμαριάς –Λευκών Ορέων και Ολύμπου έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα της UNESCO για τον Άνθρωπο και τη Βιόσφαιρα (Man and Biosphere/MAB). Λόγω της ανεπαρκούς θεσμικής προστασίας και διαχείρισης τους κινδύνευαν να αποπεμφθούν από το πρόγραμμα αυτό. Παρά το γεγονός ότι στην πράξη δεν έχει ακόμη αλλάξει κάτι για τις δύο αυτές περιοχές ο κίνδυνος αυτός απομακρύνθηκε με την απόφαση της 29^{ης} συνάντησης του Διεθνούς Συντονιστικού Συμβουλίου του

³²⁹ ΣτΕ (Ε' Τμ.) 1705/2016.

³³⁰ Υπουργική απόφαση 32639/14.7.2016 «Αναστολή έκδοσης οικοδομικών αδειών και εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών στις περιοχές του δικτύου Natura 2000 με κωδικό GR1220002 «Δέλτα Αξιού – Λουδία – Αλιάκμονα – Ευρύτερη περιοχή – Αξιούπολη», με κωδικό GR1220010 «Δέλτα Αξιού – Λουδία – Αλιάκμονα – Αλυκή Κίτρους» και με κωδικό GR1250004 «Αλυκή Κίτρους – Ευρύτερη περιοχή». (ΑΑΠ 161), όπως τροποποιήθηκε με την υ.α. 135/2017 «Τροποποίηση της υπ' αριθ. 32639/14-7-2016 κοινής υπουργικής απόφασης με θέμα «Αναστολή έκδοσης οικοδομικών αδειών και εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών στις περιοχές του δικτύου Natura 2000 με κωδικό GR1220002 «Δέλτα Αξιού – Λουδία – Αλιάκμονα – Ευρύτερη περιοχή – Αξιούπολη», με κωδικό GR1220010 «Δέλτα Αξιού – Λουδία – Αλιάκμονα – Αλυκή Κίτρους» και με κωδικό GR1250004 «Αλυκή Κίτρους – Ευρύτερη περιοχή» (ΑΑΠ 161)» (ΑΑΠ 3).

³³¹ Υπουργική απόφαση 34315/01.08.2017 «Παράταση αναστολής έκδοσης οικοδομικών αδειών και εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών στις περιοχές του δικτύου Natura 2000 με κωδικό GR1220002 «Δέλτα Αξιού – Λουδία – Αλιάκμονα – Ευρύτερη περιοχή – Αξιούπολη», με κωδικό GR1220010 «Δέλτα Αξιού – Λουδία – Αλιάκμονα – Αλυκή Κίτρους» και με κωδικό GR1250004 «Αλυκή Κίτρους – Ευρύτερη περιοχή» (Δ' 176).

³³² ΣτΕ (Ε' Τμ.) 534/2015.

³³³ ΣτΕ (Ε' Τμ.) 1671/2016.

³³⁴ ΣτΕ (Ε' Τμ.) 2296/2017.

³³⁵ Απάντηση σε ερώτηση και αναφορά βουλευτών του Αναπληρωτή Υπουργού Γιάννη Τσιρώνη 957/15.9.2016. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/iDdpvB>.

MAB, που πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι τον Ιούνιο 2017.³³⁶ Το ΥΠΕΝ παρουσιάζοντας τα σχέδια των π.δ. και παρέχοντας διαβεβαιώσεις για τη συνεχιζόμενη λειτουργία των αντίστοιχων για τις δύο περιοχές φορέων διαχείρισης έπεισε, προς το παρόν, τους αξιολογητές ότι οι δύο περιοχές πληρούν τα κριτήρια του προγράμματος της UNESCO.

Η μόνη περίπτωση που προχώρησε ως προς την θεσμοθέτησή της είναι αυτή του υγρότοπου Βουρκάρι Μεγάρων για το οποίο εκδόθηκε π.δ. χαρακτηρισμού ως περιφερειακό πάρκο.³³⁷ Η πράξη αυτή είναι σημαντική για την προστασία μιας σημαντικής υδροτοπικής περιοχής, κοντά στην πρωτεύουσα την χώρας, που κατάφερε να διατηρήσει τα χαρακτηριστικά της παρά τις πιέσεις που δέχθηκε από βιοτεχνική και βιομηχανική δραστηριότητα που αναπτύχθηκε στην περιοχή και την υποβάθμιση που υπέστη λόγω της αδιαφορίας των αρμόδιων αρχών. Η βάση για τον χαρακτηρισμό της περιοχής αυτής είναι το Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας-Αττικής.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΘΕΣΜΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ			
Περιοχή	Πράξη χαρακτηρισμού	Ακυρωτικές αποφάσεις	Άλλες αποφάσεις
Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου	π.δ. της 1/22.12.1999 (Δ'906) και τροποποίηση π.δ. της 29.10/27.11.2003 (Δ'1272)		ΣτΕ 3067/2001, 2601-3/2001, 3242-3/2005 και ΔΕΕ C-103/00
Εθνικό Πάρκο Σχινιά – Μαραθώνα	π.δ. της 22.6/3.7.2000 (Δ'395)		ΣτΕ 1319/2001
Υγρότοποι και ακτή Ψαλιδίου του Δήμου Κω	π.δ. της 4/6.7.2006 (Δ'571)		
Τζουμέρκα	π.δ. 9/12.2.2009 (Δ'49)		
Περιοχή Προστασίας της Φύσης Λίμνης Καστοριάς	π.δ. της 14/19.6.2012 (ΤΑΑΠΘ 226)		
Παμβώτιδα	κ.υ.α. 22943/5.6.2003 (ΦΕΚ)	ΣτΕ (Ε'Τμ.) 3595/2007	
Εθνικό Πάρκο Λιμνών Κορώνειας – Βόλβης	κ.υ.α. 6919/11.2.2004 (Δ'248) και τροποποίηση κ.υ.α. 39542/12.08.2008 (ΤΑΑΠΘ 441)	ΣτΕ (Ε'Τμ.) 2036/2015	ΔΕΕ (C-517/11)
Εθνικό Πάρκο Δέλτα Έβρου	κ.υ.α. 4110/29.1.2007 (Δ'102)	ΣτΕ (Ε'Τμ.) 3290/2009	
Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	κ.υ.α. 44549/17.10.2008 (Δ'497)	ΣτΕ (Ε'Τμ.) 5455/2012	
Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφιλιάς	κ.υ.α. 12365/17.3.2009 (Δ'159)	ΣτΕ (Ε'Τμ.) 1671/2016 σε συνέχεια της αναβλητικής απόφασης ΣτΕ (Ε'Τμ.) 534/2015	
Εθνικό Πάρκο Δέλτα Αξιού Λουδία Αλιάκμονα	κ.υ.α. 12966/23.3.2009 (ΤΑΠΠΘ 220)	ΣτΕ (Ε'Τμ.) 1705/2016 σε συνέχεια της αναβλητικής απόφασης ΣτΕ (Ε'Τμ.) 642/2015	
Περιοχή Προστασίας της Φύσης Στενών και εκβολών των ποταμών Αχέροντα και Κалаμά	κ.υ.α. 36427/23.03.2009 (Δ'396)	ΣτΕ (Ε'Τμ.) 2296/2017 σε συνέχεια της αναβλητικής απόφασης ΣτΕ (Ε'Τμ.) 3959/2015	
Εθνικό Πάρκο Χελμού Βουραϊκού	κ.υ.α. 40390/1.10.09 (Δ'446)	ΣτΕ (Ε'Τμ.) 808/2014	
Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο	κ.υ.α. 23537/06.05.2003		

³³⁶ UNESCO. (2017). Διεθνές Συντονιστικό Συμβούλιο του MAB 2017. Draft Report. (SC-17/CONF.229/15). Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/42wfeF>.

³³⁷ Προεδρικό διάταγμα «Χαρακτηρισμός του υγρότοπου Βουρκάρι Μεγάρων (Ν. Αττικής) ως Περιφερειακού Πάρκου και καθορισμός ζωνών προστασίας, χρήσεων γης και όρων και περιορισμών δόμησης, καθώς και μέτρων προστασίας και διαχείρισης.» (ΦΕΚ ΑΑΠ 72/31.03.2017).

Αλοννήσου - Β. Σποράδων	(Δ'621)		
Εθνικό Πάρκο Β. Πίνδου (Εθνικών Δρυμών Βίκου - Αώου και Πίνδου)	κ.υ.α. 23069/31.05.2005 (Δ'639)		
Εθνικό Πάρκο Λιμνοθάλασσας Μεσολογίου	κ.υ.α. 22306/26.05.2006 (Δ'477)		ΔΕΕ C-166/04
Εθνικό Πάρκο υγρότοπου Κερκίνης	κ.υ.α. 42699/19.10.2006 (ΤΑΑΠΘ 98)		
Εθνικό Πάρκο Δάσους Δαδιάς- Λευκίμης- Σουφλίου	κ.υ.α. 35633/30.08.2006 (Δ'911)		
Εθνικό Πάρκο Υγρότοπων Αμβρακικού	κ.υ.α. 11989/14.03.2008 (Δ'123)		
Εθνικό Πάρκο Δρυμού Πρεσπών	κ.υ.α. 28651/09.09.2009 (Δ'302)		
Εθνικό Πάρκο Οροσειράς Ροδόπης	κ.υ.α. 40379/1.10.09 (Δ'445), κ.υ.α. 61762/11.12.2012 (ΑΑΠ 406), κ.υ.α. 56270/3.12.2014 (ΑΑΠ 381) άρθ. 28 ν. 4351/4.12.2015 (Α'164)		
Κάρλας Μαυροβουνίου – Κεφαλόβρυσου Βελεστίνου	Εκκρεμεί		
Εθνικός Δρυμός Ολύμπου	Εκκρεμεί		
Εθνικός Δρυμός Σαμαριά	Εκκρεμεί		
Εθνικός Δρυμός Παρνασσού	Εκκρεμεί		
Εθνικός Δρυμός Οίτης	Εκκρεμεί		
Εθνικός Δρυμός Αίνου	Εκκρεμεί		
Εθνικός Δρυμός Πάρνηθας	Εκκρεμεί, ωστόσο, ισχύει π.δ./2007 (Δ' 336)		ΣτΕ 3497-3502/2007, 3506-3515/2010, 2880/2012, 5403/2012
Βιότοποι οχιάς Μήλου	κ.υ.α. 49567/01.12.2006 (Δ'1071) / Αντικατάσταση από άρθ. 42 παρ. 24 ν. 4030/22.11.2011 (Α'249)		ΔΕΕ C-518/04
Όρος Πάρνωνας και Υγρότοπος Μούστου	κ.υ.α. 33999/03.08.2010 (ΤΑΑΠΘ 353) / Παράταση υ.α. 24817/16.04.2013 (ΤΑΑΠΘ 156)		
Όρος Υμηπτός	π.δ. της 14/16.6.2011 (Δ'187)	ΣτΕ 2355-2361/2017	ΣτΕ 2997/2014, Σχετική απόφαση ΔΕΕ C-473/14
Κυπαρισσιακός	υ.α. 25794/20.5.2016 (Δ'141)		ΔΕΕ C-504/14

Ενώ το ΥΠΕΝ έχει ξεκινήσει, έστω και με καθυστερήσεις, τη διαδικασία για την κατοχύρωση πολλών εθνικά προστατευόμενων περιοχών, έχοντας ήδη προχωρήσει με την επεξεργασία σχεδίων διαταγμάτων, τις διαδικασίες διαβούλευσης, οι διαδικασίες παραμένουν εκκρεμείς.

Αντίθετα το υπουργείο προωθεί έργο κόστους περίπου 17 εκατ. ευρώ για την εκ νέου εκπόνηση ειδικών περιβαλλοντικών μελετών (ΕΠΜ), νέων σχεδίων προεδρικών διαταγμάτων και στη συνέχεια σχεδίων διαχείρισης για όλες τις περιοχές Natura 2000. Το έργο αυτό που είχε ανακοινωθεί και από

τον προηγούμενο αναπληρωτή Υπουργό Περιβάλλοντος³³⁸ έχει πλέον ενταχθεί στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Υποδομές Μεταφορών και Περιβάλλοντος 2014-2020»³³⁹ και στις αρχές Οκτωβρίου ανακοινώθηκε η προκήρυξη του σχετικού διαγωνισμού³⁴⁰.

Πρόκειται για ένα χρονοβόρο έργο, ο σχεδιασμός του οποίου προκαλεί σοβαρούς προβληματισμούς. Ενδεικτική είναι η απάντηση των αρμόδιων υπηρεσιών του ΥΠΕΝ σε σχετικό αίτημα πληροφοριών που υπέβαλε το WWF Ελλάς, στο οποίο αναφέρεται ότι «[δ]εν είναι σε γνώση μας [του ΥΠΕΝ] ο ακριβής αριθμός των ΕΠΜ, δεδομένου ότι η πλειονότητα από αυτές ανατέθηκε από άλλους φορείς, πλην της υπηρεσίας. Υπολογίζουμε, κατά προσέγγιση, ότι θα πρέπει να έχουν εκπονηθεί περίπου 90 ΕΠΜ το χρονικό διάστημα από το 1986 μέχρι σήμερα. Εξ όσων γνωρίζουμε, 33 ΕΠΜ ανατέθηκαν στο πλαίσιο του Β' ΚΠΣ (1994-1999), 1 ΕΠΜ στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ (2000-2006) και 30 ΕΠΜ στο πλαίσιο του προγράμματος LIFE NATURE περίπου την ίδια χρονική περίοδο.»³⁴¹

Σε διευκρινιστικό αίτημα σχετικά με τον ακριβή κατάλογο των μελετών που έχουν μέχρι σήμερα εκπονηθεί, το ΥΠΕΝ δεν έχει προς το παρόν απαντήσει. Ωστόσο, ανεπίσημα ο αριθμός των ΕΠΜ που έχουν ολοκληρωθεί είναι αρκετά μεγαλύτερος από 100. Συνεπώς, θα έπρεπε να διερωτηθεί κάποιος γιατί προκηρύσσονται εκ νέου ΕΠΜ για όλη τη χώρα ενώ οι υπηρεσίες του ΥΠΕΝ έχουν ήδη στη διάθεση τους εγκεκριμένες ή όχι, πολλές ειδικές περιβαλλοντικές μελέτες, οι περισσότερες εκ των οποίων έχουν εκπονηθεί με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά τις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους.

Το γεγονός ότι υπάρχουν ώριμες ΕΠΜ παραδέχεται και ο ίδιος ο Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας σε απάντηση σε ερώτηση της Βουλευτή Χανίων σχετικά με το Ελαφονήσι, για το οποίο έχει ήδη εκπονηθεί ΕΠΜ από το 2009.³⁴² Από την απάντηση διαφαίνεται ότι στο εν λόγω έργο η περίπτωση της συγκεκριμένης περιοχής είναι διαφορετική «καθώς υπάρχει ήδη η Μελέτη για το Ελαφονήσι, αυτή θα επικαιροποιηθεί και θα θεσμοθετηθεί άμεσα, χωρίς να περιμένουμε να ολοκληρωθούν οι υψόλοιτες». Από τη μία είναι θετικό ότι ο ίδιος ο υπουργός αναγνωρίζει την ανάγκη αξιοποίησης προηγούμενων εργασιών, όπως και ότι θεωρεί ότι η κάθε περιοχή θα πρέπει να εξεταστεί προσεκτικά. Συνεπώς, αναφορικά με τον σχεδιασμό του έργου θα πρέπει να διευκρινιστεί το σκεπτικό με το οποίο ομαδοποιούνται όλες οι περιοχές Natura 2000 σε 23 περιοχές, με βάση διοικητικά κριτήρια και μεγέθους έκτασης – προφανώς και κόστους – αντί οικολογικών ή άλλων κριτηρίων. Από την άλλη, δημιουργείται το ερώτημα αν το ίδιο σκεπτικό ισχύει και για όλες τις υψόλοιτες περιοχές για τις οποίες έχει εκπονηθεί ΕΠΜ. Εάν υπάρχει αυτή τη δυνατότητα άμεσης θεσμοθέτησης αυτών των περιοχών, γιατί δεν έχει ήδη γίνει τόσα χρόνια; Και γιατί δεν προχωράει η θωράκιση άλλων περιοχών, για τις οποίες το ΥΠΕΝ όχι μόνο έχει εγκρίνει τις ΕΠΜ, αλλά έχει προχωρήσει και σε σχέδιο π.δ;

Επιπλέον, η απάντηση του υπουργού λαμβάνει ως δεδομένη την ανάγκη εκπόνησης ΕΠΜ και έκδοσης π.δ. χαρακτηρισμού για όλες τις περιοχές Natura. Θα πρέπει να διευκρινιστεί και αυτό το σκεπτικό του υπουργείου, καθώς οι περιοχές Natura 2000 έχουν ήδη ενταχθεί στο εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών βάσει των προβλέψεων του νόμου για τη βιοποικιλότητα. Παρόλο που η θωράκιση τους δεν θεωρείται πλήρης, η εκκρεμότητα συνίσταται στον καθορισμό των στόχων διατήρησης για την κάθε περιοχή και τον ορισμό μέτρων διαχείρισης μέσω σχεδίου διαχείρισης για

³³⁸ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 19 Μαΐου). Τοποθέτηση του Αν. Υπουργού Περιβάλλοντος, Γιάννη Τσιρώνη, στην κοινή Συνέντευξη Τύπου του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, και του ΥΠΕΝ. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/s5tsDe>.

³³⁹ Αποφ. Ειδικής Γραμματέως Διαχείρισης Τομεακών ΕΠ ΕΠΤΑ και ΤΑ 15170/12.12.2016 Ένταξη της Πράξης «Εκπόνηση ΕΠΜ, σχεδίων ΠΔ και Σχεδίων Διαχείρισης για τις περιοχές του Δικτύου Natura 2000, σε όλη τη χώρα πλην των Περιφερειών Νοτίου Αιγαίου και Στερεάς Ελλάδας» με Κωδικό ΟΠΣ 5001198 στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2014-2020» (ΑΔΑ 78184653Ο7-ΥΦΒ) και 15170/12.12.2016 «Ένταξη της Πράξης «Εκπόνηση ΕΠΜ, σχεδίων ΠΔ και Σχεδίων Διαχείρισης για τις περιοχές του Δικτύου Natura 2000, στις Περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου και Στερεάς Ελλάδας» με Κωδικό ΟΠΣ 5001223 στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2014-2020» (ΑΔΑ 641Κ4653Ο7-ΔΦΔ).

³⁴⁰ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Οκτώβριος). Διακηρύξεις, Κατακυρώσεις, Αναθέσεις Δημοσίων Συμβάσεων Έργων. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/gTvvVX>.

³⁴¹ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Τμήμα Βιοποικιλότητας και Προστατευόμενων Περιοχών. (2017, 30 Ιανουαρίου). Αίτημα χορήγησης στοιχείων ΕΠΜ ως περιβαλλοντικών πληροφοριών. (Αρ. Πρωτ. 2229/77).

³⁴² Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, 1 Σεπτεμβρίου). «ΥΠΕΝ Γ. Σταθάκης: Άμεσα οι Περιβαλλοντικές Μελέτες για το Δίκτυο Natura» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/L1ya5A>.

την κάθε περιοχή και όχι πράξεων χαρακτηρισμού και τεκμηρίωσης της ανάγκης αυτού του χαρακτηρισμού μέσω της εκπόνησης ΕΠΜ.

Η βασική και επείγουσα ανάγκη για τις περιοχές Natura 2000, όπως σημειώθηκε και στην αντίστοιχη ενότητα προηγουμένως είναι ο καθορισμός των στόχων διατήρησης και η έγκριση σχεδίων διαχείρισης για την κάθε περιοχή Natura 2000 και συνεπώς θα πρέπει να δοθεί άμεση προτεραιότητα σε αυτό το σκέλος του συγκεκριμένου έργου. Για τις περιοχές αυτές, συνεπώς, που δεν διαφαίνεται ανάγκη χαρακτηρισμού των περιοχών επιπλέον ως εθνικών πάρκων, περιοχών απόλυτης προστασίας ή περιοχών προστασίας της φύσης, θα πρέπει να διευκρινιστεί γιατί προωθείται η εκπόνηση ειδικών μελετών περιβαλλοντικών μελετών. Ο νόμος προβλέπει ότι εφόσον απαιτείται οριοθέτηση χρήσεων γης, δραστηριοτήτων και ειδικών όρων δόμησης τότε πράγματι απαιτείται π.δ. αλλά όχι π.δ. χαρακτηρισμού με βάση το άρθρο, το οποίο προϋποθέτει ειδικές περιβαλλοντικές μελέτες αλλά ειδικής έκθεσης.³⁴³ Για τις περιοχές εκείνες για τις οποίες υπάρχει η ανάγκη επιπλέον χαρακτηρισμού ως εθνικά προστατευόμενες περιοχές θα πρέπει να προκριθούν, να αξιοποιηθούν ή και να επικαιροποιηθούν όπου είναι απαραίτητο οι υφιστάμενες ΕΠΜ προχωρώντας σε επικαιροποίησης όπου είναι απαραίτητο, πράγματι, χωρίς να αναμένουν την εκπόνηση ενός έργου για το σύνολο των περιοχών Natura 2000 της χώρας.

Τέλος, δεδομένου του σκεπτικού του πρακτικού επεξεργασίας του ΣτΕ σχετικά με το π.δ. για τον Κυπαρισσιακό Κόλπο (βλ. παρακάτω), καθώς και την απόφαση του ΣτΕ για τον Υμηττό (βλ. παρακάτω) και την ανάγκη κάλυψης και των απαιτήσεων για στρατηγικές μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, αναρωτιέται κανείς αν ο σχεδιασμός του έργου πρόκειται να τροποποιηθεί ώστε να καλύπτει τις απαιτήσεις που έθεσε το ανώτατο δικαστήριο.

Υμηττός: Τον Μάρτιο 2017 συζητήθηκε η υπόθεση του Υμηττού στο ΣτΕ.³⁴⁴ Ακολουθώντας την ερμηνεία του ΔΕΕ, σχετικά με την ανάγκη εκπόνησης στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΣΜΠΕ), το ΣτΕ ακύρωσε εν μέρει το διάταγμα του 2011 λόγω της πλημμελούς διαδικασίας που ακολουθήθηκε στα τμήματα του βουνού που αφορούσαν δήμους που είχαν προσφύγει κατά του π.δ.³⁴⁵ Συγκεκριμένα, το ΣτΕ έκρινε ότι δεν ακολουθήθηκε η διαδικασία της στρατηγικής εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Η μερική ακύρωση του π.δ. αφορά τα τμήματα του Υμηττού που εμπίπτουν στα όρια των δήμων Βάρης-Βούλας-Βουλιαγμένης, Γλυφάδας, Ελληνικού-Αργυρούπολης, Παιανίας-Γλυκών Νερών, Παπάγου-Χολαργού, Ηλιούπολης και Κρωπίας. Ως αποτέλεσμα, ενώ για το μεγαλύτερο μέρος του βουνού πλέον ισχύει το παλαιότερο π.δ. του Υμηττού,³⁴⁶ για κάποια άλλα τμήματα, δηλαδή αυτά που εμπίπτουν στα όρια των Δήμων Αγίας Παρασκευής, Αθηναίων, Βύρωνα, Ζωγράφου και Καισαριανής θα εξακολουθεί να ισχύει το π.δ. του 2011.

Παρά τον χρόνο που είχε η διοίκηση να προετοιμαστεί για την απόφαση αυτή, ακόμη δεν έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία της ΣΜΠΕ, αν και τη μελέτη ανέθεσε η Διεύθυνση Σχεδιασμού, Μητροπολιτικών, Αστικών και Περιαστικών Περιοχών του ΥΠΕΝ πέρυσι το καλοκαίρι. Συνεπώς το βουνό προς το παρόν μένει απροστάτευτο. Με δεδομένο ότι όσοι επιδιώκουν την περαιτέρω υποβάθμιση και αστικοποίηση του βουνού, που έχει στο σύνολο του ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000, δεν θα αργούσαν να αξιοποιήσουν το νομικό κενό που δημιουργήθηκε μετά τις αποφάσεις του ΣτΕ, απαραίτητη ήταν η απόφαση του ΥΠΕΝ σχετικά με την αναστολή έκδοσης εγκρίσεων δόμησης, αδειών δόμησης και εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών στις περιοχές του βουνού όπου πλέον δεν θα ισχύει το π.δ.³⁴⁷ Αντίστοιχα, αναμένεται και σχετική απόφαση που θα αφορά την απαγόρευση της

³⁴³ Άρθρο 8 παρ. 7 ν. 3937/2011 «για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (Α' 60).

³⁴⁴ Προεδρικό διάταγμα «Καθορισμός μέτρων προστασίας της περιοχής όρους Υμηττού και των Μητροπολιτικών Πάρκων Γουδή-Ιλισίων» (ΦΕΚ Δ' 187/ 2011)

³⁴⁵ ΣτΕ (Ολομ.) 2355-2361/2017

³⁴⁶ Προεδρικό διάταγμα «περί καθορισμού ζωνών ρυθμίσεως και προστασίας της περιοχής του όρους Υμηττού» (Δ' 544/1978).

³⁴⁷ Υπουργική απόφαση 40399/29.09.2017. Αναστολή έκδοσης εγκρίσεων δόμησης, αδειών δόμησης και εκτέλεσης οικοδομικών εργασιών σε τμήμα της περιοχής του ορεινού όγκου του Υμηττού (Ν. Αττικής) (ΦΕΚ ΑΑΠ 229)

θήρας και ενδέχεται να χρειαστεί η λήψη πρόσθετων μέτρων για τη ρύθμιση άλλων δραστηριοτήτων που δεν καλύπτονται πλέον από το προστατευτικό πλαίσιο του π.δ.

Τα μέτρα ήταν ιδιαίτερα επιτακτικά, δεδομένων των αντιφατικών μηνυμάτων της πολιτείας για το μέλλον του βουνού καθώς και των μητροπολιτικών πάρκων Γουδή-Ιλισίων τα οποία αποτελούν τη φυσική προέκταση του Υμηττού στην πόλη. Σε συνάντηση του Πρωθυπουργού Αλέξη Τσίπρα με τον Δήμαρχο Αθηναίων Γιώργο Καμίνη συζητήθηκε από τη μία η δημιουργία πάρκου με φορέα διαχείρισης στο Πάρκο Γουδή και από την άλλη εξετάστηκε η εγκατάσταση του γηπέδου του Παναθηναϊκού σε κοντινή έκταση³⁴⁸. Το σενάριο αυτό προκάλεσε την αντίδραση πολλών φορέων³⁴⁹ που τόνισαν την ασυμβατότητα της πρότασης αυτής με το π.δ. του Υμηττού καθώς και το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας Αττικής³⁵⁰. Μετά την απόφαση του ΣτΕ σημειώνεται ότι για το μεγαλύτερο μέρος των μητροπολιτικών πάρκων ισχύει το π.δ. του 2011.

Διοίκηση και λειτουργία εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών: Ενώ το ουσιαστικό ζήτημα της διοίκησης και της λειτουργίας του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών βρίσκεται ακόμη σε εκκρεμότητα, το ΥΠΕΝ εξασφάλισε για άλλη μία χρονιά τη λειτουργία των φορέων διαχείρισης.

Η παράταση λειτουργίας κατατέθηκε στη Βουλή λίγο πριν την εκπνοή του 2016, ως άρθρο σε νόμο του ΥΠΕΝ, αντί των εκτάκτων τροπολογιών που είχαν κατατεθεί σε προηγούμενα χρόνια. Η παράταση ψηφίστηκε³⁵¹ και βασικοί πόροι για τη λειτουργία των φορέων ύψους 7,8 εκατ. ευρώ εξασφαλίστηκαν για άλλη μία χρονιά από το Πράσινο Ταμείο³⁵². Η εν λόγω διάταξη τροποποίησε το άρθρο του ν. 4109/2013 (Α' 16), αντικαθιστώντας προηγούμενες τροποποιήσεις που είχαν παρατείνει τη λειτουργία των φορέων ώστε να εξασφαλιστεί η υλοποίηση των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων της περιόδου 2007-2013, τα οποία αποτελούσαν μέχρι τότε τη βασική πηγή χρηματοδότησης των φορέων διαχείρισης. Η νέα παράταση μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2017 έχει ως στόχο την εξασφάλιση ολοκλήρωσης των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων της περιόδου 2014-2020, παρόλο που δεν είναι πολλοί οι φορείς που υλοποιούν τέτοια έργα πιθανά όμως αφήνοντας ένα παράθυρο για περαιτέρω παράταση της λειτουργίας των φορέων αν η προετοιμασία του νέου συστήματος διοίκησης των περιοχών δεν προχωρήσει έγκαιρα.

Κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς συνέχισαν να εκδίδονται αποφάσεις ανανέωσης ή επανασυγκρότησης διοικητικών συμβουλίων φορέων διαχείρισης. Οι αποφάσεις αυτές ήταν απαραίτητες για τη λειτουργία των φορέων, και αφορούν κυρίως την αλλαγή μελών, τα οποία πλέον δεν ανήκαν στις υπηρεσίες, τους φορείς ή τις οργανώσεις που τους είχαν ορίσει ως εκπροσώπους τους. Παρόλ' αυτά σημαντικά είναι τα προβλήματα που εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν οι φορείς είτε αυτά προέρχονται από καθυστερήσεις πληρωμών είτε από διάφορα διοικητικά κωλύματα που προκύπτουν λόγω του ασταθούς καθεστώτος τους.

Η ολοκλήρωση του σχεδιασμού της διοίκησης του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών είναι πλέον πιο επείγουσα από ποτέ. Γι' αυτό και θεωρήθηκε σημαντική η συνάντηση εργασίας που οργάνωσε ο Αναπληρωτής Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας στις 14 Δεκεμβρίου 2016.³⁵³ Στη συνάντηση αυτή ανακοινώθηκε η ανάληψη πρωτοβουλίας προετοιμασίας νέου νομοθετικού πλαισίου για τα θέματα προστασίας της φύσης σε συνεργασία με όλους τους φορείς του περιβάλλοντος. Στη συνάντηση και μετέπειτα με έγγραφο της Γενικής Γραμματέως του ΥΠΕΝ ζητήθηκε από τους φορείς διαχείρισης να στείλουν προτάσεις διεύρυνσης της περιοχής ευθύνης τους.

³⁴⁸ ΑΠΕ-ΜΠΕ (2017, 16 Μαρτίου). Πέντε παρεμβάσεις που θα αλλάξουν την όψη της Αθήνας. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/1p6y7M>.

³⁴⁹ ΣΕΠΟΧ, κ.α. (2017, 4 Μαΐου). Κοινή τοποθέτηση επιστημονικών και περιβαλλοντικών φορέων για το Μητροπολιτικό Πάρκο Γουδή και τη χωροθέτηση του γηπέδου του ΠΑΟ [κοινό δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από <http://www.wvf.gr/news/1957-koini-topothetisi-epistimonikon-kai-perivallontikon-foreon-gia-to-mitropolitiko-parko-goudi-kai-ti-xorothetisi-tou-gipedou-tou-pao>.

³⁵⁰ Νόμος 4277/2014 «Νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας Αττικής και άλλες διατάξεις» (Α' 156).

³⁵¹ Άρθρο 16 ν. 4447 «Χωρικός Σχεδιασμός – Βιώσιμη Ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» (Α' 241).

³⁵² Απόφαση Δ.Σ. Πράσινου Ταμείου 113.14/09.12.2016. «Έγκριση χρηματοδότησης Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (ΦΔΠΠ) για το έτος 2017» (ΩΚΥΦ46Ψ844-ΨΧ7).

³⁵³ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 15 Δεκεμβρίου). «Συνάντηση εργασίας για το Εθνικό Σύστημα Διοίκησης και Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/deAmk4>.

Παρά τις εξαγγελίες ωστόσο, καθώς και την ανταπόκριση των φορέων διαχείρισης, η ομάδα εργασίας που καλείται να επεξεργαστεί αυτές τις προτάσεις να ετοιμάσει σχέδιο νόμου για τη διοίκηση των προστατευόμενων περιοχών της χώρας στο πρώτο εξάμηνο του 2017, συγκροτήθηκε τον Ιούλιο 2017 με προθεσμία να τεθεί το σχέδιο νόμου σε διαβούλευση στο τέλος Σεπτεμβρίου.³⁵⁴ Το WWF Ελλάς συμμετέχει στην ομάδα εργασίας εκπροσωπώντας τις περιβαλλοντικές οργανώσεις. Με την καθυστέρηση αυτή χάθηκε πολύτιμος χρόνος επεξεργασίας προηγούμενων προτάσεων, όπως αυτές της Επιτροπής Φύση 2000³⁵⁵, του WWF Ελλάς³⁵⁶ και άλλων φορέων καθώς και των πορισμάτων του σχετικού εθνικού διαλόγου που ολοκληρώθηκε τον Νοέμβριο του 2014. Παρά τον ασφυκτικό χρόνο που η ομάδα εργασίας έχει στη διάθεση της είναι κρίσιμο να παρουσιάσει ένα σχέδιο συστήματος διοίκησης προστατευόμενων περιοχών το οποίο θα είναι πλήρες, συνεκτικό και θα μπορεί να αποτελεί αυτοτελές αλλά αναπόσπαστο τμήμα του συστήματος προστασίας της ελληνικής φύσης. Ατελείς λύσεις θα απαξιώσουν περαιτέρω την έννοια της προστασίας και της διαχείρισης ενώ θα μεταφέρουν στο μέλλον ένα χρόνιο πρόβλημα. Τελικά μπορεί να θέσουν και σε κίνδυνο την ίδια τη φύση.

Περιπτώσεις υποβάθμισης προστατευόμενων περιοχών

ΧΥΤΑ Ζακύνθου: Δυσώδη εξέλιξη είχε φέτος η ιστορία του ΧΥΤΑ της Ζακύνθου. Η ιστορία του ΧΥΤΑ στη θέση Σκοπός, εντός του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου, φαίνεται ότι δεν κλείνει, όπως ακριβώς δεν κλείνει και ο ΧΥΤΑ που έχει κριθεί από το 2000 ως κορεσμένος και εξακολουθούσε να λειτουργεί παράνομα ακόμα και μετά τη λήξη των περιβαλλοντικών όρων το 2006. Ο ΧΥΤΑ τυπικά έκλεισε³⁵⁷ λίγο πριν την εκδίκαση της υπόθεσης στο ΔΕΕ που οδήγησε στην καταδίκη της χώρας³⁵⁸ τον Ιούλιο 2015, λόγω της παράνομης έγκρισης νέων περιβαλλοντικών όρων για τον ΧΥΤΑ το 2011. Παρά ταύτα συνέχισε να λειτουργεί, στην ίδια ακριβώς θέση, λίγο πιο πάνω από την πιο σημαντική παραλία ωτοκίας της χελώνας *Caretta caretta* στη Μεσόγειο. Εκτός από τις εικόνες φορτηγών που αδειάζουν τα σκουπίδια, η λειτουργία του ΧΥΤΑ επιβεβαιώνεται τόσο από αποφάσεις κονδυλίων για τη μεταφορά απορριμμάτων στον ΧΥΤΑ³⁵⁹ όσο και από την εικόνα που κατέγραψε σε αυτοψίες του το Κλιμάκιο Ελέγχου Ποιότητας Περιβάλλοντος (ΚΕΠΠΕ) της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων τον Νοέμβριο 2016 και τον Ιούνιο 2017.

Φέτος η υπόθεση πήρε νέα τροπή, καθώς για το θέμα της διαχείρισης των απορριμμάτων του νησιού δεν έχει δοθεί ούτε μόνιμη ούτε προγραμματίστηκε μεταβατική λύση. Ως εκ τούτου, όταν κάποια στιγμή και για λίγο σταμάτησε πραγματικά να λειτουργεί ο ΧΥΤΑ, μετά από αποκλεισμό πρόσβασης των φορτηγών από κατοίκους και επιχειρηματίες γειτονικής περιοχής και της παραλιακής ζώνης, τα σκουπίδια συσσωρεύονταν στους δρόμους της Ζακύνθου, προκαλώντας κίνδυνο για τη δημόσια υγεία αλλά και δυσφημίζοντας τον δημοφιλή τουριστικό προορισμό.

Η μόνιμη λύση λειτουργίας χώρου υγιεινομικής ταφής υπολειμμάτων (ΧΥΤΥ) στη θέση Λίβας δεν έχει προχωρήσει ακόμα παρά το γεγονός ότι έχει αδειοδοτηθεί και οι όποιες ενστάσεις απορρίφθηκαν από το Συμβούλιο της Επικρατείας.³⁶⁰ Παράλληλα, κατά τη διάρκεια του έτους αναφοράς ανακοινώθηκαν διάφοροι νέοι σχεδιασμοί,³⁶¹ ανατρέποντας προηγούμενους που είχαν προχωρήσει τουλάχιστον όσον

³⁵⁴ Υπουργική απόφαση 29762/05.07.2017. «Συγκρότηση Ομάδας Εργασίας για τη σύνταξη σχεδίου νόμου για το Εθνικό Σύστημα Διοίκησης και Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών». (ΑΔΑ: 7ΧΛ14653Π8-8ΓΙ).

³⁵⁵ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016). Επιτροπή Φύση 2000. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/kIrWh5>.

³⁵⁶ WWF Ελλάς. (2011). Πρόταση για ένα συνεκτικό και αποτελεσματικό σύστημα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/NATURE-policy-reform.pdf>.

³⁵⁷ Απόφαση Περιφερειάρχη Ιονίων Νήσων 10917/2569/4.2.2014 «για επιβολή διοικητικών κυρώσεων σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 1650/1986 «Για την προστασία του περιβάλλοντος», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, στον Φορέα Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων Ζακύνθου για τη λειτουργία του ΧΥΤΑ στο Καλαμάκι Ζακύνθου.» (ΑΔΑ:ΒΙΡΤ7ΛΕ-4ΨΗ).

³⁵⁸ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση της 17ης Ιουλίου 2015, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας., C—600/12.

³⁵⁹ Απόφαση Σύνδεσμου Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων Ν. Ζακύνθου 1127/2017. (ΑΔΑ: 728ΧΟΕ7Μ-ΧΓΟ).

³⁶⁰ ΣτΕ (Ε΄ Τμ) 1394/2015.

³⁶¹ Βλ. ενδεικτικά: Υπουργείο Εσωτερικών (2016, 22 Νοεμβρίου). «Σύσκεψη στο Υπουργείο Εσωτερικών για τη διαχείριση των απορριμμάτων στην Ζάκυνθο». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/AjfqXt>, Υπουργείο Εσωτερικών (2016, 14 Δεκεμβρίου). «Οριστική λύση στο θέμα των απορριμμάτων της Ζακύνθου» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/wi8u9q>, Υπουργείο Εσωτερικών (2017, 13 Απριλίου 13). «Συνομολογήθηκαν τα επόμενα βήματα για την αντιμετώπιση του προβλήματος των απορριμμάτων στη Ζάκυνθο, σε σύσκεψη υπό τον Υπουργό Εσωτερικών» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/qfk2fg>, Υπουργείο Εσωτερικών (2017, 24 Απριλίου). «Σύσκεψη στο Υπουργείο Εσωτερικών για τις επόμενες

αφορά το αδειοδοτικό τους καθεστώς³⁶², και οι προθεσμίες των άμεσων παρεμβάσεων παρέρχονταν πριν καν υπάρξει οποιαδήποτε κινητοποίηση. Τελικά, η λύση που δόθηκε τον Απρίλιο ήταν η υποτιθέμενη προσωρινή τοποθέτηση εντός του ΧΥΤΑ δεματοποιητή απορριμμάτων ώστε να επιλυθεί η προσωρινή κρίση των σωρευμένων σκουπιδιών και να ετοιμαστεί το νησί για τη τουριστική περίοδο. Ο δεματοποιητής υπολειτούργησε και στην πράξη επαναλειτούργησε ο ΧΥΤΑ, όπως είχαν προβλέψει με σχετική τους κοινή παρέμβαση οι περιβαλλοντικές οργανώσεις Αρχέλων, MEDASSET, MOM και WWF Ελλάς³⁶³. Σύμφωνα με την προαναφερόμενη απόφαση, ο δεματοποιητής θα λειτουργούσε στον Σκοπό για διάστημα δύο μηνών και έως την ολοκλήρωση των απαιτούμενων διαδικασιών για την έναρξη μεταβατικής περιόδου στο Λίβα με ειδική περιβαλλοντική αδειοδότηση. Έως σήμερα εκκρεμεί η έναρξη των εργασιών και τα απορρίμματα μεταφέρονται στον ΧΥΤΑ.

Παρακολουθώντας στενά τις εξελίξεις, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κίνησε στο τέλος Απριλίου 2017, νέα διαδικασία κατά της Ελλάδας για μη συμμόρφωση με την απόφαση του ΔΕΕ. Εάν η χώρα παραπεμφθεί τελικά στο ΔΕΕ για δεύτερη φορά, τότε πιθανή είναι η επιβολή προστίμου για τις συνεχόμενες παραβάσεις της χώρας.

Νήσος Χρυσή: Η κατάσταση στη Χρυσή συνεχίζεται να είναι ιδιαίτερα προβληματική. Στο μικρό νησί της Κρήτης που έχει ειδη χαρακτηριστεί ως περιοχή Natura 2000, καταφύγιο άγριας ζωής, τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και φιλοξενεί υγρότοπο που προστατεύεται από το π.δ. του 2012 (ΦΕΚ ΑΑΠ 229/19.6.2012) για τους νησιωτικούς υγροτόπους διαπιστώνεται ότι το θεσμικό πλαίσιο δεν επαρκεί καθώς δεν εφαρμόζεται, δεν ελέγχεται και δεν επιβάλλεται από τις συναρμόδιες υπηρεσίες. Το πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη³⁶⁴ που διαβιβάστηκε στους αρμόδιους υπουργούς και ανακοινώθηκε το καλοκαίρι του 2017 αποκαλύπτει την απερίγραπτη περίπτωση της νήσου Χρυσής όπως την έχει παρακολουθήσει η ανεξάρτητη αρχή από το 2012.

Η ανεξέλεγκτη τουριστική δραστηριότητα, ιδιαίτερα η ανεξέλεγκτη πρόσβαση και οι αυθαίρετες υποδομές, εργασίες και δραστηριότητες υποβαθμίζουν τόσο τα προστατευόμενα χαρακτηριστικά της περιοχής όσο και την ποιότητα του τουρισμού. Οι όποιες λίγες ενέργειες πραγματοποιούνται δεν είναι επαρκείς για την προστασία της περιοχής και την αειφορική ρύθμιση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Με το πόρισμα του που ολοκληρώθηκε το καλοκαίρι του 2017, ο ΣτΠ καταλήγει ότι απαιτείται από όλες τις αρμόδιες υπηρεσίες να εντείνουν τις ενέργειες κατοχύρωσης της προστασίας του νησιού και τους ελέγχους και την επιβολή των κανονισμών που ήδη ισχύουν.

Υγρότοποι Λέσβου: Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκλεισε τον Σεπτέμβριο 2016 την ανοιχτή από τον Οκτώβριο 2014 υπόθεση που αφορούσε την αύξηση περιστατικών υποβάθμισης περιοχών του δικτύου Natura στη Λέσβο και την απουσία ή η μη εφαρμογή μέτρων προστασίας, περιλαμβανόμενης της πλήρους εφαρμογής της υποχρέωσης για δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων από έργα ή δραστηριότητες που σχεδιάζονται ή πραγματοποιούνται στην περιοχή κατά παράβαση της οδηγίας για τους οικοτόπους³⁶⁵. Το γεγονός ότι η υπόθεση έκλεισε από πλευράς Επιτροπής, δεν θα πρέπει να ερμηνευτεί ως απόδειξη συμμόρφωσης της χώρας, καθώς η Ελλάδα δεν έχει υιοθετήσει οποιαδήποτε νέο μέτρο ή διαδικασία για την αποφυγή υποβάθμισης ή τη βελτίωση της εφαρμογής της δέουσας εκτίμησης. Στην περίπτωση αυτή η Επιτροπή έκρινε ότι πρέπει να παρακολουθήσει περισσότερο το θέμα και να διερευνήσει την προσέγγιση που θα πρέπει να ακολουθηθεί καθώς το ζήτημα αφορά συνολικά την εφαρμογή της οδηγίας στην Ελλάδα και όχι μόνο την περίπτωση της Λέσβου.

ενέργειες στο πλαίσιο της αντιμετώπισης του προβλήματος διαχείρισης των απορριμμάτων στη Ζάκυνθο» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/iHMGrf>.

³⁶² Αφορούν την υλοποίηση της απόφασης της Δ/σης Περιβάλλοντος & Χωρικού Σχεδιασμού Περιφέρειας Ιονίων Νησιών 53906/10969/16-07-2015 "Υπαγωγή και εφαρμογή τήρησης Πρότυπων Περιβαλλοντικών Δεσμεύσεων (Π.Π.Δ) για το έργο «Μεταβατική περίοδος επεξεργασίας απορριμμάτων Ζακύνθου του Συνδέσμου Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων Ζακύνθου Π.Ε. Ζακύνθου Περιφέρειας Ιονίων Νησιών». (ΑΔΑ 75ΞΤ7ΛΕ-758).

³⁶³ Αρχέλων, MEDASSET, MOM, WWF Ελλάς. (2017, 4 Μαΐου). *Ξαναλειτούργει η παράνομη χωματερή στο σπίτι της καρέτα στη Ζάκυνθο* [δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/news/1956-ksanaleitourgei-i-paranomi-xomateri-sto-spiti-tis-kareta-sti-zakyntho>.

³⁶⁴ Πόρισμα Συνηγόρου του Πολίτη 154976/28931/4.07.2017. «Διαχείριση και προστασία Νήσου Χρυσής Ιεράπετρας Κρήτης» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/VLNatf>.

³⁶⁵ Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992 για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας.

Κορώνεια: Νέα διαδικασία παράβασης κίνησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά της Ελλάδας, με σχετική προειδοποιητική επιστολή που απέστειλε τον Νοέμβριο 2016, λόγω μη συμμόρφωσης της χώρας με την προηγούμενη απόφαση του ΔΕΕ για την πολύπαθη λίμνη Κορώνεια (C-517/11).

Συγκεκριμένα, η Ελλάδα βρίσκεται και πάλι υπό τον έλεγχο της Επιτροπής, καθώς πολλά από τα συμφωνηθέντα μέτρα για την προστασία και αποκατάσταση της λίμνης δεν έχουν προχωρήσει. Αν η χώρα δεν συμμορφωθεί, και η υπόθεση παραπεμφθεί εκ νέου στο ΔΕΕ, τότε μία νέα καταδίκη μπορεί να σημάνει επιβολή προστίμου.

Προστασία ειδών

Σχέδια δράσης ειδών: Σε συνέχεια της διαβούλευσης για το πρώτο σχέδιο δράσης προστατευόμενου είδους στη χώρα, για την απειλούμενη νανόχνηνα τον Ιούλιο 2016³⁶⁶, ακολούθησαν δύο ακόμα δημόσιες διαβουλεύσεις για σχέδια δράσης ειδών. Το πρώτο αφορούσε άλλο ένα εθνικό σχέδιο δράσης αυτή τη φορά για τον ασπροπάρη³⁶⁷, τον μικρό μεταναστευτικό γύπα, που είναι είδος κρισίμως κινδυνεύον στην χώρα μας. Το δεύτερο αφορούσε περιφερειακό σχέδιο δράσης για το κίρκινέζι³⁶⁸ στην περιοχή του κάμπου της Θεσσαλίας και ειδικότερα σε τρεις ζώνες ειδικής προστασίας που φιλοξενούν το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού του είδους στην Ευρώπη.

Όπως και στην περίπτωση της νανόχνηνας³⁶⁹, τα δύο νέα σχέδια δράσης αποτελούν παραδοτέα έργων LIFE³⁷⁰, με κύριο εταίρο και στα τρία την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία. Στην περίπτωση του ασπροπάρη, εταίρος του έργου είναι και το WWF Ελλάς αναφορικά με τις δράσεις του έργου που πραγματοποιούνται στη Θράκη. Για το λόγο αυτόν οι δύο οργανώσεις κατέθεσαν από κοινού παρατηρήσεις στη δημόσια διαβούλευση.³⁷¹

Σχέδια δράσης ειδών προβλέπονται από τον νόμο για τη βιοποικιλότητα (άρθ. 10 παρ. 2 του ν. 3937/2011) ωστόσο η πολιτεία δεν έχει εκδώσει ακόμη ούτε προδιαγραφές³⁷² ούτε έχει εγκρίνει κάποιο από τα σχέδια που της έχουν προταθεί και θα μπορούσε η εφαρμογή τους να θεωρηθεί πιλοτική σε αυτή τη φάση.

Για τα τρία σχέδια δράσης, εξέφρασε σύμφωνη γνώμη η Επιτροπή Φύση 2000.³⁷³ Σημειώνεται μάλιστα ότι η προώθηση προς την Επιτροπή Φύση 2000 των σχεδίων δράσης για τον ασπροπάρη και το κίρκινέζι συνέλεξε με την θέση των σχεδίων δράσης σε δημόσια διαβούλευση. Καθώς, από το ΥΠΕΝ τέθηκε θέμα επείγοντας επειδή η υιοθέτηση των σχεδίων δράσης αποτελούσε δέσμευση των εταίρων των αντίστοιχων έργων LIFE και υπήρχε κίνδυνος μη εκταμίευσης των σχετικών χρηματοδοτήσεων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και παρά το γεγονός ότι η επεξεργασία έγινε τις

³⁶⁶ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016). Η διαβούλευση στο διαδίκτυο: «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τη Νανόχνηνα στην Ελλάδα.» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/XVPntI>.

³⁶⁷ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016). Η διαβούλευση στο διαδίκτυο: «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τον Ασπροπάρη (Neophron percnopterus) στην Ελλάδα.» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/XVPntI>.

³⁶⁸ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016). Η διαβούλευση στο διαδίκτυο: «Περιφερειακό Σχέδιο Δράσης για το Κίρκινέζι (Falco naumanni) στον Θεσσαλικό κάμπο.» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/XVPntI>.

³⁶⁹ LIFE+10 NAT/GR/000638 «Διαφύλαξη του φιννοσκανδικού πληθυσμού της Νανόχνηνας σε σημαντικές περιοχές διαχείμησης και στάθμευσης κατά μήκος της Ευρωπαϊκής μεταναστευτικής διαδρομής». Το συγκεκριμένο πρόγραμμα που συντονίζει η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία μάλιστα έλαβε φέτος τη διάκριση των βραβείων Natura 2000 στην κατηγορία «Διασυννοριακή συνεργασία και δικτύωση».

³⁷⁰ Για τον ασπροπάρη πρόκειται για το LIFE+ «Επείγοντα μέτρα για την εξασφάλιση της επιβίωσης του Ασπροπάρη Neophron percnopterus στη Βουλγαρία και την Ελλάδα» (LIFE10 NAT/BG/000152) και για το κίρκινέζι για το LIFE+ «Διατήρηση και διαχείριση του Κίρκινεζιού (Falco naumanni) σε τρεις Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) της Ελλάδας» (LIFE11NAT/GR/001011).

³⁷¹ Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία και WWF Ελλάς (2017 Φεβρουάριος). Σχόλια της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας και του WWF Ελλάς στη δημόσια διαβούλευση για το σχέδιο υ.α. «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τον Ασπροπάρη (Neophron percnopterus) στην Ελλάδα».

³⁷² Άρθρο 20 παρ. 2 εδ. α ν. 2927/2011 «Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (Α' 60).

³⁷³ Συγκεκριμένα: Επιτροπή Φύση 2000. (2017 Ιανουάριος). Διατύπωση σύμφωνης γνώμης επί του σχεδίου ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τη Νανόχνηνα (Anser erythropus) στην Ελλάδα». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/fVAqs7>. Επιτροπή Φύση 2000. (2017 Ιανουάριος). Διατύπωση σύμφωνης γνώμης επί του σχεδίου ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ «Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τον Ασπροπάρη (Neophron percnopterus) στην Ελλάδα». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/1xuCjf>. Επιτροπή Φύση 2000. (2017 Ιανουάριος). Διατύπωση σύμφωνης γνώμης επί του σχεδίου υπουργικής απόφασης «Περιφερειακό Σχέδιο Δράσης για το Κίρκινέζι (Falco naumanni) στον Θεσσαλικό κάμπο». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/2qZtJS>.

τελευταίες μέρες ολοκλήρωσης της θητείας της, η Επιτροπή εξέτασε τα σχέδια δράσης και διατύπωση τη γνώμη της. Τα σχέδια δράσης ωστόσο ακόμα δεν έχουν εγκριθεί.

Θαλάσσια χελώνα στον Κυπαρισσιακό Κόλπο: Δυστυχώς αναμενόμενη ήταν η καταδικαστική απόφαση του ΔΕΕ (C-504/14) κατά της χώρας μας, η οποία ανακοινώθηκε τον Νοέμβριο 2016 λόγω της ελλιπούς προστασίας της χελώνας καρέτα και του Κυπαρισσιακού Κόλπου.

Το ΔΕΕ έκρινε ότι η Ελλάδα έχει παραβιάσει τις σημαντικότερες διατάξεις της οδηγίας για τους οικοτόπους³⁷⁴, και ειδικότερα τα άρθρα 6 παρ. 2, 6 παρ. 3 και 12 παρ. 1. Συγκεκριμένα, η Ελλάδα έχοντας ανεχθεί την κατασκευή νέων οικιών και υποδομών, κυρίως δρόμων, και μη έχοντας ρυθμίσει τη χρήση των οικιών αυτών ή λάβει μέτρα για τον περιορισμό των μπαρ, τη μείωση του κινητού εξοπλισμού, την τήρηση της απαγόρευσης του ελεύθερου κάμπινγκ και τον περιορισμό της φωτορύπανσης και της αλιευτικής δραστηριότητας παραβίασε τις υποχρεώσεις μη υποβάθμισης και μη όχλησης που απορρέουν από το άρθρο 6 παρ. 2 της οδηγίας. Επίσης, μη έχοντας εκτιμήσει δεόντως τις επιπτώσεις της κατασκευής εξοχικών κατοικιών και εξέδρας προς τη θάλασσα παραβίασε την υποχρέωση για δέουσα εκτίμηση έργων σε περιοχές Natura 2000 όπως προβλέπει το άρθρο 6 παρ. 3. Τέλος, καθώς η Ελλάδα δεν έχει θεσπίσει πλήρες, συνεκτικό και αυστηρό νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο για την προστασία της χελώνας την χελώνα *Caretta caretta* στη συγκεκριμένη περιοχή, δεν έχει λάβει μέτρα για την αποτροπή όχλησης, ειδικά κατά την αναπαραγωγική περίοδο, του είδους ούτε και για την τήρηση απαγόρευσης βλάβης ή καταστροφής του τόπου αναπαραγωγής της παραβίασε τις απαιτήσεις του άρθρου 12 παρ. 1.

Η απόφαση αυτή είναι καταπέλτης ειδικά για την περίπτωση του Κυπαρισσιακού, αλλά και ευρύτερα. Η απόφαση θέτει ευρύτερα ζητήματα που θα πρέπει να απασχολήσουν την πολιτεία. Το ΥΠΕΝ πρέπει να επισπεύσει την θωράκιση των περιοχών Natura 2000 καθώς και τον ορισμό μέτρων προστασίας και αποφυγής όχλησης προστατευόμενων ειδών αλλά και να θέσει σε προτεραιότητα την πληρέστερη εφαρμογή του άρθ. 6 παρ. 3 αναφορικά με τη δέουσα εκτίμηση έργων και δραστηριοτήτων που ενδέχεται να επηρεάσουν περιοχές Natura 2000 ακόμα και όταν αυτές δεν εμπίπτουν σε καθεστώς περιβαλλοντικής αδειοδότησης όπως είναι οι εξοχικές κατοικίες.

Μετά από την καταδίκη της χώρας και έχοντας στη διάθεση του το ΥΠΕΝ τις παρατηρήσεις επί της δημόσιας διαβούλευσης, τη γνώμη της Επιτροπής Φύση 2000,³⁷⁵ το απορριπτικό πρακτικό επεξεργασίας του ΣτΕ³⁷⁶ επί του προηγούμενου σχεδίου π.δ. αλλά και το γεγονός ότι παραμένει ανοιχτός ο φάκελος του Κυπαρισσιακού στη Σύμβαση της Βέρνης, θα περίμενε κανείς ότι η προώθηση του νέου π.δ. για τον Κυπαρισσιακό Κόλπο θα ήταν μία γρήγορη υπόθεση. Αντιθέτως, το ΥΠΕΝ καθυστέρησε και υπέβαλε τελικά το σχέδιο π.δ. προς επεξεργασία στο ΣτΕ μόλις τον Απρίλιο 2017, ροκανίζοντας ήδη τον πρώτο χρόνο ισχύος της υπουργικής απόφασης³⁷⁷ με την οποία θεσπίζονται μέτρα προστασίας για την περιοχή με διάρκεια δύο έτη.

Στο νέο πρακτικό επεξεργασίας,³⁷⁸ το ΣτΕ αναβάλλει την οριστική κρίση του επί του διατάγματος καθώς καλεί το ΥΠΕΝ να εξετάσει κατά πόσο η ειδική περιβαλλοντική μελέτη (ΕΠΜ) καλύπτει τις «διαδικαστικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις» για στρατηγική μελέτη επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) βάσει της οδηγίας 2001/42/ΕΚ.³⁷⁹ Η ΕΠΜ αποτελεί μελέτη τεκμηρίωσης ενός διατάγματος χαρακτηρισμού προστατευόμενης περιοχής και εξετάζει τις προτάσεις για τις επιμέρους ζώνες και τους όρους που διέπουν τις δραστηριότητες σε κάθε μία από αυτές. Το θέμα αν ένα διάταγμα προστατευτικού χαρακτήρα, που τελικά ορίζει δραστηριότητες και έργα, καθορίζει όρους και περιορισμούς δόμησης

³⁷⁴ Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992 για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας.

³⁷⁵ Επιτροπή Φύση 2000. (2015, Μαΐος). «Διατύπωση γνώμης επί του Σχεδίου Π.Δ. '...Κυπαρισσιακού'». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/rZcVuT>.

³⁷⁶ ΣτΕ πρακτικό επεξεργασίας 32/2015.

³⁷⁷ Απόφαση με αριθμ. οικ. 25794/20.5.2016 «Μέτρα για την προστασία των χερσαίων και θαλάσσιων περιοχών των «GR2330005: Θίνες και παραλιακό δάσος Ζαχαρώς, Στροφυλιά, Κακόβατος», «GR2330008: Θαλάσσια περιοχή Κόλπου Κυπαρισσίας: Ακρ. Κατάκολο -Κυπαρισσία» και «GR2550005: Θίνες Κυπαρισσίας (Νεοχώρι - Κυπαρισσία)» και της ευρύτερης περιοχής τους.» (Δ'141)

³⁷⁸ ΣτΕ πρακτικό επεξεργασίας 175/2017.

³⁷⁹ Οδηγία (ΕΕ) 2001/42/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 2001, σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων.

και θέτει το πλαίσιο περαιτέρω διαδικασιών αδειοδότησης αποτελεί «σχέδιο» κατά την έννοια της οδηγίας 2001/42/ΕΚ και άρα απαιτεί στρατηγική μελέτη επιπτώσεων επιπρόσθετα ή αντί της όποια μελέτης τεκμηρίωσης τέθηκε για πρώτη φορά κατά την εξέταση του π.δ. του Υμηττού.³⁸⁰

Στην προκειμένη περίπτωση, το δικαστήριο παρατηρεί ότι το π.δ. του Κυπαρισσιακού, ειδικά στη ζώνη αγροτικού τοπίου, έχει χαρακτηριστικά σχεδίου κατά την έννοια της οδηγίας 2001/42/ΕΚ. Στην συνέχεια, το δικαστήριο ζητά από τη διοίκηση να εξετάσει κατά πόσο η ΕΠΜ καλύπτει τις απαιτήσεις των ΣΜΠΕ και αν όχι τότε να υποβάλει το σχέδιο εκ νέου όταν ολοκληρωθεί η σχετική διαδικασία.

Αξιζει επίσης να αναφερθεί ότι το ΣτΕ στις σύντομες άλλες παρατηρήσεις του διερευνά την επάρκεια ή μη του χαρακτηρισμού της περιοχής ως περιοχής προστασίας της φύσης αντί εθνικού πάρκου και εξετάζει ιδιαίτερα τη συνάφεια των δραστηριοτήτων στη ζώνη αγροτικού τοπίου με τη σπουδαιότητα και τους όρους που τίθενται στον πυρήνα της προστατευόμενης περιοχής.

Το πρακτικό επεξεργασίας πρέπει να προσεγγιστεί από το ΥΠΕΝ ως ευκαιρία. Πρώτον, δίνεται η ευκαιρία να επανεξετάσει σημεία και παρατηρήσεις που έχουν διατυπωθεί για το σχέδιο διατάγματος ιδίως από την Επιτροπή Φύση 2000 αλλά και από τις περιβαλλοντικές οργανώσεις.³⁸¹ Δεύτερον, αποτελεί ευκαιρία για την αποσαφήνιση της αξίας των ΕΠΜ, των μελετών τεκμηρίωσης σε συνάρτηση με τις ΣΜΠΕ, επισπεύδοντας τη διαδικασίας κατάρτισης των σχετικών προδιαγραφών που προβλέπει ο νόμος για τη βιοποικιλότητα. Σε συνέχεια και των αποφάσεων του ΣτΕ για τον Υμηττό η ανάγκη είναι ακόμα πιο επιτακτική.

Δηλητηριασμένα δολώματα: Στο πλαίσιο της προδικαστικής διαδικασίας που έχει ανοίξει από τον Σεπτέμβριο του 2013 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με τη συνεχιζόμενη χρήση δολωμάτων στη χώρα μας και την περιορισμένη ανταπόκριση των αρμόδιων εθνικών υπηρεσιών στο σοβαρό αυτό περιβαλλοντικό πρόβλημα, εντάσσεται η αποστολή από την Επιτροπή αιτιολογημένης γνώμης στο τέλος Σεπτεμβρίου 2016. Η επιστολή, η οποία αποτελεί το προηγούμενο βήμα πριν την παραπομπή της χώρας στο ΔΕΕ, βασίζεται κυρίως στο γεγονός ότι η Ελλάδα δεν έχει θεσπίσει ένα σύστημα προστασίας των πτηνών, απαγορεύοντας αποτελεσματικά τη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων. Αντλώντας από την καταγγελία αναφορικά με το τραγικό περιστατικό στον Νέστο που κατέστρεψε την αποικία όρνιων το 2012, η Επιτροπή επισημαίνει ότι η Ελλάδα δεν έχει λάβει μέτρα προς την αποτροπή παρόμοιων συμβάντων.

Η διαπίστωση της Επιτροπής συνάδει με το πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη³⁸², που επίσης κινητοποιήθηκε μετά από το περιστατικό στον Νέστο το 2012 και σε συνέχεια σχετικής καταγγελίας περιβαλλοντικών οργανώσεων. Έκτοτε, η ανεξάρτητη αρχή οργάνωσε συναντήσεις με υπηρεσίες επιδιώκοντας να καταλάβει καλύτερα τα αίτια του προβλήματος αλλά και να συμβάλει στο να βρεθούν λύσεις. Ο Συνηγός του Πολίτη εξέτασε αναλυτικά το υφιστάμενο νομικό και θεσμικό πλαίσιο, την επιχειρησιακή ικανότητα των αρμόδιων φορέων, τις δυνατότητες εφαρμογής τόσο προληπτικών μέτρων όσο και μέτρων άμεσης επέμβασης στα συγκεκριμένα περιστατικά καθώς και τις διαδικασίες που πρέπει να ισχύουν κατά τη συλλογή και μετέπειτα εξέταση και διάθεση του κάθε νεκρού ζώου.

Στη διάρκεια των ερευνών του Συνηγόρου του Πολίτη, οι υπηρεσίες του ΥΠΑΑΤ, ειδικά η κτηνιατρική και η υπηρεσία προστασίας φυτικής παραγωγής, όπως και οι δασικές υπηρεσίες ανταποκρίθηκαν στα αιτήματά του και ενεργοποιήθηκαν από μερικώς έως αρκετά. Αντίθετα το Τμήμα Βιοποικιλότητας και Προστατευόμενων Περιοχών του ΥΠΕΝ ανταποκρίθηκε ελάχιστα. Εξετάζοντας όλα τα δεδομένα, ο Συνηγός του Πολίτη καταλήγει σε διαπιστώσεις και συμπεράσματα τις οποίες υπέβαλε προς τις ηγεσίες των συναρμόδιων υπουργείων Περιβάλλοντος και Ενέργειας και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων τον Νοέμβριο 2016.

³⁸⁰ ΣτΕ (Ολομ.) 2996/2014 και τη σχετική απόφαση του ΔΕΕ C-473/14 επί προδικαστικού ερωτήματος που διατυπώθηκε στην απόφαση αυτή.

³⁸¹ Αρχέλων, MEDASSET και WWF Ελλάς. (2016, Μάρτιος). Παρατηρήσεις APXEΛΩΝ, MEDASSET και WWF Ελλάς στη δημόσια διαβούλευση του προεδρικού διατάγματος για τον Κυπαρισσιακό Κόλπο. Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/images/pdfs/2016Mar11_Kyparissiakos_PDConsultation_NGOs.pdf.

³⁸² Πόρισμα Συνηγόρου του Πολίτη 154069/42072/14.11.2016. «Θανάτωση άγριων ζώων από την παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/g6sbGL>.

Ειδικότερα το πόρισμα καταλήγει στο συμπέρασμα ότι: «*απαιτείται η δημιουργία ολοκληρωμένου προγράμματος δράσης, πλαισιωμένου με τον κατάλληλο θεσμικό τύπο, ώστε όλες οι υπηρεσίες, συνεργαζόμενες ομαλά, να δρουν βάσει συγκεκριμένων πρωτοκόλλων και ξεκάθαρων αρμοδιοτήτων*», επιβεβαιώνοντας την έλλειψη πλαισίου που έχει διαπιστώσει και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στη δική της ανάλυση. Στο πόρισμα εντοπίζονται τα σημεία της νομοθεσίας στα οποία απαιτείται η επιτάχυνση της εφαρμογής (π.χ. ηλεκτρονική συνταγογράφηση για τα φυτοφάρμακα), συμπλήρωση (π.χ. σχετικά με τους αγροφύλακες), αποσαφήνιση (π.χ. σχετικά με την αρμοδιότητα των κτηνιατρικών υπηρεσιών) ή και έκδοση σχετικών πρόσθετων πράξεων. Διατυπώνονται επίσης προτάσεις για την ενίσχυση της επιχειρησιακής δυνατότητας των αρμόδιων φορέων με την κάλυψη σχετικών δαπανών κίνησης, αποσαφήνιση αρμοδιότητας και διευκρίνιση διαδικασιών που πρέπει να ακολουθούνται. Αναδεικνύονται τέλος μέτρα που μπορούν να ληφθούν όπως η επέκταση της διάθεσης των ηλεκτροφόρων περιφράξεων, η διαχείριση των περιστατικών νεκρών ζώων και το πλαίσιο αποζημιώσεων από τον ΕΛΓΑ.

Τόσο η αιτιολογημένη γνώμη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής όσο και το πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη επιβεβαιώνουν τις διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα που έχει εκφράσει πολλάκις, και στο πλαίσιο των συναντήσεων που κάλεσε ο Συνήγορος του Πολίτη, η ανεπίσημη ομάδα εργασίας ενάντια στα δηλητήρια, στην οποία συμμετέχουν περιβαλλοντικές οργανώσεις και άλλοι φορείς³⁸³. Συνοπτικά η κατάσταση παρουσιάστηκε στην έκθεση για την κατάσταση της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων στην Ελλάδα³⁸⁴, η οποία και προωθήθηκε στις αρμόδιες υπηρεσίες και μάλιστα αναρτήθηκε στη σχετική ιστοσελίδα που έχει δημιουργήσει το ΥΠΑΑΤ³⁸⁵.

Την αγωνία της για την έκταση του φαινομένου της χρήσης των δηλητηριασμένων δολωμάτων εξέφρασε και η επιστημονική κοινότητα με ψήφισμα που υιοθέτησε το 8ο Πανελλήνιο Συνέδριο Οικολογίας τον Οκτώβριο 2016³⁸⁶ το οποίο προωθήθηκε στα συναρμόδια Υπουργεία Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης.

Παρά τις παραπάνω σημαντικές επισημάνσεις προς τη διοίκηση ελάχιστα αλλάζει η πράξη στο πεδίο όπου για άλλη μία χρονιά σημειώθηκαν περιστατικά δηλητηρίασης, π.χ. χρυσαιτός στις Πρέσπες³⁸⁷, αρκούδα στη Φλώρινα³⁸⁸, αλλά και πολλά άλλα που εντοπίζονται πλέον πιο συστηματικά από τις ομάδες ανίχνευσης δηλητηριασμένων δολωμάτων με ειδικά εκπαιδευμένους σκύλους που λειτουργούν συστηματικά στην Καλαμπάκα και την Θράκη³⁸⁹ ακόμα και μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος

³⁸³ Την ομάδα εργασίας ενάντια στα δηλητήρια απαρτίζουν οι παρακάτω περιβαλλοντικές οργανώσεις και φορείς: ANIMA, ΑΡΚΤΟΥΡΟΣ, Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Καλλιστώ, Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης και WWF Ελλάς.

³⁸⁴ Ντεμπίρη, Κ. & Saravia, V. (2016). Η κατάσταση της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων στην Ελλάδα. 2012-2015. Αθήνα: Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία. Η αναφορά συντάχθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος LIFE+ «Επείγοντα μέτρα για την εξασφάλιση της επιβίωσης του Ασπροπάρη (*Neophron percnopterus*) στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία» (LIFE10 NAT/BG/000152), που υλοποιήθηκε με τη συνεισφορά του χρηματοδοτικού μέσου LIFE+ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη συγχρηματοδότηση του Ιδρύματος Α.Γ. Λεβέντη. Η συγκεκριμένη αναφορά ακολουθεί την τεχνική αναφορά που είχε ολοκληρωθεί στο πλαίσιο του ίδιου προγράμματος και αξιολόγησε την χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων κατά τη δεκαετία 2003-2012 στις περιοχές Natura που απαντά ο ασπροπάρης, είδος που έχει πληγεί ιδιαίτερα από αυτή την παράνομη δραστηριότητα. Skartsis Th., et al. (2014) Assessment of the illegal use of poison in Natura 2000 sites for the Egyptian Vulture in Greece and Bulgaria during the period 2003-2012. Technical report under action A3 of the LIFE+ project "The Return of the Neophron" (LIFE10 NAT/BG/000152). Athens: WWF Greece.

³⁸⁵ ΥΠΑΑΤ. (2017). Δηλητηριασμένα δολώματα με γεωργικά φάρμακα. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/8Uhhio4>.

³⁸⁶ Βώκου Δ. (2016). «Ψήφισμα κατά των δηλητηριασμένων δολωμάτων» Πρακτικά 8ου Πανελλήνιου Συνεδρίου Οικολογίας «150+ χρόνια Οικολογίας - Δομές, δεσμοί, δυναμικές και στρατηγικές επιβίωσης» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/pW932q>.

³⁸⁷ Εταιρία Προστασίας Πρεσπών, Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Πρεσπών και Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία (2017, 17 Μαρτίου). «Σπάνιος Χρυσαιτός εντοπίστηκε νεκρός στο Εθνικό Πάρκο Πρεσπών – Πιθανό αίτιο θανάτου η δηλητηρίαση». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/cuUVVY>.

³⁸⁸ Καλλιστώ. (2017, 17 Απριλίου). «Δυστυχώς, άλλη μια νεκρή αρκούδα από δηλητηριασμένο δόλωμα» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/qFvEPH>.

³⁸⁹ Ενδεικτικά: WWF Ελλάς (2017, 12 Απριλίου). Φόλες κίνδυνος – θάνατος στη Νυμφαία Κομοτηνής [ανακοίνωση]. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/news/1947-2017-04-12-10-45-52>.

LIFE³⁹⁰ μέσω του οποίου δημιουργήθηκαν και εκπαιδεύτηκαν, αλλά και τη νεότερη παρόμοια ομάδα στην Κρήτη³⁹¹.

Κυνήγι: Μετά από τον διάλογο για το κυνήγι που είχε οργανωθεί το 2016 από τον Αναπληρωτή Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας και τα συμπεράσματα που καταγράφηκαν στο σχετικό πόρισμα³⁹² που είχε επεξεργαστεί ομάδα εργασίας του ΥΠΕΝ, εκδόθηκε σχεδόν απαράλλακτη για την κυνηγετική περίοδο 2016-2017³⁹³. Πιθανώς να μην υπήρχε χρόνος να επεξεργαστεί το πόρισμα η διοίκηση του ΥΠΕΝ και τελικά δεν προέβη σε αλλαγές. Το ίδιο ισχύει ωστόσο και για την περίοδο 2017-2018³⁹⁴, παρά την ύπαρξη επαρκούς χρόνου επεξεργασίας των συμπερασμάτων του πορίσματος.

Κατά τη διάρκεια του χρόνου εκδόθηκαν σειρά από επί μέρους ρυθμίσεις, με σημαντικότερη ίσως την απαγόρευση του κυνηγιού³⁹⁵ σε όλη την επικράτεια, πέραν των τοπικών απαγορεύσεων που ισχύουν σε περίπτωση χιονοπτώσεων, για μερικές μέρες κατά τη διάρκεια της ακραίας κακοκαιρίας που έκπληξη τη χώρα τον Ιανουάριο 2017.

Από τα πολλά περιστατικά λαθροθηρίας που εντοπίζουν οι αρμόδιες αρχές, οι δασοφύλακες και οι θυροφύλακες, ένα ξεχωρίζει κατά την χρονιά που πέρασε. Αφορά τη σύλληψη ατόμων στην περιοχή του Τσεπέλοβου, οι οποίοι είχαν σκοτώσει έξι αγριόγιδα.³⁹⁶ Οι συλληφθέντες οδηγήθηκαν στον εισαγγελέα και αναμένεται η έκβαση της υπόθεσης στη δικαιοσύνη.

Αιολικά πάρκα και ορνιθοπανίδα: Ανοιχτή παραμένει η υπόθεση που έχει κινήσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με τη χωροθέτηση των αιολικών πάρκων στην Ελλάδα, η οποία εντοπίζει μη συμμόρφωση του ειδικού χωροταξικού για τις ΑΠΕ με τις οδηγίες για τους οικοτόπους (92/43/ΕΟΚ) και τη στρατηγική εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων (2001/42/ΕΚ).

Σε εθνικό επίπεδο, εκδόθηκε απόφαση του ΣτΕ,³⁹⁷ με την οποία απορρίπτεται αίτηση ακύρωσης κατά της απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος,³⁹⁸ με την οποία, μετά από ιεραρχική προσφυγή του WWF Ελλάς, ακυρώθηκε αιολικό πάρκο στην θέση Σκοπιά-Βραχάκι στην περιοχή της Θράκης.

Στην τελευταία υπόθεση, το δικαστήριο τονίζει την αξία της δέουσας εκτίμησης των επιπτώσεων έργων και δραστηριοτήτων στην περίπτωση ειδικά εκείνων όπως η εγκατάσταση αιολικών πάρκων που δεν αποκλείονται εκ των προτέρων εντός περιοχών Natura, αλλά που η αρμόδια αρχή τις επιτρέπει εφόσον δεν υφίσταται οποιαδήποτε εύλογη αμφιβολία ως προς την απουσία επιβλαβών συνεπειών για την ακεραιότητά του συγκεκριμένου τόπου.

Συγκεκριμένα αναφέρει ότι έργα «που είναι δυνατόν να επηρεάζουν σημαντικά περιοχές ενταγμένες στο δίκτυο Natura 2000 πρέπει, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 3 και 4 της οδηγίας 92/43 ΕΟΚ, να υπόκεινται σε δέουσα εκτίμηση των περιβαλλοντικών τους επιπτώσεων» και ότι η εγκατάσταση αιολικών πάρκων σύμφωνα με το άρθρο 5 της οδηγίας για τα άγρια πτηνά «δεν επιτρέπεται να προκαλεί σημαντική καταστροφή ή ενόχληση σε είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος, μεταξύ των οποίων τα πτηνά που προστατεύονται από την οδηγία [για τα άγρια πτηνά] ή στους

³⁹⁰ Πρόγραμμα LIFE+ «Επείγοντα μέτρα για την εξασφάλιση της επιβίωσης του Ασπροπάρη (Neophron percnopterus) στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία» (LIFE10 NAT/BG/000152), που υλοποιήθηκε με τη συνεισφορά του χρηματοδοτικού μέσου LIFE+ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη συγχρηματοδότηση του Ιδρύματος Α.Γ. Λεβέντη

³⁹¹ Η ομάδα της Κρήτης λειτουργεί από την Α' Κυνηγετική Ομοσπονδία Κρήτης και Δωδεκανήσου (ΑΚΟΚΔ) σε συνεργασία με το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, και αρχικά με χρηματοδότηση από το Ίδρυμα Α.Γ. Λεβέντη, στο πλαίσιο υλοποίησης του έργου «Καινοτόμες Δράσεις Ενάντια στα Δηλητηριασμένα Δολώματα - Πρόγραμμα After-LIFE».

³⁹² Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 15 Ιουλίου). «Πόρισμα της ομάδας εργασίας με αντικείμενο την αξιολόγηση των απόψεων του εθνικού διαλόγου για το κυνήγι». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/cMlpsH>.

³⁹³ Υπουργική απόφαση 143543/2140/10.8.2016. «Ρυθμίσεις θήρας για την κυνηγετική περίοδο 2016-2017» (Β' 2536).

³⁹⁴ Υπουργική απόφαση 159489/1969/31.7.2017. «Ρυθμίσεις θήρας για την κυνηγετική περίοδο 2017-2018» (Β' 2809).

³⁹⁵ Υπουργική απόφαση 151341/49/11.1.2017. «Απαγόρευση θήρας σε όλη την Ελλάδα λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών.» (Β' 17).

³⁹⁶ Epiruspost.gr (2017, 22 Φεβρουαρίου) Σκότωσαν έξι από τα σπάνια αγριόγιδα... Τρεις συλλήψεις από τη θηροφυλακή στο Τσεπέλοβο.

³⁹⁷ ΣτΕ (Ε' Τμ.) 2306/2016.

³⁹⁸ Υπουργική απόφαση 18139/4.5.2015. Ακύρωση της υπ' αριθ. 5099π.ε./29-1-2015 απόφασης του Γενικού Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Μακεδονίας – Θράκης. (ΑΔΑ:74Ξ8465ΦΘΗ-ΧΓΚ).

σημαντικούς οικοτόπους τους, είτε βρίσκονται εντός είτε εκτός προστατευμένων περιοχών»³⁹⁹. Επισημαίνει επίσης το αυστηρό καθεστώς που διέπει τις σημαντικές περιοχές για τα πουλιά (ΣΠΠ), καθώς το συγκεκριμένο έργο προγραμματιζόταν να εγκατασταθεί στη ΣΠΠ «Νότιο Δασικό Σύμπλεγμα Νομού Έβρου» (IBA GR005) και μεταξύ τριών ζωνών ειδικής προστασίας (ΖΕΠ). Το δικαστήριο απορρίπτει την αίτηση ακύρωσης της εταιρείας καθώς έκρινε ότι η ανακλητική υπουργική απόφαση αιτιολογεί νόμιμα την έλλειψη δέουσας εκτίμησης πριν την έκδοση της απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, καθώς δεν είχαν καταγραφεί πλήρως τα κρίσιμα δεδομένα για την περιοχή και δεν είχαν συνεκτιμηθεί οι σωρευτικές επιπτώσεις του συγκεκριμένου αιολικού σταθμού σε μία περιοχή όπου ήδη έχουν εγκατασταθεί πολλά ακόμα αιολικά πάρκα.

Την ίδια στιγμή πληθαίνουν οι διαπιστώσεις του προβλήματος που έχει δημιουργηθεί από τη μη ορθή χωροθέτηση των αιολικών πάρκων στη Θράκη. Πέρα από την επιστημονική δουλειά του WWF Ελλάς⁴⁰⁰ η οποία περιλήφθηκε σε σχετικό τόμο που αναδεικνύει το συγκεκριμένο πρόβλημα των επιπτώσεων των αιολικών πάρκων στην ορνιθοπανίδα⁴⁰¹, δημοσιεύτηκαν εργασίες και άλλων ερευνητών⁴⁰². Τα συμπεράσματα γνωστοποιήθηκαν στο Υπουργείο Περιβάλλοντος, προκαλώντας μία ζοηρή αλληλογραφία μεταξύ της ΕΛΕΤΑΕΝ, της ελληνικής επιστημονικής εταιρείας αιολικής ενέργειας, των επιστημόνων όσο και του WWF Ελλάς, αλλά τη στιγμή του τελικού αποδέκτη που ήταν το Υπουργείο Περιβάλλοντος. Στην επιστολή το WWF Ελλάς τονίζει την ανάγκη εκπόνησης, υπό την αιγίδα του ΥΠΕΝ και με συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων, μιας συνολικής μελέτης σωρευτικών επιπτώσεων ειδικά για την περιοχή της Θράκης, ώστε να αξιολογηθούν στοιχεία που δεν ελήφθησαν υπόψη κατά την επιλογή της Περιοχής Αιολικής Προτεραιότητας (ΠΑΠ1). Από τη μελέτη αυτή, που θα πρέπει να αξιοποιήσει σημαντικά και αξιόπιστα ερευνητικά δεδομένα, θα προκύψει ένας νέος χάρτης ο οποίος θα προσδιορίζει πού θα επιτρέπεται η χωροθέτηση αιολικών πάρκων. Επίσης αναφέρει ότι απαιτείται η συστηματική μελέτη της αποτελεσματικότητας διαφορετικών τεχνολογιών αποφυγής πρόσκρουσης πτηνών στην περιοχή, οι οποίες προκρίνονται ως περιβαλλοντικός όρος στις σχετικές αποφάσεις (ΑΕΠΟ) χωρίς ωστόσο να έχουν αξιολογηθεί.

Η έντονη ανησυχία για τις επιπτώσεις των αιολικών πάρκων στην Θράκη λόγω της μη ορθής χωροθέτησης τους αποτυπώνεται επίσης στις γνωμοδοτήσεις και απόψεις του Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Δάσους Δαδιάς⁴⁰³ αλλά και άλλων αρμόδιων υπηρεσιών και φορέων⁴⁰⁴. Το ίδιο είναι

³⁹⁹ ΣτΕ (Ε' Τμ.) 2306/2016 (Σκ. 5).

⁴⁰⁰ Μπορείτε να δείτε τις μελέτες του WWF Ελλάς στην ιστοσελίδα της οργάνωσης και ειδικότερα: WWF Ελλάς. (2017). Έβρος. Ανακτήθηκε από: <http://www.wwf.gr/areas/360-projects/evros>.

⁴⁰¹ Köppel J. (ed.). (2017). Wind Energy and Wildlife Interactions: Presentations from the CWW2015 Conference, Springer International Publishing.

⁴⁰² Vasilakis, D.P., Whitfield, Ph.D., Schindler, S., Poirazidis, S.K., Kati, V. (2016). Reconciling endangered species conservation with wind farm development: cinereous vultures in the Balkans. Biological Conservation 196: 10-17 και Vasilakis, D., Whitfield, D., Kati, V. 2017. A balanced solution to the cumulative threat of industrialized wind farm development on cinereous vultures (Aegypius monachus) in south-eastern Europe. PlosOne.

⁴⁰³ Ενδεικτικά οι παρακάτω αρνητικές γνωμοδοτήσεις: Απόφ. Δ.Σ. Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου 158/09.03.2015. «ΜΠΕ ΑΣΠΗΕ Κορφοβούνι και συνοδά έργα», Απόφ. Δ.Σ. Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου 1235/29.12.2015 «ΜΠΕ για περιβαλλοντική αδειοδότηση του έργου Αιολικό Πάρκο ισχύος 12,8 MW στη θέση Προφήτης Ηλίας του Δ. Αλεξανδρούπολης», Απόφ. Δ.Σ. Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου 575/29.09.2016 «Μ.Π.Ε. για κατασκευή και λειτουργία, Α.Σ.Π.Η.Ε., ισχύος 32 MW, στη θέση «ΟΡΦΕΑΣ - ΕΠΤΑΔΕΝΔΡΟΣ» και Απόφ. Δ.Σ. Φορέα Διαχείρισης Ε.Π. Δάσους Δαδιάς-Λευκίμης-Σουφλίου 170/20.03.2017 «ΜΠΕ για την κατασκευή και λειτουργία του έργου: Αιολικός Σταθμός Παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ισχύος 39 MW, στη θέση Τρελλός Κέδρος και των συνοδών έργων του Δ. Αλεξανδρούπολης».

⁴⁰⁴ Υπουργική απόφαση 6284/03.02.2014. Ακύρωση της υπ' αριθ. 4178/29.10.2013 απόφασης του Γενικού Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Μακεδονίας – Θράκης, Τμ. Βιοποικιλότητας & Προστ. Περιοχών ΥΠΕΝ: αρ. πρωτ. 38014/1192/28.09.2016 «Γνωμοδότηση επί της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) του έργου «Αιολικός Σταθμός Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας, Ισχύος 32 MW στη θέση «ΟΡΦΕΑΣ ΕΠΤΑΔΕΝΔΡΟΣ, εντός των ορίων του Δήμου Αρριανών και Αλεξανδρούπολης, Περιφερειακών Ενοτήτων Ροδόπης και Έβρου και των συνοδών έργων αυτού.», Τμ. Βιοποικιλότητας & Προστ. Περιοχών ΥΠΕΝ αρ. πρ. 11198/353/27.03.2017 «Γνωμοδότηση επί της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) του έργου «Αιολικός Σταθμός Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας, Ισχύος 39 MW στη θέση «ΤΡΕΛΛΟΣ ΚΕΔΡΟΣ» εντός των ορίων του Δήμου Αλεξανδρούπολης, Π.Ε. Έβρου και των συνοδών έργων αυτού.», ΑΔΜΘ Δνση Συντονισμού & Επιθεώρησης Δασών αρ. πρ. 14000/22.05.2017 Γνωμοδότηση για το έργο «Αιολικός Σταθμός Παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ισχύος 39MW, στη θέση «ΤΡΕΛΛΟΣ ΚΕΔΡΟΣ», εντός ορίων του Δήμου Αλεξανδρούπολης της Π.Ε. Έβρου και των συνοδών έργων αυτού, από την εταιρεία «ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΦΕΡΡΩΝ ΕΒΡΟΥ Α.Ε.» και

και το συμπέρασμα της αξιολόγησης, αναθεώρησης και εξειδίκευσης του Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΧΣΑΑ) Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης,⁴⁰⁵ το οποίο τονίζει την ανάγκη σωρευτικής εκτίμησης των επιπτώσεων από τα αιολικά πάρκα. Ωστόσο, η αναθεώρηση των περιφερειακών σχεδίων δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί.

Έργα εξακολουθούν να αδειοδοτούνται στην περιοχή και οι εργασίες τους ξεκινούν. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η πρόσφατη απόφαση της Επιτροπής Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας η οποία ανέστειλε την εκτέλεση της απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων ((ΑΕΠΟ) Απόφ. ΓΓ Αποκ. Διοίκησης Μακεδονίας – Θράκης 3913/21-12-2015)) αιολικού πάρκου στη θέση Κορφοβούνι του Δήμου Αλεξανδρούπολης, στον Έβρο⁴⁰⁶ μετά από αίτηση του WWF Ελλάς. Η Επιτροπή Αναστολών στάθμισε όλα τα δεδομένα, που παρουσιάζονται αναλυτικά στο σκεπτικό της και συμπέρανε ότι οι εργασίες κατασκευής του εν λόγω έργου πρέπει να ανασταλούν καθώς «ενδέχεται να προκαλέσουν όχληση στον μαυρόγυπα, που αποτελεί (...) είδος χαρακτηρισμού της ΖΕΠ GR110009 με παγκόσμιο ενδιαφέρον όσον αφορά την προστασία του (SPEC 1), κινδυνεύον (ΕΝ Κόκκινο Βιβλίο) και σε ευρωπαϊκό επίπεδο απειλής σπάνιο, με πιθανές επιπτώσεις στην παρουσία και συμπεριφορά στο ενδιαίτημα του και περαιτέρω επιπτώσεις στην εν γένει κατάσταση του πληθυσμού του.» (Σκ. 11). Επιπλέον, η επιτροπή του ΣτΕ «κρίνει ότι η πιθανολογούμενη βλάβη από τη διατάραξη της ορνιθοπανίδας της επίμαχης περιοχής – ΖΕΠ και ΣΠΠ – και ιδίως του μαυρόγυπα, σπάνιου και απειλούμενου είδους, θα είναι δυσχερώς επανορθώσιμη σε περίπτωση ευδοκίμησης της αιτήσεως ακυρώσεως» (Σκ. 11). Αναμένεται η εκδίκαση της αίτησης ακύρωσης για την τελική έκβαση της υπόθεσης. Για το συγκεκριμένο έργο, είχε προηγηθεί διευκρινιστικό έγγραφο της Αποκεντρωμένης Διοίκησης ενέργειες της αποκεντρωμένης διοίκησης Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης με την οποία διευκρινίζεται ο όρος της ΑΕΠΟ για μη υλοποίηση εργασιών κατά την περίοδο αναπαραγωγής των προστατευόμενων ειδών ορνιθοπανίδας και επιβεβαιώνεται η ανάγκη διακοπής εργασιών κατασκευής για το εν λόγω αιολικό πάρκο.⁴⁰⁷

Αμέσως μετά την έκδοση αυτής της απόφασης, πάλι σε συνέχεια προηγούμενης αίτησης ακύρωσης που έχει καταθέσει το WWF Ελλάς, και σχετικό αίτημα προς το ΣτΕ, εκδόθηκε προσωρινή διαταγή παύσης εργασιών σε παρακείμενο αιολικό πάρκο, στη θέση Προφ. Ηλίας. Η απόφαση επί της αίτησης αναστολής είναι αναβλητική⁴⁰⁸, καθώς το ΣτΕ έδωσε επιπλέον προθεσμία στη διοίκηση να εκφράσεις τις απόψεις της επί της υπόθεσης.

Η περίπτωση της Θράκης είναι ιδιαίτερη λόγω του πλούτου της ορνιθοπανίδας και ειδικά των αρπακτικών πουλιών και διη των γυπών που απαντούν σε αυτή. Η ιδιαιτερότητα έγκειται επίσης στο γεγονός ότι αποτελεί μία από τις πλέον σταθερά μελετημένες περιοχές ενώ ειδικά έχουν μελετηθεί οι επιπτώσεις των αιολικών πάρκων στην προστατευόμενη ορνιθοπανίδα. Η επιδίωξη συνεπώς επίλυσης του ζητήματος στην περιοχή της Θράκης όχι μόνο θα δώσει λύση στο τοπικό ζήτημα αλλά μπορεί να αποτελέσει υπόδειγμα διεθνούς εμβέλειας για την ορθή χωροθέτηση αιολικών πάρκων σε ευαίσθητες και πολύτιμες οικολογικά περιοχές.

Εμπόριο απειλούμενων ειδών: Σημαντικά θεωρούνται τα αποτελέσματα και οι αποφάσεις της 17ης Συνδιάσκεψης των κρατών μερών (COP17) της Σύμβασης CITES που έλαβε χώρα στο Γιοχάνεσμπουργκ στις 24 Σεπτεμβρίου – 5 Οκτωβρίου 2016. Πέρα από σημαντικές αποφάσεις για τη

ΠΑΜΘ Τμ. Περιβάλλοντος & Υδρ/μίας αρ. πρ. Π-1248/28.03.2017 «Εισήγηση της Υπηρεσίας μας επί της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου «Αιολικό πάρκο ισχύος 39 MW και συνοδευτικά έργα στη θέση «Τρελλός Κέδρος» Δήμου Αλεξανδρούπολης Π.Ε. Έβρου Περιφέρειας Α.Μ.-Θ.».

⁴⁰⁵ Αξιολόγηση, αναθεώρηση και εξειδίκευση του Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΧΣΑΑ) Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. (2016). Στάδιο Β'. «ΠΠΧΣΑΑ-ΑΜΘ. Β.2.1. Πρόταση Αναθεώρησης - εξειδίκευσης του θεσμοθετημένου Περιφερειακού Πλαισίου, ΠΠΧΣΑΑ-ΑΜΘ. Β.2.2. Εισηγητική Έκθεση και Σχέδιο ΥΠΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ της Αναθεώρησης - εξειδίκευσης του Περιφερειακού Πλαισίου, ΠΠΧΣΑΑ-ΑΜΘ. Β.2.3. Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων».

⁴⁰⁶ Επιτροπή Αναστολών ΣτΕ 157/2017

⁴⁰⁷ Έγγραφο ΔΙΠΕΧΩΣ ΑΜΘ αρ. 1850/11.05.2017 «Κοινοποίηση διακοπής κατασκευαστικών εργασιών του αιολικού σταθμού ισχύος 16,1 MW στη θέση «Κορφοβούνι», εντός των ορίων του Δήμου Αλεξανδρούπολης Π.Ε. Έβρου», της εταιρείας «ΑΙΟΛΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΚΟΡΦΟΒΟΥΝΙ Α.Ε.»

⁴⁰⁸ Επιτροπή Αναστολών ΣτΕ 150/2017.

διατήρηση της απαγόρευσης του εμπορίου ελεφαντόδοντου και του κέρατου του ρινόκερου και αποφάσεις για άλλα είδη που απειλούνται από το εμπόριο, αξιοσημείωτη είναι και η διεύρυνση της ατζέντας της Σύμβασης ώστε να συμπεριλάβει ζητήματα διαφθοράς και μείωσης της ζήτησης.⁴⁰⁹

Παρακολουθώντας εκ του σύνεγγυς τις διεθνείς και ενωσιακές νομικές εξελίξεις σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης CITES, το ΥΠΕΝ εξέδωσε σχετικές εγκυκλίους για τις νεότερες ισχύουσες διατάξεις, τα νεότερα παραρτήματα, I, II και III της Σύμβασης CITES, καθώς και άλλα τεχνικά ζητήματα.⁴¹⁰ Όλα τα σχετικά έγγραφα, τα νεότερα παραρτήματα μεταφρασμένα στα ελληνικά καθώς και επεξηγήσεις – σημειώσεις για την ερμηνεία τους είναι διαθέσιμα στον ειδικό ιστότοπο για την εφαρμογή της Σύμβασης CITES στην Ελλάδα⁴¹¹.

Τέλος, με υπουργική απόφαση επανασυστάθηκε τον Μάιο 2017 η Επιστημονική Επιτροπή CITES.⁴¹²

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ

Εφαρμογή του π.δ. για τους μικρούς νησιωτικούς υγροτόπους:⁴¹³ Κατά την περίοδο αναφοράς δεν σημειώθηκαν σημαντικές εξελίξεις. Πέντε χρόνια από την έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος, μπορεί να πει κανείς ότι το νομικό πλαίσιο έχει συμβάλει καθοριστικά στην ουσιαστική προστασία των υγροτόπων, ανατρέποντας την υποβάθμισή τους. Το συμπέρασμα αυτό ωστόσο δεν σημαίνει ότι έχουν αφανιστεί εντελώς οι τάσεις υποβάθμισης και οι απειλές όπως η δόμηση, οι διανοίξεις δρόμων, οι εκχερσώσεις και οι αποθέσεις μπάζων, ειδικά σε κάποιους υγροτόπους.

Ακριβώς για αυτό το λόγο έχει αξία η απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας,⁴¹⁴ η οποία εξέτασε παρεμπιπτόντως την εγκυρότητα του π.δ., σε υπόθεση που αφορούσε σε απόφαση έκδοσης όρων δόμησης εντός αγροτεμαχίου που βρισκόταν κατά ποσοστό 89% εντός της έκτασης του έλους Πλατανιά στη Σκιάθο, η οποία μνημόνευε τις προβλέψεις του π.δ των νησιωτικών υγροτόπων. Στην εν λόγω απόφαση το ΣτΕ επιβεβαίωσε ότι το π.δ. «*ευρίσκεται εντός της εξουσιοδοτικής διάταξης της παρ. 6α του άρθρου 20 του ν. 3937/2011, στηρίχθηκε σε επιστημονική μελέτη που πληροί τις προϋποθέσεις των ανωτέρω διατάξεων ως προς τα ληφθέντα κριτήρια για τον εντοπισμό μικρού νησιωτικού υγροτόπου, από το περιεχόμενο δε της εν λόγω μελέτης προκύπτει ότι ο επίμαχος υγροτόπος «Έλος Πλατανιά» συρρικνώνεται, γεγονός που υποδηλώνει την ανάγκη περαιτέρω προστασίας του*»⁴¹⁵. Ειδικότερα, στην απόφαση αναγνωρίζεται η επιστημονική εγκυρότητα της μελέτης του WWF Ελλάς καθώς και των στοιχείων του Εθνικού Κέντρου Βιοτόπων Υγροτόπων από τα οποία άντλησε η διοίκηση για την έκδοση του π.δ. Με την απόφαση του δικαστηρίου απορρίπτεται η αίτηση ακύρωσης τόσο της απόφασης περί των όρων δόμησης για τον συγκεκριμένο υγρότοπο όσο και του π.δ. συνολικά.

Προστασία υγροτόπων: Οι εκκρεμότητες που αφορούν στην εφαρμογή του νόμου για τη βιοποικιλότητα στο θέμα των υγροτόπων παραμένουν, καθώς δεν έχει σημειωθεί οποιαδήποτε πρόοδος. Περισσότερο από έναν χρόνο από την προώθηση στο ΥΠΕΝ από το WWF Ελλάς⁴¹⁶ έκθεσης τεκμηρίωσης για την προστασία των μεγάλων νησιωτικών υγροτόπων της χώρας (>80 στρεμμάτων)

⁴⁰⁹ WWF. (2017, 5 Οκτωβρίου). «World takes bold steps to protect wildlife at CITES CoP» Ανακτήθηκε από http://wwf.panda.org/wwf_news/?280130/World-takes-bold-steps-to-protect-wildlife

⁴¹⁰ Η ιστοσελίδα του ΥΠΕΝ για τη Σύμβαση CITES παρέχει επικαιροποιημένη πληροφορία για την εφαρμογή της. ΥΠΕΝ. (2017). Εφαρμογή Σύμβασης CITES. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/IIIXsqe>. Ειδικότερα στην υποενότητα «Νομικό πλαίσιο - Εθνική νομοθεσία και εγκύκλιοι για την εφαρμογή της διεθνούς σύμβασης CITES» μπορούν να εντοπιστούν και οι έξι νέες εγκύκλιοι που έχουν εκδοθεί κατά την περίοδο αναφοράς καθώς και οι σχετικές ανακοινώσεις από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή που εκδόθηκαν τον Μάιο 2016.

⁴¹¹ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2015). Εφαρμογή Σύμβασης CITES – Νομικό πλαίσιο. Ανακτήθηκε από <http://goo.gl/ISxeWW>

⁴¹² Υπουργική απόφαση 155964/2388/23.05.2017 (ΥΟΔΔ 255) Επανασύσταση και ορισμός μελών της Επιστημονικής Επιτροπής Εμπορίας Ειδών Αυτοφυσούς Χλωρίδας και Αγρίας Πανίδας (Επιστημονική Αρχή CITES) σε εφαρμογή του Εθνικού και Κοινοτικού Δικαίου.

⁴¹³ Προεδρικό διάταγμα «Έγκριση καταλόγου μικρών νησιωτικών υγροτόπων και καθορισμός όρων και περιορισμών για την προστασία και ανάδειξη των μικρών παράκτιων υγροτόπων». (ΑΑΠ' 229/2012)

⁴¹⁴ ΣτΕ (Ε' Τμ.) 2308/2016.

⁴¹⁵ ΣτΕ (Ε' Τμ.) 2308/2016 (Σκ. 8).

⁴¹⁶ WWF Ελλάς. 18/5.2.2016. Προστασία νησιωτικών υγροτόπων με έκταση μεγαλύτερη των 80 στρεμμάτων. [Επιστολή].

που πληρούν τις προϋποθέσεις του ν. 3937/2011⁴¹⁷, το ΥΠΕΝ δεν έχει προς το παρόν ανταποκριθεί προχωρώντας στην έκδοση του σχετικού καταλόγου.

Αναφορικά με την κατάσταση των υγρότοπων διεθνούς σημασίας βάσει της Σύμβασης Ραμσάρ, καμία ουσιαστική εξέλιξη στη βελτίωση του καθεστώτος προστασίας, των υγρότοπων που έχει ενταχθεί στον κατάλογο Μοντρέ. Η προθεσμία υποβολής των εθνικών αναφορών έχει μεταφερθεί για τις 21 Ιανουαρίου 2018, ενόψει της επόμενης Συνδιάσκεψης των Κρατών Μερών (COP13) που έχει προγραμματιστεί για τον Οκτώβριο 2018. Συνεπώς η Ελλάδα έχει ακόμη λίγο χρόνο να ενημερώσει με στοιχεία τη Γραμματεία της Σύμβασης για την κατάσταση των υγρότοπων της, κάτι που δεν έχει κάνει εδώ και μία δεκαετία.

ΔΑΣΗ

Η υπονόμηση της δασικής νομοθεσίας και η υποβάθμιση προστατευτικών διατάξεων συνεχίστηκε και φέτος, με εφιαλτήριο την ανάγκη ολοκλήρωσης και κύρωσης των δασικών χαρτών. Στο πλαίσιο αυτό προωθήθηκαν μία σειρά από εκτελεστικές υπουργικές αποφάσεις αλλά και περαιτέρω τροποποιήσεις της δασικής νομοθεσίας.

Στις 5 Απριλίου 2017, το ΥΠΕΝ προχώρησε σε κατάθεση στη Βουλή σχεδίου νόμου με τίτλο «Τροποποιήσεις διατάξεων της δασικής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις» χωρίς να έχει προηγηθεί δημόσια συζήτηση και διαβούλευση, δημιουργώντας ερωτηματικά ως προς τη διαφάνεια της διαδικασίας και τη συνταγματικότητα των προτεινόμενων ρυθμίσεων.

Το WWF Ελλάς έχοντας έντονες ανησυχίες ως προς τις επιπτώσεις του συγκεκριμένου νομοσχεδίου και διαπιστώνοντας πώς για ακόμη μία φορά το υπουργείο αποβλέπει σε νέο γύρο τακτοποίησης παράνομων επεμβάσεων σε δασική γη απέστειλε σχετικό υπόμνημα σε όλους τους βουλευτές.⁴¹⁸

Στο υπόμνημα προς τους βουλευτές, το WWF Ελλάς επεσήμανε ότι με το άρθρο 1 του σχεδίου θα επιτρέπεται υποκατάσταση της αντισταθμιστικής αναδάσωσης με δασοτεχνικά έργα, παραγνωρίζοντας ότι τα δασοτεχνικά έργα δεν αποκαθιστούν την εκτεταμένη περιβαλλοντική ζημιά από την απώλεια δασικών εκτάσεων. Επίσης, ότι σύμφωνα με το άρθρο 2 για πρώτη φορά ένορκες βεβαιώσεις θα λαμβάνονται υπόψη και θα συνεκτιμώνται για την απόδειξη κατοχής, ενώ με το ίδιο άρθρο γεωργικά καλλιεργούμενες εκτάσεις που εκχερσώθηκαν πριν το 1975 θα μπορούν είτε να εξαγοράζονται στο ¼ της αντικειμενικής τους αξίας είτε θα μπορούν να λαμβάνουν άδεια έγκρισης επέμβασης. Επιπλέον, επισημάνθηκε ότι το σύνολο του άρθρου 4 έρχεται σε αντίθεση με το αρθ. 117 παρ. 3 του Συντάγματος,⁴¹⁹ αφού επιτρέπει τη γεωργική εκμετάλλευση δασικού χαρακτήρα εκτάσεων που εκχερσώθηκαν από το 1975 ως το 2007, συμπεριλαμβάνοντας και κηρυγμένες αναδασωτέες εκτάσεις. Σύμφωνα με το άρθρο, μετά από αίτημα που υποβάλλεται από τον ενδιαφερόμενο θα δίνεται άδεια έγκρισης επέμβασης για εκτάσεις που έχασαν τον δασικό τους χαρακτήρα χωρίς άδεια της οικείας δασικής αρχής μεταξύ 1975-2007. Πρόκειται για πρόβλεψη που επιβραβεύει παράνομες πράξεις εκχέρωσης δασικής γης με τον προσχηματικό ισχυρισμό ότι πρέπει να «εμπεδωθεί ένα αίσθημα ισότιμης μεταχείρισης των πολιτών»⁴²⁰. Η διαδικασία εξαίρεσης της ανάρτησης από τον δασικό χάρτη των ορίων των οικιστικών πυκνώσεων, όπως υποδεικνύονται από τις τεχνικές υπηρεσίες των αρμόδιων ΟΤΑ, προβλέφθηκε στην παρ. 5 του άρθρου 5.

⁴¹⁷ ν. 3937/2011 «για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» (Α'60).

⁴¹⁸ WWF Ελλάς (2017, Απρίλιος) Υπόμνημα προς μέλη βουλής Ελλήνων. Παρατηρήσεις επί του σ.ν. «Τροποποιήσεις διατάξεων της δασικής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις» Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-sholia-dasiko-ns-apr2017.pdf>.

⁴¹⁹ Αρθ.117 Συντάγματος παρ.3 «δημόσια ή ιδιωτικά δάση και δασικές εκτάσεις που καταστράφηκαν ή καταστρέφονται από πυρκαγιά ή που με άλλο τρόπο αποψιλώθηκαν ή αποψιλώνονται δεν αποβάλλουν για το λόγο αυτό το χαρακτήρα που είχαν πριν καταστραφούν, κηρύσσονται υποχρεωτικά αναδασωτέες και αποκλείεται να διατεθούν για άλλο προορισμό».

⁴²⁰ Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας με τίτλο «Τροποποιήσεις διατάξεων της δασικής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις» αρθ.4 παρ.3 Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/rwGKkN>.

Το WWF Ελλάς τόνισε ότι οι επεμβάσεις που προβλέπονται στο άρθρο 2 παρ.1, όπου επιτρέπονται στην ουσία εντατικές γεωργικές εκμεταλλεύσεις, με εκτεταμένες υποστηρικτικές εγκαταστάσεις, ακόμα και σε περιοχές που «υπάγονται σε ειδικό καθεστώς προστασίας, σύμφωνα με το άρθρο 19 του ν. 1650/1986, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 5 του ν. 3937/2011 (Α' 60)» (πρβλ. την ισχύουσα παρ. 12 του άρθρου 47, η οποία εφαρμόζεται στις επεμβάσεις των παραγράφου 5 του άρθρου 47, αλλά όχι στις επεμβάσεις της 1ης παραγράφου του ίδιου άρθρου) θα έπρεπε να εξαιρεθούν. Η προστασία από την εκχέρσωση δασών και δασικών εκτάσεων υψηλής οικολογικής και κοινωνικής αξίας, και ιδίως όσων υπάγονται σε ειδικό καθεστώς προστασίας, αποτελεί ύψιστο δημόσιο συμφέρον.

Παρόλες τις αντιδράσεις και τις έντονες ανησυχίες που εκφάστηκαν από πολλούς φορείς, το σχέδιο νόμου ψηφίστηκε στις 13 Απριλίου και εκδόθηκε ο ν.4467/2017⁴²¹. Στη συνέχεια εκδόθηκαν σχετικές εκτελεστικές αποφάσεις οι οποίες εξειδίκευαν τις προβλέψεις του νόμου. Συγκεκριμένα, η κοινή υπουργική απόφαση⁴²² των αναπληρωτών υπουργών Περιβάλλοντος και Ενέργειας και Οικονομικών προσδιορίζει το ύψος του ανταλλάγματος χρήσης για τις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, για εκτάσεις δασικού χαρακτήρα που εκχερσώθηκαν πριν το 1975 καθώς και το αντάλλαγμα χρήσης και τη δαπάνη αναδάσωσης για εκτάσεις δασικού χαρακτήρα που εκχερσώθηκαν μετά την έναρξη ισχύος του Συντάγματος του 1975 και έως την 7^η Μαρτίου 2007. Με την απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος⁴²³ καθορίζονται οι διαδικασίες και ο τρόπος έγκρισης γεωργικής εκμετάλλευσης του αρθ. 47 του ν.998/79, όπως ισχύει, καθώς και οι διαδικασίες έγκρισης γεωργικής εκμετάλλευσης του αρθ. 47B του ν.998/78, όπως αντικαταστάθηκε με το αρθ.4 του ν. 4467/2017. Τέλος, με σχετική υπουργική απόφαση⁴²⁴ δόθηκαν τα υποδείγματα σύμφωνα με τα οποία θα δίδεται ο τίτλος κυριότητας για γεωργική/ δενδροκομική εκμετάλλευση, μετά των κατασκευών που εξυπηρετούν, καθώς και ο τίτλος δικαιώματος αγροτικής χρήσης για γεωργική/ δενδροκομική εκμετάλλευση, μετά των κατασκευών που εξυπηρετούν, από τον εκάστοτε συντονιστή των αποκεντρωμένων διοικήσεων.

Κωδικοποίηση δασικής νομοθεσίας

Το έργο της κωδικοποίησης της δασικής νομοθεσίας το οποίο υλοποιείται στο πλαίσιο του επιχειρησιακού προγράμματος «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα 2014-2020» με κωδικό ΟΠΣ5000346 προχώρησε, και το σχέδιο του κώδικα (παραδοτέο Π5.1) τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση. Στο πλαίσιο του έργου οργανώθηκαν ενημερωτικές ημερίδες σε κεντρικές πόλεις της χώρας για την προώθηση των αποτελεσμάτων του. Το WWF Ελλάς ανταποκρίθηκε και συμμετείχε τόσο στη διαδικασία της διαβούλευσης,⁴²⁵ υποβάλλοντας σχόλια⁴²⁶ στον ειδικό διαδικτυακό τόπο του έργου, όσο και στην ημερίδα που πραγματοποιήθηκε στις 21 Δεκεμβρίου 2016 στην Αθήνα.

Ο δασικός κώδικας καλείται να δώσει λύση και να αποσαφηνίσει το συνονθύλευμα νόμων, αποφάσεων και εγκυκλίων που επικρατούν στη δασική νομοθεσία. Ωστόσο, το σχέδιο κώδικα όπως έχει κατατεθεί στη διαβούλευση, γίνεται σαφές ότι διατηρεί μία σειρά από διατάξεις και όρους που έχουν καταργηθεί ή έχουν σιωπηρώς παύσει να βρίσκονται σε ισχύ, κάτι το οποίο ρητώς απαγορεύεται σύμφωνα με την παράγραφο Γ' των οδηγιών της Κεντρικής Επιτροπής Κωδικοποίησης. Επίσης, στο ίδιο σκεπτικό, περιέχει ακόμη αναφορές σε υπηρεσίες και φορείς που έχουν καταργηθεί ή

⁴²¹ Νόμος 4467/2017 «Τροποποιήσεις διατάξεων της δασικής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις» (Α' 56).

⁴²² Κοινή υπουργική απόφαση 156157/2343/27.4.2017. «Τροποποίηση και συμπλήρωση της υπουργικής απόφασης 117653/6833/28-11-2014 αναπροσαρμογής ποσοστών του ύψους καταβολής ανταλλάγματος χρήσης επί επιτρεπτών επεμβάσεων σε δάση, δασικές εκτάσεις ή δημόσιες εκτάσεις των περιπτώσεων α' και β' της παραγράφου 5 του άρθρου 3 του ν. 998/1979, ως ισχύει.» (Β' 1492).

⁴²³ Υπουργική απόφαση 156586/2798/19.5.2017 «Καθορισμός του τρόπου και της διαδικασίας χορήγησης της έγκρισης γεωργικής εκμετάλλευσης, των απαιτούμενων δικαιολογητικών, των υποχρεώσεων του δικαιούχου και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή των άρθρων 47 και 47B του νόμου του ν. 998/1979 όπως αντικαταστάθηκαν με το άρθρο 36 του ν. 4280/2014 και το άρθρο 12 του νόμου 4315/2014 αντίστοιχα και τροποποιήθηκαν με τα άρθρα 2 και 4 του νόμου 4467/2017.» (Β' 1782).

⁴²⁴ Υπουργική απόφαση 157196/3204/7.6.2017 «Καθορισμός τύπου του τίτλου κυριότητας της παρ. 11 του άρθρου 47 και του τύπου διαπιστωτικής πράξης της παρ. 2 του άρθρου 47B, του ν. 998/1979, ως ισχύει.» (Β' 2082).

⁴²⁵ «Διαβούλευση στα πλαίσια του έργου Κωδικοποίησης της Δασικής Νομοθεσίας» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/xqQCSW>.

⁴²⁶ WWF Ελλάς (2016, Οκτώβριος) Σχόλια επί της διαβούλευσης του έργου «Κωδικοποίηση της Δασικής Νομοθεσίας» Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/images/pdfs/2016Oct_Kodikopoiisi2hfasi_WWFGR.pdf

αντικατασταθεί από μεταγενέστερους, ενώ συνεχίζει να περιλαμβάνει νομοθετικές διατάξεις αμφίβολης συνταγματικότητας.

Μετά το πέρας της διαβούλευσης δημιουργήθηκε διαδικτυακός χώρος από το ΥΠΕΝ για την ταχεία πρόσβαση στις διατάξεις της δασικής νομοθεσίας από πολίτες, επιχειρήσεις, νομικούς αλλά και φορείς της δημόσιας διοίκησης, συμπεριλαμβανομένων των δικαστικών αρχών και των κατά τόπους δασικών υπηρεσιών⁴²⁷. Η εφαρμογή αυτή επιτρέπει στον χρήστη να εντοπίσει διατάξεις της δασικής νομοθεσίας με διάφορους τρόπους, είτε θεματικά ανά τύπο διάταξης είτε με αναζήτηση σχετικού κειμένου. Περιλαμβάνει το σύνολο της υφιστάμενης νομοθετικής και κανονιστικής ύλης και τη σχετική νομολογία του εθνικού δικαίου, του δικαίου της ευρωπαϊκής ένωσης καθώς του διεθνούς δικαίου. Ωστόσο, το περιεχόμενο και η ύλη στη συγκεκριμένη εφαρμογή δεν έχει δυναμικό χαρακτήρα και δεν ανανεώνεται με τις τρέχουσες διατάξεις, καθώς απουσιάζουν νομοθετήματα που έχουν εκδοθεί μετά την ημερομηνία έκδοσης του εν λόγω εργαλείου, μειώνοντας την χρησιμότητα του.

Προδιαγραφές δασικών μελετών

Η διαχείριση των δασών και των δασικών οικοσυστημάτων μέχρι σήμερα πραγματοποιείται με διαχειριστικές μελέτες, δασοπονικά σχέδια και πίνακες υλοτομίας, τα οποία συντάσσονται σύμφωνα με προδιαγραφές του 1965.⁴²⁸ Τον Δεκέμβριο του 2016 στον διαδικτυακό τόπο του ΥΠΕΝ, αναρτήθηκε προς δημόσια διαβούλευση πρόταση πλαισίου σύνταξης νέων προδιαγραφών μελετών δασών και δασικών οικοσυστημάτων.⁴²⁹ Στη διαβούλευση όπως αναλύεται και σε σχετική εγκύκλιο⁴³⁰ της Γενικής Δ/σης Ανάπτυξης, Προστασίας Δασών και Αγροπεριβάλλοντος τέθηκαν τόσο οι «Πρότυπες Τεχνικές Προδιαγραφές Εκπόνησης Διαχειριστικών Σχεδίων Δασικών Οικοσυστημάτων», όσο και οι «Πρότυπες Τεχνικές Προδιαγραφές Δειγματοληψιών Ξυλοποθέματος για την εκπόνηση Δασικών Διαχειριστικών Σχεδίων», δηλαδή τα αποτελέσματα του εργαστηρίου δασικής διαχειριστικής, του Τμήματος Δασοπονίας & Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος Δράμας, ΤΕΙ Αν. Μακεδονίας & Θράκης, που συντάχθηκαν το Νοέμβριο του 2016.

Στα σχόλια που το WWF Ελλάς υπέβαλε κατά τη διαδικασία της διαβούλευσης⁴³¹ σημειώνεται ότι χρήζει αποσαφήνισης η έκταση εφαρμογής των συγκεκριμένων προδιαγραφών και αν αυτές αφορούν το σύνολο των δασικών οικοσυστημάτων ή μόνο τα παραγωγικά δάση. Είναι εμφανές ότι δεν ενσωματώνονται επαρκώς σημαντικές έννοιες, όπως αυτή της διατήρησης του πολυλειτουργικού ρόλου των δασικών οικοσυστημάτων και της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, ενώ επίσης η διάκριση σε δύο επίπεδα διαχείρισης μακροπρόθεσμο και μεσοπρόθεσμο δεν προσδιορίζεται σε ποια δασοπονική μελέτη του ν.δ. 86/69 ανταποκρίνεται.

Θετικά κρίνεται η συμπερίληψη εννοιών του τοπίου, σύγχρονων απόψεων και μεθόδων της επιστήμης, η εισαγωγή νέων τεχνολογιών που είναι σημαντικά στοιχεία και αποτελούν βελτίωση σε σχέση με τις υφιστάμενες προδιαγραφές του 1965. Επιπλέον, επισημάνθηκε ότι η ανάλυση στα δύο κείμενα που αφορά στα αγαθά και τις διαχειριστικές ενέργειες δεν είναι επαρκής έτσι ώστε να καλύπτει όλες τις οικοσυστημικές υπηρεσίες του δάσους. Επίσης, τονίστηκε η σύγχυση μεταξύ των δύο κειμένων του ΓΕΩΤΕΕ και του ΤΕΙ Αν. Μακεδονίας & Θράκης ως προς το πού χρησιμοποιείται η κάθε μία μέθοδος, χωρίς να δίνονται κατευθύνσεις για τις προϋποθέσεις της καταλληλότερης μεθόδου δειγματοληψίας. Τέλος, εντοπίστηκαν προχειρότητες στη σύνταξη των κειμένων που αποδεικνύουν ότι δεν υπήρξε έλεγχος και αναπροσαρμογή τους, από την περίοδο που συντάχθηκαν, όπως π.χ. οι

⁴²⁷ «Κωδικοποίηση της Δασικής Νομοθεσίας» Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Ανακτήθηκε από <http://kdn.ypeka.gr/>

⁴²⁸ Εγκύκλιος Γενικής Διεύθυνσης Δασών αρ.158072/1120/1965. «Πρότυποι τεχνικοί προδιαγραφές εργασιών συντάξεως δασοπονικών και λοιπών μελετών δασών και δασικών εκτάσεων».

⁴²⁹ Διαβούλευση Προδιαγραφών Διαχειριστικών Μελετών Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/J7BRH6>.

⁴³⁰ Εγκύκλιος 148589/6293/5.12.2016 της Γενικής Διεύθυνσης Ανάπτυξης & Προστασίας Δασών & Αγροπεριβάλλοντος για την «Πρόταση πλαισίου Σύνταξης νέων Προδιαγραφών Μελετών Δασών & Δασικών Οικοσυστημάτων» Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/2UWUAb>.

⁴³¹ WWF Ελλάς (2017, Ιανουάριος). Παρατηρήσεις επί της διαβούλευσης οριστικοποίησης σχετικά με την «Πρόταση πλαισίου Σύνταξης νέων Προδιαγραφών Μελετών Δασών & Δασικών Οικοσυστημάτων» Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/images/pdfs/diavouleusi_prodiagrafon_diaheiristikon_meleton.pdf.

πίνακες καταγραφής ειδών πανίδας που εμφανίζονται σε λάθος σημείο και ο προϋπολογισμός που βρίσκεται εντός των κεφαλαίων και όχι στο τέλος του σχεδίου.

Βοσκήσιμες γαίες

Σε συνέχεια του ν.4351/2015⁴³² «Βοσκήσιμες γαίες και άλλες διατάξεις», ο οποίος ορίζει τις βοσκήσιμες γαίες και αποσκοπεί στη στήριξη της κτηνοτροφίας, ενώ παράλληλα αντιμετωπίζει θέματα που αφορούν τις αγροτικές επιδοτήσεις, εκδόθηκαν αποφάσεις που τροποποιούν και καθορίζουν το περιεχόμενο των σχεδίων βοσκής. Συγκεκριμένα, για να εξειδικευτούν οι περιπτώσεις γ' και ε' της παρ.5 του αρθ.19 ν.4351/2015, όπως αντικαταστάθηκαν σύμφωνα με το αρθ.10 του ν.4405/2016,⁴³³ εκδόθηκε υπουργική απόφαση⁴³⁴ από τον Αναπληρωτή Υπουργό Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων Γιάννη Τσιρώνη. Σύμφωνα με την απόφαση καθορίζονται θέματα που αφορούν το μίσθωμα και τους υπόχρεους καταβολής μισθώματος για τα δικαιώματα χρήσης της βοσκής, το χρονικό διάστημα παραχώρησης, τη διαδικασία και τους όρους μίσθωσης, το έντυπο κατανομής βοσκήσιμης γαίας. Επίσης, οι δήμοι ενσωματώνουν τυχόν μη επιλέξιμες βοσκήσιμες εκτάσεις, οι οποίες έχουν κατανεμηθεί σε εφαρμογή του αρθ.7 της ν.α. 873/55993/20-5-2015 (Β' 942) και υπολογίζουν το σχετικό μίσθωμα για τις μη επιλέξιμες βοσκήσιμες εκτάσεις.

Είναι ευρέως αποδεκτό και έχει αναδειχθεί και από παλαιότερες θέσεις του WWF Ελλάς ότι η βοσκή θα πρέπει να ασκείται στο πλαίσιο ολοκληρωμένης διαχείρισης του φυσικού χώρου και θα πρέπει να γίνεται κατόπιν ορθολογικού σχεδιασμού, καθώς η εντατική εκμετάλλευση εκτάσεων για μία και μόνο χρήση μπορεί να αποβεί καταστροφική για το οικοσύστημα. Για να προχωρήσει η σύνταξη των σχεδίων διαχείρισης βοσκής, όπως προβλέπει και ο ν.4351/2015, στις 3 Ιουλίου 2017 εκδόθηκε κ.υ.α.⁴³⁵ από τους Αναπληρωτές Υπουργούς Σωκράτη Φάμελλο και Γιάννη Τσιρώνη. Συγκεκριμένα με τα διαχειριστικά σχέδια βοσκής «*επιδίδεται η πλήρης και αντικειμενική απογραφή της φυσιογνωμίας, του καθεστώτος χρήσης και του παραγωγικού δυναμικού των βοσκήσιμων γαιών σε πανελλαδική κλίμακα με σύγχρονες τεχνολογίες, προκειμένου να γίνει ο χωρικός προσδιορισμός, να είναι γνωστή η ακριβής επιφάνειά τους, η αξιόπιστη εκτίμηση της βοσκοϊκανότητάς τους, η λιβαδική κατάσταση και να καταστεί δυνατή η διαίρεσή τους σε λιβαδικές μονάδες, οι οποίες θα κατανεμηθούν στη συνέχεια στους κτηνοτρόφους, ούτως ώστε να εξατομικευτεί η χρήση τους.*»⁴³⁶ Όπως αναφέρεται και στην παρ. 2 του αρθ. 2 της κ.υ.α., για λόγους ενιαίας διαχείρισης, στις εκτάσεις των διαχειριστικών σχεδίων βοσκής περιλαμβάνονται όλες οι εκτάσεις που μπορούν να διατεθούν για βόσκηση, υπό τις προϋποθέσεις του ν.4351/2015, ενώ σε περίπτωση σύγκρουσης με άλλα σχέδια διαχείρισης εξακολουθεί να υφίσταται προτεραιότητα στην εξυπηρέτηση της βόσκησης. Παρόλο, που για προτεινόμενα έργα βοσκήσιμων γαιών προβλέπεται και η έγκριση των αντίστοιχων δασοτεχνικών ή δασοπονικών μελετών η παρακολούθηση της ορθής διαχείρισης των σχεδίων βόσκησης, που καλύπτουν δάση και δασικές εκτάσεις ανατίθεται σε ένα ιδιότυπο όργανο αρθ. 9 του ν.4351/2015 και όχι στις δασικές υπηρεσίες (πρβλ. άρθρο 5 παρ. 1 ν. 998/1979, για τις αρμοδιότητες των δασικών υπηρεσιών). Είναι λοιπόν σημαντικό να εξασφαλιστεί ότι η βόσκηση θα εξασκείται χωρίς μοναδικό γνώμονα την αύξηση του ζωικού κεφαλαίου και της αποδοτικότητας που δύναται να προσφέρει μία περιοχή, αλλά λαμβάνοντας υπόψη και προστατεύοντας τον πολυλειτουργικό ρόλο των δασικών εκτάσεων και των παρεχόμενων υπηρεσιών του.

⁴³² Νόμος 4351/2015 «Βοσκήσιμες γαίες Ελλάδας και άλλες διατάξεις» (Α' 164).

⁴³³ Νόμος 4405/2016 «Κύρωση της απόφασης του Συμβουλίου 2014/335/ΕΕ, Ευρατόμ για το σύστημα των ιδίων πόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλες διατάξεις.» (Α' 129).

⁴³⁴ Υπουργική απόφαση 558/39122/5-4-2017 «Τροποποίηση της υπ' αριθμ. 1332/93570/23-8-2016 (Β' 2848) απόφασης του ΥΠΑΑΤ» (ΑΔΑ:6ΒΩΙ4653ΠΓ-92Τ).

⁴³⁵ Κοινή υπουργική απόφαση 1058/71977/3-7-2017 «Καθορισμός των Προδιαγραφών και του Περιεχομένου των Διαχειριστικών Σχεδίων Βόσκησης, στο πλαίσιο εφαρμογής των διατάξεων του ν.4351/2015 (ΦΕΚ 164 Α')» (Β' 2331).

⁴³⁶ Κεφάλαιο Α' αρθ.1 κ.υ.α. 1058/71977/3-7-2017 «Καθορισμός των Προδιαγραφών και του Περιεχομένου των Διαχειριστικών Σχεδίων Βόσκησης, στο πλαίσιο εφαρμογής των διατάξεων του ν.4351/2015 (ΦΕΚ 164 Α')» (Β' 2331).

Κανονισμός ξυλείας – EUTR

Μετά την καθυστέρηση που παρατηρήθηκε στην υιοθέτηση του Ευρωπαϊκού Κανονισμού Ξυλείας (ΕΕ) 995/2010⁴³⁷ και του κανονισμού (ΕΕ)2173/2005 «ως προς το εθελοντικό σύστημα αδειών FLEGT για τις εισαγωγές ξυλείας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα», μέχρι την έκδοση των σχετικών υπουργικών αποφάσεων, το ΥΠΕΝ το τελευταίο έτος θέσπισε μία σειρά εγκυκλίων και διατάξεων. Σε περιφερειακό επίπεδο, όπως και σε επίπεδο ελέγχων από τις αρμόδιες διευθύνσεις δασών των αποκεντρωμένων διοικήσεων, τα αποτελέσματα ήταν σαφώς περιορισμένα, αναλογικά των ελλείψεων προσωπικού πολλών περιφερειακών υπηρεσιών, όπως και του μικρού χρονικού διαστήματος που οι κανονισμοί έχουν τεθεί σε ουσιαστική εφαρμογή.

Η Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών & Αγροπεριβάλλοντος του ΥΠΕΝ, ως αρμόδια αρχή, εξέδωσε οδηγίες⁴³⁸ προς τις περιφερειακές αρμόδιες αρχές σχετικά με τον χρόνο και τη μορφή υποβολής ετήσιας αναφοράς των ελέγχων στους φορείς εκμετάλλευσης και στους οργανισμούς παρακολούθησης. Οι αναφορές είναι απαραίτητες για τη σύνταξη της έκθεσης εφαρμογής του Κανονισμού ξυλείας, η οποία υποβάλλεται στην Ε.Ε. σε διετή βάση από κάθε κράτος μέλος.

Με σχετική εγκύκλιο⁴³⁹ της Γενικής Διεύθυνσης Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών & Αγροπεριβάλλοντος του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας αποσαφηνίζονται οι αρμοδιότητες και τα καθήκοντα των περιφερειακών αρμόδιων υπηρεσιών, για τη διενέργεια ελέγχων συμμόρφωσης ως προς τον κανονισμό ξυλείας, καθώς και το σύστημα δέουσας επιμέλειας που πρέπει να τηρεί ο κάθε φορέας εκμετάλλευσης. Επίσης, αναφέρονται τα κριτήρια που πρέπει να συνεκτιμώνται για την αξιολόγηση του κινδύνου παράνομης ξυλείας, όπως από πού προέρχεται η ξυλεία, ποιος είναι ο βαθμός διαφθοράς της χώρας, οι δείκτες διακυβέρνησης καθώς και η πολυπλοκότητα της αλυσίδας εφοδιασμού. Το υπουργείο προχώρησε στη δημοσίευση υποδείγματος εντύπου καταχώρησης ελέγχου σε φορέα εκμετάλλευσης, προς διευκόλυνση του έργου των διευθύνσεων δασών. Πάντως, η έλλειψη ενός ενιαίου τυποποιημένου συστήματος διαδικασιών και μέτρων που θα πρέπει να τηρούν οι φορείς εκμετάλλευσης και έμποροι δημιουργεί προβλήματα, ιδίως για μικρές επιχειρήσεις και επαγγελματίες.

Στην χώρα μας, τα κύρια προβλήματα σχετικά με την παράνομη ξυλεία εστιάζονται σε μικρό ποσοστό στην ξύλευση καυσόξυλων τα οποία είναι μικρής διατομής και αδυνατούν να φέρουν την ένδειξη της σφύρας, ενώ η παραγωγή τεχνικής ξυλείας προέρχεται ως επί το πλείστον από εκμεταλλεύσεις δασικών συνεταιρισμών με τις υποδείξεις της Δασικής Υπηρεσίας. Για τους λόγους αυτούς το μεγαλύτερο βάρος κατά τον έλεγχο εφαρμογής του κανονισμού ξυλείας κλείνει προς τον έλεγχο της εισαγόμενης ξυλείας και των προϊόντων ξύλου, μέσω των εμπορών. Είναι λοιπόν, πολύ σημαντικό να υπάρχει πολύ καλή γνώση της αγοράς και της αλυσίδας εφοδιασμού, όπως και των εισαγωγών μέσω των τελωνείων. Η γνώση αυτή θα διευκολύνει τις αρμόδιες αρχές να αξιολογήσουν τον βαθμό επικινδυνότητας κάθε περίπτωσης και να σχεδιάσουν και να κατευθύνουν με μεγαλύτερη ακρίβεια και αποτελεσματικότητα τις ελεγκτικές διαδικασίες που προβλέπονται.

Σε εφαρμογή των παρ.1 εδαφ β. και παρ.2 εδαφ. γ του αρθ.7 της κ.υ.α. 134627/5835/23-12-2015 ξεκίνησε από την αρμόδια κεντρική αρχή η κατάρτιση του «εθνικού μητρώου Εμπόρων» και του «εθνικού μητρώου φορέων εκμετάλλευσης». Μετά από μία σειρά από παρατάσεις,⁴⁴⁰ τον Απρίλιο του 2017 με νέα κοινή υπουργική απόφαση⁴⁴¹ δόθηκε εκ νέου παράταση προθεσμίας εγγραφής στα

⁴³⁷ Κανονισμός (ΕΕ) με αριθ. 995/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 2010, για τη θέσπιση των υποχρεώσεων των φορέων εκμετάλλευσης που διαθέτουν ξυλεία και προϊόντα ξυλείας στην αγορά. (Επίσημη Εφημερίδα L295 της 12.10.2010).

⁴³⁸ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών & Αγροπεριβάλλοντος. «Παροχή οδηγιών για την υποβολή σε ενιαία μορφή της ετήσιας αναφοράς σχετικά με την διεξαγωγή των ελέγχων και την επιβολή κυρώσεων στο πλαίσιο εφαρμογής του κανονισμού ξυλείας». αρ. πρ: οικ 144549/4900/15.09.2016 (ΑΔΑ:7ΜΘ94653Π8-ΞΦΡ).

⁴³⁹ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών & Αγροπεριβάλλοντος. «Κανονισμός Ξυλείας – Διενέργεια ελέγχων σε Φορείς Εκμετάλλευσης» αρ.πρ:145588/5001/22.09.2016 (ΑΔΑ:ΩΗΝΒ4653Π8-ΞΞΡ).

⁴⁴⁰ Υπουργική απόφαση 146506/5185/19.10.2016 «Παράταση προθεσμίας υποβολής αίτησης εγγραφής στα περιφερειακά μητρώα Φορέων Εκμετάλλευσης και Εμπόρων της κ.υ.α.134627/5835/23-12-2015» (Β' 3457) και κ.υ.α.144531/4225/03.08.2016 «Παράταση προθεσμίας υποβολής αίτησης εγγραφής στα περιφερειακά μητρώα Φορέων Εκμετάλλευσης και Εμπόρων της υπουργικής απόφασης 134627/5835/23-12-2015» (Β' 2532).

⁴⁴¹ Υπουργική απόφαση 155096/268/ 24.04.2017 «Παράταση προθεσμίας υποβολής αίτησης εγγραφής στα Περιφερειακά Μητρώα «Φορέων εκμετάλλευσης» και «Εμπόρων» της κ.υ.α 134627/5835/23-12-2015» (Β' 1492).

μητρώα μέχρι τις 30 Ιουνίου 2017. Τα συγκεκριμένα μητρώα πρέπει να συμπληρωθούν με όλους τους φορείς και ιδιώτες που δραστηριοποιούνται στην εκμετάλλευση και εμπόριο ξυλείας, έτσι ώστε οι αρμόδιες αρχές να γνωρίζουν τη σύστασή τους και να μπορούν να οργανώνουν τους ελέγχους τους. Εξάλλου, τον Νοέμβριο του 2016 η Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών & Αγροπεριβάλλοντος του ΥΠΕΝ με εγκύκλιό της⁴⁴² διευκρίνισε ότι οι νεοϊδρυόμενες εταιρείες μπορούν να εγγραφούν στους καταλόγους μέσα σε διάστημα 6 μηνών από την έναρξή τους, ενώ δεν παύει να ισχύει η υποχρέωση εγγραφής στα εν λόγω μητρώα τόσο των νεοϊδρυόμενων όσο και των παλιών εταιρειών στο διηνεκές.

Το WWF Ελλάς παρακολουθεί την πορεία του κανονισμού ξυλείας στη χώρα μας, ενώ το ευρωπαϊκό δίκτυο της οργάνωσης προσπαθεί να προωθήσει και να δυναμώσει την εφαρμογή του. Συγκεντρώνει στοιχεία, που αφορούν την επιβολή των μέτρων σε κάθε κράτος-μέλος, πιθανές παραβάσεις, εξελίξεις και σχετικές μελέτες αξιοποιώντας τα στοιχεία αυτά για να συμβάλει στον γενικότερο σχεδιασμό και αξιολόγηση του κανονισμού.⁴⁴³⁴⁴⁴ Στις 20 Απριλίου 2017, το WWF οργάνωσε στις Βρυξέλες στρογγυλό τραπέζι με τη συμμετοχή αρμόδιων αρχών από αρκετά κράτη-μέλη, ΜΚΟ, αντιπροσώπους εταιρειών και συνεταιρισμών καθώς και εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η συνάντηση αποτέλεσε μία ευκαιρία να συζητήσουν όλα τα εμπλεκόμενα μέρη για θέματα εφαρμογής ελέγχων και κυρώσεων, αξιοποίησης ή όχι καταγγελιών, συστήματα πιστοποίησης και εφαρμογής συστήματος δέουσας επιμέλειας, όπως και των προϊόντων ξυλείας που καλύπτει ο κανονισμός. Το WWF υποστηρίζει ότι το εύρος προϊόντων στο παράρτημα του κανονισμού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει όλα τα είδη που προέρχονται από ξυλεία, όπως και όλα τα είδη που περιέχουν ή μπορεί να περιέχουν ξύλο. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί να εξασφαλιστεί μία πιο κατανοητή και αποτελεσματική εφαρμογή του κανονισμού, που θα εγγυάται ότι κανένα είδος παράνομης ξυλείας δεν θα πωλείται εντός ΕΕ.

Δασικοί χάρτες και οικιστικές πυκνώσεις

Διαδικασία ανάρτησης δασικών χαρτών: Από την έκδοση του ν. 4389/2016⁴⁴⁵ έως σήμερα το ΥΠΕΝ έχει επιδοθεί σε έναν αγώνα δρόμου για την ανάρτηση και κύρωση των δασικών χαρτών. Οι στενές ημερομηνίες ολοκλήρωσης των διαδικασιών, που συνοδεύουν τις συνολικές μνημονιακές υποχρεώσεις της χώρας, δρουν ως μοχλός πίεσης για να έρθει το συγκεκριμένο έργο εις πέρας.

Η επιτάχυνση της διαδικασίας κύρωσης των δασικών χαρτών, η οποία αποτελεί συνταγματική επιταγή μαζί με την ύπαρξη Δασολογίου, αποτελεί εξαιρετικά θετική εξέλιξη. Παρόλα αυτά, με τον καταγιοισμό από νομοθετικές διατάξεις του τελευταίου έτους, το υπουργείο αποδεικνύει ότι δεν επιθυμεί να δώσει λύση στα χρόνια προβλήματα που σχετίζονται με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και τις χρήσεις γης, αλλά να τακτοποιήσει την αυθαίρετη δόμηση και παράνομες χρήσεις γης. Οι δασικοί χάρτες συνεπώς κινδυνεύουν από εργαλείο προστασίας και ανάδειξης των δασικού μας πλούτου, να μετατραπούν σε «χαριστική βολή» για την προστασία της δασικής γης.

Σύμφωνα με τον ν. 4389/2016 η δασική υπηρεσία είναι αρμόδια για όλες τις διαδικασίες μέχρι την κύρωση των δασικών χαρτών και η ΕΚΧΑ Α.Ε. παρέχει την τεχνική υποδομή και τεχνογνωσία για την πραγματοποίηση του έργου. Για τον λόγο αυτό και με όσα ορίζονται από τα άρθρα 14 έως 24 του ν.3889/2010⁴⁴⁶, όπως ισχύει, εκδόθηκε υπουργική απόφαση⁴⁴⁷ σύμφωνα με την οποία ιδρύεται και τίθεται σε λειτουργία ειδικός διαδικτυακός τόπος ανάρτησης των δασικών χαρτών στην ιστοσελίδα

⁴⁴² Εγκύκλιος 148569/6098/28.11.2016 της Γενικής Διεύθυνσης Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών & Αγροπεριβάλλοντος, ΥΠΕΝ για Διευκρινίσεις επί ερωτημάτων σχετικά με την προθεσμία εγγραφής στα Περιφερειακά Μητρώα «Φορέων Εκμετάλλευσης» και «Εμπόρων» Κανονισμού Ξυλείας. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/mK2sJb>.

⁴⁴³ WWF EU. (2015) Illegal timber in the EU-Why the EU Timber Regulation should be improved. Ανακτήθηκε από http://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/wwf_briefing_eutr.pdf.

⁴⁴⁴ WWF EU (2016). The EU Timber Regulation and product scope. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/rM6Sgy>.

⁴⁴⁵ Νόμος 4389/2016 «Επείγουσες διατάξεις για την εφαρμογή της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και άλλες διατάξεις» (Α' 94).

⁴⁴⁶ Νόμος 3889/2010 «Χρηματοδότηση Περιβαλλοντικών Παρεμβάσεων, Πράσινο Ταμείο, Κύρωση Δασικών Χαρτών και άλλες διατάξεις» (Α' 182).

⁴⁴⁷ Υπουργική απόφαση 143792/1794/3.8.2016 «Ίδρυση και λειτουργία ειδικού δικτυακού τόπου ανάρτησης δασικών χαρτών και περιεχόμενο της ηλεκτρονικής φόρμας υποβολής αντιρρήσεων.» (Β' 2750).

της ΕΚΧΑ ΑΕ. Οι δυνατότητες θέασης του θεωρημένου δασικού χάρτη, υποβολής αντιρρήσεων, υπολογισμού του ειδικού τέλους, εντοπισμού τεμαχίου από αρχείο και υπολογισμού εμβαδού είναι ανοιχτές στο ευρύ κοινό, εξασφαλίζοντας πρόσβαση σε κάθε ενδιαφερόμενο και τηρώντας θέματα διαφάνειας και αξιοπιστίας.

Για να αντιμετωπίσει ερωτήματα σχετικά με τα πληροφοριακά έγγραφα της παρ.2 του αρθ.12 ν.4315/2014 κατά την διαδικασία ανάρτησης αλλά και σύνταξης των δασικών χαρτών, το υπουργείο εξέδωσε άλλη υπουργική απόφαση⁴⁴⁸ σύμφωνα με την οποία τα πληροφοριακά έγγραφα της δασικής υπηρεσίας που εκδόθηκαν μετά την 11.6.1975 ως το τέλος Απριλίου 1981, χωρίς να έχει ακολουθηθεί η προβλεπόμενη από το αρθ.14 του ν.998/1979 ενδικοφανής διαδικασία θα λαμβάνονται ως τελεσίδικα. Ο αρμόδιος δασάρχης, ωστόσο, θα εκδίδει βεβαίωση σύμφωνα με το παλιό πληροφοριακό έγγραφο, έχοντας όμως την δυνατότητα να εξετάσει και να τροποποιήσει τον χαρακτηρισμό της παρούσας κατάστασης, στην περίπτωση που αυτός έχει μεταβληθεί από τον χρόνο έκδοσης του πληροφοριακού εγγράφου μέχρι σήμερα.

Για παρόμοια προβλήματα που προκύπτουν κατά τη διαδικασία της ανάρτησης σχετικά με τη συμπερίληψη μη δασικών εκτάσεων εντός αναδασωτέων ο αναπληρωτής Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας εξέδωσε νέα απόφαση⁴⁴⁹ αναθέτοντας στους προϊσταμένους των τοπικών δασικών υπηρεσιών την εισήγηση προς τους συντονιστές των αποκεντρωμένων διοικήσεων αναφορικά με την ανάκληση (μερική ή ολική) των αναδασωτέων που περικλείουν μη δασικές εκτάσεις. Η διάταξη αυτή αφορά κυρίως αγροτικές εκτάσεις οι οποίες εξαιρούνταν της αναδασωτέας με λεκτική διατύπωση, χωρίς να είναι αποτυπωμένες επί σχεδιαγράμματος, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να προσδιορισθούν επί του εδάφους. Πρόκειται κυρίως για παλαιότερες αποφάσεις, οι οποίες ελλείπει τεχνικών μέσων και με διαδικασία κατεπείγοντος για λόγους προστασίας, εξαιρούσαν εκτάσεις μόνο λεκτικά. Η διόρθωση αυτών των σφαλμάτων από πλευράς διοίκησης κρίνεται ουσιαστική, με την προϋπόθεση ότι η ανάκληση βασίζεται σε κριτήρια της δασικής νομοθεσίας και εφαρμόζεται κατόπιν πλήρους φωτοερμηνείας αεροφωτογραφιών της παλαιότερης διαθέσιμης αεροφωτογράφισης και της πλησιέστερης στον χρόνο πριν την καταστροφή της έκτασης.

Η ανάρτηση των θεωρημένων δασικών χαρτών ξεκίνησε στις 13 Ιανουαρίου 2017⁴⁵⁰ στις κατά τόπου διευθύνσεις δασών των περιφερειακών ενότητων και συγχρόνως μέσω της εφαρμογής της ΕΚΧΑ Α.Ε. στον διαδικτυακό τόπο της εταιρείας. Οι λεπτομέρειες και οι επιμέρους διαδικασίες εξειδικεύτηκαν με υπουργική απόφαση⁴⁵¹ η οποία δημοσιεύτηκε στις αρχές Νοεμβρίου. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή καθορίζονται θέματα σχετικά με τη διαδικασία και τον τρόπο υποβολής αντιρρήσεων, την επεξεργασία τους, τη λειτουργία των σημείων υποστήριξης της ανάρτησης του δασικού χάρτη (ΣΥΑΔΧ) και των επιτροπών επίλυσης αμφισβητήσεων (ΕΠΕΑ). Συγκεκριμένα, αναλύονται τα δικαιώματα με τα οποία αποδεικνύεται το έννομο συμφέρον των ενδιαφερόμενων, η συγκρότηση και λειτουργία του ΣΥΑΔΧ, το οποίο παρέχει πληροφορίες στους πολίτες και είναι υπεύθυνο για την παραλαβή των στοιχείων που συνοδεύουν τις αντιρρήσεις, που υποβλήθηκαν ηλεκτρονικά μέσω της εφαρμογής της ΕΚΧΑ Α.Ε. Επίσης, μετά την επεξεργασία των αντιρρήσεων αναλύεται η διαδικασία μεταβίβασής τους και εξέτασής τους από τις ΕΠΕΑ, έτσι ώστε να συμπληρωθεί και να αναμορφωθεί ο δασικός χάρτης με τις αποφάσεις των επιτροπών.

Παρά την αρχική πρόβλεψη των δύο μηνών ως διάρκεια υποβολής των αντιρρήσεων, το μεγάλο πλήθος ζητημάτων που προέκυψαν, όπως και η μη αναμενόμενη ανταπόκριση του κοινού, έφεραν μία σειρά από νομοθετικές τροποποιήσεις με αποτέλεσμα η χρονική διάρκεια να παραταθεί περισσότερο από τρεις φορές και να καταλήξει στις 25 Σεπτεμβρίου 2017. Τα χρόνια προβλήματα που ήλθαν στην επιφάνεια, σε συνδυασμό με την πληρωμή ειδικού τέλους δημιούργησαν ένα αρνητικό κλίμα το οποίο

⁴⁴⁸ Υπουργική απόφαση 145957/4835/4.10.2016 «Οδηγία εφαρμογής της παρ. 10 του άρθρου 14 του ν. 998/1979 ως ισχύει, όπως αυτή προστέθηκε με την παρ. 2 του άρθρου 12 ν. 4315/2014.» (ΑΔΑ:739Δ4653Π8-ΛΒΜ).

⁴⁴⁹ Υπουργική απόφαση 153373/441/22.2.2017 «Περιοχές κηρυγμένων αναδασωτέων εκτάσεων στους αναρτημένους δασικούς χάρτες.» (ΑΔΑ:61ΤΗ4653Π8-Ω7Θ).

⁴⁵⁰ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, 13 Ιανουαρίου). «Ξεκινά σήμερα η ανάρτηση των δασικών χαρτών ανά την επικράτεια». Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/13t9wu>.

⁴⁵¹ Υπουργική απόφαση 146776/2459/21.10.2016 «Καθορισμός θεμάτων σχετικών με την παράγραφο 1 εδάφια β', γ', δ' και ε' του άρθρου 21 του ν.3889/2010 όπως ισχύει.» (Β' 3532).

έγινε ιδιαίτερα αισθητό σε περιοχές όπως η Μεσσηνία, όπου υπήρξαν έντονες και συντονισμένες διαμαρτυρίες, ενώ και από πλευράς Δήμων και Κοινοτήτων η δυσaráσκεια ήταν εμφανής, με την ΚΕΔΕ να ζητά την αναστολή και επαναξιολόγηση της διαδικασίας⁴⁵². Το ΥΠΕΝ στην προσπάθειά του να προωθήσει την διαδικασία της ανάρτησης, εξέδωσε απόφαση⁴⁵³ με την οποία έχει εξαιρέσει από την ανάρτηση τις περιοχές του αρθ.23 παρ.2α και 2β του ν.3889/2010, δηλαδή των εγκεκριμένων ορίων οικισμών με πράξεις της διοίκησης, πολεοδομικών μελετών ή ρυμοτομικών σχεδίων, όπως και τα όρια των οικισμών που έχουν οριοθετηθεί με άλλες διατάξεις πέραν της περίπτωσης 2α, που αφορά στις οικιστικές πυκνώσεις και παρουσιάζεται στο επόμενο κεφάλαιο. Μία ακόμα σειρά από προβλήματα, όπως και η επέκταση προθεσμίας υποβολής αντιρρήσεων θεσπίστηκαν και εντάχθηκαν στον ν.4462/2017⁴⁵⁴. Σύμφωνα με το δεύτερο άρθρο, ο χρόνος υποβολής αντιρρήσεων παρατάθηκε κατά 105 ημέρες από την αρχική ημερομηνία πρόσκλησης και προβλέφθηκε να αποστέλλεται αντίγραφο του αναρτημένου δασικού χάρτη στον ΟΠΕΚΕΠΕ και στην οικεία δ/ση δημόσιας περιουσίας, έτσι ώστε να υπάρχει έλεγχος επί των εκτάσεων που επιδοτούνται ως αγροτικές.

Η ισχυρή πίεση που ασκήθηκε κατά την έναρξη της ανάρτησης των δασικών χαρτών, προήλθε εκτός από πολίτες και τοπική αυτοδιοίκηση και από μερίδα βουλευτών της Νέας Δημοκρατίας. Τον Ιανουάριο κατατέθηκε στην βουλή από ομάδα 39 βουλευτών της αξιωματικής αντιπολίτευσης ερώτηση σχετικά με τους νέους δασικούς χάρτες και την αναστολή των αναρτήσεων για να πραγματοποιηθούν διορθώσεις. Το WWF Ελλάς εξέφρασε έντονα την ανησυχία του, με επιστολή του⁴⁵⁵ προς τον Πρόεδρο της Νέας Δημοκρατίας και τους εμπλεκόμενους βουλευτές, ως προς τις πολιτικές πιέσεις που ασκούνται γύρω από το θέμα των δασικών χαρτών και το ζητούμενο πάγωμα για ακόμα μία φορά των διαδικασιών. Στην επιστολή τονίστηκε, ότι η σύνταξη δασολογίου είναι υποχρέωση του Κράτους σύμφωνα με το Σύνταγμα και για αυτό αποτελεί προϋπόθεση η ολοκλήρωση των δασικών χαρτών. Η προστασία της δημόσιας γης, η δασοπονική διαχείριση, ο πολεοδομικός και ρυμοτομικός σχεδιασμός, η προστασία του περιβάλλοντος, η ολοκλήρωση της κτηματογράφησης εξαρτώνται από την ολοκλήρωση των δασικών χαρτών. Σημειώθηκε ότι η διαδικασία της ανάρτησης και κύρωσης των δασικών χαρτών χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερο βαθμό διαφάνειας και δημοσιότητας σε σχέση με άλλες διαδικασίες της δασικής νομοθεσίας. Παράλληλα, τονίστηκε ότι αποτελεί μία ιστορική ευκαιρία εκσυγχρονισμού της διοίκησης και μείωσης της γραφειοκρατίας, κάτι το οποίο είναι επιβεβλημένο και για το οποίο στοχεύουν όλες οι κυβερνήσεις από το 1975.

Στις 7 Ιουνίου, το ΥΠΕΝ έθεσε σε διαβούλευση τις νέες τεχνικές προδιαγραφές κατάρτισης, συμπλήρωσης, επικαιροποίησης δασικών χαρτών.⁴⁵⁶ Οι νέες προδιαγραφές συντομεύουν τον χρόνο κατάρτισης των δασικών χαρτών, καθώς τα παραδοτέα του έργου από τις 4 φάσεις περιορίζονται στις 2. Επίσης, μειώνονται οι προθεσμίες διάθεσης των ψηφιακών δεδομένων από τις αρμόδιες υπηρεσίες, προβλέποντας να πραγματοποιούνται στο αρχικό στάδιο σύνταξης, χωρίς όμως αυτό να εξασφαλίζει και την ανταπόκριση και συνεργασία των εμπλεκόμενων υπηρεσιών και ιδίως των ΥΔΟΜ, η οποία έχει αποδειχθεί ελλιπής μέχρι σήμερα. Επίσης, οι νέες προδιαγραφές δεν περιλαμβάνουν πια τον χαρακτηρισμό των πάρκων και αλσών (κατηγορία ΑΔ), με αποτέλεσμα δασικές εκτάσεις και περιαιστικά δάση που περικλείονται εντός των εξαιρούμενων σχεδίων πόλης να μην καταγράφονται στους δασικούς χάρτες, ενώ συνεχίζουν να εμποτεύονται από την δασική νομοθεσία.

Το ΥΠΕΝ δείχνει να συνεχίζει να αγνοεί το γεγονός ότι η κατάρτιση και κύρωση των δασικών χαρτών έπεται της διαδικασίας της κτηματογράφησης όπως ορίζει ο ν. 2308/1995, όπως ισχύει, και ότι η

⁴⁵² Τα προβλήματα που προκαλούνται από την ανάρτηση των Δασικών Χαρτών συζητήθηκαν στη σημερινή συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΚΕΔΕ. (2017, 17 Φεβρουαρίου) Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/DiQd3b>.

⁴⁵³ Υπουργική απόφαση 151590/331/6-2-2017 «Ενημέρωση αναρτημένου δασικού χάρτη με περιοχές άρθρου 23 παρ. 2α και 2β ν.3889/2010.» (ΑΔΑ: ΨΟΩΑ4653Π8-4ΝΛ)

⁴⁵⁴ Νόμος 4462/2017 «Κύρωση του Μνημονίου Κατανόησης μεταξύ του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Υπουργείου Βιομηχανίας και Ενέργειας της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας του Αζερμπαϊτζάν για Συνεργασία στον τομέα των Ανανεώσιμων Πηγών και της Ενεργειακής Αποδοτικότητας και άλλες διατάξεις.» (Α'39).

⁴⁵⁵ WWF Ελλάς (2017, Φεβρουάριος) Επιστολή WWF Ελλάς επί ερωτήσεων βουλευτών της Νέας Δημοκρατίας για τους δασικούς χάρτες. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/erotisi-vouleuton-gia-dasikous-hartes.pdf>.

⁴⁵⁶ Τεχνικές προδιαγραφές κατάρτισης, συμπλήρωσης, επικαιροποίησης δασικών χαρτών και λοιπών θεμάτων του άρθρου 21 παράγραφος 1 εδάφια α', στ', θ' και ι' του νόμου 3889/2010 όπως ισχύει σύμφωνα με το άρθρο 153 παρ. Θ νόμου 4389/2016 (7/6/2017) Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/J7BRH6>.

ολοκλήρωση του δασικού χάρτη πρέπει να προηγείται της ανάρτησης των κτηματολογικών διαγραμμάτων. Σύμφωνα με την πρόσφατη απόφαση του ΣτΕ,⁴⁵⁷ η κατάρτιση και κύρωση των δασικών χαρτών θα πρέπει να επισπευσθεί και να προηγηθεί της ολοκλήρωσης του κτηματολογίου. Τον Απρίλιο του 2017 ο Αναπληρωτής Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας υπέγραψε απόφαση διόρθωσης των πρόδηλων σφαλμάτων των δασικών χαρτών.⁴⁵⁸ Στην απόφαση προσδιορίζεται η έννοια των πρόδηλων σφαλμάτων, οι περιπτώσεις εντοπισμού τους καθώς και η διαδικασία διόρθωσής τους σε σχέση με το στάδιο που βρίσκεται ο δασικός χάρτης (κατάρτιση, θεώρηση, ανάρτηση). Παρόλη την προσπάθεια της διοίκησης να μην υποβάλλει του πολίτες σε άσκοπες ενέργειες για λάθη τα οποία αφορούν δικές της παραβλέψεις, η έννοια των πρόδηλων σφαλμάτων όπως εξειδικεύεται θέτει και ζητήματα φωτοερμηνείας, κάτι το οποίο στην περίπτωση των θεωρημένων δασικών χαρτών έχει ήδη κριθεί από τις αρμόδιες υπηρεσίες. Στο ίδιο πλαίσιο εκδόθηκε υπουργική απόφαση⁴⁵⁹, η οποία εκτός από τις κατευθύνσεις αντιμετώπισης ειδικών ζητημάτων των αντιρρήσεων, διευκρινίζει τη διαδικασία υποβολής αιτήματος πρόδηλου σφάλματος μέσω της ιστοσελίδας της ΕΚΧΑ Α.Ε. καθώς και τη σειρά χειρισμού πιθανών χωριστών αιτημάτων. Σε συνέχεια της ψήφισης του ν.4467/2017 εξειδικεύτηκε η εφαρμογή των αρθ.47 και 47B του ν.998/79 σε περιοχές αναρτημένων δασικών χαρτών με μία ακόμη υπουργική απόφαση.⁴⁶⁰ Η απόφαση αναλύει τις ενέργειες στις οποίες πρέπει να προσφύγουν οι αρμόδιοι φορείς, όπως και οι ενδιαφερόμενοι πολίτες για εκτάσεις που έχουν αναρτηθεί στους δασικούς χάρτες και αφορούν δάση, δασικές εκτάσεις ή χορτολίβαδα της κατηγορίας 5 α του αρθ.3 του ν.998/79 που εκχερσώθηκαν προς γεωργική εκμετάλλευση και είναι δηλωμένες στο ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης και ελέγχου (ΟΣΔΕ). Σύμφωνα με αυτή τη διάταξη ο ΟΠΕΚΕΠΕ πρέπει να αποστείλει στην ΕΚΧΑ ΑΕ τα όρια του συνόλου των εκτάσεων που έχουν δηλωθεί στο ΟΣΔΕ το τρέχον, αλλά και τα τελευταία τρία έτη και να ενημερώσει τους ενδιαφερόμενους που φαίνεται να εμπíπτουν στις διατάξεις της δασικής νομοθεσίας. Από την πλευρά των πολιτών πρέπει να προσκομιστεί εξαρτημένο τοπογραφικό που να αποτυπώνει την έκταση και το οποίο καταχωρείται σε εφαρμογή της ΕΚΧΑ, προς έλεγχο από την δασική υπηρεσία κατά το πόσο εμπίπτει στα αρθ.47 (παρ.5-14) ή 47B.

Στις 31 Ιουλίου εκδόθηκε νέος νόμος ν. 4483/2017,⁴⁶¹ ο οποίος προσπάθησε ακόμη μία φορά να προβλέψει και να αντιμετωπίσει προβλήματα και αντιδράσεις που ανέκυψαν από την πορεία ανάρτησης των δασικών χαρτών. Το υπουργείο έδειξε ότι είναι αποφασισμένο να προχωρήσει το έργο, αμβλύνοντας προστατευτικές διατάξεις και υιοθετώντας πρακτικές που θα επιταχύνουν τις διαδικασίες. Έτσι, σύμφωνα με το αρθ. 140 μπορεί να χορηγηθεί άδεια έγκρισης γεωργικής εκμετάλλευσης και για εκτάσεις που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις της παρ. 4 αρθ. 47 του ν.998/79. Ενώ με την παρ. 4 του αρθ. 142 ο νομοθέτης επιτρέπει τη χρήση των στοιχείων του δασικού χάρτη ανεξάρτητα του αν είναι κυρωμένος ή όχι, σε κάθε δημόσια αρχή, με υπεύθυνη δήλωση επί του τοπογραφικού διαγράμματος του ίδιου του συντάκτη. Με γνώμονα λοιπόν την επίστευση των διαδικασιών και την αποφόρτιση των υπηρεσιών θα γίνεται χρήση και μη κυρωμένων δασικών χαρτών μνημονεύοντας τον όρο «προσωρινή ή οριστική ισχύ» του χαρακτήρα της εκάστοτε έκτασης. Ζητούμενο λοιπόν είναι ποια θα είναι η βαρύτητα και η χρήση τέτοιων βεβαιώσεων που θα έχουν προσωρινή ισχύ, καθώς θα αφορούν εκτάσεις που δεν έχουν χαρακτηριστεί τελεσίδικα.

⁴⁵⁷ ΣτΕ (Ε' Τμ.) 1203/2017 (Κτηματολόγιο και κύρωση δασικών χαρτών) (Σκ. 22) «η παράλειψη της Διοίκησης να καταρτίσει και οριστικοποιήσει τους δασικούς χάρτες, αφού εξετάσει τις επί μακρόν εκκρεμούσες αντιρρήσεις κατά όσων από αυτούς έχουν αναρτηθεί, μπορεί να επιδράσει επί του κύρους των διαπιστωτικών πράξεων λειτουργίας του Κτηματολογίου και της νομιμότητάς του εν γένει, με σοβαρότατες συνέπειες για την ασφάλεια των συναλλαγών, την ορθολογική οργάνωση και ανάπτυξη της Χώρας και τη δημόσια πίστη.»

⁴⁵⁸ Υ.α. 153394/919/12.4.2017 «Καθορισμός, προσδιορισμός, τρόπος και διαδικασία διόρθωσης πρόδηλων σφαλμάτων στην κατάρτιση και κύρωση των δασικών χαρτών.» (Β'1366).

⁴⁵⁹ Υ.α. 158577/1580/4.7.2017 «Εφαρμογή διατάξεων νόμων 4462/2017 και 4467/2017 και λοιπές οδηγίες.» (ΑΔΑ:Ψ1Ρ74653Π8-Ω1Ω) Α' Μέρος παρ.2 «Επισημαίνεται ότι με τις νέες ισχύουσες διατάξεις, μπορεί, παράλληλα με την ίδια έκταση, να υποβάλλονται αίτημα υπαγωγής σε πρόδηλο σφάλμα, αίτημα εξαγοράς ή έγκρισης επέμβασης και αντίρρηση. Η σειρά χειρισμού των ανωτέρω ως προς την εξέταση τους είναι να προηγείται το αίτημα για πρόδηλο σφάλμα, η αντίρρηση με αιτιολογικό το πρόδηλο σφάλμα, η αντίρρηση με παράλληλο αίτημα εξαγοράς ή έγκρισης επέμβασης υπαγόμενο στον ΟΣΔΕ και καταληκτικά το αίτημα εξαγοράς ή έγκρισης επέμβασης των άρθρων 47 και 47B του ν.998/79.»

⁴⁶⁰ Υπουργική απόφαση 158298/3670/4.7.2017 «Εφαρμογή των άρθρων 47(παρ.5-14) και 47B του ν.998/1979 σε περιοχές αναρτημένων δασικών χαρτών.» (Β'2355).

⁴⁶¹ Νόμος 4483/2017 «Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας των Δημοτικών Επιχειρήσεων Ύδρευσης Αποχέτευσης (Δ.Ε.Υ.ΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ) - Ρυθμίσεις σχετικές με την οργάνωση, τη λειτουργία, τα οικονομικά και το προσωπικό των Ο.Τ.Α. - Ευρωπαϊκοί Όμιλοι Εδαφικής Συνεργασίας - Μητρώο Πολιτών και άλλες διατάξεις.» (Α' 107).

Οικιστικές πυκνώσεις: Η έννοια των «οικιστικών πυκνώσεων» εμφανίστηκε στη δασική νομοθεσία για πρώτη φορά το 2016.⁴⁶² Ήταν μία από τις τρεις κατηγορίες ορίων («περιγραμμάτων») που οι υπηρεσίες δόμησης «εφαρμόζουν» πάνω στα χαρτογραφικά υπόβαθρα των δασικών χαρτών. Η προέλευση των «περιγραμμάτων» αυτών, και η νομική τους μεταχείριση κατά τη μετέπειτα διαδικασία κύρωσης των δασικών χαρτών διαφέρει (πίνακας 1).

Όσον αφορά τα ιώδη περιγράμματα («οικιστικές πυκνώσεις»), η βασική συνέπεια είναι η «εξαίρεση» των περιοχών αυτών από την ανάρτηση, και γενικότερα από τη διαδικασία κύρωσης των δασικών χαρτών: οι περιοχές αυτές «εξαίρουνται της θεώρησης και κύρωσης», νοούνται «ως μη αναρτηθείσες», και «οι αντιρρήσεις που εκκρεμούν ... θεωρούνται ως μη υποβληθείσες».⁴⁶³ Πρόκειται για ένα ιδιότυπο δικαίωμα «αρνησικυρίας» (veto) των ΟΤΑ στην ανάρτηση. Κατά την αιτιολογική έκθεση, «η διαδικασία οριοθέτησης των οικισμών, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της πολεοδομικής νομοθεσίας, είναι μία χρονοβόρα διαδικασία που απαιτεί γενναία χρηματοδότηση... Η ανάρτηση και η κύρωση των δασικών χαρτών δεν είναι σκόπιμο να εμπλακεί με αυτή την διαδικασία της οριοθέτησης».⁴⁶⁴ Ο ισχυρισμός αυτός είναι ακατανόητος, διότι από τη στιγμή που «αποκλείεται, κατ' αρχήν, η ένταξη δασικού οικοσυστήματος σε οικιστική περιοχή»,⁴⁶⁵ η «απεμπλοκή» των δασικών χαρτών από την οριοθέτηση των οικισμών είναι **αδύνατη**. Αντιθέτως, η ολοκλήρωση των δασικών χαρτών μάλλον επιταχύνει τις χρονοβόρες διαδικασίες οριοθέτησης.

Λίγο αργότερα, εκδόθηκε η υπουργική απόφαση κριτηρίων προσδιορισμού του περιγράμματος της οικιστικής πυκνώσεως: τα κριτήρια είναι ο ελάχιστος αριθμός κτιρίων (50), και, με διαβαθμίσεις, η ελάχιστη μέση αναλογία αριθμού κτιρίων «ανηγμένη» στην επιφάνεια του ιώδους περιγράμματος.⁴⁶⁶

ΟΙΚΙΣΤΙΚΕΣ ΠΥΚΝΩΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΔΑΣΙΚΟΥΣ ΧΑΡΤΕΣ		
Προέλευση των ορίων	Νομική μεταχείριση	Περίγραμμα
π.δ. της 21.11-1.12.1979 (Δ'693)	Δεν καταρτίζεται δασικός χάρτης· δεν εμπίπτουν στη δασική νομοθεσία· εντός τους, η δασική νομοθεσία εξακολουθεί να εφαρμόζεται μόνο σε πάρκα και άλση	πορτοκαλί

⁴⁶² Άρθρο 23 παρ. 4 ν. 3889/2010, όπως αντικαταστάθηκε στο σύνολό της από το άρθρ. 153 παρ. ΙΑ ν. 4389/2016 (ΦΕΚ Α' 94). Στις προηγούμενες εκδοχές της [μέχρι και την αντικατάστασή της από το άρθρ. 7 παρ. 10 ν. 4164/2013 (ΦΕΚ Α' 159)], η διάταξη προέβλεπε μόνο τα πορτοκαλί και κίτρινα περιγράμματα: για τα τελευταία, προβλεπόταν η διαδικασία του άρθρου 24, με την οποία συμπληρώνονταν οι δασικοί χάρτες κατόπιν σύνταξης ειδικής έκθεσης, υποβολής αντιρρήσεων και έγκρισης της έκθεσης αυτής (με την διαδικασία που περιγράφεται εκεί).

⁴⁶³ Άρθρο 23 παρ. 4 εδ. δ' ν. 3889/2010, όπως αντικαταστάθηκε στο σύνολό της από το άρθρ. 153 παρ. ΙΑ ν. 4389/2016 (ΦΕΚ Α' 94)· άρθρ. 155 παρ. 2 ν. 4389/2016, όπως προστέθηκε με το άρθρ. 5 παρ. 5 ν. 4467/2017 (ΦΕΚ Α' 56). Με την ίδια διάταξη, ορίστηκε ότι η προθεσμία υπόδειξης των οικιστικών πυκνώσεων είναι η προθεσμία υποβολής αντιρρήσεων του αναρτημένου δασικού χάρτη.

⁴⁶⁴ Υπουργός Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης κ.α. (23.5.2016, αναδιατύπωση). Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Επείγουσες διατάξεις για την εφαρμογή της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και άλλες διατάξεις», σ. 46. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/Nb6ZNu>.

⁴⁶⁵ ΣτΕ (Ε' Τμ.) 88/2017 (Σκ. 4), ΣτΕ (Ε' Τμ./7μ.) 3369-70/2015 (Σκ. 6), ΣτΕ (Ε' Τμ./7μ.) 838/2014 (Σκ. 10, με εκτενείς αναφορές στην παλαιότερη νομολογία).

⁴⁶⁶ Άρθρο 1 Υπουργική απόφαση 34844/2016 «Κριτήρια προσδιορισμού οικιστικής πυκνώσεως άρθρου 23 παρ. 4 ν. 3889/2010, όπως ισχύει» (ΑΑΠ 145).

· π.δ. της 2.3-13.3.1981 (Δ' 138) · π.δ. της 24.4-3.5.1985 (Δ' 181) · πολεοδομικές μελέτες · ρυμοτομικά σχέδια · οριοθέτηση με άλλες διατάξεις · καθορισμός ακτίνας⁴⁶⁷ · περίγραμμα οικισμών προ του 1923 δίχως καθορισμένο όριο · πολεοδομικές μελέτες υπό εκπόνηση · σχέδια πόλεως υπό εκπόνηση · όρια οικισμών του π.δ. 24.4-3.5.1985 (Δ' 181) υπό καθορισμό	Εφαρμόζεται η διαδικασία του άρθ. 24 ν. 3889/2010	κίτρινο
οικιστικές πυκνώσεις	Εξαιρούνται από την ανάρτηση του δασικού χάρτη · διαβιβάζονται στις αρμόδιες υπηρεσίες για την «πολεοδομική και περιβαλλοντική τους διαχείριση»	ιώδες

Η κατηγορία των «οικιστικών πυκνώσεων» δεν είναι η μόνη που εγείρει επιφυλάξεις.⁴⁶⁸ Ωστόσο, παρουσιάζει ορισμένες ιδιαιτερότητες σε σχέση με τις άλλες δύο κατηγορίες. Σε αντίθεση με τα πορτοκαλί και τα κίτρινα περιγράμματα, το περίγραμμα της «οικιστικής πυκνώσης» δεν απορρέει από πράξεις της πολεοδομικής νομοθεσίας, ή έστω διαδικασίες οριοθέτησης που βρίσκονται σε εξέλιξη: αντίθετα, «αποτυπώνεται» από τις τεχνικές υπηρεσίες των ΟΤΑ, θεωρητικά με βάση τα κριτήρια της παραπάνω υπουργικής απόφασης, και χωρίς άλλη τεκμηρίωση. Οι δασικές υπηρεσίες δεν συμπράττουν με κανέναν τρόπο στην αποτύπωση αυτή: στην ουσία, οι αρμόδιες υπηρεσίες «δύνανται να ελέγχουν» μόνο την ορθή εφαρμογή των παραπάνω κριτηρίων (αριθμό και αναλογία κτιρίων).⁴⁶⁹ Η διατύπωση αυτή αφήνει να εννοηθεί ότι ο έλεγχος είναι δυνητικός, και δεν διευκρινίζει ποιες ενέργειες ακολουθούν την εσφαλμένη εφαρμογή των κριτηρίων. Επίσης, σε αντίθεση με τα κίτρινα και πορτοκαλί περιγράμματα, όπου είτε δεν εφαρμόζεται η δασική νομοθεσία, είτε ολοκληρώνεται με άλλη διαδικασία ο δασικός χάρτης, ο νόμος δεν προβλέπει διαδικασία ολοκλήρωσης του δασικού χάρτη για τις περιοχές εντός των «οικιστικών πυκνώσεων»: ωστόσο, είναι σαφέστατο ότι χωρίς να έχει προηγηθεί η διαδικασία των αντιρρήσεων, ο δασικός χάρτης δεν μπορεί να συμπληρωθεί με τις δασικές εκτάσεις εντός του ιώδους περιγράμματος.

Οι συνέπειες είναι σημαντικές. Πρώτα-πρώτα, είναι αδύνατη για τις περιοχές αυτές η ολοκλήρωση και του δασολογίου, η οποία αποτελεί συνταγματική επιταγή.⁴⁷⁰ Το ίδιο ακριβώς ισχύει και για την ολοκλήρωση του κτηματολογίου.⁴⁷¹ Οι δασικές περιοχές εντός του ιώδους περιγράμματος στερούνται

⁴⁶⁷ Πρβλ. 4 παρ. 1 περ. (β) π.δ. της 24.4/3.5.1985 «Τρόπος καθορισμού ορίων οικισμών της χώρας μέχρι 2.000 κατοίκους, κατηγορίες αυτών και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησής τους» (Δ' 181).

⁴⁶⁸ Μπορεί να σημειωθεί ότι τα «κίτρινα» περιγράμματα απορρέουν από μελέτες και σχέδια πόλης «υπό εκπόνηση». Συνεπώς, είναι και δυνατό και επιβεβλημένο να ολοκληρωθεί με τις συνήθεις διαδικασίες ο δασικός χάρτης, έτσι ώστε να αξιοποιηθεί από τις πολεοδομικές μελέτες υπό εκπόνηση. Υπάρχουν και άλλα θέματα: για παράδειγμα, στους οικισμούς «για τους οποίους έχει ορισθεί μόνο ακτίνα με βάση το άρθρο 4 παράγραφος β' του π.δ. της 24.4.-3.5.1985 (Δ' 181)» δεν είναι δυνατόν σύννομα να συμπεριληφθούν δάση και δασικές ή αναδασωτές εκτάσεις [πρβλ. 4 παρ. 2^α περ. (α) π.δ. της 24.4/3.5.1985, και ενδεικτικά ΣτΕ (Ε' Τμ.) 4539/2011, σκ. 8, σύμφωνα με την οποία η αρμόδια αρχή δεν δεσμεύεται από την κανονιστικού χαρακτήρα μη νόμιμη πράξη οριοθέτησης του οικισμού, και οι αποφάσεις οριοθέτησης βάσει του π.δ. της 24.4/3.5.1985 που περιλαμβάνουν δασικές εκτάσεις είναι παράνομες].

⁴⁶⁹ Άρθρο 4 υπουργικής απόφασης 34844/2016 «Κριτήρια προσδιορισμού οικιστικής πυκνώσης άρθρου 23 παρ. 4 ν. 3889/2010, όπως ισχύει» (ΑΑΠ 145).

⁴⁷⁰ Άρθρο 24 παρ. 1 εδ. γ' Συντάγματος· πρβλ. και άρθ. 10 παρ. 4 περ. Ε της Απόφασης Προέδρου Βουλής 6876/4871/12.6.2008 (Α' 128), για το Γενικό Χωροταξικό Πλαίσιο, όπου περιλαμβάνονται οι «κατευθύνσεις για την βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων», και προβλέπεται η κατάρτιση δασολογίου εντός 4ετίας (μέχρι την 12.6.2012)· ΣτΕ (Ε' Τμ./7μ.) 2818/1997 (κατάρτιση δασολογίου) (Σκ. 5-8), Απόφαση 9/2004 της Επιτροπής του άρθρου 5 του ν. 1470/1984· ΣτΕ (Ολομ.) 3973/2009 (Σκ. 11) και ΣτΕ (Ε' Τμ.) 1203/2017, (Σκ. 12).

⁴⁷¹ Άρθρο 24 παρ. 2 εδ. γ' Συντάγματος· ΣτΕ (Ε' Τμ.) 805/2016 (Σκ. 15-16), ΣτΕ (Ε' Τμ.) 1203/2017, Σκ. 22, με την οποία το δικαστήριο ζητάει διευκρινίσεις για την πορεία υλοποίησης των δασικών χαρτών, παρατηρώντας ότι «η διαδικασία κτηματογράφησης έχει προοδεύσει σε σημαντικό βαθμό, όπως προκύπτει τόσο από την έκδοση πράξεων διαπιστωτικών της ενάρξεως λειτουργίας του Κτηματολογίου όσο και από

την προστασία που παρέχει η «προσωρινή κύρωση» του δασικού χάρτη.⁴⁷² Στις ίδιες περιοχές, δεν είναι δυνατόν να παρασχεθεί «σε κάθε δημόσια αρχή η δυνατότητα χρήσης των στοιχείων του κυρωμένου δασικού χάρτη για την επίτευξη της αποστολής και των στόχων της», με ό,τι και αν αυτό σημαίνει για την αποτελεσματικότητα και την διαφάνεια, διότι απλούστατα ο δασικός χάρτης δεν θα κυρωθεί ως προς τις οικιστικές πυκνώσεις.⁴⁷³

Ομοίως, όσον αφορά τις επιτρεπτές επεμβάσεις στα δάση και δασικές εκτάσεις, δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη ο χαρακτήρας ή μορφή της έκτασης στον «θεωρημένο ή αναρτημένο» δασικό χάρτη.⁴⁷⁴ Η πρόβλεψη του νόμου ότι η αποτύπωση γίνεται «εφαρμοζομένων των διατάξεων της δασικής νομοθεσίας» δεν αλλάζει την γενική εικόνα: οι τεχνικές υπηρεσίες των ΟΤΑ ούτε μπορούν, ούτε έχουν την υποχρέωση να εφαρμόσουν την δασική νομοθεσία. Τέλος, είναι αμφίβολο αν διατηρείται σε ισχύ η διαδικασία των πράξεων χαρακτηρισμού: όχι μόνο διότι κάθε αντικείμενη διάταξη καταργείται (εκτός των αρχαιολογικών),⁴⁷⁵ αλλά κυρίως διότι η διαδικασία των πράξεων χαρακτηρισμού εφαρμόζεται «μέχρι την ανάρτηση»,⁴⁷⁶ και ο νόμος δεν διασαφηνίζει αν κρίσιμη είναι η «ανάρτηση του δασικού χάρτη της ευρύτερης περιοχής» ή το γεγονός ότι οι οικιστικές πυκνώσεις παραμένουν «εκτός διαδικασίας ανάρτησης».⁴⁷⁷ Πάντως, μετά την ανάρτηση, οι επιτροπές εξέτασης καθίστανται αναρμόδιες για τον χαρακτηρισμό εκτάσεων.⁴⁷⁸

Για όλους τους παραπάνω λόγους, η προστασία των δασών και δασικών εκτάσεων εντός των οικιστικών πυκνώσεων είναι ανεπαρκής.

Περισσότερα προβλήματα ανακύπτουν από τα κριτήρια προσδιορισμού των «οικιστικών πυκνώσεων». Ούτε ο νόμος, ούτε η υπουργική απόφαση περιέχει ορισμό των οικιστικών πυκνώσεων. Τα κριτήρια επικαλούνται «κτίρια» - αλλά δεν διακρίνουν μεταξύ νόμιμων και αυθαίρετων κτιρίων· μεταξύ νόμιμων παραχωρήσεων και αυθαίρετων καταπατήσεων δημόσιων εκτάσεων· μεταξύ προσωρινών και μόνιμων κατασκευών· μεταξύ επεμβάσεων που έχουν αδειοδοτηθεί από τις δασικές υπηρεσίες με έγκριση επέμβασης και όχι· μεταξύ περιοχών που εντάσσονται σε καθεστώς ειδικής προστασίας και όχι. Σε αντίθεση με τον υπόλοιπο δασικό χάρτη, είναι αδιάφορο αν η διοίκηση έχει ήδη αποφανθεί, και μάλιστα τελεσίδικα, για τον χαρακτήρα των εκτάσεων εντός της «οικιστικής πυκνώσης» - για παράδειγμα, με την έκδοση πράξεων χαρακτηρισμού ή την κήρυξη των εκτάσεων αυτών ως αναδασωτέων.⁴⁷⁹ Γενικότερα, δεν υπάρχει καμία υποχρέωση να ελαχιστοποιηθούν τα δάση

την καταχώρηση των εγγραφέντων δικαιωμάτων σε σημαντικό αριθμό των ως άνω τένες Δήμων. Έτσι, όμως, η πορεία ολοκλήρωσης των δύο διαδικασιών εμφανίζεται να ακολουθεί πρωθύστερη σειρά, με το Κτηματολόγιο να ευρίσκεται εγγύτερα προς την ολοκλήρωση, το γεγονός δε αυτό, αφενός μεν αφήνει χωρίς πλήρη προστασία το δασικό πλούτο της Χώρας, ο οποίος αποτελεί, κατά τα προαναφερόμενα, πολύτιμο περιβαλλοντικό αγαθό, αφετέρου δε, και ιδίως, αποκόπτει από τη δημόσια κτήση δασικού χαρακτήρα εκτάσεις και, μάλιστα, ευρισκόμενες πλησίον αστικών περιοχών, ... αφού τα εγγραφέντα φερόμενα ως δικαιώματα οποιουδήποτε τρίτου επ' αυτών βαίνουν προς οριστικοποίηση, η δε αμφισβήτησή τους από το Δημόσιο, ακόμη και αν ευδοκιμήσει, θα έχει μόνον ενοχικές συνέπειες. Υπό τα δεδομένα αυτά, και ενόψει όσων έγιναν ανωτέρω δεκτά, η παράλειψη της Διοίκησης να καταρτίσει και οριστικοποιήσει τους δασικούς χάρτες, αφού εξετάσει τις επί μακρόν εκκρεμούσες αντιρρήσεις κατά όσων από αυτούς έχουν αναρτηθεί, μπορεί να επιδράσει επί του κύρους των διαπιστωτικών πράξεων λειτουργίας του Κτηματολογίου και της νομιμότητάς του εν γένει, με σοβαρότατες συνέπειες για την ασφάλεια των συναλλαγών, την ορθολογική οργάνωση και ανάπτυξη της Χώρας και τη δημόσια πίστη...».

⁴⁷² Άρθρο 17 παρ. 1 ν. 3889/2010, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρ. 153 παρ. Ε ν. 4389/2016 (Α' 94), και τροποποιήθηκε από το άρθρ. 142 παρ.1 ν.4483/2017 (Α' 107).

⁴⁷³ Άρθρο 19 παρ. 4 εδ. γ' ν. 3889/2010, όπως έχει αντικατασταθεί με το άρθρ. 153 παρ. Ζ ν. 4389/2016 (Α' 94).

⁴⁷⁴ Άρθρο 45 παρ. 4 εδ. β' ν. 998/1979, όπως έχει αντικατασταθεί.

⁴⁷⁵ Άρθρο 26 παρ. 3 ν. 3889/2010 (Α' 182).

⁴⁷⁶ Άρθρο 14 παρ. 1 ν. 998/1979, όπως έχει αντικατασταθεί από το άρθρ. 33 παρ.2 ν. 4280/2014 (ΦΕΚ Α' 159)· παρ. 9 της εγκυκλίου 158577/1580/4.7.2017 «Εφαρμογή διατάξεων νόμων 4462/2017 και 4467/2017 και λοιπές οδηγίες» (ΑΔΑ: Ψ1Ρ74653Π8-Ω1Ω), σύμφωνα με την οποία «για τις περιοχές που έχει αναρτηθεί ο δασικός χάρτης, συνεπώς έχει πάψει η εφαρμογή του άρθρου 14 ν. 998/1979 και οι επιτροπές του άρθρου 10 έχουν καταστεί αναρμόδιες για τον χαρακτηρισμό περιοχών ως δάση, δασικών και λοιπών περιπτώσεων των άρθρων 3 και 4 ιδίου νόμου, ο ειδικότερος χαρακτηρισμός και υπαγωγή στις περιπτώσεις των άρθρων αυτών διενεργείται από την Επιτροπή Δασολογίου Περιφερειακής Ενότητας. Κατόπιν τούτου και με δεδομένο ότι σε περιοχές της χώρας βρίσκονται ήδη σε ανάρτηση οι δασικοί χάρτες, να μεριμνήσετε για την, το συντομότερο δυνατό, σύσταση των επιτροπών, προκειμένου να παρέχεται η δυνατότητα εφαρμογής των διατάξεων της δασικής νομοθεσίας, στις οποίες προϋπόθεση είναι ο προσδιορισμός της κατηγορίας των ανωτέρω άρθρων 3 και 4...».

⁴⁷⁷ Άρθρο 5 εδ. β' Υπουργική απόφαση 34844/2016 «Κριτήρια προσδιορισμού οικιστικής πυκνώσης άρθρου 23 παρ. 4 ν. 3889/2010, όπως ισχύει» (ΑΑΠ 145).

⁴⁷⁸ Άρθρο 28 παρ. 18 (α) εδ. α' ν. 2664/1998, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρ. 154 ν. 4389/2016 (Α' 94).

⁴⁷⁹ Πρβλ., για τις εκτάσεις εκτός των ιωδών περιγραμμάτων, και άρθρ. 28 παρ. 18 (β) ν. 2664/1998, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρ. 154 ν. 4389/2016 (Α' 94), σύμφωνα με το οποίο «κατά τη διαδικασία κατάρτισης, θεώρησης και κύρωσης του δασικού χάρτη λαμβάνονται

και οι δασικές εκτάσεις εντός του ιώδους περιγράμματος, ή έστω, να μη περιχαρακωθούν συμπαγή δάση από αυτό. Τα κριτήρια του νόμου δεν διασφαλίζουν ότι η «οικιστική πυκνωση» θα αποτελεί έναν υποτυπώδη «οικισμό», ή έστω «πύκνωση», καθώς τα πάντα εξαρτώνται από τον τρόπο που θα χαραχθεί το ιώδες περίγραμμα. Ως προς την «αποτύπωση» του ιώδους περιγράμματος, η ευχέρεια των ΟΤΑ είναι απεριόριστη και ανέλεγκτη.

Πράγματι, ορισμένοι ΟΤΑ «ενέκριναν» χωρίς περιττά προσχήματα με αποφάσεις των δημοτικών τους συμβουλίων τα περιγράμματα, μολονότι αυτό δεν προβλέπεται, καθώς υποτίθεται ότι πρόκειται για ένα «τεχνικό» θέμα. Έτσι, ένας ΟΤΑ «αποφάσισε» την «εξαίρεση» μίας περιοχής ενδιαφέροντός του, χωρίς κάποια ενασχόληση με τα «κριτήρια προσδιορισμού» (ή άλλη τεκμηρίωση).⁴⁸⁰ Ένας άλλος αναφέρει ότι «κατεβλήθη κάθε δυνατή προσπάθεια ..., έτσι ώστε στα σχετικά περιγράμματα να συμπεριληφθούν όσο το δυνατόν περισσότερα κτίσματα».⁴⁸¹ Ένας τρίτος ΟΤΑ προτείνει τον χαρακτηρισμό «οικιστική πυκνωση» σε κατασκήνωση που έχει κτιστεί χωρίς περιβαλλοντικούς όρους και οικοδομική άδεια σε δασική και (ιδιαίτερα σημαντική) αρχαιολογική περιοχή (σύμφωνα με αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας).⁴⁸² Αυτοί είναι, μεταξύ άλλων, οι φορείς από τους οποίους το ΥΠΕΝ αναμένει την εφαρμογή της δασικής νομοθεσίας. Ένας ΟΤΑ ανέθεσε την εκπόνηση των περιγραμμάτων «άνευ οικονομικού αντικείμενου» σε μηχανικό «με πρωτοβουλία των συλλόγων των οικιστών» - δηλαδή των άμεσα ωφελομένων.⁴⁸³ Ένας άλλος σύλλογος οικιστών διεκδικεί την πατρότητα της «ιδέας» των οικιστικών πυκνώσεων, η οποία αναπτύχθηκε σε μία σειρά κατ' ιδίαν συναντήσεων μεταξύ εκπροσώπων του συλλόγου, τοπικών βουλευτών και του τότε αρμόδιου υπουργού (ο οποίος φέρεται να υιοθέτησε κάποια μελέτη που του υποβλήθηκε, φυσικά χωρίς την παραμικρή δημοσιότητα).⁴⁸⁴ Το γεγονός ότι σε πάρα πολλές περιπτώσεις, η «αποτύπωση» είναι τόσο αυθαίρετη, που δημιουργεί βάσιμες υποψίες εξυπηρέτησης συγκεκριμένων ιδιωτικών συμφερόντων δεν προκαλεί την παραμικρή κατάπληξη.

Το τελικό αποτέλεσμα είναι παράδοξο: φαίνεται ότι οι λεγόμενες «οικιστικές πυκνώσεις» μπορεί να είναι ασυνεχείς εκτάσεις (εικόνα 1): μπορεί να έχουν ακτινωτή μορφή, με «πλοκάμια» που συνδέουν μακρινές «πυκνώσεις» κτιρίων (εικόνα 3): μπορεί να βρίσκονται εντός άλλων περιγραμμάτων (εικόνα 2) ή να αποτελούν «δακτυλίδια» γύρω από οικισμούς άλλης μορφής (εικόνα 4): μπορεί να συγκροτούνται από ένα μικρό αριθμό κτιρίων κτισμένο «αμφιθεατρικά» γύρω από ένα δάσος που περικλείουν (και το οποίο αυθαίρετα εξαιρείται από τους δασικούς χάρτες) (εικόνα 5). Όλα τα παραπάνω δεν αποτελούν «περιγράμματα οικιστικών πυκνώσεων» με οποιαδήποτε λογική έννοια των όρων αυτών, και καταστρατηγούν εμφανώς το πνεύμα της υπουργικής απόφασης (τελείως ανεξάρτητα από την συνταγματικότητά της τελευταίας). Σε πολλές περιπτώσεις, ακόμα και τα υποτυπώδη κριτήρια της υπουργικής απόφασης δεν έχουν εφαρμοστεί (εικόνες 5-6). Παρόμοια χονδροειδή λάθη, και μάλιστα από υπηρεσίες εξουσιοδοτημένες με το πολύπλοκο δίκαιο της δόμησης, είναι απαράδεκτα, και δημιουργούν την εντύπωση ότι οι σχετικές ρυθμίσεις είναι προσχηματικές. Άλλωστε, τουλάχιστον μέχρι σήμερα, δεν υπάρχει η παραμικρή ένδειξη ότι οι «αρμόδιες υπηρεσίες» αποπειράθηκαν να ελέγξουν την εφαρμογή των κριτηρίων αυτών, όπως απαιτεί η νομοθεσία.⁴⁸⁵ Όπως σημειώθηκε παραπάνω, όμοια ακριβώς μεταχείριση έχουν αναδασωτές εκτάσεις και πολύτιμες περιστατικές δασικές περιοχές. Ακόμα και εντός προστατευόμενης περιοχής, όπου πρακτικό

υποχρεωτικά υπόψη: αα. οι τελεσίδικες ενώπιον της Διοικήσεως... πράξεις χαρακτηρισμού των Δασαρχών και οι αποφάσεις των Επιτροπών ... και ββ. οι πράξεις κήρυξης εκτάσεων, σαφώς οριοθετημένων, ως αναδασωτέων...».

⁴⁸⁰ Δήμος Κηφισιάς. (2016, 15 Σεπτεμβρίου). Έγκριση για «Εφαρμογή διατάξεων του ν. 4389/2016 (ΦΕΚ 94Α/27-5-2016) για την περιοχή Καλυφτάκη ιδιοκτησιών Υπαλλήλων Γ.Δ.Α. Υπουργείου Εμπορίου Παραθεριστικών Υπαλλήλικών Κέντρων Π.Υ.Κ. της Δημοτικής Ενότητας Κηφισιάς Δήμου Κηφισιάς» (α/π 40359, αριθμός απόφασης 430/2016, ΑΔΑ:68Ζ0ΩΕΜ-ΗΟΤ).

⁴⁸¹ Δήμος Λαυρεωτικής. (2017, 23 Ιανουαρίου). Εγκρίθηκαν οι εργασίες αποτύπωσης και ελέγχου ορίου οικιστικών πυκνώσεων με ιώδες περίγραμμα από το Δήμο Λαυρεωτικής. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/vw6s5S>.

⁴⁸² Δήμος Δελφών (Οικονομική Επιτροπή). Απόσπασμα από το πρακτικό της 25ης/26.7.2016 έκτακτης συνεδρίασης της Οικονομικής Επιτροπής του Δήμου Δελφών. Αριθμός συνεδρίασης: 25, αριθμός απόφασης 294/2016, ΑΔΑ: 7ΔΤΘΩ9Θ-14Ξ.

⁴⁸³ Δήμος Λαυρεωτικής. (19.1.2017). Αποστολή της υπ' αριθ. 1/2017 απόφασης του Δημοτικού Συμβουλίου που αφορά στην «έγκριση των εργασιών αποτύπωσης και ελέγχου ορίου οικιστικών πυκνώσεων με ιώδες περίγραμμα σύμφωνα διατάξεις του άρθρου 153 του ν. 4389/2016, που τροποποιεί και συμπληρώνει το άρθρο 23 του Ν. 3889/2010» (α/π 698, ΑΔΑ: ΩΖΣΑΩΛ1-394).

⁴⁸⁴ Εκεί γεννήθηκε η ιδέα των οικιστικών πυκνοτήτων. (2016, 3 Ιουλίου). Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/omftMc>.

⁴⁸⁵ Άρθρο 4 Υπουργική απόφαση 34844/2016 «Κριτήρια προσδιορισμού οικιστικής πυκνωσης άρθρου 23 παρ. 4 ν. 3889/2010, όπως ισχύει» (ΑΑΠ 145).

επεξεργασίας του Συμβουλίου της Επικρατείας έχει επισημάνει την ανάγκη σύννομης οριοθέτησης των οικισμών,⁴⁸⁶ έχει αποτυπωθεί ιώδες περίγραμμα (εικόνα 7).

Για τους λόγους αυτούς, και κυρίως για να ελεγχθεί η νομιμότητα και η συνταγματικότητα των επιλογών αυτών, ορισμένοι φορείς – μεταξύ άλλων, και το WWF Ελλάς – άσκησαν αίτηση ακύρωσης κατά της υπουργικής απόφασης που ορίζει τα κριτήρια προσδιορισμού των οικιστικών πυκνώσεων. Η απόφαση εκδόθηκε τον Ιούνιο του 2017, και, την ώρα που γράφονται οι γραμμές αυτές, δεν έχει καθαρογραφεί. Ωστόσο, είναι διαθέσιμη η απόφαση που εκδόθηκε επί της αίτησης ακύρωσης που ασκήθηκε τον Δικηγορικό Σύλλογο Θεσσαλονίκης. Το Συμβούλιο της Επικρατείας κρίνει ομόφωνα ότι η υπουργική απόφαση είναι αντισυνταγματική, διότι για παρόμοια θέματα μπορεί να παρασχεθεί νομοθετική εξουσιοδότηση μόνο στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας: συγκεκριμένα, η ρύθμιση «περιέχει τον όρο της «οικιστικής πυκνώσης», ως περιοχής υπαγομένης σε ειδικό νομικό καθεστώς (εξαίρεση από τη διαδικασία των δασικών χαρτών [μόνιμη ή πρόσκαιρη], ειδική περιβαλλοντική και πολεοδομική διαχείριση κ.λπ.), χωρίς, όμως, να δίνει η ίδια τον ορισμό της ή να εκθέτει τα ληπτέα υπόψη στοιχεία για την υπαγωγή ορισμένης περιοχής στην έννοια της «οικιστικής πυκνώσης» ή να προβλέπει, έστω σε αδρές γραμμές, τα χαρακτηριστικά της, ούτε, τέλος, να προβλέπει τη διαδικασία για το χαρακτηρισμό της».⁴⁸⁷

Επίσης, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε κατά πλειοψηφία ότι η ρύθμιση επίσης αντίκειται στο άρθρο 24 παρ. 1 του Συντάγματος, καθώς «οι «οικιστικές πυκνώσεις» αποτελούν συγκεντρώσεις κτιρίων, κατά τεκμήριο αυθαίρετων, η δε εξαίρεσή τους από τον αναρτώμενο δασικό χάρτη και τη διαδικασία αντιρρήσεων κατ' αυτού νοείται από το νομοθέτη ως οριστική.

Τούτο συνάγεται από το γεγονός ότι η διάταξη αυτή αφενός δεν προβλέπει άλλη διαδικασία, η οποία, υπό το ισχύον νομοθετικό καθεστώς, θα διασφάλιζε ότι οι εντός των «πυκνώσεων» δασικές εκτάσεις θα συμπεριληφθούν στους οριστικούς δασικούς χάρτες και, εν τέλει, στο Δασολόγιο ..., αφετέρου δε από τον ρητώς διατυπώσιμο σκοπό της, που είναι η «περιβαλλοντική και πολεοδομική διαχείριση» των «οικιστικών πυκνώσεων», τμήματα των οποίων έχουν, εν τούτοις, εγνωσμένο δασικό χαρακτήρα (βλ. προπαρασκευαστικές εργασίες ψήφισης του ν. 4389/2016...). Η εξαίρεση, εξάλλου, αυτών των περιοχών από τους δασικούς χάρτες και, κατ' επέκταση, από το Δασολόγιο δεν υπαγορεύεται από κανένα σκοπό δημοσίου συμφέροντος, είναι δε, ιδίως, απρόσφορη για την επιτάχυνση της κύρωσης των δασικών χαρτών. Τούτο δε διότι, για μεν τα τμήματα των δασικών χαρτών ως προς τα οποία δεν υποβλήθηκαν αντιρρήσεις, η κύρωση των δασικών χαρτών προβλέπεται ως άμεση και χωρίς ανεξαρτήτως της εκβάσεως των αντιρρήσεων (άρθρο 17 του ν. 3889/2010), που, άλλωστε, δεν αφορούν τα τμήματα αυτά, για δε τα υπόλοιπα τμήματα, ως προς τα οποία υποβλήθηκαν αντιρρήσεις, μετατίθεται μεν για το μετά την εξέταση των αντιρρήσεων χρόνο, γεγονός που επιφέρει μοιραίως τις αναγκαίες καθυστερήσεις, πρόσφορος, όμως, τρόπος αντιμετώπισής τους δεν είναι προδήλως η εκ προοιμίου ένταξή τους από τους δασικούς χάρτες, η οποία αφενός μεν στερεί χωρίς αποχρώντα λόγο τα τμήματα αυτά και από την προσωρινή, αλλά άμεση, ισχύ της καταγραφής τους ως δασικών στον καταρτισθέντα χάρτη (άρθρο 17 παρ. 7), και, αφετέρου, όχι απλώς δεν επιταχύνει, αλλά ματαιώνει, υπό το ισχύον νομοθετικό καθεστώς, την συμπερίληψή τους στο Δασολόγιο. Είναι, βεβαίως, άλλο το ζήτημα του τρόπου αντιμετώπισης του προβλήματος της αυθαίρετης δόμησης εντός δασικών εκτάσεων, η οποία δεν μπορεί (άρθρο 4 και 25 Συντ.) να συνιστά επιβράβευση της αυθαίρετης δόμησης εντός δασών και μεταχείριση όσων την επιχειρούν ευνοϊκότερη ακόμη και έναντι εκείνων που δόμησαν σε εκτάσεις κίτρινου περιγράμματος, δηλαδή εντός οικισμών, έστω και μη νομίμως οριοθετημένων (άρθρο 24), αφού, πάντως, η όποια λύση του προβλήματος όχι μόνο δεν αποκλείει, αλλά, αντιθέτως, προϋποθέτει την έγκυρη καταγραφή των εκτάσεων ως δασικών στον αναρτώμενο δασικό χάρτη. Περαιτέρω, η εξαίρεση των περιοχών αυτών από τους δασικούς χάρτες, περιστέλλουσα την πληρότητα του υπό κατάρτιση Δασολογίου, δεν είναι πρόσφορο μέσο ούτε για να εξυπηρετηθεί ο σκοπός της ενημέρωσης της Διοίκησης ως προς τα χαρακτηριστικά των «οικιστικών πυκνώσεων», αφού, αντιθέτως, το σκοπό αυτό θα εξυπηρετούσε η υπαγωγή και των εκτάσεων αυτών στη διαδικασία ανάρτησης των δασικών χαρτών και των κατ' αυτών αντιρρήσεων, με τις οποίες οι ενδιαφερόμενοι θα έθεταν οι ίδιοι υπόψη της Διοίκησης οποιοδήποτε στοιχείο θα συνηγορούσε υπέρ

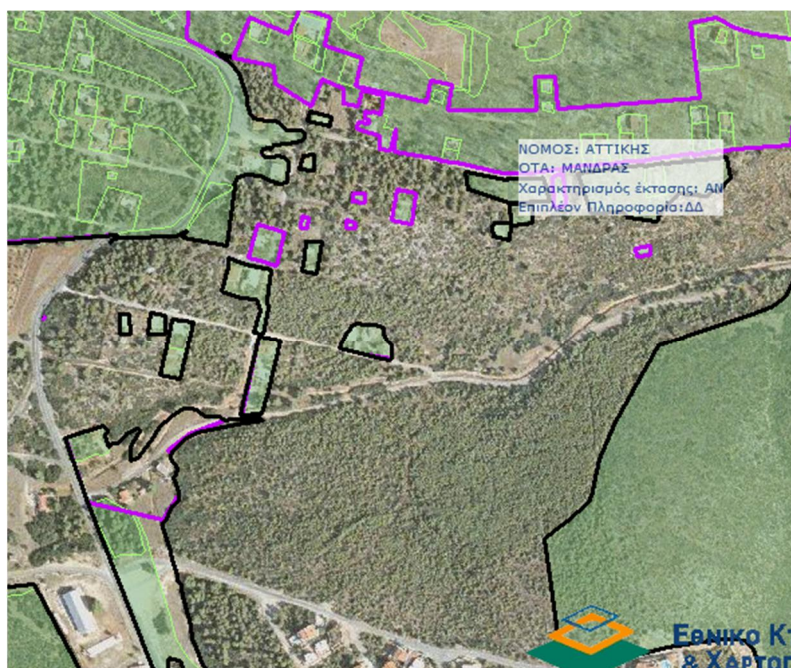
⁴⁸⁶ ΣτΕ ΠΕ 32/2015 (Επεξεργασία πρώτου σχεδίου προεδρικού διατάγματος Κυπαρισσιακού Κόλπου).

⁴⁸⁷ ΣτΕ (Ε' Τμ.) 1976/2017 (Σκ. 11), πρβλ. άρθ. 43 παρ. 2 Συντάγματος.

των απόψεών τους, στην περίπτωση δε αυτή θα εξηρούντο από το Δασολόγιο μόνον οι εκτάσεις για τις οποίες θα συνέτρεχε νόμιμος λόγος και όχι όλες συλλήβδην οι εκτάσεις που αποτελούν την «οικιστική πύκνωση», είτε δομημένες αυθαιρέτως είτε και αδόμητες.

Τέλος, η πρόβλεψη στην επίμαχη διάταξη ότι σε όσες από τις ως άνω περιοχές έχουν δασικό χαρακτήρα εξακολουθεί να εφαρμόζεται η δασική νομοθεσία, δεν θεραπεύει την πλημμέλεια της διάταξης αυτής, διότι, κατά τα προαναφερόμενα, η προστασία των δασών μέσω της δασικής νομοθεσίας ολοκληρώνεται, κατά το Σύνταγμα, με την προσήκουσα απογραφή τους με το Δασολόγιο, την οποία, όμως, παρακωλύει η εν λόγω διάταξη».⁴⁸⁸

Με τις σκέψεις αυτές, το τμήμα οδηγείται σε ακύρωση υπουργικής απόφασης κατ' εξουσιοδότηση αντισυνταγματικού νόμου, και, όπως απαιτείται από το Σύνταγμα, παρέπεμψε την απόφαση στην Ολομέλεια. Δυστυχώς, ενώ η υπόθεση εκκρεμοδικεί, ο αρμόδιος υπουργός κατέθεσε τροπολογία σε εντελώς άσχετο νομοσχέδιο, με την οποία παρέχει στην επίμαχη υπουργική απόφαση ένδυμα τυπικού νόμου.⁴⁸⁹ Πριν από λίγες βδομάδες, ο ίδιος υπουργός είχε δηλώσει ότι θα σεβαστεί τις όποιες αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας.⁴⁹⁰ Η τροπολογία, τελικά, ψηφίστηκε.⁴⁹¹

Εικόνα 1. Οικιστική πύκνωση σε διαχρονικά δασική και αναδασωτέα έκταση στη Μάνδρα Αττικής. Τα μικρά ιώδη περιγράμματα δεν περιλαμβάνουν τον ελάχιστο απαιτούμενο αριθμό κτιρίων.

⁴⁸⁸ ΣτΕ (Ε' Τμ.) 1976/2017 (Σκ. 9).

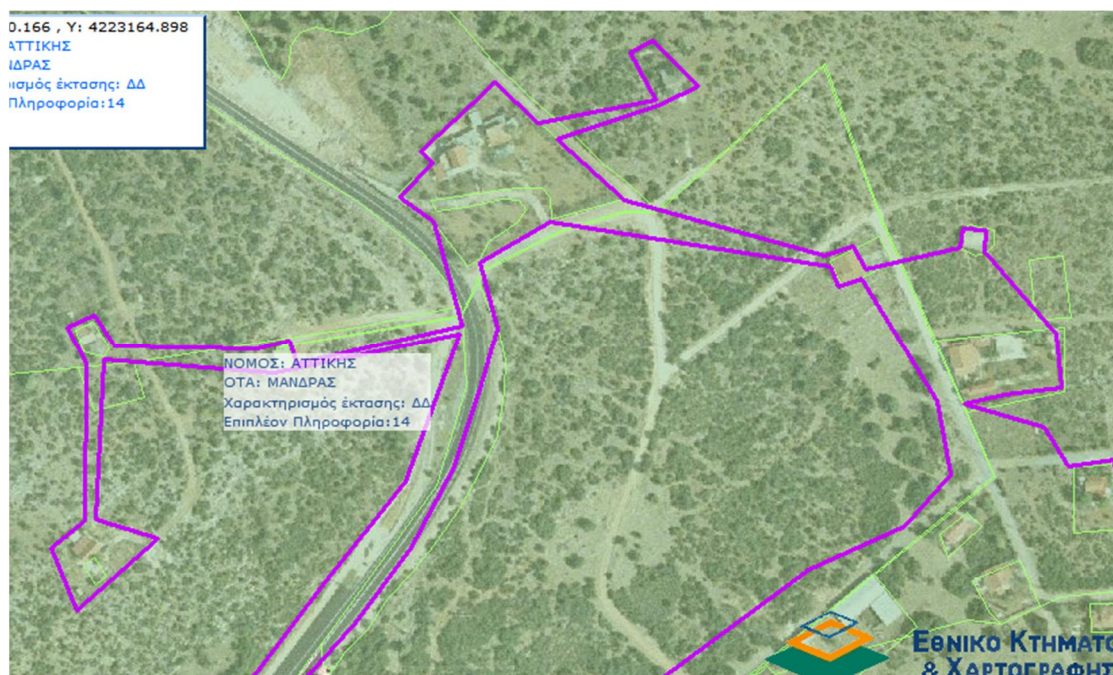
⁴⁸⁹ Αναπληρωτής Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, 5 Σεπτεμβρίου). Αριθμός τροπολογίας 1246/98. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/xExKhV>.

⁴⁹⁰ Σ. Φάμελλος: «θα σεβαστούμε την όποια απόφαση του ΣτΕ για τις οικιστικές πυκνώσεις». (2017, 30 Ιουλίου). Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/TWEfzW>.

⁴⁹¹ Άρθρο 39 ν. 4489/2017 (ΦΕΚ Α' 140).

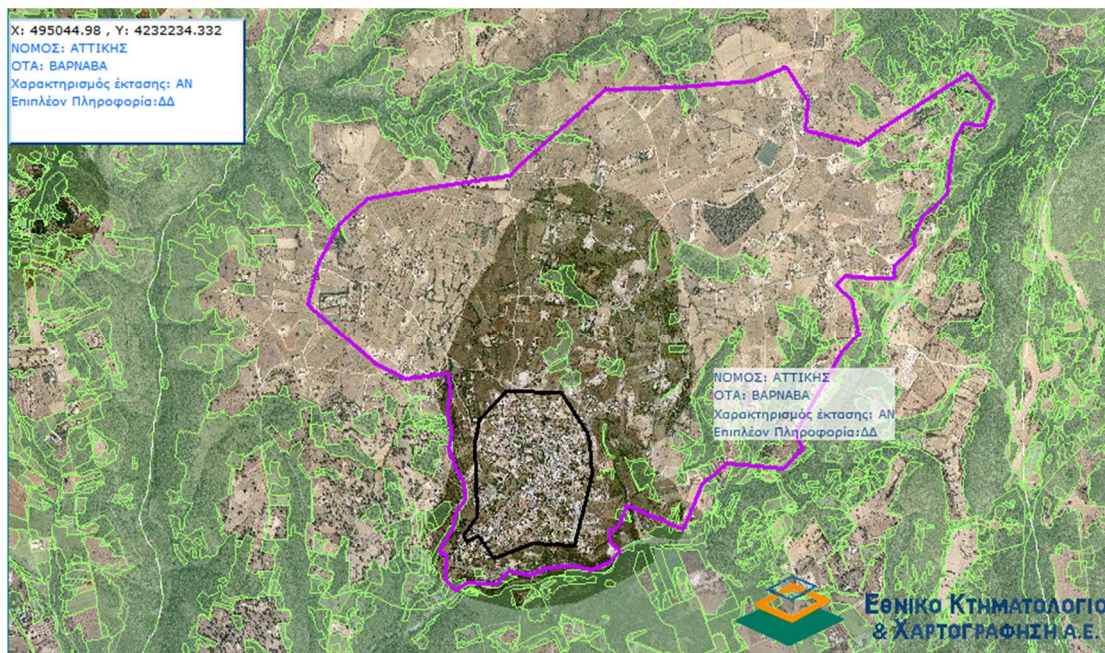

Εικόνα 2. Απόσπασμα από τον ορθοφωτοχάρτη με τα ιώδη περιγράμματα που υπέβαλε ένας ΟΤΑ.⁴⁹² Στην περίπτωση αυτή, η οικιστική «πύκνωση» φαίνεται ότι είναι διάφορα μεμονωμένα κτίρια (;) ή εκτάσεις (ορισμένες από τις οποίες είναι αδόμητες) μέσα στον οικιστικό ιστό, μέρος του οποίου φαίνεται να περιβάλλεται από κίτρινο περίγραμμα. Κατά την νομοθεσία, δεν είναι δυνατόν η ίδια έκταση να βρίσκεται εντός κίτρινου ΚΑΙ ιώδους περιγράμματος. Βορειότερα, το ιώδες περίγραμμα περικλείει εγκαταστάσεις (προφανώς αμφίβολης νομιμότητας) εντός έκτασης που μοιάζει δασική.

Εικόνα 3. Μακρινά κτίρια συνδέονται με διαδρόμους- «πλοκάμια», σε μία προσπάθεια να συγκεντρωθεί ο ελάχιστος αριθμός κτιρίων. Οι διάδρομοι αλλού ταυτίζονται, και αλλού δεν ταυτίζονται με συγκεκριμένες διακριτές υποδομές της περιοχής (δρόμους, κτλ.).

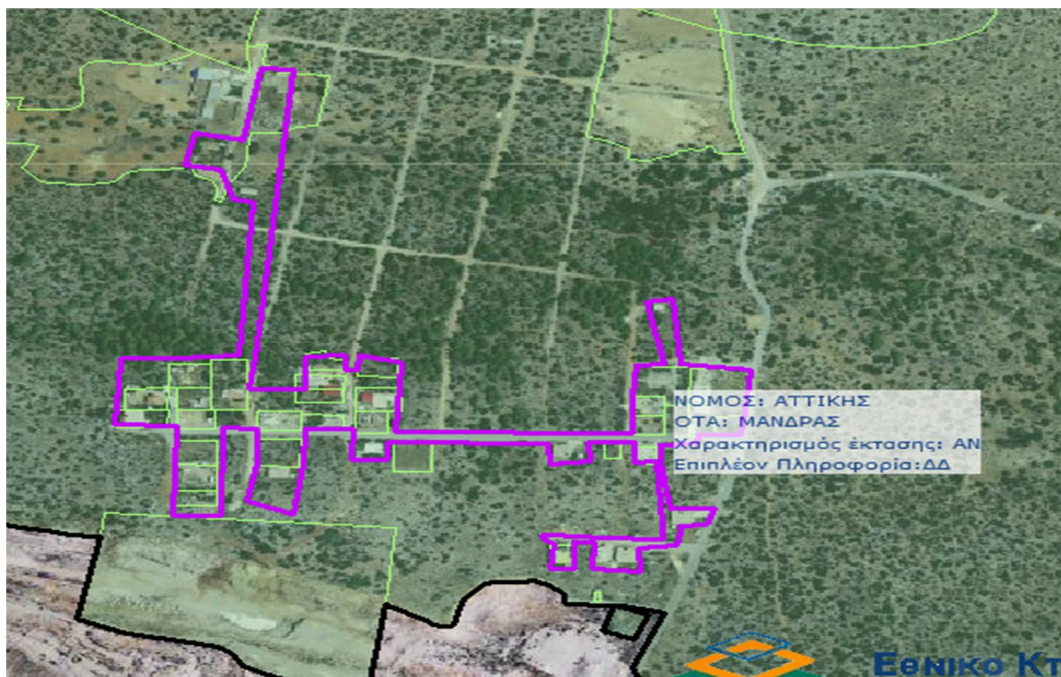
⁴⁹² Δήμος Αγίας Παρασκευής. (13.7.2017). Απόσπασμα από τα πρακτικά της 18/2017 συνεδρίασης. Α/π 24859, αριθμός απόφασης 226/2017, ΑΔΑ: 6ΦΑΞΩ6Υ-2ΗΕ.

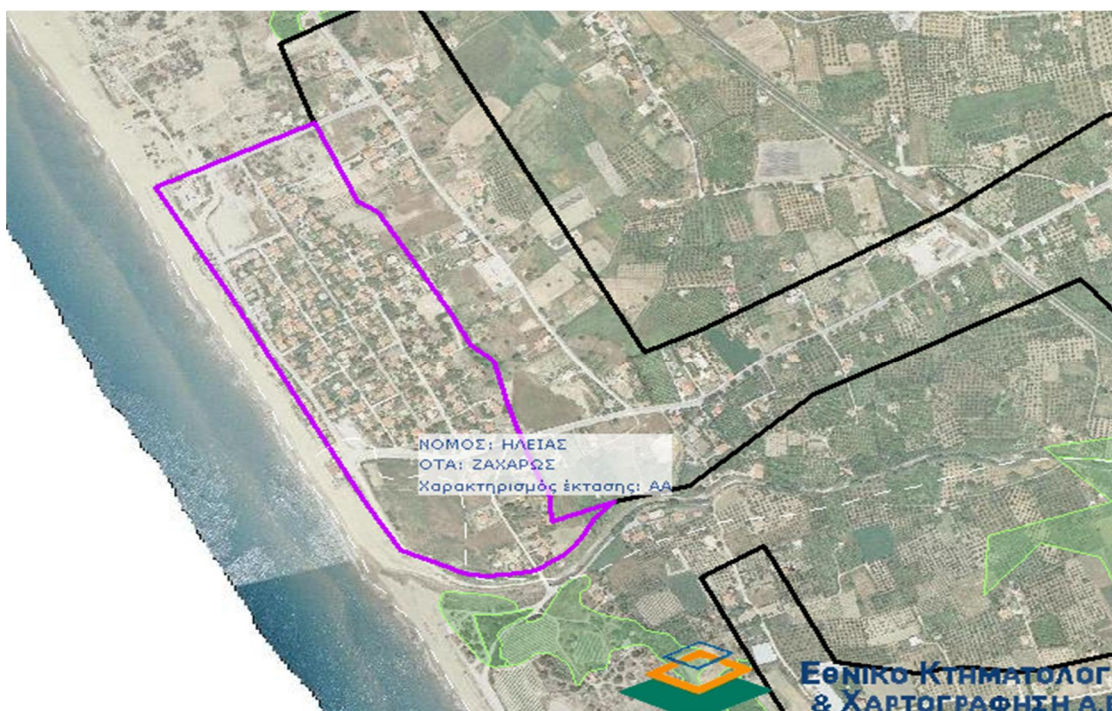
Εικόνα 4. Οικιστική πύκνωση σε περιοχή της Αττικής. Εδώ, δεν είναι σαφές αν η «οικιστική πύκνωση» περιλαμβάνει και τον οικισμό (κάτι που θα ήταν παράνομο σύμφωνα με το άρθ. 23 παρ. 4 ν. 3889/2010), ή μόνο το «δακτυλίδι» (το οποίο δεν φαίνεται να περιλαμβάνει τον ελάχιστο αριθμό κτιρίων).

Εικόνα 5. Δασικός χάρτης περιοχής του Πόρου. Μία μεγάλη παραλιακή περιοχή, «άδεια» από κτίρια (αλλά με δασικές εκτάσεις εντός της) έχει περικλειστεί στο ιώδες περίγραμμα. Είναι αμφίβολο αν συγκεντρώνεται ο ελάχιστος αριθμός κτιρίων. Πρόκειται για διαχρονικά δασική και αναδασωτέα έκταση.

Εικόνα 6. Απόσπασμα από δασικό χάρτη περιοχής της Αττικής. Όσο γενναιόδωρα και να μετρήσει κάποιος τα κτίρια και τις άλλες κατασκευές εντός του ιώδους περιγράμματος, σε καμία περίπτωση δεν συγκεντρώνεται ο ελάχιστος αριθμός (50). Πρόκειται για διαχρονικά δασική και αναδασωτέα έκταση.

Εικόνα 7. Απόσπασμα από δασικό χάρτη του ν. Ηλείας (ΟΤΑ Ζαχάρως), εντός της προστατευόμενης περιοχής του Κυπαρισσιακού κόλπου. Μολονότι η περιοχή διαχρονικά αγροτική, η οικιστική πύκνωση «αναγνωρίζει» παραλιακό οικισμό που θα έπρεπε να είχε οριοθετηθεί με προεδρικό διάταγμα.

Δασικές πυρκαγιές

Η αντιπυρική περίοδος του 2016 ήταν η τέταρτη χειρότερη χρονιά της δεκαετίας, σε σχέση με τις καμένες εκτάσεις. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία του Πυροσβεστικού Σώματος⁴⁹³, το σύνολο των καμένων εκτάσεων για το 2016 ήταν 365.869 στρέμματα αγροτοδασικών εκτάσεων, την ώρα που ο ετήσιος μέσος όρος για την τελευταία δεκαετία (2007-2016) ανέρχεται σε 497.015 στρέμματα.

Η αντιπυρική περίοδος του 2017 χαρακτηρίστηκε από 26 μέρες με αυξημένο βαθμό επικινδυνότητας (βαθμός 4 σε πενταβάθμια κλίμακα) καθώς παρατηρήθηκαν υψηλές θερμοκρασίες και παρατεταμένη ανομβρία. Παρά όμως την αυξημένη επικινδυνότητα σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία του European Forest Fire Information System (EFFIS)⁴⁹⁴ στην Ελλάδα κήκαν περίπου 230.000 στρ. δασικών εκτάσεων. Το ανησυχητικό στοιχείο για το 2017 ήταν οι μεγάλες πυρκαγιές σε μεσογειακές αλλά και βαλκανικές χώρες όπως η Πορτογαλία, το Μαυροβούνιο και η Κροατία, που δείχνουν ότι πρόβλημα των δασικών πυρκαγιών πρέπει να αντιμετωπιστεί σε ευρωπαϊκό και μεσογειακό επίπεδο.

Η κλιματική αλλαγή πλέον επηρεάζει καθοριστικά τόσο την ένταση, όσο και τις επιπτώσεις των δασικών πυρκαγιών σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι μεγάλες πυρκαγιές είναι πλέον ένα συνηθές φαινόμενο για τις μεσογειακές χώρες και θα πρέπει ο μηχανισμός δασοπυρόσβεσης να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα. Σκοπός είναι πάντα η μείωση των περιστατικών αλλά κυρίως η δριμύτητα τους που μπορεί να μειωθεί σημαντικά με την έγκαιρη λήψη προληπτικών μέτρων σε νομοθετικό και τεχνικό επίπεδο.

Όμως αν και έχουν συμπληρωθεί δέκα χρόνια από τις καταστρεπτικές πυρκαγιές του 2007 φαίνεται ότι το σύστημα δασοπυροπροστασίας της χώρας έχει διδαχθεί λίγα από τα λάθη του παρελθόντος και τα περισσότερα σε κατασταλτικό επίπεδο. Ο χαρακτήρας του παραμένει κατασταλτικός παρότι έχει αποδειχθεί διεθνώς ότι η πρόληψη είναι πιο σημαντική και οικονομικά αποδοτικότερη από την καταστολή⁴⁹⁵. Μια σειρά από απαραίτητα νομοθετικά μέτρα, όπως για παράδειγμα οι δασικοί χάρτες και η θέσπιση συγκεκριμένης εθνικής δασικής πολιτικής, μειώνουν δραστικά την εμφάνιση δασικών πυρκαγιών από πρόθεση. Παρόλα αυτά σημειώνονται σημαντικές καθυστερήσεις στην ολοκλήρωση και εφαρμογή τους και δεν δίδεται προτεραιότητα σε περιοχές με βεβαρημένο παρελθόν στις δασικές πυρκαγιές και στην αλλαγή χρήσεων γης, όπως για παράδειγμα η Ζάκυνθος, η Κεφαλονιά, η Εύβοια, Κρήτη, Μεσσηνία, και η Ηλεία.

Η θεσμοθέτηση της συνεργασίας της Δασικής Υπηρεσίας με το Πυροσβεστικό Σώμα για τον καλύτερο μεταξύ τους συντονισμό ώστε να γίνει πιο αποτελεσματική η καταστολή αλλά και η πρόληψη, προβλέφθηκε στο άρθρο 100 του ν. 4249/2014.⁴⁹⁶ Παρότι όμως έχουν περάσει τρία χρόνια, η σχετική κ.υ.α. μεταξύ των συναρμόδιων υπουργών με την οποία θα καθορίζονταν οι διαδικασίες και ο τρόπος συνεργασίας, σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο, μεταξύ Πυροσβεστικού Σώματος και Δασικής Υπηρεσίας, δεν έχει ακόμα θεσμοθετηθεί. Αυτό δημιουργεί λειτουργικά κενά σε προληπτικό και επιχειρησιακό επίπεδο μεταξύ της υπηρεσίας που διαχειρίζεται τις δασικές εκτάσεις, γνωρίζει τον φυσικό χώρο και έχει ως αρμοδιότητα την πρόληψη πεδίο και της υπηρεσίας που καλείται να εκπληρώσει το κατασταλτικό της καθήκον.

Η διαχείριση της καύσιμης ύλης σε δάση και δασικές εκτάσεις είναι κρίσιμος παράγοντας πρόληψης. Παρόλα αυτά δεν υπάρχει κανένα σχέδιο σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο. Είναι άμεση και επιτακτική η ανάγκη για την εφαρμογή του άρθρου 60 του ν. 4280/2014⁴⁹⁷ που προβλέπει την σύνταξη ολοκληρωμένου Εθνικού Σχεδίου Στρατηγικής Ανάπτυξης της Δασοπονίας. Σίγουρα δεν πρόκειται έτσι να λυθεί αυτό το κρίσιμο ζήτημα αλλά θα τεθούν οι βάσεις για την ενεργοποίηση του μηχανισμού και τον περαιτέρω σχεδιασμό.

⁴⁹³ Αρχηγείο Πυροσβεστικού Σώματος. Δημόσια δεδομένα. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/zLDZEc>.

⁴⁹⁴ European Forest Fire Information System. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/85i8LO> στις 28.9.2017.

⁴⁹⁵ Γκουρμπάτσας Α., (2015), Το κόστος της δασοπυρόσβεσης στην Ελλάδα. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/sLZWAT>.

⁴⁹⁶ Νόμος 4249/2014 «Αναδιοργάνωση της Ελληνικής Αστυνομίας, του Πυροσβεστικού Σώματος και της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας, αναβάθμιση Υπηρεσιών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη και ρύθμιση λοιπών θεμάτων αρμοδιότητας» (Α' 73).

⁴⁹⁷ Νόμος 4280/2014 «Περιβαλλοντική αναβάθμιση και ιδιωτική πολεοδόμηση Βιώσιμη ανάπτυξη οικισμών Ρυθμίσεις δασικής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις.» (Α' 159).

Τρία χρόνια έχουν περάσει από τη θέσπιση του ν. 4249/2014 και ακόμα δεν έχουν γίνει οι απαραίτητες ενέργειες για την πλήρη επιχειρησιακή αξιοποίηση χιλιάδων εθελοντών δασοπροστατών. Ακόμα εκκρεμεί η έκδοση τουλάχιστον έξι αποφάσεων του Γενικού Γραμματέα Πολιτικής Προστασίας (μεταξύ αυτών και της ίδρυσης Εθνικής Σχολής Πολιτικής Προστασίας για εκπαίδευση εθελοντών αλλά και στελεχών της Πολιτικής Προστασίας σε όλα τα επίπεδα της διοίκησης) που διατηρούν ουσιαστικά ανενεργό το σύστημα αξιοποίησης των εθελοντών. Αντί αυτού, τον Ιούλιο του 2015 ψηφίστηκε από τη Βουλή τροπολογία του άρθρου 119 του ν.4249/2014,⁴⁹⁸ που παρατείνει το ίδιο καθεστώς καταγραφής και διαχείρισης των εθελοντικών ομάδων και παραπέμπει στις ελληνικές καλένδες την πλήρη εφαρμογή του άρθρου 118 του ίδιου νόμου. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί πως το 2017 έγινε μια σημαντική προσπάθεια από τη Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας, προκειμένου να ανανεωθεί το Μητρώο Εθελοντών, κάτι που θα συμβάλει στη σωστή κατεύθυνση, εφόσον τελεσφορήσει. Σίγουρα όμως, πρέπει να ληφθούν άμεσα οι απαραίτητες πολιτικές πρωτοβουλίες για την θέσπιση ενός συγκεκριμένου και σταθερού πλαισίου λειτουργίας και αξιοποίησης του εθελοντικού δυναμικού.

Κάθε έτος και σχεδόν έναν μήνα πριν την έναρξη της αντιπυρικής περιόδου η Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας αποστέλλει σχετική εγκύκλιο για τον σχεδιασμό δράσεων αντιμετώπισης δασικών πυρκαγιών.⁴⁹⁹ Η εγκύκλιος αναλύει τις νομικές υποχρεώσεις και τις δράσεις που πρέπει να αναλάβει κάθε κρατικός και μη φορέας που εμπλέκεται εμμέσως ή αμέσως με το θέμα. Η πράξη αποδεικνύει ότι στην εφαρμογή της εγκυκλίου υπάρχουν μεγάλα κενά λόγω της αδυναμίας και κυρίως απροθυμίας εκτέλεσης δράσεων και του ελλιπούς ελέγχου εκτέλεσης τους από τις αρμόδιες υπηρεσίες, με αποτέλεσμα η εγκύκλιος να αποτελεί ένα έγγραφο καθαρά διεκπεραιωτικού χαρακτήρα και όχι έναν πραγματικό οδηγό εφαρμογής. Αν οι δράσεις που περιγράφονται στην εγκύκλιο εκτελούνταν εγκαίρως και με τον ορθό τρόπο είναι σίγουρο ότι το υπάρχον σύστημα δασοπροστασίας θα είχε βελτιωθεί αισθητά σε προληπτικό επίπεδο.

Επιπλέον η υποχρηματοδότηση των υποστελεχομένων δασικών υπηρεσιών παραμένει μια μόνιμη σταθερά, αφού υπολογίζεται ότι στην καλύτερη περίπτωση λαμβάνουν σχεδόν το ήμισυ των απαιτούμενων κονδυλίων για έργα πρόληψης (συντηρήσεις δασικού οδικού δικτύου και υποδομών πυροπροστασίας, καθαρισμούς καύσιμης ύλης).⁵⁰⁰

Οι δήμοι και οι σύνδεσμοι δήμων λαμβάνουν κάθε χρόνο συγκεκριμένο ποσό επιχορήγησης από τους Κεντρικούς Αυτοτελείς Πόρους (πρώην ΣΑΤΑ) του Υπουργείου Εσωτερικών για την κάλυψη δράσεων πυροπροστασίας.⁵⁰¹ Η διάθεσή τους πραγματοποιείται χωρίς ουσιαστική αξιολόγηση, παρότι αφορούν κονδύλια αποκλειστικά για τον σκοπό αυτό. Δεν συνδυάζονται με τις πιθανές προβλέψεις των σχεδίων πυροπροστασίας που οφείλουν να έχουν οι δήμοι, ούτε βάσει αιτημάτων για συγκεκριμένες, μετρήσιμες και ελεγχόμενες παρεμβάσεις. Η διανομή, δηλαδή, δεν γίνεται βάσει του σχετικού (αν υπάρχει) προγραμματισμού δράσεων αντιπυρικής προστασίας αλλά με κριτήρια όπως ο πληθυσμός, η έκταση του δήμου κτλ. Ο τρόπος διάθεσης και ελέγχου αξιοποίησης τους υποσκάπτει σοβαρά την αποτελεσματική χρήση τους για δασοπροστασία. Είναι σίγουρο ότι για τα παραπάνω

⁴⁹⁸ Σύμφωνα με την παρ. 3, αρθ.119 του ν. 4249/2014, «το χρονικό διάστημα παραμονής στο προϋφιστάμενο καθεστώς δεν μπορεί να υπερβεί τα δύο (2) έτη από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου. Άπρακτη παρέλευση του ως άνω χρονικού διαστήματος χωρίς προσαρμογή των Εθελοντών και των Εθελοντικών Ομάδων συνιστά λόγο αυτοδίκαιης διαγραφής τους από τα οικεία Μητρώα Εθελοντών και Εθελοντικών Οργανώσεων». Η παραπάνω παράγραφος τροποποιήθηκε με το ν. 4407/2016 «Ρύθμιση θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και άλλες διατάξεις» (Α' 134) όπως ορίζεται στο άρθρο 49 ως εξής: «Η παρ. 3 του άρθρου 119 του ν. 4249/2014 (Α' 73) αντικαθίσταται, από τότε που ίσχυσε, ως εξής: 3. Το χρονικό διάστημα παραμονής στο προϋφιστάμενο καθεστώς δεν μπορεί να υπερβεί τα δύο (2) έτη από την έναρξη υλοποίησης των εκπαιδύσεων των εθελοντών πολιτικής προστασίας μέσω της Εθνικής Σχολής Πολιτικής Προστασίας (Ε.Σ.Π.Ο.Π.) του άρθρου 69. Άπρακτη παρέλευση του ως άνω χρονικού διαστήματος, χωρίς προσαρμογή των Εθελοντών και των Εθελοντικών Ομάδων συνιστά λόγο αυτοδίκαιης διαγραφής τους από τα οικεία Μητρώα Εθελοντών και Εθελοντικών Οργανώσεων.»

⁴⁹⁹ Εγκύκλιος Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας. Σχεδιασμός και δράσεις Πολιτικής Προστασίας για την αντιμετώπιση κινδύνων λόγω των δασικών πυρκαγιών κατά την αντιπυρική περίοδο 2017. (ΑΔΑ: ΩΗ6Κ465ΧΘ7-ΞΙΖ). Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/4Cr7GR>.

⁵⁰⁰ Απόφαση Διεύθυνσης Προγραμματισμού και Πολιτικής Δασών/ΥΠΕΝ 155954/2171/09.05.2017. Έγκριση διάθεσης πίστωσης - χρηματοδότηση των Δασικών Υπηρεσιών των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων για την υλοποίηση έργων και εργασιών «αντιπυρικής προστασίας και οδοποιίας» που περιλαμβάνονται στα εγκεκριμένα «Προγράμματα δασικών δραστηριοτήτων από τον Ειδικό Φορέα Δασών του Πράσινου Ταμείου έτους 2017» από πιστώσεις του Ειδικού Φορέα Δασών του Πράσινου Ταμείου έτους 2017.

⁵⁰¹ Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Επιχορηγήσεων. Τ.Α. αρ. πρωτ. 13492/26.4.2017.

πρέπει να υπάρξει ένα νέο θεσμικό πλαίσιο που θα θέτει σοβαρά και ελέγξιμα κριτήρια συνδεδεμένα με τον αντιτυρικό σχεδιασμό που έτσι και αλλιώς είναι υποχρέωση των ΟΤΑ.

Οι παραπάνω οικονομικές ενισχύσεις προς τη Δασική Υπηρεσία και τους ΟΤΑ παρουσιάζουν μια ακόμα στρέβλωση που αφορά την καθυστερημένη απόδοση τους. Παρότι πρόκειται για ετήσια διαδικασία, λόγω γραφειοκρατικών διαδικασιών η απόδοση των χρημάτων καθυστερεί και αντίστοιχα καθυστερούν και οι διαδικασίες προκηρύξεων, αναδοχής και εκτέλεσης των απαραίτητων έργων. Συνεπώς δεν είναι σπάνιο οι απαραίτητες ενέργειες για την αξιοποίηση τους να γίνονται αφού έχει διανυθεί ένα μεγάλο χρονικό διάστημα εντός της αντιτυρικής περιόδου. Για το 2017 η σχετική απόφαση για τους ΟΤΑ εκδόθηκε μόλις πέντε μέρες πριν την επίσημη έναρξη της αντιτυρικής περιόδου ενώ για τις δασικές υπηρεσίες εννέα ημέρες μετά την έναρξη της.

ΘΑΛΑΣΣΑ ΚΑΙ ΑΚΤΕΣ

Ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική

Πριν δέκα χρόνια, το 2007, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε τη «Γαλάζια Βίβλο» για την Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική (ΟΘΠ, Integrated Maritime Policy) με στόχο την «προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης τόσο της θαλάσσιας οικονομίας ειδικότερα όσο και των παράκτιων περιοχών γενικότερα μέσω της βελτίωσης του συντονισμού μεταξύ των διάφορων τομεακών πολιτικών και μέσω της ανάπτυξης οριζόντιων εργαλείων». Το 2008 υιοθετήθηκε η οδηγία-πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική⁵⁰² (ΟΠΘΣ), ο περιβαλλοντικός πυλώνας της ΟΘΠ, η οποία στοχεύει να επιτύχει ή να διατηρήσει την καλή περιβαλλοντική κατάσταση των θαλάσσιων υδάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έως το 2020. Στη συνέχεια, στις 23 Ιουλίου 2014 υιοθετήθηκε η οδηγία για ένα πλαίσιο θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού (2014/89/ΕΕ) ως βασικό εργαλείο προκειμένου η εφαρμογή της ΟΘΠ να εξασφαλίσει την καλύτερη δυνατή χρήση του θαλάσσιου χώρου και να προωθήσει την οικονομική ανάπτυξη. Συμπληρωματικά, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2014 ανέπτυξε τη «γαλάζια ανάπτυξη» ως μια μακροπρόθεσμη στρατηγική για τη στήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης του θαλάσσιου και ναυτιλιακού τομέα.

Μια βασική συνιστώσα της «γαλάζιας ανάπτυξης» της ΕΕ είναι η στοχευμένη προσέγγιση για τη βιώσιμη ανάπτυξη πέντε βασικών τομέων: υδατοκαλλιέργειες, παράκτιος και θαλάσσιος τουρισμός, γαλάζια βιοτεχνολογία, θαλάσσια ενέργεια και εκμετάλλευση των κοιτασμάτων του θαλάσσιου βυθού, χωρίς παράλληλα να αγνοούνται άλλοι θαλάσσιοι τομείς.

Η μεγάλη πρόκληση για τις θάλασσες της Ευρώπης είναι προφανώς η εξασφάλιση της συνοχής ανάμεσα στην Γαλάζια Ανάπτυξη και την προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων σύμφωνα με την ΟΠΘΣ.⁵⁰³ Ένα σημαντικό θέμα που προκύπτει αναφορικά με τη «γαλάζια ανάπτυξη» - γνωστή και ως γαλάζια οικονομία - είναι το κατά πόσον την ορίζει κανείς ως απλή εκμετάλλευση των θαλάσσιων πόρων (π.χ. εκμετάλλευση των κοιτασμάτων του βυθού) ως το σύνολο των δραστηριοτήτων στον θαλάσσιο και παράκτιο χώρο ή στοχεύει στην προστασία και βιώσιμη διαχείριση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων και των αγαθών και υπηρεσιών που μας προσφέρουν. Σύμφωνα με τη μελέτη του WWF «Δίνοντας ζωή στην οικονομία των θαλασσών» η ποικιλία των αγαθών και των υπηρεσιών που προκύπτουν από το θαλάσσιο και το παράκτιο περιβάλλον μπορούν συντηρητικά να εκτιμηθούν σε 2,5 τρισεκατομμύρια δολάρια ετησίως, ενώ η συνολική αξία των θαλασσών είναι δεκαπλάσια.⁵⁰⁴ Το WWF πιστεύει ότι η βιώσιμη γαλάζια οικονομία⁵⁰⁵ πρέπει να βασίζεται στους θαλάσσιους πόρους και να:

⁵⁰² Οδηγία (ΕΕ) 2008/56/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 2008, περί πλαισίου κοινοτικής δράσης στο πεδίο της πολιτικής για το θαλάσσιο περιβάλλον

⁵⁰³ WWF Ελλάς. (2015). Γαλάζια Ανάπτυξη στη Μεσόγειο Θάλασσα: η πρόκληση της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης. WWF Ελλάς, 318 σελίδες.

⁵⁰⁴ Hoegh-Guldberg, O. et al. (2015). Reviving the Ocean Economy: the case for action - 2015. WWF International, Gland, Switzerland, 60 pp.

⁵⁰⁵ WWF. (2015). Principles for a Sustainable Blue Economy. Ανακτήθηκε από <http://www.panda.org/?247477/Principles-for-a-Sustainable-Blue-Economy>.

- διασφαλίζει τα κοινωνικά και οικονομικά οφέλη για τις επόμενες γενιές, συμβάλλοντας στην εξασφάλιση της διατροφικής ασφάλειας, στην καταπολέμηση της φτώχειας, στα εισοδήματα, στην υγεία, στην ασφάλεια, στην ισότητα και στην πολιτική σταθερότητα.
- προστατεύει και διατηρεί τη βιοποικιλότητα, την ανθεκτικότητα, τις βασικές λειτουργίες και την εγγενή αξία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων, στοιχεία απαραίτητα για την ευημερία.
- βασίζεται σε καθαρές τεχνολογίες και σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ώστε να εξασφαλιστεί η οικονομική και κοινωνική σταθερότητα, εντός των ορίων του πλανήτη.

Οδηγία πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική

Η οδηγία πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική (ΟΠΘΣ) αποσκοπεί στην επίτευξη της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης των θαλασσών της ΕΕ μέχρι το 2020, καθώς και στην προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων από τα οποία εξαρτώνται οι ανθρώπινες δραστηριότητες που σχετίζονται με τη θάλασσα. Στην πράξη, απαιτείται από τα κράτη μέλη να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν τις ακόλουθες θαλάσσιες στρατηγικές:

- αρχική αξιολόγηση των θαλάσσιων υδάτων τους,
- καθορισμό της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης,
- καθορισμό περιβαλλοντικών στόχων,
- καθιέρωση και εφαρμογή προγραμμάτων παρακολούθησης,
- προσδιορισμό των δράσεων ή/και των μέτρων που πρέπει να ληφθούν για την επίτευξη ή διατήρηση καλής περιβαλλοντικής κατάστασης.

Δυστυχώς η εφαρμογή της σε ευρωπαϊκό επίπεδο κάθε άλλο παρά επιτυχής μπορεί να χαρακτηριστεί. Όσον αφορά στην αρχική αξιολόγηση των θαλάσσιων υδάτων των κρατών μελών, η ΕΕ επεσήμανε ότι «τα κράτη μέλη επέδειξαν περιορισμένη φιλοδοξία κατά τον καθορισμό περιβαλλοντικών στόχων. Στην εν λόγω αξιολόγηση επισημάνθηκε επίσης η έλλειψη συνοχής και συνέπειας της εφαρμογής στο σύνολο των θαλάσσιων υποπεριφερειών και περιφερειών».⁵⁰⁶

Όσον αφορά στην Ελλάδα, στις 29 Σεπτεμβρίου 2016, η ΕΕ κινώντας τη διαδικασία παράβασης 2016/2090 απέστειλε προειδοποιητική επιστολή προς την Ελλάδα αναφορικά με τη μη αναφορά του προγράμματος παρακολούθησης για την εκτίμηση της περιβαλλοντικής κατάστασης των θαλάσσιων υδάτων της Ελλάδας. Η υπόθεση έκλεισε στις 17 Μαρτίου 2017, καθώς στις 11 Ιανουαρίου 2017 δημοσιεύθηκε κ.υ.α.⁵⁰⁷ που ορίζει τους αρμόδιους φορείς για την παρακολούθηση καθώς και τις αρμοδιότητές τους. Με αυτή την απόφαση ορίστηκαν ως αρμόδιοι φορείς για την παρακολούθηση της ποιότητας των θαλάσσιων υδάτων το Ελληνικό Κέντρο Θαλάσσιων Ερευνών (ΕΛΚΕΘΕ) και το Ινστιτούτο Αλιευτικής Έρευνας (ΙΝΑΛΕ).

Πέραν του προγράμματος παρακολούθησης, στις 15 Φεβρουαρίου 2017 η ΕΕ κίνησε άλλη διαδικασία παράβασης (2016/2190) κατά της χώρας μας, αναφορικά με την μη κατάρτιση προγραμμάτων μέτρων για την επίτευξη της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης των θαλασσίων υδάτων. Η υπόθεση παραμένει ανοιχτή έως σήμερα.

Τον Ιούνιο του 2017 το ΥΠΕΝ ολοκλήρωσε τη σχετική διαδικασία διαβούλευσης, στο πλαίσιο της οποίας το WWF απέστειλε σχόλια, επικεντρώνοντας στην ανάγκη τα προγράμματα μέτρων να λαμβάνουν υπόψη ολόκληρο το θαλάσσιο οικοσύστημα και τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Αναφορικά με την αλιεία, το WWF τόνισε την ανάγκη στα μέτρα να συμπεριληφθεί η αύξηση επιλεκτικότητας αλιευτικών εργαλείων και μείωση ανεπιθύμητων αλιευμάτων, η προώθηση προτύπων πιστοποίησης βιωσιμότητας αλιείας όπως το Marine Stewardship Council (MSC), προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης των ψαράδων, η κωδικοποίηση και επικαιροποίηση της αλιευτικής νομοθεσίας, η εφαρμογή της νομοθεσίας μέσω αποτελεσματικού ελέγχου και παρακολούθησης,

⁵⁰⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017, January 16). COM(2017) 3 final. Έκθεση για την αξιολόγηση των προγραμμάτων παρακολούθησης των κρατών μελών βάσει της οδηγίας-πλαισίου για τη θαλάσσια στρατηγική. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/X85bm4>.

⁵⁰⁷ Κοινή υπουργική απόφαση 126856/30.12.2016. Ορισμός αρμόδιων φορέων για την παρακολούθηση της ποιότητας των θαλάσσιων υδάτων και καθορισμός των υποχρεώσεών τους, σύμφωνα με το άρθρο 19, παράγραφος 1 (περιτ. στ) του ν. 3983/2011 (Α' 144). (ΦΕΚ Β' 11).

καθώς και η διερεύνηση της πίεσης που ασκείται από την ερασιτεχνική αλιεία στα ιχθυαποθέματα και αδειοδότηση, έλεγχος και ρύθμιση της. Παράλληλα, την άνοιξη του 2017 τροποποιήθηκε η σύνθεση και συγκροτήθηκε η Εθνική Επιτροπή Θαλάσσιας Περιβαλλοντικής Στρατηγικής.⁵⁰⁸

Θαλάσσια χωροταξία

Η οδηγία για ένα πλαίσιο θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού⁵⁰⁹ έχει ως στόχο την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης των ανθρώπινων οικονομικών δραστηριοτήτων και των θαλάσσιων περιοχών καθώς και τη βιώσιμη χρήση των θαλάσσιων πόρων. Η Ελλάδα έχει επιδείξει σημαντικές καθυστερήσεις στην εφαρμογή της οδηγίας. Αν και τον Νοέμβριο του 2016 το ΥΠΕΝ υλοποίησε δημόσια διαβούλευση επί του σχεδίου νόμου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό, δεν προχώρησε στον σχετικό νόμο, με αποτέλεσμα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αποστείλει αιτιολογημένη γνώμη τον Ιούλιο 2017 και σε συνέχεια της προειδοποιητικής επιστολής που είχε ήδη αποστείλει τον Νοέμβριο 2016. Το WWF Ελλάς απέστειλε τις παρατηρήσεις του στο πλαίσιο της διαβούλευσης, σημειώνοντας ανάμεσα σε άλλα την ανάγκη για ανάληψη της εφαρμογής από όλες τις συναρμόδιες υπηρεσίες με ειδικό ρόλο για σχετικούς φορείς. Επεσήμανε επίσης την έλλειψη ορισμού υποδιαιρέσεων θαλάσσιων περιοχών καθώς και ότι το σχέδιο νόμου επέτρεπε να μην καταρτιστούν θαλάσσια χωροταξικά σχέδια για ορισμένες υποδιαιρέσεις ή θαλάσσια διαμερίσματα, αφήνοντας ανοιχτή την πιθανότητα μεγάλα τμήματα του θαλάσσιου χώρου να παραμείνουν χωροταξικά αρρυθμιστα, ευνοώντας έτσι ορισμένες δραστηριότητες σε βάρος άλλων αλλά και του περιβάλλοντος.⁵¹⁰

Αναφορικά με τη θαλάσσια χωροταξία, το 2015 το WWF υλοποίησε το πρόγραμμα MedTrends,⁵¹¹ το οποίο εντόπισε και απεικόνισε τις αλληλεπιδράσεις και τις συγκρούσεις ανάμεσα στην ανάπτυξη των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και την προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων της Ελλάδας και της ευρωπαϊκής Μεσογείου. Η προσέγγιση της ανάπτυξης των περισσότερων τομέων γίνεται ως σήμερα υπό το πρίσμα του κάθε κλάδου αφήνοντας εκτός προσέγγισης τις συνέργειες αλλά και τον προγραμματισμό άλλων τομέων. Αποτέλεσμα αυτής της μονοδιάστατης αντιμετώπισης, τόσο σήμερα όσο και ακόμα πιο πολύ στο μέλλον, είναι οι συγκρούσεις συμφερόντων μεταξύ των διαφόρων τομέων και η περαιτέρω εξάπλωσή τους στον χώρο προς αναζήτηση νέων περιοχών ανάπτυξης. Ωστόσο, η προστασία των θαλάσσιων και η επίτευξη της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης, όπως ζητά η ευρωπαϊκή οδηγία πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική θα πρέπει να αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της «γαλάζιας ανάπτυξης» καθώς πολλοί οικονομικοί τομείς όπως η αλιεία, ο τουρισμός και οι υδατοκαλλιέργειες εξαρτώνται αλλά και ωφελούνται από το υγιές θαλάσσιο περιβάλλον.⁵¹² Με βάση το πρόγραμμα MedTrends, τόσο σε εθνικό όσο και σε μεσογειακό επίπεδο διαπιστώνεται η ανάγκη μιας συνολικής στρατηγικής που θα επιτρέψει αφενός τον κοινό προγραμματισμό μεταξύ δραστηριοτήτων και αφετέρου τη συνολική εκτίμηση και διαχείριση των επιπτώσεών τους. Με γνώμονα να δημιουργηθεί χώρος για τη λειτουργία των οικοσυστημάτων, την προστασία των ειδών και των οικοτόπων, και για τη συνολική ανάπτυξη των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, ο σχεδιασμός μπορεί να δράσει προς όφελος όλων.

⁵⁰⁸ Υπουργική απόφαση 140945/24.5.2017. «Τροποποίηση της σύνθεσης και συγκρότηση της Εθνικής Επιτροπής Θαλάσσιας Περιβαλλοντικής Στρατηγικής (ΕΕΘΠΕΣ).» (ΥΟΔΔ 268).

⁵⁰⁹ Οδηγία (ΕΕ) 2014/89/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 2014, περί θεσπίσεως πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό.

⁵¹⁰ WWF Ελλάς (2016, 28 Νοεμβρίου). Παρατηρήσεις WWF Ελλάς επί του σχεδίου νόμου «Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-comments-thalassia-horotaxia28.11.2016.pdf>.

⁵¹¹ WWF Ελλάς. MedTrends – Μελλοντικές τάσεις στη Μεσόγειο. Ανακτήθηκε από: <http://www.wwf.gr/areas/marine/medtrends>.

⁵¹² WWF Ελλάς. (2015). Γαλάζια Ανάπτυξη στη Μεσόγειο Θάλασσα: η πρόκληση της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης. WWF Ελλάς, 318 σελίδες. Ανακτήθηκε από http://www.medtrends.org/reports/MedTrends_GR-Report.pdf.

ΑΤΥΧΗΜΑ ΣΤΟΝ ΣΑΡΩΝΙΚΟ

Την Κυριακή 10 Σεπτεμβρίου 2017 βυθίστηκε το δεξαμενόπλοιο Αγία Ζώνη II νοτιοδυτικά της Αταλάντης, υπό αδιευκρίνιστες προς το παρόν συνθήκες. Το Αγία Ζώνη II μετέφερε σύνολο 2.570 τόνους πετρέλαιο, μέρος του οποίου διέρρευσε. Αποτέλεσμα ήταν σημαντική ρύπανση του θαλάσσιου και παράκτιου χώρου της Σαλαμίνας, ενώ στη συνέχεια, λόγω της αλλαγής του καιρού αλλά κυρίως της ανεπαρκούς και καθυστερημένης αντίδρασης των επιχειρήσεων απορρύπανσης, το πετρέλαιο εξαπλώθηκε και σε άλλες περιοχές του Σαρωνικού, από την Πειραιϊκή φθάνοντας έως και τις παραλίες της Γλυφάδας και το Καβούρι.

Το συγκεκριμένο περιστατικό συμπεριλαμβάνεται στην κατηγορία του περιβαλλοντικού εγκλήματος και θα πρέπει να αποδοθούν οι ευθύνες για την εκτεταμένη ρύπανση που προκλήθηκε, οι ένοχοι να τιμωρηθούν και βεβαίως να υπάρξει ανάληψη του κόστους αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημιάς. Για το λόγο αυτό το WWF Ελλάς υπέβαλε μήνυση στην Εισαγγελία Πλημμελειοδικών Πειραιά και δήλωσε παράσταση πολιτικής αγωγής με σκοπό την υποστήριξη της κατηγορίας και την αποκατάσταση της οικολογικής ζημιάς. Η μήνυση βασίζεται στις οδηγίες 2005/35/EK «σχετικά με τη ρύπανση από τα πλοία και τη θέσπιση κυρώσεων, περιλαμβανομένων των ποινικών κυρώσεων» και 2008/99/EK «σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος μέσω ποινικού δικαίου».

Η Ελλάδα, μία χώρα με μεγάλη θαλάσσια κυκλοφορία - διελεύσεις δεξαμενόπλοιων και άλλων σκαφών –παρουσιάστηκε ανέτοιμη να αντιδράσει έγκαιρα, προστατεύοντας τον θαλάσσιο πλούτο και τις ακτές της, ακόμη και σε ένα περιστατικό που ήταν αρχικά σχετικά περιορισμένης έκτασης. Σημειώνεται, ότι με δεδομένη την παρουσία περιοχών Natura 2000 αλλά και προστατευόμενων οικοτόπων, όπως ο οικοτόπος προτεραιότητας *Posidonia Oceanica* και ειδικών στον Σαρωνικό θα έπρεπε να ληφθούν και επιπλέον ειδικά μέτρα πρόληψης της υποβάθμισής τους. Σύμφωνα με την European Maritime Safety Agency (EMSA), το αίτημα για κινητοποίηση του αντιρρυπαντικού σκάφους OSRV «ΑΚΤΕΑ» υποβλήθηκε από τις ελληνικές αρχές στην EMSA στις 13 Σεπτεμβρίου, 3 ημέρες μετά το ναυάγιο, και ξεκίνησε να επιχειρεί την ίδια ημέρα.⁵¹³

Ο κίνδυνος για περιστατικά θαλάσσιας ρύπανσης είναι υπαρκτός και μπορεί να προκληθεί από κάποιο θαλάσσιο ατύχημα, δεδομένης της αυξημένης κίνησης δεξαμενοπλοίων στη Μεσόγειο και στις ελληνικές θάλασσες. Η έκθεση MedTrends⁵¹⁴ του WWF αποτυπώνει την ένταση και την έκταση της δραστηριότητας που αφορά στις θαλάσσιες μεταφορές στις ελληνικές θάλασσες. Η πιθανότητα ατυχήματος, ειδικά στο Αιγαίο όπου δεν έχουν καθοριστεί διαδρομές με βάση τη λογική της θαλάσσιας χωροταξίας, είναι αρκετά μεγάλος. Στην έκθεση καταγράφονται πολλά αναφερόμενα ατυχήματα, ωστόσο σημειώνεται ότι οι επίσημοι κατάλογοι δεν είναι πλήρεις καθώς δεν αναφέρονται όλα τα ατυχήματα. Η πυκνότητα των ατυχημάτων στον Σαρωνικό είναι εμφανής, και δεν είναι τυχαία δεδομένης τόσο της κίνησης του Πειραιά όσο και των άλλων δραστηριοτήτων στον Σαρωνικό, και ειδικά των εγκαταστάσεων διύλισης και αποθήκευσης πετρελαιοειδών.⁵¹⁵ Εξάλλου τα περισσότερα ναυτιλιακά ατυχήματα συμβαίνουν κατά τη διάρκεια λειτουργίας ρουτίνας.

Περαιτέρω, το ατύχημα εγείρει σημαντικά ερωτήματα για το κατά πόσο η χώρα μας θα είναι σε θέση να αντιμετωπίσει ένα πολύ μεγαλύτερο ατύχημα πετρελαιοϊκής ρύπανσης, που μπορεί να προκύψει όσο προχωρούν τα σχέδια εξόρυξης υδρογονανθράκων.

⁵¹³ EMSA. (2017, Σεπτεμβρίου 13). EMSA contracted vessel mobilised to assist with oil recovery from the Agia Zoni II tanker. Press Release. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/cg86qo>.

⁵¹⁴ WWF Ελλάς. (2017, 27 Σεπτεμβρίου). Η Μεσόγειος εκπέμπει SOS! Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/news/2012-sos>

⁵¹⁵ WWF Ελλάς. (2015). Γαλάζια ανάπτυξη στη Μεσόγειο Θάλασσα: η πρόκληση της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης. WWF Ελλάς, 318 σελίδες. Ανακτήθηκε από http://www.medtrends.org/reports/MedTrends_GR-Report.pdf.

Αιγιαλός

Παραχώρηση απλής χρήσης: Οι εξελίξεις στην νομοθεσία που αφορά των αιγιαλό μέχρι την άνοιξη του 2016 περιγράφονται στην περσινή έκθεση.⁵¹⁶ Σύμφωνα με την τότε ισχύουσα (2015) υπουργική απόφαση παραχώρησης της απλής χρήσης αιγιαλού και παραλίας, οι παραχωρήσεις εξέπνεαν στις 30.3.2017· στη συνέχεια, η προθεσμία συντομεύτηκε στις 30.4.2016· τέλος, με διάταξη νόμου, η ισχύς της απόφασης αυτής παρατάθηκε μέχρι την 30.4.2017. Εν τω μεταξύ, με δύο σημαντικές αποφάσεις του, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι η απόφαση είναι εκτός εξουσιοδότησης, και ακύρωσε την όμοια απόφαση του 2014.⁵¹⁷ Φέτος, το Συμβούλιο της Επικρατείας, με όμοια αιτιολογία, ακύρωσε και την απόφαση του 2015.⁵¹⁸

Στις αρχές του 2017 εκδόθηκε νέα υπουργική απόφαση για το θέμα.⁵¹⁹ Η παράδοση της υιοθέτησης παρόμοιων αποφάσεων χωρίς περιβαλλοντική εκτίμηση και συμμετοχή του ευρύτατου ενδιαφερόμενου κοινού «τιμήθηκε» και φέτος.⁵²⁰

Με λίγο διαφορετική διατύπωση, η νέα απόφαση εξακολουθεί να ορίζει ότι «δικαιούχοι του δικαιώματος παραχώρησης» είναι οι ΟΤΑ «για αιγιαλό και κοινόχρηστη παραλία εντός της χωρικής τους αρμοδιότητας».⁵²¹ Σε άλλα θέματα, η νέα απόφαση εισάγει ορισμένες αλλαγές. Για παράδειγμα, οι ΟΤΑ πρέπει να έχουν ολοκληρώσει τις παραχωρήσεις μέσα στο πρώτο τρίμηνο του έτους (2018, 2019) και από την 1 Απριλίου κάθε έτους, αποκλειστικά αρμόδιες για τις παραχωρήσεις είναι οι περιφερειακές διευθύνσεις και τα αυτοτελή γραφεία δημόσιας περιουσίας.

Ειδικές ρυθμίσεις ίσχυαν για το 2017: οι συμβάσεις παραχώρησης έπρεπε να είχαν συναφθεί από τους δήμους και να είχαν αναρτηθεί στη «Διαύγεια» μέχρι την 23.6.2017. Μετά τις προθεσμίες αυτές, οι παραχωρήσεις ολοκληρώνονται από περιφερειακές διευθύνσεις και τα αυτοτελή γραφεία δημόσιας περιουσίας, στα οποία οι ΟΤΑ στέλνουν τις εκκρεμείς αιτήσεις.⁵²² Στην περίπτωση αυτή, ο προϊστάμενος των περιφερειακών διευθύνσεων πρέπει μέσα σε 7 ημέρες να δηλώσει εάν συμφωνεί με τη σύμβαση, ή αν η σύναψή της προσκρούει σε απαγορεύσεις και πρέπει να απορριφθεί ή να αναπροσαρμοστεί· μετά την άπρακτη παρέλευση του 7ήμερου, «τεκμαίρεται» η σύμφωνη γνώμη των υπηρεσιών αυτών.⁵²³ Για ορισμένες θέσεις σε εμπορικές (κυρίως) παραλίες, οι οποίες περιλαμβάνονται σε παράρτημα της υπουργικής απόφασης, οι παραχωρήσεις ολοκληρώνονται αποκλειστικά μέσω της διαδικασίας των ηλεκτρονικών δημοπρασιών που διενεργείται από τις περιφερειακές υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομικών.⁵²⁴ Με τη νέα υπουργική απόφαση,

⁵¹⁶ WWF Ελλάς. (2016). Νόμος και περιβάλλον στην Ελλάδα. Έκθεση 2016 για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. σ. 122-125. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-NOMOreport-2016.pdf>

⁵¹⁷ ΣτΕ (Ε' Τμ.) 646-7/2015 (παραχώρηση απλής χρήσης αιγιαλού), με τις οποίες η υπόθεση παραπέμφθηκε η υπόθεση στην επταμελή σύνθεση. Στην συνέχεια, εκδόθηκε η ΣτΕ (Ε' Τμ./7μ.) 3944/2015, με την οποία ακυρώθηκε η κ.υ.α.Δ10Β1027032ΕΞ2014/1033/2014 (Β' 328), σχετικά με τις παραχωρήσεις του 2014.

⁵¹⁸ ΣτΕ (Ε' Τμ.) 1630/2016 (παραχώρηση απλής χρήσης αιγιαλού), η οποία ακύρωσε την κ.υ.α.ΔΠ0005159/586Β'ΕΞ2015/2015 (Β' 828), σχετικά με τις παραχωρήσεις του 2015, και «κατά το μέρος που παραχωρείται στο Δήμο Αίγινας το δικαίωμα απλής χρήσης του αιγιαλού και της παραλίας Κλειδί – Κλίμα».

⁵¹⁹ Υπουργική απόφαση ΔΔΠ0007378/0454ΒΕΞ2017/2017 «Καθορισμός όρων, προϋποθέσεων, τεχνικών θεμάτων, αναγκαίων λεπτομερειών και διαδικασίας για την παραχώρηση απλής χρήσης αιγιαλού, παραλίας, όχθης και παρόχθιας ζώνης μεγάλων λιμνών και πλεύσιμων ποταμών» (ΦΕΚ Β' 1636), η οποία τροποποιήθηκε σε διάφορα σημεία από τις όμοιες κ.υ.α.ΔΠ0008470/0514Β/ΕΞ2017/2017 (Β' 1970) και ΔΔΠ0009186/0575Β/ΕΞ2017/2017 (Β' 2098).

⁵²⁰ Οι απαιτήσεις αυτές απορρέουν από τα άρθρ. 14 και 19 του Πρωτοκόλλου για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών της Μεσογείου, το οποίο αποτελεί μέρος του ενωσιακού δικαίου (Απόφαση 2009/89 του Συμβουλίου, της 4ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με την υπογραφή, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, του πρωτοκόλλου για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών της Μεσογείου στη σύμβαση για την προστασία του θαλασσιού περιβάλλοντος και των παρακτίων περιοχών της Μεσογείου).

⁵²¹ Άρθρο 3 εδ. α' κ.υ.α. ΔΔΠ0007378/0454ΒΕΞ2017/2017 (Β' 1636).

⁵²² Άρθρο 6 κ.υ.α. ΔΔΠ0007378/0454ΒΕΞ2017/2017 (Β' 1636), όπως εν μέρει αντικαταστάθηκε από την δεύτερη παράγραφο του άρθρου μόνου της Υπουργικής απόφασης ΔΔΠ0008470/0514Β/ΕΞ2017/2017 (Β' 1970).

⁵²³ Άρθρο 13 κ.υ.α. ΔΔΠ0007378/0454ΒΕΞ2017/2017 (Β' 1636), όπως εν μέρει αντικαταστάθηκε από την 13^η παράγραφο του άρθρου μόνου της κ.υ.α. ΔΔΠ0008470/0514Β/ΕΞ2017/2017 (Β' 1970). Παραδόξως, η σύμφωνη γνώμη δεν τεκμαίρεται για τις παραχωρήσεις που υλοποιούνται μέσω των Περιφερειακών Διευθύνσεων και των Αυτοτελών Γραφείων δημόσιας περιουσίας.

⁵²⁴ Άρθρο 1 εδ. δ' και Παράρτημα 1 κ.υ.α. ΔΔΠ0007378/0454ΒΕΞ2017/2017 (Β' 1636). Πρβλ. και άρθρ. 13 παρ. 2 (α) και παρ. 2 (β) ν. 2971/2001, όπως αντικαταστάθηκαν στο σύνολό τους από το άρθρ. 15 παρ. 1 ν. 4467/2017 (Α' 56). Για τη διαδικασία, τους γενικούς όρους και τις προϋποθέσεις της διενέργειας των δημοπρασιών (προφορικών και ηλεκτρονικών), ισχύει η κ.υ.α. ΔΔΠ0008701/0544Β/ΕΞ2017/2017

δημοσιεύεται και παλαιότερο «έγγραφο» του ΥΠΕΝ, με τους όρους που θα πρέπει να εφαρμόζονται σε περιοχές που τελούν υπό καθεστώς ειδικής προστασίας του ΥΠΕΝ.⁵²⁵

Αν και η νέα απόφαση ορίζει ότι οι παραχωρήσεις γίνονται «υπό το πρίσμα» της προστασίας των ακτών, δεν ικανοποιεί τις απαιτήσεις ούτε της νομολογίας, ούτε της προστασίας των ακτών. Η νέα απόφαση εξακολουθεί να μην προβλέπει την «μεμονωμένα και κατά περίπτωση, ύστερα από εξατομικευμένη κρίση της Διοικήσεως»⁵²⁶ παραχώρηση της απλής χρήσης. Αντίθετα, και με την απόφαση του 2017 οι παραλίες παραχωρούνται συλλήβδην, και όχι μεμονωμένα, στους ΟΤΑ, τουλάχιστον μέσα στην προθεσμία του τρίμηνου. Αυτό διευκρινίστηκε και με ρητή διάταξη νόμου, με την οποία προβλέφθηκε ότι οι παραχωρήσεις του αιγιαλού μπορούν να γίνονται συνολικά, και ότι η σχετική κοινή υπουργική απόφαση συνυπογράφεται και από τον Υπουργό Περιβάλλοντος.⁵²⁷ Ωστόσο, οι περαιτέρω παραχωρήσεις συγκεκριμένων θέσεων εξακολουθούν να γίνονται «με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών ή του κατά νόμο εξουσιοδοτημένου οργάνου», σε αντίθεση με την νομολογία σύμφωνα με την οποία «η αρμοδιότητα παραχώρησης αιγιαλού και παραλίας ανήκει και στον Υπουργό Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, από κοινού με τους Υπουργούς Οικονομικών και Εσωτερικών».⁵²⁸

Όσον αφορά τις προστατευόμενες περιοχές που υπάγονται στην αρμοδιότητα του ΥΠΕΝ, έπρεπε, κατά τη νομολογία, να είχε προηγηθεί ο έλεγχος, η οριοθέτηση τους και ο αφορισμός (διαχωρισμός) αυτών που δεν είναι δυνατόν να παραχωρηθούν για περιβαλλοντικούς λόγους προστασίας. Δυστυχώς, αν αγνοηθούν διατάξεις που ήδη ισχύουν, η κοινή υπουργική απόφαση «εξαίρεσε» μόνο μία «θέση» σε όλη την Ελλάδα.⁵²⁹

Στην πράξη, το ΥΠΕΝ δεν έχει αναρτήσει καμία «σύμφωνη γνώμη» για παραχώρηση από το 2014. Αυτό σημαίνει ότι, για τρεις (3) καλοκαιρινές περιόδους, η κατεχοχήν αρμόδια αρχή δεν έχει ασκήσει τον απαραίτητο προληπτικό έλεγχο, και δεν έχει εκφράσει καμία εξατομικευμένη άποψη για τον τρόπο που θα χρησιμοποιηθούν οι θέσεις παραχώρησης στις πλέον ευαίσθητες περιβαλλοντικά περιοχές. Η εποπτεία, κατά συνέπεια, τουλάχιστον από το ΥΠΕΝ είναι ελλιπής: η αμέλεια αυτή είναι εντελώς ανατιολόγητη, ιδίως αν ληφθεί υπόψη ότι στις περιοχές του δικτύου Natura 2000 οι προστατευόμενοι οικότοποι και είδη, και οι κίνδυνοι που τους απειλούν, είναι καταγεγραμμένοι και σχετικά καλά τεκμηριωμένοι.⁵³⁰

«Διαδικασία διεξαγωγής των δημοπρασιών (προφορικών και ηλεκτρονικών) για την παραχώρηση απλής χρήσης αιγιαλού, παραλίας, όχθης και παρόχθιας ζώνης μεγάλων λιμνών και πλεύσιμων ποταμών, η οποία προβλέπεται στις διατάξεις του άρθρου 13 του ν. 2971/2001 (ΦΕΚ Α' 285) όπως αυτό τροποποιήθηκε και ισχύει με το άρθρο 15 του ν. 4467/2017 (ΦΕΚ Α' 56)» (Β' 2042).

⁵²⁵ Πρόκειται για το «έγγραφο» οικ. 22063/747/3.5.2017 του ΥΠΕΝ (Γεν. Δ/ση Περιβαλλοντικής Πολιτικής) (αδημοσίευτο), με τίτλο «Παραχώρηση απλής χρήσης αιγιαλού, παραλίας, όχθης και παρόχθιας ζώνης, μεγάλων λιμνών και πλεύσιμων ποταμών, που τελούν υπό καθεστώς ειδικής προστασίας». Για μία κριτική του εγγράφου αυτού, βλ. WWF Ελλάς. (2016). Νόμος και περιβάλλον στην Ελλάδα. Έκθεση 2016 για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, σ. 123-124. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-NOMOreport-2016.pdf>. Το έγγραφο ενσωματώθηκε ως «Παράρτημα 3» στην κ.υ.α.το οποίο ενσωματώθηκε (μερικώς) στην κ.υ.α.ΔΔΠ0007378/0454ΒΕΞ2017/2017 (Β' 1636), όπως αντικαταστάθηκε από την όμοια ΔΔΠ0008470/0514Β/ΕΞ2017/2017 (Β' 1970).

⁵²⁶ ΣτΕ (Ε' Τμ.) 1630/2016 (παραχώρηση απλής χρήσης αιγιαλού), (Σκ. 7), ΣτΕ (Ε' Τμ./7μ.) 3944/2015 (παραχώρηση απλής χρήσης αιγιαλού), σκέψη 12.

⁵²⁷ Άρθρο 13 παρ. 5 ν. 2971/2001, όπως αντικαταστάθηκε στο σύνολό του από το άρθρ. 15 παρ. 4 ν. 4467/2017 (Α' 56).

⁵²⁸ ΣτΕ (Ε' Τμ./7μ.) 3944/2015 (παραχώρηση απλής χρήσης αιγιαλού), (Σκ. 12).

⁵²⁹ Πρβλ. Παράρτημα 2 της κ.υ.α.ΔΔΠ0007378/0454ΒΕΞ2017/2017 (Β' 1636), όπως εν μέρει τροποποιήθηκε από την όμοια ΔΔΠ0009186/0575Β/ΕΞ2017/2017 (Β' 2098). «Εξαιρούνται» μόνο οι θέσεις που βρίσκονται εντός των μικρών νησιωτικών υγρότοπων [όπως ακριβώς προβλέπεται από το ιδιαίτερο καθεστώς των τελευταίων – πρβλ. άρθρ. 2 παρ. 3 περ. (α) του π.δ. της 12/19.6.2012 «Έγκριση καταλόγου μικρών νησιωτικών υγρότοπων και καθορισμός όρων και περιορισμών για την προστασία και ανάδειξη των μικρών παράκτιων υγρότοπων που περιλαμβάνονται σε αυτόν» (ΦΕΚ ΑΑΠ 229)]. Επίσης, «εξαιρούνται» συνολικά 6 Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ), όπου «ισχύουν οι προϋποθέσεις και απαγορεύσεις που τίθενται από τις σχετικές διατάξεις περί καθορισμού τους». Τέλος, εξαιρείται το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Βόρειων Σποράδων «όπου προβλέπεται», και ένα παράκτιο τμήμα του Κυπαρισσιακού κόλπου. Η απαγόρευση του τμήματος αυτού (του Κυπαρισσιακού κόλπου) είναι ουσιαστικά η μόνη νέα απαγόρευση, καθώς η προγενέστερη κ.υ.α 25784/2016 «Μέτρα για την προστασία των χερσαίων και θαλάσσιων περιοχών των «GR2330005: Θίνες και παραλιακό δάσος Ζαχάρως, Στροφυλιά, Κακόβατος», «GR2330008: Θαλάσσια περιοχή Κόλπου Κυπαρισσίας: Ακρ. Κατάκολο -Κυπαρισσία» και «GR2550005: Θίνες Κυπαρισσίας (Νεοχώρι - Κυπαρισσία)» και της ευρύτερης περιοχής τους» (ΦΕΚ Δ' 141) επιτρέπει υπό ορισμένους όρους την «απλή χρήση αιγιαλού» στην περιοχή [πρβλ. άρθρ. 4 παρ. 3 περ. (λ) και Παράρτημα ΙΙ].

⁵³⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2007, Μάιος). Κατευθυντήριες γραμμές για τη συγκρότηση του δικτύου Natura 2000 στο θαλάσσιο περιβάλλον. Εφαρμογή των οδηγιών για τα ενδιαιτήματα και τα άγρια πτηνά, σ. 103 επ. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/yU8HU8>. Εκεί σημειώνονται τα εξής:

Κάπως περισσότερο ενδελεχής ήταν η διαδικασία που ακολούθησε το Υπουργείο Πολιτισμού, το οποίο φέτος εξέδωσε υπουργική απόφαση με τις εξαιρούμενες περιοχές,⁵³¹ κατόπιν γνωμοδότησης του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου.

Για τις παραχωρήσεις μετά το τρίμηνο, ούτε η τεκμαρτή σύμφωνη γνώμη, μετά την ασφυκτική προθεσμία των 7 ημερών διασφαλίζει τον «προληπτικό έλεγχο».⁵³² Ακόμα χειρότερα, η διαδικασία χαρακτηρίζεται από πλήρη αδιαφάνεια, διότι οι τεκμαιρόμενες γνώμες δεν είναι αναρτητές ή δημοσιευτές πράξεις. Παράλληλα, είναι απολύτως σαφές ότι οι γενικές ρυθμίσεις δεν μπορούν να υποκαταστήσουν τη «*δέουσα εκτίμηση*» που απαιτεί η οδηγία για τους οικοτόπους 92/43/ΕΟΚ εντός του δικτύου Natura 2000.

Παράλληλα, με αξιοσημείωτη μεθοδικότητα, ο περιορισμός της κοινοχρησίας συνεχίζεται. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο ελεύθερος διάδρομος κατά μήκος της ακτής περιορίστηκε μεταξύ 2015 και 2017 από 5 σε 3 (!) μέτρα.⁵³³ Υπενθυμίζεται ότι οι περιορισμοί στη μέγιστη κάλυψη χρήσης δεν αφορούν τα γειτονικά καταστήματα και τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, για τις οποίες η συνολική παραχώρηση μπορεί να ξεπερνά τα 500 τετραγωνικά μέτρα, δίχως να υπάρχει ελεύθερη λωρίδα μεταξύ παρακείμενων παραχωρήσεων πλάτους 100 μέτρων.⁵³⁴ Ακόμα περισσότερο, οι επιχειρήσεις αυτές θεωρούνται «όμορες» του αιγιαλού ακόμα και αν παρεμβάλλεται δρόμος, πλατεία ή δημόσιο κτήριο – με άλλα λόγια, ακόμα και αν απέχουν εκατοντάδες μέτρα, και υπάρχουν σημαντικά εμπόδια μέχρι τον αιγιαλό.⁵³⁵ Με τον τρόπο αυτόν, και σε συνδυασμό με την ελλιπέστατη εποπτεία μέσω τεκμαιρόμενων γνώμων, μπορεί να θεωρηθεί βέβαιο ότι η πρόσβαση στον (κατά τα άλλα) κοινόχρηστο αιγιαλό θα είναι δυσχερής όπου συνυπάρχουν πολλές τουριστικές επιχειρήσεις.

Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί η αμφισημία της κοινής υπουργικής απόφασης του 2017 για θέματα αυθαίρετων επεμβάσεων στο αιγιαλό. Από την μία, προβλέπεται η «*η χρήση των χώρων αιγιαλού - παραλίας χωρίς τη σύναψη σύμβασης παραχώρησης ή χωρίς την προσυπογραφή της ΠΔ/ΑΓΔΠ η σύμβαση είναι αυθαίρετη και λαμβάνονται όλα τα μέτρα προστασίας*» (sic)· από την άλλη, σε περίπτωση αυθαίρετης χρήσης, το πρωτόκολλο είναι τριπλάσιο του ανταλλάγματος χρήσης, ενώ «*σε περίπτωση που ο μισθωτής αποδεικνύεται ότι έχει καταλάβει αυθαίρετα το χώρο πριν τη σύναψη*

«[π]ερισσότερα από 200 εκατομμύρια τουρίστες επισκέπτονται κάθε χρόνο τις ευρωπαϊκές ακτές (οι περισσότεροι από αυτούς τη Μεσόγειο Θάλασσα), με αποτέλεσμα την τεράστια και συχνά ανεξέλεγκτη ανάπτυξη δραστηριοτήτων αναψυχής κυρίως στις παράκτιες περιοχές και τα ρηχά ύδατα, ιδίως κατά τη θερινή περίοδο. Η υπερεκμετάλλευση των φυσικών τόπων που βρίσκονται σε καλή κατάσταση διατήρησης από τους τουρίστες συνιστά πραγματικό πρόβλημα σε ορισμένες παραθαλάσσιες πεδιάδες εξαιτίας της πίεσης που ασκείται στο έδαφος, του θρύβου, των φωτισμών κλπ. ή και πιο ειδικά ζητήματα, όπως η διατάραξη των φωλιών χελωνών εξαιτίας της κυκλοφορίας των οχημάτων 4x4 Στο θαλάσσιο περιβάλλον, τα βασικά προβλήματα είναι η καταστροφή των διαπαλινδρομικών και ρηχών πυθμένων και η παρουσία δυτών σε δυσβάστακτους αριθμούς, που προκαλούν διάβρωση ευαίσθητων οικοσυστημάτων, όπως οι κοραλλιογενείς ύφαλοι, ή την αλλαγή της συμπεριφοράς των ιχθύων όσον αφορά τις διατροφικές συνήθειές τους...».

⁵³¹ Υπουργική απόφαση ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΠΚ/ΔΙΠΚΑ/ΤΠΚΑΧΜΑΕ/Φ55/9022 4/54173/2922/956/2017 «Καθορισμός αρχαιολογικών χώρων, μνημείων και ιστορικών τόπων ανά την επικράτεια που εξαιρούνται της παραχώρησης της απλής χρήσης αιγιαλού, παραλίας, όχθης και παρόχθιας ζώνης μεγάλων λιμνών και πλεύσιμων ποταμών για την άσκηση δραστηριοτήτων που εξυπηρετούν τους λουόμενους ή την αναψυχή του κοινού (άρθρο 13 του ν. 2971/2001)» (Β' 1100).

⁵³² ΣτΕ (Ε' Τμ./7μ.) 3944/2015 (παραχώρηση απλής χρήσης αιγιαλού), Σκ. 13.

⁵³³ Ο περιορισμός των 5 μέτρων υπάρχει στο άρθρ. 9 παρ. (β) της κ.υ.α. του 2015 [κ.υ.α. ΔΔΠ0005159/586Β'ΕΞ2015/2015 «Απευθείας παραχώρηση, με αντάλλαγμα, του δικαιώματος απλής χρήσης αιγιαλού, παραλίας, όχθης και παρόχθιας ζώνης μεγάλων λιμνών και πλεύσιμων ποταμών, στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) Α' Βαθμού» (Β' 578)]. Στην κ.υ.α. του 2017, το Παράρτημα 4 (σημείο 6), με τίτλο «Τεχνικές προδιαγραφές κατασκευών – διαμορφώσεων για απλή χρήση εντός αιγιαλού-παραλίας-Περιορισμοί-Συστάσεις», μειώνει την ελεύθερη λωρίδα κατά μήκος της ακτής σε 3 μέτρα.

⁵³⁴ Άρθρο 12 περ. (ζ) και (η) κ.υ.α. ΔΔΠ0007378/0454ΒΕΞ2017/2017 (Β' 1636). Πρβλ. και άρθρ. 13 παρ. 3 εδ. β' έως δ' ν. 2971/2001 (Α' 285). Ειδικά για τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, η διάταξη επικαλείται την γνωμοδότηση Ν.Σ.Κ. 52/2005 (αποδεκτή), σύμφωνα με την οποία «[α]υτό προκύπτει και από την τεολογική ερμηνεία. Είναι προφανές ότι η διάταξη της παραγράφου 4 (σημ. – υπονοείται το άρθρο 13 παρ. 4 του ν. 2971/2001) θεσπίστηκε προκειμένου να εξυπηρετούνται οι όμορες στον αιγιαλό ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, στην εκπλήρωση των πρόσθετων υποχρεώσεων που έχουν αναλάβει έναντι των πελατών τους... και τούτο διότι οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις έχουν προβεί σε σοβαρότατες επενδύσεις και αποτελούν το βασικότερο παράγοντα της τουριστικής πολιτικής...».

⁵³⁵ Άρθρο 5 κ.υ.α. ΔΔΠ0007378/0454ΒΕΞ2017/2017 (Β' 1636). Πρβλ. και άρθρ. 172 παρ. 1 ν. 4261/2014, όπως ισχύει, σύμφωνα με το οποίο «[μ]έχρι την 31.12.2016, ξενοδοχειακές εν γένει επιχειρήσεις, κάμπινγκ ή κέντρα αναψυχής, θεωρούνται, για την εφαρμογή της παρ. 4 του άρθρου 13 του ν. 2971/2001 (Α' 285), ως όμορες, και σε περίπτωση που μεταξύ των προβολών που εκκινούν από τις πλάνιες πλευρές της επιχείρησης και του αιγιαλού παρεμβάλλεται δημόσιο κτήριο, ακόμα και αν μεταξύ της πρόσφυσης της επιχείρησης προς το δημόσιο κτήριο μεσολαβεί δρόμος οιασδήποτε μορφής, εφόσον έχουν ήδη αιτηθεί ή αιτηθούν εντός δύο μηνών από την έναρξη ισχύος του παρόντος Νόμου προς την Εταιρία Ακινήτων του Δημοσίου (ΕΤΑΔ Α.Ε.), μέσω του οικείου Αυτοτελούς Γραφείου Δημόσιας Περιουσίας.».

σύμβασης παραχώρησης επιτρέπεται, μόνο για το έτος 2017 η σύναψη σύμβασης εφόσον πληροί τους υπόλοιπους όρους και προϋποθέσει, καταβάλλοντας στο καθορισθέν μίσθωμα, προσαύξηση ύψους 20%...». ⁵³⁶ Πρόκειται για διάταξη τακτοποίησης, που δεν συμβιβάζεται με την υπόλοιπη νομοθεσία. ⁵³⁷

ΧΡΗΣΗ ΠΑΡΑΚΤΙΟΥ ΧΩΡΟΥ		
Νομικές πράξεις για τη χρήση του παράκτιου χώρου		
Τίτλος	Αριθμός	ΦΕΚ Β΄
Καθορισμός όρων και λεπτομερειών της παραχώρησης κατά χρήση, χωρίς αντάλλαγμα, στην Περιφέρεια Αττικής εκτάσεων, μετά των υφιστάμενων κτισμάτων και εγκαταστάσεων, στη θέση του Φαληρικού Όρμου κατ' εφαρμογή του άρθρου 78 του Ν. 4413/2016 (148 Α')	ΔΔΠ/Β 0016000 /1186 ΕΞ 2016/2016	3344
Τροποποίηση της υπ' αριθμ. 8220/131/14 υ.α. ΥΝΑ (ΦΕΚ 1651 Β') «Τοποθέτηση πλωτών εξέδρων, επιφάνειας μέχρι εκατόν πενήντα (150) τετραγωνικών μέτρων, στη θάλασσα, χωρίς επέμβαση στον αιγιαλό, για εμπορική χρήση»	3122.5/63674/2016/2017	2252
Καθορισμός των δικαιολογητικών που απαιτούνται για τη χορήγηση, ανανέωση ή τροποποίηση άδειας ίδρυσης και λειτουργίας μονάδων υδατοκαλλιέργειας.	646/69401/2017	2284

Νομολογιακές συμβολές: Αξιοσημείωτη είναι μία σειρά από αποφάσεις του ΣτΕ που εξετάζουν τις προϋποθέσεις νομιμοποίησης αυθαίρετων κατασκευών στον αιγιαλό, οι οποίες έχουν υλοποιηθεί πριν την ισχύ του ν. 2971/2001. Κατά την έννοια των σχετικών διατάξεων, ⁵³⁸ η νομιμοποίηση αυθαίρετων κατασκευών στον αιγιαλό, την παραλία ή τη θάλασσα είναι μόνο κατ' εξαίρεση επιτρεπτή, και απαιτεί (σε αντίθεση με την απόρριψη παρόμοιων αιτημάτων) ειδικά αιτιολογημένη κρίση. Επιπλέον, με δεδομένο τον εξαιρετικό χαρακτήρα της νομιμοποίησης των αυθαίρετων κτισμάτων και κατασκευών στον αιγιαλό, την παραλία ή τη θάλασσα, η κίνηση της διαδικασίας νομιμοποίησης δεν συνεπάγεται την απαγόρευση εκδόσεως πρωτοκόλλων κατεδαφίσεως ούτε την αυτόθροη αναστολή εκτελέσεως των πρωτοκόλλων που έχουν ήδη εκδοθεί. ⁵³⁹

Παράλληλα, πάγια θέση της νομολογίας είναι ότι η κατασκευή λιμένων οποιασδήποτε κατηγορίας, και σε οποιαδήποτε ακτή, δεν επιτρέπεται να αποφασίζεται ευκαιριακά και αποσπασματικά, αλλά πρέπει να αποτελεί αντικείμενο ευρύτερου χωροταξικού σχεδιασμού εντός του εθνικού ή περιφερειακού δικτύου λιμένων: ωστόσο, η απαίτηση αυτή δεν μπορεί να καλυφθεί από τις γενικές κατευθύνσεις ενός περιφερειακού πλαισίου (Κρήτης), επειδή ακριβώς αυτές απαιτούν εξειδίκευση. ⁵⁴⁰

Αλιεία

Με ακτογραμμή 15.021 χιλιομέτρων και περισσότερα από 6.000 νησιά και νησίδες, η Ελλάδα καλύπτει το 13.89% της συνολικής ακτογραμμής των 23 παράκτιων κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή η εκτενής ακτογραμμή σε συνδυασμό με ένα εκτεταμένο δίκτυο λιμανιών ευνοεί τη

⁵³⁶ Πρβλ. άρθρ. 15 τελευταίο εδάφιο και 7 περ. 7 της κ.υ.α. ΔΔΠ0007378/0454ΒΕΞ2017/2017 (Β΄ 1636).

⁵³⁷ Πρβλ., μεταξύ άλλων, 27 παρ. 2 ν. 2971/2001 (Α΄ 285).

⁵³⁸ Πρόκειται, κυρίως, για τις διατάξεις των παραγράφων 9 και 10 του άρθρου 27 ν. 2971/2001 (Α΄ 285), ερμηνευόμενες σε αρμονία με το άρθρ. 24 του Συντάγματος. Οι προθεσμίες νομιμοποίησης που προβλέπονται εκεί έχουν παραταθεί επανειλημμένα με διάφορες διατάξεις.

⁵³⁹ ΣτΕ (Ε΄ Τμ.) 2199/2017 (Σκ. 11), ΣτΕ (Ε΄ Τμ.) 2200/2016 (Σκ. 9), ΣτΕ (Ε΄ Τμ.) 911/2017 (Σκ. 8).

⁵⁴⁰ ΣτΕ (Ε΄ Τμ.) 759/2017 (Σκ. 11).

διάσπαση του ελληνικού αλιευτικού στόλου, ο οποίος σύμφωνα με τα στοιχεία του Εθνικού Αλιευτικού Μητρώου (εικόνα 18/05/2017)⁵⁴¹ είναι ο πολυπληθέστερος στην Ευρωπαϊκή Ένωση από πλευράς αριθμού σκαφών, καθώς αποτελείται από συνολικά 15.183 ενεργά αλιευτικά σκάφη (εικόνα 31^η Δεκεμβρίου 2016). Παρά την περιορισμένη συμβολή της στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) της Ελλάδας (λιγότερο από 3,1%), η αλιεία συνιστά έναν τομέα της πρωτογενούς παραγωγής με μεγάλη κοινωνικό-οικονομική σημασία για τη χώρα καθώς αποτελεί σημαντική πηγή διατροφής, απασχόλησης και εισοδήματος για τον πληθυσμό των παράκτιων και νησιωτικών περιοχών.

Τα βασικότερα προβλήματα της ελληνικής αλιείας σχετίζονται με την έλλειψη δεδομένων για την κατάσταση των αποθεμάτων, την απουσία αποτελεσματικής διαχείρισης, με συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων και με βάση την επιστημονική, και την ελλιπή εφαρμογή της νομοθεσίας που σχετίζεται με τον έλεγχο των αλιευτικών δραστηριοτήτων.

Εθνικό πρόγραμμα συλλογής αλιευτικών δεδομένων: Το εθνικό πρόγραμμα συλλογής αλιευτικών δεδομένων, το οποίο αποτελεί συμβατική υποχρέωση της χώρας μας προς την ΕΕ, αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα ως προς την υλοποίησή του την τελευταία δεκαετία, καθώς δεν είχε εφαρμοστεί από το 2008, με αποτέλεσμα να κινηθεί προδικαστική διαδικασία από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Τελικά, με καθυστέρηση, ξεκίνησε το 2012 με εθνικούς πόρους και το 2013 με κοινοτική συγχρηματοδότηση, ενώ, με την υπογραφή σχετικής κοινής υπουργικής απόφασης⁵⁴², εξασφαλίστηκε η πλήρης εφαρμογή του προγράμματος για το 2014, με αποτέλεσμα η προδικαστική διαδικασία που είχε κινήσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να τεθεί σε αρχείο.

Ομοίως, κατά το έτος 2015 η υλοποίηση του προγράμματος ξεκίνησε καθυστερημένα, κατόπιν υπογραφής κοινής υπουργικής απόφασης⁵⁴³. Πιο συγκεκριμένα, μέσω κοινής υπουργικής απόφασης⁵⁴⁴ εγκρίθηκε τον Οκτώβριο του 2015 η καταβολή του πρώτου μέρους της επιχορήγησης για την έναρξη εφαρμογής του Προγράμματος, ύψους τριακοσίων χιλιάδων (300.000) ευρώ και εν συνεχεία ακολούθησαν και οι εγκρίσεις των υπόλοιπων μερών της εν λόγω επιχορήγησης⁵⁴⁵ έστω και καθυστερημένα. Για το έτος 2016 έγιναν εγκαίρως όλα τα απαιτούμενα βήματα προκειμένου να ξεκινήσει η υλοποίηση του Εθνικού Προγράμματος Συλλογής Δεδομένων ομαλά⁵⁴⁶, όπως και συνέβη, σε αντίθεση με το έτος 2017, όπου λόγω μιας σειράς γραφειοκρατικών ζητημάτων δεν έχει καταφέρει να ξεκινήσει ακόμα (Σεπτέμβριος 2017) η υλοποίηση του προγράμματος.

Η σημασία της απρόσκοπτης λειτουργίας του προγράμματος είναι τεράστια. Για να είναι αξιοποιήσιμα τα δεδομένα κατά τον σχεδιασμό και τη λήψη διαχειριστικών μέτρων, απαιτείται η ύπαρξη ενημερωμένων και αξιόπιστων εκτιμήσεων του αποθέματος από συνεχείς και επαρκώς μεγάλες χρονοσειρές δεδομένων.

Η απουσία επαρκών και αξιόπιστων δεδομένων αποτελεί μία από τις βασικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει κατά την υλοποίησή του και το «Πρόγραμμα βελτίωσης βιωσιμότητας του αλιευτικού στόλου γρι-γρι της Καβάλας». Το WWF Ελλάς, στα πλαίσια του εν λόγω προγράμματος, μεταξύ άλλων, προωθεί τη συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων στην αλιεία φορέων προκειμένου να ληφθούν οι αποφάσεις σχετικά με τη διαχείριση του στόλου συμμετοχικά, με βάση αξιόπιστα επιστημονικά δεδομένα και με απώτερο σκοπό ο στόλος να πιστοποιηθεί από το Marine Stewardship Council (MSC),

⁵⁴¹ ΥΠΑΑΤ. (2017, Μάιος). Ελληνικός Αλιευτικός Στόλος. Έκθεση Έτους 2016. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/NcSKUo>.

⁵⁴² Υπουργική απόφαση 7860/122147/14.11.2013. «Υλοποίηση του «Εθνικού Προγράμματος Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων» έτους 2014». (Β' 2943).

⁵⁴³ Κοινή υπουργική απόφαση 5360/99744/16.09.2015. «Υλοποίηση του «Εθνικού Προγράμματος Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων» έτους 2015». (Β' 2058)

⁵⁴⁴ Απόφαση 5988/113708/19.10.2015. «Έγκριση καταβολής πρώτου μέρους της επιχορήγησης για την υλοποίηση του «Εθνικού Προγράμματος Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων» έτους 2015».

⁵⁴⁵ Απόφαση 5125/109739/05.10.2016. «Έγκριση καταβολής δεύτερου μέρους της επιχορήγησης για την υλοποίηση του «ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΑΛΙΕΥΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ» έτους 2016, Απόφ. 6669/144991/23.12.2016. «Έγκριση καταβολής τρίτου μέρους της επιχορήγησης για την υλοποίηση του «ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΑΛΙΕΥΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ» έτους 2016» και Απόφ. 1801 / 40601/23.05.2017. «Έγκριση καταβολής τέταρτου - τελικού - μέρους της επιχορήγησης για την υλοποίηση του «ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΑΛΙΕΥΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ» έτους 2016».

⁵⁴⁶ Υπουργική απόφαση 127/2641/11.01.2016. «Υλοποίηση του «Εθνικού Προγράμματος Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων» για το έτος 2016».

αποδεικνύοντας ότι οι αλιευτικές πρακτικές που ακολουθεί εξασφαλίζουν την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, των πληθυσμών των ψαριών και το εισόδημα των ιδίων των αλιέων.

Η έλλειψη δεδομένων είχε αναγνωριστεί ως ένα από τα βασικά κενά κατά την προαξιολόγηση που πραγματοποιήθηκε κατά την έναρξη του προγράμματος, με σκοπό να εντοπιστούν οι αδυναμίες ως προς τη διαχείριση του στόλου και τα προβλήματα που πιθανόν να οδηγήσουν σε αποτυχία μια αξιολόγηση εκ μέρους του MSC. Το πρόγραμμα καλείται να υπερκεράσει το πρόβλημα προκειμένου ο στόλος να καταφέρει να πιστοποιηθεί και συγκεκριμένα έχει ιδρύσει υποεπιτροπή δεδομένων και διαχείρισης, η οποία απαρτίζεται από εκπροσώπους του ΥΠΑΑΤ, των ερευνητικών ινστιτούτων που υλοποιούν το Εθνικό Πρόγραμμα Συλλογής Δεδομένων (ΙΝΑΛΕ και ΕΛΚΕΘΕ) και του WWF Ελλάς, που συντονίζει τη διαδικασία. Η υποεπιτροπή οποία ανέλαβε να συγκεντρώσει όλα τα διαθέσιμα δεδομένα και να προχωρήσει με βάση εναλλακτικές προσεγγιστικές μεθόδους σε μια εκτίμηση των αποθεμάτων γαύρου και σαρδέλας.

Το WWF θεωρεί ιδιαίτερα σημαντική την επανεκκίνηση της υλοποίησης του Εθνικού Προγράμματος Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων και προσβλέπει στην εύρυθμη λειτουργία του, έτσι ώστε να είναι τα δεδομένα αξιόπιστα και αξιοποιήσιμα, να υπάρχει η δυνατότητα ασφαλών εκτιμήσεων της κατάστασης των αλιευτικών αποθεμάτων και να αποτελεί τη βάση για τη βιώσιμη διαχείρισή τους.

Παρεμπύπτουσα αλιεία: Μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση στα πλαίσια της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής (ΚΑΛΠ) είναι η προοδευτική εξάλειψη των απορρίψεων -το αποτέλεσμα δηλαδή της παρεμπύπτουσας αλιείας ειδών με χαμηλή εμπορική αξία- σε όλους τους τύπους αλιείας της ΕΕ. Για το λόγο αυτό η νέα ΚΑΛΠ καθιέρωσε την «υποχρέωση εκφόρτωσης»,⁵⁴⁷ ως μέσο για την αύξηση της επιλεκτικότητας των αλιευτικών εργαλείων και για την αύξηση της αξιοπιστίας των σχετικών με τα αλιεύματα στοιχείων.

Ο κανονισμός υποχρεωτικής εκφόρτωσης τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2015. Πιο συγκεκριμένα, τον Οκτώβριο 2014 η Επιτροπή εξέδωσε πέντε σχέδια απορρίψεων με σκοπό την προετοιμασία της εφαρμογής της υποχρέωσης εκφόρτωσης για τα αλιεύματα πελαγικής και βιομηχανικής αλιείας σε όλα τα ύδατα της Ένωσης, καθώς και για τα αλιεύματα γάδου στη Βαλτική Θάλασσα.

Προκειμένου να προσαρμοστούν οι αλιείς στην αλλαγή που επιφέρει ο νέος κανονισμός, η υποχρέωση εκφόρτωσης προβλέπεται να καθιερώνεται σταδιακά κατά την περίοδο 2015-2019 για όλα τα εμπορικά είδη (είδη που υπόκεινται σε Συνολικά Επιτρεπόμενα Αλιεύματα - Total Allowable Catches⁵⁴⁸ ή σε ελάχιστο μέγεθος) στα ευρωπαϊκά ύδατα. Σύμφωνα με την υποχρέωση εκφόρτωσης, όλα τα αλιεύματα θα πρέπει να φυλάσσονται επί του σκάφους, να εκφορτώνονται και να καταλογίζονται στις ποσοστώσεις. Τα ψάρια μεγέθους μικρότερου του κανονικού δεν θα μπορούν να πωλούνται για ανθρώπινη κατανάλωση.

Μέσω του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού για τη θέσπιση σχεδίου απορρίψεων για ορισμένους τύπους αλιείας μικρών πελαγικών ειδών στη Μεσόγειο Θάλασσα⁵⁴⁹ έχει εκχωρηθεί στην Ελλάδα μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2017 παρέκκλιση της τάξης του 3% (εξάιρεση *de minimis*), σύμφωνα με την οποία οι αλιείς μπορούν να απορρίπτουν έως και 3% των συνολικών ετήσιων αλιευμάτων των ειδών που υπόκεινται σε ελάχιστα μεγέθη στην αλιεία μικρών πελαγικών ειδών με γρι-γρι (γαύρος, σαρδέλα, σκουμπρί και σαφρίδι) και δεν είναι γνωστό ακόμα αν θα υπάρξει εκχώρηση νέας παρέκκλισης μετά τη λήξη ισχύος της παρούσης. Ομοίως, από την 1η Ιανουαρίου 2017 και μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου του 2019, αντίστοιχος κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός για τη θέσπιση σχεδίου απορρίψεων για

⁵⁴⁷ Άρθρο 15 κανονισμού (ΕΕ) 1380/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Δεκεμβρίου 2013 σχετικά με την Κοινή Αλιευτική Πολιτική, την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 1954/2003 και (ΕΚ) αριθ. 1224/2009 του Συμβουλίου και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 2371/2002 και (ΕΚ) αριθ. 639/2004 του Συμβουλίου και της απόφασης 2004/585/ΕΚ του Συμβουλίου.

⁵⁴⁸ Τα συνολικά επιτρεπόμενα αλιεύματα (Total Allowable Catches - TAC) είναι όρια αλιευμάτων (εκφρασμένα σε τόνους ή αριθμό) που καθορίζονται για τα περισσότερα εμπορικά ιχθυοποθέματα.

⁵⁴⁹ Κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός (ΕΕ) 1392/2014 της Επιτροπής της 20ης Οκτωβρίου 2014 για τη θέσπιση σχεδίου απορρίψεων για ορισμένους τύπους αλιείας μικρών πελαγικών ειδών στη Μεσόγειο Θάλασσα.

ορισμένους τύπους αλιείας βενθοπελαγικών ειδών στη Μεσόγειο Θάλασσα⁵⁵⁰ περιλαμβάνει εξαίρεση *de minimis* για τη Νοτιοανατολική Μεσόγειο, σύμφωνα με την οποία οι ακόλουθες ποσότητες που προσδιορίζουν την αλιεία μπορούν να απορρίπτονται:

- με ανώτατο όριο για τον μπακαλιάρο μερλούκιο (*Merluccius merluccius*) και το μπαρμπούνι (*Mullus spp.*) το 7% για το 2017 και το 2018 και το 6% για το 2019 των ολικών ετήσιων αλιευμάτων των εν λόγω ειδών από σκάφη που χρησιμοποιούν δίχτυα τράτας·
- με ανώτατο όριο για τον μπακαλιάρο μερλούκιο (*Merluccius merluccius*) και το μπαρμπούνι (*Mullus spp.*) το 1% των ολικών ετήσιων αλιευμάτων των εν λόγω ειδών από σκάφη που χρησιμοποιούν απλάδια δίχτυα· και
- με ανώτατο όριο για την κόκκινη γαρίδα (*Parapenaeus longirostris*) το 7% για το 2017 και το 2018 και το 6% για το 2019 των ολικών ετήσιων αλιευμάτων του εν λόγω είδους από σκάφη που χρησιμοποιούν δίχτυα τράτας.

Η εξαίρεση *de minimis* στην περίπτωση της αλίευσης μικρών πελαγικών ειδών με γρι-γρι εκχωρήθηκε στα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, κατόπιν υποβολής από κοινού συστάσεων λόγω του αυξημένου κόστους που συνεπάγεται η διαχείριση των ανεπιθύμητων αλιευμάτων, τόσο επί του σκάφους (διαλογή και συσκευασία, αποθήκευση και διατήρηση) και στην ξηρά (μεταφορά και αποθήκευση, διατήρηση, εμπορία και επεξεργασία ή καταστροφή ως ειδικά απόβλητα). Στην περίπτωση αλίευσης βενθοπελαγικών ειδών, ωστόσο, η εν λόγω εξαίρεση εκχωρήθηκε λαμβάνοντας υπόψη τα χαρακτηριστικά των αλιευτικών εργαλείων, του υψηλού αριθμού ειδών σε κάθε αλιευτική δραστηριότητα, των αλιευτικών διαρθρώσεων και των ιδιοτεροτήτων της Μεσογείου Θάλασσας (όπως για παράδειγμα το γεγονός ότι επικρατούν κυρίως τύποι αλιείας μικρής κλίμακας), η αποφυγή του δυσανάλογου κόστους διαχείρισης των ανεπιθύμητων αλιευμάτων, αλλά και τα ποσοστά επιβίωσης των υπό εξέταση απορριπτόμενων ειδών.

Από την έναρξη εφαρμογής της υποχρέωσης εκφόρτωσης, ωστόσο, τόσο η επιστημονική κοινότητα όσο και οι αλιείς έχουν επανειλημμένα εκφράσει έντονα την ανησυχία τους λόγω της ασάφειας που επικρατεί ως προς τον τρόπο εφαρμογής του εν λόγω κανονισμού στη Μεσόγειο. Πιο συγκεκριμένα δεν έχουν υπάρξει διευκρινίσεις σχετικά με τη διαχείριση των αλιευμάτων που πλέον θα εκφορτώνονται αντί να απορρίπτονται εφόσον δεν μπορούν να πωληθούν προς κατανάλωση, ενώ παράλληλα δεν υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές στα σημεία εκφόρτωσης των αλιευμάτων για αποθήκευση, κατάψυξη και επεξεργασία αυτών. Επίσης, σε περίπτωση άρσης της εξαίρεσης *de minimis*, δεν είναι γνωστό τι θα συμβεί με το επιπρόσθετο κόστος που συνεπάγεται για τους αλιείς η διαλογή, συσκευασία, αποθήκευση, διατήρηση και μεταφορά των εν λόγω αλιευμάτων.

Η ΚΑΒΑΛΑ ΩΣ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΚΑΛΗΣ ΑΛΙΕΥΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ

Το WWF αναγνωρίζοντας την ανάγκη εξάλειψης της σπάταλης πρακτικής των απορρίψεων, συνιστά έναν από τους εταίρους που έχουν αναλάβει να υλοποιήσουν το ευρωπαϊκό πρόγραμμα MINOUW (Minimizing Unwanted Catches) στην Ελλάδα, σε συνεργασία με τον αλιευτικό στόλο γρι-γρι στην Καβάλα, ο οποίος, μέσω της χρήσης παραδοσιακών τεχνικών αλίευσης, κατάφερε να αποτελέσει παράδειγμα καλής πρακτικής για άλλους στόλους τόσο εντός όσο και εκτός των ελληνικών συνόρων.

Στόχος του προγράμματος είναι, μέσω της διεπιστημονικής προσέγγισης και της συμμετοχικής διαδικασίας, να βελτιωθούν οι τεχνικές αλίευσης στην Ευρώπη και να ελαχιστοποιηθεί η ανεπιθύμητη αλιεία. Προϋποθέσεις για την επίτευξη των στόχων αυτών είναι: α) η διερεύνηση και ανάλυση των αιτιών ύπαρξης μη επιθυμητών αλιευμάτων που καταλήγουν να απορρίπτονται νεκρά στη θάλασσα, β) η ανάπτυξη πρωτοποριακών τεχνικών και εναλλακτικών μεθόδων αλίευσης, καθώς και η δοκιμή αυτών στο πεδίο, με σκοπό να αυξηθεί η επιλεκτικότητα των αλιευτικών εργαλείων, γ) η παροχή συμβουλών σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού υποχρεωτικής εκφόρτωσης των

⁵⁵⁰ Κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός (ΕΕ) 2017/86 της Επιτροπής της 20^{ης} Οκτωβρίου 2016 για τη θέσπιση σχεδίου απορρίψεων για ορισμένους τύπους αλιείας βενθοπελαγικών ειδών στη Μεσόγειο Θάλασσα.

απορριπτόμενων αλιευμάτων και η προσαρμογή των αλιέων σε αυτόν ανάλογα με τον τύπο αλιείας και, τέλος, δ) η προώθηση πρακτικών και εφικτών λύσεων σε ολόκληρη τη λεκάνη της Μεσογείου.

Η καινοτομία του προγράμματος MINOUW έγκειται στην επιλογή εφαρμογής μιας συμμετοχικής προσέγγισης επίλυσης των προβλημάτων που αφορούν την αλιεία, προσκαλώντας όλους τους εμπλεκόμενους φορείς (αλιείς, ερευνητικά ινστιτούτα, φορείς διαχείρισης κ.α.) να συνεργαστούν προς τον σκοπό αυτό επί ίσοις όροις και θέτοντας τους αλιείς στον πυρήνα των δράσεων βελτίωσης και εξέλιξης της αλιευτικής δραστηριότητας. Οι δυνητικές λύσεις που προτείνονται στο πλαίσιο του προγράμματος είναι προσαρμοσμένες στις πραγματικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο κάθε αλιευτικός στόλος σε τοπικό επίπεδο ξεχωριστά και αντλούνται από την παραδοσιακή γνώση των ψαράδων ανά περιοχή και τύπο αλιείας.

Μέσω της συμμετοχής τους στο πρόγραμμα, οι αλιείς γρι-γρι της Καβάλας απέδειξαν ότι η αλιευτική τεχνική του γρι-γρι στην περιοχή δραστηριοποίησής τους είναι εξαιρετικά επιλεκτική, γεγονός που αποδεικνύεται από τα πολύ χαμηλά ποσοστά απορρίψεων (της τάξης του 2%). Το αποτέλεσμα αυτό έγκειται σε μια σειρά παραγόντων, όπως η σύνθεση του αλιεύματος, οι περιβαλλοντικοί παράγοντες που επικρατούν στην περιοχή του Β. Αιγαίου, αλλά κυρίως στις αλιευτικές πρακτικές των αλιέων της περιοχής. Το WWF σκοπεύει να χρησιμοποιήσει τον στόλο γρι-γρι της Καβάλας ως παράδειγμα καλής πρακτικής, έτσι ώστε οι εν λόγω τεχνικές αλιεύσης να αποτελέσουν πρότυπο και για άλλους στόλους εντός και εκτός Ελλάδος. Στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας, πραγματοποιήθηκε στο Φάρο της Πορτογαλίας τον περασμένο Μάρτιο το πρώτο πρόγραμμα ανταλλαγής τεχνογνωσίας μεταξύ ελλήνων και πορτογάλων αλιέων γρι-γρι, όπου η ελληνική ομάδα είχε την ευκαιρία να παρακολουθήσει από κοντά τις τεχνικές μείωσης των απορρίψεων που χρησιμοποιούν οι πορτογάλοι αλιείς γρι-γρι μέσω της συμμετοχής της σε αλιευτικό ταξίδι στον Ατλαντικό Ωκεανό. Αναμένεται να ακολουθήσει και η δεύτερη φάση του προγράμματος, η οποία θα λάβει χώρα στην Καβάλα.

Αλιεία με βιντζότρατα: Η υιοθέτηση σχεδίων διαχείρισης για συγκεκριμένους τύπους αλιείας μεταξύ των οποίων και η βιντζότρατα ορίζεται από τον Μεσογειακό Κανονισμό 1967/2006⁵⁵¹. Η Ελλάδα έχει επιδείξει καθυστερήσεις στην εφαρμογή των σχετικών προβλέψεων, π.χ. μέχρι την έκδοση των σχετικών προβλέψεων που αφορούν την απαγόρευση αλιείας με συρόμενα εργαλεία, όπως η βιντζότρατα, σε λιβάδια Ποσειδωνίας. Πιο πρόσφατα προβλήματα εφαρμογής έχουν προκύψει σχετικά με το σχέδιο διαχείρισης για τη βιντζότρατα.

Επιδιώκοντας τελικά την έκδοση ενός σχεδίου διαχείρισης για τη βιντζότρατα, τον Δεκέμβριο του 2015, ο Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων με σχετική απόφαση⁵⁵² χορήγησε άδεια δοκιμαστικής αλιείας σε 185 αλιευτικά σκάφη (βιντζότρατες) που είχαν εκδηλώσει ενδιαφέρον να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα «Σχέδιο Αλιείας με βιντζότρατα για ερευνητικούς σκοπούς». Η δοκιμαστική αλιεία σύμφωνα με την εν λόγω απόφαση, που είχε σκοπό τη συμπλήρωση με επικαιροποιημένα επιστημονικά δεδομένα του Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης για την αλιεία που διεξάγεται με βιντζότρατα, διήρκεσε από τις 18 Δεκεμβρίου 2015 έως και τις 25 Φεβρουαρίου του 2016 και διενεργήθηκε σύμφωνα με τον σχεδιασμό που περιγράφεται στο τεχνικό δελτίο της πρότασης (Παράρτημα Β που επισυνάπτεται στην απόφαση). Η αλιεία διενεργήθηκε εντός περιοχών με πυκνότητα ποσειδωνίας μικρότερη του 35% που προσδιορίζονται στον ιστότοπο του ΥΠΑΑΤ και εκτός των περιοχών που έχουν καθοριστεί βάσει της αριθ. 167378/14.07.2007 απόφασης⁵⁵³ του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων σχετικά με τον «Ορισμό θαλάσσιων περιοχών με λιβάδια Ποσειδωνίας (*Posidonia oceanica*)», στις οποίες απαγορεύεται ρητά η αλιεία.

⁵⁵¹ Κανονισμός (ΕΚ). 1967/2006 του Συμβουλίου της 21ης Δεκεμβρίου 2006 σχετικά με τα μέτρα διαχείρισης για τη βιώσιμη εκμετάλλευση των αλιευτικών πόρων στη Μεσόγειο Θάλασσα, την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2847/93 και την κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1626/94.

⁵⁵² Υπουργική απόφαση 7317/142567/18.12.2015. «Έγκριση χορήγησης άδειας δοκιμαστικής αλιείας σε επαγγελματικά αλιευτικά σκάφη, για την έρευνα εθνικής εμβέλειας «Σχέδιο αλιείας με βιντζότρατα για ερευνητικούς σκοπούς». (ΑΔΑ: 6Σ1Ξ4653ΠΓ-Α44).

⁵⁵³ Υπουργική απόφαση 167378/14.07.2007 «Ορισμός θαλάσσιων περιοχών με λιβάδια ποσειδωνίας (*Posidonia oceanica*) στις οποίες απαγορεύεται η αλιεία με συρόμενα εργαλεία» (Δ' 241 & Δ' 392).

Αφού ολοκληρώθηκε η ανωτέρω δοκιμαστική αλιεία το Φεβρουάριο του 2016, όπως προέβλεπε η υπουργική απόφαση, ο Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, λαμβάνοντας υπόψη τον Κανονισμό (ΕΚ) 1967/2006 σύμφωνα με τον οποίο η λειτουργία του εργαλείου προϋποθέτει τη θέσπιση και εφαρμογή σχεδίου διαχείρισης, με νέα απόφαση⁵⁵⁴ τον Μάρτιο του 2016 ανέστειλε τη λειτουργία της βιντζότρατας σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια μέχρι την έγκριση αυτού. Το σχέδιο εστάλη στην Επιστημονική, Τεχνική και Οικονομική Επιτροπή Αλιείας της ΕΕ (STECF) η οποία εξέτασε την επάρκεια των στοιχείων βάσει των οποίων καταρτίστηκε το σχέδιο διαχείρισης για τη βιντζότρατα αλλά και για το αν καλύπτονται οι προϋποθέσεις που ορίζει ο Μεσογειακός Κανονισμός.

Η Επιτροπή απεφάνθη⁵⁵⁵ ότι τα τεχνικά μέτρα που προτείνονται έχουν βασιστεί σε επιστημονικά δεδομένα που έχουν συλλεχθεί από το έτος 2009 και νωρίτερα, γεγονός που δεν επιτρέπει να διεξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα για τη σημερινή κατάσταση των υπό εξέταση αποθεμάτων. Επίσης, η Επιτροπή σχολίασε ότι οι ισχυρισμοί που περιλαμβάνονται στα συνοδευτικά έγγραφα για το Σχέδιο Διαχείρισης περί των περιβαλλοντικών και κοινωνικο-οικονομικών επιπτώσεων του εν λόγω τύπου αλιείας δεν βασίζονται σε ποσοτικά κριτήρια. Τέλος, σημείωσε ότι συνολικά οι πληροφορίες που παρατίθενται δεν επαρκούν ώστε διασφαλιστεί ότι οι διατάξεις του Σχεδίου Διαχείρισης συνάδουν με την επίτευξη των στόχων που θέτει ο βασικός Κανονισμός της ΚΑΛΠ⁵⁵⁶ (1380/2013).

Τελικά, στις 29 Δεκεμβρίου του 2016 με υπουργική απόφαση⁵⁵⁷ θεσπίστηκε το σχέδιο διαχείρισης για τη βιντζότρατα, για την αλιεία μαρίδας (*Spicara smaris*) και γόπας (*Boops boops*) σε συγκεκριμένες περιοχές της ελληνικής επικράτειας, με ισχύ για τρία χρόνια από την έναρξη ισχύος της απόφασης και με προοπτική να αξιολογείται ετησίως με βάση τα δεδομένα επιστημονικής παρακολούθησης και βάσει των οποίων εκτιμάται η ανάγκη αναθεώρησης του σχεδίου και των τεχνικών μέτρων άσκησης της αλιείας με το εν λόγω εργαλείο. Επιπλέον, στις 9 Αυγούστου 2017, δημοσιεύτηκε εγκύκλιος εφαρμογής του προαναφερθέντος σχεδίου διαχείρισης για τη βιντζότρατα, η οποία προβλέπει τους όρους και τις προϋποθέσεις άσκησης της αλιευτικής δραστηριότητας με το εν λόγω αλιευτικό εργαλείο, έναν ενδεικτικό πίνακα με επιπρόσθετες ισχύουσες απαγορεύσεις για τον συγκεκριμένο τύπο αλιείας, καθώς και ένα υπόδειγμα της απαιτούμενης απόφασης χορήγησης ειδικής άδειας⁵⁵⁸.

Το WWF Ελλάς θεωρεί ότι για να υπάρξει άρτια καταρτισμένο σχέδιο διαχείρισης θα πρέπει αυτό να βασίζεται σε επικαιροποιημένα, επαρκή και αξιόπιστα επιστημονικά δεδομένα. Ακόμα και η δοκιμαστική αλιεία που πραγματοποιήθηκε για δύο μήνες (18 Δεκεμβρίου 2015 – 26 Φεβρουαρίου 2016), είχε εξαιρετικά μικρή διάρκεια και δεν κάλυπτε την ανάγκη για διερεύνηση των επιπτώσεων της αλιείας στη διάρκεια όλων των εποχών του χρόνου.

Θέσπιση ευέλκτων μέτρων διαχείρισης της αλιευτικής δραστηριότητας: Στις 20 Απριλίου 2017 θεσπίστηκε με υπουργική απόφαση⁵⁵⁹ η απαγόρευση αλιείας με κάθε αλιευτικό εργαλείο στην θαλάσσια περιοχή που βρίσκεται περιμετρικά από τα νότια παράλια της νήσου Θάσου και σε απόσταση έξι ναυτικών μιλίων από την ακτογραμμή αυτής. Η εν λόγω απαγόρευση είχε ισχύ έναν μήνα, από την 1^η έως και την 31^η Μαΐου του 2017 και κάλυψε την ανάγκη για λήψη πρόσθετων εθνικών μέτρων για την προστασία νεαρών ατόμων μπακαλιάρου του είδους *Merluccius merluccius*,

⁵⁵⁴ Υπουργική απόφαση 1648/35785/23.03.2016. «Αναστολή της αλιείας με το αλιευτικό εργαλείο «Γρίπος που σύρεται από σκάφος ή τράτα ή βιντζότρατα (SB)»».

⁵⁵⁵ Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (STECF) – Management plan for boat seines in Greece & derogation for boat seines targeting transparent goby (*Aphia minuta*) in Murcia, Spain (STECF-16-15). Publications office of the European Union, Luxembourg. EUR 27758 EN. Doi: 10.2788/252155.

⁵⁵⁶ Κανονισμός (ΕΕ) 1380/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Δεκεμβρίου 2013 σχετικά με την Κοινή Αλιευτική Πολιτική, την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 1954/2003 και (ΕΚ) αριθ. 1224/2009 του Συμβουλίου και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 2371/2002 και (ΕΚ) αριθ. 639/2004 του Συμβουλίου και της απόφασης 2004/585/ΕΚ του Συμβουλίου.

⁵⁵⁷ Υπουργική απόφαση 6719/146097/29.12.2016. «Θέσπιση Σχεδίου Διαχείρισης για το αλιευτικό εργαλείο «γρίπος που σύρεται από σκάφος» ή «βιντζότρατα» (SB), για αλιεία μαρίδας (*Spicara smaris*) και γόπας (*Boops boops*) σε συγκεκριμένες περιοχές της ελληνικής επικράτειας».

⁵⁵⁸ Εγκύκλιος 3006/72648/09.08.2017. «Εφαρμογή του σχεδίου διαχείρισης για το αλιευτικό εργαλείο «γρίπος που σύρεται από σκάφος ή βιντζότρατα (SB)»»». (ΑΔΑ: ΩΗ324653ΠΓ-ΩΡ4).

⁵⁵⁹ Υπουργική απόφαση 1913/43489/20.04.2017. «Απαγόρευση αλιείας για την προστασία νεαρών ατόμων του είδους *Merluccius merluccius*, για το έτος 2017». (Β'1444/2017)

σε περιοχή του Θρακικού Πελάγους, όπου έχει εντοπιστεί νηπιτροφείο του είδους και στο πλαίσιο συμμόρφωσης με ενωσιακές υποχρεώσεις. Τα μέτρα περιορισμού θεσπίστηκαν για το έτος 2017. Το ΥΠΑΑΤ, ωστόσο, στις 2 Μαΐου 2017 με ανάρτηση ορθής επανάληψης⁵⁶⁰ της προαναφερθείσας Υπουργικής Απόφασης εξαίρεσε από την απαγόρευσης αλιείας στην περιοχή τα κυκλικά δίκτυα (γρι-γρι) εφόσον το συγκεκριμένο αλιευτικό εργαλείο δεν έχει καμία επίπτωση στο εν λόγω είδος που προστατεύει η απαγόρευση.

Το WWF κατ' αρχήν επικροτεί τη θέσπιση ευέλκτων μέτρων διαχείρισης της αλιείας, καθώς τέτοιου είδους τοπικοί και χρονικοί περιορισμοί, σε αντίθεση με γενικές εθνικής εμβέλειας ρυθμίσεις, ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες προστασίας κάποιων ειδών και των ενδιαιτημάτων τους. Ωστόσο, τα μέτρα αυτά θα πρέπει να θεσπίζονται λαμβάνοντας υπόψη τις πραγματικές επιπτώσεις του εκάστοτε τύπου αλιείας στο ευρύτερο οικοσύστημα και όχι αδιακρίτως αυτών, έτσι ώστε να μην επηρεάζεται αρνητικά η δραστηριότητα των αλιευτικών εργαλείων που δεν σχετίζονται με τα υπό προστασία είδη/ενδιαιτήματα και η στάση των αλιέων απέναντι στα διαχειριστικά μέτρα εν γένει.

Προστασία των άκρως μεταναστευτικών ειδών: Ο ερυθρός τόνος (*Thunnus thynnus* - BFT) είναι ένα από τα άκρως μεταναστευτικά είδη που εξαιτίας της υπεραλιεύσής του σε παγκόσμιο επίπεδο, υπόκειται σε πολυετές σχέδιο αποκατάστασης του πληθυσμού του υπό τη Διεθνή Επιτροπή Διατήρησης Τονοειδών Ατλαντικού και Παρακείμενων Θαλασσών (στις οποίες περιλαμβάνεται και η Μεσόγειος), συμβαλλόμενο μέρος της οποίας είναι και η ΕΕ και κατ' επέκταση η Ελλάδα. Στις 14 Σεπτεμβρίου 2016 η ΕΕ με σχετικό Κανονισμό⁵⁶¹ θέσπισε τους γενικούς κανόνες για την εφαρμογή του σχεδίου αποκατάστασης του ερυθρού τόνου (*Thunnus thynnus*) για τον Ανατολικό Ατλαντικό ωκεανό και τη Μεσόγειο Θάλασσα, σύμφωνα με τις συστάσεις της ΔΕΔΤΑ, το οποίο ισχύει από το 2007 και μέχρι το 2022. Στόχος του Κανονισμού είναι να εξασφαλιστεί βιομάζα τόνου αντίστοιχη προς τη μέγιστη βιώσιμη απόδοση έως το 2022, με πιθανότητα τουλάχιστον 60 % για την επίτευξη του εν λόγω στόχου.

Στην Ελλάδα, με υπουργική απόφαση⁵⁶² χορηγήθηκαν για το 2017 συνολικά 44 άδειες αλίευσης ερυθρού τόνου (*Thunnus thynnus*) με ισχύ από τις 13-2-2017 έως και τις 31-12-2017 και μέχρι την εξάντληση της ελληνικής ποσόστωσης.

Διακίνηση ειδών καρχαριών και σελαχιών: Τον Ιούλιο 2016, η Γενική Διεύθυνση Βιώσιμης Αλιείας του ΥΠΑΑΤ απέστειλε εγκύκλιο σε αρμόδιες υπηρεσίες, αλιευτικούς και εμπορικούς φορείς⁵⁶³ αναφορικά με την πρόσφατη⁵⁶⁴ προσθήκη του άρθ. 16ί «Προστατευμένοι καρχαρίες και σελάχια» στον κανονισμό 1343/2011⁵⁶⁵.

Με την προσθήκη αυτού του άρθρου, τα είδη που παρατίθενται σε συνημμένο πίνακα απαγορεύεται να διατηρούνται επί του σκάφους, να μεταφορτώνονται, να εκφορτώνονται, να μεταφέρονται, να αποθηκεύονται, να πωλούνται, να εκτίθενται ή να διατίθενται προς πώληση. Στο μέτρο του δυνατού, τα αλιευτικά σκάφη που έχουν αλιεύσει παρεμπιπτόντως καρχαρίες και σελάχια των ειδών που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα II του Πρωτοκόλλου της Σύμβασης της Βαρκελώνης, πρέπει να τα

⁵⁶⁰ Υπουργική απόφαση 1913/43489/20.04.2017. «Απαγόρευση αλιείας για την προστασία νεαρών ατόμων του είδους *Merluccius merluccius*, για το έτος 2017» [Ορθή επανάληψη (02.05.2017)]. (ΑΔΑ: ΩΧ8Ζ4653ΠΓ-7ΦΛ)

⁵⁶¹ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/1627 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14ης Σεπτεμβρίου 2016 για τη θέσπιση πολυετούς σχεδίου αποκατάστασης του τόνου στον Ανατολικό Ατλαντικό και στη Μεσόγειο και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 302/2009 του Συμβουλίου.

⁵⁶² Ορθή επανάληψη (31.01.2017) Υπουργική απόφαση 159/3166/11.01.2017. «Χορήγηση αδειών αλίευσης τόνου (*Thunnus thynnus*) για το έτος 2017». (ΑΔΑ: Ω2ΝΧ4653ΠΓ-ΦΗ8)

⁵⁶³ Εγκύκλιος 4531/ 83795/20.07.2016. «Απαγόρευση διακίνησης ειδών καρχαριών και σελαχιών».

⁵⁶⁴ Κανονισμός (ΕΕ) 2102/2015 «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1343/2011 σχετικά με διατάξεις περί αλιείας στην περιοχή συμφωνίας της ΓΕΑΜ (Γενική Επιτροπή Αλιείας για τη Μεσόγειο).

⁵⁶⁵ Κανονισμός (ΕΕ) 1343/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 2011 σχετικά με ορισμένες διατάξεις περί αλιείας στην περιοχή συμφωνίας της ΓΕΑΜ (Γενική Επιτροπή Αλιείας για τη Μεσόγειο) και την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1967/2006 του Συμβουλίου σχετικά με μέτρα διαχείρισης για τη βιώσιμη εκμετάλλευση των αλιευτικών πόρων στη Μεσόγειο Θάλασσα.

ελευθερώνουν αμέσως ζωντανά και χωρίς τραυματισμούς. Η ενημέρωση του Λιμενικού Σώματος, καθώς και των αλιευτικών και εμπορικών συλλόγων σχετικά με τα προστατευόμενα είδη καρχαριών θεωρείται εξαιρετικά σημαντική για την προστασία τους, δεδομένου του φαινομένου της παράνομης αλίευσης και πώλησης τους που συχνά δημοσιοποιείται στα μέσα ενημέρωσης.

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΑ ΕΙΔΗΣ ΚΑΡΧΑΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΑΛΑΧΙΩΝ		
Επιστημονική ονομασία	Κωδικός FAO	Κοινή ονομασία
<i>Carcharias taurus</i>	CCT	Ταυροκαρχαρίας
<i>Carcharodon carcharias</i>	WSH	Μεγάλος Λευκός Καρχαρίας
<i>Cetorhinus maximus</i>	BSK	Σαπουνάς ή Προσκυνητής
<i>Dipturus batis</i>	RJB	Γκριζόβατος, Κοινό σαλάχι
<i>Galeorhinus galeus</i>	GAG	Σκυλογαλέος
<i>Gymnura altavela</i>	RGL	Πλατυσέλαχο
<i>Isurus oxyrinchus</i>	SMA	Ρυγχοκαρχαρίας
<i>Lamna nasus</i>	POR	Λάμια
<i>Leucoraja circularis</i>	RJI	Στρογγυλόβατος
<i>Leucoraja melitensis</i>	JAM	Βάτος ή Ράτζα της Μάλτας
<i>Mobula mobular</i>	RMM	Διαβολόψαρο
<i>Odontaspis ferox</i>	LOO	Αγριοκαρχαρίας
<i>Oxynotus centrina</i>	OXY	Οξύνωτος
<i>Pristis pectinata</i>	RPP	Πρίστης, Πριονόψαρο
<i>Pristis pristis</i>	RPR	Πρίστης, Πριονόψαρο
<i>Rhinobatos cemiculus</i>	RBC	Μαυρορινόβατος
<i>Rhinobatos rhinobatos</i>	RBX	Ρινόβατος
<i>Rostroraja alba</i>	RJA	Λευκόβατος
<i>Sphyrna lewini</i>	SPL	Κτενοζύγαινα
<i>Sphyrna mokarran</i>	SPK	Μεγάλος Σφυροκέφαλος
<i>Sphyrna zygaena</i>	SPZ	Ζύγαινα
<i>Squatina aculeata</i>	SUA	Ακανθορίνα
<i>Squatina oculata</i>	SUT	Ματορίνα
<i>Squatina squatina</i>	AGN	Αγγελόψαρο
<i>Hexanchus griseus</i>	HEX	Γκρίζος καρχαρίας ή Εξαβράγχχιος

Δυστυχώς, με βάση δημοσιεύματα σε ΜΜΕ και μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα περιστατικά παράνομης αλιείας προστατευόμενων και απειλούμενων ειδών καρχαριών δεν έχουν σταματήσει στις ελληνικές θάλασσες.

Προστατευόμενα διθύρα μαλάκια: Σε συνέχεια καταγγελίας⁵⁶⁶ βασισμένη σε σχετική υποστηρικτική μελέτη⁵⁶⁷ αναφορικά με την παράνομη αλιεία και πώληση προστατευόμενων διθύρων μαλάκιων σε εστιατόρια ανά την Ελλάδα, η Σύμβαση της Βέρνης έχει ήδη εξετάσει φάκελο⁵⁶⁸ με στοιχεία που αφορούν στην χώρα μας. Επιδιώκοντας τη συμμόρφωση της χώρας, η Γενική Διεύθυνση Βιώσιμης Αλιείας, απέστειλε τον Μάρτιο του 2017 σε αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς εγκύκλιο⁵⁶⁹ και ενημερωτικό υλικό αναφορικά με προστατευόμενα διθύρα μαλάκια (πετροσωλήνες *Lithofaga lithofaga*, χουρμάδες *Pholas dactylus* και πίνες *Pina nobilis*), ζητώντας την ενημέρωσή από υπηρεσίες και φορείς σε περίπτωση παράβασης. Επιπλέον στην υποστηρικτική επιστολή του ΥΠΕΝ⁵⁷⁰ προς τη Σύμβαση της Βέρνης, υπάρχει η διαβεβαίωση ότι οι απαραίτητες ενέργειες έχουν ήδη γίνει και ο ελεγκτικός μηχανισμός λειτουργεί. Γίνεται σαφές ότι αν μη τι άλλο η συγκεκριμένη καταγγελία, μετά από δύο χρόνια που βρίσκεται υπό διερεύνηση από τη Σύμβαση της Βέρνης έχει προκαλέσει κινητοποίηση των αρμόδιων υπηρεσιών. Ο φάκελος προς το παρόν παραμένει ανοιχτός και βρίσκεται στην ατζέντα της συνάντησης της Μόνιμης Επιτροπής της Σύμβασης της Βέρνης που είναι προγραμματισμένη για τον Δεκέμβριο 2017, ενώ μία απλή έρευνα στο διαδίκτυο αποδεικνύει πόσο διαδεδομένη είναι ακόμη η πώληση προστατευόμενων διθύρων μαλάκιων όπως οι πετροσωλήνες.

Σύνταξη ενότητας για τη φύση και τη βιοποικιλότητα: Ιόλη Χριστοπούλου, Στέφανος Δόσης, Ηλίας Τζηρίτης, Γιώργος Παξιμάδης, Αντιγόνη Φούτση, Γιώργος Χασιώτης και Άννα Βαφειάδου.

⁵⁶⁶ Σύμβαση της Βέρνης. Report by the Complainant (Mr. Stelios Katsanevakis). Presumed large-scale exploitation and marketing of protected marine shelled molluscs in Greece. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/zub2Bo>.

⁵⁶⁷ Katsanevakis S. et.al. (2011). "Protected" marine shelled molluscs: thriving in Greek seafood restaurants" Mediterranean Marine Science 12(2), 491-508.

⁵⁶⁸ Σύμβαση της Βέρνης. (2015) Ατζέντα της Μόνιμης Επιτροπής της Σύμβασης 14-15 Σεπτεμβρίου 2015. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/PDnjF5>.

⁵⁶⁹ ΥΠΑΑΤ, Γενική Διεύθυνση Βιώσιμης Αλιείας. Εγκύκλιος και σχετικό ενημερωτικό υλικό για τα προστατευόμενα διθύρα μαλάκια υπ'αρ. 2259/36357/29.3.2017 (ΑΔΑ: Ψ62Ν4653ΠΓ-ΤΝΔ). Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/4dk8Li>.

⁵⁷⁰ Σύμβαση της Βέρνης. Report by the Government. Presumed large-scale exploitation and marketing of protected marine shelled molluscs in Greece. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/1LPXyx>.

ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ & ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Κομβικής σημασίας εξελίξεις στην εθνική ενεργειακή πολιτική ήταν η θετική έκβαση της μάχης ενάντια στα δωρεάν δικαιώματα εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου για τις λιγνιτικές μονάδες της ΔΕΗ, στο πλαίσιο της αναθεώρησης του Ευρωπαϊκού Συστήματος Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών, και η υιοθέτηση νέων αυστηρών ορίων εκπομπών για μεγάλες μονάδες καύσης με τη θετική ψήφο της Ελλάδας. Επίσης καθοριστική για το μέλλον του λιγνίτη στην Ελλάδα είναι η απόφαση πώλησης του 40% του λιγνιτικού χαρτοφυλακίου της ΔΕΗ, και η θέσπιση νέου μηχανισμού αποζημίωσης παραγωγών ΑΠΕ. Σε διεθνές επίπεδο εξαιρετικά ανησυχητική ήταν η απόφαση αποχώρησης των ΗΠΑ από την Παγκόσμια Συμφωνία για το Κλίμα στο Παρίσι, η οποία ωστόσο ξύπνησε ισχυρά αντανakλαστικά υποστήριξης της συμφωνίας, τόσο στις ίδιες τις ΗΠΑ όσο και σε διεθνές επίπεδο.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Παγκόσμια συμφωνία για το κλίμα

Στις 5 Οκτωβρίου 2016 η σύμβαση-πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή (UNFCCC) ανακοίνωσε ότι οι προϋποθέσεις για να τεθεί σε ισχύ η Συμφωνία του Παρισιού πλέον πληρούνται, αφού περισσότερες από 55 χώρες (72) που εκπέμπουν παραπάνω από το 55% (56%) των παγκοσμίων εκπομπών είχαν κυρώσει ως τότε τη συμφωνία⁵⁷¹. Επομένως, από τις 4 Νοεμβρίου του 2016 η Συμφωνία τέθηκε σε ισχύ, χρόνος ρεκόρ αν λάβει κανείς υπόψη ότι μεσολάβησαν λιγότεροι από 11 μήνες από την ολοκλήρωση της 21^{ης} διάσκεψης των συμβαλλόμενων μερών (COP21) στις 12 Δεκεμβρίου του 2015, μόλις 7 μήνες από την έναρξη τη διαδικασίας κύρωσης. Αξίζει να σημειωθεί ότι για να κυρωθεί το χαμηλότερης φιλοδοξίας πρωτόκολλο του Κιότο χρειάστηκαν οκτώ χρόνια.

Ως σήμερα, τη συμφωνία έχουν κυρώσει 160 χώρες σε σύνολο 197 που εκπέμπουν το 86,32% των παγκοσμίων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, ενώ σχεδόν όλες οι χώρες (με εξαίρεση τη Συρία και τη Νικαράγουα), που αντιπροσωπεύουν το 99,75% των παγκοσμίων εκπομπών, υπέγραψαν τη συμφωνία ως την προθεσμία της 21^{ης} Απριλίου 2017.

Με φόντο τις προεδρικές εκλογές στις ΗΠΑ, διεξήχθη η 22^η Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για το Κλίμα στο Μαρακές στις 7-18 Νοεμβρίου 2017. Η COP22 εστίασε στην εφαρμογή των συμφωνηθέντων στο Παρίσι τον Δεκέμβριο του 2015, χωρίς όμως να σημειωθεί σημαντική πρόοδος.⁵⁷² Δυστυχώς το ζήτημα της χρηματοδότησης κλιματικών δράσεων παρέμεινε σε επίπεδο προτροπής για συμμετοχή χωρών στην επίτευξη του στόχου των \$100 δισεκ. ως το 2020, ενώ οι χώρες δεν κατάφεραν να καταλήξουν ούτε σχετικά με τη μεταφορά του Ταμείου Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή από το Πρωτόκολλο του Κιότο στη Συμφωνία του Παρισιού.

Αναβλήθηκε επίσης για την επόμενη διάσκεψη των μερών στη Βόννη η ρύθμιση των διαδικασιών του διαλόγου μεταξύ των χωρών, ώστε να καταγραφεί και να εκτιμηθεί η πρόοδος της συλλογικής προσπάθειας σχετικά με την επίτευξη του μακροπρόθεσμου στόχου συγκράτησης της ανόδου της παγκόσμιας θερμοκρασίας κάτω από τους 2°C και όσο το δυνατόν πιο κοντά στον 1,5 °C. Οι χώρες παρόλα αυτά συμφώνησαν σε ένα πενταετές πλάνο για τη ρύθμιση των θεμάτων αντιμετώπισης των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής που ξεπερνούν τα όρια της προσαρμογής (πχ. απώλεια στοιχείων πολιτισμού και ταυτότητας). Η κοινή δήλωση που συνυπέγραψαν οι ηγέτες που συμμετείχαν στην COP22 στο Μαρακές θεωρήθηκε πάντως σαν αντίδραση στην εκλογή Τραμπ στις ΗΠΑ που στόχο είχε να επιβεβαιώσει την προσήλωσή τους στη Συμφωνία του Παρισιού.

⁵⁷¹ Businessgreen. (2016, 5 Οκτωβρίου). UN chief declares Paris Agreement threshold reached. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/6WT5im>

⁵⁷² UNFCC. (2016, Νοέμβριος). Marrakech Climate Change Conference - November 2016. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/LNFcdk>

Τελικά και παρά τις προτροπές των έξι ηγετών του G7 προς τον νέο αμερικανό πρόεδρο να τηρήσει τη Συμφωνία του Παρισιού, ο Ντόναλντ Τραμπ, στάθηκε αμετακίνητος στις προεκλογικές του δεσμεύσεις για αναβίωση της βιομηχανίας του κάρβουνου στις ΗΠΑ και ανακοίνωσε την πρόθεση για αποχώρηση των ΗΠΑ, δηλώνοντας ότι θα επιδιώξει επαναδιαπραγμάτευση των όρων.⁵⁷³

Δεν είναι ακόμη ξεκάθαρη η διαδικασία που θα ακολουθήσουν πλέον οι ΗΠΑ για την αποχώρηση. Όμως το άρθρο 28 της Συμφωνίας του Παρισιού είναι σαφές: τα κράτη μπορούν να αποχωρήσουν *το νωρίτερο* στις 4 Νοεμβρίου του 2020. Πιο συγκεκριμένα, οποιαδήποτε στιγμή μετά την πάροδο 3 ετών από την ημερομηνία κύρωσης της Συμφωνίας (4 Νοεμβρίου 2016) μέσω γραπτής ειδοποίησης, ενώ μια τέτοια εντολή θα τεθεί σε ισχύ έναν χρόνο μετά τη λήψη της ειδοποίησης. Αυτό σημαίνει ότι κατά πάσα πιθανότητα η Συμφωνία του Παρισιού και η κλιματική αλλαγή γενικότερα θα αποτελέσουν βασικό πεδίο αντιπαράθεσης στις αμερικάνικες εκλογές της 3ης Νοεμβρίου του 2020.

Η απόφαση Τραμπ προκάλεσε κύμα αντιδράσεων σε διεθνές επίπεδο. Οι ευρωπαίοι ηγέτες ήταν κατηγορηματικοί ότι καμία ιδιαίτερη επαναδιαπραγμάτευση της συμφωνίας με τις ΗΠΑ δεν μπορεί να λάβει χώρα. Η αντιπαράθεση είχε ως αποτέλεσμα ακόμα και η διστακτική Ρωσία μαζί με την Κίνα και την Ινδία να επαναβεβαιώσουν την προσήλωσή τους στη συμφωνία.

Αντίθετοι όμως με την απόφαση Τραμπ όμως είναι και 1219 φορείς (9 κυβερνήτες, 125 δήμαρχοι, 902 επιχειρήσεις και επενδυτές και 183 πανεπιστήμια) που εκπροσωπούν περίπου 120 εκατ. Αμερικάνους και \$6,2 τρισεκ. της αμερικάνικης οικονομίας, οι οποίοι διακήρυξαν την προσήλωσή τους στη Συμφωνία του Παρισιού αναγνωρίζοντας ότι αυτή αποτελεί θεμέλιο λίθο για δημιουργία θέσεων εργασίας, σταθερότητα και παγκόσμια ευημερία⁵⁷⁴. Επιπλέον, μετά την ανακοίνωση Τραμπ 377 δήμαρχοι εκπροσωπώντας 67,7 εκατ. Αμερικάνους υιοθέτησαν τους στόχους της Συμφωνίας του Παρισιού για τις πόλεις τους,⁵⁷⁵ 13 κυβερνήτες δημιούργησαν την Συμμαχία των ΗΠΑ για το Κλίμα, ενώ 18 κυβερνήτες έκαναν ξεχωριστές δηλώσεις υπέρ της Συμφωνίας του Παρισιού⁵⁷⁶.

Ο συνδυασμός των αμιγώς οικονομικών παραμέτρων που είναι δυσοίωνες για το κάρβουνο ευνοώντας παράλληλα το φυσικό αέριο και τις ΑΠΕ, και της ισχυρής πολιτικής βούλησης που αποδεικνύουν οι παραπάνω πρωτοβουλίες, είναι πολύ πιθανόν να οδηγήσει τις ΗΠΑ σε μια *de facto* στήριξη της Συμφωνίας του Παρισιού, ερήμην του προέδρου της χώρας.

Αναθεώρηση του ευρωπαϊκού συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών

Η σημαντικότερη εξέλιξη στην ευρωπαϊκή ενεργειακή και κλιματική πολιτική κατά την περίοδο αναφοράς ήταν η πρόοδος στην αναθεώρηση της οδηγίας 2003/87/ΕΚ που διέπει τη λειτουργία του χρηματιστηρίου ρύπων και αποτελεί τη «ναυαρχίδα» της ευρωπαϊκής κλιματικής πολιτικής. Η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁵⁷⁷ για την επόμενη φάση του Ευρωπαϊκού Συστήματος Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών (ΕΣΕΔΕ) για το 2021-2030, υπεβλήθη σε επεξεργασία και ψηφοφορίες στις επιτροπές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ετέθη σε ψηφοφορία στην Ολομέλεια, ενώ και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Υπουργών Περιβάλλοντος είχε την ευκαιρία να συζητήσει και να τοποθετηθεί πάνω στα επιμέρους ζητήματα του φακέλου.

Ειδικότερα, στις 13 Οκτωβρίου 2016 η πρόταση αναθεώρησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τις αντίστοιχες προτεινόμενες τροπολογίες ετέθησαν σε ψηφοφορία στην Επιτροπή Βιομηχανίας,

⁵⁷³ CNN. (2017, Ιούνιος). Trump on Paris accord: 'We're getting out'. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/Cu98uX>

⁵⁷⁴ We are Still In. (2017, Ιούνιος). Open letter to the international community and parties to the Paris Agreement from U.S. state, local, and business leaders. Ανακτήθηκε από <http://www.wearestillin.com/>

⁵⁷⁵ Medium. (2017, Ιούνιος). 377 US Climate Mayors commit to adopt, honor and uphold Paris Climate Agreement goals. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/FgWdc2>

⁵⁷⁶ Georgetown Climate Center. (2017, Ιούνιος). States React to Trump's Decision to Abandon Paris Climate Agreement. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/MSt8Rt>

⁵⁷⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2015, Ιούλιος). Πρόταση για την τροποποίηση της οδηγίας 2003/87/ΕΚ με σκοπό την ενίσχυση οικονομικά αποδοτικών μειώσεων των εκπομπών και την προώθηση επενδύσεων χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/47qW9o>

Έρευνας και Ενέργειας (ITRE). Η γνωμοδότηση της ITRE⁵⁷⁸ ήταν ευνοϊκότερη για τους μεγαλύτερους ρυπαντές της Ευρώπης καθώς τους προσέφερε περισσότερα δωρεάν δικαιώματα εκπομπών. Επίσης, η πλειοψηφία των ευρωβουλευτών της ITRE στήριξαν την επιδότηση του κάρβουνου και του λιγνίτη καθώς ψήφισαν υπέρ της χρήσης του ταμείου εκσυγχρονισμού αλλά και των κονδυλίων που προκύπτουν από την εξαίρεση των δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών στον κλάδο της ηλεκτροπαραγωγής στις χώρες με χαμηλό ΑΕΠ (εξαίρεση άρθρου 10γ), για επενδύσεις στους πιο ρυπογόνους σταθμούς παραγωγής ηλεκτρισμού που βασίζονται στο κάρβουνο και τον λιγνίτη. Παρέμειναν επίσης προσκολλημένοι στην πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον χαμηλό συντελεστή γραμμικής μείωσης των διαθέσιμων δικαιωμάτων του 2.2%, ο οποίος δεν προάγει τις υψηλές τιμές δικαιωμάτων που είναι απαραίτητες για την αλλαγή του ενεργειακού μοντέλου ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι της Συμφωνίας του Παρισιού. Στα θετικά της γνωμοδότησης της ITRE συγκαταλέγεται η ακύρωση 300 εκατ. δικαιωμάτων από το Αποθεματικό Σταθεροποίησης της Αγοράς (Market Stability Reserve - MSR), τα οποία όμως αποτελούν σταγόνα στον ωκεανό του πλεονάσματος των περισσότερο από 2 δισεκατομμυρίων δικαιωμάτων που προβλέπεται ότι θα έχει η αγορά το 2020, οδηγώντας σε καθίζηση των τιμών.

Ίσως όμως το θετικότερο στοιχείο στη γνωμοδότηση της ITRE ήταν η πρόταση για τη θέσπιση του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης (Just Transition Fund) με στόχο τη στήριξη των εργαζομένων στη βιομηχανία του κάρβουνου στην Ευρωπαϊκή Ένωση οι οποίοι θα χάσουν τις δουλειές τους λόγω της μετάβασης της ΕΕ σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών, αλλά και την ανάκαμψη των τοπικών οικονομιών σε εξορυκτικές περιοχές της ΕΕ που για δεκαετίες βασίζονταν στην εξορυκτική δραστηριότητα. Το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης θα συγκεντρώνει πόρους από τη δημοπράτηση του 2% των συνολικών δικαιωμάτων εκπομπών της περιόδου 2021-2030, δηλαδή περίπου 310 εκατ. δικαιωμάτων τα οποία αποτιμώνται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε περίπου 8 δισεκ. ευρώ. Σημειώνεται ότι η πρόταση αναθεώρησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, έδινε απλά τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να διαθέτουν τμήμα των εσόδων τους από τη δημοπράτηση των δικαιωμάτων που θα τους κατανεμηθούν για τη στήριξη εργαζομένων που θα πληγούν από τη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλού άνθρακα. Δεδομένου ότι στην ίδια πρόταση η ΕΕ δίνει και άλλες 12 επιλογές για τη διοχέτευση των εσόδων δημοπράτησης των κρατών μελών και η επιλογή ενίσχυσης των εργαζομένων στη λιγνιτική βιομηχανία είναι προαιρετική, η θέσπιση του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης σε ευρωπαϊκό επίπεδο με αποκλειστικό στόχο τη ανάκαμψη των οικονομιών στις λιγνιτικές περιοχές και τη στήριξη των εργαζομένων σε αυτές, αποτελεί ριζική αλλαγή σε σύγκριση με την αρχική πρόταση.

Η γνωμοδότηση και οι συμβιβαστικές τροπολογίες της ITRE στη συνέχεια κατατέθηκαν στην Επιτροπή Περιβάλλοντος, Υγείας και Ασφάλειας Τροφίμων (ENVI) για επεξεργασία. Μετά από αναβολές λόγω ιδιαίτερα περίπλοκων και επεισοδιακών διαπραγματεύσεων ανάμεσα στις πολιτικές ομάδες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η ENVI ως καθ ύλην αρμόδια για τον φάκελο του ΕΣΕΔΕ ψήφισε στις 15 Δεκεμβρίου 2016 την εισήγησή της προς την Ολομέλεια⁵⁷⁹. Σε σχέση με τη γνωμοδότηση της ITRE, η εισήγηση της ENVI αύξησε σημαντικά τον αριθμό των προς απόσυρση δικαιωμάτων από το MSR από τα 300 στα 800 εκατομμύρια ενώ διπλασίασε επίσης τον ρυθμό απορρόφησης πλεονασματικών δικαιωμάτων από την αγορά από το 12% στο 24% για τέσσερα χρόνια.

Και οι δυο αυτές τροποποιήσεις στην πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αναμένεται να μειώσουν την προσφορά ενδυναμώνοντας έτσι την τιμή του δικαιώματος. Επίσης, μετά από πολλές διαπραγματεύσεις η ομάδα των Χριστιανοδημοκρατών δέχτηκε τελικά να στηρίξει την αύξηση του γραμμικού συντελεστή μείωσης στο 2,4%, αντί του 2,2% που είχε προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Ιούλιο του 2015 και είχε ψηφίσει η ITRE. Επίσης, ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι δικλείδες ασφαλείας ώστε οι επενδύσεις του Ταμείου Εκσυγχρονισμού αλλά και αυτές που συνοδεύουν εξαιρέσεις δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών στην ηλεκτροπαραγωγή να μην ενισχύουν το κάρβουνο.

⁵⁷⁸ Επιτροπή Βιομηχανίας, Έρευνας και Ενέργειας. (2016, Νοέμβριος). Opinion of the Committee on Industry, Research and Energy for the Committee on the Environment, Public Health and Food Safety on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2003/87/EC to enhance cost-effective emission reductions and low-carbon investments (COM(2015)0337 –C8-0190/2015–2015/0148(COD)). Ανάκτηση από <https://goo.gl/ymwRdw>.

⁵⁷⁹ Επιτροπή Περιβάλλοντος, Υγείας και Ασφάλειας Τροφίμων. (2017, Ιανουάριος). Report on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2003/87/EC to enhance cost - effective emission reductions and low-carbon investments (COM(2015)0337–C8-0190/2015–2015/0148(COD)). Ανάκτηση από <https://goo.gl/V77Xbe>

Πιο συγκεκριμένα, η εισήγηση της ENVI έθετε όριο εκπομπών 450 gr/KWh ως κριτήριο για τη χρηματοδότηση επενδύσεων σε ενεργειακές υποδομές από αυτές τις πηγές, πράγμα που de facto αποκλείει όλες τις μονάδες που καίνε λιγνίτη και κάρβουνο. Εξαιρετικά θετική ήταν και η διατήρηση από την ENVI της τροπολογίας που πρότεινε η ITRE για τη θέσπιση του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης με το 2% των συνολικών δικαιωμάτων της περιόδου.

Επιπλέον, η ENVI αποφάσισε να διορθώσει το τεράστιο ζήτημα της υπερπροσφοράς δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών σε διάφορους κλάδους με τη δικαιολογία του «κινδύνου διαρροής άνθρακα», της απειλής δηλαδή μετεγκατάστασης διαφόρων βιομηχανιών εκτός ΕΕ σε χώρες που δεν πληρώνουν για τις εκπομπές τους. Πιο συγκεκριμένα, οι ευρωβουλευτές υπερψήφισαν τροπολογία που εξαιρεί από τον σχετικό κατάλογο κλάδους με ένταση εμπορίου κάτω του 10%, πράγμα που οδηγεί στη de facto εξαίρεση και του κλάδου της τσιμεντοβιομηχανίας ο οποίος, σύμφωνα με την εισήγηση της ENVI, δεν θα λάμβανε δωρεάν δικαιώματα την περίοδο 2021-2030.

Οι ευρωβουλευτές της ENVI υπερψήφισαν επίσης την είσοδο του κλάδου της ναυτιλίας στο ΕΣΣΕΔΕ. Η ναυτιλία εμφανίζει πολύ σημαντική αύξηση των εκπομπών της, χωρίς ωστόσο ο έως σήμερα αρμόδιος Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός (ΙΜΟ) να λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα. Επιπροσθέτως, σύμφωνα με την εισήγηση της ENVI, και τα διαθέσιμα δικαιώματα του κλάδου της αεροπλοΐας θα περιορίζονται κάθε χρόνο από την επόμενη φάση του ΕΣΣΕΔΕ σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει τώρα, όπου ο αριθμός τους είναι σταθερός. Σύμφωνα με την εισήγηση της ENVI το 50% των διαθέσιμων δικαιωμάτων της αεροπλοΐας θα δημοπρατούνται την περίοδο 2021-2030 -μια σημαντική αύξηση σε σχέση με το σημερινό ποσοστό του 15%- αυξάνοντας έτσι την πίεση για περιορισμό των εκπομπών του κλάδου.

Ωστόσο αρνητικό στοιχείο στην εισήγηση της ENVI αποτέλεσε η πρόταση για μείωση του ποσοστού των προς δημοπράτηση δικαιωμάτων από το 57% που πρότεινε η Επιτροπή στο (έως και) 52%. Επίσης αρνητική ήταν και η απόρριψη από την πλειοψηφία των ευρωβουλευτών της ENVI της τροπολογίας (rebasing) που πρότεινε την εφαρμογή της μείωσης των συνολικών διαθέσιμων δικαιωμάτων από το 2021 με βάση τις πραγματικές εκπομπές στην αρχή της περιόδου και όχι αυτές του στόχου για το 2020, οι οποίες προβλέπεται να είναι πολύ υψηλότερες των πραγματικών. Έτσι η απόρριψη της τροπολογίας αυτής, που εκτιμάται ότι θα ακύρωνε 2,4 δισεκατομμύρια δικαιώματα εκπομπών, θα οδηγήσει σε συντήρηση μεγάλου μέρους του πλεονάσματος δικαιωμάτων στην αγορά, πράγμα που διατηρεί τις τιμές δικαιωμάτων σε χαμηλά επίπεδα.

Η εισήγηση της ENVI μαζί με 26 επιπλέον τροπολογίες που επιχειρούσαν να ανατρέψουν πολλά από τα σημεία της συμφωνίας που είχαν κατακτηθεί με πολύ κόπο στην Επιτροπή αυτή τους προηγούμενους μήνες, κατατέθηκαν προς ψήφιση στην Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στις 15 Φεβρουαρίου 2017. Το τελικό ψηφισθέν κείμενο⁵⁸⁰ περιλαμβάνει υπαναχώρηση στο ζήτημα του γραμμικού συντελεστή μείωσης στο 2,2%, όπως και στο νέο σχήμα που πρότεινε η ENVI για τη συμμετοχή κλάδων στη λίστα διαρροής άνθρακα, με αποτέλεσμα ο κλάδος του τσιμέντου να εξακολουθεί να λαμβάνει δωρεάν δικαιώματα εκπομπών και για την περίοδο 2021-2030 παρά τη χαμηλή ένταση εμπορίου, ενώ ενισχύθηκε επίσης ο κλάδος του χάλυβα με περισσότερα δωρεάν δικαιώματα. Κατά τα άλλα, οι προαναφερθείσες βασικές μεταρρυθμίσεις που περιείχε η εισήγηση της ENVI έγιναν αποδεκτές από την Ολομέλεια.

Δύο εβδομάδες μετά το πέρας της διαδικασίας αναθεώρησης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο των Υπουργών Περιβάλλοντος συζήτησε τον φάκελο του ΕΣΣΕΔΕ και κατέληξε σε ένα κείμενο θέσεων⁵⁸¹ με τις οποίες θα προσερχόταν στις επικείμενες τριμερείς διαπραγματεύσεις μεταξύ των τριών ευρωπαϊκών θεσμών. Αναμφισβήτητο η πιο εντυπωσιακή εξέλιξη του Συμβουλίου ήταν η αύξηση της φιλοδοξίας σε σχέση με την απόφαση της Ολομέλειας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, σε ότι αφορά τη μείωση των πλεονασμάτων δικαιωμάτων της αγοράς. Ειδικότερα, μετά από πρόταση της Σουηδίας, της Ολλανδίας, του Λουξεμβούργου και της Γαλλίας και μετά από τη συμβιβαστική πρόταση της Τσεχίας, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε τον διπλασιασμό του ρυθμού

⁵⁸⁰ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2017, Φεβρουάριος). Amendments adopted by the European Parliament on 15 February 2017 on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2003/87/EC to enhance cost-effective emission reductions and low-carbon investments (COM(2015)0337 – C8-0190/2015 – 48(COD)). Ανάκτηση από: <https://goo.gl/yW2YK1>

⁵⁸¹ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. (2017, Μάρτιος). Outcome of proceedings. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/gFKJMF>

απορρόφησης πλεονασματικών δικαιωμάτων από την αγορά και την αποθήκευσή τους στο MSR για τα 5 (αντί για τα 4) πρώτα χρόνια της λειτουργίας του και, το κυριότερο, την αυτόματη ακύρωση δικαιωμάτων από το MSR όταν ο αριθμός των δικαιωμάτων σε απόθεμα στο MSR ξεπερνά τον αριθμό των δικαιωμάτων που δημοπρατήθηκαν την προηγούμενη χρονιά.

Παρόλα αυτά και σε αντίθεση με την απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η προκαταρκτική θέση του Συμβουλίου δεν περιλάμβανε τη ναυτιλία ανάμεσα στους κλάδους του ΕΣΕΔΕ αφήνοντας τον περιορισμό των εκπομπών της στη διακριτική ευχέρεια του ΙΜΟ. Επίσης σε αντίθεση με το Ευρωκοινοβούλιο, το Συμβούλιο δεν συμπεριέλαβε όριο εκπομπών CO₂ ανάμεσα στα κριτήρια χρηματοδότησης επενδύσεων σε ενεργειακές υποδομές από το Ταμείο Εκσυγχρονισμού (άρθρο 10δ) αλλά και από την εξαίρεση του άρθρου 10γ του τομέα ηλεκτροπαραγωγής χωρών με χαμηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Ωστόσο τα κριτήρια που διατύπωσε το Συμβούλιο για την πρόσβαση στο Ταμείο Εκσυγχρονισμού είναι ιδιαίτερα σαφή και αποκλείουν στην πράξη μονάδες ηλεκτροπαραγωγής που βασίζονται στο κάρβουνο και τον λιγνίτη. Κάτι τέτοιο όμως δεν ισχύει για τις ενεργειακές υποδομές που θα χρηματοδοτηθούν στις χώρες που υπάγονται στο άρθρο 10γ, με κίνδυνο οι χώρες που είναι ακόμα πολύ εξαρτημένες από κάρβουνο να παραμείνουν προσκολλημένες σε αυτό για μία ακόμα δεκαετία. Στα αρνητικά επίσης της θέσης του Συμβουλίου κατατάσσεται και ο προσδιορισμός στο 25% του ανώτατου ύψους των δημοσίων εσόδων από τη δημοπράτηση δικαιωμάτων CO₂ κάθε κράτους μέλους που μπορούν να διοχετεύονται για την αποφυγή οικονομικών συνεπειών για τις ενεργοβόρες βιομηχανίες μέσω της αντιστάθμισης κόστους CO₂.

Ίσως η σημαντικότερη (αρνητική) διαφορά της προκαταρκτικής θέσης του Συμβουλίου από την απόφαση της Ολομέλειας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι η απουσία από την πρώτη, της θέσπισης ενός Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης για τη στήριξη των εργαζομένων και των τοπικών οικονομιών στις λιγνιτικές περιοχές της Ευρώπης, παρά την προσπάθεια για το αντίθετο τόσο από το WWF Ελλάς⁵⁸² όσο και από 31 ΜΚΟ από όλη την Ευρώπη⁵⁸³. Αν τελικά υπερισχύσει η θέση του Συμβουλίου, η διάθεση μέρους των εσόδων δημοπράτησης για τη Δίκαιη Μετάβαση θα επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών, πράγμα που δύσκολα θα γίνει πράξη, όπως δείχνει η περσινή αρνητική έκβαση της σχετικής πρωτοβουλίας των δημάρχων των 5 ενεργειακών δήμων της χώρας μας⁵⁸⁴ που υποστηρίχθηκε.

Ειδικότερα για το κομβικό ζήτημα του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης, αξιοσημείωτη είναι η επιστολή των δημάρχων οχτώ δήμων λιγνιτικών περιοχών της Ελλάδας, της Τσεχίας και της Ρουμανίας, καθώς και των προέδρων της ΓΕΝΟΠ-ΔΕΗ και της ΓΣΕΕ προς τους υπουργούς Περιβάλλοντος των 28 κρατών μελών, τις μόνιμες αντιπροσωπείες τους στις Βρυξέλλες, τους ευρωβουλευτές που συμμετέχουν στις τριμερείς διαπραγματεύσεις, και τον Ευρωπαϊκό Επίτροπο Ενέργειας και Κλιματικής Δράσης⁵⁸⁵. Στην επιστολή που τονίζει την αναγκαιότητα άμεσης ενίσχυσης των περιοχών που για δεκαετίες υποβαθμιζόνταν για να τροφοδοτήσουν με ηλεκτρική ενέργεια την ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής οικονομίας και τώρα μαστίζονται από την ανεργία, απάντησε ο Επίτροπος Ενέργειας και Κλιματικής Δράσης τονίζοντας τη σημασία της χρηματοδότησης της Δίκαιης Μετάβασης και αναφέροντας ότι το θέμα της θέσπισης του σχετικού Ταμείου από το ΕΣΕΔΕ βρίσκεται ακόμα υπό διαπραγμάτευση⁵⁸⁶.

Μετά την προκαταρκτική θέση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ξεκίνησαν οι τριμερείς διαπραγματεύσεις ανάμεσα στους τρεις θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον φάκελο του ΕΣΕΔΕ. Ως τώρα έχουν πραγματοποιηθεί έξι συναντήσεις σε τεχνικό επίπεδο και τέσσερις της Επιτροπής των Μόνιμων Αντιπροσώπων (Coreper) με στόχο να βρεθεί συμβιβαστική και εξισορροπητική λύση στο λεγόμενο «τρίγωνο των αλληλοσυνδεόμενων θεμάτων», δηλαδή την

⁵⁸² Mantzaris, N. (2017, Απρίλιος). EU shift towards a low carbon economy should be socially just. *Euractiv*. <https://goo.gl/v12hzb>

⁵⁸³ 31 NGOs. (2017, Φεβρουάριος). Open letter to EU Environment Ministers on the revision of the EU ETS. Ανάκτηση από: http://www.wwf.gr/images/pdfs/etsfunds_lettertoocouncil.pdf

⁵⁸⁴ Δίκτυο Ενεργειακών Δήμων. (2015, Δεκέμβριος). Επιστολή προς τον ΥΠΕΝ και τον Αν. ΥΠΕΝ. Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/MsLmnB>

⁵⁸⁵ Επιστολή δημάρχων 8 λιγνιτικών δήμων από την Ελλάδα, την Τσεχία και την Ρουμανία και των προέδρων της ΓΕΝΟΠ-ΔΕΗ και της ΓΣΕΕ. (Μάιος 2017). <https://goo.gl/zyKbx2>

⁵⁸⁶ Απάντηση Επιτρόπου Ενέργειας και Κλιματικής Δράσης στην Επιστολή των 8 δημάρχων και των προέδρων της ΓΕΝΟΠ ΔΕΗ και της ΓΣΕΕ (2017, Ιούλιος) <https://goo.gl/kjxt3V>

ενίσχυση της τιμής των δικαιωμάτων, τα δωρεάν δικαιώματα/διαρροή άνθρακα και τους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς του ΕΣΕΔΕ. Η επόμενη τριμερής διαπραγμάτευση αναμένεται να λάβει χώρα στις 12 Οκτωβρίου 2017.

Πρόοδος σημειώθηκε επίσης και στις πολιτικές περιορισμού των ανησυχητικά αυξανόμενων εκπομπών του κλάδου των αερομεταφορών, ο οποίος περιλαμβάνεται στο ΕΣΕΔΕ. Πιο συγκεκριμένα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποφάσισε⁵⁸⁷ να συνεχίσει να εξαιρεί τις διεθνείς πτήσεις (από και προς χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης) από το ΕΣΕΔΕ αλλά αυτή η εξαίρεση θα τερματιστεί το 2021 όταν θα τεθεί σε ισχύ η αντίστοιχη παγκόσμια συμφωνία για τον περιορισμό των εκπομπών του κλάδου. Επίσης, θετική ήταν και η απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να στηρίξει την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για υιοθέτηση μιας γραμμικά μειούμενης συνολικής ποσότητας εκπομπών στον κλάδο, όπως ακριβώς συμβαίνει και με τα δικαιώματα εκπομπών που περιλαμβάνονται στο ΕΣΕΔΕ συνολικά. Επιπλέον το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πρότεινε την αύξηση του μεριδίου των δικαιωμάτων του κλάδου που δημοπρατούνται από το 15% σήμερα στο 50%, με όλα τα έσοδα δημοπράτησης να προορίζονται για κλιματικές δράσεις. Άτυπες διαπραγματεύσεις ανάμεσα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα κράτη μέλη θα ξεκινήσουν στις 25 Σεπτεμβρίου, ενώ η νομοθετική διαδικασία θα πρέπει να ολοκληρωθεί ως τον Απρίλιο του 2018 όταν οι αεροπορικές εταιρίες θα πρέπει να καταθέσουν δικαιώματα για να καλύψουν τις εκπομπές τους το 2017.

Κανονισμός για τις δεσμευτικές ετήσιες μειώσεις εκπομπών αερίων θερμοκηπίου

Κατά την περίοδο αναφοράς, σημαντική πρόοδος σημείωσε η επεξεργασία του ευρωπαϊκού Κανονισμού που ρυθμίζει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) για την περίοδο 2021-2030 (Effort Sharing Regulation), από δραστηριότητες οι οποίες δεν περιλαμβάνονται στο ΕΣΕΔΕ (κυρίως μεταφορές, κτίρια, γεωργία και απόβλητα) και καλύπτουν 55%-60% των συνολικών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου της ΕΕ. Υπενθυμίζεται ότι σύμφωνα με την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Οκτωβρίου 2014 για να επιτευχθεί ο αποφασισμένος στόχος μείωσης κατά 40% των συνολικών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου ως το 2030 σε σχέση με τα επίπεδα του 1990, απαιτείται μείωση των εκπομπών στους τομείς που δεν υπάγονται στο ΕΣΕΔΕ κατά 30% ως το 2030 σε σχέση με το 2005⁵⁸⁸. Προφανώς, η ποσοστιαία μείωση κατά 30% το 2030 σε σχέση με το 2005 μπορεί να επιτευχθεί με πολλούς διαφορετικούς τρόπους, οι οποίοι όμως μπορεί να παρουσιάζουν τεράστιες διαφορές μεταξύ τους στις συνολικές ποσότητες αποφευγόμενων εκπομπών καθόλη τη διάρκεια της δεκαετίας 2021-2030. Ο εν λόγω κανονισμός προσδιορίζει λοιπόν με ποιον ακριβώς τρόπο θα επιτευχθεί αυτός ο στόχος για τις δραστηριότητες που δεν υπάγονται στο ΕΣΕΔΕ, και πώς θα επιμεριστεί η προσπάθεια ανάμεσα στα κράτη μέλη.

Η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον κανονισμό⁵⁸⁹, που ανακοινώθηκε τον Ιούλιο του 2016, δεν συμβαδίζει με τη συμφωνία της Παγκόσμιας Συνδιάσκεψης για το Κλίμα στο Παρίσι για περιορισμό της ανόδου της παγκόσμιας θερμοκρασίας όσο το δυνατόν πιο κοντά στον 1,5 °C. Προτείνει διάφορους μηχανισμούς ευελιξίας που επιτρέπουν στα κράτη μέλη να αποφύγουν να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα. Σύμφωνα με την πρόταση, τα κράτη μέλη επιτρέπεται να χρησιμοποιούν δικαιώματα εκπομπών που τους κατανέμονται από το ΕΣΕΔΕ για την επίτευξη των στόχων τους, ή να προσμετρούν την απορρόφηση CO₂ από διάφορες πηγές, ή να επιτρέπουν στα οικονομικά ασθενέστερα κράτη μέλη πολύ χαμηλότερες επιδόσεις από αυτές που είναι εφικτές, μειώνοντας έτσι την προσπάθεια που πρέπει να καταβάλλει η Ευρωπαϊκή Ένωση συνολικά για την επίτευξη του έτσι και αλλιώς μη φιλόδοξου στόχου του κάθε κράτους μέλους, ο οποίος προσδιορίζεται στην πρόταση κανονισμού της Επιτροπής. Τη σημαντικότερη ποσοτική επίδραση όμως στις συνολικές

⁵⁸⁷European Parliament. Procedure file. EU Emissions Trading System (EU ETS): continuing current limitations of scope for aviation activities and preparing to implement a global market-based measure from 2021. <https://goo.gl/BvLrRN>

⁵⁸⁸ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. (2014, Οκτώβριος). Conclusions on 2030 Climate and Energy Policy Framework. <https://goo.gl/oz6nfb>

⁵⁸⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2016, Ιούλιος). Πρόταση για τις δεσμευτικές ετήσιες μειώσεις των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου από τα κράτη μέλη από το 2021 έως το 2030 για μια ανθεκτική Ενεργειακή Ένωση και την τήρηση των δεσμεύσεων που απορρέουν από τη συμφωνία του Παρισιού και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 525/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για μηχανισμό παρακολούθησης και υποβολής εκθέσεων σχετικά με τις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου και άλλων πληροφοριών που αφορούν την κλιματική αλλαγή. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/xsV47G>

ποσότητες αερίων του θερμοκηπίου των οποίων η εκπομπή θα αποφευχθεί την περίοδο 2021-2030, έχει το σημείο εκκίνησης από το οποίο ξεκινά η γραμμική μείωση των εκπομπών. Η Επιτροπή για παράδειγμα πρότεινε ως αφετηρία για κάθε κράτος μέλος τη μέση τιμή εκπομπών της περιόδου 2016-2018 ξεκινώντας την πορεία υπολογισμού το 2020, ενώ αν επιλεγόταν το 2017 ως αφετηρία της πορείας υπολογισμού, θα μπορούσε να επιτευχθεί επιπλέον μείωση εκπομπών έως και 532 εκατομμύρια τόνους (Mt).

Σύμφωνα με αναλύσεις,⁵⁹⁰ αν τα κράτη μέλη αξιοποιήσουν όλους τους μηχανισμούς ευελιξίας που προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τότε θα επιτευχθεί μείωση εκπομπών κατά μόλις 77 Mt κατά τη διάρκεια της δεκαετίας, που αποτελεί ένα πολύ μικρό ποσοστό των 1025 Mt, η εκπομπή των οποίων μπορεί δυνητικά να αποφευχθεί σε όλη τη διάρκεια της περιόδου αν εξαλειφθούν όλες οι ευελιξίες.

Στις 22 Μαρτίου 2017 η Επιτροπή Βιομηχανίας, Έρευνας και Ενέργειας (ITRE) ψήφισε τη θέση της για τον κανονισμό⁵⁹¹. Η γνώμη της, που πέρασε με 35 ψήφους υπέρ και 28 κατά, οδηγεί σε περικοπές 220 Mt διοξειδίου του άνθρακα κατά τη δεκαετία 2021-2030, 143 Mt περισσότερο δηλαδή από την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Ειδικότερα, η ITRE έθεσε ως σημείο εκκίνησης για τη γραμμική μείωση των εκπομπών τους στόχους του 2020 για τα κράτη μέλη που δεν προβλέπεται να τους πετύχουν (Βέλγιο, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο και Δανία κυρίως), πράγμα το οποίο προβλέπεται να οδηγήσει σε μειώσεις εκπομπών κατά 93 Mt τη δεκαετία 2021-2030. Επίσης, μείωσε την ευελιξία της πρότασης της Επιτροπής σύμφωνα με την οποία κράτη μέλη μπορούν να χρησιμοποιούν δικαιώματα εκπομπών που τους κατανέμονται από το ΕΣΕΔΕ για να εκπληρώσουν τους στόχους που τους αντιστοιχούν στον κανονισμό, κατά 50 Mt και εξασφάλισε ότι αυτή η ευελιξία του κανονισμού δεν θα επηρεάσει αρνητικά τη λειτουργία του Αποθεματικού Σταθεροποίησης της Αγοράς (MSR) στο ΕΣΕΔΕ. Επιπλέον, η ITRE διατήρησε στο ακέραιο την ευελιξία που περιείχε η πρόταση της ΕΕ για προσμέτρηση της απορρόφησης CO₂ από αλλαγή χρήσεων γης (κυρίως δάση) έως και 280 Mt στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων των κρατών μελών ως προς τον Κανονισμό, προσθέτοντας μάλιστα και τους υδροτόπους ως επιπλέον κατηγορία η οποία μπορεί να προσμετρηθεί για την απορρόφηση CO₂. Επίσης η γνώμη της ITRE αυξάνει τη συχνότητα των ελέγχων συμμόρφωσης με τους στόχους σε ετήσια βάση, από τα 5 χρόνια που πρότεινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Μετά τη ITRE, σειρά είχε η Επιτροπή Περιβάλλοντος, Υγείας και Ασφάλειας Τροφίμων (ENVI), η οποία στις 30 Μαΐου 2017 ψήφισε την πρόταση που εισηγήθηκε ως αρμόδια επιτροπή στην Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου⁵⁹². Αν υιοθετηθεί, η πρόταση της ENVI θα οδηγήσει σε περικοπές 639 Mt κατά την περίοδο 2021-2030, 562 Mt δηλαδή περισσότερους από την πρόταση της Επιτροπής.

Πιο συγκεκριμένα, η ENVI ψήφισε ως σημείο εκκίνησης για τη γραμμική μείωση των εκπομπών την περίοδο 2021-2030, το χαμηλότερο μεταξύ του μέσου όρου εκπομπών 2016-2018 ξεκινώντας την πορεία υπολογισμού όμως από το 2018 ή των στόχων των κρατών μελών για το 2020. Πρόκειται για σαφή βελτίωση σε σχέση με την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που θέσπιζε ως σημείο εκκίνησης τον μέσο όρο των εκπομπών 2016-2018 για όλα τα κράτη μέλη ξεκινώντας την πορεία υπολογισμού το 2020. Επίσης περιόρισε την ευελιξία για προσμέτρηση της απορρόφησης CO₂ από αλλαγή χρήσεων γης από τους 280 Mt στους 190 Mt, ενώ επέτρεψε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή να

⁵⁹⁰ De Jong, F. (2017, Απρίλιος). "Introduction to the Effort Sharing Regulation (ESR) – Effort Sharing Emissions Calculator" <https://goo.gl/EFsb3s>

⁵⁹¹ Γνωμοδότηση της Επιτροπής Βιομηχανίας, Έρευνας και Ενέργειας προς την Επιτροπή Περιβάλλοντος, Δημόσιας Υγείας και Ασφάλειας των Τροφίμων σχετικά με την πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις δεσμευτικές ετήσιες μειώσεις των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου από τα κράτη μέλη από το 2021 έως το 2030, για μια ανθεκτική Ενεργειακή Ένωση και την τήρηση των δεσμεύσεων δυνάμει της συμφωνίας του Παρισιού, και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 525/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για μηχανισμό παρακολούθησης και υποβολής εκθέσεων σχετικά με τις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου και άλλων πληροφοριών που αφορούν την κλιματική αλλαγή (COM(2016)0482 –C8-0331/2016 –2016/0231(COD)). <https://goo.gl/XfY8TS>

⁵⁹² Επιτροπή Περιβάλλοντος, Υγείας και Ασφάλειας Τροφίμων. (2017, Ιούνιος). ΕΚΘΕΣΗ σχετικά με την πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις δεσμευτικές ετήσιες μειώσεις των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου από τα κράτη μέλη από το 2021 έως το 2030, για μια ανθεκτική Ενεργειακή Ένωση και την τήρηση των δεσμεύσεων που απορρέουν από τη συμφωνία του Παρισιού και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 525/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για μηχανισμό παρακολούθησης και υποβολής εκθέσεων σχετικά με τις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου και άλλων πληροφοριών που αφορούν την κλιματική αλλαγή (COM(2016)0482 –C8-0331/2016 –2016/0231(COD)). Ανάκτηση από <https://goo.gl/ka61MV>

συμπεριλάβει σε αυτή την ποσότητα και εκπομπές από τη διαχείριση των δασών. Από την άλλη μεριά όμως, διατήρησε την ευελιξία της χρήσης δικαιωμάτων του ΕΣΕΔΕ στους 100 Mt από τους 50 Mt που πρότεινε η ITRE στη γνωμοδότησή της, ενώ αύξησε σε σχέση με τη γνωμοδότηση της ITRE τη συχνότητα των ελέγχων συμμόρφωσης με τους στόχους του κανονισμού στα δυο χρόνια.

Στα αρνητικά της πρότασης της ENVI συμπεριλαμβάνεται η θέσπιση ενός «αποθεματικού πρόωρης δράσης» (early action reserve), μιας δεξαμενής δικαιωμάτων εκπομπών δηλαδή που επιβραβεύει τα κράτη μέλη για δράσεις μείωσης των εκπομπών τους πριν την τρέχουσα περίοδο που εκπνέει το 2020. Η δεξαμενή αυτή, που στην ουσία περιορίζει τη μείωση η οποία μπορεί δυνητικά να επιτευχθεί την περίοδο 2021-2030, θα αποτελείται από δικαιώματα έως 70 Mt συνολικά, και θα είναι προσβάσιμη μόνο στα κράτη μέλη που το 2013 είχαν κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Επίσης, η ENVI υιοθέτησε μια επιπλέον ευελιξία σύμφωνα με την οποία κράτη μέλη μπορούν να αποθηκεύουν κάθε χρόνο δικαιώματα εκπομπών που δεν ξόδεψαν τη δεδομένη χρονιά με σκοπό να τα χρησιμοποιήσουν αργότερα κατά τη διάρκεια της περιόδου, όταν οι εκπομπές τους πιθανόν να ξεπερνούν τον ετήσιο αριθμό δικαιωμάτων που τους έχει κατανεμηθεί (banking flexibility). Στη χρήση αυτής της ευελιξίας, η ENVI έθεσε σε κάθε κράτος μέλος, όριο το 10% των κατανεμημένων δικαιωμάτων εκπομπών ως το 2025 και το 5% για τα έτη 2026-2029.

Η απόφαση της Ολομέλειας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στις 14 Ιουνίου 2017⁵⁹³, διατήρησε τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά της εισήγησης της ENVI, με κυριότερο το σημείο εκκίνησης της γραμμικής μείωσης εκπομπών. Παρόλα αυτά, επανέφερε τον συνολικό αριθμό των δικαιωμάτων εκπομπών από αλλαγές χρήσης γης που προσμετρώνται στην εκπλήρωση των στόχων των κρατών μελών στους 280 Mt από τους 190 Mt που εισηγήθηκε η ENVI. Επίσης αύξησε την ευελιξία αποθήκευσης αναξιοποίητων δικαιωμάτων των οικονομικά ασθενέστερων κρατών μελών από τους 70 Mt στους 90 Mt. Ως αποτέλεσμα αυτών των αλλαγών, η εφαρμογή της απόφασης της Ολομέλειας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου θα οδηγήσει σε αποφυγή εκπομπών 529 Mt για όλη την περίοδο, δηλαδή 452 Mt περισσότερους από την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αλλά 110 Mt λιγότερους από την εισήγηση της ENVI και 496 Mt λιγότερους από τις εκπομπές που θα αποφεύγονταν αν ο κανονισμός δεν περιλάμβανε καμία ευελιξία.

Μετά την απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, τη σκυτάλη της επεξεργασίας του κανονισμού παρέλαβε το Συμβούλιο των Υπουργών Περιβάλλοντος. Στην έκθεση προόδου του Συμβουλίου⁵⁹⁴ που συζητήθηκε τον Ιούνιο του 2017, τα κράτη μέλη εμφανίστηκαν διχασμένα γύρω από τα κομβικά ζητήματα των προαναφερθέντων μηχανισμών ευελιξίας καθώς και γύρω από το σημείο εκκίνησης. Το συμβούλιο αναμένεται να καταλήξει στη θέση του τον Οκτώβριο του 2017.

Νέες βέλτιστες διαθέσιμες τεχνικές για μεγάλες μονάδες καύσης

Κομβικής σημασίας εξέλιξη για την περιβαλλοντική βιωσιμότητα και την προστασία της δημόσιας υγείας ήταν η υπερψήφιση στις 28 Απριλίου 2017 σε ευρωπαϊκό επίπεδο των νέων ορίων εκπομπών για τις μεγάλες μονάδες καύσης που περιλαμβάνονται στα συμπεράσματα του νέου εγχειριδίου βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών (ΒΔΤ - LCP BREF)⁵⁹⁵. Τα όρια αφορούν κυρίως τις εκπομπές οξειδίων του αζώτου (NO_x), διοξειδίου του θείου (SO₂) και αιωρούμενων σωματιδίων (σκόνες, PM), ενώ σε σχέση με το προηγούμενο εγχειρίδιο ΒΔΤ πλέον θεσπίζεται νέο όριο για τον υδράργυρο (Hg).

⁵⁹³ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2017, Ιούνιος). Δεσμευτικές ετήσιες μειώσεις των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου για την τήρηση των δεσμεύσεων που απορρέουν από τη συμφωνία του Παρισιού. Τροπολογίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 14^{ης} Ιουνίου 2017 στην πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις δεσμευτικές ετήσιες μειώσεις των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου από τα κράτη μέλη από το 2021 έως το 2030, για μια ανθεκτική Ενεργειακή Ένωση και την τήρηση των δεσμεύσεων που απορρέουν από τη συμφωνία του Παρισιού και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 525/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για μηχανισμό παρακολούθησης και υποβολής εκθέσεων σχετικά με τις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου και άλλων πληροφοριών που αφορούν την κλιματική αλλαγή (COM(2016)0482–C80331/2016 –2016/0231(COD)). Ανάκτηση από <https://goo.gl/mxTvTX>

⁵⁹⁴ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. (2017, Ιούνιος). Έκθεση Προόδου. Ανάκτηση από <https://goo.gl/UxQDST>

⁵⁹⁵ European Environmental Bureau. (2017, Απρίλιος). Cleaner air the winner after Germany fails to block new EU rules [δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/19w7Ap>

Σχετική έκθεση πέντε μη κυβερνητικών οργανώσεων έχει ήδη δείξει πως η εφαρμογή των βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών στις μεγάλες μονάδες καύσης θα περιορίσει τους ετήσιους θανάτους από τη ρύπανση κατά 89% ετησίως. Χαρακτηριστικό είναι ότι σύμφωνα με την ίδια έκθεση, το 2013, οι εκπομπές αυτών των μονάδων ήταν υπεύθυνες για παραπάνω από 22.900 πρόωρους θανάτους, δεκάδες χιλιάδες περιπτώσεις ασθενειών από καρδιαγγειακά νοσήματα έως βρογχίτιδα και έως €62,3 δισεκ. σε δαπάνες υγείας⁵⁹⁶.

Σύμφωνα με την οδηγία βιομηχανικών εκπομπών (2010/75/ΕΕ), οι μονάδες καύσης έχουν προθεσμία 4 ετών για να συμμορφωθούν με τα νέα όρια. Η διαδικασία θέσπισης νέων ορίων και ενημέρωσης του εγχειριδίου για τις αντίστοιχες αντιρρυπαντικές τεχνολογικές εξελίξεις, γνωστή και ως διαδικασία της Σεβίλλης, διήρκεσε 6 ολόκληρα χρόνια και η επίτευξη συμφωνίας ξεπέρασε κατά πολύ την προθεσμία που ορίζει η οδηγία βιομηχανικών εκπομπών, ενώ απαιτήσε πολλούς συμβιβασμούς από όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη που συμμετείχαν στις σχετικές διαπραγματεύσεις (βιομηχανίες, κράτη μέλη, μη κυβερνητικές οργανώσεις κλπ). Παρόλα αυτά η τελική ψηφοφορία αποδείχτηκε πολύ δύσκολη όπως αποδεικνύει το τελικό αποτέλεσμα. Τα νέα όρια υπερψηφίστηκαν με οριακή πλειοψηφία 65,14% λόγω της διαφωνίας σχεδόν όλων των κρατών μελών στις οποίες το κάρβουνο και ο λιγνίτης εξακολουθούν να έχουν σημαντικό μερίδιο στο ενεργειακό μίγμα, συμπεριλαμβανομένης της Πολωνίας, της Τσεχίας, της Βουλγαρίας, της Ρουμανίας, της Ουγγαρίας αλλά και της Γερμανίας. Συγκεκριμένα οι αντιπρόσωποι των χωρών αυτών υποστήριξαν ότι τα νέα όρια εκπομπών και οι συνεπαγόμενες αναβαθμίσεις των μονάδων καύσης που βασίζονται σε κάρβουνο και λιγνίτη, θα οδηγήσουν σε δυσανάλογα μεγάλο οικονομικό κόστος.

Ευχάριστη εξαίρεση σε αυτόν τον κανόνα αποτέλεσε η χώρα μας η οποία ήταν η μόνη λιγνιτοπαραγωγός χώρα της ΕΕ που υπερψήφισε τα νέα όρια παρά το γεγονός ότι υπάρχουν λιγνιτικές μονάδες της ΔΕΗ που σήμερα ξεπερνούν τα νέα όρια εκπομπών SO₂ ως και κατά 7,5 φορές, NO_x ως 2,5 φορές και αιωρούμενων σωματιδίων ως 10 φορές⁵⁹⁷. Μελανό σημείο της ελληνικής θέσης όμως αποτέλεσε το αντάλλαγμα που η Ελλάδα ζήτησε και έλαβε για εξαίρεση μη συμμόρφωσης με τα νέα όρια των υφιστάμενων πετρελαϊκών μονάδων στα νησιά ως το 2030 και των νέων ως το 2025.

Τα συμπεράσματα των νέων ΒΔΤ δημοσιεύτηκαν επίσημα στην εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις 17 Αυγούστου 2017 και ως εκ τούτου, οι μεγάλες μονάδες καύσης θα πρέπει να αναβαθμιστούν ώστε να συμμορφώνονται με τα νέα όρια ως τις 16 Αυγούστου 2021⁵⁹⁸. Στον Πίνακα 1 παρατίθενται τόσο τα νέα όσο και τα υφιστάμενα όρια εκπομπών διοξειδίου του θείου, οξειδίων του αζώτου και σκόνης για τις μονάδες καύσης που στηρίζονται στον λιγνίτη.

ΝΕΑ ΟΡΙΑ ΕΚΠΟΜΠΩΝ ΓΙΑ ΛΙΓΝΙΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ (≥300 MW _{TH}) ΣΤΗΝ ΕΕ				
Ρύπος	Όρια Εκπομπών (mg/Nm ³)			
	Οδηγία βιομηχανικών εκπομπών 2010/75/ΕΕ (προϊσχύουσες ΒΔΤ)		Συμπεράσματα νέων ΒΔΤ	
	Υφιστάμενοι ΑΗΣ	Νέοι ΑΗΣ	Υφιστάμενοι ΑΗΣ	Νέοι ΑΗΣ
Διοξείδιο του θείου (SO ₂)	200	150	10-130	10-75
Οξείδια του αζώτου (NO _x)	200	200	85-150	50-85

⁵⁹⁶ WWF Ελλάς. (2016, Ιούλιος). 22.900 πρόωροι θάνατοι στην Ευρώπη από τον λιγνίτη [δελτίο τύπου]. Ανάκτηση από <http://www.wwf.gr/news/1841-22-900>

⁵⁹⁷ WWF Ελλάς (Ιούλιος 2017). Ευρωπαϊκό λουκέτο στους πιο ρυπογόνους σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής [δελτίο τύπου]. Ανάκτηση από <http://www.wwf.gr/news/1993-evropaiko-louketo-stous-pio-rypogonous-stathmoys-ilektroparagogis>

⁵⁹⁸ Εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2017/1442 της Επιτροπής της 31ης Ιουλίου 2017 για τον καθορισμό των συμπερασμάτων για τις βέλτιστες διαθέσιμες τεχνικές (ΒΔΤ) βάσει της οδηγίας 2010/75/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά μεγάλες μονάδες καύσης. Ανάκτηση από <https://goo.gl/Bqndks>

Σωματίδια (PM)	20	10	2-12, 2-8 ($\geq 1000M_{th}$)	2-5
----------------	----	----	---------------------------------	-----

Πακέτο «Καθαρή ενέργεια για όλους τους Ευρωπαίους»

Οι δύο προαναφερθέντες φάκελοι της αναθεώρησης της οδηγίας που διέπει το ΕΣΣΔΕ, και του νέου κανονισμού για τις δεσμευτικές μειώσεις εκπομπών των κρατών μελών σε τομείς που δεν υπάγονται στο ΕΣΣΔΕ, επιχειρούν να επιτύχουν τον στόχο του κλιματικού και ενεργειακού πακέτου για το 2030 για μείωση των εκπομπών κατά τουλάχιστον 40% σε σχέση με τα επίπεδα του 1990. Για την επίτευξη και των υπόλοιπων στόχων της ίδιας συμφωνίας του Οκτωβρίου του 2014, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέθεσε στις 30 Νοεμβρίου 2016 το λεγόμενο πακέτο καθαρής ενέργειας για όλους του ευρωπαίους, αποτελούμενο από επτά επιμέρους φακέλους⁵⁹⁹. Στόχοι της εκτεταμένης δέσμης μέτρων που περιλαμβάνονται στο συγκεκριμένο πακέτο πολιτικής είναι να δοθεί προτεραιότητα στην ενεργειακή απόδοση, να εδραιωθεί ο ηγετικός ρόλος της ΕΕ στο πεδίο της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και να διασφαλιστούν δίκαιοι συναλλακτικοί όροι για τους καταναλωτές.

Σειρά όμως από ζητήματα με επιμέρους φακέλους του πακέτου αυτού προβληματίζουν σχετικά με τη συνέπειά τους με την επίτευξη των συγκεκριμένων στόχων. Ένα ζήτημα που ξεχωρίζει αφορά τους μηχανισμούς αποζημίωσης ισχύος (capacity mechanisms) σε συμβατικές μονάδες ηλεκτροπαραγωγής που βασίζονται σε κάρβουνο και λιγνίτη.

Σύμφωνα με την πρόταση της Επιτροπής τίθεται όριο εκπομπών 550 gr CO₂/KWh ως προϋπόθεση για την υπαγωγή νέων συμβατικών μονάδων σε οποιοδήποτε μηχανισμό αποζημίωσης ισχύος. Δεδομένου ότι καμία μονάδα που βασίζεται σε κάρβουνο και λιγνίτη δεν εκπέμπει λιγότερο από αυτό το όριο, η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αποκλείει από τους μηχανισμούς αποζημίωσης ισχύος όλες τις νέες μονάδες κάρβουνου και λιγνίτη. Παρόλα αυτά οι νέες μονάδες είναι ελάχιστες σε όλη την Ευρώπη (η Πτολεμαΐδα V της ΔΕΗ είναι μία από τις ελάχιστες νέες λιγνιτικές μονάδες πανευρωπαϊκά), οπότε το όφελος από αυτή τη ρύθμιση προβλέπεται να είναι μικρό για την προσπάθεια αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα. Αντίθετα, η πρόταση της Επιτροπής επιτρέπει τη συμμετοχή υφιστάμενων μονάδων που βασίζονται σε κάρβουνο και λιγνίτη σε μηχανισμούς αποζημίωσης ισχύος ακόμα και 5 χρόνια μετά την κύρωση του σχετικού Κανονισμού χωρίς να ικανοποιούν το όριο των 550 gr CO₂/KWh. Παρά το γεγονός ότι οι υφιστάμενες μονάδες θα αποτελούν περίπου το 95% της ισχύος πέντε χρόνια μετά την κύρωση του κανονισμού και θα λαμβάνουν οικονομική στήριξη για να εξακολουθούν να ρυπαίνουν, εντούτοις η πρόταση της Επιτροπής κινείται προς την κατεύθυνση κατάργησης αυτής της οικονομικής ενίσχυσης στο κάρβουνο και τον λιγνίτη, με ορίζοντα τα μέσα της επόμενης δεκαετίας.

Απέναντι σε αυτό το ενδεχόμενο που απειλεί την επιβίωση της βιομηχανίας κάρβουνου σε όλη την Ευρώπη, η ένωση επιχειρήσεων ηλεκτρισμού Eurelectric αντέδρασε με μια μελέτη επιπτώσεων από την εφαρμογή αυτού του μέτρου. Όπως φαίνεται στα προκαταρκτικά αποτελέσματά της που διέρρησε το έγκυρο ειδησεογραφικό μέσο Politico,⁶⁰⁰ η Eurelectric απορρίπτει τη θέσπιση ορίου εκπομπών για τη συμμετοχή σε μηχανισμούς αποζημίωσης ισχύος και προτείνει τη χρήση αυτών για τη χρηματοδότηση της παράτασης ζωής μονάδων κάρβουνο ακόμα και στα 60 χρόνια, ενώ για να μπορέσει να στηρίξει τους ισχυρισμούς της κάνει σειρά λανθασμένων παραδοχών, υποτιμώντας τις δυνατότητες των ΑΠΕ, της αποθήκευσης ενέργειας αλλά και της εφαρμογής τεχνολογιών διαχείρισης της ζήτησης⁶⁰¹. Η μελέτη της Eurelectric εκπονήθηκε από την ίδια εταιρία συμβούλων που υποστήριξε και τον μηχανισμό αποζημίωσης ισχύος που πρότεινε η Πολωνία, η οποία ως γνωστόν έχει τη μεγαλύτερη εξάρτηση από κάρβουνο σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Είναι βέβαιο ότι από

⁵⁹⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2016, Νοέμβριος). «Καθαρή ενέργεια για όλους τους Ευρωπαίους – Ελευθερώνοντας το αναπτυξιακό δυναμικό της Ευρώπης». Ανάκτηση από <https://goo.gl/KJbFUL>

⁶⁰⁰ Politico. (2017, September). Presentation: Impact assessment of a 550 Emission Performance Standard - A study for EURELECTRIC. Ανάκτηση από <https://goo.gl/o5cHqE>

⁶⁰¹ Sandbag. (2017, September). *Eurelectric: Let's copy-paste Poland's coal strategy across Europe* [δελτίο τύπου]. Ανάκτηση από <https://goo.gl/QsPLJE>

ολόκληρο τον γιγαντιαίο διαστάσεων φάκελο «Καθαρή Ενέργεια για όλους του Ευρωπαίους», το συγκεκριμένο ζήτημα θα απασχολήσει έντονα και τους τρεις θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επίσης ιδιαίτερα σημαντικός είναι και ο φάκελος της διακυβέρνησης (Governance) της Ενεργειακής Ένωσης. Η αντίστοιχη πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προσδιορίζει τον τρόπο με τον οποίο θα παρεμβαίνει στα κράτη μέλη όταν διαπιστώνεται ότι η ΕΕ είναι εκτός τροχιάς επίτευξης στόχων και δεδομένου ότι δεν θα υπάρχει ευρωπαϊκά προσδιορισμένος στόχος για κάθε κράτος μέλος ξεχωριστά για τη δεκαετία 2021-2030.

Σε ό,τι αφορά τις ΑΠΕ, κομβικής σημασίας είναι η προτεινόμενη κατάργηση της προτεραιότητας (priority dispatch) που έχει σήμερα η καθαρή ενέργεια στην απορρόφησή της από τα ηλεκτρικά δίκτυα. Σύμφωνα με την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, εκτός εξαιρέσεων, οι ΑΠΕ θα αντιμετωπίζονται πλέον όπως και τα ορυκτά καύσιμα και δεν θα έχουν καμία προτεραιότητα. Στόχος της Επιτροπής με αυτή την αλλαγή είναι να εξασφαλιστεί το χαμηλότερο κόστος ηλεκτρικής ενέργειας για τους καταναλωτές. Ωστόσο μια μελέτη των επιπτώσεων αυτής της ρύθμισης έδειξε ότι αυτή μπορεί να αυξήσει τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα ως και 10% εκτροχιάζοντας τον κλιματικό στόχο του 40% της ΕΕ.⁶⁰² Επίσης, η μεγαλύτερη ανησυχία σχετικά με την κατάργηση της προτεραιότητας απορρόφησης των ΑΠΕ είναι ότι θα δημιουργηθούν ζητήματα υπερεπάρκειας ισχύος με τις ΑΠΕ να αποτελούν τις πρώτες τεχνολογίες των οποίων η παραγόμενη ενέργεια απορρίπτεται από τους διαχειριστές, λόγω της μεγαλύτερης ευελιξίας τους σε σχέση με τις δύσκαμπτες μονάδες που στηρίζονται στον λιγνίτη και το κάρβουνο καθώς και τις πυρηνικές μονάδες.

Επιπλέον, στον φάκελο αναθεώρησης της οδηγίας για τις ΑΠΕ (2009/28/ΕΕ)⁶⁰³ που συμπεριλαμβάνεται στο πακέτο της καθαρής ενέργειας, θεσπίζεται ένας δεσμευτικός στόχος για συνολική κατανάλωση ενέργειας από ΑΠΕ το 2030 τουλάχιστον 27 % (το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είχε ταχθεί υπέρ ενός στόχου 30%) ο οποίος όμως είναι ανεπαρκής για την επίτευξη των στόχων της παγκόσμιας Συμφωνίας του Παρισιού. Όσο αφορά τον σχεδιασμό των καθεστώτων στήριξης των ΑΠΕ, τα κράτη μέλη οφείλουν να στοχεύουν στην ελαχιστοποίηση του συνολικού τους κόστους, να επιτρέψουν τη συμμετοχή άλλων κρατών μελών – πάλι με γνώμονα τον οικονομικά αποδοτικότερο τρόπο επίτευξης των ενωσιακών στόχων – και να αποφύγουν τις συχνές αλλαγές τους. Επιπλέον, για τη διοικητική απλούστευση των αδειοδοτικών διαδικασιών, προτείνεται η θέσπιση «υπηρεσίας μίας στάσης» με σαφείς περιορισμούς όσο αφορά τα χρονικά όρια αδειοδότησης. Στον τομέα της θέρμανσης-ψύξης, που αντιπροσωπεύει σχεδόν το ήμισυ της τελικής κατανάλωσης ενέργειας της Ένωσης, η Επιτροπή δίνει τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να αυξήσουν το μερίδιο ΑΠΕ στη συνολική κατανάλωση κατά 1% ετησίως έως το 2030. Για τη διείσδυση των ΑΠΕ στις μεταφορές, οι προμηθευτές καυσίμων οφείλουν από το 2021 να περιλαμβάνουν στη συνολικά διατιθέμενη ποσότητα καυσίμων κίνησης ένα ελάχιστο ποσοστό (1,5% το 2021 που αυξάνεται σε τουλάχιστον 6,8% το 2030) ενέργειας από προηγμένα βιοκαύσιμα, ανανεώσιμα υγρά και αέρια καύσιμα κίνησης μη βιολογικής προέλευσης (π.χ. υδρογόνο), από ορυκτά καύσιμα παραγόμενα από απόβλητα και από ηλεκτρική ενέργεια παραγόμενη από ανανεώσιμες πηγές. Ειδικά για τα βιοκαύσιμα που παράγονται από καλλιέργειες τροφίμων και ζωοτροφών, και με στόχο τον περιορισμό των έμμεσων αλλαγών στη χρήση της γης (ILUC), η ΕΕ προτείνει τη θέσπιση ανώτατου ορίου 7% συνεισφοράς τους στην τελική κατανάλωση οδικών και σιδηροδρομικών μεταφορών – το όριο αυτό μειώνεται σε 3,8% το 2030.

Σημαντικές διατάξεις περιλαμβάνονται και για την ενίσχυση των δικαιωμάτων των καταναλωτών όπως τα αυξημένα δικαιώματα αυτοκατανάλωσης και η αναγνώριση των ενεργειακών κοινοτήτων. Η πρόταση της Επιτροπής επιτρέπει σε πολίτες και ενεργειακές κοινότητες να παράγουν τη δική τους ενέργεια. Ως τώρα, κάθε κράτος μέλος είχε δικαίωμα να περιορίζει το δικαίωμα στην αυτοπαραγωγή. Οι πολίτες πλέον θα έχουν δυνατότητα να αποζημιώνονται για την περίσσεια της αυτοπαραγόμενης ενέργειάς τους με την τρέχουσα τιμή της ηλεκτρικής ενέργειας. Παρόλα αυτά, η μέγιστη επιτρεπόμενη ισχύς αυτού του μέτρου είναι 18 MW, πράγμα που θα περιορίσει τις δυνατότητες μιας ενεργειακής κοινότητας να συμμετάσχει στην ευρωπαϊκή αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.

⁶⁰² Nelsen, A. (2016, Νοέμβριος). Renewables could lose European power grid priority, documents reveal. *Guardian*. Ανάκτηση από <https://goo.gl/MRvNHT>

⁶⁰³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017, Φεβρουάριος). Πρόταση για την οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (αναδιατύπωση). Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/mXNbGH>

Όσον αφορά τα κριτήρια αιεφορίας της βιοενέργειας, προτείνεται η θέσπιση κριτηρίου επιτυγχανόμενης μείωσης των εκπομπών αερίων φαινομένου του θερμοκηπίου (ΑΦΘ) από τα βιοκαύσιμα κατά 70% (για νέους σταθμούς) σε σχέση με τα ορυκτά καύσιμα. Ειδικά για τη δασική βιομάζα, οι πρώτες ύλες θα πρέπει να προέρχονται μόνο από δάση τα οποία υλοτομούνται σύμφωνα με αρχές που αναπτύσσονται βάσει διεθνών διαδικασιών περί δασών, όπως η Forest Europe, ενώ υπάρχει και απαίτηση αλλαγής χρήσεων γης (LULUCF) για τη διασφάλιση της κατάλληλης προσμέτρησης των εκπομπών. Τέλος, τα κριτήρια αιεφορίας επεκτείνονται σε μεγάλους σταθμούς (άνω των 20 MW) ηλεκτρικής ενέργειας από στερεή βιομάζα και βιοαέριο, όπως για παράδειγμα η επιτυγχανόμενη μείωση εκπομπών ΑΦΘ κατά τουλάχιστον 80 και 85% για νέες εγκαταστάσεις που τίθενται σε λειτουργία το 2021 και 2026 αντίστοιχα. Αυτά τα κριτήρια αιεφορίας αντί να περιορίζουν τη χρήση της βιοενέργειας, δίνουν επιπλέον κίνητρα σε αυτές τις πηγές ενέργειας που προσφέρουν όμως πολύ μικρά πλεονεκτήματα έναντι των ορυκτών καυσίμων. Ταυτόχρονα αυξάνεται ο κίνδυνος δασικής αποψίλωσης για την παραγωγή τσιπς ξύλου και πέλετ, πράγμα που με τη σειρά του μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερο ανθρακικό αποτύπωμα στον χρονικό ορίζοντα του 2050.⁶⁰⁴

Η θέση του WWF σχετικά με την αναθεώρηση της οδηγίας για τις ΑΠΕ συνολικά, όπως εκφράστηκε από το γραφείο ευρωπαϊκής πολιτικής της οργάνωσης, δημοσιεύτηκε τον Οκτώβριο του 2016.⁶⁰⁵

Τέλος, στο πακέτο της ΕΕ «Καθαρή ενέργεια για όλους τους Ευρωπαίους», εντάσσονται και οι προτάσεις αναθεώρησης των οδηγιών για την ενεργειακή απόδοση (2012/27/ΕΕ) και την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων (2010/31/ΕΕ).⁶⁰⁶

Της δημοσίευσης των προτάσεων της Επιτροπής είχε προηγηθεί, τον Ιούνιο του 2016, η υπερψήφιση από την Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της πρότασης της Επιτροπής Βιομηχανίας, Έρευνας και Ενέργειας (ITRE) για θέσπιση ενός δεσμευτικού στόχου εξοικονόμησης το 2030 κατά 40% (σε σχέση με τις εκτιμήσεις μελλοντικής κατανάλωσης), και τον μετασχηματισμό του κτιριακού αποθέματος σε σχεδόν μηδενικής κατανάλωσης (nZEB) το 2050.⁶⁰⁷ Η Επιτροπή Περιβάλλοντος (ENVI) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αναδιατύπωσε, λίγους μήνες αργότερα, τη στήριξη της σε έναν δεσμευτικό στόχο 40%.⁶⁰⁸

Τελικά, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τάχθηκε υπέρ ενός στόχου εξοικονόμησης 30%, δεσμευτικού για την Ένωση αλλά όχι για τα κράτη μέλη, ενώ μοιρασμένοι ήταν οι υπουργοί περιβάλλοντος των κρατών μελών. Τα πιο προοδευτικά κράτη ζήτησαν έναν στόχο 30%, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο και κράτη προερχόμενα κυρίως από την ανατολική Ευρώπη στήριζαν την προγενέστερη θέση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (2014) για μείωση της κατανάλωσης κατά 27%.

Σύμφωνα με υπολογισμούς της Συμμαχίας για την Εξοικονόμηση Ενέργειας (Coalition for Energy Savings), η σημασία ακόμα και του 1% εξοικονόμησης είναι τεράστια για την Ευρώπη, καθώς συνεπάγεται μειωμένες εισαγωγές φυσικού αερίου κατά 4%, δημιουργία 336.000 θέσεων εργασίας, και μείωση των δαπανών υγείας κατά €6 δισεκ. τον χρόνο.⁶⁰⁹

Στο τέλος του Ιουνίου 2017, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κατέληξε στην οριστική θέση του⁶¹⁰, που περιλαμβάνει έναν στόχο εξοικονόμησης 30%, αφήνοντας ωστόσο ανοιχτό τον δεσμευτικό ή μη-

⁶⁰⁴ WWF EPO. (2016, Νοέμβριος). *Commission's clean energy package still too dirty* [δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/pBcTTU>

⁶⁰⁵ WWF EPO. (2016, Οκτώβριος). *Revising the EU's Renewable Energy Directive* [WWF briefing paper]. Ανακτήθηκε από: <http://wwf.panda.org/?283034/WWF-briefing-paper-Revising-the-EU's-Renewable-Energy-Directive>

⁶⁰⁶ European Commission. (2016, Νοέμβριος). *Commission proposes new rules for consumer centred clean energy transition*. Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/0qyut7>

⁶⁰⁷ Implementation report on the Energy Efficiency Directive (2012/27/EU). Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/TRW9xS>

⁶⁰⁸ Committee on the Environment, Public Health and Food Safety. (2017, Ιούνιος). *Draft opinion of the Committee on the Environment, Public Health and Food Safety for the Committee on Industry, Research and Energy on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2012/27/EU on energy efficiency*. Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/7GtMVH>

⁶⁰⁹ ECOFYS. (2017, Ιανουάριος). *2030 energy efficiency target ambition. Critical review of the European Commission assessment for the Clean Energy For All Europeans package. Towards a cost-benefit analysis*. Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/cfEh4e> Επίσης, Προδρόμου Μ. (2017, Μάιος). Σε ευρωπαϊκή ρουλέτα (παιζεται) η εξοικονόμηση ενέργειας. Ανακτήθηκε από: <http://www.naftemporiki.gr/story/1238984/se-europaiki-rouleta-paizetai-i-eksoikonomisi-energeias>

⁶¹⁰ European Council. (2017, Ιούνιος). *Increased energy efficiency: ensuring progress towards EU's climate and energy goals* [δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/tnJHMw>

χαρακτήρα του. Παράλληλα, φρόντισε να μειώσει τη φιλοδοξία του άρθρου 7 της οδηγίας 2012/27/ΕΕ, που καθορίζει το ποσοστό της ετήσιας μείωσης της κατανάλωσης που πρέπει να επιτύχει κάθε χώρα. Συγκεκριμένα, με την εισαγωγή εξαιρέσεων και «μηχανισμών ευελιξίας»,⁶¹¹ η πρόταση του συμβουλίου επιτρέπει στα κράτη μέλη να μειώσουν τον στόχο περιορισμού της κατανάλωσης (ίσο με το 1,5% των πωλήσεων ενέργειας που πραγματοποιούνται σε κάθε χώρα), σχεδόν κατά 90%⁶¹², ενώ προτείνει την αναθεώρηση του στόχου 1,5% σε 1% το 2025.

Η ελληνική θέση, όπως εκφράστηκε από τον Υπουργό Ενέργειας, ήταν υπέρ της θέσπισης ενός δεσμευτικού στόχου 30%. Ωστόσο μια σειρά ελληνικών αιτημάτων έθεσε τη χώρα στο πλευρό των συντηρητικών δυνάμεων. Συγκεκριμένα, η Ελλάδα στήριξε τη μεγιστοποίηση της χρήσης των λεγόμενων «μηχανισμών ευελιξίας» στον τρόπο υπολογισμού της ετήσιας μείωσης της κατανάλωσης, αλλά και τη δημιουργία του μηχανισμού αναθεώρησης του στόχου μείωσης των ετήσιων πωλήσεων ενέργειας το 2025. Τη στάση του υπουργείου επέκρινε το WWF Ελλάς.⁶¹³

Όσο αφορά την οδηγία για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων (2010/31/ΕΕ), η θέση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ήταν υπέρ της κατάρτισης μακροπρόθεσμων στρατηγικών ανακαίνισης του κτιριακού αποθέματος, με *ενδεικτικά* ορόσημα-στόχους για το 2030 και 2050, ελάχιστες δεσμεύσεις για την καταπολέμηση της ενεργειακής φτώχειας και της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, αλλά και ανεπαρκείς απαιτήσεις για τον εξοπλισμό κτιρίων με σημεία φόρτισης ηλεκτροκίνητων οχημάτων. Επιπλέον, δεν περιλαμβάνεται καμία συγκεκριμένη απαίτηση για μείωση εκπομπών από τον κτιριακό τομέα, παρά μόνο αναδιατυπώνεται η ασαφής δέσμευση μείωσης των συνολικών εκπομπών της Ένωσης το 2050 κατά 80-95% σε σχέση με το 1990.⁶¹⁴

Τους επόμενους μήνες, η Επιτροπή ΙΤRE θα λάβει τη σκυτάλη των διαπραγματεύσεων για την οριστικοποίηση των οδηγιών, με ψηφοφορίες που αναμένονται τον Οκτώβριο του 2017.

ΕΘΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Σημαντικές εξελίξεις χαρακτήρισαν φέτος την εθνική ενεργειακή πολιτική με κορυφαίες τη μάχη για δωρεάν δικαιώματα εκπομπών στις λιγνιτικές μονάδες της ΔΕΗ στο πλαίσιο της αναθεώρησης του ΕΣΣΔΕ, την υιοθέτηση νέων αυστηρών ορίων εκπομπών για μεγάλες μονάδες καύσης, την απόφαση πώλησης του 40% του λιγνιτικού χαρτοφυλακίου της ΔΕΗ, και τη θέσπιση νέου μηχανισμού αποζημίωσης παραγωγών ΑΠΕ.

Σε ότι αφορά τη συμμόρφωση της χώρας με τη νομοθεσία της ΕΕ, δύο υποθέσεις έκλεισαν αλλά μία καινούργια άνοιξε. Συγκεκριμένα, μετά την ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής οδηγίας 2013/30 για την ασφάλεια των υπεράκτιων εξορύξεων υδρογονανθράκων που έλαβε χώρα με καθυστέρηση ενός χρόνου, τον Ιούλιο του 2016,⁶¹⁵ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκλεισε την υπόθεση.⁶¹⁶ Επίσης, με καταδίκη

⁶¹¹ Ενδεικτικό παράδειγμα των μηχανισμών ευελιξίας αποτελεί η διάταξη σύμφωνα με την οποία μέτρα τα οποία λαμβάνονται πριν από το 2021 θα μπορούν να συνυπολογίζονται ως νέα στην επίτευξη των ετήσιων στόχων για την περίοδο 2021-2030, ή να λαμβάνεται υπόψη ως μέτρο μείωσης της κατανάλωσης ενέργειας η εγκατάσταση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στα κτίρια.

⁶¹² Rosenow J. and Cowart R. (2017). European Council set to wipe out energy efficiency progress, leading to a decade of higher energy costs . Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/8t4J1B>

⁶¹³ Προδρόμου, Μ. (2017, Ιούλιος). Ενεργειακή διπλωματία ενάντια στα συμφέροντα των πολιτών. *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από: <http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=891532>

⁶¹⁴ Council of the European Union. (2017, Ιούνιος). Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2010/31/EU on the energy performance of buildings - Text proposal by the Luxembourg delegation. Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/ZpgDdB>

⁶¹⁵ Νόμος 4409/2016. «Πλαίσιο για την ασφάλεια στις υπεράκτιες εργασίες έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων, ενσωμάτωση της Οδηγίας 2013/30/ΕΕ, τροποποίηση του π.δ. 148/2009 και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α' 136/28.7.2016

⁶¹⁶ European Commission - Infringement number 20150401/15.02.2017 – Closing of the case. Greece - Directive 2013/30/EU of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 on safety of offshore oil and gas operations and amending Directive 2004/35/EC Text with EEA relevance. <https://goo.gl/P8PFk6>

της Ελλάδας από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης τον Μάρτιο του 2017⁶¹⁷ έκλεισε η υπόθεση παραπομπής της χώρας για μη συμμόρφωση με την οδηγία 2010/31/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων λόγω καθυστέρησης καθορισμού των βέλτιστων από πλευράς κόστους ελάχιστων απαιτήσεων ενεργειακής απόδοσης κτιρίων και κτιρίων με σχεδόν μηδενική κατανάλωση ενέργειας (nZEB). Ωστόσο, νέα προειδοποιητική επιστολή έλαβε η Ελλάδα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Μάιο του 2017 σχετικά με την οδηγία 2015/652/ΕΕ για τον καθορισμό των μεθόδων υπολογισμού και των απαιτήσεων υποβολής εκθέσεων σύμφωνα με την οδηγία 98/70/ΕΚ σχετικά με την ποιότητα των καυσίμων βενζίνης και ντίζελ.⁶¹⁸ Είναι πολύ πιθανόν η προειδοποίηση να αφορά την ενσωμάτωση της οδηγίας 2015/652/ΕΕ στο εθνικό δίκαιο, δεδομένου ότι ως την προθεσμία της 21ης Απριλίου 2017 που αναφέρεται στην οδηγία, η Ελλάδα δεν το είχε πράξει.

Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή

Τον Αύγουστο 2016 ψηφίστηκε ο ν. 4414/2016⁶¹⁹, ο οποίος στα άρθρα 42-45 θέτει το θεσμικό πλαίσιο για την κατάρτιση της εθνικής στρατηγικής για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, των αντίστοιχων περιφερειακών σχεδίων και ιδρύει Εθνικό Συμβούλιο Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή. Σημειώνεται, όπως εξάλλου διευκρινίζεται και στο άρθρ. 45, ότι η χώρα είχε ήδη καταρτίσει εθνική στρατηγική προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή μετά από σχετικό μνημόνιο συνεργασίας του ΥΠΕΝ με την Ακαδημία Αθηνών και την Τράπεζα της Ελλάδας, η οποία μετά από σχετική διαβούλευση και αναθεώρηση αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΝ τον Απρίλιο 2016.⁶²⁰

Κατ' εφαρμογή του νέου θεσμικού πλαισίου, τον Δεκέμβριο 2016, τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση σχέδιο υπουργικής απόφασης που εξειδικεύει τις προδιαγραφές και το περιεχόμενο των περιφερειακών σχεδίων για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή (ΠεΣΠΚΑ), σύμφωνα με το άρθρ. 43 του ν. 4414/2016.⁶²¹ Για άλλη μία φορά, η διαδικασία διαβούλευσης ήταν κλειστή, στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΝ, με αποτέλεσμα η διαδικασία να μην είναι διαφανής και άρα να είναι δύσκολο να αξιολογηθεί η τελική απόφαση που εκδόθηκε τον Μάρτιο 2017. Η απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού⁶²² διευκρινίζει τα στοιχεία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος που θα πρέπει να εξετάζει το κάθε ΠεΣΠΚΑ, τις εκτιμήσεις που πρέπει να πραγματοποιηθούν αναφορικά με την τρωτότητα τομέων και γεωγραφικών περιοχών καθώς τις επιπτώσεις που μπορούν να προκληθούν. Το κάθε σχέδιο θα πρέπει να καταλήγει σε μέτρα και δράσεις για την αποφυγή των επιπτώσεων, τη μείωση της έντασης και έκτασης των επιπτώσεων και στην αποκατάσταση. Σημαντική είναι και η πρόβλεψη για διαβούλευση κατά την κατάρτιση του κάθε ΠεΣΠΚΑ αλλά και διαδικασιών παρακολούθησης της εφαρμογής τους.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις του ν. 4414/2016 το Εθνικό Συμβούλιο Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή (ΕΣΠ) αποτελεί «το κεντρικό γνωμοδοτικό όργανο του Κράτους για το συντονισμό, την

⁶¹⁷ ΔΕΕ. (2017, Μάρτιος). Απόφαση του Δικαστηρίου (ένατο τμήμα). «Παράβαση κράτους μέλους – Ενεργειακή πολιτική – Ενεργειακή απόδοση των κτιρίων – Οδηγία 2010/31/ΕΕ – Άρθρο 5, παράγραφος 2 – Έκθεση σχετικά με τα βέλτιστα από πλευράς κόστους επίπεδα». Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/UuAAHv>

⁶¹⁸ European Commission. (2017, 31 May). Greece Formal notice Art. 258 TFEU. Council Directive (EU) 2015/652 of 20 April 2015 laying down calculation methods and reporting requirements pursuant to Directive 98/70/EC of the European Parliament and of the Council relating to the quality of petrol and diesel fuels. Infringement number 20170256. <https://goo.gl/RCoeEd>

⁶¹⁹ Νόμος. 4414/2016. «Νέο καθεστώς στήριξης των σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Συμπαράγωγη Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης - Διατάξεις για το νομικό και λειτουργικό διαχωρισμό των κλάδων προμήθειας και διανομής στην αγορά του φυσικού αερίου και άλλες διατάξεις» (Α' 149).

⁶²⁰ Βλ. WWF Ελλάς. (2016). Νόμος και περιβάλλον στην Ελλάδα. Έκθεση 2016 για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, σ. 49-50. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-NOMOreport-2016.pdf>.

⁶²¹ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016). Δημόσια Διαβούλευση για το σχέδιο Υπουργικής Απόφασης με θέμα «Εξειδίκευση περιεχομένου Περιφερειακών Σχεδίων για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (ΠεΣΠΚΑ), σύμφωνα με το άρθρο 43 του ν. 4414/2016 (Α' 149). Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/ResmPn>.

⁶²² Υπουργική απόφαση 11258/6.3.2017. Εξειδίκευση περιεχομένου Περιφερειακών Σχεδίων για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (ΠεΣΠΚΑ), σύμφωνα με το άρθρο 43 του ν. 4414/2016 (Α' 149). (ΦΕΚ Β' 873).

παρακολούθηση και αξιολόγηση των πολιτικών για την προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή»⁶²³. Στις αρμοδιότητες που ορίζει ο νόμος, περιλαμβάνεται η εξειδίκευση των πολιτικών προσαρμογής της χώρας και η εισήγηση σχετικών πολιτικών, μέτρων, δράσεων ή/και απαραίτητων νομοθετικών ρυθμίσεων, η εξειδίκευση οριζόντιων πολιτικών που περιλαμβάνονται στην εθνική στρατηγική, η γνωμοδότηση για την αναθεώρηση ή τροποποίηση της εθνικής στρατηγικής ή των περιφερειακών σχεδίων όπως και για κάθε άλλο σχετικό θέμα. Η θητεία του Εθνικού Συμβουλίου είναι τριετής.

Σε συνέχεια πρόσκλησης, τον Αύγουστο 2017, συστάθηκε και συγκροτήθηκε το συμβούλιο με υπουργική απόφαση που υπογράφηκε⁶²⁴. Πρόεδρος της Επιτροπής είναι ο Αναπληρωτής Υπουργός Περιβάλλοντος, Σωκράτης Φάμελλος, συμμετέχουν μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας, μετά από πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος⁶²⁵, καθώς και εκπρόσωποι υπηρεσιών και φορέων. Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις όρισαν δύο μέλη από το WWF Ελλάς και την Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, τα οποία αναλαμβάνουν εκ περιτροπής τη θέση του τακτικού και αναπληρωματικού μέλους ανά εξάμηνο. Με την ίδια απόφαση ορίστηκε και ο κανονισμός λειτουργίας του Συμβουλίου.

Λιγνίτης

Το αίτημα της παροχής δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών στον τομέα της ηλεκτροπαραγωγής στο πλαίσιο της αναθεώρησης του ΕΣΕΔΕ, εξελίχθηκε σε κεντρικό ζήτημα ενεργειακής πολιτικής κατά την περίοδο αναφοράς. Η ΔΕΗ κατόρθωσε να πείσει τόσο την κυβέρνηση όσο και την αντιπολίτευση αλλά και τους έλληνες ευρωβουλευτές να στηρίξουν το αίτημά της που θα απάλλαζε τις νέες λιγνιτικές της μονάδες (Πτολεμαΐδα V και Μελίτη II) από ένα οικονομικό βάρος € 1,75-2,5 δισεκ. για τη δεκαετία 2021-2030. Οι έλληνες ευρωβουλευτές της Επιτροπής Βιομηχανίας, Έρευνας και Ενέργειας (ITRE) (Σπυράκη, Καϊλή, Σακοράφα Μαρίας) κατέθεσαν πρακτικά την ίδια τροπολογία που πρότεινε την αλλαγή από το 2013 στο 2014 ή 2015 του έτους βάσης για την εξαίρεση του άρθρου 10γ.

Σύμφωνα με αυτή την εξαίρεση, τα κράτη μέλη που το έτος βάσης είχαν κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάτω από το 60% του ευρωπαϊκού μέσου όρου, θα δικαιούνται δωρεάν δικαιώματα εκπομπών στον τομέα της ηλεκτροπαραγωγής κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 2021-2030. Με τις τροπολογίες που πρότειναν οι έλληνες ευρωβουλευτές της ITRE,⁶²⁶ η Ελλάδα θα γινόταν επιλέξιμη για την εξαίρεση καθώς τόσο το 2014 όσο και το 2015 είχε κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάτω από το 60% του ευρωπαϊκού μέσου όρου, σε αντίθεση με το 2013 που βρισκόταν στο 62%. Η Μαρία Σπυράκη έπεισε αρκετούς ευρωβουλευτές της ITRE από το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα, μεταξύ των οποίων και τη σκιώδη εισηγήτρια της πολιτικής ομάδας με τη μεγαλύτερη δύναμη στο Ευρωκοινοβούλιο, να συνυπογράψουν την τροπολογία. Η Σοφία Σακοράφα επίσης κατέθεσε την τροπολογία από κοινού με τον σκιώδη εισηγητή της πολιτικής ομάδας της Αριστεράς (GUE). Ως αποτέλεσμα, η φωτογραφική αυτή ρύθμιση για την ενίσχυση της λιγνιτικής παραγωγής της Ελλάδας έγινε αποδεκτή από την πλειοψηφία των ευρωβουλευτών της ITRE και αποτέλεσε μέρος της γνωμοδότησης της ITRE προς την ENVI στις 13 Οκτωβρίου 2016.

Η επίμαχη τροπολογία βρέθηκε μάλιστα και στα πρώτα συμβιβαστικά κείμενα που επεξεργάζονταν ο εισηγητής και οι σκιώδεις εισηγητές των πολιτικών ομάδων στην Επιτροπή Περιβάλλοντος, Υγείας και Ασφάλειας Τροφίμων (ENVI). Επιπροσθέτως, ο ένας εκ των δύο Ελλήνων ευρωβουλευτών της ENVI

⁶²³ Άρθρο 44 παρ. 3. ν. 4414/2016. Νέο καθεστώς στήριξης των σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Συμπαγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης - Διατάξεις για το νομικό και λειτουργικό διαχωρισμό των κλάδων προμήθειας και διανομής στην αγορά του φυσικού αερίου και άλλες διατάξεις. (ΦΕΚ Α' 149).

⁶²⁴ Υπουργική απόφαση 34768/4.8.2017 «Σύσταση, συγκρότηση και κανονισμός λειτουργίας του Εθνικού Συμβουλίου για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (ΕΣΠ), σύμφωνα με το άρθρο 44 του ν. 4414/2016 (Α' 149).» (ΦΕΚ Β' 3246).

⁶²⁵ Ανακοίνωση Αναπλ. Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας. ΥΠΕΝ/ΑΝΠΓ/1281/235/30.03.2017. Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για τη συγκρότηση του Εθνικού Συμβουλίου για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή. Ανακτήθηκε από <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=c8OtmDLfcZo%3d&tabid=475&language=el-GR>.

⁶²⁶ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ITRE. (2016, Ιούνιος). Τροπολογίες 537 - 775 - Σχέδιο γνωμοδότησης - σχετικά με την πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση της οδηγίας 2003/87/EK με σκοπό την ενίσχυση οικονομικά αποδοτικών μειώσεων των εκπομπών και την προώθηση επενδύσεων χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών <https://goo.gl/kb3CFb> (τροπολογίες 543,545,546 και 548).

Νίκος Ανδρουλάκης, κατέθεσε ξεχωριστά νέα τροπολογία για αλλαγή του έτους βάσης.⁶²⁷ Μεσολάβησαν σειρά δημοσιευμάτων,⁶²⁸ και επιστολών και επικοινωνιών εκπροσώπων ΜΚΟ με ευρωβουλευτές της ENVΙ από διάφορες πολιτικές ομάδες, που εξηγούσαν με σαφήνεια ότι τα δωρεάν δικαιώματα που τυχόν θα έπαιρνε η Ελλάδα θα κατευθύνονταν για να στηρίξουν οικονομικά τη λειτουργία νέων λιγνιτικών μονάδων⁶²⁹. Συνεπώς, υπερψήφιση της τροπολογίας για αλλαγή του έτους βάσης στο άρθρο 10γ ισοδυναμούσε με επιδότηση νέας λιγνιτικής ισχύος στην Ελλάδα μέσω του ΕΣΕΔΕ, του οποίου ο κεντρικός στόχος είναι η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ. Σαν αποτέλεσμα όλων αυτών των προσπαθειών, η επίμαχη τροπολογία δεν συμπεριλήφθηκε στην εισήγηση της ENVΙ προς την ολομέλεια του Ευρωκοινοβουλίου που ψηφίστηκε στις 15 Δεκεμβρίου 2016, ενώ κατέπεσε επίσης η διακριτή τροπολογία που κατέθεσε ο ευρωβουλευτής Ανδρουλάκης.

Ούτε όμως η απόφαση της ENVΙ στάθηκε ικανή να σταματήσει τις προσπάθειες ελλήνων ευρωβουλευτών να συμπεριληφθεί η Ελλάδα στα κράτη μέλη που δικαιούνται δωρεάν δικαιώματα εκπομπών μέσω της εξαίρεσης του άρθρου 10γ. Ειδικότερα, και οι 7 Έλληνες ευρωβουλευτές που εκλέχθηκαν με τα κόμματα της κυβερνητικής συνεργασίας ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ (Παπαδημούλης, Χουντής, Χρυσόγονος, Κούλογλου, Σακοράφα, Κούνεβα και Μαρίας) κατέθεσαν στην Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με τη στήριξη των πολιτικών τους ομάδων (GUE, ECR αντιστοίχως) δύο τροπολογίες που πρότειναν εκ νέου την αλλαγή του έτους βάσης για την εξαίρεση του άρθρου 10γ είτε στο 2014, είτε στο 2015.⁶³⁰

Παρά τις προσπάθειες των ελλήνων ευρωβουλευτών, και οι δύο επίμαχες τροπολογίες κατέπεσαν στην Ολομέλεια καθώς υπερψηφίστηκε η αντίστοιχη εισήγηση της ENVΙ που διατηρούσε το έτος βάσης για την εξαίρεση του άρθρου 10γ στο 2013.

Αντίθετα, με τη στήριξη όλων των ελλήνων ευρωβουλευτών αλλά και των περιβαλλοντικών οργανώσεων υπερψηφίστηκε στην Ολομέλεια τροπολογία που άλλαζε το έτος βάσης ώστε να έχει η Ελλάδα πρόσβαση στο ταμείο εκσυγχρονισμού (άρθρο 10δ).⁶³¹ Το ταμείο αυτό παρέχει πόρους από τη δημοπράτηση του 2% των δικαιωμάτων εκπομπών για τη χρηματοδότηση του εκσυγχρονισμού των ενεργειακών υποδομών των οικονομικά ασθενέστερων κρατών μελών, χωρίς ωστόσο σε αυτές τις υποδομές να περιλαμβάνονται ατμοηλεκτρικοί σταθμοί που καίνε λιγνίτη ή κάρβουνο.

Μετά από αυτό το σαφές μήνυμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου η νέα ηγεσία του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας άλλαξε στάση. Η αλλαγή αυτή σηματοδοτήθηκε αρχικά από την τοποθέτηση του Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος Σωκράτη Φάμελλου στη συνεδρίαση της ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Προστασίας του Περιβάλλοντος του Ελληνικού Κοινοβουλίου που ήταν αφιερωμένη στην κατανόηση και αποτίμηση του αποτελέσματος της Ολομέλειας και στον σχεδιασμό της στάσης της Ελλάδας στο επικείμενο Συμβούλιο των υπουργών στις 28 Φεβρουαρίου 2017.⁶³² Σε αυτό το Συμβούλιο, ο κ. Φάμελλος στάθηκε μόνο στο αίτημα πρόσβασης της Ελλάδας στο ταμείο Εκσυγχρονισμού (10δ) και μάλιστα με πολύ συγκεκριμένη στόχευση την απανθρακοποίηση της ηλεκτροπαραγωγής στα νησιά μέσω των διασυνδέσεων, εγκαταλείποντας ταυτόχρονα το αίτημα για χορήγηση δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών στις λιγνιτικές μονάδες της ΔΕΗ.⁶³³ Ως αποτέλεσμα της

⁶²⁷ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. ENVΙ. (2016, Αύγουστος). ΤΡΟΠΟΛΟΓΙΕΣ 449 - 656 - Σχέδιο έκθεσης - σχετικά με την πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση της οδηγίας 2003/87/ΕΚ με σκοπό την ενίσχυση οικονομικά αποδοτικών μειώσεων των εκπομπών και την προώθηση επενδύσεων χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών. <https://goo.gl/bHDRVι> (τροπολογία 528)

⁶²⁸ α) The Guardian (2016, Νοέμβριος). "Greece set to win €1.75bn from EU climate scheme to build two coal plants" <https://goo.gl/2Hyvjq> β) Carbon Pulse (2016, Νοέμβριος). "Greece lines up new coal power plants as EU lawmakers weigh giving it free handouts". <https://goo.gl/Xs22FA> γ) CorporateEurope.org. (2016, Νοέμβριος). "The EU Emissions Trading System might subsidise new coal plants in Greece. Wait, what?". Ανάκτηση από <https://goo.gl/8Je7c3>.

⁶²⁹ Open letter to Members of the Committee on Environment, Public Health and Food Safety of the European Parliament on the revision of the EU ETS. (2016, Νοέμβριος). Ανάκτηση από <https://goo.gl/dqDuJ9>

⁶³⁰ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2017, Φεβρουάριος). Έκθεση Duncan "Οικονομικά αποδοτικές μειώσεις των εκπομπών και επενδύσεις χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών". Τροπολογίες 147 και 162. Ανάκτηση από <https://goo.gl/GBNGY7>

⁶³¹ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2017, Φεβρουάριος). Έκθεση Duncan "Οικονομικά αποδοτικές μειώσεις των εκπομπών και επενδύσεις χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών". Τροπολογία 149. Ανάκτηση από <https://goo.gl/VaEBxs>

⁶³² Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Προστασίας του Περιβάλλοντος της Βουλής (2017, Φεβρουάριος). Συνεδρίαση με θέμα: «Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών Αερίων του Θερμοκηπίου». Ανάκτηση από <https://goo.gl/Sq73Z5>

⁶³³ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. (2017, Φεβρουάριος). Ομιλία Σ. Φάμελλου στο Συμβούλιο των Υπουργών Περιβάλλοντος στις 28.02.2017. Ανάκτηση από <https://goo.gl/R458iD>

προσπάθειας αυτής, στο κείμενο του συμβουλίου συμπεριλήφθηκε ειδική παράγραφος για την Ελλάδα που της έδινε τη δυνατότητα χρηματοδότησης έργων εκσυγχρονισμού της ηλεκτροπαραγωγής στα νησιά με τα έσοδα από 20 εκατ. δικαιώματα από τη δεξαμενή των αδιάθετων δικαιωμάτων του ΕΣΕΔΕ ως το 2020. Σημειώνεται ότι η ποσότητα αυτή είναι περίπου η μισή από αυτή που θα αντιστοιχούσε στην Ελλάδα αν συμπεριλαμβανόταν κανονικά στο ταμείο εκσυγχρονισμού μέσω αλλαγής του έτους βάσης. Δεδομένης της διαφοράς μεταξύ της απόφασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και αυτής του συμβουλίου των υπουργών, το ζήτημα του ύψους της στήριξης της Ελλάδας μέσω του ταμείου εκσυγχρονισμού παραμένει εκκρεμότητα στις τριμερείς διαπραγματεύσεις που δεν έχουν ολοκληρωθεί ακόμα.

Ιδιαίτερως θετική ήταν και η στάση του Αναπληρωτή Υπουργού ως προς τη θέσπιση του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης για τις περιφέρειες της Ευρωπαϊκής των οποίων οι οικονομίες είναι εξαρτημένες από το λιγνίτη και το κάρβουνο. Δυστυχώς όμως ήταν ο μόνος υπουργός που στήριξε τη θέσπιση του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης με αποτέλεσμα αυτή να μη συμπεριληφθεί τελικά στο κείμενο της προκαταρκτικής θέσης με την οποία το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο προσήλθε στις τριμερείς διαπραγματεύσεις. Τη θέση υπέρ του Ταμείου επανέλαβε και ο Πρωθυπουργός στο αναπτυξιακό συνέδριο της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας στα Κοίλα Κοζάνης τον Ιούλιο του 2017, όπου και επισήμανε τη νομοτελειακή μείωση του μεριδίου του λιγνίτη στο ενεργειακό μίγμα της χώρας.⁶³⁴

Η θετική αλλαγή στάσης της ελληνικής κυβέρνησης για τον λιγνίτη, που συνοψίζεται στην εγκατάλειψη του αιτήματος για χορήγηση δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών, την εστίαση στην πρόσβαση στο ταμείο εκσυγχρονισμού για τη χρηματοδότηση των διασυνδέσεων των νησιών, και την υποστήριξη του θέσπισης του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης, συνεχίστηκε και με την υπερψήφιση νέων, αυστηρών ορίων εκπομπών για τις λιγνιτικές μονάδες στην ψηφοφορία της 28^{ης} Απριλίου 2017 για τα συμπεράσματα των νέων βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών για τις μεγάλες μονάδες καύσης στην ΕΕ. Πρόκειται για στροφή 180 μοιρών σε σχέση με την προηγούμενη ηγεσία του ΥΠΕΝ στο ζήτημα των νέων ορίων εκπομπών. Πιο συγκεκριμένα, μόλις λίγους μήνες πριν, τον Σεπτέμβριο 2016, ο τότε υπουργός Πάνος Σκουρλέτης μαζί με τους ομολόγους από την Πολωνία, την Τσεχία, τη Φινλανδία, και το Ηνωμένο Βασίλειο ζήτησαν την καθυστέρηση στην εφαρμογή των νέων ορίων και επανεξέταση των νέων αντιρροπικών προδιαγραφών σε μεγάλα εργοστάσια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας – όπως είναι οι λιγνιτικές μονάδες της ΔΕΗ – με σκοπό να αποφύγουν το κόστος των απαραίτητων αναβαθμίσεών τους.⁶³⁵ Για το ζήτημα αυτό το WWF Ελλάς και το ελληνικό γραφείο της Greenpeace έστειλαν επιστολή στον Πάνο Σκουρλέτη χωρίς ωστόσο να αλλάξει η στάση του υπουργείου.⁶³⁶

Παρά την πρόοδο, η ελληνική κυβέρνηση δεν εγκατέλειψε ολοκληρωτικά τη λογική των εξαιρέσεων και της στήριξης της λιγνιτικής ηλεκτροπαραγωγής.

Συγκεκριμένα, ζήτησε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή την υπαγωγή των ΑΗΣ Καρδιάς και Αμυνταίου στην παράγραφο 4 του άρθρου 33 της οδηγίας βιομηχανικών εκπομπών, σύμφωνα με την οποία, οι ΑΗΣ θα δικαιούνται 32.000 ώρες λειτουργίας την οκταετία 2016-2023, αντί των 17.500 ωρών που αντιστοιχούν στην πλειοψηφία των ΑΗΣ στην ΕΕ που υπάγονται σε καθεστώς παρέκκλισης περιορισμένης διάρκειας λειτουργίας (άρθρο 33, παράγραφος 1). Το βασικό επιχείρημα πίσω από το αίτημα αυτό ήταν το γεγονός ότι οι 2 αυτοί ΑΗΣ χρησιμοποιούνται για την τηλεθέρμανση των πόλεων της Πτολεμαΐδας και του Αμυνταίου αντιστοίχως. Ωστόσο, η προθεσμία υποβολής αιτήσεων εξαίρεσης από τη συμμόρφωση με τα όρια εκπομπών της οδηγίας βιομηχανικών εκπομπών ήταν η 1^η Ιανουαρίου 2014. Πέρα όμως από το εκπρόθεσμο του αιτήματος, κανένας από τους 2 ΑΗΣ δεν πληροί επί της ουσίας τις προϋποθέσεις υπαγωγής της εξαίρεσης των 32.000 ωρών λειτουργίας. Συγκεκριμένα, ο ΑΗΣ Αμυνταίου τέθηκε σε λειτουργία το 1987, ενώ η εξαίρεση της παραγράφου 4 του άρθρου 33 αναφέρεται σε ΑΗΣ που λειτουργούσαν πριν τις 31/12/1986. Επιπλέον, οι 4 καμινάδες του ΑΗΣ Καρδιάς, οι οποίες σύμφωνα με την οδηγία βιομηχανικών εκπομπών αποτελούν η καθεμία ξεχωριστό σταθμό, έχουν κατά πολύ χαμηλότερη ισχύ από τα 1500 MWth που αποτελούν το ελάχιστο όριο

⁶³⁴ Τσίπρας, Α. (2017, Ιούλιος). Ομιλία στα Κοίλα Κοζάνης (online video). Ανάκτηση από: <https://goo.gl/D4H4vA>

⁶³⁵ P. Salek κ.α. (2016, Σεπτέμβριος). Κοινή Επιστολή των Υπουργών Περιβάλλοντος της Πολωνίας, της Ελλάδας, της Τσεχίας, της Φινλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου προς τον Επίτροπο Περιβάλλοντος. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/EYfwFz>

⁶³⁶ WWF Ελλάς & Ελληνικό Γραφείο Greenpeace (2016, Οκτώβριος). *Ανθρώπινες ζωές στον βωμό του λιγνίτη θυσιάζει ο Πάνος Σκουρλέτης* [κοινό δελτίο τύπου]. <http://www.wwf.gr/news/1870-2016-10-18-11-08-24>

θερμικής ισχύος για τη χορήγηση δικαιώματος λειτουργίας για 32.000 ώρες σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 33. Σαν αποτέλεσμα, το αίτημα της ελληνικής κυβέρνησης απορρίφθηκε από την αρμόδια Διεύθυνση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Στο ζήτημα επανήλθε με επιστολή του ο Περιφερειάρχης Δυτικής Μακεδονίας Θεόδωρος Καρυπίδης,⁶³⁷ χωρίς ωστόσο η ελληνική κυβέρνηση να στηρίζει επίσημα το αίτημα εκ νέου.

Όσο ΔΕΗ και κυβέρνηση διεκδικούσαν περισσότερες ώρες λειτουργίας για τον ΑΗΣ Αμυνταίου, μια πολύ σοβαρή και εκτεταμένη κατολίσθηση συνέβη στα ορυχεία που τον τροφοδοτούν στις 10 Ιουνίου 2017⁶³⁸, σε πολύ μικρή απόσταση από τον παρακείμενο οικισμό των Αγίων Αναργύρων. Παρά τις προσπάθειες της ΔΕΗ να ρίξει την ευθύνη στις αρχαιολογικές υπηρεσίες, είναι σαφές ότι η επιχείρηση υποεκτίμησε τραγικά τον κίνδυνο για τους κατοίκους του οικισμού από τις εξορύξεις λιγνίτη. Είναι χαρακτηριστικό ότι η δραστηριότητα της εξόρυξης παρουσιάζεται πρακτικά αμέτοχη στο ατύχημα αυτό ακόμα και στο σχετικό πόρισμα της ΔΕΗ που βγήκε δύο μήνες μετά.⁶³⁹ Σε κάθε περίπτωση, το ατύχημα επέσπευσε τις διαδικασίες μετεγκατάστασης του οικισμού, οι κάτοικοι του οποίου ανέμεναν την ολοκλήρωση των διαδικασιών για περισσότερο από 6 χρόνια, πράγμα που καθυστέρουσε κατά πάσα πιθανότητα λόγω του ότι στο υπέδαφος του οικισμού δεν υπάρχουν λιγνιτικά κοιτάσματα. Η κυβέρνηση έφερε το ζήτημα της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης του οικισμού σε νομοσχέδιο για τη δόμηση τον Σεπτέμβριο του 2017.⁶⁴⁰

Ενώ η άμεση μετεγκατάσταση του οικισμού των Αγίων Αναργύρων είναι επιβεβλημένη, ως απαράδεκτη κρίνεται η επιβάρυνση των φορολογούμενων για την πραγματοποίησή της. Σύμφωνα με το άρθρο 28 του ν. 3937/2011 τα έξοδα των μετεγκαταστάσεων θα βαρύνουν κατά το ήμισυ τους έλληνες φορολογούμενους και μόνο κατά 50% τη ΔΕΗ, παρά το γεγονός ότι οι μετεγκαταστάσεις είναι 100% αποτέλεσμα της λιγνιτικής δραστηριότητας. Πρόκειται δηλαδή για μια ακόμα επιδότηση του λιγνίτη. Είναι δε χαρακτηριστικό ότι στο κόστος που θα καλύψει το κράτος επιτρέπεται και η χρήση του Τοπικού Πόρου Ανάπτυξης, ο οποίος καταβάλλεται από τη ΔΕΗ στους «λιγνιτικούς» δήμους της χώρας ως αντιστάθμισμα των καταστροφών από τη λιγνιτική δραστηριότητα⁶⁴¹.

Επίσης κατά την χρονιά αυτή συνεχίστηκαν οι προσπάθειες της ΔΕΗ για την κατασκευή και δεύτερης νέας λιγνιτικής μονάδας στη Μελίτη του νομού Φλώρινας.

Τον Σεπτέμβριο του 2016, παρουσία του τότε Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας Πάνου Σκουρλέτη, υπεγράφη μνημόνιο συνεργασίας μεταξύ της ΔΕΗ και της Κινεζικής CMEC,⁶⁴² πολιτική επιλογή στην οποία τάχθηκαν απέναντι το WWF Ελλάς και το ελληνικό γραφείο της Greenpeace.⁶⁴³

Πέρα από τα προφανή περιβαλλοντικά ζητήματα που εγείρει η κατασκευή μιας ακόμα νέας λιγνιτικής μονάδας, η προαναφερθείσα άρνηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για χορήγηση δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών στην Ελλάδα στο πλαίσιο της αναθεώρησης του ΕΣΕΔΕ επέφερε σημαντικό πλήγμα στις προοπτικές της κατασκευής της Μελίτης II καθώς θα επιδεινώσει σε πολύ μεγάλο βαθμό την οικονομική της βιωσιμότητα. Επιπλέον εμπόδιο στα σχέδια της ΔΕΗ έθεσε και ο νέος Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας Γιώργος Σταθάκης εκδηλώνοντας την πρόθεσή του να μη φέρει ποτέ στη Βουλή προς κύρωση τη σύμβαση που είχε συναφθεί το 2014 με την πλειοδότη εταιρεία ΑΚΤΩΡ για την εκμετάλλευση του κοιτάσματος της Βεύης, το οποίο θα τροφοδοτούσε τη νέα μονάδα της Μελίτης. Συγκεκριμένα, απαντώντας σε δημοσίευμα, το ΥΠΕΝ διευκρίνισε ότι «το τμήμα του

⁶³⁷ Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας. (2017, Ιούλιος). *Δυναμική παρέμβαση του Περιφερειάρχη Δυτικής Μακεδονίας στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την παράταση λειτουργίας μονάδων των ΑΗΣ Καρδιάς και Αμυνταίου – «Θα υποστηρίξουμε το τεκμηριωμένο αίτημά μας, ιδιαίτερα μάλιστα όταν αντιλαμβανόμαστε κινήσεις εν κρυπτώ σε βάρος των Δυτικομακεδόνων*. [Δελτίο τύπου]. Ανάκτηση από <https://goo.gl/mzf3vt>

⁶³⁸ Το Πρώτο Θέμα. (2017, Ιούνιος). «Συναγερμός στο Αμύνταιο: Εκκένωθηκαν σπίτια από κατολίσθηση στο ορυχείο λιγνίτη». Ανάκτηση από <https://goo.gl/F6J2Fz>

⁶³⁹ ΔΕΗ. (2017, Σεπτέμβριος). *Πόρισμα για την κατολίσθηση στο Ορυχείο Αμυνταίου* [Δελτίο τύπου]. <https://goo.gl/XJb8XK>

⁶⁴⁰ Βουλή των Ελλήνων. (2017, Σεπτέμβριος). Νομοσχέδιο «Έλεγχος και προστασία του δομημένου περιβάλλοντος» (Άρθρο 147) <https://goo.gl/ihaViv>

⁶⁴¹ Μάντζαρης, Ν. (2017, Ιούνιος). «Ο δρόμος του λιγνίτη στην Ελλάδα φθάνει στο τέλος του». Ανάκτηση από: <https://goo.gl/enaMJp>

⁶⁴² Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, Σεπτέμβριος). *Τοποθέτηση Υπουργού ΠΕΝ στην τελετή υπογραφής Μνημονίου Συνεργασίας της ΔΕΗ με την CMEC* [Δελτίο τύπου]. Ανάκτηση από <https://goo.gl/EX6Z5n>

⁶⁴³ WWF Ελλάς & Greenpeace (2016, Σεπτέμβριος). «Μαύρο μνημόνιο στηρίζει ο Πάνος Σκουρλέτης [Κοινό δελτίο τύπου]». Ανάκτηση από <http://www.wwf.gr/news/1862-2016-09-14-11-53-23>

κοιτάσματος της Βεύης, το οποίο έχει παραχωρηθεί με αδιαφανείς διαδικασίες σε ιδιώτες χωρίς διεθνή διαγωνισμό, θα επαναπροκηρυχθεί με νόμιμο τρόπο».⁶⁴⁴

Ευθέως αντίθετη στη διμερή συμφωνία ΔΕΗ-CMEC ήταν και η δήλωση του Υφυπουργού Οικονομίας και Ανάπτυξης Στέργιου Πιτσιόρλα που ακολούθησε αυτής του Γιώργου Σταθάκη, ένα μήνα μετά. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο ενημέρωσης τύπου για τα αποτελέσματα του πρωθυπουργικού ταξιδιού στην Κίνα ο Υφυπουργός Οικονομίας διευκρίνισε ότι τα έργα για την κατασκευή νέας μονάδας της ΔΕΗ στη Μελίτη μπορούν να προχωρήσουν μόνο με ανοικτό διεθνή διαγωνισμό.⁶⁴⁵ Παρόλα αυτά, ο Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος της ΔΕΗ Εμμανουήλ Παναγιωτάκης επέμεινε στην προοπτική υλοποίησης της Μελίτης II τονίζοντας ότι «πρόκειται για εταιρική συνεργασία η οποία δεν εμπίπτει στους νόμους και στις οδηγίες που αφορούν σε συμβάσεις έργων και προμηθειών για τις οποίες πράγματι απαιτείται διαγωνιστική διαδικασία».⁶⁴⁶

Καταλυτικής σημασίας εξέλιξη όχι μόνο για τη Μελίτη II αλλά για ολόκληρο το λιγνιτικό χαρτοφυλάκιο της ΔΕΗ ήταν η απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής C(2008) 824 για τη μονοπωλιακή πρόσβαση της ΔΕΗ ΑΕ στο λιγνίτη, που κατέστη αμετάκλητη στις 15 Δεκεμβρίου 2016 από το ΔΕΕ.⁶⁴⁷ Η εξέλιξη αυτή προκάλεσε την απόφαση του Κυβερνητικού Συμβουλίου Οικονομικής Πολιτικής που δημοσιεύτηκε στις 19 Μαΐου 2017 στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης.⁶⁴⁸

Σύμφωνα με την απόφαση αυτή, για να συμμορφωθεί η ΔΕΗ με τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, θα πρέπει να πουλήσει το 40% της λιγνιτικής της ισχύος της μαζί με τα σχετιζόμενα λιγνιτικά αποθέματα. ΔΕΗ και κυβέρνηση συμπεριέλαβαν αρχικά στο προς πώληση λιγνιτικό πακέτο τους ΑΗΣ Αμυνταίου και Μελίτης I, την άδεια παραγωγής για την κατασκευή της Μελίτης II καθώς και τα αντίστοιχα ορυχεία, δηλαδή το ίδιο ακριβώς κομμάτι του λιγνιτικού χαρτοφυλακίου της ΔΕΗ που περιλαμβανόταν στον νόμο για τη «μικρή ΔΕΗ».⁶⁴⁹ Οι θεσμοί όμως εμφανίζονται αρνητικοί στην προοπτική πώλησης μιας ανύπαρκτης μονάδας, τονίζοντας ότι για να επιτευχθεί το όριο του 40% απαιτείται να συμπεριληφθεί μια ακόμα υφιστάμενη μονάδα.⁶⁵⁰ Από την άλλη μεριά, το αρχικό ενδιαφέρον των επενδυτών για λιγνιτικές μονάδες φαίνεται περιορισμένο,⁶⁵¹ δεδομένης της μη χορήγησης δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπών τη δεκαετία 2021-2030, αλλά και της ανάγκης εκτεταμένων αναβαθμίσεων στις υφιστάμενες μονάδες λόγω των πρόσφατα ψηφισθέντων αυστηρών ορίων εκπομπών του νέου εγχειριδίου βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών.

Οι εξελίξεις αυτές πέζουν ΔΕΗ και κυβέρνηση να προσθέσουν στο πακέτο πώλησης και υδροηλεκτρικές μονάδες με στόχο να το καταστήσουν πιο ελκυστικό για επενδυτές. Ωστόσο, και οι δύο διαμηνύουν προς όλες τις κατευθύνσεις ότι η πώληση των υδροηλεκτρικών αποτελεί κόκκινη γραμμή για την πλευρά της εταιρίας και της κυβέρνησης.⁶⁵² Η κατάσταση αναμένεται να ξεκαθαριστεί τους επόμενους μήνες μέσω των market tests όπου πλέον θα αποτυπωθεί με επίσημο τρόπο το ενδιαφέρον ή μη των επενδυτών για αγορά συγκεκριμένων λιγνιτικών μονάδων της ΔΕΗ.

Τέλος, τον Σεπτέμβριο του 2017 ανανεώθηκαν οι περιβαλλοντικοί όροι των ΑΗΣ Μεγαλόπολη Α⁶⁵³ και Μεγαλόπολης Β⁶⁵⁴. Όπως και στην περίπτωση της ανανέωσης της ΑΕΠΟ του ΑΗΣ Αγίου

⁶⁴⁴ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Απρίλιος). *ΥΠΕΝ για Βεύη* [δελτίο τύπου]. <https://goo.gl/5doygv>

⁶⁴⁵ Energypress. (2017, Μάιος). «Η κυβέρνηση "ακυρώνει" τη συμφωνία της ΔΕΗ με την Κινεζική CMEC - Πιτσιόρλας: Μόνο με ανοικτό διαγωνισμό η Μελίτη 2». Ανάκτηση από <https://goo.gl/ZRudwK>

⁶⁴⁶ ΔΕΗ. (2017, Μάιος) «Ανακοίνωση της ΔΕΗ σχετικά με το Project Μελίτη». Ανάκτηση από <https://goo.gl/ibrZyY>

⁶⁴⁷ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση της 15/12/2016, Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού ΑΕ (ΔΕΗ ΑΕ) κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, υπόθεση T-169/08 RENV.

⁶⁴⁸ Απόφαση Κυβερνητικού Συμβουλίου Οικονομικής Πολιτικής 58/2017 «Διαρθρωτικά μέτρα για την πρόσβαση της ΔΕΗ Α.Ε. στον λιγνίτη» (ΦΕΚ Α' 72).

⁶⁴⁹ Νόμος 4273/2014 «Δημιουργία νέας καθετοποιημένης εταιρείας ηλεκτρικής ενέργειας» (Α' 146).

⁶⁵⁰ In.gr. (2017, Σεπτέμβριος). «Δεν πείθει τις Βρυξέλλες η ελληνική πρόταση για τους λιγνίτες» <https://goo.gl/HHzE2A>

⁶⁵¹ Energyworld.gr. (2017, Αύγουστος). «Ευαγγ. Μυτιληναίος: Δύσκολο εγχείρημα η πώληση των λιγνιτικών της ΔΕΗ, αν δεν συνδυαστούν με υδροηλεκτρικά». Ανάκτηση από <https://goo.gl/TdPZD5>

⁶⁵² Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Μάιος). *Αποσπάσματα από τη συνέντευξη του ΥΠΕΝ Γιώργου Σταθάκη στην εκπομπή «Πρώτη Γραμμή» και στους δημοσιογράφους Λυριτζή-Οικονόμου* [δελτίο τύπου]. Ανάκτηση από <https://goo.gl/B1HtGF>

⁶⁵³ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Διεύθυνση Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης. (2017, Σεπτέμβριος). Ανανέωση - τροποποίηση της υπ' αρ. 158734/06 Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων λειτουργίας του ΑΗΣ Μεγαλόπολης της ΔΕΗ Α.Ε. στη Μεγαλόπολη Αρκαδίας, καθώς και αναδιατύπωση αυτής. Ανάκτηση από <https://goo.gl/Toje4n>

Δημητρίου τον 2016, καμία διαβούλευση δεν έλαβε χώρα. Υπενθυμίζεται ότι και οι 3 ΑΗΣ υπάγονται στο Μεταβατικό Εθνικό Σχέδιο Μείωσης Εκπομπών (ΜΕΣΜΕ) που αποτελεί εξαίρεση σύμφωνα με την οποία οι υπαγόμενοι ΑΗΣ παίρνουν παράταση ως τις 30/6/2020 για να συμμορφωθούν με τα όρια εκπομπών της οδηγίας βιομηχανικών εκπομπών.

Τον Αύγουστο του 2017 το WWF Ελλάς σε συνεργασία με τη οργάνωση νομικών περιβάλλοντος Client Earth κατήγγειλε στην Επιτροπή Συμμόρφωσης της Συνθήκης του Άαρχους, τη διαχρονικά αδιαφανή διαδικασία με βάση την οποία αδειοδοτείται η λειτουργία λιγνιτικών σταθμών. Οι ελληνικές κυβερνήσεις των τελευταίων 16 ετών επικαλούμενες την καινοφανή νομική έννοια της «προσωρινής ενιαίας άδειας λειτουργίας», αδειοδοτούν τη λειτουργία όλων των λιγνιτικών σταθμών μαζί και δια νόμου. Δεδομένου ότι οι πολίτες μπορούν να προσφύγουν μόνο ενάντια σε διοικητική πράξη και όχι σε νόμο, το αποτέλεσμα της ακολουθούμενης διαδικασίας, είναι οι λιγνιτικές μονάδες της ΔΕΗ να λειτουργούν ανεξέλεγκτα, και στις περισσότερες περιπτώσεις, υπερβαίνοντας κατά πολύ τα όρια εκπομπών. Η καταγγελία έγινε παραδεκτή για περαιτέρω εξέταση από την Επιτροπή Συμμόρφωσης της Συνθήκης του Άαρχους, ύστερα από σχετική ακρόαση.⁶⁵⁵

Φυσικό αέριο

Μετά τις δυσκολίες που παρουσίασε η αγορά του 66% των μετοχών της εταιρείας «Διαχειριστής Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου ΑΕ» (ΔΕΣΦΑ) από την αζερική εταιρία SOCAR, η τελευταία απέσυρε τη συμμετοχή της από τη διαγωνιστική διαδικασία τον Νοέμβριο του 2016. Έτσι τον Μάρτιο του 2017, το Κυβερνητικό Συμβούλιο Οικονομικής Πολιτικής ενέκρινε τη λήψη απόφασης από το ΤΑΙΠΕΔ για τη λήξη της προηγούμενης διαδικασίας για την πώληση του 66% του ΔΕΣΦΑ που είχε διενεργήσει το ΤΑΙΠΕΔ, όπως και για τη διάθεση 31% (από το ποσοστό 65%) των μετοχών που κατέχει το ΤΑΙΠΕΔ στον ΔΕΣΦΑ, σε συνδυασμό με το 35% των μετοχών που κατέχουν τα ΕΛΠΕ, αλλά και για την επιστροφή στο Ελληνικό Δημόσιο του υπολοίπου 34% των μετοχών του ΔΕΣΦΑ. Τέλος, έδωσε εξουσιοδότηση στο ΤΑΙΠΕΔ να σχεδιάσει, αποφασίσει και υλοποιήσει τη διαγωνιστική διαδικασία για την πώληση του 66% των μετοχών ΔΕΣΦΑ. Κατόπιν αυτών των εξουσιοδοτήσεων, τον Ιούνιο του 2017 το ΤΑΙΠΕΔ απηύθυνε πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος αναφορικά με την απόκτηση του 66% του μετοχικού κεφαλαίου του ΔΕΣΦΑ σε ενδιαφερόμενους επενδυτές.⁶⁵⁶ Η διαδικασία της πώλησης δεν προβλέπεται να έχει ολοκληρωθεί σε λιγότερο από έξι μήνες.

Υπενθυμίζεται ότι στο πλαίσιο των μνημονιακών δεσμεύσεων της χώρας, έχει αποφασιστεί η πώληση σε ιδιώτες επενδυτές του 66% των μετοχών του ΔΕΣΦΑ (35% από ΕΛΠΕ και 31% από ΤΑΙΠΕΔ) έως το τέλος του 2017, και η μεταβίβαση του εναπομείναντος 34% στο ελληνικό δημόσιο.

Έντονη παρέμεινε η προσπάθεια της ελληνικής κυβέρνησης να προωθή αγωγούς μεταφοράς φυσικού αερίου που διέρχονται από τη χώρα μας, κατά την περίοδο αναφοράς. Σε ότι αφορά τον ελληνοβουλγαρικό αγωγό IGB, καταβάλλονται προσπάθειες για την επίλυση προβλημάτων χρηματοδότησης,⁶⁵⁷ ενώ κοινή διακήρυξη για την προώθηση του αγωγού μεταφοράς φυσικού αερίου EastMed, υπέγραψαν στο Τελ Αβίβ τον Απρίλιο του 2017, παρουσία του Ευρωπαίου Επίτροπου Κλιματικής Αλλαγής και Ενέργειας Μιγέλ Αρίας Κανιέτε, ο Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας της Ελλάδας, Γιώργος Σταθάκης, ο Υπουργός Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού της Κύπρου, Γιώργος Λακκοτρύπης, ο Υπουργός Οικονομικής Ανάπτυξης της Ιταλίας, Κ. Καλέντα και ο

⁶⁵⁴ Απόφαση γενικής διευθύντριας περιβαλλοντικής πολιτικής 25666/2017. Ανανέωση – τροποποίηση της υπ' αρ. 161692-06 Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων λειτουργίας του ΑΗΣ Μεγαλόπολης Β της ΔΕΗ Α.Ε. στη Μεγαλόπολη Αρκαδίας, καθώς και αναδιאτύπωση αυτής» (ΑΔΑ: ΩΒΦΑ4653Π8-ΤΜΧ).

⁶⁵⁵ WWF Ελλάς. (2017, Σεπτέμβριος). *Παραδεκτή η καταγγελία της ενιαίας άδειας λειτουργίας των λιγνιτικών σταθμών της ΔΕΗ* [Ανακοίνωση]. Ανάκτηση από <http://www.wwf.gr/news/2005-paradekti-i-kataggelia-tis-eniaias-adeias-leitourgias-ton-lignitikon-stathmon-tis-dei>

⁶⁵⁶ Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου ΤΑΙΠΕΔ Α.Ε. (2017, Μάιος). «Πρόσκληση για την εκδήλωση ενδιαφέροντος αναφορικά με την απόκτηση συμμετοχής 66% στο μετοχικό κεφάλαιο του Διαχειριστή Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου (ΔΕΣΦΑ)». Ανάκτηση από <https://goo.gl/XT7Kvd>

⁶⁵⁷ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (2017, Φεβρουάριος). *TAP, IGB και ΥΦΑ Αλεξανδρούπολης στο επίκεντρο των συναντήσεων του ΥΠΕΝ Γ. Σταθάκη στο Μπακού* [δελτίο τύπου]. Ανάκτηση από <https://goo.gl/XHje9J>

υπουργός Εθνικών Υποδομών, Ενέργειας και Υδάτινων Πόρων του Ισραήλ, Γ. Στάινιτζ.⁶⁵⁸ Τέλος, συνεχίστηκε η κατασκευή του Διαδριατικού Αγωγού Φυσικού Αερίου (ΤΑΡ). Σύμφωνα με την εταιρεία, έχει ολοκληρωθεί σε ποσοστό μεγαλύτερο του 50%, σχεδόν 16 μήνες μετά την έναρξη της κατασκευής, σε ό,τι αφορά τα πεδία μελέτης, προμήθειας και κατασκευής.⁶⁵⁹

Στον τομέα της ηλεκτροπαραγωγής το φυσικό αέριο παρουσίασε σημαντική αύξηση σε σχέση με το 2015 που είχε μερίδιο μόλις 14% στο διασυνδεδεμένο σύστημα. Συγκεκριμένα, το 2016 το φυσικό αέριο κάλυψε το 24% της ζήτησης εκμεταλλευόμενο την πολύ μεγάλη πτώση της συμμετοχής του λιγνίτη στο ενεργειακό μίγμα, ο οποίος καταποντίστηκε στο ιστορικό χαμηλό του 29%, με τις ΑΠΕ και τα μεγάλα υδροηλεκτρικά να τον ξεπερνούν για πρώτη φορά στην ιστορία με 30%.⁶⁶⁰ Κατά το πρώτο οκτάμηνο του 2017, η συμμετοχή του φυσικού αερίου εμφανίζει επιπλέον αυξητική τάση σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2016, με μερίδιο 29% έναντι 22% την ίδια περίοδο του 2016.⁶⁶¹

Εξορύξεις υδρογονανθράκων

Μετά την ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής οδηγίας 2013/30 για την ασφάλεια των υπεράκτιων εξορύξεων υδρογονανθράκων που έλαβε χώρα με καθυστέρηση ενός χρόνου, τον Ιούλιο του 2016⁶⁶², η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκλεισε την υπόθεση, για την οποία η Ελλάδα έλαβε προειδοποίηση στις 23.9.2015 και αιτιολογημένη γνωμοδότηση στις 26.2.2016.

Η δηλωμένη πολιτική βούληση της κυβέρνησης⁶⁶³ να προωθήσει δυναμικά τις εξορύξεις υδρογονανθράκων, εκφράστηκε με σημαντική κινητικότητα κατά την περίοδο αναφοράς. Τον Οκτώβριο του 2016 επιλέχθηκε η διεθνής κοινοπραξία Total-Edison-ΕΛΠΕ για την έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων στο block 2, δυτικά της Κέρκυρας.⁶⁶⁴ Η απόφαση μονογραφήθηκε από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας και την κοινοπραξία τον Μάρτιο του 2017, πριν προωθηθεί στο Ελεγκτικό Συνέδριο, για τον προσυμβατικό έλεγχο που προηγείται της υπογραφής της σύμβασης μίσθωσης.⁶⁶⁵ Τον Μάρτιο του 2017 εγκρίθηκαν και οι στρατηγικές μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) για τα προγράμματα έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων στην Αιτωλοακαρνανία⁶⁶⁶ και τη Βορειοδυτική Πελοπόννησο⁶⁶⁷.

Για τα δύο αυτά χερσαία οικόπεδα, όπως και για αυτό της Άρτας - Πρέβεζας εγκρίθηκε από το Ελεγκτικό Συνέδριο ο προσυμβατικός έλεγχος στις 3 Απριλίου 2017⁶⁶⁸, ενώ στις 25 Μαΐου 2017 υπογράφηκαν και οι τρεις συμβάσεις μίσθωσης.⁶⁶⁹ Τέλος, αίτηση ενδιαφέροντος κατέθεσαν στον

⁶⁵⁸ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Απρίλιος). *Διακήρυξη για την προώθηση του East Med* [δελτίο τύπου]. Ανάκτηση από <https://goo.gl/C9YC2d>

⁶⁵⁹ ΤΑΡ. (2017, Σεπτέμβριος). «Κατά 50% Ολοκληρωμένος ο Διαδριατικός Αγωγός Φυσικού Αερίου». Ανάκτηση από <https://goo.gl/S7cjWX>

⁶⁶⁰ ΑΔΜΗΕ. (2016, Δεκέμβριος). Μηνιαίο δελτίο ενέργειας. Ανάκτηση από <https://goo.gl/fNW5Lb>

⁶⁶¹ ΑΔΜΗΕ. (2017, Αύγουστος). Μηνιαίο δελτίο ενέργειας. Ανάκτηση από <https://goo.gl/egvHFT>

⁶⁶² Νόμος 4409/2016. «Πλαίσιο για την ασφάλεια στις υπεράκτιες εργασίες έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων, ενσωμάτωση της Οδηγίας 2013/30/ΕΕ, τροποποίηση του Π.δ. 148/2009 και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 136/28.7.2016)

⁶⁶³ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Μάρτιος). *ΥΠΕΝ: οι προτεραιότητες στον τομέα υδρογονανθράκων* [δελτίο τύπου].

Ανάκτηση από <https://goo.gl/LqoQPg>

⁶⁶⁴ Κοινή υπουργική απόφαση 5041/2016. Ορισμός επιλεγέντος αιτούντα για την Περιοχή Παραχώρησης «Περιοχή 2 (Block 2)» στο πλαίσιο του Διεθνούς Διαγωνισμού για παραχώρηση δικαιώματος έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων σε είκοσι (20) θαλάσσιες περιοχές της Δυτικής Ελλάδας (Ιόνιο) και νοτίως της Κρήτης» (υ.α. Δ1/Α/12892/31.07.2014, ΦΕΚ Β' 2186/08.08.2014). Ανάκτηση από <https://goo.gl/fIDF49M>

⁶⁶⁵ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (2017, Μάρτιος). Ενημερωτικό Σημείωμα. «Total-Edison-ΕΛΠΕ στο Ιόνιο για υδρογονάνθρακες».

Ανάκτηση από <https://goo.gl/X12VNB>

⁶⁶⁶ Κοινή υπουργική απόφαση 10781/2017 «Εγκριση Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για το πρόγραμμα έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων στην χερσαία περιοχή "Αιτωλοακαρνανία" των Περιφερειών Δυτικής Ελλάδας και Στερεάς Ελλάδας» (ΑΔΑ: ΩΥ644653Π8-3ΑΛ).

⁶⁶⁷ Κοινή υπουργική απόφαση 10776/2017 «Εγκριση Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για το πρόγραμμα έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων στην χερσαία περιοχή "Βορειοδυτική Πελοπόννησος" των Περιφερειών Δυτικής Ελλάδας και Πελοποννήσου» (ΑΔΑ: ΨΘΨΑ4653Π8-Ρ3Δ).

⁶⁶⁸ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Απρίλιος). *Εγκριση από το Ελεγκτικό Συνέδριο για τρία χερσαία οικόπεδα* [δελτίο τύπου].

Ανάκτηση από <https://goo.gl/MJXSm5>

⁶⁶⁹ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Μάιος). *Υπογράφηκαν σήμερα στο ΥΠΕΝ οι Συμβάσεις Μίσθωσης για τις τρεις χερσαίες περιοχές* [δελτίο τύπου]. Ανάκτηση από <https://goo.gl/7f3YAF>

Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας, τον Μάιο του 2017 από κοινού οι εταιρίες, Total, ExxonMobil και Ελληνικά Πετρέλαια, για έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων σε δύο θαλάσσιες περιοχές της Κρήτης⁶⁷⁰, με την προοπτική να υπάρξει κατακύρωση ως το τέλος του χρόνου και έναρξη σεισμικών ερευνών στις αρχές του 2018. Την αίτηση έκανε επίσημα αποδεκτή ο υπουργός Γιώργος Σταθάκης μέσα σε χρονικό διάστημα μόλις τριών εβδομάδων.⁶⁷¹

Ενστάσεις στην έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων στο Ιόνιο εξέφρασε ο Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου τον Μάρτο του 2017.⁶⁷² Τα προς εξερεύνηση οικόπεδα περιλαμβάνουν προστατευόμενες περιοχές, όπως αυτή των νήσων Στροφάδων. Ο φορέας διαχείρισης κατέθεσε την ανησυχία του για τη σεισμικότητα της περιοχής και υπογράμμισε ότι το 50% περίπου της ωοτοκίας της χελώνας *Caretta caretta* στη Μεσόγειο (και 70%-80% στην Ελλάδα) πραγματοποιείται στην περιοχή του Ιονίου περιμετρικά από τα οικόπεδα 9, 10 και 11.

Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

Στο χρονικό διάστημα Ιούλιος 2016 - Μάιος 2017 εγκαταστάθηκαν μόλις 142 MW αιολικών πάρκων και μόλις 1 MW φωτοβολταϊκών σταθμών, περιλαμβανομένων των εγκαταστάσεων επί στεγών και των σταθμών στο μη-διασυνδεδεμένο σύστημα.^{673,674} Ειδικά για τα φωτοβολταϊκά συστήματα που υπάγονται στο καθεστώς του ενεργειακού συμφηφισμού, και από την αρχή του προγράμματος (Μάιος 2015) έως τον Ιούνιο 2017, είχαν εγκατασταθεί και συνδεθεί συστήματα ισχύος 9,24 MWp (35,4% της συνολικής ισχύος των αιτήσεων)⁶⁷⁵.

Για την πορεία διείσδυσης των ΑΠΕ στο ενεργειακό μίγμα της χώρας κατατέθηκε σχετική κοινοβουλευτική ερώτηση.⁶⁷⁶ Στην απάντησή του τέσσερις μήνες μετά⁶⁷⁷ ο Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας παρέθεσε στοιχεία τα οποία δείχνουν καθαρά ότι η Ελλάδα δεν έχει ήδη πετύχει τους στόχους για το 2020, όπως συχνά ανέφερε δημοσίως πριν την κατάθεση της συγκεκριμένης ερώτησης⁶⁷⁸. Το μερίδιο ΑΠΕ στην τελική κατανάλωση ενέργειας το 2015 (τελευταία διαθέσιμα δεδομένα) ήταν 15,4% ενώ ο εθνικός στόχος για το 2020 σύμφωνα με τον ν. 3851/2010 είναι 20%, 2 ποσοστιαίες μονάδες παραπάνω από το μερίδιο το οποίο κατανεμήθηκε στην Ελλάδα από την ευρωπαϊκή οδηγία για τις ΑΠΕ (2009/28/ΕΕ). Επιπλέον, την ίδια χρονιά οι ΑΠΕ είχαν συμμετοχή κατά 22,9% στην ηλεκτροπαραγωγή όταν ο αντίστοιχος στόχος για το 2020 είναι σχεδόν διπλάσιος (40%). Μόνο ο στόχος διείσδυσης των ΑΠΕ στη θέρμανση και στην ψύξη κατά 20% ως το 2020 είχε επιτευχθεί το 2015 λόγω της αυξημένης χρήσης ξυλείας για θέρμανση. Είναι προφανές ότι είναι πρακτικά αδύνατον να επιτευχθεί ο νομοθετημένος στόχος του 40% ΑΠΕ στην ηλεκτροπαραγωγή ως το 2020, ενώ δεν θα είναι διόλου εύκολο να επιτευχθεί ούτε ο ευρωπαϊκά θεσπισμένος στόχος για 18% ΑΠΕ στην τελική κατανάλωση ενέργειας στην Ελλάδα (πολλώ δε μάλλον ο εθνικός στόχος 20% του ν.

⁶⁷⁰ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Μάιος). *Αίτηση ενδιαφέροντος στο ΥΠΕΝ από Total, ExxonMobil και ΕΛΠΕ για υδρογονάνθρακες* [δελτίο τύπου]. <https://goo.gl/9y2y2x>

⁶⁷¹ Υπουργική απόφαση 9270/3049/2017 «Αποδοχή Αίτησης και έναρξη διαδικασίας του άρθρου 2 παρ. 17 περίπτωση (β) του ν. 2289/1995 όπως ισχύει, για παραχώρηση του δικαιώματος έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων σε θαλάσσια περιοχή στη Δυτική Ελλάδα (Ιόνιο)» (ΑΔΑ: ΩΟΩΔ4653Π8-66Υ). Ανάκτηση από: <https://goo.gl/NJimLx>

⁶⁷² Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου. (17.3.2017). «Γνωμοδότηση επί της «Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) για την έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων στο Ιόνιο Πέλαγος» (α./π. 391, ΑΔΑ: Ψ9ΚΛΟΡΡΥ-ΣΗΒ). Ανάκτηση από: <https://goo.gl/CSgldS>

⁶⁷³ ΛΑΓΗΕ Α.Ε. (2017, Μάιος). *Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και ΣΗΘΥΑ*. Συνοπτικό Πληροφοριακό Δελτίο. Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/q4wzZX>

⁶⁷⁴ ΔΕΔΔΗΕ Α.Ε. (2017, Μάιος). *Πληροφοριακό Δελτίο Παραγωγής στα Μη Διασυνδεδεμένα νησιά για τον Μάιο 2017*. Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/zD2FVK>

⁶⁷⁵ Σύνδεσμος Εταιριών Φωτοβολταϊκών. (2017, Ιούλιος). *Στατιστικά στοιχεία εφαρμογής net-metering Α' εξάμηνο 2017*. Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/6PTQZD>

⁶⁷⁶ Το Ποτάμι (ερωτών βουλευτής Αμυράς Γ.). (Αθήνα, 28.2.2017). *Ενεργειακός Σχεδιασμός* (Ερώτηση προς τον Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας). Ανάκτηση από: <https://goo.gl/HsBH5R>

⁶⁷⁷ ΥΠΕΝ. (Αθήνα, 28.6.2017). *Απάντηση σε ερώτηση* (α./π. 747). Ανάκτηση από: <https://goo.gl/9ktSDs>

⁶⁷⁸ Κατά την ομιλία του στο Συνέδριο του Invest in Greece Forum στις 12 Δεκεμβρίου 2016 ο Γ. Σταθάκης είπε πως «η Ελλάδα ήδη έχει επιτύχει το 18% της ενέργειας να προέρχεται από ανανεώσιμες πηγές». Στη Συνέντευξή του στο Ρ/Σ Κόκκινο στις 4 Ιανουαρίου 2017 ο ίδιος δήλωσε: «Η Ελλάδα είναι μπροστά από πολλές ευρωπαϊκές χώρες στις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και ήδη έχει φτάσει το 18%, πιάνοντας το στόχο του 2020». Στην κοινή Συνέντευξη Τύπου με τον Επίτροπο Ενέργειας Κανιέτε στις 19 Ιανουαρίου 2017 ο Γ. Σταθάκης δήλωσε: «Θα συνεχίσει η προσπάθεια ενίσχυσης των ΑΠΕ, η συμμετοχή των οποίων στο ενεργειακό μείγμα ξεπερνά ήδη το 18%»

3851/2010), πρόβλεψη που δυστυχώς φάνηκε να επιβεβαιώνεται από την κυβέρνηση στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης τον Σεπτέμβριο του 2017.

Με τον ν. 4414/2016 που ψηφίστηκε τον Αύγουστο του 2016 γίνεται μια προσπάθεια αντιμετώπισης του ζητήματος του ελλείμματος του Ειδικού Λογαριασμού ΑΠΕ,⁶⁷⁹ χωρίς ωστόσο να επιλύεται ο πυρήνας του προβλήματος που είναι η συμμετοχή των ΑΠΕ στον Ημερήσιο Ενεργειακό Προγραμματισμό (ΗΕΠ) με μηδενική τιμή. Οι ρυθμίσεις του ν.4414/2016 προβλέπουν όμως την εισαγωγή δύο νέων πηγών εσόδων του λογαριασμού.

Συγκεκριμένα, τη χρέωση που επιβάλλεται σε κάθε εκπρόσωπο φορτίου για το σύνολο της ενέργειας που απορροφά στη χονδρεμπορική αγορά και η οποία προσδιορίζεται βάσει της διαφοράς μεταξύ της τιμής ενέργειας που διαμορφώνεται στη χονδρεμπορική αγορά και της εκτιμώμενης τιμής ενέργειας που θα προέκυπτε εάν δεν συμμετείχαν στην αγορά οι ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ. Επιπλέον, τη δυνητική χρέωση, από το 2018, στους εκπροσώπους φορτίου με σκοπό τη σταδιακή μείωση, του προς ανάκτηση ποσού από τους καταναλωτές μέσω του τέλους ΕΤΜΕΑΡ. Η εισαγωγή αυτών των πηγών εσόδων είναι σε συμφωνία με το συμπληρωματικό μνημόνιο του Ιουνίου 2016, σύμφωνα με το οποίο η νομοθεσία γύρω από τον Ειδικό Λογαριασμό ΑΠΕ οφείλει να μη θίγει υφιστάμενες συμβάσεις αγοραπωλησίας⁶⁸⁰. Το μνημόνιο έθεσε, επιπλέον, ως στόχο τον μηδενισμό του ελλείμματος έως τον Ιούνιο 2017. Βάσει των πιο πρόσφατων στοιχείων, (Απρίλιος 2017), το έλλειμμα του λογαριασμού είναι 116,8 εκατ. ευρώ, με πρόβλεψη στο τέλος του 2017 να φτάσει σε πλεόνασμα 16 εκατ. ευρώ⁶⁸¹.

Μέσω του ν. 4414/2016 θεσπίζεται επίσης ένας νέος μηχανισμός αποζημίωσης σταθμών ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ που έχουν τεθεί σε λειτουργία από την 1/1/2016. Συγκεκριμένα, οι σταθμοί αυτοί αμείβονται βάσει μιας διαφορικής προσαύξησης (sliding feed-in-premium) επιπλέον της αγοραίας τιμής, η οποία υπολογίζεται σε μηνιαία βάση, με στόχο να είναι ευκολότερος ο προσδιορισμός της συνολικής αμοιβής των εν λόγω σταθμών, και να αποφεύγονται φαινόμενα υπερ- και υπο-αποζημίωσης τους. Για αιολικούς σταθμούς μικρότερης ισχύος των 3MW και λοιπούς σταθμούς ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ ισχύος μικρότερης των 500kW μπορεί να εφαρμόζεται ο μηχανισμός των εγγυημένων σταθερών τιμών (feed-in-tariffs). Ο νόμος όρισε επιπλέον πως από 1/1/2017 τίθεται σε ισχύ ανταγωνιστική διαδικασία για τον καθορισμό της ενίσχυσης έργων ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ (από την απαίτηση αυτή εξαιρέθηκαν τα φωτοβολταϊκά επί στεγών και οι σταθμοί κάτω των 500kW). Στις 12/12/2016 πραγματοποιήθηκε ο πρώτος πιλοτικός διαγωνισμός για φωτοβολταϊκές εγκαταστάσεις⁶⁸². Σημειώνεται, τέλος, πως με τροπολογία που συμπεριλήφθηκε στον ν. 447/2016 ανεστάλη η υποχρέωση σύναψης Σύμβασης Λειτουργικής Ενίσχυσης με διαφορική προσαύξηση ή σταθερή τιμή για αιολικούς σταθμούς ισχύος άνω των 6MW και λοιπούς σταθμούς ΑΠΕ και ΣΥΘΗΑ μεγαλύτερης ισχύος του 1MW.⁶⁸³

Μια ενδιαφέρουσα εξέλιξη σημειώθηκε τον Ιούλιο του 2016 όταν τέθηκε σε διαβούλευση το ζήτημα της χρήσης αποθηκευτικών μέσων σε σταθμούς ΑΠΕ στα μη διασυνδεδεμένα νησιά. Στη διαβούλευση, τα αποτελέσματα της οποίας ανακοινώθηκαν τον Μάρτιο του 2017, συμμετείχαν 8 φορείς και εταιρείες⁶⁸⁴.

Τέθηκε επίσης σε διαβούλευση το σχέδιο νόμου για τη σύσταση ενεργειακών κοινοτήτων οι οποίες, μεταξύ άλλων, μπορούν να δραστηριοποιηθούν στον τομέα των ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ.⁶⁸⁵ Πρόκειται για θετική πρωτοβουλία που χρήζει ωστόσο βελτιώσεων, όπως για παράδειγμα η τροποποίηση των

⁶⁷⁹ Νόμος 4414/2016 «Νέο καθεστώς στήριξης των σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Συμπαράγωγη Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης - Διατάξεις για το νομικό και λειτουργικό διαχωρισμό των κλάδων προμήθειας και διανομής στην αγορά του φυσικού αερίου και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 149/9.8.2016)

⁶⁸⁰ European Commission (acting on behalf of ESM). (5.7.2017). Supplemental Memorandum of Understanding. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/smou_final_to_esm_2017_07_05.pdf

⁶⁸¹ ΛΑΓΗΕ Α.Ε. (2017, Μάιος). Μηνιαίο Δελτίο Ειδικού Λογαριασμού ΑΠΕ & ΣΗΘΥΑ Διασυνδεδεμένου Συστήματος και Δικτύου. Μάιος 2017 (εκκαθάριση_Απριλίου_2017). Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/NmoeDz>

⁶⁸² ΠΑΕ. (12.12.2016). Ανακοίνωση της ΠΑΕ. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/WbGn8W>

⁶⁸³ Νόμος 4447/2016 «Χωρικός σχεδιασμός - Βιώσιμη ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 241/23.12.2016).

⁶⁸⁴ ΠΑΕ. (13.10.2017). Αποτελέσματα δημόσιας διαβούλευσης επί της δυνατότητας χρήσης αποθηκευτικών μέσων σε σταθμούς ΑΠΕ για τη μεγιστοποίηση της συμμετοχής της ενέργειας ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα ηλεκτροπαραγωγής των ΜΔΝ. Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/dCKEfo>

⁶⁸⁵ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Ιούνιος). «Ενεργειακές Κοινότητες και άλλες διατάξεις [Δημόσια διαβούλευση]». Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/fNf6da>

περιορισμών στην ισχύ των έργων (500 kW), ή των γεωγραφικών περιορισμών (το 75% των μελών πρέπει να έχουν πλήρη ή ψιλή κυριότητα ή επικαρπία σε ακίνητο εντός της περιφερειακής ενότητας).

Σημειώνεται, ακόμα, πως τον Αύγουστο του 2016 οριστικοποιήθηκαν τα ποσά, συνολικού ύψους 17,6 εκατ. ευρώ, που είχαν παρακρατηθεί από τους παραγωγούς ΑΠΕ, και επρόκειτο να αποδοθούν στους οικιακούς καταναλωτές σε περιοχές λειτουργίας σταθμών ΑΠΕ (έτη 2010-2014).⁶⁸⁶ Η απόδοση τους καθυστέρησε σχεδόν ένα χρόνο από τη σχετική ανακοίνωση του Υπουργείου.⁶⁸⁷

Από τις νομολογιακές εξελίξεις, αξιοσημείωτη ήταν η απόφαση του ΣτΕ (Τμ. Ε') 303/2017 η οποία έκρινε παράνομη την παράλειψη της Διοίκησης να εκδώσει την Υπουργική Απόφαση για την ανάπτυξη των μικρών ανεμογεννητριών, όπως προέβλεπε ο ν. 4203/2013 (η υ.α. έπρεπε να έχει εκδοθεί από 30/6/2014). Και αυτό παρά την ύπαρξη σχετικής μελέτης από τον Γερμανικό Οργανισμό για τη Διεθνή Συνεργασία (GIZ) και τη συγκρότηση ομάδας εργασίας που ελεγγυγάζεται την κατάρτιση Ειδικού Προγράμματος μικρών ανεμογεννητριών. Ενδιαφέρον είχε ακόμα η παραπομπή από το ΣτΕ (1433/2017) στην επταμελή σύνθεση του Τμήματος του ζητήματος της συνταγματικότητας της διάταξης που επιτρέπει ΑΠΕ σε γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας.

Εξοικονόμηση ενέργειας και ενεργειακή αποδοτικότητα

Με σειρά αποφάσεων του το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας επιχείρησε να ικανοποιήσει τις αιτήσεις δικαιούχων του προγράμματος «Εξοικονόμηση κατ' οίκον», που δεν εντάχθηκαν στην αρχική του φάση λόγω εξάντλησης των σχετικών κονδυλίων, με την επαναχρησιμοποίηση πόρων που είχαν επιστραφεί, την διάθεση έως την εξάντληση κεφαλαίων του προγράμματος της περιόδου 2007-2013 και κάνοντας χρήση εσόδων από τα δικαιώματα εκπομπών αερίων θερμοκηπίου.⁶⁸⁸ Εντάχθηκαν, έτσι, σε δύο φάσεις, περίπου 8.000 νοικοκυριά με συνολικό προϋπολογισμό 75,56 εκατ. ευρώ.^{689,690} Η εκκίνηση του νέου προγράμματος «Εξοικονόμηση κατ' οίκον» ακόμα δεν έχει ανακοινωθεί επίσημα, ωστόσο δημοσιεύματα αναφέρουν πως το ύψος των δανείων θα φτάνει τα 25.000 ευρώ.⁶⁹¹

Όσο αφορά τον νέο Κανονισμό Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων (KENAK) με σημαντική καθυστέρηση ανατέθηκε η εκπόνηση μελέτης για την αναθεώρηση του υφιστάμενου πλαισίου για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων,⁶⁹² αλλά και της μελέτης καθορισμού βέλτιστων από πλευράς κόστους ελάχιστων απαιτήσεων ενεργειακής απόδοσης κτιρίων και κτιρίων με σχεδόν μηδενική κατανάλωση ενέργειας (nZEB).⁶⁹³ Για την τελευταία, το ΔΕΕ καταδίκασε την Ελλάδα τον Μάρτιο του 2017.⁶⁹⁴ Πρόκειται για την πρώτη καταδικαστική απόφαση για την οδηγία 2010/31/ΕΕ.

⁶⁸⁶ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, Αύγουστος). Δελτίο Τύπου. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/fKADMM>

⁶⁸⁷ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Ιούνιος). Δελτίο Τύπου. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/5tcs1U>

⁶⁸⁸ Ενδεικτικά, υ.α. 13/02-01/180616/1180/2016 «Τροποποίηση της με αριθ. Φ.Β1/Ε2.1/244/6/ 5.1.2011 κοινής απόφασης των Υπουργών Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας και Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΦΕΚ Β' 54/26.01.2011) με τίτλο «Προκήρυξη του Προγράμματος «Εξοικονόμηση κατ' οίκον» που θα υλοποιηθεί στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007-2013, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει» (Β' 2274) και υ.α. 13/02-06/179743/1056/2016 «Τροποποίηση της υπ' αριθμ. πρωτ. 31654/ΕΥΘΥ1415/20.7.2010 (ΦΕΚ 1262/Β/6.8.2010) κοινής υπουργικής απόφασης Σύστασης Ταμείου Χαρτοφυλακίου (Κεφαλαίου) με την επωνυμία «ΤΑΜΕΙΟ ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΩ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ» και άμεση ενίσχυση παρεμβάσεων για βελτίωση ενεργειακής απόδοσης οικιών» (Β' 2023).

⁶⁸⁹ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, Αύγουστος). «Ένταξη 5.046 νοικοκυριών στο Πρόγραμμα «Εξοικονόμηση κατ' οίκον» [Δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/XtMydB>

⁶⁹⁰ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, Νοέμβριος). «Υπαγωγή 2.528 νοικοκυριών στο Πρόγραμμα «Εξοικονόμηση κατ' οίκον» [Δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/JwnTT1>

⁶⁹¹ Καθημερινή. (2017, Ιούλιος). Ηλεκτρονικά οι αιτήσεις για την ένταξη στο νέο «Εξοικονομώ κατ' Οίκον». Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/wwwUT3>

⁶⁹² Υπουργική απόφαση 186659 / 2069/2016 «Ανάθεση έργου με τίτλο «Εκπόνηση απαιτούμενων ενεργειών για την αναθεώρηση του υφιστάμενου πλαισίου για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων». Πρόσκληση με αριθμ. πρωτ. 184662/1714/13.10.2016» (ΑΔΑ: ΨΕ234653Π8-Ψ/1). Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/5tH68k>

⁶⁹³ Υπουργική απόφαση 186658 / 2068/2016 «Ανάθεση έργου με τίτλο «Εκπόνηση απαιτούμενων εκθέσεων καθορισμού βέλτιστων από πλευράς κόστους ελάχιστων απαιτήσεων ενεργειακής απόδοσης κτιρίων και κτιρίων με σχεδόν μηδενική κατανάλωση ενέργειας (nZEB)», Πρόσκληση με αριθμ. πρωτ. 184661/1713/13.10.2016. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/REx5hB>.

⁶⁹⁴ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση της 2ας Μαρτίου 2017, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας, υπόθεση C-160/16.

Τελικά, με την κ.υ.α. υπ. αρ. ΔΕΠΕΑ/οικ.178581/2017 που δημοσιεύτηκε τον Ιούλιο του 2017 εγκρίθηκε ο νέος ΚΕΝΑΚ ο οποίος ωστόσο υπολείπεται σημαντικά σε φιλοδοξία. Είναι ενδεικτικό ότι περιέχει ίδιες απαιτήσεις θερμομόνωσης για τα υφιστάμενα κτίρια, σε σχέση με τον προηγούμενο (2010), ενώ απουσιάζει οποιαδήποτε αναφορά στις απαιτήσεις παθητικών κτιρίων ή κτιρίων σχεδόν μηδενικής κατανάλωσης. Καθώς η έκδοσή του συμπίπτει με την αναθεώρηση των ευρωπαϊκών οδηγιών για την αποδοτικότητα, θα μπορούσαν επίσης να συμπεριληφθούν διατάξεις για τις θέσεις φόρτισης ηλεκτροκίνητων οχημάτων στα κτίρια, τους δείκτες μέτρησης της «ευφυΐας» ενός κτιρίου κλπ. Τη διαχρονική αδράνεια της Ελλάδας στο θέμα της εξοικονόμησης ενέργειας ανέδειξε επανειλημμένα το WWF Ελλάς με σχετική αρθρογραφία⁶⁹⁵.

Στις θετικές εξελίξεις συγκαταλέγεται η θέσπιση των καθεστώτων υποχρέωσης ενεργειακής απόδοσης.⁶⁹⁶ Βάσει αυτών, οι διανομείς/προμηθευτές ενέργειας οφείλουν να εξοικονομούν από τις ετήσιες πωλήσεις τους ένα συγκεκριμένο ποσοστό ενέργειας (1,5%). Το μέτρο αυτό, από τα πλέον επιτυχημένα στην επίτευξη στόχων εξοικονόμησης, δημιουργεί ένα ισχυρό κίνητρο στους προμηθευτές για την ανάπτυξη υπηρεσιών εξοικονόμησης. Οι προμηθευτές μπορούν να επιλέξουν να μη μειώσουν τις πωλήσεις τους, αλλά να πληρώσουν ένα αντίτιμο στο Ταμείο Ενεργειακής Απόδοσης του άρθρου 21 του ν.4342/2015. Τα εν λόγω καθεστώτα περιλαμβάνονται στην οδηγία 2012/27/ΕΕ, αλλά οι προηγούμενες κυβερνήσεις είχαν επιλέξει να εφαρμόσουν «εναλλακτικά μέτρα».

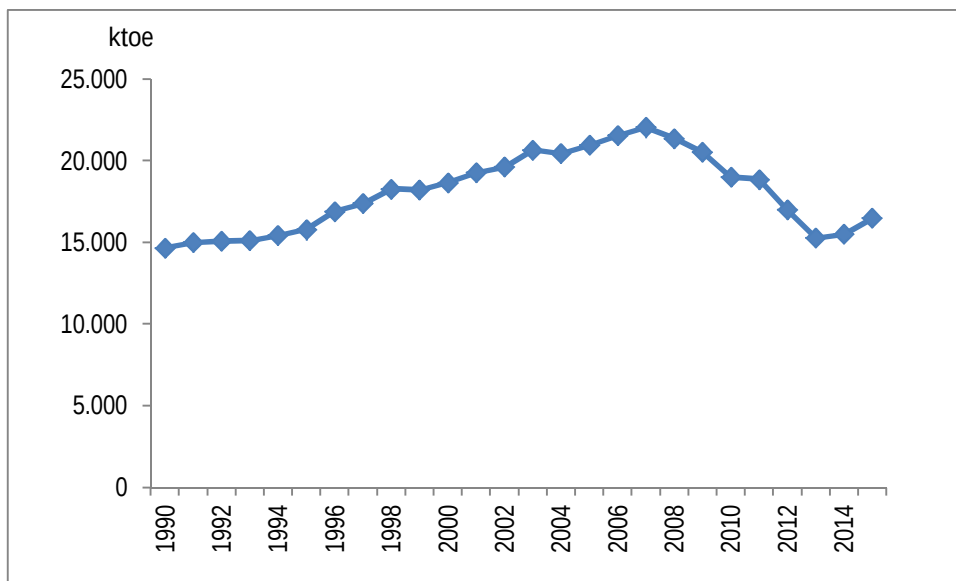
Παρόλα αυτά οι επιδόσεις της Ελλάδας στην εξοικονόμηση ενέργειας χειροτερεύουν. Βάσει της ετήσιας έκθεσης προόδου που κατέθεσε η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με την οδηγία 2012/27/ΕΕ,⁶⁹⁷ η τελική κατανάλωση ενέργειας αυξήθηκε κατά 6%, στο διάστημα 2014-2015, φθάνοντας τους 16.502 ktoe, με κυριότερη αύξηση της χρήσης φυσικού αερίου (16%). Όλοι οι τομείς σημείωσαν αύξηση με την πλέον αξιοσημείωτη να παρατηρείται στον οικιακό τομέα (16%) κυρίως μέσω της χρήσης στερεών καυσίμων (+62%). Σημειώνεται πως ο εθνικός στόχος εξοικονόμησης για το 2014 ήταν η μείωση της κατανάλωσης κατά 99,3ktoe.⁶⁹⁸ Η εξέλιξη της τελικής κατανάλωσης ενέργειας στο διάστημα 1990-2015 φαίνεται στο ακόλουθο διάγραμμα, όπου είναι εμφανής η τάση επαναφοράς της κατανάλωσης στα προ της κρίσης επίπεδα. Επομένως θα απαιτηθούν πολύ πιο φιλόδοξα μέτρα για να αντιστραφεί η τρέχουσα τάση.

⁶⁹⁵ Προδρόμου Μ. (2017, Σεπτέμβριος). Ο βασιλιάς της ενεργειακής απόδοσης είναι γυμνός. Ανακτήθηκε από: <http://capital.gr/me-aropsi/3241409/o-basilias-tis-energeiakis-apodosis-einai-gymnos>

⁶⁹⁶ Υπουργική απόφαση υπ. αρ. οικ. 174063/28.03.2017. Κανονισμός Λειτουργίας Καθεστώτος Υποχρέωσης Ενεργειακής Απόδοσης. Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/kuCwMw>

⁶⁹⁷ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Αύγουστος). Υποβολή Ετήσιας Έκθεσης Επίτευξης Εθνικών Στόχων Ενεργειακής Απόδοσης, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 24 της Οδηγίας 2012/27/ΕΕ. Ανακτήθηκε από: <http://goo.gl/qiftXy>

⁶⁹⁸ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2013, Δεκέμβριος). Έκθεση βάσει του άρθρου 7, παράγραφος 9 της οδηγίας 2012/27/ΕΕ, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για την ενεργειακή απόδοση, την τροποποίηση των οδηγιών 2009/125/ΕΚ και 2010/30/ΕΕ και την κατάργηση των οδηγιών 2004/8/ΕΚ και 2006/32/ΕΚ. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/qSU7hD>

Τελική κατανάλωση ενέργειας στην Ελλάδα 1990-2015 (ktOE). Πηγή: Eurostat

Μακροχρόνιος ενεργειακός σχεδιασμός

Οι παραπάνω πολιτικές επιλογές για τις διάφορες τεχνολογίες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας έγιναν, και για αυτή την περίοδο αναφοράς, εν τη απουσία μακροχρόνιου ενεργειακού σχεδιασμού.

Τον Μάρτιο του 2017 το ελληνικό γραφείο της Greenpeace έδωσε στη δημοσιότητα τη μελέτη ανάλυσης και σχεδιασμού του ελληνικού ενεργειακού συστήματος για την περίοδο 2017 – 2035 που επεξεργάστηκε το τμήμα Ενέργειας του ΣΥΡΙΖΑ.⁶⁹⁹ Στη μελέτη αυτή αναλύονται τέσσερα βασικά σενάρια μελλοντικής εξέλιξης του ενεργειακού συστήματος ιδιαίτερα χαμηλής φιλοδοξίας. Σε όλα τα σενάρια επιδιώκεται η διεύθυνση των ΑΠΕ να φθάσει το 2030 μόλις στο 30% της ακαθάριστης τελικής κατανάλωσης και μόλις στο 50% της ηλεκτροπαραγωγής. Σημειώνεται ότι σύμφωνα με όλα τα σενάρια που εξετάστηκαν, προβλέπεται αύξηση της πετρελαϊκής ισχύος στα 2,1 GW, ενώ το πετρέλαιο εξακολουθεί να είναι το κυρίαρχο καύσιμο στο μη διασυνδεδεμένο δίκτυο ως και το 2030 με συνεισφορά 2,5 TWh. Η μείωση από τα σημερινά επίπεδα των 4,3 TWh αποδίδεται στην υλοποίηση της διασύνδεσης της Κρήτης και τμήματος των Κυκλάδων και όχι στην αυξημένη διεύθυνση ΑΠΕ. Σε όλα τα σενάρια παρατηρείται μείωση της συμμετοχής του λιγνίτη στο ενεργειακό μίγμα αλλά αυτός εξακολουθεί να κατέχει σημαντικό ρόλο ακόμα και το 2035. Τέλος, η επιτυγχανόμενη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στους τομείς που υπάγονται στο ΕΣΕΔΕ κυμαίνεται μεταξύ 57% και 65% το 2035 σε σχέση με τα επίπεδα του 2005, ενώ στους τομείς εκτός ΕΣΕΔΕ, βρίσκεται στο 30% σε σχέση με το ίδιο έτος βάσης για όλα τα σενάρια.

Στις 10 Οκτωβρίου 2017, το WWF Ελλάς παρουσίασε πρόταση για τον μακροχρόνιο ενεργειακό σχεδιασμό της χώρας, την οποία εκπόνησε σε συνεργασία με το Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών.⁷⁰⁰ Τα αποτελέσματα της έκθεσης έδειξαν πως η συμμετοχή του λιγνίτη στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας μπορεί ήδη από το 2035 να φθάσει στο 6% (από το 30% που είναι σήμερα) και να μηδενισθεί σταδιακά έως το 2050. Για να καλυφθεί το κενό που θα αφήσει ο λιγνίτης είναι απαραίτητο να τριπλασιαστεί η συνεισφορά των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) στην κατανάλωση ενέργειας και να αξιοποιηθούν αποθηκευτικές μονάδες ισχύος 3,5GW. Δεν απαιτείται ωστόσο αύξηση των σταθμών φυσικού αερίου. Το πλέον σημαντικό στοιχείο, είναι οι επιπτώσεις που θα έχει στο κόστος ενέργειας η επιμονή στη χρήση λιγνίτη. Ήδη από το 2030 διαφαίνεται αύξηση του κόστους ηλεκτρισμού, σε σχέση με την ευρεία αξιοποίηση του εγχώριου δυναμικού καθαρής ενέργειας, η οποία το 2050 φθάνει το 12%. Σύμφωνα με την έκθεση, η Ελλάδα, παρά τις σχετικές

⁶⁹⁹ Greenpeace. (2017, Μάρτιος). «Μακροχρόνιος ενεργειακός σχεδιασμός: κάρβουνο και πετρέλαιο για πάντα». <https://goo.gl/Rf5Nf6>

⁷⁰⁰ WWF Ελλάς και Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών. (2017, Οκτώβριος). Μακροχρόνιος σχεδιασμός για το ενεργειακό σύστημα της Ελλάδας. Ανακτήθηκε από http://www.wwf.gr/images/pdfs/Long_Term_Energy_Plan4Greece.pdf

υπουργικές διαβεβαιώσεις, βρίσκεται πρόωρα εκτός στόχων όσο αφορά τη διείσδυση των ΑΠΕ, καθώς η συμμετοχή τους κατά 40% το 2020 στην κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας, από 26% που είναι σήμερα, αποδεικνύεται ανέφικτη ακόμα και υπό τις πιο αισιόδοξες παραδοχές. Οι πλέον φιλόδοξες πολιτικές μπορούν, τέλος, να οδηγήσουν το 2050 στη μείωση της εθνικής συνεισφοράς στην κλιματική αλλαγή από τον ενεργειακό τομέα κατά 64% σε σχέση με το 2005.

Αγορά ηλεκτρικής ενέργειας

Μετά από ολιγοήμερη διαβούλευση,⁷⁰¹ κατατέθηκε και ψηφίστηκε από τη Βουλή το σχέδιο νόμου για την αναδιοργάνωση της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας σε εφαρμογή της νομοθεσίας για την ολοκλήρωση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας⁷⁰². Με τον νόμο ορίζονται η χονδρική αγορά προθεσμιακών προϊόντων, η ενδοημερήσια αγορά, η αγορά επόμενης ημέρας και η αγορά εξισορρόπησης. Επίσης, ορίζονται οι διαχειριστές κάθε μίας εκ των αγορών αυτών, καθώς και οι αρμοδιότητές τους για την αρμονική λειτουργία των αγορών που επιβλέπουν. Σκοπός του ν. 4425/2016 είναι η αναδιοργάνωση της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, ώστε να καταστεί εφικτή η ολοκλήρωση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.

Σύμφωνα με την απόφαση 214/2016 της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας (ΡΑΕ), το ειδικό τέλος μείωσης εκπομπών αερίων ρύπων (ETMEAP) παρέμεινε αμετάβλητο για όλες τις κατηγορίες πελατών ως τις 31.08.2016.⁷⁰³ Αναπροσαρμογή των χρεώσεων του ETMEAP, με στόχο την εξάλειψη του ελλείμματος του ειδικού λογαριασμού ΑΠΕ του ΛΑΓΗΕ (ΕΛΑΠΕ), αποφάσισε η ΡΑΕ στις 22 Δεκεμβρίου του 2016.⁷⁰⁴ Λόγω κυρίως της αναμενόμενης αύξησης των εσόδων του ΕΛΑΠΕ από τη δημοπράτηση δικαιωμάτων CO₂, το προς ανάκτηση ποσό από το ETMEAP μειώθηκε από τα 937 εκατ. ευρώ το 2016 στα 920 εκατ. ευρώ το 2017, με αποτέλεσμα μια μικρή μεσοσταθμική μείωση του ETMEAP συνολικά. Οι νέες χρεώσεις και η διαφορά τους από αυτές του 2016 παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Μεταβολή στις χρεώσεις ETMEAP μεταξύ 2016 και 2017

Κατηγορία πελάτη	ETMEAP			
	2016	2017	Μεταβολή	
	€/1000kWh	€/1000kWh	€/1000kWh	%
Οικιακοί	24,87	24,77	-0,1	-0,4%
Αγροτικοί ΧΤ	10,69	10,47	-0,22	-2,06%
Λοιποί ΧΤ	28,21	27,79	-0,42	-1,49%
ΜΤ άνω των 13 GWh	2,48	2,51	0,03	1,21%
Αγροτικοί μέση τάση	10,12	9,71	-0,41	-4,05%

⁷⁰¹ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, Σεπτέμβριος). Αναδιοργάνωση της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας σε εφαρμογή της νομοθεσίας για την ολοκλήρωση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και άλλες διατάξεις [δημόσια διαβούλευση]. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/q42Fb1>

⁷⁰² Νόμος 4425/2016. Επείγουσες ρυθμίσεις των Υπουργείων Οικονομικών, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για την εφαρμογή της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και άλλες διατάξεις. (Α' 185).

⁷⁰³ Απόφαση ΡΑΕ 214/2016 «Σχετικά με τις αριθμητικές τιμές των συντελεστών της μεθοδολογίας επιμερισμού του Ειδικού Τέλους του άρθρου 143 παρ. 2 περ. γ' του ν. 4001/2011, όπως ισχύει». (ΦΕΚ Β' 2450/09.08.2016).

⁷⁰⁴ Απόφαση ΡΑΕ 621/2016. Σχετικά με τις αριθμητικές τιμές των συντελεστών της μεθοδολογίας επιμερισμού του Ειδικού Τέλους του άρθρου 143 παρ. 3 περ. γ' του ν. 4001/2011, όπως ισχύει, για το ημερολογιακό έτος 2017.

Λοιπή μέση τάση	10,12	9,76	-0,36	-3,56%
Υψηλή τάση	2,41	2,51	0,1	4,15%

Με βάση κοινή απόφαση του Υπουργού και του Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος στις 11 Οκτωβρίου του 2016 προσδιορίστηκε ο τρόπος κατανομής των δημοσίων εσόδων από πλειστηριασμούς δικαιωμάτων εκπομπών αναδρομικά για όλο το 2016.⁷⁰⁵

Συγκεκριμένα αποφασίστηκε ότι ποσοστό 72% των δημοσίων εσόδων θα διοχετευτεί στον ΕΛΑΠΕ, 15% για αντιστάθμιση κόστους CO₂ στις ενεργοβόρες βιομηχανίες και 13% για την άμεση ενίσχυση παρεμβάσεων για βελτίωση ενεργειακής απόδοσης υφιστάμενων οικιών σε συνδυασμό με τους πόρους του ταμείου «Εξοικονομώ κατ'οίκον». Πολύ μικρή αλλαγή σημειώθηκε στην αντίστοιχη κ.υ.α. για το 2017 που εκδόθηκε στις 10 Ιουλίου του 2017. Ειδικότερα, τα ποσοστά που προορίζονται για τον ΕΛΑΠΕ και την αντιστάθμιση κόστους CO₂ παρέμειναν αμετάβλητα, ενώ μειώθηκε από 13% σε 12,9% το ποσοστό που διοχετεύεται στις περιφέρειες σε δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας σε κτίρια. Η διαφορά του 0,1% αποφασίστηκε να διοχετευτεί στο Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΚΠΑΑ) για την αποκλειστική υποστήριξη του έργου της Διεύθυνσης Κλιματικής Αλλαγής και Ποιότητας της Ατμόσφαιρας του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας.⁷⁰⁶

Εξελίξεις σημειώθηκαν και σε σχέση με τη συμμόρφωση της χώρας με τη μνημονιακή υποχρέωση διαχωρισμού του Ανεξάρτητου Διαχειριστή Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΔΜΗΕ) από τη ΔΕΗ. Στις 16 Δεκεμβρίου 2016, υπογράφηκε η σύμβαση εξαγοράς του 24% του ΑΔΜΗΕ που ανήκε στη ΔΕΗ από την κινεζική State Grid⁷⁰⁷, ενώ στις 11 Μαΐου 2017 η εξαγορά αυτή εγκρίθηκε και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.⁷⁰⁸ Στις 17 Ιανουαρίου 2017, η έκτακτη Γενική Συνέλευση των μετόχων της ΔΕΗ ενέκρινε τις διαδικασίες ολοκλήρωσης του ιδιοκτησιακού διαχωρισμού του ΑΔΜΗΕ.⁷⁰⁹

Με τροπολογία που κατατέθηκε στις 10 Απριλίου 2017 στο νομοσχέδιο για τους δασικούς χάρτες από τους Υπουργούς, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Γιώργο Σταθάκη και Οικονομικών, Ευκλείδη Τσακαλώτο, καθώς και τον Αναπληρωτή Υπουργό Οικονομικών Γιώργο Χουλιαράκη, κατοχυρώθηκε το 51% των μετοχών του ΑΔΜΗΕ στο Ελληνικό Δημόσιο υπό τον έλεγχο του ΥΠΕΝ. Συγκεκριμένα, μεταβιβάστηκε στην ΔΕΣ ΑΔΜΗΕ το σύνολο των μετοχών της Ενεργειακής Συμμετοχών, που το Ελληνικό Δημόσιο (34%) και το ΤΑΙΠΕΔ (17%) έλαβαν ως μέτοχοι της ΔΕΗ. Το 51% του Δημοσίου στον ΑΔΜΗΕ κατοχυρώνεται με τη συμμετοχή του ΔΕΣ ΑΔΜΗΕ, ως μέτοχός του με ποσοστό 25% και ως μέτοχος στην Ενεργειακή Συμμετοχών, με ποσοστό 51%. Η Ενεργειακή Συμμετοχών συμμετέχει στον ΑΔΜΗΕ με ποσοστό 51%.⁷¹⁰

Στο πλαίσιο της ικανοποίησης της μνημονιακής υποχρέωσης για μείωση του μεριδίου της ΔΕΗ στην προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας, στις 21 Δεκεμβρίου του 2016, η ΡΑΕ αποφάσισε το 2017 να διεξαχθούν συνολικά τέσσερις δημοπρασίες ΝΟΜΕ και να δημοπρατηθεί συνολική ποσότητα 681 MWh. Ειδικότερα, σε καθεμιά από τις τρεις πρώτες δημοπρασίες, αποφασίστηκε να δημοπρατηθούν

⁷⁰⁵ Υπουργική απόφαση α.π. οικ. 47692/05.10.2016 «Τρόπος κατανομής εσόδων από πλειστηριασμούς δικαιωμάτων εκπομπών αερίων θερμοκηπίου για το έτος 2016». h

⁷⁰⁶ Κοινή υπουργική απόφαση 31540/2017 «Τρόπος κατανομής εσόδων από πλειστηριασμούς δικαιωμάτων εκπομπών αερίων θερμοκηπίου για το έτος 2017». <https://goo.gl/J2JY1G>. (ΦΕΚ Β' 2443/18.07.2017).

⁷⁰⁷ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, Δεκέμβριος). *Χαιρετισμός του ΥΠΕΝ, Γ. Σταθάκη, στην επίσημη είσοδο της State Grid στον ΑΔΜΗΕ* [δελτίο τύπου]. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/oH6WWA>

⁷⁰⁸ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Μάιος). *Εγκρίθηκε από Κομισιόν η εξαγορά του 24% του ΑΔΜΗΕ από την State Grid. Ικανοποίηση ΥΠΕΝ* [δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/Drmtpn>.

⁷⁰⁹ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Ιανουάριος). *Προχωρά εντός χρονοδιαγράμματος ο ιδιοκτησιακός διαχωρισμός του ΑΔΜΗΕ* [δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/WXzRvd>

⁷¹⁰ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Απρίλιος). *Ψηφίστηκε η τροπολογία για την ολοκλήρωση διαχωρισμού ΑΔΜΗΕ από ΔΕΗ* [δελτίο τύπου]. <https://goo.gl/mneEGc>

από 145 MWh, ενώ στην τέταρτη 246 MWh.⁷¹¹ Ως τώρα έχουν διεξαχθεί τρεις από τις τέσσερις δημοπρασίες του 2017. Οι δύο πρώτες είχαν τιμή εκκίνησης τα 37,37 €/MWh, ενώ η τρίτη ξεκίνησε αρκετά χαμηλότερα από τα 32,05 €/MWh. Παρόλα αυτά κατά την τρίτη δημοπρασία σημειώθηκε ρεκόρ με την τιμή να φτάνει στα 41,14 €/MWh, λόγω της σχετικά περιορισμένης ποσότητας δημοπράτησης σε συνδυασμό με τις αυξημένες ανάγκες των εταιρειών. Η τιμή αυτή ήταν οριακά μικρότερη από την οριακή τιμή συστήματος, δηλαδή από το ποσό με το οποίο προμηθεύονται ηλεκτρική ενέργεια οι εταιρείες από τη χονδρική αγορά. Οι διαφορές όμως δεν είναι τέτοιες που να δίνουν τη δυνατότητα για τη διαμόρφωση αισθητά πιο ανταγωνιστικών τιμολογίων σε σχέση με τη ΔΕΗ και επομένως την προσέλκυση νέων πελατών, γεγονός που δημιουργεί ανησυχία για την επίτευξη του στόχου των ΝΟΜΕ που είναι ο περιορισμός του μεριδίου των πελατών της ΔΕΗ. Η τελευταία δημοπράτηση του 2017 θα διεξαχθεί στις 18 Οκτωβρίου.

Επιπλέον, με την απόφαση της έκτακτης Γενικής Συνέλευσης των μετόχων της ΔΕΗ στις 5 Οκτωβρίου 2016 μπήκε ουσιαστικό τέλος στη δεκαετή διαμάχη μεταξύ ΔΕΗ και Αλουμίνιον Α.Ε. σχετικά με την τιμή της ηλεκτρικής ενέργειας που πληρώνει. Η υπόθεση έχει απασχολήσει τα ελληνικά δικαστήρια, το διαιτητικό δικαστήριο υπό την επίβλεψη της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού, καθώς και το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η συμφωνία⁷¹² μεταξύ των δύο πλευρών προβλέπει ότι από τον Ιούλιο 2016 ως το τέλος του 2020, η Αλουμίνιον ΑΕ θα έχει έκπτωση 33% για τις μη ρυθμιζόμενες χρεώσεις υψηλής τάσης, χωρίς βέβαια να λαμβάνονται υπόψη οι χρεώσεις διοξειδίου του άνθρακα.

Η συμφωνία αυτή από τη μία μεριά, η συμφωνία διασφαλίζει την Αλουμίνιον ΑΕ απέναντι στις διακυμάνσεις των τιμών της ηλεκτρικής ενέργειας, από την άλλη ωφελεί και τη ΔΕΗ καθώς περιέχει ρήτρα τιμής αλουμινίου 1,25 ευρώ/MWh που θα εισπράττει η ΔΕΗ για κάθε 100 δολάρια μέσης τιμής μετάλλου στο London Metal Exchange (LME) πάνω από τα 1.800 δολάρια ανά τόνο, όπως επίσης και προκαταβολή 100 εκατ. ευρώ από την Αλουμίνιον και προκαταβολή στην αρχή του έτους κάθε χρόνο και για όλη τη διάρκεια της σύμβασης, του 30% της συνολικής κατανάλωσης, ύψους περίπου 30 εκατ. ευρώ. Τα στοιχεία αυτά της συμφωνίας σίγουρα στηρίζουν τη ΔΕΗ σε μια περίοδο που αντιμετωπίζει ίσως τα μεγαλύτερα προβλήματα ρευστότητας στην ιστορία της. Παρά τη διμερή συμφωνία, η δικαστική διαμάχη μεταξύ της Αλουμίνιον και της ΔΕΗ δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί.

Στις 31 Μαΐου 2017 το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποδέχθηκε τη σχετική αίτηση της ΔΕΗ και αναίρεσε τη διάταξη περί κατάργησης της δίκης που είχε του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΓΔΕΕ), αναπέμποντας την υπόθεση και πάλι στο τελευταίο.⁷¹³ Στο ΓΔΕΕ είχε προσφύγει η ΔΕΗ, ζητώντας την ακύρωση της απόφασης της Επιτροπής να μη συνεχίσει την εξέταση της καταγγελίας της ΔΕΗ, με την αιτιολογία ότι η διαιτητική απόφαση δεν ήταν μέτρο καταλογιστέο στο κράτος και ότι δεν παρείχε κανένα πλεονέκτημα στην Αλουμίνιον. Υπενθυμίζεται ότι στις 31 Οκτωβρίου 2013 το διαιτητικό δικαστήριο στο οποίο είχαν παραπέμψει τις διαφορές τους η ΔΕΗ και η Αλουμίνιον ΑΕ καθόρισε, αναδρομικά, την τιμή της παρεχόμενης από τη ΔΕΗ ηλεκτρικής ενέργειας σε επίπεδο ακόμη χαμηλότερο του προσωρινώς καθορισθέντος από την ελληνική Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας. Έτσι η ΔΕΗ προσέφυγε στην Επιτροπή καταγγέλλοντας τη διαιτητική απόφαση ως κρατική ενίσχυση υπέρ της Αλουμίνιον ΑΕ.

Τέλος, νέα αναβολή για τις 12 Δεκεμβρίου 2017 πήρε η δικάσιμος της αίτησης ακύρωσης του Συνδέσμου Παραγωγών Ενέργειας με Φωτοβολταϊκά (ΣΠΕΦ) στο ΣτΕ κατά της υπουργικής απόφασης ΑΠΕΗΛ Γ1/Φ1/οικ. 184898 για τις υπηρεσίες διακοπτόμενου φορτίου (διακοπιμότητα).⁷¹⁴

⁷¹¹ ΡΑΕ. Αριθμός απόφασης 619/2016. «Καθορισμός ετήσιας ποσότητας ηλεκτρικής ενέργειας, που διατίθεται μέσω των δημοπρασιών πώλησης προθεσμιακών προϊόντων ηλεκτρικής ενέργειας με φυσική παράδοση, καταμερισμός της ποσότητας σε επιμέρους προθεσμιακά προϊόντα και πρόγραμμα διεξαγωγής των δημοπρασιών για το έτος 2017, σύμφωνα με το άρθρο 138 παρ. 1 του ν.4389/2016, ως ισχύει.» <https://goo.gl/ZD415Q>

⁷¹² Όμιλος Επιχειρήσεων Μυτιληναίος (2016, Οκτώβριος). Ανακοίνωση «Μακροπρόθεσμη Συμφωνία ΔΕΗ –ΑτΕ για την προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας». <https://goo.gl/FnCRJY>

⁷¹³ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πρώτο τμήμα). Απόφαση της 31^{ης} Μαΐου 2017, Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού ΑΕ (ΔΕΗ) κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, υπόθεση C-228/16 P .

⁷¹⁴ ΣΠΕΦ. (2017, Σεπτέμβριος). «Νέα δικάσιμος στο ΣτΕ για διακοπιμότητα η 12/12/17». <https://goo.gl/7itxob>

Υπενθυμίζεται πως ο ΣΠΕΦ έχει προσφύγει με καταγγελία κατά της εν λόγω υ.α. και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ήδη από τον Απρίλιο του 2016 και αναμένεται απόφαση.

Συγγραφή ενότητας: Νίκος Μάντζαρης και Μιχάλης Προδρόμου

Εκπρόθεσμα και με ελλιπή διαδικασία τέθηκαν σε διαβούλευση τα επικαιροποιημένα σχέδια διαχείρισης υδάτων της οδηγίας 2000/60/ΕΚ. Στον τομέα της διαχείρισης των λυμάτων, βελτιώθηκε εμφανώς η συμμόρφωση με τις σχετικές οδηγίες της ΕΕ, ως αποτέλεσμα της πίεσης από τις επανειλημμένες καταδικαστικές αποφάσεις του ΔΕΕ. Προβληματισμό προκαλεί η αναβίωση της εκτροπής του Αχελώου, μέσα από την περιβαλλοντική αδειοδότηση της λειτουργίας του φράγματος της Μεσοχώρας και τις εξαγγελίες για ολοκλήρωση και του φράγματος εκτροπής στη Συκιάς

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΥΔΑΤΙΝΩΝ ΠΟΡΩΝ

Το νερό, αγαθό ανεκτίμητο για τον άνθρωπο και το περιβάλλον, αποτελεί ανανεώσιμο πόρο εφόσον υπαχθεί σε διαχείριση. Στη βάση αυτή έχει οικοδομηθεί το ενωσιακό κεκτημένο για τα ύδατα⁷¹⁵. Στις ακόλουθες γραμμές παρουσιάζονται οι πρόσφατες εξελίξεις στη σχετική ευρωπαϊκή και εθνική έννομη τάξη.

Οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα και εθνικές εξελίξεις

Κεντρικό ρόλο στο πλέγμα προστατευτικών των υδάτων διατάξεων έχει η οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα (ΟΠΥ) 2000/60/ΕΚ.⁷¹⁶ Η σημασία της οδηγίας αυτής έγκειται ως επί το πλείστον στην εισαγωγή αφενός του διαχειριστικού εργαλείου των σχεδίων διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών (ΣΔΛΑΠ) ανά υδατικό διαμέρισμα, και αφετέρου των προγραμμάτων μέτρων, με στόχο την επίτευξη της καλής (οικολογικής και χημικής) κατάστασης των υδάτων έως το 2027 (απώτερο χρονικό σημείο) λαμβάνοντας υπόψη περισσότερους τομείς της ενωσιακής πολιτικής.⁷¹⁷

Η 2000/60/ΕΚ αποτελεί νομικό κείμενο με τεχνικό χαρακτήρα και αυστηρό χρονοδιάγραμμα εφαρμογής. Για τα σχέδια διαχείρισης προβλέπονται περισσότεροι κύκλοι εφαρμογής⁷¹⁸. Με την ολοκλήρωση του πρώτου κύκλου των σχεδίων διαχείρισης των υ.δ. των κρατών μελών⁷¹⁹, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε το 2015 την ενδιάμεση έκθεση⁷²⁰ για την υλοποίηση της οδηγίας, με την οποία ζήτησε από τα κράτη μέλη «να εντείνουν τις προσπάθειές τους ώστε να στηρίζουν τα προγράμματα μέτρων τους στην ορθή αξιολόγηση των πιέσεων και των επιπτώσεων για το υδάτινο οικοσύστημα, καθώς και στην αξιόπιστη αξιολόγηση της κατάστασης των υδάτων». ⁷²¹ Στην έκθεση, η Επιτροπή σαφώς διαπίστωσε ότι, λόγω δεκαετιών υποβάθμισης και συνεχιζόμενης αναποτελεσματικής

⁷¹⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017, 3 February). Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής – Επισκόπηση της εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ Έκθεση χώρας – Ελλάδα. SWD (2017) 41 final. 19. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/P2isb7>

⁷¹⁶ Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 327 της 22.12.2000. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/PKA8Fj>

⁷¹⁷ Όπως είναι η ενεργειακή πολιτική, η πολιτική των μεταφορών, η γεωργική πολιτική, η αλιευτική πολιτική, η περιφερειακή πολιτική και η τουριστική πολιτική.

⁷¹⁸ Πρώτος κύκλος ΣΔΛΑΠ από 2009 έως 2015, πρώτη αναθεώρηση από 2016 έως 2021, δεύτερη αναθεώρηση από 2022 έως 2027 κατ' άρ. 13, παρ. 7. Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 327 της 22.12.2000. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/PKA8Fj>

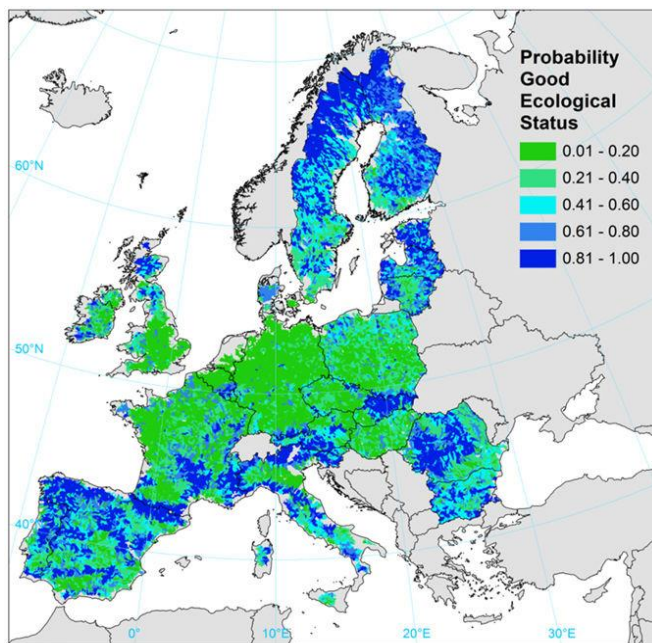
⁷¹⁹ Βλ. εδώ την αναφορά για την Ελλάδα: European Commission Staff Working Document. (2015, 9 March). Report on the implementation of the Water Framework Directive River Basin Management Plans Member State: Greece. Accompanying the document: Communication from the European Commission to the European Parliament and the Council. The Water Framework Directive and the Floods Directive: Actions towards the 'good status' of EU water and to reduce flood risks. SWD (2015) 54 final. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/SCmRvn>

⁷²⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2015, 9 Μαρτίου). Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Η οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα και η οδηγία για τις πλημμύρες: Ενέργειες για την «καλή κατάσταση» των υδάτων της ΕΕ και για τη μείωση των κινδύνων πλημμύρας. COM (2015) 120 final. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/VL6XT5>

⁷²¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2015, 9 Μαρτίου). Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Η οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα και η οδηγία για τις πλημμύρες: Ενέργειες για την «καλή κατάσταση» των υδάτων της ΕΕ και για τη μείωση των κινδύνων πλημμύρας. COM (2015) 120 final. 12. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/VL6XT5>

διαχείρισης, η Ευρώπη έχει πολύ δρόμο να διανύσει έως την επίτευξη επαρκώς ικανοποιητικής κατάστασης για όλα τα ύδατά της.

Σύμφωνα, επίσης, με πρόσφατα δημοσιευμένο άρθρο του Κοινού Κέντρου Ερευνών (Joint Research Centre) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,⁷²² μόνο ένα μικρό ποσοστό (32%) της επιφάνειας των ποτάμιων υδάτινων σωμάτων της Ευρώπης εμφανίζει αυξημένη πιθανότητα (70%) να επιτύχει τον στόχο της οδηγίας για την καλή οικολογική κατάσταση των υδάτων.⁷²³

Εικόνα 1: Πιθανότητα επίτευξης καλής οικολογικής κατάστασης των ποτάμιων υδάτινων σωμάτων της Ευρώπης.⁷²⁴

Η Ελλάδα, όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του WWF Ελλάς για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, έχει επιδείξει μεγάλη ασυνέπεια στην τήρηση των αυστηρών αυτών χρονοδιαγραμμάτων, προκαλώντας μάλιστα το ενδιαφέρον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία τελευταία κίνησε εκ νέου την διαδικασία επί παραβάσει.⁷²⁵ Με την έγκριση των πρώτων σχεδίων διαχείρισης να ολοκληρώνεται το 2015, η τελευταία χρονιά βρίσκει σε εξέλιξη τη διαδικασία της πρώτης αναθεώρησής τους.

Η διαδικασία εξελίσσεται εκπρόθεσμα, καθώς η έγκριση των αναθεωρημένων ΣΔΛΑΠ θα έπρεπε να είχε πραγματοποιηθεί το 2016, διακυβεύοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την άσκηση αποτελεσματικής⁷²⁶ και επιστημονικά ενημερωμένης διαχείρισης των υδάτινων πόρων. Επιπλέον, τίθεται εν αμφιβόλω και η άσκηση αποτελεσματικής δημόσιας διαβούλευσης επί των σχεδίων αυτών.⁷²⁷ Να σημειωθεί δε ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κατά την αξιολόγηση των πρώτων σχεδίων διαχείρισης, είχε επίσης εντοπίσει

⁷²² B. Grizzetti, A. Pistocchi, C. Liqueste, A. Udias, F. Bouraoui & W. van de Bund. Human pressures and ecological status of European rivers. Scientific Reports 7, Article number: 205 (2017). Ανάκτηση από: <https://goo.gl/rErkWq>

⁷²³ Για την έρευνα χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία της περιόδου 2004-2009. Η Ελλάδα όμως δεν υπέβαλε ολοκληρωμένα στοιχεία των πιέσεων στα ποτάμια υδάτινα σώματά της.

⁷²⁴ Πηγή: <https://goo.gl/wXerg9>

⁷²⁵ European Commission. (2017, 27 April). Formal notice Art. 258 TFEU. Water - Late adoption of the 2nd round of River Basin Management Plans under the Water Framework Directive. Infringement number: 2017/2023. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/vQeGk6>

⁷²⁶ Έως την έγκριση των αναθεωρημένων ΣΔΛΑΠ, παραμένουν σε ισχύ και εφαρμόζονται τα πρώτα ΣΔΛΑΠ, τα οποία όμως σύμφωνα με την ενδιάμεση έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής παρουσιάζαν ποικίλες αδυναμίες και ελλείψεις τεκμηρίωσης.

⁷²⁷ Η οδηγία προβλέπει στο άρθρο 14 ένα αυστηρό χρονοδιάγραμμα εμπλοκής των ενδιαφερόμενων μερών σε περισσότερα στάδια της διαδικασίας σύνταξης των ΣΔΛΑΠ, τα οποία όμως δεν τηρήθηκαν κατά την εκκρεμή διαδικασία αναθεώρησης.

την ανάγκη για περισσότερη διαφάνεια και ενδυνάμωση της συμμετοχής του κοινού στη διαδικασία της δημόσιας διαβούλευσης.⁷²⁸

Επί της παρούσας διαδικασίας δημόσιας διαβούλευσης, η Ειδική Γραμματεία Υδάτων (ΕΓΥ), ως αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Περιβάλλοντος, σε ειδική ιστοσελίδα που τηρεί,⁷²⁹ έχει θέσει σε δημόσια διαβούλευση τα προσχέδια των αναθεωρημένων ΣΔΛΑΠ⁷³⁰, ενώ έχει εκκινήσει και τη διοργάνωση ημερίδων ενημέρωσης του κοινού⁷³¹.

Στις θετικές εξελίξεις της τρέχουσας διαδικασίας αναθεώρησης αξίζει να αναφερθούν τα εξής:

1. Τον Νοέμβριο του 2016, υπό την πίεση σχετικής προειδοποιητικής επιστολής που απέστειλε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην Ελλάδα κατ' άρθρ. 258 ΣΛΕΕ⁷³², τέθηκε σε λειτουργία το εθνικό μητρώο σημείων υδροληψίας (ΕΜΣΥ), το οποίο τηρείται από την Ειδική Γραμματεία Υδάτων (ΕΓΥ)⁷³³. Η λειτουργία του μητρώου αυτού έρχεται να απαντήσει στο μείζον ζήτημα της έλλειψης επαρκών και συνεχόμενων δεδομένων για την κατάσταση των υδάτων, ωστόσο, μέχρι σήμερα δεν έχει άμεση πρόσβαση το ευρύ κοινό σε αυτό.⁷³⁴
2. Επιπρόσθετα, η Ειδική Γραμματεία Υδάτων έχει δημοσιεύσει κείμενα μεθοδολογιών με οδηγίες προς τους συντάκτες των ΣΔΛΑΠ⁷³⁵ προκειμένου να διασφαλισθεί η ομοιομορφία των ΣΔΛΑΠ και να αποφευχθούν φαινόμενα αποκλίσεων που εντοπίστηκαν μεταξύ των πρώτων ΣΔΛΑΠ ανά συντάκτη - ανάδοχο μελετητικό γραφείο. Τα κείμενα αυτά βασίζονται σε μεθοδολογίες αξιολόγησης της οικολογικής κατάστασης των επιφανειακών υδάτων, εγκεκριμένες σύμφωνα με τη διαδικασία της Διαβαθμονόμησης των μεθοδολογιών όλων των κρατών μελών (intercalibration decisions).⁷³⁶ Η εξέλιξη αυτή αποτελεί ένα θετικό βήμα για την ενίσχυση του βαθμού εμπιστοσύνης σχετικά με την κατάταξη της κατάστασης των υδάτινων σωμάτων, η οποία είχε τεθεί εν αμφιβόλω από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην αξιολόγηση των πρώτων ΣΔΛΑΠ.⁷³⁷

⁷²⁸ European Commission Staff Working Document. (2015, 9 March). Report on the implementation of the Water Framework Directive River Basin Management Plans Member State: Greece. Accompanying the document: Communication from the European Commission to the European Parliament and the Council. The Water Framework Directive and the Floods Directive: Actions towards the 'good status' of EU water and to reduce flood risks. 91. SWD (2015) 54 final. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/SCmRvn>

⁷²⁹ Η ιστοσελίδα είναι διαθέσιμη εδώ: <http://wfdver.ypeka.gr/el/home-gr/>

⁷³⁰ Σύμφωνα με συνδυαστική ερμηνεία των διατάξεων του άρ. 14 παρ. 2 και 3 της οδηγίας πλαίσιο για τα ύδατα, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να παρέχουν στο κοινό προθεσμία τουλάχιστον έξι μηνών για την υποβολή παρατηρήσεων επί των αναθεωρημένων ΣΔΛΑΠ. Τα προσχέδια των αναθεωρημένων ΣΔΛΑΠ για τα 14 ΥΔ της χώρας οριστικοποιήθηκαν και αναρτήθηκαν στην ειδική ιστοσελίδα της ΕΓΥ το καλοκαίρι του 2017. Για κανένα όμως από τα ΥΔ δεν έχουν αναρτηθεί τα έγγραφα τεκμηρίωσης στα οποία παραπέμπουν τα ως άνω προσχέδια. Τα μόνα κείμενα που έχουν αναρτηθεί κατά τη σύνταξη της παρούσας έκθεσης είναι το «μητρώο προστατευόμενων περιοχών» για 12 εκ των 14 ΥΔ και η «επισκόπηση των σημαντικών θεμάτων διαχείρισης των υδατικών πόρων κάθε ΛΑΠ» για τα 14 ΥΔ.

⁷³¹ Η ιστοσελίδα είναι διαθέσιμη εδώ: <http://wfdver.ypeka.gr/el/consultation-gr/events-seminars-gr/>

⁷³² European Commission. (2016, 29 September). Formal notice Art. 258 TFEU. Water - Non reporting of monitoring Programme under Directive 2008/56/EC. Infringement number: 20162090. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/3ukuCH>

⁷³³ Διαπιστωτική πράξη Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας, αρ. πρωτ. οικ. 721/21.11.2016, με θέμα: «Λειτουργία του Εθνικού Μητρώου Σημείων Υδροληψίας (Ε.Μ.Σ.Υ.) σύμφωνα με την παράγραφο 6 του άρθρου 3 της υπ' αριθ. 145026/2014 Κοινής Υπουργικής Απόφασης (Β' 31), όπως ισχύει». ΑΔΑ 60ΩΛ4653Π8-Τ2Δ. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/CidvYk>

⁷³⁴ Η ιστοσελίδα του μητρώου είναι διαθέσιμη εδώ: <http://lmt.ypeka.gr/>. Σύμφωνα με τη σχετική σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής "[d]ata must be collected on a regular basis for all relevant quality elements. [...] The data of the new NMP [national monitoring programme] must be quality assured, organised and archived. It is recommended that these data are made available to all users and the general public through easily accessible formats". European Commission Staff Working Document. (2015, 9 March). Report on the implementation of the Water Framework Directive River Basin Management Plans Member State: Greece. Accompanying the document: Communication from the European Commission to the European Parliament and the Council. The Water Framework Directive and the Floods Directive: Actions towards the 'good status' of EU water and to reduce flood risks. 89. SWD (2015) 54 final. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/SCmRvn>

⁷³⁵ Τα κείμενα είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα: <https://goo.gl/XxYgbJ>

⁷³⁶ Οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα. Άρθρ. 8 παρ. 3, 21 παρ. 3 και παράρτημα V, σημείο 1.4.1.

⁷³⁷ Σχετικά με την κατάταξη με κριτήριο την οικολογική κατάσταση των υδάτων "It should be taken into consideration that in these classifications, not all relevant quality elements have necessarily been evaluated or considered, and that the available data were limited in many cases. As such the confidence in the classification is not high". European Commission Staff Working Document. (2015, 9 March). Report on the implementation of the Water Framework Directive River Basin Management Plans Member State: Greece. Accompanying the document: Communication from the European Commission to the European Parliament and the Council. The Water Framework Directive and the Floods Directive: Actions towards the 'good status' of EU water and to reduce flood risks. 31. SWD (2015) 54 final. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/SCmRvn>

3. Τέλος, κατ' εξουσιοδότηση του άρθ. 8 παρ. 2 του π.δ. 51/2007⁷³⁸ - διάταξης ενσωμάτωσης του άρθ. 9 της 2000/60/ΕΚ - τον περασμένο Μάιο δημοσιεύθηκε η κοινή υπουργική απόφαση για την έγκριση γενικών κανόνων κοστολόγησης και τιμολόγησης υπηρεσιών ύδατος⁷³⁹. Η οδηγία, λαμβάνοντας υπόψη την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» και στοχεύοντας στην αποτελεσματική διαχείριση των υδάτων,⁷⁴⁰ επιτάσσει στα κράτη μέλη να προβούν, αρχικά, σε μία οικονομική ανάλυση διαφόρων χρήσεων ύδατος⁷⁴¹ και στη συνέχεια να εφαρμόσουν την αρχή ανάκτησης του κόστους των υπηρεσιών⁷⁴² που σχετίζονται με τη χρήση ύδατος. Μέχρι το 2010 τα κράτη μέλη όφειλαν να έχουν θεσμοθετήσει κανόνες κοστολόγησης και τιμολόγησης των υπηρεσιών ύδατος,⁷⁴³ υποχρέωση που εκπλήρωσε η Ελλάδα με αυτήν την κ.υ.α. Η τελευταία αποσκοπεί στη βιώσιμη χρήση και βελτίωση της κατάστασης των υδάτων, σύμφωνα με τους τιθέμενους στα ΣΔΛΑΠ περιβαλλοντικούς στόχους, διασφαλίζοντας τον συνταγματικά κατοχυρωμένο δημόσιο χαρακτήρα του νερού ως κοινωνικό αγαθό⁷⁴⁴. Μέχρι τις 31.12.2017 υποχρεούνται όλοι οι πάροχοι υπηρεσιών ύδατος να προσδιορίσουν το χρηματοοικονομικό κόστος των υπηρεσιών,⁷⁴⁵ ενώ το περιβαλλοντικό κόστος⁷⁴⁶ και το κόστος πόρου⁷⁴⁷ θα προκύψουν από τον προσδιορισμό του κόστους των συμπληρωματικών μέτρων του προγράμματος μέτρων των ΣΔΛΑΠ.

Ενδεικτικά, επί των προσχεδίων των ΣΔΛΑΠ επισημαίνονται τα παρακάτω:

4. Με τη λειτουργία του εθνικού μητρώου σημείων υδροληψίας, βελτιώθηκε η γνώση της κατάστασης των υδάτων και περιορίστηκαν σημαντικά τα υδάτινα σώματα για τα οποία δεν υπάρχουν μέχρι σήμερα επαρκή δεδομένα χαρακτηρισμού (άγνωστη κατάσταση). Σε ορισμένες, όμως, περιπτώσεις παρατηρείται το παράδοξο υδάτινα σώματα τα οποία είχαν χαρακτηριστεί στα πρώτα ΣΔΛΑΠ ως ευρισκόμενα σε μέτρια⁷⁴⁸ ή κατώτερη της καλής⁷⁴⁹ κατάσταση, σήμερα στα προσχέδια των

⁷³⁸ Προεδρικό διάταγμα υπ' αριθμ. 51/2007 (Α' 54) «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για την ολοκληρωμένη προστασία και διαχείριση των υδάτων σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ "για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων" του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2000», όπως έχει τροποποιηθεί με το άρθ. 30 της ν.α. Η.Π. 48416/2037/Ε.103/2011 (Β' 2516) και με το άρθ. 5 παρ. 2 του ν. 4117/2013 (Α' 29).

⁷³⁹ Εθνική Επιτροπή Υδάτων. Αριθμ. οικ. 135275/19.5.2017. Έγκριση γενικών κανόνων κοστολόγησης και τιμολόγησης υπηρεσιών ύδατος. Μέθοδος και διαδικασίες για την ανάκτηση κόστους των υπηρεσιών ύδατος στις διάφορες χρήσεις του. (Β'1751). Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/zkcX19>

⁷⁴⁰ Οδηγία 2000/60/ΕΚ. Προοίμιο, σημείο 38.

⁷⁴¹ Η οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα (άρθ. 9 παρ. 1 εδ. γ') και το π.δ. 51/2007 (άρθ. 8 παρ. 4 εδ. β') διακρίνουν τουλάχιστον τρεις χρήσεις ύδατος: στη βιομηχανία, τα νοικοκυριά και τη γεωργία. Η παρούσα κ.υ.α. εφαρμόζεται στις υπηρεσίες ύδατος για τις χρήσεις που αναφέρονται στο Παράρτημα Ι της κ.υ.α. 146896/2014 (Β' 2878), καθώς και στις υπηρεσίες παροχής αποχέτευσης και επεξεργασίας λυμάτων.

⁷⁴² Για τον ορισμό των όρων «υπηρεσίες ύδατος» και «χρήση ύδατος» βλ. Οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα. Άρθ. 2 παρ. 38 και 39 αντιστοίχως. Βλ. επίσης Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2014, Επιτροπή κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, C-525/12. (Ανάκτηση του κόστους των υπηρεσιών ύδατος - Έννοια «υπηρεσίες ύδατος»). Η απόφαση είναι διαθέσιμη εδώ: <https://goo.gl/6RfGtq>

⁷⁴³ Οδηγία 2000/60/ΕΚ. Άρθ. 9 παρ. 1 εδ. β'.

⁷⁴⁴ Εθνική Επιτροπή Υδάτων. Αριθμ. οικ. 135275/19.5.2017. Έγκριση γενικών κανόνων κοστολόγησης και τιμολόγησης υπηρεσιών ύδατος. Μέθοδος και διαδικασίες για την ανάκτηση κόστους των υπηρεσιών ύδατος στις διάφορες χρήσεις του. (Β'1751). Άρθ. 1 εδ. α'. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/zkcX19>

⁷⁴⁵ Εθνική Επιτροπή Υδάτων. Αριθμ. οικ. 135275/19.5.2017. Έγκριση γενικών κανόνων κοστολόγησης και τιμολόγησης υπηρεσιών ύδατος. Μέθοδος και διαδικασίες για την ανάκτηση κόστους των υπηρεσιών ύδατος στις διάφορες χρήσεις του. (Β'1751). Άρθ. 4 παρ. 4. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/zkcX19>

⁷⁴⁶ Ως «περιβαλλοντικό κόστος» ορίζεται «το κόστος της απόκλισης της κατάστασης των υδάτων από την καλή κατάσταση, η οποία απαιτείται για τη βιώσιμη χρήση του υδατικού πόρου σύμφωνα με τους περιβαλλοντικούς στόχους του άρθρου 4 του π.δ. 51/2007». Εθνική Επιτροπή Υδάτων. Αριθμ. οικ. 135275/19.5.2017. Έγκριση γενικών κανόνων κοστολόγησης και τιμολόγησης υπηρεσιών ύδατος. Μέθοδος και διαδικασίες για την ανάκτηση κόστους των υπηρεσιών ύδατος στις διάφορες χρήσεις του. (Β'1751). Άρθ. 3 σημείο 4. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/zkcX19>

⁷⁴⁷ Ως «κόστος πόρου» ορίζεται «το κόστος άλλων εναλλακτικών χρήσεων του ύδατος, οι οποίες είναι αναγκαίες σε περίπτωση που το Υδατικό Σύστημα (ΥΣ) χρησιμοποιείται πέραν του ρυθμού της φυσικής του αναπλήρωσης». Εθνική Επιτροπή Υδάτων. Αριθμ. οικ. 135275/19.5.2017. Έγκριση γενικών κανόνων κοστολόγησης και τιμολόγησης υπηρεσιών ύδατος. Μέθοδος και διαδικασίες για την ανάκτηση κόστους των υπηρεσιών ύδατος στις διάφορες χρήσεις του. (Β'1751). Άρθ. 3 σημείο 5. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/zkcX19>

⁷⁴⁸ Παράδειγμα οι εκβολές του ποταμού Αχελώου (κωδ. EL0415T0003N). Ειδική Γραμματεία Υδάτων. ΥΠΕΝ (2017, Ιούλιος). 1η αναθεώρηση σχεδίου διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών του υδατικού διαμερίσματος Δυτικής Στερεάς Ελλάδας (EL04). Προσχέδιο διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών. 153. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/ksPKBM>

⁷⁴⁹ Παράδειγμα: στη ΛΑΠ Αλιάκμονα το ρέμα Σουλού (εντός ορυχείων) (κωδ. EL0902R0000010123H), το ρέμα Σουλού (Σαρί Γκιόλ) (κωδ. EL0902R0000010124A) και η περιφερειακή τάφρος (T66) (κωδ. EL0902R0002060081A). Ειδική Γραμματεία Υδάτων. ΥΠΕΝ (2017, Ιούλιος). 1η

αναθεωρημένων ΣΔΛΑΠ να ευρίσκονται σε άγνωστη κατάσταση.⁷⁵⁰ Επίσης, υπάρχουν περιπτώσεις χειροτέρευσης της κατάστασης των υδάτων.⁷⁵¹

5. Παρά την εφαρμογή νέων μεθοδολογιών για την αποτίμηση της κατάστασης των υδάτινων σωμάτων, δεν παρατηρούνται σημαντικές αλλαγές των υδάτινων σωμάτων που είχαν χαρακτηριστεί με τα πρώτα ΣΔΛΑΠ ως ιδιαιτέρως τροποποιημένα ή τροποποιημένα. Δεδομένου ότι κατά τη στιγμή σύνταξης της έκθεσης δεν έχει αναρτηθεί το σχετικό κείμενο τεκμηρίωσης (τροποποιημένα υδατικά συστήματα) για κανένα υδατικό διαμέρισμα, δεν παρέχονται επαρκή στοιχεία.

6. Προστέθηκαν νέες ευπρόσβλητες στη νιτρορύπανση περιοχές,⁷⁵² για τις οποίες θα πρέπει να εκδοθούν σχέδια δράσης ή να επεκταθούν τα υφιστάμενα⁷⁵³.

7. Το ποσοστό των υδάτινων σωμάτων για τα οποία προβλέπεται ότι θα επιτύχουν τον στόχο της καλής κατάστασης/καλού δυναμικού έως το 2021, παρουσιάζεται χαμηλό.⁷⁵⁴ Η δυνατότητα παράτασης, όμως, του χρονικού ορίζοντα επίτευξης των περιβαλλοντικών στόχων έως το 2027 ή αργότερα ανάλογα με τις φυσικές συνθήκες, παρέχεται βάσει του άρθ. 4 παρ. 4 της ΟΠΥ και πρέπει να αιτιολογείται ειδικώς.

8. Τα προγράμματα μέτρων (βασικά και συμπληρωματικά, συνεχιζόμενα και νέα) κινούνται στην ίδια κατεύθυνση με αυτά των πρώτων ΣΔΛΑΠ· κυρίως περιγράφουν πολιτικές δράσης παρά θεσμοθετούν συγκεκριμένα μέτρα αντιμετώπισης των κινδύνων μη επίτευξης καλής κατάστασης/καλού δυναμικού των υδάτινων σωμάτων.

9. Σύμφωνα με την προσφάτως εκδοθείσα κ.υ.α. κοστολόγησης και τιμολόγησης των υπηρεσιών ύδατος,⁷⁵⁵ υπολογίστηκε στα παρόντα ΣΔΛΑΠ το χρηματοοικονομικό και περιβαλλοντικό κόστος και το κόστος πόρου. Τα ποσοστά ανάκτησης του χρηματοοικονομικού κόστους των υπηρεσιών ύδατος διαφοροποιούνται ανάλογα με την επικρατέστερη χρήση ύδατος ανά ΛΑΠ. Ενώ τα επίπεδα ανάκτησης του περιβαλλοντικού κόστους και του κόστους πόρου θα είναι δυνατόν να καθοριστούν μετά τις 30/6/2019.⁷⁵⁶

αναθεώρηση σχεδίου διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών του υδατικού διαμερίσματος Δυτικής Μακεδονίας (EL09). Προσχέδιο διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών. 149 επ. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/EhciWs>

⁷⁵⁰ Όπως αναφέρεται στα προσχέδια ΣΔΛΑΠ, η αλλαγή αυτή οφείλεται στη νέα μεθοδολογική προσέγγιση της ομαδοποίησης των συστημάτων.

⁷⁵¹ Παράδειγμα ο ποταμός Βοϊδομάτης Π3 (κωδ. EL0511R0A0204011N) από υψηλή βρέθηκε σε καλή οικολογική κατάσταση, ο Αώος Π2 (κωδ. EL0511R0A0200013N) και ο Άραχος Π9 (κωδ. EL0514R000203068N) μεταβλήθηκαν από καλή σε μέτρια οικολογική κατάσταση και η λίμνη Παμβώτιδα (κωδ. EL0512L000000004N) από ελλιπή σε κακή κατάσταση. Η μεταβολή αυτή, σύμφωνα με τα προσχέδια ΣΔΛΑΠ, οφείλεται στα νέα εγκεκριμένα εθνικά συστήματα οικολογικής ταξινόμησης. Ειδική Γραμματεία Υδάτων. ΥΠΕΝ (2017, Ιούλιος). 1η αναθεώρηση σχεδίου διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών του υδατικού διαμερίσματος Ηπείρου (EL05). Προσχέδιο διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών. 161 επ. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/irrgcE>

⁷⁵² Παράδειγμα: στη ΛΑΠ Αλιάκμονα τα υπόγεια υδάτινα σώματα της περιοχής Πτολεμαΐδας - Κοζάνης. Ειδική Γραμματεία Υδάτων. ΥΠΕΝ (2017, Ιούλιος). 1η αναθεώρηση σχεδίου διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών του υδατικού διαμερίσματος Δυτικής Μακεδονίας (EL09). Προσχέδιο διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών. 94. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/EhciWs>

⁷⁵³ Όπως συνέβη στο υδατικό διαμέρισμα Θεσσαλίας (EL08), όπου επεκτάθηκε η ευπρόσβλητη ζώνη από τη νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης Πηνειού – Θεσσαλικό πεδίο, συμπεριλαμβανοντας την προτεινόμενη από το πρώτο ΣΔΛΑΠ περιοχή Αλμυρού Μαγνησίας όπως καθορίζεται στην σχετική κ.υ.α. 147070/02.12.14 (Β' 3224). Ειδική Γραμματεία Υδάτων. ΥΠΕΝ (2017, Ιούλιος). 1η αναθεώρηση σχεδίου διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών του υδατικού διαμερίσματος Θεσσαλίας (EL08). Προσχέδιο διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών. 28. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/4PQoKx>

⁷⁵⁴ Παράδειγμα στη ΛΑΠ Αλιάκμονα πρόκειται για το 47% των υδάτινων σωμάτων της λεκάνης απορροής. Ειδική Γραμματεία Υδάτων. ΥΠΕΝ (2017, Ιούλιος). 1η αναθεώρηση σχεδίου διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών του υδατικού διαμερίσματος Δυτικής Μακεδονίας (EL09). Προσχέδιο διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών. 130. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/EhciWs>. Στη ΛΑΠ Χαλκιδικής μόνο το 31% των υδάτινων σωμάτων της λεκάνης απορροής δεν διατρέχει κίνδυνο μη επίτευξης των περιβαλλοντικών στόχων. Ειδική Γραμματεία Υδάτων. ΥΠΕΝ (2017, Ιούλιος). 1η αναθεώρηση σχεδίου διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών του υδατικού διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας (EL10). Προσχέδιο διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών. 125. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/kW2qxS>. Ενώ στη ΛΑΠ Ευήνου τα αποτελέσματα είναι πιο ενθαρρυντικά με το 78% των υδάτινων σωμάτων της λεκάνης απορροής να μην διατρέχει κίνδυνο μη επίτευξης των περιβαλλοντικών στόχων. Ειδική Γραμματεία Υδάτων. ΥΠΕΝ (2017, Ιούλιος). 1η αναθεώρηση σχεδίου διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών του υδατικού διαμερίσματος Δυτικής Στερεάς Ελλάδας (EL04). Προσχέδιο διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών. 130. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/ksPKBM>

⁷⁵⁵ Εθνική Επιτροπή Υδάτων. αριθμ. οικ. 135275/19.5.2017. Έγκριση γενικών κανόνων κοστολόγησης και τιμολόγησης υπηρεσιών ύδατος. Μέθοδος και διαδικασίες για την ανάκτηση κόστους των υπηρεσιών ύδατος στις διάφορες χρήσεις του. (Β'1751). Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/zkcX19>

⁷⁵⁶ Π.χ. Ειδική Γραμματεία Υδάτων. ΥΠΕΝ (2017, Ιούλιος). 1η αναθεώρηση σχεδίου διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών του υδατικού διαμερίσματος Κεντρικής Μακεδονίας (EL10). Προσχέδιο διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών. 181. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/kW2qxS>

10.Τέλος, είναι επιτακτική η ανάγκη ενίσχυσης των περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων και ελέγχων, στοιχείο το οποίο καταγράφεται στα προσχέδια όλων των υδατικών διαμερισμάτων της χώρας.

Οδηγία για το πόσιμο νερό και εθνικά στοιχεία

Η οδηγία 98/83/ΕΚ για το πόσιμο νερό⁷⁵⁷ επιβάλλει στα κράτη μέλη να δημοσιεύουν ανά τριετία εκθέσεις σχετικά με την ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης⁷⁵⁸ και να τις διαβιβάζουν άμεσα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η τελευταία, κατόπιν εξέτασης των εκθέσεων αυτών δημοσιεύει ανά τριετία συγκεφαλαιωτική έκθεση για την ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης συνολικά στην Ένωση.⁷⁵⁹ Τον Οκτώβριο του 2016 δημοσιεύθηκε η τελευταία συγκεφαλαιωτική έκθεση της Επιτροπής,⁷⁶⁰ σύμφωνα με την οποία «τα ποσοστά συμμόρφωσης για τις παραμέτρους που αντικατοπτρίζουν άμεσα την ποιότητα του πόσιμου νερού που παρέχεται στους καταναλωτές έφθασαν, με μία εξαίρεση, τουλάχιστον το 99 % για πρώτη φορά σε όλα τα κράτη μέλη κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς 2011-2013».⁷⁶¹

Όσον αφορά την ποιότητα του πόσιμου νερού στην Ελλάδα για την ίδια περίοδο, σύμφωνα με τα στοιχεία του θεματικού επιστημονικού κέντρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα ύδατα,⁷⁶² η χώρα μας συμμορφώθηκε με τις παραμέτρους που θέτει η οδηγία σε ποσοστό άνω του 99% .

Table 3-1 Compliance information for the parameter groups in Greece (2011-2013).

No.	Parameter group	2011	2012	2013
1	Microbiology	99.60 %	99.65 %	99.66 %
2	Chemicals	100.0 %	99.93 %	99.92 %
3	Indicator parameters*	99.54 %	99.46 %	99.61 %
4	Pesticides (incl. short list, pest. total, pest. individual)	100.0 %	100.0 %	100.0 %

*except odour, taste, colour and turbidity

Εικόνα 2: Στοιχεία συμμόρφωσης της Ελλάδας με τις ομάδες παραμέτρων (2011-2013)

Ενώ τα ποσοστά συχνότητας των υπερβάσεων των ορίων ορισμένων παραμέτρων στο πόσιμο νερό παραμένουν χαμηλά, αξία παρατήρησης είναι η αυξημένη παρουσία υδραργύρου για το έτος 2013.

⁷⁵⁷ Οδηγία 98/83/ΕΚ του Συμβουλίου σχετικά με την ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 330 της 5.12.1998. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/aVoFN3>

⁷⁵⁸ Η ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης αξιολογείται με βάση τον αριθμό και τη συγκέντρωση σε αυτό μικροοργανισμών, παρασίτων και ουσιών κατά τα προβλεπόμενα στο Παράρτημα Ι της εν λόγω οδηγίας.

⁷⁵⁹ Οδηγία 98/83/ΕΚ του Συμβουλίου σχετικά με την ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης. Άρθ. 13 παρ. 5. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 330 της 5.12.1998. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/aVoFN3>

⁷⁶⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2016, 20 Οκτωβρίου). Συγκεφαλαιωτική έκθεση σχετικά με την ποιότητα του πόσιμου νερού στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία εξετάζει τις εκθέσεις των κρατών μελών για την περίοδο 2011-2013, όπως προβλέπεται στο άρθρο 13 παράγραφος 5 της οδηγίας 98/83/ΕΚ. COM/2016/0666 final. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/Cwuw1M>

⁷⁶¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2016, 20 Οκτωβρίου). Συγκεφαλαιωτική έκθεση σχετικά με την ποιότητα του πόσιμου νερού στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία εξετάζει τις εκθέσεις των κρατών μελών για την περίοδο 2011-2013, όπως προβλέπεται στο άρθρο 13 παράγραφος 5 της οδηγίας 98/83/ΕΚ. COM/2016/0666 final. 16. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/Cwuw1M>

⁷⁶² European Topic Centre - Inland, coastal marine waters. Overview of the drinking water quality in Greece. Results of the reporting 2011 - 2013 under the Drinking Water Directive 98/83/EC. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/ty7FKC>

Table 3-2 Percentage of drinking water parameters limits exceeded in Greece (2011-2013).

2011		
Parameters	Frequency of exceedance > 1 [%]	No. of analyses done
Sodium	3.63	524
Chloride	2.36	5511
Iron	1.50	1871
2012		
Chloride	2.86	5248
Nickel	1.66	602
Coliform	1.22	16863
Sodium	1.20	499
2013		
Mercury	2.51	479
Sodium	2.35	639
Chloride	1.70	5414

Εικόνα 3: Ποσοστά υπέρβασης ορίων παραμέτρων πόσιμου ύδατος στην Ελλάδα (2011-2013)

Αξιοσημείωτη εξέλιξη της χρονιάς αυτής είναι η αξιολόγηση και ο έλεγχος καταλληλότητας της οδηγίας για το πόσιμο νερό,⁷⁶³ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με βάση πέντε κριτήρια (αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα, συνοχή, σχετικότητα και προστιθέμενη αξία). Η σημασία της οδηγίας είναι αδιαμφισβήτητη, η διαδικασία, όμως, αυτή ανέδειξε ορισμένους τομείς στους οποίους υπάρχει περιθώριο βελτίωσης⁷⁶⁴:

- ο Ανάγκη επικαιροποίησης των εξεταζόμενων τιμών παραμέτρων στο νερό, οι οποίες δεν έχουν αναθεωρηθεί από το 1998.
- ο Ενσωμάτωση προσέγγισης που να λαμβάνει υπόψη την αξιολόγηση των κινδύνων.
- ο Παροχή διαφανούς, επικαιροποιημένης και κατανοητής πληροφορίας προς τους πολίτες σχετικά με την ποιότητα του πόσιμου νερού.
- ο Επανεξέταση της διάταξης του άρθ. 10 της οδηγία για την ποιότητα των υλικών και ουσιών με τα οποία έρχεται σ' επαφή το πόσιμο νερό.

Ως προς τα ανωτέρω σημεία εκκρεμεί, κατά τη συγγραφή της παρούσας έκθεσης, η τροποποίηση της οδηγίας για το πόσιμο νερό.⁷⁶⁵

Οδηγία για τις πλημμύρες και εθνικές εξελίξεις

Η οδηγία 2007/60/ΕΚ για τις πλημμύρες⁷⁶⁶ συμπληρώνει την οδηγία πλαίσιο για το νερό 2000/60/ΕΚ και απαιτεί από τα κράτη μέλη (α) να αξιολογούν του κινδύνους πλημμύρας, (β) να καταρτίζουν σχετικούς χάρτες και (γ) να διαχειρίζονται τους εν λόγω κινδύνους με την εφαρμογή σχεδίων διαχείρισης των κινδύνων πλημμύρας (ΣΔΚΠ).

Όσον αφορά τα ΣΔΚΠ, η τασσόμενη με την οδηγία προθεσμία σύνταξης παρήλθε την 1^η Ιανουαρίου 2016.⁷⁶⁷ Η χώρα μας, όμως, μόλις πρόσφατα έθεσε στη διάθεση του κοινού προσχέδια των ΣΔΚΠ⁷⁶⁸,

⁷⁶³ European Commission. (2016, 1st December). Commission Staff Working Document. REFIT evaluation of the drinking water directive 98/83/EC. SWD(2016) 428 final. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/rwgT3H>

⁷⁶⁴ European Commission. (2016, 1st December). Commission Staff Working Document. REFIT evaluation of the drinking water directive 98/83/EC. SWD(2016) 428 final. 40. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/rwgT3H>

⁷⁶⁵ European Commission. Proposal for the revision of Council Directive 98/83/EC on the quality of water intended for human consumption (Drinking Water Directive). Ares(2017)1061434. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/LuqjTV>

⁷⁶⁶ Οδηγία 2007/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την αξιολόγηση και τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 288 της 6.11.2007. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/dn5pgF>

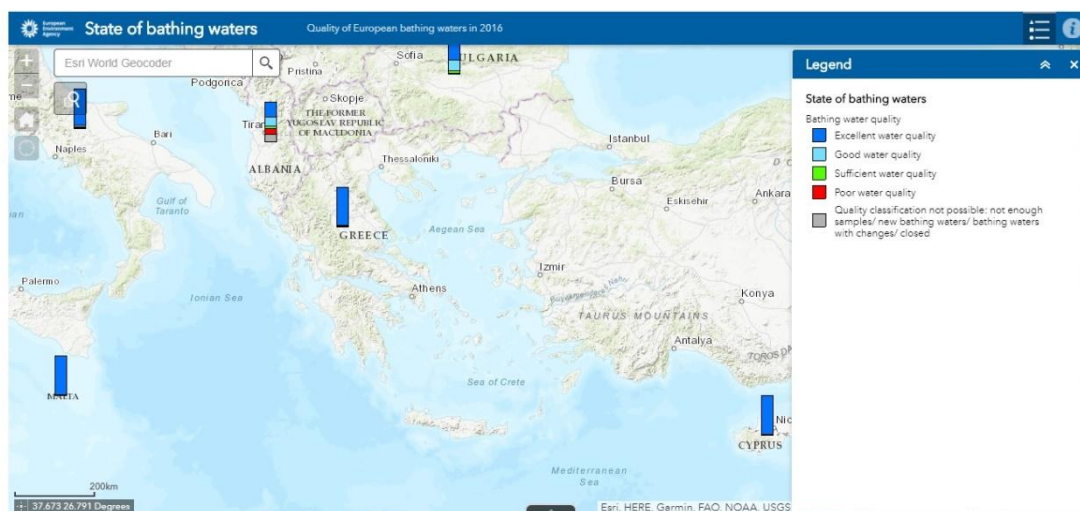
⁷⁶⁷ Οδηγία 2007/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την αξιολόγηση και τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 288 της 6.11.2007. Άρθ. 7 παρ. 5. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/dn5pgF>

υπό την πίεση της σχετικής αιτιολογημένης γνώμης κατ' άρθ. 258 ΣΛΕΕ⁷⁶⁹ που της απεύθυνε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η διαδικασία δημόσιας διαβούλευσης επί των προσχεδίων ΣΔΚΠ είναι εκκρεμής κατά τη σύνταξη της παρούσας έκθεσης.

Στις αξιοσημείωτες εθνικές εξελίξεις της περιόδου αναφοράς συγκαταλέγεται η δημοσίευση της κ.υ.α. με τις τεχνικές προδιαγραφές σύνταξης του περιεχομένου του φακέλου οριοθέτησης των υδατορεμάτων.⁷⁷⁰ Κατά τη σύνταξη του φακέλου οριοθέτησης λαμβάνονται υπόψη τα σχετικά σχέδια διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών και σχέδια διαχείρισης των κινδύνων πλημμύρας.

Οδηγία για τα ύδατα κολύμβησης και εθνικές εξελίξεις

Η οδηγία 2006/7/ΕΚ σχετικά με την διαχείριση της ποιότητας των υδάτων κολύμβησης,⁷⁷¹ η οποία συμπληρώνει την οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα, προβλέπει ότι τα κράτη μέλη παρακολουθούν και ταξινομούν την ποιότητα των υδάτων κολύμβησης, λαμβάνουν επαρκή μέτρα διαχείρισης και παρέχουν τις σχετικές πληροφορίες στο κοινό. Υποχρεούνται επίσης στην υποβολή ετήσιων εκθέσεων για την ποιότητα των υδάτων κολύμβησης ενώπιον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Εικόνα 4: Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος – Ποιότητα ευρωπαϊκών υδάτων κολύμβησης έτους 2016⁷⁷². Σύμφωνα με τον ως άνω χάρτη η ποιότητα των υδάτων κολύμβησης των ακτών της Ελλάδας χαρακτηρίζεται ως εξαιρετική.

Αρμόδια υπηρεσία σε εθνικό επίπεδο για τη λειτουργία του προγράμματος παρακολούθησης της ποιότητας των νερών κολύμβησης είναι η Ειδική Γραμματεία Υδάτων του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Σύμφωνα με την προσφάτως δημοσιευθείσα έκθεση αυτής για το έτος 2016,⁷⁷³ αξιολογήθηκαν 1507 σημεία δειγματοληψίας σε ισάριθμες ακτές κολύμβησης εκ των οποίων η συντριπτική πλειοψηφία χαρακτηρίστηκε ως εξαιρετικής ποιότητας.

⁷⁶⁸ Ο ιστότοπος της Ειδικής Γραμματείας Υδάτων του ΥΠΕΝ για την διαχείριση κινδύνων πλημμύρας είναι διαθέσιμος εδώ: <http://floods.ypeka.gr/index.php>

⁷⁶⁹ European Commission. (2017, 27 March). WATER - Non reporting of Flood Risk Management Plans under Directive 2007/60/EC. Infringement number 20172025. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/tYYweo>

⁷⁷⁰ Υπουργική απόφαση αριθμ. οικ. 140055/2017 «Τεχνικές προδιαγραφές σύνταξης του περιεχομένου του φακέλου οριοθέτησης κατ' εφαρμογή της παραγράφου 5 του άρθρου 2 του ν. 4258/2014 - Διευκρινίσεις για την εφαρμογή της διαδικασίας οριοθέτησης» (Β'428).

⁷⁷¹ Οδηγία 2006/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη διαχείριση της ποιότητας των υδάτων κολύμβησης και την κατάργηση της οδηγίας 76/160/ΕΟΚ. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 64 της 4.3.2006. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/wfmxY4>

⁷⁷² European Environment Agency. (2016, 23 May), last modified 2017, 18 July. State of bathing waters. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/uKCm9>

⁷⁷³ Ειδική Γραμματεία Υδάτων. ΥΠΕΝ. (2017, Ιούνιος). Ποιότητα των υδάτων κολύμβησης στην Ελλάδα. Έτος αναφοράς 2016. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/o5gwQ6>

Πίνακας 1: Αποτελέσματα αξιολόγησης των υδάτων κολύμβησης, έτους αναφοράς 2016

Πλήθος παρακολουθούμενων σημείων	Κατηγορία	Ποιότητα	%Ποσοστό
1496	Κατηγορία 1	εξαιρετική ποιότητα	99,27%
10	Κατηγορία 2	καλή ποιότητα	0,66%
1	Κατηγορία 3	επαρκής ποιότητα	0,07%
0	Κατηγορία 4	ανεπαρκής ποιότητα	0,00%

Την εξαιρετική αυτή εικόνα των ακτών της χώρας ανέτρεψε η θαλάσσια ρύπανση που προκλήθηκε στην περιοχή του Σαρωνικού κόλπου από το ναυάγιο του δεξαμενόπλοιου Αγία Ζώνη II, το οποίο συνέβη την 10η Σεπτεμβρίου 2017. Σχετικά, λήφθηκαν με απόφαση του Υπουργού Υγείας βραχυπρόθεσμα διαχειριστικά μέτρα για την αντιμετώπιση της ρύπανσης.⁷⁷⁴ Συγκεκριμένα, απαγορεύθηκε για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας η κολύμβηση σε τμήματα ακτών της Περιφέρειας Αττικής που επλήγησαν, ενώ απαραίτητη κρίνεται και η σχετική ενημέρωση του μητρώου ταυτοτήτων υδάτων κολύμβησης⁷⁷⁵ των ακτών του Σαρωνικού κόλπου, οι οποίες μέχρι πρότινος ήταν εξαιρετικής ποιότητας, κατόπιν διενέργειας των αναγκαίων αυτοψιών και αποτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της ρύπανσης.

Οδηγία για τα αστικά λύματα

Κρίσιμης σημασίας πρόκληση για την Ελλάδα είναι η διαχείριση των αστικών λυμάτων.

Σύμφωνα με την έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας στην Ελλάδα,⁷⁷⁶ η χώρα μας έχει επιδείξει γενικά υψηλά ποσοστά συμμόρφωσης με την οδηγία για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων.⁷⁷⁷ Ωστόσο, οι εκκρεμείς διαδικασίες επί παραβάσει που έχει κινήσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁷⁷⁸ και τα υψηλά πρόστιμα στα οποία καταδικάζεται η Ελλάδα αποδεικνύουν ότι απομένει δρόμος για την πλήρη συμμόρφωση με τις επιταγές της οδηγίας.

Χαρακτηριστική είναι η υπόθεση του Θριάσιου πεδίου Ελευσίνας.⁷⁷⁹ Πρόκειται για προσφυγή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) λόγω μη συμμόρφωσης της Ελλάδας με προηγούμενη καταδικαστική απόφαση του ίδιου δικαστηρίου και με αίτημα την επιβολή αυστηρών χρηματικών προστίμων κατά του κράτους μέλους. Την 22 Ιουνίου 2017 συζητήθηκε η υπόθεση, αλλά μέχρι σήμερα δεν έχει δημοσιευθεί σχετική απόφαση.⁷⁸⁰

Πρόσφατα δημοσιεύθηκε απόφαση του ως άνω δικαστηρίου με την οποία κρίθηκε ότι «[η] Ελληνική Δημοκρατία, παραλείποντας να εξασφαλίσει δευτεροβάθμια ή ισοδύναμη επεξεργασία των αστικών λυμάτων των οικισμών Προσοτσάνης, Δοξάτου, Ελευθερούπολης, Βάγιας και Γαλάτιστας, με ισοδύναμο πληθυσμού μεταξύ 2 000 και 10 000, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 91/271/ΕΟΚ [...]».⁷⁸¹

⁷⁷⁴ Απόφαση Υπουργού Υγείας. Αριθ. πρωτ. Γ1δ/Γ.Π οικ. 69895/15.9.2017. Τροποποίηση της υπ. αριθμ Γ1δ/Γ.Π. οικ. 53794/ 12-7-2017 «Τμήματα ακτών της Περιφέρειας Αττικής, στα οποία δεν επιτρέπεται η κολύμβηση». ΑΔΑ Ω!ΩΧ465ΦΥΟ-Ι59.

⁷⁷⁵ Ειδική Γραμματεία Υδάτων. ΥΠΕΝ. Μητρώο ταυτοτήτων υδάτων κολύμβησης. Ανακτήθηκε από: <http://www.bathingwaterprofiles.gr/>

⁷⁷⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017, 3 February). Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής – Επισκόπηση της εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ Έκθεση χώρας – Ελλάδα. SWD (2017) 41 final. 20. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/P2isb7>

⁷⁷⁷ Οδηγία 91/271/ΕΟΚ του Συμβουλίου για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 135 της 30.5.1991. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/H8mdH2>

⁷⁷⁸ Οι σχετικές εκκρεμείς διαδικασίες επί παραβάσει της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι διαθέσιμες εδώ: <https://goo.gl/c12VhE>

⁷⁷⁹ European Commission. (2015, 19 November). Press release - Commission proposes fines and refers GREECE back to the Court of Justice of the EU over persistent poor waste water treatment. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/HXvtWw>

⁷⁸⁰ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιτροπή κατά Ελλάδας. Υπόθεση [εν εξελίξει] C-328/16. Ανακτήθηκε την 25.9.2017 από: <https://goo.gl/fvtFMR>

⁷⁸¹ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση του δικαστηρίου (δέκατο τμήμα) της 14ης Σεπτεμβρίου 2017. Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας. C-320/15. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/NTu5xM>

Κατά την περίοδο που καλύπτει η παρούσα έκθεση δημοσιεύθηκε επίσης απόφαση του ΔΕΕ με την οποία διαπιστώθηκε η μη συμμόρφωση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Βόρειας Ιρλανδίας με τις επιταγές της οδηγία για τα αστικά λύματα.⁷⁸²

Στις ευρωπαϊκές εξελίξεις αξίζει να σημειωθεί η δημόσια διαβούλευση που πραγματοποιήθηκε για την επαναχρησιμοποίηση των υδάτων (α) για την άρδευση της αγροτικής παραγωγής και (β) για τον εμπλουτισμό του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα.⁷⁸³

Όσον αφορά τις εξελίξεις στην εθνική έννομη τάξη, επισημαίνεται η δημοσίευση απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων για το έργο: «Εγκατάσταση επεξεργασίας λυμάτων του Δήμου Μαραθώνα (ΕΕΛ Μαραθώνα), στην περιοχή 'Λούτσα' της Δ.Ε. Γραμματικού του Νομού Αττικής»⁷⁸⁴. Η Ειδική Γραμματεία Υδάτων του ΥΠΕΝ τηρεί τη βάση δεδομένων των Εγκαταστάσεων Επεξεργασίας Λυμάτων (ΕΕΛ)⁷⁸⁵. Δυστυχώς, τα πιο πρόσφατα δεδομένα που έχουν υποβληθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή αφορούν στο έτος 2014⁷⁸⁶. Τέλος, επίκειται η αναθεώρηση του νομοθετικού πλαισίου για τη διαχείριση των αστικών λυμάτων με σκοπό την προστασία της δημόσιας υγείας και επίτευξη των τιθέμενων βάσει του π.δ. 51/2007 (Α' 54) περιβαλλοντικών στόχων για τα ύδατα. Σχετικά τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση σχέδιο κ.υ.α. από τον Αναπληρωτή Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας⁷⁸⁷.

Αξιοσημείωτες περιβαλλοντικές αδειοδοτήσεις

1. ΚΕΛ Ψυττάλειας και Ακροκέραμου

Με απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας ανανεώθηκαν / τροποποιήθηκαν οι περιβαλλοντικοί όροι της κ.υ.α. 140774/11.6.2009⁷⁸⁸ για το έργο «Κέντρο Επεξεργασίας Λυμάτων της Ψυττάλειας του Νομού Αττικής (ΚΕΛ Ψυττάλειας και Ακροκέραμου), δίκτυο ακαθάρτων του λεκανοπεδίου Αθηνών και λιμενικές εγκαταστάσεις στον Ακροκέραμο και στην Ψυττάλεια»⁷⁸⁹. Η έκδοση της ως άνω απόφασης κατέστη αναγκαία λόγω: (α) της επέκτασης του πεδίου συλλογής λυμάτων με την κατασκευή συλλεκτήρων και αντλιοστασίων ακαθάρτων για τη σύνδεση των περιοχών αυτών με το ΚΕΛ Ψυττάλειας, και (β) των αλλαγών που μεσολάβησαν από το 2009 στην κείμενη νομοθεσία και της επικαιροποίησης της περιγραφής των εγκαταστάσεων του ΚΕΛ Ψυττάλειας και του σχετικού προγραμματισμού έργων.⁷⁹⁰

Τα νέα προτεινόμενα έργα αφορούν στην ένταξη των έργων συλλογής και μεταφοράς ακαθάρτων από τις περιοχές του Γέρακα, της Ανθούσας και της Παλλήνης του Δήμου Παλλήνης, καθώς και της περιοχής Κίτσι του Δήμου Κρωπίας. Επίσης προτείνεται η σύνδεση των περιοχών Χέρωμα και Κόρμπι του Δήμου Βάρης – Βούλας – Βουλιαγμένης που βρίσκονται εντός του εγκεκριμένου πεδίου συλλογής λυμάτων του ΚΕΛ Ψυττάλειας, των οποίων οι πληθυσμοί και οι παροχές τους έχουν ληφθεί υπόψη στον σχεδιασμό των δικτύων αποχέτευσης και του ΚΕΛ Ψυττάλειας.⁷⁹¹

⁷⁸² Court of Justice of the European Union. Judgment of the Court (Ninth Chamber) of 4 May 2017. European Commission v United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. Case C-502/15. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/jfbM4b>

⁷⁸³ European Commission. (2017). Policy options to set minimum reused water in the EU. Public consultation analysis report. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/7b4T48>

⁷⁸⁴ Υπουργική απόφαση αρ. πρωτ. οικ. 6517/7.2.2017 «Έγκριση περιβαλλοντικών όρων για το έργο: «Εγκατάσταση επεξεργασίας λυμάτων του Δήμου Μαραθώνα (ΕΕΛ Μαραθώνα), στην περιοχή 'Λούτσα' της Δ.Ε. Γραμματικού του Νομού Αττικής» (ΑΔΑ: 68ΚΖ4653Π8-Δ28).

⁷⁸⁵ Η ιστοσελίδα είναι διαθέσιμη εδώ: <http://astikalimata.ypeka.gr/Default.aspx>

⁷⁸⁶ Η ιστοσελίδα είναι διαθέσιμη εδώ: <http://uwvtd.oieau.fr/Greece/discharge-points>

⁷⁸⁷ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, 7 Αυγούστου). Σχέδιο κ.υ.α. διάθεσης υγρών αποβλήτων. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/JwB6cn>

⁷⁸⁸ Υπουργική απόφαση 140774/11.6.2009 «Ανανέωση, τροποποίηση, κωδικοποίηση και έγκριση περιβαλλοντικών όρων για το Κέντρο Επεξεργασίας Λυμάτων της Ψυττάλειας του Νομού Αττικής (ΚΕΛ Ψυττάλειας και Ακροκέραμου), το Δίκτυο ακαθάρτων του Λεκανοπεδίου Αθηνών και τις Λιμενικές εγκαταστάσεις στον Ακροκέραμο και τη Ψυττάλεια».

⁷⁸⁹ Υπουργική απόφαση α.π. οικ. 57114/25.11.2016. Ανανέωση και τροποποίηση των περιβαλλοντικών όρων της κ.υ.α. 140774/11.6.2009 για το έργο: «Κέντρο Επεξεργασίας Λυμάτων της Ψυττάλειας του Νομού Αττικής (ΚΕΛ Ψυττάλειας και Ακροκέραμου), δίκτυο ακαθάρτων του Λεκανοπεδίου Αθηνών και λιμενικές εγκαταστάσεις στον Ακροκέραμο και στην Ψυττάλεια» (ΑΔΑ: 6ΤΓΚ4653Π8-3ΟΔ).

⁷⁹⁰ Οπ.π. προοίμιο σημείο 76.

⁷⁹¹ Οπ.π. παρ. Α.α.2.

Η διάθεση των επεξεργασμένων λυμάτων γίνεται στον Σαρωνικό κόλπο.⁷⁹² Ο φορέας του έργου, ΕΥΔΑΠ ΑΕ, υποχρεούται να καταχωρεί τα τεχνικά και λειτουργικά δεδομένα της εγκατάστασης στην εθνική βάση δεδομένων των εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων της χώρας και να υποβάλλει όλες τις εργαστηριακές μετρήσεις της ποιότητας των επεξεργασμένων λυμάτων μια φορά το έτος για ενημέρωση στις αρμόδιες υπηρεσίες υγείας και περιβάλλοντος της Περιφέρειας Αττικής.⁷⁹³

2. ΥΗΕ Μεσοχώρας⁷⁹⁴

Τον Ιούλιο του 2015 η Περιφέρεια Θεσσαλίας έθεσε σε δημόσια διαβούλευση τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ) του έργου «Υδροηλεκτρικό έργο (ΥΗΕ) Μεσοχώρας στον ποταμό Αχελώο, του Νομού Τρικάλων».⁷⁹⁵ Σύμφωνα με την κατατεθείσα ΜΠΕ, με τη λειτουργία του φράγματος (ήδη κατασκευασμένου κατά μεγάλο μέρος) πρόκειται να κατακλυσθεί έκταση συνολικού εμβαδού 4.000 στρεμμάτων - εντός της οποίας βρίσκεται τμήμα του οικισμού της Μεσοχώρας και δασική έκταση ανήκουσα στο ευρωπαϊκό δίκτυο Natura 2000 - και ως εκ τούτου να μεταβληθεί το υπάρχον ποτάμιο σε λιμναίο οικοσύστημα.⁷⁹⁶ Ένα χρόνο μετά, ανατέθηκε από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας στον Καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Αιμίλιο Κωμοδρόμο⁷⁹⁷, η εκπόνηση μελέτης με τίτλο: «Μελέτη διερεύνησης των επικρατουσών συνθηκών ευστάθειας της περιοχής Μεσοχώρας, των επιπτώσεων από την πλήρωση της λεκάνης του φράγματος Μεσοχώρας και πρότασης μέτρων διασφάλισης έναντι θραύσης και λειτουργίας». Η ως άνω μελέτη παραδόθηκε τον Οκτώβριο του 2016⁷⁹⁸ και καθόρισε τις ζώνες του οικισμού της Μεσοχώρας οι οποίες θα πληγούν από τη λειτουργία του φράγματος της Μεσοχώρας. Στη συνέχεια, ο Υπουργός Υποδομών και Μεταφορών εξέδωσε τον κανονισμό ασφαλείας φραγμάτων.⁷⁹⁹

Τελικά, στις αρχές Αυγούστου του 2017 ο Αναπληρωτής Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας εξέδωσε απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων (ΑΕΠΟ) του εν λόγω έργου.⁸⁰⁰

Το ΥΗΕ Μεσοχώρας αποτελεί έργο ταμίευσης και υδροηλεκτρικής αξιοποίησης ισχύος 161,6 MW· περιλαμβάνει έναν μικρό υδροηλεκτρικό σταθμό στον πόδα του φράγματος, ισχύος 1.570KW, σε ύψος σχεδιασμού 100m και σταθμό παραγωγής στη θέση «Γλίστρα», ημιυπαίθριο με δύο μονάδες ισχύος 80,0 MW η καθεμία, στο ύψος σχεδιασμού 200m.

Πρόκειται για έργο κατηγορίας Α1, της 2^{ης} ομάδας με τίτλο «Υδραυλικά έργα» και της 10^{ης} ομάδας με τίτλο «Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας».⁸⁰¹ Αν και κατασκευασμένο ήδη κατά ένα μεγάλο μέρος, το εν λόγω έργο απαιτεί τη διενέργεια μίας σειράς μελετών, ώστε κατά τη διαδικασία της περιβαλλοντικής

⁷⁹² Οπ.π. παρ. Α.α.5.

⁷⁹³ Οπ.π. παρ. Γ.10.

⁷⁹⁴ Το υδροηλεκτρικό φράγμα της Μεσοχώρας του Νομού Τρικάλων αποτελούσε επί χρόνια μέρος του συνόλου των έργων της εκτροπής του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία, ως έργο κεφαλής (ευρισκόμενο ανάντη του ποταμού). Με τα πρώτα ΣΔΛΑΠ των υδατικών διαμερισμάτων Θεσσαλίας και Δυτικής Στερεάς Ελλάδας το έργο αυτό αυτονομήθηκε έναντι του συνολικού έργου της εκτροπής. Σήμερα, τα ΣΔΛΑΠ βρίσκονται σε διαδικασία αναθεώρησης.

⁷⁹⁵ Δίκτυο Μεσόγειος SOS, Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία και WWF Ελλάς. (2017, 20 Μαρτίου). Επιστολή - Παρέμβαση για το φράγμα της Μεσοχώρας. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/TTY9y7>

⁷⁹⁶ Περιφέρεια Θεσσαλίας. (2015, 24 Ιουλίου). Μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων (Μ.Π.Ε.) του έργου: «Υδροηλεκτρικό Έργο (ΥΗΕ) Μεσοχώρας στον ποταμό Αχελώο, του Νομού Τρικάλων», της ΔΕΗ Α.Ε. Chapter-02. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/VD19fa>

⁷⁹⁷ Υπουργική απόφαση αρ. πρωτ. οικ. 130464/29.7.2016 «Ανάθεση μελέτης με τίτλο: «Μελέτη διερεύνησης των επικρατουσών συνθηκών ευστάθειας της περιοχής Μεσοχώρας, των επιπτώσεων από την πλήρωση της λεκάνης του φράγματος Μεσοχώρας και πρότασης μέτρων διασφάλισης έναντι θραύσης και λειτουργίας»» (ΑΔΑ: Ψ7Τ34653Π8-ΩΘ1).

⁷⁹⁸ Υπουργική απόφαση αρ. πρωτ. οικ. 126364/7.10.2016 «Έγκριση παραλαβής παραδοτέων μελέτης με τίτλο: «Μελέτης διερεύνησης των επικρατουσών συνθηκών ευστάθειας της περιοχής Μεσοχώρας, των επιπτώσεων από την πλήρωση της λεκάνης του φράγματος Μεσοχώρας και πρότασης μέτρων διασφάλισης έναντι θραύσης και λειτουργίας»» (ΑΔΑ: ΨΞ0Δ4653Π8-0ΙΖ).

⁷⁹⁹ Υπουργική απόφαση ΔΑΕΕ/οικ.2287/27.12.2016 «Έγκριση Κανονισμού Ασφάλειας Φραγμάτων - Διοικητική Αρχή Φραγμάτων» (Β' 4420).

⁸⁰⁰ Υπουργική απόφαση αρ. πρωτ. οικ. 34701/4.8.2017 «Έγκριση περιβαλλοντικών όρων για το έργο: «Υδροηλεκτρικό Έργο (ΥΗΕ) Μεσοχώρας, στον ποταμό Αχελώο, Περιφερειακής Ενότητας Τρικάλων», της εταιρείας ΔΕΗ Α.Ε.» (ΑΔΑ: ΨΩΧ74653Π8-23Λ).

⁸⁰¹ Υπουργική απόφαση ΔΙΠ/οικ. 37674/2016 «Τροποποίηση και κωδικοποίηση της υπουργικής απόφασης 1958/2012 - Κατάταξη δημοσίων και ιδιωτικών έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες και υποκατηγορίες σύμφωνα με το άρθρο 1 παράγραφος 4 του ν. 4014/21.9.2011 (ΦΕΚ 209/Α/2011) όπως αυτή έχει τροποποιηθεί και ισχύει. Παράρτημα Χ. α/α 8 «Υδροηλεκτρικά έργα»» (Β' 3471).

αδειοδότησης ενεργοποιήθηκε το άρθ. 7 παρ. 2 του ν. 4014/2011 (Α'209), όπως ισχύει.⁸⁰² Συγκεκριμένα, προβλέφθηκε η δυνατότητα έγκρισης έργων ή δραστηριοτήτων, εγκαταστάσεων και εργασιών που σχετίζονται με την υλοποίηση του έργου και που προκύπτουν από τον τεχνικό σχεδιασμό σε στάδιο που έπεται της ΑΕΠΟ και αφορούν όλα τα έργα διασφάλισης της ευστάθειας της περιοχής, με την υποβολή και αξιολόγηση Τεχνικής Περιβαλλοντικής Μελέτης (ΤΕΠΕΜ). Επιπρόσθετα, ο φορέας του έργου υποχρεούται να εκπονήσει και να καταθέσει ΤΕΠΕΜ σχετικά με τις εργασίες αποκατάστασης μετά την οριστική παύση λειτουργίας του έργου.⁸⁰³

Σύμφωνα με την ΑΕΠΟ, το ΥΝΕ της Μεσοχώρας «είναι συμβατό με το εγκεκριμένο Σχέδιο Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος Δυτικής Στερεάς Ελλάδας και το οικείο Πρόγραμμα Μέτρων αυτού, στο οποίο και έχει κριθεί ως έργο πρώτης προτεραιότητας».

Το έργο της Μεσοχώρας αποτελεί από την αρχή σχεδιασμού του έργο κεφαλής του ευρύτερου σχεδιασμού για την εκτροπή του ποταμού Αχελώου στη Θεσσαλία. Με την ΑΕΠΟ λειτουργίας του φράγματος εκφράζονται δικαιολογημένα έντονες ανησυχίες ότι επιχειρείται η τμηματική εκτροπή του ποταμού, σε μια προσπάθεια παράκαμψης των σχετικών με την εκτροπή ακυρωτικών αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Όπως επισήμαναν μεταξύ άλλων με κοινή επιστολή τους προς τον Αναπληρωτή Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας Σωκράτη Φάμελλο οι περιβαλλοντικές οργανώσεις WWF Ελλάς, Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού και Δίκτυο Μεσόγειος SOS:⁸⁰⁴

1. «Εξαιρετικά κρίσιμης σημασίας είναι όλες οι αποφάσεις του ΣτΕ που αφορούν συνολικά τα έργα της εκτροπής του Αχελώου⁸⁰⁵, με τις οποίες κρίθηκε ότι το ΥΝΕ της Μεσοχώρας αποτελεί τμήμα της εκτροπής. Το ίδιο έκανε δεκτό και η τελευταία απόφαση του της Ολομέλειας του ΣτΕ υπ' αριθ. 26/2014.
2. Το γεγονός ότι δεν έχει γίνει γνωστό κανένα σχέδιο για έργα αποκατάστασης των καταστροφών που έχουν συντελεστεί στη Συκιά κατά την κατασκευή του εκεί φράγματος και σφράγισης της σήραγγας εκτροπής, αποδεικνύει κατά τη γνώμη μας τη συνέχιση της διασύνδεσης του έργου Μεσοχώρας με την εκτροπή. Αντιθέτως, διαφαίνεται σαφώς η προσπάθεια τμηματικής αδειοδότησης και ολοκλήρωσης της εκτροπής, μέσα από τη δήθεν ανεξάρτητη λειτουργία των φραγμάτων Μεσοχώρας και Συκιάς.
3. Το σχέδιο διαχείρισης υδάτων που εγκρίθηκε με το ΦΕΚ Β' 2562/2014 προβλέπει πως και το φράγμα της Συκιάς μπορεί να αυτονομηθεί και να λειτουργήσει «εκτός σχεδίου εκτροπής».⁸⁰⁶ Βλέπουμε λοιπόν σαφώς σε εξέλιξη ένα σχέδιο τμηματικής ολοκλήρωσης του φαραωνικού σχεδίου

⁸⁰² Σύμφωνα με το γράμμα της διάταξης «2. Οι εγκαταστάσεις και εργασίες που προκύπτουν από τον τεχνικό σχεδιασμό έργων ή δραστηριοτήτων σε στάδιο που έπεται της έκδοσης ΑΕΠΟ αυτών, όπως εργοταξιακές εγκαταστάσεις, αποθεσιοθάλαμοι, σταθμοί εξυπηρέτησης αυτοκινητιστών, κέντρα εξυπηρέτησης και συντήρησης έργων ή δραστηριοτήτων, σταθμοί διοδίων, έργα αντιθορυβικής προστασίας, εξειδίκευση τεχνικών μέτρων και όρων της ΑΕΠΟ του έργου, εγκρίνονται με την υποβολή και αξιολόγηση Τεχνικής Περιβαλλοντικής Μελέτης (ΤΕΠΕΜ) στην αρμόδια για την περιβαλλοντική αδειοδότηση αρχή, με απόφαση του Γενικού Διευθυντή της. Απαραίτητες προϋποθέσεις για την υποβολή και έγκριση της ΤΕΠΕΜ είναι: α) η γενική εκτίμηση των επιπτώσεων και η πρόβλεψη γενικών ή και ειδικών όρων και περιορισμών για τέτοιου τύπου εγκαταστάσεις και εργασίες στην ΑΕΠΟ και β) η ρητή πρόβλεψη στην ΑΕΠΟ του έργου ή της δραστηριότητας της δυνατότητας υποβολής και έγκρισης ΤΕΠΕΜ».

⁸⁰³ Υπουργική Απόφαση αρ. πρωτ. οικ. 34701/4.8.2017 «Έγκριση περιβαλλοντικών όρων για το έργο: «Υδροηλεκτρικό Έργο (ΥΝΕ) Μεσοχώρας, στον ποταμό Αχελώο, Περιφερειακής Ενότητας Τρικάλων», της εταιρείας ΔΕΗ Α.Ε.» (ΑΔΑ: ΨΩΧ74653Π8-23Λ).

⁸⁰⁴ WWF Ελλάς, Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού και Δίκτυο Μεσόγειος SOS. (2017, 20 Μαρτίου). Επιστολή παρέμβαση για το φράγμα της Μεσοχώρας. Ανακτήθηκε από <http://www.wwf.gr/news/1931-2017-03-20-08-54-07>

⁸⁰⁵ Οι μέχρι σήμερα αποφάσεις ακύρωσης ή αναστολής των έργων εκτροπής του Αχελώου είναι οι: Ολομ. 26/2014, Αναστ. 151/2011, Αναστ. 141/2010, Ολομ. 1688/2005, Ολομ. 3478/2000, Ε' 2759 και 2760/1994. Η εκτροπή απασχόλησε και το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης που εξέδωσε την απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2012, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας κ.λπ. κατά Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και λοιπών (Υπόθεση C-43/10).

⁸⁰⁶ Συγκεκριμένα, το «Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Δυτικής Ελλάδας» (αρ. οικ. 908, ΦΕΚ Β' 2562/2014) αναφέρει πως: «Να σημειωθεί ότι το φράγμα της Συκιάς έχει αξιολογηθεί ως προς την εφαρμογή του Αρθρου 4.7 και ως αυτόνομο ενεργειακό έργο χωρίς να λαμβάνεται υπόψη μεταφορά νερού προς τη λεκάνη Πηνειού και ως μέρος ενός συνόλου έργων μεταφοράς ποσότητας νερό από τον Αχελώο προς την λεκάνη του Πηνειού».

εκτροπής του Αχελώου, αλλά με τη σήραγγα εκτροπής ανοικτή και τα φράγματα να διατηρούν τα μεγέθη και τα χαρακτηριστικά που είναι απαραίτητα για να συνδεθούν και να λειτουργήσουν ως μέρη της εκτροπής. Σημειωτέον ότι το ως άνω σχέδιο διαχείρισης έχουν προσβάλει στο ΣτΕ με αίτηση ακυρώσεως οι περιβαλλοντικές οργανώσεις WWF Ελλάς, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού και Δίκτυο Μεσόγειος SOS. Η εκδίκαση της ως άνω αίτησης ακύρωσης εκκρεμεί έως και σήμερα.»

Η υπόνοιες ότι η λειτουργία του φράγματος της Μεσοχώρας αποτελεί το πρώτο βήμα για τμηματική ολοκλήρωση («σαλαμοποίηση») του έργου της εκτροπής του Αχελώου ενισχύθηκαν τον Οκτώβριο του 2017, με αφορμή την επίσκεψη του Πρωθυπουργού Αλέξη Τσίπρα στη Θεσσαλία. Συγκεκριμένα, σε ομιλία του στο περιφερειακό συνέδριο στη Λάρισα, ο Πρωθυπουργός αφενός μεν τόνισε την αντίθεση της κυβέρνησης προς το σχέδιο της εκτροπής, αφετέρου όμως άνοιξε για πρώτη φορά το κεφάλαιο της ολοκλήρωσης και λειτουργίας ως υδροηλεκτρικού του φράγματος της Συκιάς.⁸⁰⁷

Επισημαίνεται ότι το περίπλοκο και φαραωνικών διαστάσεων σχέδιο της εκτροπής του Αχελώου εξακολουθούν να συνθέτουν δυο μεγάλα φράγματα στη Μεσοχώρα και τη Συκιά των νομών Τρικάλων και Άρτας – Καρδίτσας, ύψους 150 και 145 μέτρων αντίστοιχα, η σήραγγα εκτροπής στη Συκιά μήκους 17,5 χλμ, και το αναρρυθμιστικό φράγμα Μαυρομματίου ύψους 25 μέτρων. Ο αρχικός σχεδιασμός προέβλεπε εκτροπή 1,2 δισεκ. κ.μ. νερού ετησίως. Το 1994 ανακοινώθηκε η «μικρή εκτροπή» που προέβλεπε μεταφορά της μισής ποσότητας νερού, δηλαδή 600 εκατ. κ.μ. ετησίως. Από το 2010, αναφέρεται πως η εκτρεπόμενη ποσότητα δεν θα υπερβαίνει τα 250 εκατ. κ.μ. νερού. Όμως, οι διαστάσεις των φραγμάτων και ταμιευτήρων, μεταξύ των οποίων και τα έργα Μεσοχώρας, παραμένουν αδιαφοροποίητες από το αρχικό σχέδιο της «μεγάλης εκτροπής».

ΓΕΩΡΓΙΑ

Η γεωργία αποτελεί μία από τις κύριες χρήσεις και πηγές ρύπανσης των υδάτινων πόρων.

Η οδηγία για την ορθολογική χρήση των γεωργικών φαρμάκων⁸⁰⁸ προβλέπει τη σύνταξη από τα κράτη μέλη εθνικών σχεδίων δράσης «τα οποία θα αποβλέπουν στον καθορισμό ποσοτικών στόχων, μέτρων, χρονοδιαγραμμάτων και δεικτών για τη μείωση των κινδύνων και των επιπτώσεων από τη χρήση των γεωργικών φαρμάκων στην ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον και στην ενθάρρυνση της ανάπτυξης και της εισαγωγής της ολοκληρωμένης φυτοπροστασίας καθώς και εναλλακτικών προσεγγίσεων ή τεχνικών με σκοπό τη μείωση της εξάρτησης από τα γεωργικά φάρμακα»⁸⁰⁹. Η Ελλάδα έχει θεσπίσει εθνικό σχέδιο δράσης σε συμμόρφωση με την ως άνω οδηγία.⁸¹⁰

Κρίσιμο ζήτημα το οποίο θέτει σε κίνδυνο την αποτελεσματική προστασία του ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος είναι αυτό της κυκλοφορίας παράνομων φυτοφαρμάκων. Σύμφωνα με ανακοίνωση του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, τον τελευταίο Αύγουστο κατασχέθηκαν 700 παράνομα φυτοφάρμακα προέλευσης Τουρκίας. Ενώ μέσα στο 2017, έχουν επιβληθεί πρόστιμα σε 59 υποθέσεις συνολικού ύψους 211.475 €. ⁸¹¹

⁸⁰⁷ Ραπανάκης, Σ. (2017, 12 Οκτωβρίου). «Στοπ» στην εκτροπή του Αχελώου από τον Αλέξη Τσίπρα. Ανακτήθηκε από <http://www.avgi.gr/article/10842/8455959/-stop-sten-ektrope-tou-achelou-apo-ton-alexe-tsipra>

⁸⁰⁸ Οδηγία 2009/128/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την κοινή θέση του Συμβουλίου που αφορά τον καθορισμό πλαισίου κοινοτικής δράσης με σκοπό την επίτευξη ορθολογικής χρήσης των γεωργικών φαρμάκων. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 309 της 24.11.2009. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/pyNYHv>

⁸⁰⁹ Οδηγία 2009/128/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την κοινή θέση του Συμβουλίου που αφορά τον καθορισμό πλαισίου κοινοτικής δράσης με σκοπό την επίτευξη ορθολογικής χρήσης των γεωργικών φαρμάκων. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 309 της 24.11.2009. Προοίμιο σημείο 5. Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/pyNYHv>

⁸¹⁰ Υπουργική απόφαση αριθμ. 8197/90920/2013 «Θέσπιση Εθνικού Σχεδίου Δράσης με στόχο την εφαρμογή της Οδηγίας 2009/128/ΕΚ και την προστασία του ανθρώπου και του περιβάλλοντος» (Β' 1883), όπως έχει τροποποιηθεί από την κ.υ.α. αριθμ. 6669/79087/2015 (Β'1582, Β' 1791). Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/tSZaLQ>

⁸¹¹ Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. (2017, 4 Αυγούστου). Κατασχέθηκαν παράνομα φυτοφάρμακα προέλευσης Τουρκίας (Δελτίο τύπου). Ανακτήθηκε από: <https://goo.gl/XBtDG3>

Τέλος, άξια αναφοράς είναι η ανάθεση από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων εκπόνησης μελέτης για τη σύνταξη προγραμμάτων δράσης στις ευπρόσβλητες από νιτρορύπανση περιοχές.⁸¹² Υπενθυμίζεται ότι κατά της Ελλάδας εκκρεμούν δύο διαδικασίες επί παραβάσει⁸¹³ λόγω μη συμμόρφωσης και μη ορθής εφαρμογής της οδηγίας 91/676/ΕΟΚ για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης.

Συγγραφή ενότητας: Άννα Βαφειάδου

⁸¹² Απόφαση του Γενικού Γραμματέα Αγροτικής Πολιτικής και Διαχείρισης Κοινοτικών πόρων του Υπουργείου Ανάπτυξης και Τροφίμων α.π. 124/17.1.2017 «Απόφαση κατακύρωσης του έργου με τίτλο: «Μελέτη για τη σύνταξη προγραμμάτων δράσης στις ευπρόσβλητες από νιτρορύπανση περιοχές»» (ΑΔΑ: ΩΜΩΒ4653ΠΓ-14Κ).

⁸¹³ α) European Commission. Water – Directive 91/676/EEC – Designation of nvz and establishment of action programmes. Infringement number 20112155. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/PWu7wM>. β) European Commission. Water – Mise en œuvre incomplète et incorrecte des annexes II et III de la Directive 91/676/CEE. Infringement number 20102001. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/rmRCEF>.

ΣΤΕΡΕΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ

Οι κυριότερες εξελίξεις στον τομέα της διαχείρισης στερεών αποβλήτων αφορούν την κύρωση των περιφερειακών σχεδίων διαχείρισης αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ), την ένταξη έργων διαχείρισης στερεών αποβλήτων στο ΕΣΠΑ, την ολοκλήρωση του πρώτου έργου που χρηματοδοτείται με ΣΔΙΤ στη Δυτική Μακεδονία. Επίσης αξιοσημείωτη εξέλιξη ήταν η κατάθεση νομοσχεδίου για την ανακύκλωση. Τέλος, μειώθηκε ο αριθμός χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων (ΧΑΔΑ), χωρίς ωστόσο να είναι σαφές πού καταλήγουν τα απορρίμματα σε περιοχές όπου έκλεισαν οι χωματερές, αλλά δεν διαθέτουν ακόμα νόμιμους και ασφαλείς χώρους διαχείρισης. Ως τον Νοέμβριο του 2016 εκτιμάται ότι η Ελλάδα είχε πληρώσει 37,3 εκατ. ευρώ σε πρόστιμα για μη συμμόρφωση με την απόφαση του ΔΕΕ για τις χωματερές.

ΕΘΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Ανακύκλωση

Στις 13 Οκτωβρίου του 2016 κατατέθηκε σε δημόσια διαβούλευση διάρκειας πέντε εβδομάδων νομοσχέδιο για την τροποποίηση του νόμου 2939/2001 που διέπει τη λειτουργία των συλλογικών συστημάτων εναλλακτικής διαχείρισης (ΣΣΕΔ).⁸¹⁴ Το σχέδιο νόμου επιχειρούσε να διορθώσει πολλές από τις δυσλειτουργίες των ΣΣΕΔ, να αυξήσει τη διαφάνεια στη λειτουργία τους, να ενισχύσει τον Ελληνικό Οργανισμό Ανακύκλωσης και ταυτόχρονα να δώσει τη δυνατότητα στους ΟΤΑ Α' βαθμού να υλοποιούν δικά τους προγράμματα ανακύκλωσης, χωρίς συνεργασία με ιδιωτικά ΣΣΕΔ. Το νομοσχέδιο προκάλεσε πολλές αντιδράσεις από τους εκπροσώπους των ΣΣΕΔ με κυριότερο επιχείρημα τον περιορισμό της αυτονομίας και της αυτοτέλειάς τους. Αποτέλεσμα ήταν το ουσιαστικό πάγωμά του. Τις διαφορές επιχείρησε να επιλύσει ο νέος Αναπληρωτής Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας Σωκράτης Φάμελλος σε συνάντηση με εκπροσώπους όλων των ΣΣΕΔ τον Ιούνιο του 2017,⁸¹⁵ χωρίς ωστόσο καμία νεότερη εξέλιξη έκτοτε.

Τον Αύγουστο του 2017, με κ.υ.α των υπουργείων Οικονομίας και Ανάπτυξης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας και Οικονομικών θεσπίστηκε τέλος 3 λεπτών στις πλαστικές σακούλες μίας χρήσης από 1.1.2018 και 7 λεπτών από 1.1.2019,⁸¹⁶ ακολουθώντας με μεγάλη καθυστέρηση τη σχετική ευρωπαϊκή οδηγία 2015/720/ΕΕ. Είχε προηγηθεί, τον Ιανουάριο του 2017, προειδοποιητική επιστολή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τη συμμόρφωση της χώρας μας με την εν λόγω οδηγία,⁸¹⁷ ενώ τον Ιούνιο του 2017 η Ελλάδα έλαβε και αιτιολογημένη γνώμη.⁸¹⁸ Το τέλος που προβλέπει η κ.υ.α. θα είναι ανταποδοτικό, καθώς θα αξιοποιείται από τον Ελληνικό Οργανισμό Ανακύκλωσης (ΕΟΑΝ) σε συνεργασία με τους Δήμους για τη δωρεάν διάθεση στους πολίτες εναλλακτικών μέσων (επαναχρησιμοποιούμενη πλαστική πολλών χρήσεων, πάνινη, διχτάκι, βιοαποδομήσιμη σακούλα), τα οποία θα μειώνουν την κατανάλωση και θα προάγουν την επαναχρησιμοποίηση και την ανακύκλωση. Στόχοι του μέτρου είναι η μείωση της χρήσης πλαστικής σακούλας μεταφοράς από 90 ανά κάτοικο

⁸¹⁴ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2016, Οκτώβριος) «Τροποποίηση του Ν2939/2001 – Συσκευασίες και εναλλακτική διαχείριση των συσκευασιών και άλλων προϊόντων – Ίδρυση Εθνικού Οργανισμού Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών και άλλων προϊόντων (ΕΟΕΔΣΑΠ) και άλλες διατάξεις» (σχέδιο νόμου). Ανάκτηση από: <http://www.opengov.gr/minenv/?p=8146>

⁸¹⁵ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Ιούνιος). Αν. ΥΠΕΝ Σ. Φάμελλος: *Η ανακύκλωση χρειάζεται ισότιμους και διάφανους κανόνες και στην κοινωνία και στην αγορά* [ανακοίνωση]. <https://goo.gl/2joorY>

⁸¹⁶ Απόφαση υπουργών αριθ. οικ. 180036/952/2017 «Καθορισμός μέτρων και κανόνων για τη μείωση της κατανάλωσης πλαστικών σακουλών μεταφοράς, σε συμμόρφωση με την οδηγία 2015/720/ΕΕ «για την τροποποίηση της οδηγίας 1994/62/ΕΚ με σκοπό τη μείωση της κατανάλωσης λεπτών πλαστικών σακουλών μεταφοράς»» (Β' 2812).

⁸¹⁷ European Commission. (24.01.2017) WASTE - Directive (EU) 2015/720 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2015 amending Directive 94/62/EC as regards reducing the consumption of lightweight plastic carrier bags (Infringement number 20170074). Ανάκτηση από: <https://goo.gl/Ar8ree>

⁸¹⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (14.6.2017). *Δέσμη παραβάσεων Ιουνίου: κυριότερες αποφάσεις* (δελτίο τύπου). Ανάκτηση από: <https://goo.gl/f1wQ74>

ανά χρόνο στις 40 ως το 2025,⁸¹⁹ η ενθάρρυνση της πρόληψης δημιουργίας αποβλήτων που βλάπτουν ανεπανόρθωτα τα θαλάσσια οικοσυστήματα, η αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων, με περιορισμό των αρνητικών κοινωνικοοικονομικών συνεπειών και η αλλαγή νοοτροπίας των καταναλωτών προς τη χρήση σακουλών μεταφοράς προϊόντων πολλαπλών χρήσεων και όχι μιας χρήσης.

Επίσης, τον Απρίλιο του 2017 δημοσιεύτηκε η απόφαση για τον καθορισμό των κατηγοριών και των προδιαγραφών των πράσινων σημείων (ΠΣ), των κέντρων ανακύκλωσης, εκπαίδευσης και διαλογής στην πηγή (ΚΑΕΔΙΣΠ), των γωνιών ανακύκλωσης (ΓΑ) και των κινητών πράσινων σημείων (ΚΙΠΣ), σύμφωνα με το άρθρο 38 του ν. 4042/2012, όπως ισχύει.⁸²⁰ Τα ΠΣ, τα ΚΑΕΔΙΣΠ, οι ΓΑ και τα ΚΙΠΣ εντάσσονται στην υλοποίηση της στρατηγικής και των πολιτικών του Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων και του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων.

Επιπλέον, στις 15 Σεπτεμβρίου 2017 δημοσιεύτηκε η νέα κ.υ.α. για την ταχεία περιβαλλοντική αδειοδότηση των Πράσινων Σημείων.⁸²¹ Σύμφωνα με το ΥΠΕΝ, στόχος της νέας κ.υ.α. είναι αφενός μεν η ολοκλήρωση του θεσμικού πλαισίου για τα πράσινα σημεία, αφετέρου δε η παροχή ενός ακόμα θεσμικού εργαλείου στην τοπική αυτοδιοίκηση, που θα διευκολύνει και θα επιταχύνει τη διαδικασία συλλογής στην πηγή πολλών ρευμάτων αποβλήτων. Σε συνδυασμό με το άρθρο 137 του νόμου 4416/2017, η συγκεκριμένη τροποποίηση παρέχει επιπλέον τη δυνατότητα στους ΟΤΑ να αναπτύξουν τη διαλογή στην πηγή, να σχεδιάσουν και να χωροθετήσουν πράσινα σημεία και να διαχειρίζονται τα υλικά που συγκεντρώνονται στα πράσινα σημεία.

Με βάση πλέον το ισχύον θεσμικό πλαίσιο μπορούν οι ΟΤΑ να εμπορεύονται τα υλικά που ανακτούν από τα πράσινα σημεία μειώνοντας αντίστοιχα τα τέλη καθαριότητας των δήμων. Επιπλέον, διευκολύνεται η αδειοδότηση των πράσινων σημείων για τους Δήμους, αλλά και η ένταξή τους στα χρηματοδοτικά εργαλεία του ΥΜΕΠΕΡΑΑ, που συνεπάγεται γρήγορη απορρόφηση των κονδυλίων και κατασκευή περιβαλλοντικών υποδομών σε κάθε ΟΤΑ της χώρας⁸²².

Χώροι ταφής

ΧΥΤΑ Τεμπλονίου Κέρκυρας: Μετά την παραπομπή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,⁸²³ το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) καταδίκασε την Ελλάδα τον Απρίλιο του 2017 για την κακή διαχείριση των αποβλήτων στον ΧΥΤΑ Τεμπλονίου της Κέρκυρας. Ο ΧΥΤΑ λειτουργεί από το 2007 κατά παράβαση των οδηγιών 1999/31/ΕΚ και 2008/98/ΕΚ, συνιστώντας σημαντικό κίνδυνο για τη δημόσια υγεία και το περιβάλλον.⁸²⁴ Υπενθυμίζεται ότι σοβαρά προβλήματα διαπιστώθηκαν από τους Επιθεωρητές Περιβάλλοντος και τις υπηρεσίες της Κέρκυρας από το 2010 με αποτέλεσμα την επιβολή προστίμων συνολικού ύψους 353.100 ευρώ. Το 2011 η Επιτροπή απηύθυνε προειδοποιητική επιστολή, διαδικασία που το 2016 κατέληξε στην παραπομπή στο Ευρωδικαστήριο.⁸²⁵

ΧΑΔΑ: Παρά το γεγονός ότι το ΥΠΕΝ προέβλεπε ότι θα έχουν αποκατασταθεί όλοι οι χώροι ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων (ΧΑΔΑ) ως το 2015,⁸²⁶ το ΔΕΕ επέβαλε χρηματική κύρωση στις

⁸¹⁹ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Αύγουστος). Σ. Φάμελλος: «Μειώνουμε την πλαστική σακούλα σημαίνει αλλάζουμε την καταναλωτική συμπεριφορά, το εμπόριο και τη βιομηχανία, με γνώμονα το περιβάλλον [Ανακοίνωση]». Ανάκτηση από: <https://goo.gl/AQVGuS>

⁸²⁰ Κ.υ.α. αριθμ. οικ.18485/10.4.2017 «Καθορισμός των κατηγοριών και των προδιαγραφών των Πράσινων Σημείων (ΠΣ), των Κέντρων Ανακύκλωσης, Εκπαίδευσης και Διαλογής στην Πηγή (ΚΑΕΔΙΣΠ), των Γωνιών Ανακύκλωσης (ΓΑ) και των Κινητών Πράσινων Σημείων (ΚΙΠΣ), σύμφωνα με το άρθρο 38 του ν. 4042/2012, όπως ισχύει» (Β' 1412).

⁸²¹ Κ.υ.α. αριθμ. οικ. 35088/2017 «Τροποποίηση της υπ'αριθμ. 171914/2013 κοινής υπουργικής απόφασης (ΦΕΚ Β' 3072) «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β της ομάδας 4: «Συστήματα Περιβαλλοντικών Υποδομών», του παραρτήματος ΙV της υπουργικής απόφασης 1958/2012 (Β' 21), όπως εκάστοτε ισχύει» (Β' 3250).

⁸²² Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Σεπτέμβριος). Νέα ΚΥΑ για την ταχεία περιβαλλοντική αδειοδότηση των Πράσινων σημείων, επιταχύνει τη διαλογή στην πηγή των Δήμων (δελτίο τύπου). <https://goo.gl/rNt27T>

⁸²³ European Commission. (10.12.2015). Waste management: Commission refers Greece to the Court of Justice of the EU over illegal landfill (Press release). Ανάκτηση από: <https://goo.gl/KfxFga>

⁸²⁴ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση της 27ης Απριλίου 2017, ΕΕ κατά Ελληνικής Δημοκρατίας, υπόθεση C-202/16 (ΧΥΤΑ Τεμπλονίου).

⁸²⁵ Λιάλιος, Γ. (2017, Απρίλιος). Ευρωκαταδίκη για τον ΧΥΤΑ στο Τεμπλόνι Κέρκυρας. *Η Καθημερινή*. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/LS8T1W>

⁸²⁶ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2009-2017). Μη επικίνδυνα Απόβλητα. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/qjFcSk>

2.12.2014 για 70 ενεργούς και 223 μη αποκατεστημένους ΧΑΔΑ.⁸²⁷ Από αυτούς, σήμερα εξακολουθούν να λειτουργούν τουλάχιστον 20, ενώ οι κλειστοί ΧΑΔΑ που δεν έχουν ακόμα αποκατασταθεί ανέρχονται σε 46.

Η πρόοδος που συντελέστηκε σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο αναφοράς, αναμένεται να οδηγήσει σε μείωση του σχετικού προστίμου που επιβάλλεται στη χώρα μας από τις 2 Δεκεμβρίου του 2014 και επανυπολογίζεται ανά εξάμηνο. Μειώνεται δε κατά 40.000 ευρώ ανά ΧΑΔΑ που κλείνει και κατά 80.000 ευρώ για κάθε ΧΑΔΑ που αποκαθίσταται.

Ως τον Νοέμβριο του 2016 εκτιμάται ότι η Ελλάδα είχε πληρώσει 37,3 εκατ. ευρώ σε πρόστιμα για ΧΑΔΑ τα οποία δεν είχαν επιμεριστεί στους δήμους όπως προβλέπει ο νόμος 4042/2012. Σύμφωνα με τον Γ.Γ. Συντονισμού Διαχείρισης Αποβλήτων του Υπουργείου Εσωτερικών Ευάγγελο Καπετάνιο, το εξαμηνιαίο πρόστιμο που καταβάλλει η Ελλάδα μειώθηκε στα 4,2 εκατ. ευρώ από τα 14,6 εκατ. ευρώ που κατέβαλε τον Δεκέμβριο του 2014, όταν το πρόστιμο επιβλήθηκε για πρώτη φορά.⁸²⁸

Ερωτηματικά ωστόσο δημιουργούνται σχετικά με την κατάληξη των απορριμμάτων σε περιοχές που κλείνουν οι ΧΑΔΑ αλλά δεν διαθέτουν ακόμα ΧΥΤΑ ή άλλους νόμιμους χώρους διάθεσης και επεξεργασίας αποβλήτων, πράγμα που αφορά κυρίως την Πελοπόννησο. Επιπλέον, τον Δεκέμβριο του 2016, η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής, κατάρτισε σχέδιο οριστικής παύσης και αποκατάστασης των εναπομεινάντων ΧΑΔΑ της Περιφέρειας Αττικής.⁸²⁹ Τον Ιανουάριο του 2017,δόθηκε εντολή στους επιθεωρητές περιβάλλοντος να διενεργήσουν περιβαλλοντικούς ελέγχους - αυτοψίες σε χώρους ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων στο δάσος Μαινάλου, στην Τρίπολη.⁸³⁰

Επικίνδυνα απόβλητα

Μετά την επιβολή προστίμου στη χώρα μας από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ C-584/14) για την έλλειψη σχεδίου και υποδομών διαχείρισης επικίνδυνων αποβλήτων, τον Σεπτέμβριο του 2016,⁸³¹ η ελληνική κυβέρνηση ενέκρινε τη στρατηγική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης Επικίνδυνων Αποβλήτων (ΕΣΔΕΑ) τον Οκτώβριο του 2016⁸³² και στη συνέχεια τον ίδιο τον ΕΣΔΕΑ τον Δεκέμβριο του 2016.⁸³³

Σύμφωνα με την απόφαση του ΔΕΕ η Ελλάδα υποχρεούται να καταβάλει κατ' αποκοπήν ποσό ύψους 10 εκατομμυρίων ευρώ και χρηματική ποινή ύψους 30.000 ευρώ ανά ημέρα καθυστέρησης της εφαρμογής. Εκτός από τη μείωση του προστίμου, η θεσμοθέτηση και κυρίως η εφαρμογή του ΕΣΔΕΑ, αναμένεται να γλιτώσει σημαντικούς οικονομικούς πόρους από την εξαγωγή επικίνδυνων αποβλήτων στο εξωτερικό. Όπως εξήγησε ο Αναπληρωτής Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας, έχουν δεσμευτεί κονδύλια ύψους 150 εκατ. ευρώ από το ΕΣΠΑ για τη δημιουργία χώρων ασφαλούς επεξεργασίας, ανάκτησης, αδρανολοίησης και τελικής διάθεσης των επικίνδυνων αποβλήτων.⁸³⁴

⁸²⁷ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (τμήμα μείζονος σύνθεσης). Απόφαση της 2ας Δεκεμβρίου 2014, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας, υπόθεση C-378/13.

⁸²⁸ Δελεβέγκος, Δ. (2017, Ιανουάριος). Τα πρόστιμα μειώνονται, οι παράνομες χωματερές αυξάνονται.». Capital.gr. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/fCrhd7>

⁸²⁹ Απόφαση Γενικού Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής Αριθμ. 99146/7001/16/2016 «Κατάρτιση Σχεδίου Δράσης αντιμετώπισης οριστικής παύσης και αποκατάστασης των ενεργών καθώς και την αποκατάσταση των ανενεργών εναπομεινάντων ΧΑΔΑ Περιφέρειας Αττικής, Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής» (Β' 4185).

⁸³⁰ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΣΕΠΔΕΜ). (2.11.2016). Εντολή διενέργειας ελέγχου (α.π. 2436) (ΑΔΑ: 7Φ994653Π8-ΥΗΙ).

⁸³¹ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2016, 7 Σεπτεμβρίου). Λόγω καθυστέρησης στην εφαρμογή της νομοθεσίας της Ένωσης περί αποβλήτων, η Ελλάδα υποχρεούται να καταβάλει κατ' αποκοπήν ποσό ύψους 10 εκατομμυρίων ευρώ και χρηματική ποινή ύψους 30 000 ευρώ ανά ημέρα καθυστέρησης (Ανακοινωθέν τύπου 87/16). Ανάκτηση από: <https://goo.gl/cCzKEF>

⁸³² Κοινή υπουργική απόφαση οικ. 51575/2016 «Έγκριση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης Επικίνδυνων Αποβλήτων (ΕΣΔΕΑ)» (ΑΔΑ: 64Γ94653Π8-ΧΤ7) .

⁸³³ Κοινή υπουργική απόφαση οικ. 62952/5384/2016 «Έγκριση Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης Επικίνδυνων Αποβλήτων (ΕΣΔΕΑ), σύμφωνα με το άρθρο 31 του ν. 4342/2015» (Β' 4326).

⁸³⁴ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Φεβρουάριος). Αν. ΥΠΕΝ, Σ. Φάμελλος: "Με το Εθνικό Σχέδιο συμπληρώνεται το θεσμικό πλαίσιο για τη Διαχείριση Επικίνδυνων Αποβλήτων " (Ανακοίνωση). Ανάκτηση από: <https://goo.gl/19EkmX>

Περιφερειακά σχέδια διαχείρισης αποβλήτων

Η σημαντικότερη εξέλιξη της χρονιάς ήταν η πρόοδος σε σχέση με τα Περιφερειακά Σχέδια Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ). Προκειμένου να καλυφθεί ο χαμένος χρόνος από την αδράνεια προηγούμενων ετών αλλά και για να μη χαθούν ευρωπαϊκοί πόροι, μέσα σε χρονικό διάστημα τριών μηνών η κυβέρνηση κύρωσε τα ΠΕΣΔΑ 11 Περιφερειών με κ.υ.α των υπουργείων Εσωτερικών και Περιβάλλοντος και Ενέργειας (κατά σειρά: Κρήτης,⁸³⁵ Ηπείρου,⁸³⁶ Θεσσαλίας,⁸³⁷ Κεντρικής Μακεδονίας,⁸³⁸ Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης,⁸³⁹ Δυτικής Μακεδονίας,⁸⁴⁰ Αττικής,⁸⁴¹ Δυτικής Ελλάδας,⁸⁴² Νοτίου Αιγαίου,⁸⁴³ Ιονίων Νήσων,⁸⁴⁴ Στερεάς Ελλάδας,⁸⁴⁵) ενώ τον Φεβρουάριο 2017, ακολούθησε και η κύρωση του ΠΕΣΔΑ Βορείου Αιγαίου.⁸⁴⁶

Τη μεγαλύτερη καθυστέρηση παρουσίασε η κύρωση του ΠΕΣΔΑ Πελοποννήσου, καθώς η πολυετής και ταραχώδης πορεία της διαχείρισης των απορριμμάτων στην Περιφέρεια Πελοποννήσου συνεχίστηκε και κατά τη διάρκεια αυτής της χρονιάς. Μετά το πράσινο φως για τη νομιμότητα του ΠΕΣΔΑ Πελοποννήσου από το Ελεγκτικό Συνέδριο τον Ιούλιο του 2016,⁸⁴⁷ το Περιφερειακό Συμβούλιο Πελοποννήσου, κατόπιν επεισοδιακής συνεδρίασης, ενέκρινε τη στρατηγική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του ΠΕΣΔΑ στις 23 Νοεμβρίου 2016.⁸⁴⁸ Η κυβέρνηση έπραξε το ίδιο στις 30 Δεκεμβρίου 2016 με κ.υ.α των υπουργείων Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Εσωτερικών και Οικονομίας και Ανάπτυξης⁸⁴⁹. Η απόφαση αυτή έθεσε τους δήμους -μέσω του Φορέα Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΦΟΔΣΑ)- ως αρχή σχεδιασμού του ΠΕΣΔΑ. Από την άλλη μεριά, έθεσε και όριο στη δυναμικότητα των αποκεντρωμένων μονάδων επεξεργασίας αποβλήτων (ΜΕΑ) των δήμων, δηλαδή αυτών πέραν των τριών κεντρικών του ΠΕΣΔΑ, ώστε η λειτουργία τους να μη «*συνεπάγεται μείωση της συνολικής ποσότητας ΑΣΑ που θα καταλήγουν στις κεντρικές μονάδες ΜΕΑ σε λιγότερους από 100.000 tn /έτος*». Υπενθυμίζεται ότι οι 100.000 tn /έτος αποτελούν την ελάχιστη εγγυημένη ποσότητα για τον ανάδοχο της κατασκευής και λειτουργίας των τριών κεντρικών ΜΕΑ με βάση τη συμφωνία της Διυπουργική Επιτροπή με την ανάδοχο εταιρία τον Φεβρουάριο του 2016.⁸⁵⁰

⁸³⁵ Κοινή υπουργική απόφαση οικ.: 44014/4028. Κύρωση της απόφασης έγκρισης του Περιφερειακού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) της Περιφέρειας Κρήτης. <https://goo.gl/H72bAK>

⁸³⁶ Κοινή υπουργική απόφαση οικ. 44015/4029. Κύρωση της απόφασης έγκρισης του Περιφερειακού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) της Περιφέρειας Ηπείρου. <https://goo.gl/H72bAK>

⁸³⁷ Κοινή υπουργική απόφαση οικ. 47393/4273. Κύρωση της απόφασης έγκρισης του Περιφερειακού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) της Περιφέρειας Θεσσαλίας. <https://goo.gl/u6Jznt>

⁸³⁸ Κοινή υπουργική απόφαση οικ. 58971/5144. Κύρωση της απόφασης έγκρισης του Περιφερειακού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας. <https://goo.gl/u6Jznt>

⁸³⁹ Κοινή υπουργική απόφαση οικ. 61076/5267. Κύρωση της απόφασης έγκρισης του Περιφερειακού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης. <https://goo.gl/dPrp3h2>

⁸⁴⁰ Κοινή υπουργική απόφαση οικ. 61489/5303. Κύρωση της απόφασης έγκρισης του Περιφερειακού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας. <https://goo.gl/Z8PUuW>

⁸⁴¹ Κοινή υπουργική απόφαση οικ. 61490/5302. Κύρωση της απόφασης έγκρισης του Περιφερειακού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) της Περιφέρειας Αττικής. <https://goo.gl/MBEHNM>

⁸⁴² Κοινή υπουργική απόφαση οικ. 61491/5301. Κύρωση της απόφασης έγκρισης του Περιφερειακού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας. <https://goo.gl/MBEHNM>

⁸⁴³ Κοινή υπουργική απόφαση οικ. 63083/5402. Κύρωση της απόφασης έγκρισης του Περιφερειακού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. <https://goo.gl/E7pUen>

⁸⁴⁴ Κοινή υπουργική απόφαση οικ. 63083/5401. Κύρωση της απόφασης έγκρισης του Περιφερειακού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων. <https://goo.gl/E7pUen>

⁸⁴⁵ Κοινή υπουργική απόφαση οικ. 63891/5427. Κύρωση της απόφασης έγκρισης του Περιφερειακού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας. <https://goo.gl/RU5Hsn>

⁸⁴⁶ Κοινή υπουργική απόφαση οικ. 4533/261. Κύρωση της απόφασης έγκρισης του Περιφερειακού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. <https://goo.gl/WhgtQc>

⁸⁴⁷ Ελεγκτικό Συνέδριο. Απόφαση 1748/2016

⁸⁴⁸ Περιφέρεια Πελοποννήσου. (2016, Νοέμβριος). Έκτακτη συνέντευξη τύπου Περιφερειάρχη Πελοποννήσου [δελτίο τύπου]. <https://goo.gl/Ja9iQ7>

⁸⁴⁹ Κοινή υπουργική απόφαση οικ.63935. Έγκριση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του σχεδίου «Περιφερειακό Σχέδιο Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων της Περιφέρειας Πελοποννήσου». (ΑΔΑ: Ω31Τ4563Π8-ΒΜΖ).

⁸⁵⁰ Βισκαδουράκη, Η. (2016, 2 Μαρτίου). Βελτιωμένη πρόταση για τα απορρίμματα της Πελοποννήσου. <https://goo.gl/wHjFR5>

Η επόμενη μάχη για τα απορρίμματα της Πελοποννήσου διεξήχθη στο Περιφερειακό Συμβούλιο Πελοποννήσου στις 20 Φεβρουαρίου του 2017 όπου τελικά εγκρίθηκε το ΠΕΣΔΑ,⁸⁵¹ ανοίγοντας τον δρόμο για την ένταξη του έργου στο ΠΕΠ Πελοποννήσου. Ωστόσο νέα καθυστέρηση προκλήθηκε από τον ΦΟΔΣΑ ο οποίος, λόγω των πολλών αντιδράσεων δημάρχων, αρνήθηκε να υπογράψει την προγραμματική σύμβαση που ορίζει τις ευθύνες και τις υποχρεώσεις των δήμων που θα προκύψουν με την ανάθεση της διαχείρισης των απορριμμάτων στον ιδιώτη. Παράλληλα έθεσε ως προϋπόθεση την έγκριση του ΠΕΣΔΑ από την κυβέρνηση, η οποία ήρθε με καθυστέρηση μηνών, τον Ιούνιο του 2017 με κ.υ.α. του Υπουργού Εσωτερικών και του Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας.⁸⁵²

Τελικά, στις 12 Σεπτεμβρίου 2017 συνεδρίασε το Διοικητικό Συμβούλιο του ΦΟΔΣΑ Πελοποννήσου όπου, με 22 ψήφους υπέρ και 17 κατά, ενέκρινε την προγραμματική σύμβαση με την Περιφέρεια Πελοποννήσου για την υλοποίηση των έργων κεντρικής διαχείρισης που περιλαμβάνονται στον αναθεωρημένο ΠΕΣΔΑ Πελοποννήσου.⁸⁵³ Στις 20 Σεπτεμβρίου το κείμενο εγκρίθηκε και από το Περιφερειακό Συμβούλιο Πελοποννήσου, παρά τις έντονες αντιδράσεις και διαφωνίες.⁸⁵⁴ Μετά την έγκριση του κειμένου από το Ελεγκτικό Συνέδριο, αναμένεται να ακολουθήσει η υπογραφή της σύμβασης με την ανάδοχο εταιρία (ΤΕΡΝΑ) που επικράτησε στον διαγωνισμό.

Σε ότι αφορά τη μεγαλύτερη περιφέρεια της χώρας, στις 10 Νοεμβρίου 2016, το Περιφερειακό Συμβούλιο Αττικής γνωμοδότησε θετικά για τη στρατηγική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων του νέου Περιφερειακού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ)⁸⁵⁵ Αττικής, την οποία υπέβαλε προς έγκριση ο Ειδικός Διαβαθμικός Σύνδεσμος Νομού Αττικής (ΕΔΣΝΑ) τον Ιούλιο του ίδιου έτους.⁸⁵⁶ Στις 6 Δεκεμβρίου 2016 το ΠΕΣΥ ενέκρινε τη δεύτερη αναθεώρηση του ΠΕΣΔΑ με την απόφαση 414/16.⁸⁵⁷ Τέλος, όπως προαναφέρθηκε, στις 19 Δεκεμβρίου ο ΠΕΣΔΑ Αττικής εγκρίθηκε οριστικά από τους υπουργούς Εσωτερικών, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, ανοίγοντας έτσι τον δρόμο για την ένταξη των πρώτων έργων σε κοινοτική χρηματοδότηση. Υπενθυμίζεται ότι κεντρικός στόχος του σχεδίου της Περιφέρειας Αττικής είναι η εκτροπή από την ταφή του 78,22% των απορριμμάτων της Αττικής, ενώ ο αρχικός προϋπολογισμός των προτεινόμενων υποδομών ήταν 408 εκατομμύρια ευρώ⁸⁵⁸. Το ΠΕΣΔΑ Αττικής περιλαμβάνει ξεχωριστή συλλογή έντυπου χαρτιού, 5 ΧΥΤΑ που αργότερα θα μετατραπούν σε ΧΥΤΥ, 3 μονάδες κομποστοποίησης, 3 κέντρα διαλογής ανακυκλώσιμου υλικού (ΚΔΑΥ), 4 σταθμούς μεταφόρτωσης απορριμμάτων (ΣΜΑ), 9 τμήματα ΣΜΑ (ΤΣΜΑ) αλλά και μονάδα θερμικής αξιοποίησης του RDF που παράγεται στο εργοστάσιο μηχανικής ανακύκλωσης κομποστοποίησης (ΕΜΑΚ) Λιοσίων.

Στις 25.08.2017 όμως τροποποιήθηκε η ΑΕΠΟ του ΧΥΤΑ Φυλής⁸⁵⁹ εγκρίνοντας την επέκταση του δεύτερου κυττάρου στη θέση Σκαλιστήρι κατά 108 στρέμματα, πράγμα το οποίο εκτιμάται ότι θα δώσει παράταση ζωής στον ΧΥΤΑ κατά περίπου δύο χρόνια. Η εξέλιξη έρχεται σε αντίθεση με τον στόχο του ΠΕΣΔΑ Αττικής για μείωση του ποσοστού ταφής των απορριμμάτων στην Αττικής στο 22% ως το 2020, από το περίπου 90% που βρίσκεται σήμερα. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η προσπάθεια

⁸⁵¹ Περιφερειακό Συμβούλιο Πελοποννήσου. (2017, Φεβρουάριος). Απόσπασμα του Πρακτικού 5 της Συνεδρίασης της 20-02-2017 του Περιφερειακού Συμβουλίου Πελοποννήσου – Αριθμός Απόφασης 49. <https://goo.gl/4nuMj6>

⁸⁵² Κοινή υπουργική απόφαση οικ. 27716/1612/12.06.2017 (Β'2044). Κύρωση της απόφασης έγκρισης του Περιφερειακού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) της Περιφέρειας Πελοποννήσου. (ΦΕΚ (Β' 2044)

⁸⁵³ Περιφερειακός Σύνδεσμος Φορέων Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΦΟΔΣΑ) Περιφέρειας Πελοποννήσου. (2017, Σεπτέμβριος). Απόφαση 05/2017 Δ.Σ. ΦΟΔΣΑ Πελοποννήσου - Προγραμματική σύμβαση με την Περιφέρεια Πελοποννήσου για την υλοποίηση των έργων κεντρικής διαχείρισης που περιλαμβάνονται στον αναθεωρημένο ΠΕΣΔΑ Πελοποννήσου. <https://goo.gl/GqmhBa>

⁸⁵⁴ Notospress.gr. (2017, Σεπτέμβριος). «Υπερψηφίστηκε η υπογραφή του ΣΔΙΤ στο Περιφερειακό Συμβούλιο». <https://goo.gl/7fPyLC>

⁸⁵⁵ Περιφέρεια Αττικής. (2016, Νοέμβριος). Ανακοίνωση «Θετική η γνωμοδότηση του ΠΕ.ΣΥ για τη ΣΜΠΕ της 2ης αναθεώρησης του ΠΕΣΔΑ - Ρ. Δούρου: "Τα κρίσιμα και τα δύσκολα αντιμετωπίζονται μόνο από ένα μέτωπο αποφασισμένων παραγόντων"» <https://goo.gl/Ugk3EP>

⁸⁵⁶ ΕΔΣΝΑ (2016, 2 Αυγούστου). Κατάθεση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για το ΠΕΣΔΑ Αττικής. <https://goo.gl/FTX5KC>

⁸⁵⁷ Περιφέρεια Αττικής. (2016, Δεκέμβριος). Ανακοίνωση «Ψηφίστηκε από το ΠΕ.ΣΥ το νέο Περιφερειακό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων Αττικής». Ανάκτηση από <https://goo.gl/iJapca>

⁸⁵⁸ Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης. (2016, 8 Ιουλίου). Γνωμοδότηση επί της 2ης Αναθεώρησης του Περιφερειακού Σχεδιασμού Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) Αττικής. Ανάκτηση από <https://goo.gl/WWofVe>

⁸⁵⁹ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. ΔΙΠΑ. (2017, Αύγουστος). Τροποποίηση της Α.Π. 135831-3.12.2003 κ.υ.α.έγκρισης περιβαλλοντικών όρων του έργου: «Κατασκευή, λειτουργία και αποκατάσταση 2ου ΧΥΤΑ Δυτικής Αττικής στη θέση Σκαλιστήρι, Δήμου Φυλής», όπως αυτή έχει τροποποιηθεί και ισχύει. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/23VE8V>

αξιοποίησης των εγκαταλελειμμένων λατομείων της Αττικής για τις εγκαταστάσεις διαχείρισης απορριμμάτων που προβλέπει το ΠΕΣΔΑ Αττικής και δη των ΧΥΤΥ. Για το θέμα εκπονήθηκε μελέτη για λογαριασμό του ΕΔΣΝΑ.⁸⁶⁰ Ωστόσο, τον Αύγουστο του 2017 κρίση προέκυψε στην Αίγινα, της οποίας τα απορρίμματα καταλήγουν στον ΧΥΤΑ Φυλής, καθώς για μεγάλο χρονικό διάστημα δεν ήταν δυνατή η μεταφορά των αποβλήτων με πλοίο λόγω αδυναμίας εύρεσης συμβατικού πλοίου με κενό φορτίου δρομολόγιο όπως επιβάλλει ο νόμος 4316/2014. Το πρόβλημα λύθηκε στις 25 Αυγούστου με τη συνδρομή 10 δήμων της Αττικής που διέθεσαν απορριμματοφόρα για τη συλλογή των απορριμμάτων από την Αίγινα, και με την προσφορά από τον ιδιοκτήτη του συμβατικού πλοίου «Φοίβος» για τη μεταφορά με δρομολόγιο κενό φορτίου όπως επιβάλλει ο νόμος.⁸⁶¹

Στο μεταξύ στις 5 Ιουλίου 2017 εγκαινιάστηκε το πρώτο έργο διαχείρισης απορριμμάτων που χρηματοδοτείται μέσω σύμπραξης δημοσίου και ιδιωτικού τομέα (ΔΙΑΔΥΜΑ-ΕΠΑΔΥΜ), στη Δυτική Μακεδονία, το οποίο βρίσκεται σε δοκιμαστική λειτουργία από τον Φεβρουάριο του 2017. Πρόκειται για μια επένδυση 50 εκατ. ευρώ με χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (13 εκατ. ευρώ), το Jessica (13 εκατ. ευρώ), δάνειο της Εθνικής Τράπεζας (6 εκατ. ευρώ) και από ιδιωτικούς πόρους (17 εκατ. ευρώ). Η μονάδα θα διαχειρίζεται 120.000 τόνους απορριμμάτων από 12 δήμους της Δυτικής Μακεδονίας. Η σύμβαση έχει διάρκεια 25 ετών, διάστημα στο οποίο το Δημόσιο θα επιδοτήσει τη λειτουργία των ιδιωτικών μονάδων με 125 εκατ. ευρώ, ενώ το κόστος διαχείρισης για τους πολίτες θα ανέρχεται σε 132 ευρώ/τόνο.⁸⁶²

Η δεύτερη κατά σειρά περιφέρεια της χώρας που αξιοποιεί το εργαλείο των ΣΔΙΤ είναι αυτή της Ηπείρου. Στις 24 Νοεμβρίου 2016, το Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης ανακοίνωσε την ένταξη στο νέο ΕΣΠΑ της ΣΔΙΤ Ηπείρου με επιλέξιμη δημόσια δαπάνη 20,7 εκατ. ευρώ.⁸⁶³ Μερικούς μήνες μετά το Ελεγκτικό Συνέδριο ενέκρινε τη σύμβαση με την απόφαση 123/17,⁸⁶⁴ ενώ στις 21 Ιουλίου 2017 υπεγράφη η σύμβαση ανάμεσα στην Περιφέρεια Ηπείρου και την ΤΕΡΝΑ Ενεργειακή.⁸⁶⁵ Το συνολικό ύψος της επένδυσης ανέρχεται σε 52,6 εκατ. ευρώ. Εκτός από τη συμβολή του ΕΣΠΑ η επένδυση χρηματοδοτείται από ίδια κεφάλαια του αναδόχου και δανεισμό του, ενώ η τιμή εισόδου (gate fee) στη μονάδα, της οποίας η ετήσια δυναμικότητα ανέρχεται σε 105.000 τόνους, θα διαμορφωθεί στα 39,54 ευρώ ανά τόνο. Η κατασκευαστική περίοδος προβλέπεται να διαρκέσει 18 μήνες και η περίοδος λειτουργίας 25 έτη. Η ΜΕΑ Ηπείρου περιλαμβάνει τη μονάδα μηχανικής ανακύκλωσης (ΜΜΑ) και τη μονάδα βιολογικής επεξεργασίας (ΜΒΕ), ενώ προβλέπεται να επιτυγχάνει συνολική ανακύκλωση τουλάχιστον 17.000 τόνων χρήσιμων υλικών κάθε χρόνο.⁸⁶⁶ Σημειώνεται ότι κατά την περίοδο αναφοράς απορρίφθηκε από το ΣτΕ προσφυγή κατά του ΧΥΤΑ Ηπείρου.⁸⁶⁷

Προχώρησε επίσης η υλοποίηση του ΠΕΣΔΑ Κρήτης με την ένταξη στο ΕΣΠΑ τριών έργων διαχείρισης απορριμμάτων συνολικής δημόσιας δαπάνης 59 εκατ. ευρώ. Πρόκειται για την κατασκευή μονάδας κομποστοποίησης στον Δήμο Αρχανών-Αστερουσίων, μονάδας μηχανικής διαλογής απορριμμάτων και κομποστοποίησης στον ΧΥΤΑ του Δήμου Χερσονήσου και μονάδας επεξεργασίας απορριμμάτων και ΧΥΤΥ Αμαρίου.⁸⁶⁸ Στις 27 Ιουλίου 2017 ανακοινώθηκε και η ένταξη στο ΕΣΠΑ του έργου "Κεντρική Μονάδα Επεξεργασίας μη επικινδύνων Αστικών Στερεών Αποβλήτων Ανατολικού Τομέα Περιφέρειας Ανατ. Μακεδονίας – Θράκης", συνολικής δημόσιας δαπάνης 19,7 εκατ. ευρώ. Η

⁸⁶⁰ Λιάλιος, Γ. (2017, Σεπτέμβριος). Τα λατομεία, λύση για τα σκουπίδια. *Καθημερινή*. <https://goo.gl/1AsDjE>

⁸⁶¹ Λιάλιος, Γ.. (2017, Αύγουστος). Απορρίμματα: Προσωρινή λύση για την Αίγινα. *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/jUbnvY>

⁸⁶² Ηγουμενίδης, Τ (2017, 6 Ιουλίου). Απορρίμματα: Σε πλήρη λειτουργία η ΜΕΑ Κοζάνης. *Ναυτεμπορική* <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/1256396/aporrimmata-se-pliri-leitourgia-i-mea-kozanis>

⁸⁶³ Απόφαση γενικής διευθύντριας περιβαλλοντικής πολιτικής ΥΠΕΝ 36395/2017 «Τροποποίηση της Α.Π. 135831-3.12.2003 κ.υ.α. έγκρισης περιβαλλοντικών όρων του έργου: «Κατασκευή, λειτουργία και αποκατάσταση 2ου ΧΥΤΑ Δυτικής Αττικής στη θέση Σκαλιστήρι, Δήμου Φυλής», όπως αυτή έχει τροποποιηθεί και ισχύει» (ΑΔΑ: 6ΣΓΣ4653Π8-ΚΛΛ).

⁸⁶⁴ Insider.gr (2017, 23 Μαΐου). Υπογραφή συμβάσεων για τα απορρίμματα σε Ήπειρο-Σέρρες. Ανακτήθηκε από <http://www.insider.gr/eidiseis/ellada/48939/ypografi-symvaseon-gia-ta-aporrimmata-se-ipeiro-serres>

⁸⁶⁵ Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης. (2017, Ιούλιος). Υπογραφή σύμβασης ΣΔΙΤ απορριμμάτων Περιφέρειας Ηπείρου [δελτίο τύπου]. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/1ZXCAf>

⁸⁶⁶ Κόλλιας, Φ. (2017, Ιούλιος). ΤΕΡΝΑ Ενεργειακή: Έπεσαν οι υπογραφές με την περιφέρεια Ηπείρου για σύμβαση ΣΔΙΤ. *Euro2day*. Ανακτήθηκε από <https://goo.gl/26rCFc>

⁸⁶⁷ ΣτΕ 1815/2016. Περιβαλλοντική αδειοδότηση ΧΥΤΑ Ηπείρου. <https://goo.gl/x18QrL>

⁸⁶⁸ Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης. (2017, Μάιος). Χρηματοδότηση εκ 59 εκατομμυρίων ευρώ για την ολοκληρωμένη διαχείριση απορριμμάτων στην Κρήτη [δελτίο τύπου]. <https://goo.gl/B8VKvF>

Μονάδα Επεξεργασίας Απορριμμάτων στην Αλεξανδρούπολη περιλαμβάνει μηχανική διαλογή για το διαχωρισμό ανακυκλώσιμων υλικών, αερόβια κομποστοποίηση, βιολογική επεξεργασία με αναερόβια χώνευση και παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από το παραγόμενο βιοαέριο σε μονάδα ισχύος 600 KW.⁸⁶⁹ Υπογραμμίζεται ότι το εν λόγω έργο θα υλοποιηθεί ως δημόσιο έργο χωρίς τη συμμετοχή ιδιώτη, όπως άλλωστε είναι και η πρόθεση για την υλοποίηση του ΠΕΣΔΑ Θεσσαλίας.

Άλλες εξελίξεις

Τροποποιήθηκε η σχετική κ.υ.α. προκειμένου να συμμορφωθεί η χώρα με την οδηγία 2007/71/ΕΚ για τροποποίηση του παραρτήματος II της υπ' αριθμ. 2000/59/ΕΚ οδηγίας σχετικά με τις λιμενικές εγκαταστάσεις παραλαβής αποβλήτων πλοίου και καταλοίπων φορτίου.⁸⁷⁰

Τροποποιήθηκε επίσης τον Μάιο του 2017 η κ.υ.α. που προσδιορίζει την οργάνωση και λειτουργία του Ηλεκτρονικού Μητρώου Αποβλήτων (ΗΜΑ),⁸⁷¹ στο οποίο έχουν υποχρέωση καταχώρισης οι οργανισμοί/επιχειρήσεις που παράγουν και διαχειρίζονται απόβλητα (επικίνδυνα και μη), καθώς και οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) Α' βαθμού.

Δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 2017 η απόφαση για τον καθορισμό των κατηγοριών και των προδιαγραφών των πράσινων σημείων (ΠΣ), των κέντρων ανακύκλωσης, εκπαίδευσης και διαλογής στην πηγή (ΚΑΕΔΙΣΠ), των γωνιών ανακύκλωσης (ΓΑ) και των κινητών πράσινων σημείων (ΚΙΠΣ), σύμφωνα με το άρθρο 38 του ν. 4042/2012, όπως ισχύει.⁸⁷² Τα ΠΣ, τα ΚΑΕΔΙΣΠ, οι ΓΑ και τα ΚΙΠΣ εντάσσονται στην υλοποίηση της στρατηγικής και των πολιτικών του Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων και του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων.

Επιπλέον, στις 15 Σεπτεμβρίου 2017 δημοσιεύτηκε η νέα κ.υ.α. για την ταχεία περιβαλλοντική αδειοδότηση των πράσινων σημείων.⁸⁷³ Σύμφωνα με το ΥΠΕΝ, στόχος της νέας κ.υ.α. είναι αφενός μεν η ολοκλήρωση του θεσμικού πλαισίου για τα πράσινα σημεία, αφετέρου δε η παροχή ενός ακόμα θεσμικού εργαλείου στην τοπική αυτοδιοίκηση, που θα διευκολύνει και θα επιταχύνει τη διαδικασία συλλογής στην πηγή πολλών ρευμάτων αποβλήτων. Σε συνδυασμό με το άρθρο 137 του νόμου 4416/2017, η συγκεκριμένη τροποποίηση παρέχει επιπλέον τη δυνατότητα στους ΟΤΑ να αναπτύξουν τη διαλογή στην πηγή, να σχεδιάσουν και να χωροθετήσουν πράσινα σημεία και να διαχειρίζονται τα υλικά που συγκεντρώνονται στα πράσινα σημεία.

Με βάση πλέον το ισχύον θεσμικό πλαίσιο μπορούν οι ΟΤΑ να εμπορεύονται τα υλικά που ανακτούν από τα πράσινα σημεία μειώνοντας αντίστοιχα τα τέλη καθαριότητας των δήμων. Επιπλέον, διευκολύνεται η αδειοδότηση των πράσινων σημείων για τους Δήμους, αλλά και η ένταξή τους στα χρηματοδοτικά εργαλεία του ΥΜΕΠΕΡΑΑ, που συνεπάγεται γρήγορη απορρόφηση των κονδυλίων και κατασκευή περιβαλλοντικών υποδομών σε κάθε ΟΤΑ της χώρας.⁸⁷⁴

⁸⁶⁹ Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης. (2017, Ιούλιος). *Νέα μονάδα ολοκληρωμένης διαχείρισης απορριμμάτων στην Αλεξανδρούπολη*, 19,7 εκατ. ευρώ [δελτίο τύπου]. <https://goo.gl/5Ys3KL>

⁸⁷⁰ Τροποποίηση της 8111.1/41/09 (ΦΕΚ 412 Β') "Μέτρα και όροι για τις λιμενικές εγκαταστάσεις παραλαβής αποβλήτων που παράγονται στα πλοία και καταλοίπων φορτίου σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της υπ' αριθμ. 2007/71/ΕΚ Οδηγίας". <https://goo.gl/oSQViJ>

⁸⁷¹ Απόφαση υπουργών ΑΔΑ 6Χ1Π4653Π8-ΛΧΣ. «Τροποποίηση της κοινής υπουργικής απόφασης 43942/4026/2016 -Οργάνωση και λειτουργία Ηλεκτρονικού Μητρώου Αποβλήτων (ΗΜΑ), σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 42 του ν.4042/2012 (Α' 24), όπως ισχύει». <https://goo.gl/Mo9hZT>

⁸⁷² Υπουργική απόφαση αριθμ. οικ.18485/10.4.2017 (Β'1412). Καθορισμός των κατηγοριών και των προδιαγραφών των Πράσινων Σημείων (ΠΣ), των Κέντρων Ανακύκλωσης, Εκπαίδευσης και Διαλογής στην Πηγή (ΚΑΕΔΙΣΠ), των Γωνιών Ανακύκλωσης (ΓΑ) και των Κινητών Πράσινων Σημείων (ΚΙΠΣ), σύμφωνα με το άρθρο 38 του ν. 4042/2012, όπως ισχύει. <https://goo.gl/oJ7asx>

⁸⁷³ Απόφαση υπουργών αριθμ. οικ.35088 (Β'3250) Τροποποίηση της υπ' αριθμ. 171914/2013 κοινής υπουργικής απόφασης (ΦΕΚ Β'3072) «Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β της ομάδας 4: «Συστήματα Περιβαλλοντικών Υποδομών», του παραρτήματος IV της υπουργικής απόφασης 1958/2012 (Β' 21), όπως εκάστοτε ισχύει. <https://goo.gl/gUuMtL>

⁸⁷⁴ Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. (2017, Σεπτέμβριος). *Νέα ΚΥΑ για την ταχεία περιβαλλοντική αδειοδότηση των Πράσινων σημείων, επιταχύνει τη διαλογή στην πηγή των Δήμων* [δελτίο τύπου]. <https://goo.gl/rNt27T>

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΕ

Στις 26 Ιανουαρίου 2017, ένα χρόνο μετά την παρουσίαση του πακέτου της κυκλικής οικονομίας, η Επιτροπή παρουσίασε την πρόοδο βασικών πρωτοβουλιών του σχεδίου δράσης του 2015, μεταξύ των οποίων οδηγίες προς τα κράτη μέλη για τη μετατροπή απορριμμάτων σε ενέργεια (waste-to-energy).⁸⁷⁵ Σύμφωνα με την Επιτροπή, οι οδηγίες αυτές υπογραμμίζουν την ιεράρχηση διαφορετικών επιλογών διαχείρισης απορριμμάτων ανάλογα με τη βιωσιμότητά τους δίνοντας προτεραιότητα στην πρόληψη της δημιουργίας αλλά και στην ανακύκλωση απορριμμάτων. Επίσης, οι οδηγίες αυτές στοχεύουν να αριστοποιήσουν τη συμμετοχή εγκαταστάσεων μετατροπής απορριμμάτων σε ενέργεια στην Ενεργειακή Ένωση και να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες για διακρατικές συνεργασίες, όπου αυτές είναι κατάλληλες και σε αρμονία με τους περιβαλλοντικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τον Απρίλιο του 2017, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε το λεγόμενο «πακέτο ΑΗΗΕ» που περιλαμβάνει: α) τον εκτελεστικό κανονισμό 2017/699⁸⁷⁶ για τη θέσπιση κοινής μεθοδολογίας για τον υπολογισμό του βάρους του ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (ΗΗΕ) που διατίθεται στην αγορά κάθε κράτους μέλους και κοινής μεθοδολογίας για τον υπολογισμό της ποσότητας των αποβλήτων ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (ΑΗΗΕ) που παράγονται, κατά βάρος, σε κάθε κράτος μέλος, β) την έκθεση σχετικά με την άσκηση της εξουσίας για την έκδοση κατ' εξουσιοδότηση πράξεων που έχει ανατεθεί στην Επιτροπή δυνάμει της οδηγίας 2012/19/ΕΕ σχετικά με τα ΑΗΗΕ,⁸⁷⁷ γ) την έκθεση σχετικά με την επανεξέταση των στόχων ανάκτησης των ΑΗΗΕ, τον πιθανό καθορισμό ξεχωριστών στόχων για τα ΑΗΗΕ που προετοιμάζονται για επαναχρησιμοποίηση και την επανεξέταση της μεθόδου για τον υπολογισμό των στόχων ανάκτησης όπως ορίζεται στο άρθρο 11 παράγραφος 6 της οδηγίας 2012/19/ΕΕ για τα ΑΗΗΕ,⁸⁷⁸ και δ) την έκθεση σχετικά με την επανεξέταση του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας 2012/19/ΕΕ και σχετικά με την επανεξέταση των προθεσμιών για την επίτευξη των στόχων συλλογής που αναφέρονται στο άρθρο 7 παράγραφος 1 της νέας οδηγίας για τα ΑΗΗΕ και την επανεξέταση της δυνατότητας καθορισμού στόχων χωριστής συλλογής για μία ή περισσότερες κατηγορίες που αναφέρονται στο παράρτημα ΙΙΙ⁸⁷⁹.

Τα ΑΗΗΕ, όπως οι υπολογιστές, οι τηλεοράσεις, τα ψυγεία και τα κινητά τηλέφωνα αποτελούν ένα από τα ταχύτερα αναπτυσσόμενα ρεύματα αποβλήτων στην ΕΕ με περίπου 9 εκατ. τόνους παραγόμενους το 2005, οι οποίοι εκτιμάται ότι θα ανέρθουν στους 12 εκατ. τόνους ως το 2020. Η οδηγία 2012/19/ΕΕ προορίζεται για να ανακόψει ακριβώς αυτόν τον ρυθμό αύξησης του ρεύματος αποβλήτων ΑΗΗΕ.

Τον Μάιο του 2017 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε έκθεση σχετικά με την πρόοδο εφαρμογής της οδηγίας 2011/70/ΕΥΡΑΤΟΜ του Συμβουλίου και με τον κατάλογο αποθεμάτων ραδιενεργών αποβλήτων και αναλωμένων καυσίμων στο έδαφος της Κοινότητας όπως και τις μελλοντικές

⁸⁷⁵ European Commission. (26.01.2017) COMMUNICATION: The role of waste-to-energy in the circular economy [COM(2017) 34 final]. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/dPWvQ9>

⁸⁷⁶ Εκτελεστικός κανονισμός (ΕΕ) 2017/699 της 18ης Απριλίου 2017. Για τη θέσπιση κοινής μεθοδολογίας για τον υπολογισμό του βάρους του ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (ΗΗΕ) που διατίθεται στην αγορά κάθε κράτους μέλους και κοινής μεθοδολογίας για τον υπολογισμό της ποσότητας των αποβλήτων ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (ΑΗΗΕ) που παράγονται, κατά βάρος, σε κάθε κράτος μέλος. Ανάκτηση από <https://goo.gl/CBTPhP>

⁸⁷⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017, 18 Απριλίου). Έκθεση σχετικά με την επανεξέταση των στόχων ανάκτησης των ΑΗΗΕ, τον πιθανό καθορισμό ξεχωριστών στόχων για τα ΑΗΗΕ που προετοιμάζονται για επαναχρησιμοποίηση και την επανεξέταση της μεθόδου για τον υπολογισμό των στόχων ανάκτησης όπως ορίζεται στο άρθρο 11 παράγραφος 6 της οδηγίας 2012/19/ΕΕ για τα ΑΗΗΕ [COM(2017) 173 final]. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/yGxVnq>

⁸⁷⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017, 18 Απριλίου). Έκθεση σχετικά με την επανεξέταση του πεδίου εφαρμογής της Οδηγίας 2012/19/ΕΕ σχετικά με τα απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (η νέα Οδηγία για τα ΑΗΗΕ) και σχετικά με την επανεξέταση των προθεσμιών για την επίτευξη των στόχων συλλογής που αναφέρονται στο άρθρο 7 παράγραφος 1 της νέας Οδηγίας για τα ΑΗΗΕ και την επανεξέταση της δυνατότητας καθορισμού στόχων χωριστής συλλογής για μία ή περισσότερες κατηγορίες που αναφέρονται στο παράρτημα ΙΙΙ [COM(2017) 171 final]. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/py5pYN>

⁸⁷⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017, 15 Μαΐου) Έκθεση σχετικά με την πρόοδο εφαρμογής της οδηγίας 2011/70/ΕΥΡΑΤΟΜ του Συμβουλίου και με τον κατάλογο αποθεμάτων ραδιενεργών αποβλήτων και αναλωμένων καυσίμων στο έδαφος της Κοινότητας και τις μελλοντικές προοπτικές [COM(2017) 236 final]. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/Qu9LC5>

προοπτικές.⁸⁸⁰ Με την εφαρμογή της οδηγίας 2011/70/Ευρατόμ, τα κράτη μέλη οφείλουν να αποδείξουν ότι έχουν λάβει κάθε εύλογο μέτρο προκειμένου να διασφαλισθεί ότι δεν μετακυλιεται υπερβολική επιβάρυνση στις μελλοντικές γενεές και ότι είναι ασφαλής η διαχείριση των αναλωμένων καυσίμων και των ραδιενεργών αποβλήτων. Η Επιτροπή στην έκθεση προόδου αναγνωρίζει ότι χρειάζονται ακόμη πολλά για να διασφαλισθεί ασφαλής και υπεύθυνη μακροπρόθεσμη διαχείριση των ραδιενεργών αποβλήτων και των αναλωμένων καυσίμων. Εν προκειμένω, οι περιοδικές διεθνείς αξιολογήσεις των εθνικών προγραμμάτων, πλαισίων και των αρμόδιων ρυθμιστικών αρχών από ομοτίμους είναι μεγάλης σημασίας για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης και αξιοπιστίας των ενδιαφερόμενων μερών όσον αφορά τη διαχείριση αυτών των υλικών εντός της ΕΕ. Η Επιτροπή υπόσχεται να συνεχίσει να προωθεί τον ανοικτό και διαφανή διάλογο και να διευκολύνει την ανταλλαγή ορθών πρακτικών και γνώσεων.

Συγγραφή ενότητας: Νίκος Μάντζαρης

⁸⁸⁰ ΕΕ COM(2017) 236 final/15.5.2017. Έκθεση σχετικά με την πρόοδο εφαρμογής της οδηγίας 2011/70/EYPATOM του Συμβουλίου και με τον κατάλογο αποθεμάτων ραδιενεργών αποβλήτων και αναλωμένων καυσίμων στο έδαφος της Κοινότητας και τις μελλοντικές προοπτικές. Ανάκτηση από: <https://goo.gl/Qu9LC5>

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η εφαρμογή της συμφωνίας του Eurogroup της 15^{ης} Ιουνίου, προβλέπει μια σειρά από ενέργειες με σημαντική περιβαλλοντική διάσταση, όπως η διαμόρφωση στρατηγικής για την ανάπτυξη, η προώθηση νομοθεσίας για τα λατομεία και τις εξορύξεις, η ανάρτηση και κύρωση των δασικών χαρτών και η απελευθέρωση της αγοράς του λιγνίτη. Ορόσημο της χρονιάς ήταν αναμφίβολα η ανακοίνωση πρότασης του WWF για την ελάφρυνση του ελληνικού δημόσιου χρέους στη βάση συμφωνίας για την προστασία του περιβάλλοντος και την επίτευξη των παγκόσμιων στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη (SDGs). Θετική εξέλιξη ήταν η ψήφιση νόμου για την κοινωνική οικονομία, του οποίου όμως η εφαρμογή αποτελεί μεγάλο ζητούμενο. Σε σχέση με την αναπτυξιακή πολιτική, όπως αυτή εκφράζεται με τον αναπτυξιακό νόμο, το ενδιαφέρον για επενδύσεις στρέφεται κυρίως στον κλάδο του τουρισμού και στον αγροδιατροφικό.

Η οριζόντια ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης σε όλες τις τομεακές πολιτικές αποτελεί κεντρική κατεύθυνση της ΕΕ για όλα τα κράτη μέλη και βεβαίως βασικό πυλώνα για ουσιαστικά βιώσιμη ανάπτυξη.⁸⁸¹

Στην ενότητα αυτή, παρουσιάζονται:

- α) η σχετική με το περιβάλλον πορεία εφαρμογής των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής, η οποία από το 2012 παρακολουθείται στο πλαίσιο των ετήσιων εκθέσεων του WWF Ελλάς για την περιβαλλοντική νομοθεσία,
- β) οι εξελίξεις στις αναπτυξιακές πολιτικές, με κεντρική αναφορά στον αναπτυξιακό νόμο,
- γ) σημαντικές εξελίξεις στο πεδίο των ευρωπαϊκών οικονομικών πολιτικών.

Για την ανάλυση της εφαρμογής του αναπτυξιακού νόμου ζητήθηκαν από τον Αναπληρωτή Υπουργό Οικονομίας σχετικά στοιχεία.

Η περίοδος για την οικονομία που αναλύεται στην έκθεση αυτή καλύπτεται από το Τρίτο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής, το οποίο υπογράφηκε στις 19 Αυγούστου από τον Υπουργό Οικονομικών, τον Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας και τον Αντιπρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ως εκπρόσωπο του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ

Η συμφωνία του Eurogroup της 15^{ης} Ιουνίου δίνει κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής ενίσχυσης της ανάπτυξης, η οποία θα περιλαμβάνει και αλλαγές με στόχο τη βελτίωση του επενδυτικού κλίματος.⁸⁸²

Με βάση το Συμπληρωματικό Μνημόνιο Κατανόησης, το οποίο υπογράφηκε στις 5 Ιουλίου 2017, η εφαρμογή της συμφωνίας προβλέπει μια σειρά από ενέργειες, πολλές από τις οποίες έχουν σημαντική περιβαλλοντική διάσταση. Ο προγραμματισμός για πολλές από τις ενέργειες αυτές χρονολογείται πριν από την υπογραφή της συμφωνίας.

Οι τέσσερις κεντρικοί πυλώνες της συμφωνίας του Ιουλίου 2017 είναι οι εξής:

⁸⁸¹ Σύντομη αναφορά (σελ. 5-6) στην πρώτη ετήσια έκθεση του WWF Ελλάς για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας (2005), η οποία είναι ηλεκτρονικά διαθέσιμη στο <http://politics.wwf.gr/images/stories/political/nomothesia/nomoreport2005.pdf>

⁸⁸² Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2017, 15 Ιουνίου). Eurogroup statement on Greece. Ανάκτηση από: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/15-eurogroup-statement-greece/>

1. Αποκατάσταση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας: Ως μεσοπρόθεσμος στόχος ορίζεται η επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος 3,5% του ΑΕΠ.
2. Διαφύλαξη της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας: Έμφαση στα μη εξυπηρετούμενα δάνεια.
3. Ανάπτυξη, ανταγωνιστικότητα και επενδύσεις: Διαμόρφωση στρατηγικής για την ανάπτυξη, μεταρρυθμίσεις στις αγορές εργασίας και προϊόντων, ιδιωτικοποιήσεις.
4. Σύγχρονο κράτος και δημόσια διοίκηση: Μεταρρυθμίσεις στον δημόσιο τομέα, την απονομή δικαιοσύνης, την πάταξη της διαφθοράς.

Από περιβαλλοντικής απόψεως, οι πυλώνες που αφορούν την ανάπτυξη και τη δημόσια διοίκηση συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον.

ΜΝΗΜΟΝΙΟ III Δεσμεύσεις σχετικές με το περιβάλλον και την ενέργεια⁸⁸³		
Τομέας	Προαπαιτούμενες ενέργειες	Εφαρμογή
Στρατηγική ανάπτυξης	Οι αρχές θα ολοκληρώσουν μέχρι τον Ιούνιο 2017 τη στρατηγική ανάπτυξης, η οποία μεταξύ άλλων θα πρέπει να στοχεύει στη δημιουργία ενός πιο ελκυστικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος, βελτιώνοντας τις αναπτυξιακές ευκαιρίες από τις υποδομές, βελτιώνοντας το εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς και τη δημιουργία ανθρώπινου κεφαλαίου μέσω της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (βλ. κεφάλαιο 4.1), ενδυναμώνοντας τη χρηματοδότηση επιχειρήσεων, και δημιουργώντας έρευνα, ανάπτυξη και καινοτομία. Θα πρέπει επίσης να συμβάλει στον σχεδιασμό τομεακών προτεραιοτήτων σε κλάδους όπως οι τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών, ο τουρισμός, οι μεταφορές, ο φαρμακευτικός και τα logistics, η γεωργία και ο αγρο-διατροφικός. Οι αρχές θα εφαρμόσουν τη στρατηγική με τη συμβολή του Επιστημονικού Συμβουλίου Ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένων και κοινωνικών εταίρων και επιχειρηματικών φορέων, καθώς και με τη δημιουργία συμβουλευτικής επιτροπής από ξένους επενδυτές.	Ιούνιος 2017
Διοικητικός φόρτος	Λατομεία: Νομοθεσία για τα λατομεία	Ιούλιος 2017
	Εξορύξεις: Νομοθεσία για τον λοιπό εξορυκτικό τομέα	Σεπτέμβριος 2017
	Αδειοδότηση: Προεδρικό διάταγμα για τους εξωτερικούς περιβαλλοντικούς ελεγκτές – υποβολή στο ΣτΕ για επεξεργασία	
	Αδειοδότηση: Πρωτογενής νομοθεσία για υπηρεσίες μιας στάσης (one stop shops) για τις επιχειρήσεις	
	Αδειοδότηση: Πλήρως λειτουργικό ηλεκτρονικό σύστημα αδειοδότησης, σύμφωνα με τις συστάσεις του ΟΟΣΑ	Ιούνιος 2017
	Καλύτερη νομοθέτηση: Πλήρης εφαρμογή του νόμου για την καλύτερη νομοθέτηση ⁸⁸⁴ , σύμφωνα με τις υποδείξεις του ΟΟΣΑ	Ιούνιος 2017 ⁸⁸⁵
	Χρήσεις γης: Υποβολή στο ΣτΕ για επεξεργασία προεδρικού διατάγματος για τις χρήσεις γης	
	Χωροταξικός σχεδιασμός: Υποβολή στο ΣτΕ για επεξεργασία προεδρικού διατάγματος για τις διαδικασίες, την έγκριση και τις αναθεωρήσεις των χωροταξικών	Ιούλιος 2017
	Χωροταξικός σχεδιασμός: Υποβολή στο ΣτΕ για επεξεργασία προεδρικού διατάγματος για την εναρμόνιση της χωροταξικής νομοθεσίας με τον ν. 4269/2014 με τον ν. 4447/2016	Ιούλιος 2017
	Χωροταξικός σχεδιασμός: Υπουργική απόφαση τεχνικών προδιαγραφών για τα περιφερειακά χωρικά σχέδια	Ιούλιος 2017

⁸⁸³ Δεδομένου ότι δεν υπάρχει ελληνική μετάφραση των προαπαιτούμενων, ο κατάλογος διαμορφώθηκε με βάση τη συμφωνία του Ιουνίου 2017 μεταξύ της Ελλάδας και των θεσμών: European Commission. (2017, July 5). Supplemental Memorandum of Understanding (second addendum to the Memorandum of Understanding) between the European Commission acting on behalf of the European Stability Mechanism and the Hellenic Republic and the Bank of Greece. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-financial-assistance/which-eu-countries-have-received-assistance/financial-assistance-greece_en. Η μετάφραση δεν είναι επίσημη και ενδέχεται να υπάρχουν λάθη.

⁸⁸⁴ Νόμος 4048/2012 «Ρυθμιστική διακυβέρνηση: Αρχές, διαδικασίες και μέσα καλής νομοθέτησης» (ΦΕΚ Α' 34/23.02.2012).

⁸⁸⁵ Όπως είχε αναφερθεί και στην προηγούμενη έκθεση του WWF Ελλάς για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, η προθεσμία εκπλήρωσης αυτού του προαπαιτούμενου μέτρου ήταν ο Ιούνιος 2016.

	Δασικοί χάρτες: ανάρτηση των χαρτών που έχουν ολοκληρωθεί και εγκριθεί από τις δασικές υπηρεσίες - Κύρωση των χαρτών για τους οποίους δεν έχουν υποβληθεί αντιρρήσεις.	Σεπτέμβριος 2017
	Δασικοί χάρτες: Ολοκλήρωση της προβλεπόμενης διαδικασίας για κύρωση των χαρτών για τους οποίους έχουν υποβληθεί αντιρρήσεις.	Μάρτιος 2018
	Κώδικας περιβαλλοντικής νομοθεσίας: Ολοκλήρωση της πρότασης και οργάνωση της πληροφορίας. Οι προτάσεις θα περιλαμβάνουν: - Κωδικοποίηση της ισχύουσας περιβαλλοντικής νομοθεσίας. - Ειδικό μητρώο για την τοπική και περιφερειακή νομοθεσία, το οποίο θα αναθεωρείται τακτικά. - Ψηφιοποίηση των χαρτών που συνοδεύουν την περιβαλλοντική νομοθεσία.	Ιούλιος 2018
	Γεωργία: Εφαρμογή της στρατηγικής για την αγροτική ανταγωνιστικότητα με τις εξής ενέργειες:	
	- Υπουργική απόφαση για τη διευκόλυνση της οργάνωσης των αγροτών σε ομάδες παραγωγών	Μάρτιος 2017
	- Υπουργική απόφαση για τη δημιουργία συμβουλευτικού συστήματος για τους αγρότες	Μάρτιος 2017
	- Διεύρυνση της στρατηγικής, ώστε να καλύψει το σύνολο του τομέα της ανάπτυξης της υπαίθρου	Μάιος 2017
Ενέργεια	Απελευθέρωση της αγοράς λιγνίτη με εκποίηση του 40% της λιγνιτικής παραγωγής της ΔΕΗ	Ιούνιος 2018
	Οικονομική κατάσταση ΔΕΗ	Ιούνιος 2017
	ΑΔΜΗΕ –Υπογραφή από ΔΕΗ και στρατηγικό επενδυτή συμφωνίας αγοράς μετοχών 24% / Προσφορά του 51% των μετοχών του ΑΔΜΗΕ σε εταιρεία συμμετοχών.	
	ΕΤΜΕΑΡ – Εφαρμογή της νομοθεσίας για τον λογαριασμό ΑΠΕ με εφαρμογή του μηχανισμού προσαρμογής από τον Δεκέμβριο του 2016.	Δεκέμβριος 2016
	Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας – εφαρμογή νέου πλαισίου στήριξης των ΑΠΕ, συμπεριλαμβανόμενης δευτερεύουσας νομοθεσίας και ολοκλήρωσης των πιλοτικών δημοπρασιών για φ/β μονάδες / σχέδιο για την εφαρμογή της απόφασης του ΣτΕ.	Απρίλιος 2017
	Υδρευση – Ψήφιση νομοθεσίας για την τιμολόγηση του νερού / στελέχωση και ενίσχυση με απαραίτητο βαθμό αυτονομίας της Ειδικής Γραμματείας Υδάτων.	
Ιδιωτικοποιήσεις	ΤΑΙΠΕΔ – Επέκταση διάρκειας κατά τρία χρόνια.	
	Ελληνικό – επίλυση των δασικών και αρχαιολογικών ζητημάτων / συγκρότηση επιτροπής ειδικών / αναθεώρηση θεσμικού πλαισίου για καζίνο στην Αττική και αδειοδότηση καζίνο στο Ελληνικό /	Ιούνιος 2017
	Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών και Περιουσίας – Συγκρότηση του Διοικητικού Συμβουλίου και διορισμός γενικού διευθυντή.	
Σύγχρονη διοίκηση	Τριετής στρατηγική μεταρρυθμίσεων – Έμφαση σε εξορθολογισμό διοικητικών διαδικασιών, ενίσχυση της διαφάνειας και λογοδοσίας, ηλεκτρονική διακυβέρνηση και επικοινωνιακή στρατηγική.	Μάιος 2017
	Πρόσβαση στη νομοθεσία – Σχέδιο κωδικοποίησης της κύριας νομοθεσίας. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει τη δημιουργία δημόσια και ελεύθερα προσβάσιμης ηλεκτρονικής βάσης που θα περιλαμβάνει τη νομοθεσία σε ΦΕΚ και σε κωδικοποιημένη μορφή.	Τέλος 2018

WWF: ΕΛΑΦΡΥΝΣΗ ΧΡΕΟΥΣ ΓΙΑ ΖΩΝΤΑΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Με έκθεση που δημοσιοποιήθηκε στις 2 Νοεμβρίου 2017 με διεθνή ανακοίνωση, το WWF προτείνει τη δραστική ελάφρυνση του χρέους της Ελλάδας, στο πλαίσιο εφαρμογής συγκεκριμένων μέτρων προστασίας του περιβάλλοντος και τόνωσης της ζωντανής οικονομίας.⁸⁸⁶ Αυτό το πλαίσιο θα είχε κατ' αρχήν ως αποτέλεσμα την επανεκκίνηση της ελληνικής οικονομίας προς μια μακροπρόθεσμα βιώσιμη κατεύθυνση και τη διατήρηση ζωτικής σημασίας για την ΕΕ φυσικού πλούτου. Θα έχει όμως και θετική επίδραση στην ελάφρυνση της ευρωπαϊκής οικονομίας από μια κρίση χρέους που δεν περιορίζεται στην Ελλάδα. Παράλληλα, θα συμβάλει θετικά και με πολιτικά καινοτόμο τρόπο στην επίτευξη των δεσμευτικών για το σύνολο της ΕΕ στόχων του ΟΗΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη (Sustainable Development Goals).

Το WWF Ελλάς, σε συνεργασία με το New Economics Foundation, ανακοίνωσαν κείμενο διαλόγου για τη μείωση του ελληνικού χρέους, στη βάση μέτρων για την προώθηση της οικονομικής και οικολογικής βιωσιμότητας. Στο κείμενο αυτό το WWF τάσσεται υπέρ μιας σημαντικής ελάφρυνσης του χρέους της Ελλάδας, στο πλαίσιο όμως μιας συμφωνίας για την εφαρμογή των Στόχων του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (SDGs). Τα προτεινόμενα μέτρα της συμφωνίας αφορούν α) την προστασία διεθνούς σημασίας οικολογικών αξιών της Ελλάδας, β) την ανάπτυξη μιας ουσιαστικά βιώσιμης οικονομίας, γ) την αύξηση εσόδων από την καταπολέμηση περιβαλλοντικών παρανομιών.

Η συμφωνία διαγραφής μέρους του ελληνικού χρέους θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνει μέτρα για χρηστή διοίκηση, οικονομική ανάπτυξη, αύξηση πράσινων εσόδων και μέτρα καταπολέμησης περιβαλλοντικών παρανομιών. Η έγκριση ουσιαστικής ελάφρυνσης χρέους για την Ελλάδα στη βάση μιας συγκεκριμένης περιβαλλοντικής συμφωνίας, θα επανεκκινήσει τη λιμνάζουσα οικονομία της χώρας προς μια βιώσιμη κατεύθυνση, προστατεύοντας παράλληλα παγκόσμιας σημασίας φυσικό πλούτο και ανοίγοντας ένα νέο κεφάλαιο στη συμβολή της Ευρώπης στην επίτευξη των SDGs.

#LESSDEBTMOREEARTH			
Προτεινόμενα μέτρα, στο πλαίσιο των Στόχων του ΟΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (SDGs)			
SDG / Τύπος δέσμευσης	Προστασία της φύσης	Ζωντανή οικονομία	Περιβαλλοντικά έσοδα
6. ΚΑΘΑΡΟ ΝΕΡΟ	Προώθηση της διασυνοριακής συνεργασίας για την ολοκληρωμένη διαχείριση όλων των κοινών υδάτινων συστημάτων.		
7. ΠΡΟΣΙΤΗ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	Αποκατάσταση όλων των εγκαταλειμμένων λιγνιτικών πεδίων και παραχώρησή τους στις τοπικές κοινωνίες.	Μέχρι το 2030, επίτευξη 65% μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (με βάση το 2005), 90% απεξάρτηση από τον λιγνίτη, με άμεση έναρξη της διαδικασίας, και επίτευξη 60% ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην ακαθάριστη κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας / σχεδιασμός της μεταλιγνιτικής εποχής / ολοκλήρωση της διασύνδεσης των κύριων ομάδων νησιών / ενεργειακή αναβάθμιση τουλάχιστον ενός εκατομμυρίου κτιρίων κατοικιών χαμηλής αποδοτικότητας / εξάλειψη της ενεργειακής φτώχειας / προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας στον	Αύξηση του φόρου στα ορυκτά καύσιμα και θέσπιση τέλους για τις μεγάλες μονάδες παραγωγής υδροηλεκτρικής ενέργειας: απόδοση ποσοστού από τα έσοδα για την ανάπτυξη της μεταλιγνιτικής οικονομίας σε λιγνιτικές περιοχές.

⁸⁸⁶ WWF. (2016, November 2). Less debt more Earth: WWF opens dialogue on debt relief for a living economy in Greece. Ανακτήθηκε από http://www.wwf.eu/what_we_do/sustainable_economies/news_sustainable_economies_pub.cfm?uNewsID=283273

		δημόσιο τομέα.	
8. ΑΞΙΟΠΡΕΠΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	Ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας εντός προστατευόμενων περιοχών, με έμφαση στους τομείς της υγείας, της ενέργειας, της πρωτογενούς παραγωγής και της παιδείας.	Ενσωμάτωση περιβαλλοντικών και οικολογικών δεικτών στο τρέχον πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής / Στρατηγικές βιώσιμης ανάπτυξης των κυριότερων τομέων οικονομικής δραστηριότητας.	Συνεκτικό σύστημα περιβαλλοντικής φορολογίας / Ειδικό αδειοδοτικό σύστημα για την ανάπτυξη κοινωνικών επιχειρήσεων και τοπικών πρωτοβουλιών ανάπτυξης της ζωντανής οικονομίας.
9. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ & ΥΠΟΔΟΜΕΣ		Οργάνωση δικτύου πράσινων βιομηχανικών πάρκων / προώθηση μέτρων για τη μείωση της ενεργειακής έντασης στη βιομηχανία / αναστήλωση εγκαταλειμμένων οικισμών για τουριστική ανάπτυξη / ενσωμάτωση του σχεδιασμού για την πράσινη υποδομή σε όλες τις χωρικές πολιτικές.	
11. ΒΙΩΣΙΜΕΣ ΠΟΛΕΙΣ & ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ	Συμπερίληψη των περιαστικών δασών, υγροτόπων και ακτών σε καθεστώς προστασίας/ Αύξηση των αστικών πράσινων χώρων.	Εφαρμογή της θεσμικής πρόβλεψης για το 'περιβαλλοντικό ισοζύγιο' από το Πράσινο Ταμείο / εκσυγχρονισμός του αστικού συστήματος μαζικών μεταφορών.	
12. ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ & ΠΑΡΑΓΩΓΗ	Προώθηση δικτύων πιστοποιημένων προϊόντων και τουρισμού φύσης μέσα σε προστατευόμενες περιοχές, ως μέσου για τη διαμόρφωση βιώσιμων τοπικών οικονομιών.		Φορολόγηση της κατανάλωσης μεγάλου οικολογικού αποτυπώματος.
13. ΔΡΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΚΛΙΜΑ	Προστασία της παράκτιας ζώνης και αποκατάσταση σημαντικών περιοχών, ως προτύπων για προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με βάση τις ανάγκες των οικοσυστημάτων.	Ενσωμάτωση κλιματικής εκτίμησης σε όλες τις οικονομικές πολιτικές και θέσπιση κινήτρων για δίκτυα ενεργειακά αυτόνομων νησιών μέσα από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας / Εφαρμογή πολιτικών μείωσης των εκπομπών της ναυτιλίας.	
14. ΖΩΗ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΟ ΝΕΡΟ	Καθαρή από σκουπίδια ακτογραμμή / μέτρα για βιώσιμη διαχείριση του συνόλου της θαλάσσιας επικράτειας, συμπεριλαμβανομένου συστήματος πλήρως λειτουργικών θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών.	Ανάπτυξη προτύπων εφαρμογών βελτίωσης της αλιείας, με στόχο την πιστοποίηση από το Marine Stewardship Council.	Καταπολέμηση της παράνομης αλιείας μέσω της εγκατάστασης και εφαρμογής συστήματος παρακολούθησης, ελέγχου και αποτελεσματικής φύλαξης.
15. ΖΩΗ ΣΤΗ ΓΗ	Προστασία και αποτελεσματική διαχείριση του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών και της δασικής γης / Αποκατάσταση υποβαθμισμένων περιοχών / Προώθηση του βιώσιμου τουρισμού και του οικοτουρισμού.	Ανάπτυξη συστήματος οικολογικών λογαριασμών και ένταξή του σε όλες τις οικονομικές και αναπτυξιακές πολιτικές / Αναζωογόνηση τοπικών κοινωνιών μέσα από την ανάπτυξη της δασοπονίας.	Καταπολέμηση του περιβαλλοντικού εγκλήματος μέσα από τη διοργάνωση και αποτελεσματική λειτουργία διαφανούς συστήματος ελέγχων, απονομής δικαιοσύνης και επιβολής κυρώσεων.
16. ΕΙΡΗΝΗ, ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ & ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ	Ανάπτυξη ενός αποτελεσματικού συστήματος προστασίας και διαχείρισης της φύσης, το οποίο θα διέπεται από σαφές πλαίσιο διαφάνειας και λογοδοσίας.		Ανεξάρτητη Αρχή Περιβαλλοντικών Επιθεωρήσεων / επέκταση της νομοθεσίας για τη διαφάνεια στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα / Δημοσίευση των δικαστικών αποφάσεων.

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Αναπτυξιακός νόμος

Εισαγωγικά, είναι αναγκαίο να επισημανθεί πως με άρμα τους επενδυτικούς ή/και αναπτυξιακούς νόμους, η Ελλάδα επί δεκαετίες ενίσχυε οικονομικά σχεδόν κάθε μορφής επιχειρηματικότητα, με ελλιπή και γενικώς αμφισβητήσιμα κριτήρια οικονομικής βιωσιμότητας, ανταγωνιστικότητας και καινοτομίας, αδύναμους μηχανισμούς ελέγχου και δίχως περιβαλλοντική πρόνοια.

Όπως χαρακτηριστικά και με αφοπλιστική ειλικρίνεια σημείωνε το τότε Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας στο κείμενο πολιτικής τεκμηρίωσης για τον επενδυτικό νόμο του 2011,⁸⁸⁷ «[σ]υνοψίζοντας τα κύρια χαρακτηριστικά της πολιτικής ιδιωτικών επενδύσεων και ευρύτερα της αναπτυξιακής πολιτικής μέχρι σήμερα, θα λέγαμε ότι χαρακτηρίζεται από «μη καθαρούς» κανόνες παιχνιδιού, απουσία ελέγχου στις δαπάνες, υποτίμηση της αξίας του δημόσιου χρήματος, προνομακές ρυθμίσεις υπέρ κλάδων, διαχειριστικές ανεπάρκειες, μη ρεαλιστικούς και εφαρμόσιμους στόχους, περιορισμένο όφελος για τους πολίτες, τις επιχειρήσεις, το εργατικό δυναμικό, την κοινωνική σύγκλιση και τη συνοχή.»

Σκοπός του νέου αναπτυξιακού νόμου 4399/2016 είναι «η προώθηση της ισόρροπης ανάπτυξης με σεβασμό στους περιβαλλοντικούς πόρους, η τεχνολογική αναβάθμιση, η διαμόρφωση μιας νέας εξωστρεφούς εθνικής ταυτότητας (branding), η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας και έντασης γνώσης, η μετακίνηση στην αλυσίδα παραγωγής της αξίας για την παραγωγή πιο σύνθετων προϊόντων, η προσφορά καλύτερων υπηρεσιών και εν τέλει η εξασφάλιση καλύτερης θέσης της χώρας στο Διεθνή Καταμερισμό Εργασίας.»⁸⁸⁸

Σύμφωνα με στοιχεία που παρουσίασε ο Γενικός Γραμματέας Στρατηγικών και Ιδιωτικών Επενδύσεων,⁸⁸⁹ ο μεγαλύτερος όγκος σχεδίων που εντάχθηκαν σε αναπτυξιακό νόμο αφορούσε τον ν. 3299/2004 (10.459 εγκεκριμένων επενδυτικών σχεδίων). Επιπλέον ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι η μέση επενδυτική δαπάνη ανά θέση εργασίας αυξήθηκε από τα 122.774 ευρώ με τον ν. 2601/1998 στα 566.305 ευρώ με τον ν. 3299/2004 και 976.450 ευρώ με τον ν. 3908/2011. Από όλες τις μέχρι σήμερα αξιολογήσεις της υλοποίησης αναπτυξιακών νόμων λείπουν ποιοτικά στοιχεία για το αναπτυξιακό όφελος και την περιβαλλοντική τους διάσταση.

Ειδικά σε σχέση με την εφαρμογή του αναπτυξιακού ν. 4399/2016, σύμφωνα με τα στοιχεία που παραχωρήθηκαν από τον Αναπληρωτή Υπουργό Οικονομίας και Ανάπτυξης Αλέξη Χαρίτση στο WWF Ελλάς για τον σκοπό αυτής της έκθεσης, είχαν μέχρι τις 16 Ιουλίου 2017 κατατεθεί 772 αιτήσεις υπαγωγής επενδυτικών σχεδίων, συνολικού προϋπολογισμού 2.014.539.180 ευρώ.

Μεγαλύτερο ενδιαφέρον για αιτήσεις υπαγωγής στο καθεστώς ενισχύσεων του ν. 4399/2016 εκφράζεται από τον κλάδο του τουρισμού (32,9%), ο οποίος ακολουθείται από τον κλάδο της αγροδιατροφής (31,5%). Αντίστοιχα, οι περισσότερες αιτήσεις υπαγωγής στο καθεστώς ενισχύσεων του 3908/2011 αφορούσαν τον τομέα «ενέργεια – νερό» (327 επενδυτικά σχέδια ή 49,8%), ο οποίος δεν υπάγεται στα καθεστώτα ενισχύσεων του νόμου του 2016.

Συγκεκριμένα, τα επενδυτικά σχέδια που έχουν αιτηθεί υπαγωγή στα καθεστώτα ενισχύσεων του ν. 4399/2016 καταναέμονται ανά κλάδο ως εξής:

⁸⁸⁷ Υπουργείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας. (2011, Απρίλιος). Νέος επενδυτικός νόμος. Απάντηση στην κρίση-Ανάπτυξη στην πράξη. Ανακτήθηκε από http://www.mindev.gov.gr/wp-content/uploads/2011/03/NEN_Politiko-Memo.pdf.

⁸⁸⁸ Τον Ιούνιο του 2016 ψηφίστηκε από τη Βουλή ο νέος αναπτυξιακός νόμος 4399/2016 (ΦΕΚ Α' 117/22.06.2016) «Θεσμικό πλαίσιο για τη σύσταση καθεστώτων Ενισχύσεων Ιδιωτικών Επενδύσεων για την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη της χώρας - Σύσταση Αναπτυξιακού Συμβουλίου και άλλες διατάξεις», μεταξύ άλλων προβλέπει fast track αδειοδοτήσεις, ενισχύσεις δίχως ιεράρχηση και περιβαλλοντικά κριτήρια, διεύρυνση των δικαιούχων (σημαντικότερη η συμπερίληψη των φορέων της κοινωνικής οικονομίας), κανόνες δημόσιας διαφάνειας και λογοδοσίας: Προβλέπει επίσης τη σύνταξη και υποβολή στη Βουλή έκθεσης για τα αποτελέσματα εφαρμογής του αναπτυξιακού νόμου ως ετήσια υποχρέωση διαφάνειας και λογοδοσίας του αρμόδιου Υπουργού Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού.

⁸⁸⁹ Λαμπριανίδης, Λόης. (2017, Μάρτιος). Η συμβολή του αναπτυξιακού νόμου στην ελληνική οικονομία: τα 4 πρώτα καθεστώτα [παρουσίαση]. Ανάκτηση από: http://www.sev.org.gr/Uploads/Documents/50017/LAMBRIANIDIS_SEV%2007%2003%202017.pdf

ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 4399/2016			
Αιτήσεις υπαγωγής επενδυτικών σχεδίων			
Κλάδος	Υποκλάδος	Πλήθος	%
ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΗ	Γεωργία	42	5,4
	Κτηνοτροφία	28	3,6
	Μεταποίηση πρωτογενούς παραγωγής	174	22,5
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ	Κλωστοϋφαντουργία	10	1,3
	Βιομηχανία χαρτιού-ξύλου	34	4,4
	Βιομηχανία χημικών	19	2,5
	Βιομηχανία φαρμάκων	10	1,3
	Βιομηχανία πλαστικών	32	4,1
	Βιομηχανία μετάλλων και δομικών υλικών	51	6,6
	Βιομηχανία ηλεκτρικών, μηχανημάτων κλπ – μηχανουργία	25	3,2
	Δραστηριότητες ανακύκλωσης	11	1,4
	Εκτυπώσεις	13	1,7
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	Μαρίνες	4	0,5
	Ξενοδοχεία	250	32,4
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	Logistics	24	3,1
	Τεχνολογία, πληροφορική, επικοινωνία	31	4,0
	Λοιπές υπηρεσίες	14	1,8
ΣΥΝΟΛΟ		772	100

Αξιόλογη εξέλιξη στο πεδίο εφαρμογής του αναπτυξιακού νόμου αφορά τη συγκρότηση της Επιστημονικής Επιτροπής του Αναπτυξιακού Συμβουλίου, όπως αυτό προβλέπεται στα άρθρα 70-74 του ν.4399/2016.

Κατά το τελευταίο έτος, εκδόθηκαν επίσης οι εξής προκηρύξεις καθεστώτων ενισχύσεων:

ο «Γενική επιχειρηματικότητα»:⁸⁹⁰ Ο συνολικός προϋπολογισμός για το έτος 2016 ανέρχεται σε 150.000.000 ευρώ, εκ των οποίων τα 70.000.000 ευρώ που αφορούν τα είδη ενίσχυσης της

⁸⁹⁰ Υπουργική απόφαση 108645/2016 «Προκήρυξη καθεστώτος ενισχύσεων «Γενική Επιχειρηματικότητα» του αναπτυξιακού ν. 4399/2016» (ΦΕΚ Β' 3378/19.10.2016).

επιχορήγησης, της επιδότησης χρηματοδοτικής μίσθωσης και της επιδότησης του κόστους της δημιουργούμενης απασχόλησης προέρχονται από τον Προϋπολογισμό Δημοσίων Επενδύσεων και τα 80.000.000 ευρώ αφορούν το είδος ενίσχυσης της φορολογικής απαλλαγής.

- ο «Επενδύσεις μείζονος μεγέθους»:⁸⁹¹ Μέσω του καθεστώτος ενισχύονται επιχειρήσεις που υλοποιούν επενδυτικά σχέδια άνω των 20.000.000 € και δημιουργούν δύο τουλάχιστον θέσεις εργασίας ανά ένα εκατομμύριο επιλέξιμης επένδυσης. Ο συνολικός προϋπολογισμός για το έτος 2016 ανέρχεται σε 100.000.000 ευρώ και αφορά το είδος ενίσχυσης της φορολογικής απαλλαγής και του οφέλους από τη σταθεροποίηση του συντελεστή φορολογίας εισοδήματος.
- ο «Ενισχύσεις μηχανολογικού εξοπλισμού»:⁸⁹² Ο συνολικός προϋπολογισμός για το έτος 2016 ανέρχεται σε 150.000.000 ευρώ και αφορά το είδος ενίσχυσης της φορολογικής απαλλαγής.

Όπως είχε τονιστεί και στην τελευταία έκθεση του WWF Ελλάς για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, ο νέος αναπτυξιακός νόμος δίνει στα υπαγόμενα επενδυτικά σχέδια δικαίωμα χρήσης των διαδικασιών ταχείας αδειοδότησης του «νόμου fast track» 3894/2010.⁸⁹³ Αυτή η πρόβλεψη διευρύνει κατά πολύ το πεδίο εφαρμογής του αντίθετου με την αρχή της προφύλαξης άρθρου 22 του «νόμου fast track» που προβλέπει τεκμαιρόμενα θετικές γνωμοδοτήσεις και αδειοδοτήσεις, μετά την παρέλευση άπρακτης της προθεσμίας δυο μηνών που δίνεται στις σχετικές υπηρεσίες. Με τη διάταξη αυτή, ένα καθεστώς που ίσχυε κατ' εξαίρεση για τις 'στρατηγικές επενδύσεις' τώρα γενικεύεται, με αποτέλεσμα κατ' αρχήν την ανυπολόγιστη επιβάρυνση των ήδη εξαιρετικά υποστελεχωμένων αρμόδιων υπηρεσιών, αλλά κυρίως την επέκταση ενός καθεστώτος εγκρίσεων που αντίκειται στο περιβαλλοντικό δίκαιο της ΕΕ.⁸⁹⁴ Επιπλέον, πολιτικά ο υπουργός ανάπτυξης αναλαμβάνει τα περιβαλλοντικά, χωροταξικά και αρχαιολογικά ζητήματα που αφορούν τα επενδυτικά σχέδια που αιτούνται κρατικής ενίσχυσης.

Νόμος 4430/2016 για την κοινωνική οικονομία

Τον Οκτώβριο 2016 ψηφίστηκε από τη Βουλή ο ν. 4430/2016 (ΦΕΚ Α' 205/31.10.2016) «Κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις». Με τον νέο αυτόν νόμο αναμορφώθηκε το θεσμικό πλαίσιο για τις συνεταιριστικές και συνεργατικές μορφές κοινωνικής επιχειρηματικότητας σε τομείς συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας, κοινωνικής καινοτομίας και βιώσιμης ανάπτυξης (άρθρο 2).

⁸⁹¹ Υπουργική απόφαση 108647/2016 «Προκήρυξη καθεστώτος ενισχύσεων «Επενδύσεις μείζονος μεγέθους» του αναπτυξιακού νόμου 4399/2016» (ΦΕΚ Β' 3379/19.10.2016)..

⁸⁹² Υπουργική απόφαση «Προκήρυξη καθεστώτος ενισχύσεων «Ενισχύσεις μηχανολογικού εξοπλισμού» του αναπτυξιακού ν. 4399/2016» 108646/2016 (ΦΕΚ Β' 3380/19.10.2016).

⁸⁹³ Η διατύπωση της συγκεκριμένης ρύθμισης του άρθρου 68 έχει ως εξής: «Οι φορείς των υπαγόμενων στο παρόν καθεστώς επενδυτικών σχεδίων μπορούν να κάνουν χρήση της διαδικασίας ταχείας αδειοδότησης μέσω της Γενικής Διεύθυνσης Στρατηγικών Επενδύσεων του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού κατ' αναλογική εφαρμογή του άρθρου 22 του Ν. 3894/2010 (Α' 204) χωρίς τις προβλεπόμενες στο νόμο αυτό διαδικασίες υπαγωγής. Οι φορείς των ως άνω σχεδίων δεν μπορούν να κάνουν χρήση καμίας εκ των λοιπών ευνοϊκών ρυθμίσεων του ν. 3894/2010».

⁸⁹⁴ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πρώτο τμήμα). Απόφαση της 3^{ης} Μαρτίου 2011, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, υπόθεση C-50/2009, σκέψεις 36-38: «36) Το άρθρο 3 της οδηγίας 85/337 επιβάλλει στην αρμόδια αρχή για το περιβάλλον την υποχρέωση να προβεί σε εκτίμηση επιπτώσεων στο περιβάλλον περιλαμβάνουσα περιγραφή των άμεσων και έμμεσων συνεπειών ενός σχεδίου έργου στους παράγοντες που απαριθμούνται στις τρεις πρώτες περιπτώσεις του άρθρου αυτού και περιγραφή της αλληλεπίδρασης μεταξύ των παραγόντων αυτών (απόφαση της 16ης Μαρτίου 2006, C-332/04, Επιτροπή κατά Ισπανίας, σκέψη 33). Όπως προκύπτει από το άρθρο 2, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας, η εκτίμηση αυτή πρέπει να πραγματοποιείται προ της χορήγησης άδειας για την υλοποίηση σχεδίου έργου. 37) Η αρμόδια αρχή για το περιβάλλον, προκειμένου να διασφαλίσει την τήρηση της υποχρέωσης που της επιβάλλει το εν λόγω άρθρο 3, δεν μπορεί να περιορίζεται στον προσδιορισμό και στην περιγραφή των άμεσων και έμμεσων συνεπειών ενός σχεδίου έργου σε ορισμένους παράγοντες, αλλά οφείλει να τους αξιολογεί κατά περίπτωση με τον δέοντα τρόπο. 38) Η ως άνω υποχρέωση εκτίμησης διαφέρει από τις επιβαλλόμενες με τα άρθρα 4 έως 7, 10 και 11 της οδηγίας 85/337 υποχρεώσεις, οι οποίες συνίστανται κατά βάση στη συλλογή και ανταλλαγή πληροφοριακών στοιχείων, στη διαβούλευση, στη δημοσιότητα και στη διασφάλιση έννομης προστασίας. Πρόκειται λοιπόν περί διατάξεων διαδικαστικού χαρακτήρα οι οποίες αφορούν απλώς την τήρηση της βασικής υποχρέωσης που επιβάλλει το άρθρο 3 της οδηγίας αυτής».

Καινοτομία του νέου νόμου αποτελεί η διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του σχετικού με την κοινωνική επιχειρηματικότητα θεσμικού πλαισίου, ειδικά όσον αφορά τομείς ζωτικού περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος.

Ο νέος νόμος θεραπεύει μια σημαντική ανεπάρκεια του ν. 4019/2011 για την κοινωνική οικονομία, ο οποίος περιόριζε το πεδίο άσκησης κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην παραγωγή τοπικών προϊόντων και κοινωνικών υπηρεσιών, δίχως συγκεκριμένη αναφορά σε κρίσιμα πεδία, όπως η ανάπτυξη περιβαλλοντικών υποδομών. Ειδικότερα, το μέρος της κοινωνικής οικονομίας που αφορά τη «βιώσιμη ανάπτυξη» περιλαμβάνει ρητώς τομείς όπως η προστασία και αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος, η παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, η περιβαλλοντική αναβάθμιση οικισμών, και η «μείωση της παραγωγής αποβλήτων και απορριμμάτων σε τοπικό επίπεδο, με συμμετοχή των πολιτών μέσα από την επαναχρησιμοποίηση, αξιοποίηση, ανακύκλωση των αποβλήτων ή μέσα από τον επανασχεδιασμό του τρόπου παραγωγής και διανομής των προϊόντων».

Επίσης, ο νέος νόμος προβλέπει την ίδρυση Ταμείου Κοινωνικής Οικονομίας, υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, με σκοπό την ενίσχυση των φορέων κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας (ΚΑΛΟ) που ορίζονται με το νέο πλαίσιο.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ

Παγκόσμιοι στόχοι για τη βιώσιμη ανάπτυξη

Τον Νοέμβριο του 2016, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έδωσε στη δημοσιότητα τις προτεραιότητές της και τη στρατηγική προσέγγιση που θα ακολουθήσει για την υλοποίηση των παγκόσμιων Στόχων για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (SDGs).⁸⁹⁵ Η επικοινωνία της Επιτροπής δηλώνει πως οι δράσεις της θα εστιάσουν α) στην πλήρη ενσωμάτωση των SDGs, και β) στην περαιτέρω ανάπτυξη ενός μακροπρόθεσμου οράματος εφαρμογής των SDGs μέσα από τις τομεακές πολιτικές μετά το 2020. Παράλληλα, το Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο, ο προϋπολογισμός δηλαδή της ΕΕ, θα αναπροσανατολίσει τις συμβολές του προς την επίτευξη αυτών των στόχων.

Επισημαίνοντας ιδιαίτερα την έλλειψη συγκεκριμένου σχεδίου δράσης, η οποία καθιστά την επικοινωνία της Επιτροπής κενή περιεχομένου, το WWF διατύπωσε τις εξής προτάσεις⁸⁹⁶:

Πρόταση 1: Είναι επείγοντως απαραίτητη η διαμόρφωση συγκεκριμένου σχεδίου δράσης, ώστε να τοποθετηθεί με σαφήνεια η βιώσιμη ανάπτυξη στην καρδιά όλων των πολιτικών της ΕΕ και να επιτευχθεί η φιλοδοξία που συμφωνήθηκε στο πλαίσιο της Ατζέντας 2030.

Πρόταση 2: Η ΕΕ είναι απαραίτητο να εντοπίσει τις περιοχές στις οποίες απαιτείται περαιτέρω δράση ή εφαρμογή, στις οποίες υπάρχει ανάγκη ενσωμάτωσης των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης.

Πρόταση 3: Το Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο μετά το 2020 αποτελεί κρίσιμη ευκαιρία για τη διασφάλιση της εναρμόνισης του ενωσιακού προϋπολογισμού με την Ατζέντα 2030, ώστε να εξαλειφθούν οι επιζήμιες επιδοτήσεις, να αναπροσανατολιστούν οι δημόσιες επενδύσεις προς τη βιώσιμη ανάπτυξη και να επιτευχθεί ευημερία για όλους.

Πρόταση 4: Το πεδίο εφαρμογής της πολυμερούς πλατφόρμας⁸⁹⁷ θα πρέπει να είναι ευρύτερο από την απλή παρακολούθηση και ανταλλαγή καλών πρακτικών, καθώς και να επιτρέπει την πραγματική συμμετοχή των ενδιαφερομένων στον σχεδιασμό και την παρακολούθηση της εφαρμογής των SDGs.

Πρόταση 5: Η ΕΕ είναι απαραίτητο να αυξήσει τις προσπάθειες και χρηματοδότηση στοχευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και δημόσιων εκστρατειών, όπως το Ευρωπαϊκό Έτος Βιώσιμης Ανάπτυξης, ώστε να ενισχυθεί η γνώση και δράση για την επίτευξη των SDGs.

⁸⁹⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017, 22 Νοεμβρίου). Commission Communication on next steps for a sustainable European future. Ανάκτηση από: https://ec.europa.eu/europeaid/commission-communication-next-steps-sustainable-european-future_en

⁸⁹⁶ WWF EU. (2017, Φεβρουάριος). WWF Action for sustainability: WWF response [δελτίο τύπου]. Ανάκτηση από: http://d2ounvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/wwf_response_to_sdgs_communication_final.pdf

⁸⁹⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017). Commission decision of 22.5.2017 on setting up a multi-stakeholder platform on the implementation of the Sustainable Development Goals in the EU.

Πρόταση 6: Η βιωσιμότητα απαιτεί συνεργιστικές και μακρόπνοες προσεγγίσεις από όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης και από όλους τους τομείς. Το WWF υποστηρίζει την ανάγκη για κοινό ευρωπαϊκό όραμα και στρατηγική για τους λαούς και τον πλανήτη, βασισμένο στην Ατζέντα 2030.

Τον Ιούλιο 2017, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ζήτησε από την Επιτροπή να επεξεργαστεί μια αποτελεσματική στρατηγική για την εφαρμογή των 17 στόχων, καθώς και να αναλύσει τα κενά πολιτικής που επηρεάζουν την επίτευξή τους. Στο ψήφισμα με τίτλο «Δράση της ΕΕ για τη βιωσιμότητα»,⁸⁹⁸ το εκλεγμένο νομοθετικό σώμα της ΕΕ «ζητεί το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο με ορίζοντα μετά το 2020 να αναπροσανατολίσει τον προϋπολογισμό της Ένωσης με στόχο την υλοποίηση του θεματολογίου για τη βιώσιμη ανάπτυξη με ορίζοντα το 2030, εξασφαλίζοντας επαρκή χρηματοδότηση για την αποτελεσματική υλοποίηση των ΣΒΑ· ζητεί την ενισχυμένη ενσωμάτωση της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλους τους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς και τις γραμμές του προϋπολογισμού και επαναλαμβάνει ότι η μακροπρόθεσμη συνοχή των πολιτικών διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ελαχιστοποίηση του κόστους· υπογραμμίζει τη σημασία της πολιτικής συνοχής ως κύριας επενδυτικής πολιτικής της ΕΕ και υπενθυμίζει ότι απαιτείται οριζόντια εφαρμογή των κριτηρίων βιωσιμότητας και των στόχων με γνώμονα τις επιδόσεις για όλα τα διαρθρωτικά και επενδυτικά ταμεία της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του Ευρωπαϊκού Ταμείου Στρατηγικών Επενδύσεων, προκειμένου να επιτευχθεί η ολοκληρωμένη μετάβαση σε βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομική ανάπτυξη».

Στο ψήφισμα απευθύνονται επίσης προς την Επιτροπή μια σειρά από πολύ συγκεκριμένες πολιτικές κατευθύνσεις με έντονο περιβαλλοντικό χαρακτήρα, κυρίως προς την κατεύθυνση της καταπολέμησης της κλιματικής αλλαγής (παρ. 18, 35, 40, 56, 60, 61, 62) της μείωσης και του ελέγχου της ρύπανσης, της ανάπτυξης της οικολογικά βιώσιμης γεωργίας (108 και 109), και της αποτελεσματικής προστασίας της βιοποικιλότητας (23, 25, 112, 116, 120, 121).

Καλεί επίσης την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων να διαθέσει έως το 2030 το 40% του χαρτοφυλακίου δανειοδοτήσεων στην ανάπτυξη με χαμηλές εκπομπές άνθρακα και ανθεκτικότητα στην κλιματική αλλαγή και να εντείνει τις προσπάθειες για προστασία των οικοσυστημάτων της Αρκτικής, μη επιτρέποντας τις εξορύξεις για ορυκτά καύσιμα.

Ανάμεσα στις πολλές συστάσεις για αποτύπωση του αναπροσανατολισμού των πολιτικών της ΕΕ προς τη βιωσιμότητα, οι ευρωβουλευτές καλούν «την Επιτροπή και τα κράτη μέλη να εντείνουν τις προσπάθειές τους για την επίτευξη των στόχων αυτών, μεταξύ άλλων, εφαρμόζοντας πλήρως τις οδηγίες για την προστασία της φύσης και αναγνωρίζοντας την προστιθέμενη αξία των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας του ευρωπαϊκού περιβάλλοντος με τη διάθεση επαρκών πόρων, μεταξύ άλλων, στους μελλοντικούς προϋπολογισμούς για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, ιδίως στο δίκτυο Natura 2000 και στο πρόγραμμα LIFE· επαναλαμβάνει την ανάγκη μιας κοινής μεθοδολογίας παρακολούθησης που να λαμβάνει υπόψη όλες τις άμεσες και έμμεσες δαπάνες για τη βιοποικιλότητα και την αποτελεσματικότητά τους, ενώ ταυτόχρονα τονίζει ότι οι συνολικές δαπάνες της ΕΕ δεν πρέπει να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα και θα πρέπει να στηρίζουν την επίτευξη των στόχων της Ευρώπης στο τομέα της βιοποικιλότητας».

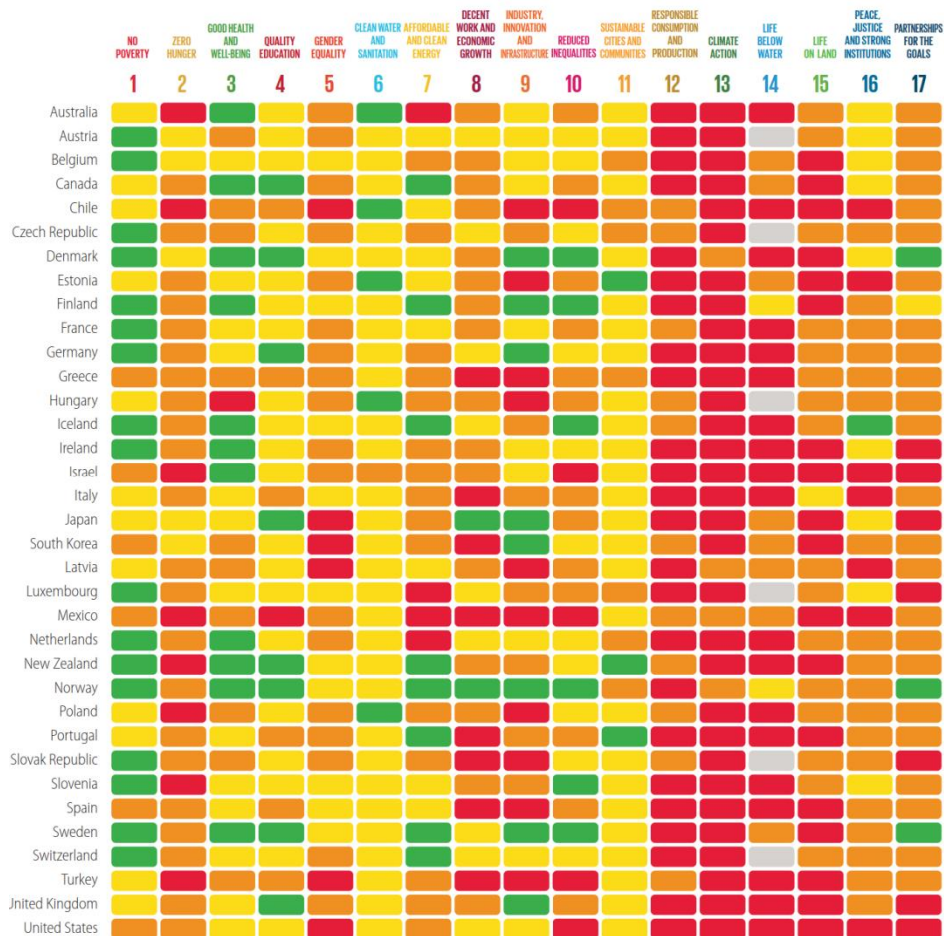
Το ψήφισμα χαιρετίστηκε από περιβαλλοντικούς και κοινωνικούς φορείς ως ισχυρό και αισιόδοξα ομόφωνο μήνυμα για γενναία στροφή προς τη βιώσιμη ανάπτυξη και την ουσιαστική επίτευξη των SDGs. «Η πορεία προς τη βιωσιμότητα έχει κορυφαία σημασία τόσο για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο όσο και για τα κράτη μέλη. Δίνουν στην Κομισιόν εντολή για διαμόρφωση σχεδίου επίτευξης των SDGs και εκτίμησης των περιοχών ασυμβατότητας στις σημερινές πολιτικές της ΕΕ. Είναι επιτέλους καιρός η Επιτροπή να δώσει τη δέουσα προσοχή και να εργαστεί προς αυτή την κατεύθυνση».⁸⁹⁹

⁸⁹⁸ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2017, 27 Ιουνίου). Πρόταση ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τη δράση της ΕΕ για τη βιωσιμότητα. Ανάκτηση από: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2017-0239+0+DOC+XML+V0//EL>

⁸⁹⁹ WWF EU. (2017, 6 Ιουλίου). MEPs call for EU strategy on Sustainable Development Goals [δελτίο τύπου]. Ανάκτηση από http://www.wwf.eu/media_centre/?304730/MEPs-call-for-EU-strategy-on-Sustainable-Development-Goals

Όσον αφορά την εκτίμηση της πορείας των κρατών μελών της ΕΕ προς την επίτευξη των SDGs είναι αξιοσημείωτο ότι ακόμα δεν υπάρχει συμπόρευση. Κυρίως όμως σε σχέση με τα περιβαλλοντικού περιεχομένου SDGs, φαίνεται πως ο δρόμος είναι μακρύς για την ουσιαστική επίτευξή τους.

Τον Ιούλιο 2017, το διεθνές δίκτυο Sustainable Development Solutions Network δημοσίευσε σε συνεργασία με το Bertelsmann Stiftung την έκθεση για την πορεία εφαρμογής των SDGs σε παγκόσμιο επίπεδο.⁹⁰⁰ Στον παρακάτω πίνακα που αφορά τις χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης φαίνεται καθαρά πού συγκεντρώνονται τα περισσότερα προβλήματα επίτευξης των στόχων: με κόκκινο και πορτοκαλί είναι σημειωμένη η πρόοδος επίτευξης των κυριότερων περιβαλλοντικού περιεχομένου στόχων, όπως ο 12 (υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή), ο 13 (δράση για το κλίμα), ο 14 (ωκεανοί), και ο 15 (χερσαίο περιβάλλον και δάση).

Πίνακας: Εφαρμογή των SDGs από τις χώρες του ΟΟΣΑ

Κυκλική οικονομία

Σύμφωνα με τα δεδομένα της Eurostat για το 2014, το 44% του συνόλου των αστικών αποβλήτων στην ΕΕ ανακυκλώνεται ή κομποστοποιείται. Ειδικότερα τα απόβλητα τροφίμων υπολογίζονται σε 89

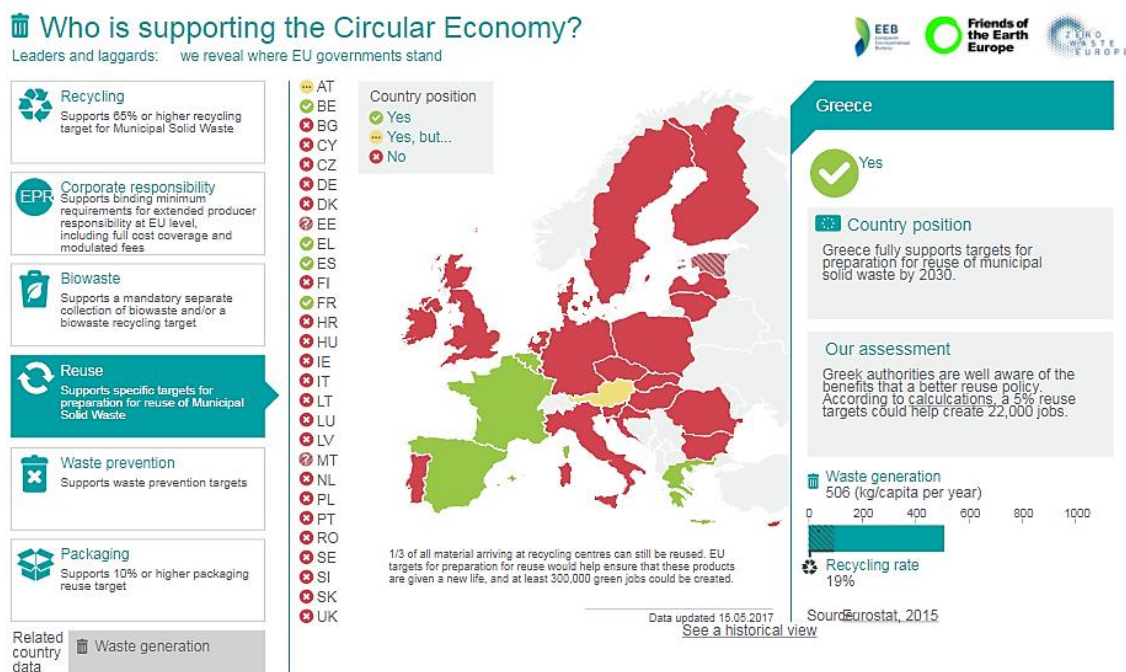
⁹⁰⁰ Bertelsmann Stiftung and Sustainable Development Solutions Network. (2017, July). SDG Index and Dashboards Report 2017. Global responsibilities-International spillovers in achieving the goals. Ανακτήθηκε από <http://www.sdgindex.org/>

εκατομμύρια τόνους ετησίως ή 180 κιλά κατά κεφαλήν. Αυτό το χαμηλό ποσοστό ανάκτησης, το οποίο βεβαίως ποικίλει ανά κράτος μέλος, έχει ως αποτέλεσμα μεγάλη σπατάλη υλικών που χρησιμοποιούνται που μπορούν να επιστρέψουν στην οικονομία, εξοικονομώντας νέες πρώτες ύλες και σίγουρα μειώνοντας τον όγκο των αποβλήτων που καταλήγουν σε χώρους ταφής ή αποτέφρωσης.

Το νομοθετικό πακέτο της ΕΕ για την κυκλική οικονομία⁹⁰¹ φιλοδοξεί να καλύψει ολόκληρο τον κύκλο ζωής των υλικών και προϊόντων που τροφοδοτούν την οικονομία. Ο κύκλος αυτός ξεκινάει από την παραγωγή και χρήση των πρώτων υλών, την κατανάλωση, τη διαχείριση των αποβλήτων και τις δευτερογενείς πρώτες ύλες, δηλαδή τα υλικά που επανεισάγονται στην οικονομία.

Η στρατηγική και το νομοθετικό πακέτο για την κυκλική οικονομία θα αφορά κυρίως τους εξής τομείς προτεραιότητας:

- Βιομάζα και βιοπροϊόντα
- Πλαστικά
- Απόβλητα τροφίμων
- Κρίσιμες πρώτες ύλες
- Υλικά κατασκευών και προϊόντα κατεδαφίσεων.

Γράφημα: Στάση κρατών μελών στις προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για ισχυρότερους στόχους ανακύκλωσης, επαναχρησιμοποίησης και χωριστής συλλογής απορριμμάτων.⁹⁰²

Στην ετήσια έκθεσή της για την πορεία υλοποίησης του σχεδίου δράσης για την κυκλική οικονομία,⁹⁰³ η Επιτροπή δίνει για το 2017 έμφαση στις στρατηγικές για τα πλαστικά και την επανάχρηση του νερού. Ειδικά όσον αφορά τα απόβλητα, εκκρεμούν στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο οι εξής προτάσεις αναθεώρησης των σχετικών οδηγιών:

⁹⁰¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2015). Το κλείσιμο του κύκλου – Ένα σχέδιο δράσης της ΕΕ για την κυκλική οικονομία [Ανακοίνωση της Επιτροπής]. COM(2015) 614 τελικό.

⁹⁰² EEB, Zero Waste Europe και Friends of the Earth. (2017, 4 Ιουλίου). Uncertainty among EU countries on waste proposals threatens transition to a circular economy. <http://eeb.org/uncertainty-among-eu-countries-on-waste-proposals-threatens-transition-to-a-circular-economy/>

⁹⁰³ European Commission. (2017). Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the implementation of the Circular Economy Action Plan. COM(2017) 33 final.

- Πρόταση αναθεώρησης της οδηγίας 2008/98/EK για τα απόβλητα
- Πρόταση αναθεώρησης της οδηγίας 1999/31/EK για την υγειονομική ταφή των αποβλήτων
- Πρόταση αναθεώρησης της οδηγίας 94/62/EK για τις συσκευασίες και τα απορρίμματα συσκευασίας
- Πρόταση αναθεώρησης των οδηγιών 2000/53/EK για τα οχήματα στο τέλος του κύκλου ζωής τους, 2006/66/EK σχετικά με τις ηλεκτρικές στήλες και τους συσσωρευτές, και 2012/19/ΕΕ σχετικά με τα απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού.

Μαζί με την ετήσια έκθεση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε τον Ιανουάριο του 2017 τη δημιουργία πλατφόρμας για την οικονομική ενίσχυση της κυκλικής οικονομίας (Circular Economy Finance Support Platform). Η πλατφόρμα αποτελεί σύμπραξη της Επιτροπής με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, εθνικές αναπτυξιακές τράπεζες και θεσμικούς επενδυτές.

Για τη λειτουργία της πλατφόρμας, η Επιτροπή σχεδιάζει τη συγκρότηση άτυπης ομάδας εμπειρογνομόνων, η οποία θα παρέχει επιστημονική στήριξη, αναλύοντας τις χρηματοδοτικές ανάγκες των σχεδίων ανάπτυξης της κυκλικής οικονομίας και διατυπώνοντας συστάσεις για τις βέλτιστες διαθέσιμες πρακτικές.

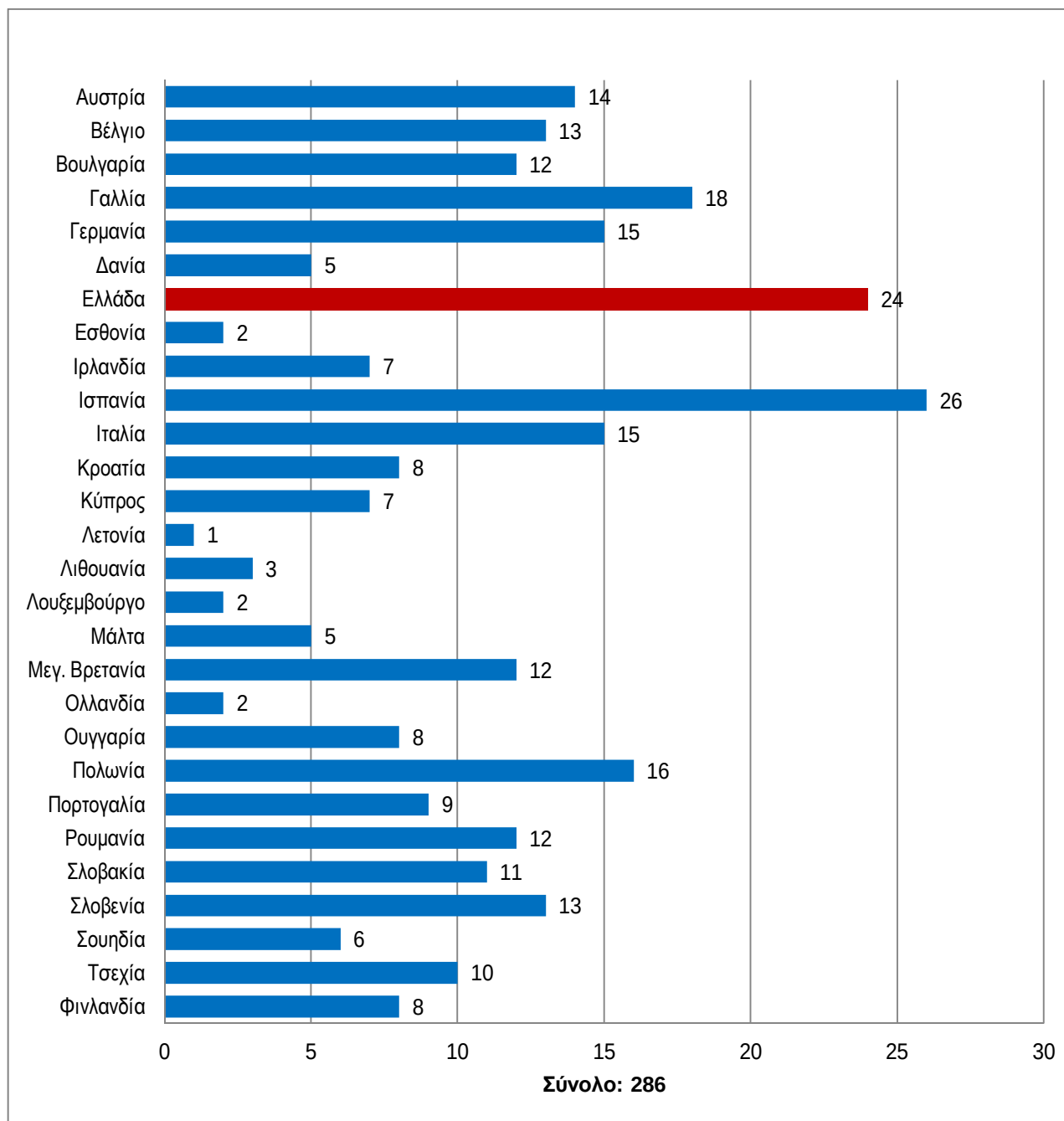
Το νομοθετικό πλαίσιο για την κυκλική οικονομία έχει σαφώς ελλείψεις, ειδικά στο μέρος που αφορά την ανάγκη για βιώσιμη κατανάλωση και τη σωστή και διαφανή προμήθεια πρώτων υλών. Ειδικότερα όσον αφορά τις πρώτες ύλες από τρίτες χώρες, εκτός ΕΕ, είναι σημαντικό να δοθεί έμφαση στο αποτύπωμα των πρακτικών και διαδικασιών απόληψης πρώτων υλών, καθώς πολύ συχνά αγνοούνται η περιβαλλοντική υποβάθμιση και οι κοινωνικές επιπτώσεις που αυτές συνεπάγονται. Εντούτοις, το πακέτο για την κυκλική οικονομία αποτελεί ένα καλό βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση, καθώς τοποθετεί στο προσκήνιο της νομοθετικής ρύθμισης τη σπατάλη πρώτων υλών και την κατεύθυνση για κυκλικότητα στην παραγωγή και στη διαχείριση υλικών.

Συγγραφή ενότητας: Θεοδότα Νάντσου

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

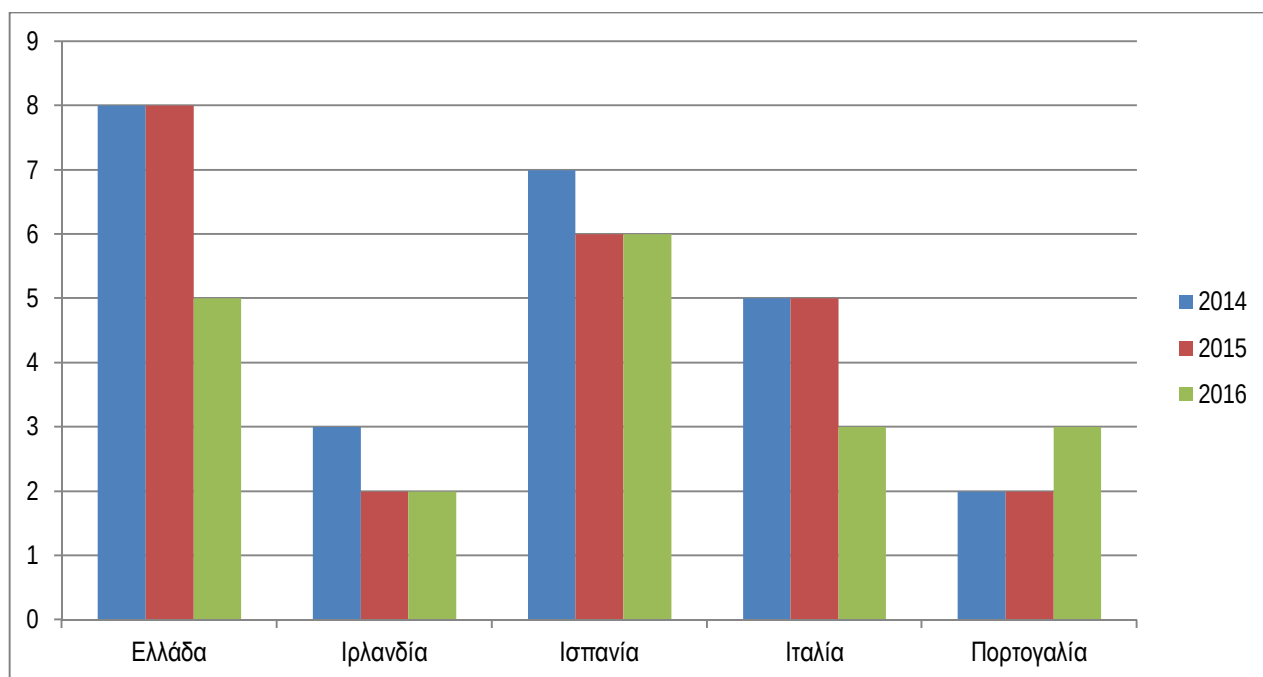
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1 – ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ ΕΕ

Πίνακας 1: Αριθμός ανοιχτών υποθέσεων παραβίασης ανά κράτος μέλος το 2016⁹⁰⁴

⁹⁰⁴ European Commission. (22.9.2017). Statistics on environmental infringements. Legal enforcement. Ανάκτηση από: <http://ec.europa.eu/environment/legal/law/statistics.htm>.

Πίνακας 2 – Υποθέσεις μη συμμόρφωσης με αποφάσεις του ΔΕΕ

Σημείωση: Ο πίνακας δείχνει τις ανοιχτές υποθέσεις κατά κρατών μελών που δεν έχουν συμμορφωθεί με απόφαση του Δικαστηρίου. Σε περίπτωση συνεχιζόμενης μη συμμόρφωσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορεί να προβεί σε εκ νέου παραπομπή στο ΔΕΕ, ζητώντας επιβολή οικονομικού προστίμου. Νομική βάση για τις εκ νέου παραπομπές αποτελεί το άρθρο 260 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο προβλέπει ότι:

«Άρθρο 260

(πρώην άρθρο 228 της ΣΕΚ)

1. Εάν το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαπιστώσει ότι κράτος μέλος έχει παραβεί υποχρέωσή του εκ των Συνθηκών, το κράτος αυτό οφείλει να λάβει τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της απόφασης του Δικαστηρίου.

2. Εάν η Επιτροπή κρίνει ότι το συγκεκριμένο κράτος μέλος δεν έλαβε τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση της απόφασης του Δικαστηρίου, μπορεί να προσφύγει στο Δικαστήριο αφού παράσχει στο κράτος αυτό τη δυνατότητα να υποβάλει τις παρατηρήσεις του. Προσδιορίζει το ύψος του κατ'αποκοπήν ποσού ή της χρηματικής ποινής που οφείλει να καταβάλει το κράτος μέλος και το οποίο η Επιτροπή κρίνει κατάλληλο για την περίπτωση.

Εάν το Δικαστήριο διαπιστώσει ότι το συγκεκριμένο κράτος μέλος δεν συμμορφώθηκε με την απόφασή του, μπορεί να του επιβάλει την καταβολή κατ' αποκοπήν ποσού ή χρηματικής ποινής.

Η διαδικασία αυτή δεν θίγει το άρθρο 259.»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2 - ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Υπόθεση	Διάδικοι	Νομοθεσία ΕΕ	Αίτημα
C-504/14	Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας	Οδηγία 92/43/ΕΟΚ – Άρθρο 6, παράγραφοι 2 και 3, και άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχεία β' και δ'	Προστασία της <i>C. caretta</i> στην Κυπριασία - Έχοντας επιτρέψει, χωρίς τη διενέργεια καμίας εκτιμήσεως επιπτώσεων, παρεμβάσεις οι οποίες είναι δυνατόν να επηρεάζουν σημαντικά την εν λόγω περιοχή, είτε μεμονωμένα είτε σε συνδυασμό με άλλα σχέδια, υποβαθμίζοντας και καταστρέφοντας την περιοχή φωλιάσματος του είδους προτεραιότητας <i>Caretta caretta</i>, που έχει παρουσία στον τόπο αυτόν, προκαλώντας ενοχλήσεις στο εν λόγω είδος και, τέλος, υποβαθμίζοντας και καταστρέφοντας τους οικότυπους αμμοθινών 2110, 2220 και τον οικότοπο προτεραιότητας 2250, και – παραλείποντας να λάβει τα απαιτούμενα βάσει του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχεία β' και δ', της οδηγίας 92/43 μέτρα για να θεσπίσει και να εφαρμόσει ένα αποτελεσματικό καθεστώς αυστηρής προστασίας της θαλάσσιας χελώνας <i>Caretta caretta</i> στον κόλπο της Κυπριασίας, κατά τρόπο που να αποφεύγεται κάθε παρενόχληση του εν λόγω είδους κατά την περίοδο αναπαραγωγής και κάθε δραστηριότητα η οποία μπορεί να προκαλέσει βλάβη ή καταστροφή των τόπων αναπαραγωγής του, η Ελλάδα παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τις προμνησθείσες διατάξεις της οδηγίας 92/43.
C-584/14	Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας	Οδηγία 2006/12/ΕΚ – Οδηγία 91/689/ΕΟΚ – Οδηγία 1999/31/ΕΚ – Διαχείριση αποβλήτων - Άρθρο 260, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ – Χρηματικές κυρώσεις	Επικίνδυνα απόβλητα Η Ελληνική Δημοκρατία, παραλείποντας να λάβει το σύνολο των μέτρων που απαιτούνται για την εκτέλεση της αποφάσεως της 10ης Σεπτεμβρίου 2009, Επιτροπή κατά Ελλάδας (C-286/08, μη δημοσιευθείσα, ΕΥ:C:2009:543), παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 260, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Η Ελληνική Δημοκρατία υποχρεούται να καταβάλει χρηματική ποινή ύψους 30. 000 ευρώ ανά ημέρα καθυστέρησης στην εφαρμογή των μέτρων που απαιτούνται για τη συμμόρφωσή της προς την απόφαση C-286/08. Η Ελληνική Δημοκρατία υποχρεούται να καταβάλει κατ' αποκοπήν ποσό ύψους 10 εκατομμυρίων ευρώ.

C-320/15	Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας	Οδηγία 91/271/ΕΟΚ – Επεξεργασία των αστικών λυμάτων.	Βιολογικός καθαρισμός επτά οικισμών Η Ελληνική Δημοκρατία, παραλείποντας να εξασφαλίσει δευτεροβάθμια ή ισοδύναμη επεξεργασία των αστικών λυμάτων των οικισμών Προσοτσάνης, Δοξάτου, Ελευθερούπολης, Βάγιας και Γαλάτιστας, με ισοδύναμο πληθυσμού μεταξύ 2.000 και 10.000, παρέβη τις υποχρεώσεις της.
C-160/16	Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας	Ενεργειακή απόδοση των κτιρίων – Οδηγία 2010/31/ΕΕ – Άρθρο 5, παράγραφος 2 – Έκθεση σχετικά με τα βέλτιστα επίπεδα κόστους.	Παραλείποντας να κοινοποιήσει την έκθεση σχετικά με τα βέλτιστα από πλευράς κόστους επίπεδα, την οποία προβλέπει το άρθρο 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2010/31/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων, η Ελλάδα παρέβη τις υποχρεώσεις της.
C-202/16	Επιτροπή κατά Ελλάδας	Διαχείριση αποβλήτων – Οδηγίες 2008/98/ΕΚ και 1999/31/ΕΚ – Χώρος υγειονομικής ταφής απορριμμάτων Τεμπλονίου	ΧΥΤΑ Τεμπλονίου Η Ελληνική Δημοκρατία, ανεχόμενη λειτουργία του χώρου υγειονομικής ταφής απορριμμάτων Τεμπλονίου η οποία δεν πληροί τους όρους και τις προδιαγραφές της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την οδηγία 2008/98/ΕΚ.
C-488/15	Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Δημοκρατίας της Βουλγαρίας	Οδηγία 2008/50/ΕΚ – Ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα	Ατμοσφαιρική ρύπανση στη Βουλγαρία Λόγω της συστηματικής και διαρκούς μη τηρήσεως των ημερήσιων και ετήσιων οριακών τιμών για τις συγκεντρώσεις ΑΣ10 στις ζώνες και σε οικισμούς στη Σόφια, το Πλόβντιφ, τη Β. Βουλγαρία, ΝΔ Βουλγαρία και ΝΑ Βουλγαρία, η Βουλγαρία παρέβη τις υποχρεώσεις της.
C-142/16	Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας	Οδηγία 92/43/ΕΟΚ – Διατήρηση των φυσικών οικοτόπων – Κατασκευή σταθμού παραγωγής ενέργειας με καύση άνθρακα στο Moorbург (Γερμανία) – Ζώνες Natura 2000 στον ποταμό Έλβα.	Εργοστάσιο ενέργειας από άνθρακα Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας παρέβη τις υποχρεώσεις της, λόγω του ότι δεν προέβη σε ορθή και πλήρη εκτίμηση των επιπτώσεων κατά τη χορήγηση αδείας για την κατασκευή σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με καύση άνθρακα στο Moorbург, πλησίον του Αμβούργου (Γερμανία).

Νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας⁹⁰⁵

ΣτΕ 670/2017 - Οριοθέτηση Επιχειρηματικού Πάρκου στο Μαντούδι Ευβοίας

Η ίδρυση οργανωμένου υποδοχέα βιομηχανικών δραστηριοτήτων στη συγκεκριμένη περιοχή, είναι όχι απλώς συμβατή με τα ισχύοντα χωροταξικά σχέδια, αλλά επιβεβλημένη από αυτά. Το ΣτΕ επισημαίνει τον κανόνα που επιβάλλει την εγκατάσταση βιομηχανικών δραστηριοτήτων σε εκτάσεις οργανωμένων υποδοχέων και τη σταδιακή εγκατάλειψη του μοντέλου της διάσπαρτης χωροθέτησης. Διότι η τελευταία αντενδείκνυται από κάθε άποψη και, ιδίως, από την άποψη προστασίας περιβάλλοντος, χωροταξίας, βιωσιμότητας, υγιούς ανταγωνισμού και ασφάλειας δικαίου. [Ανάλυση απόφασης στην ενότητα «Χωροταξία»].

ΣτΕ 907/2017 – Μονάδα ιχθυοκαλλιέργειας

Κανόνας παραμένει ότι δεν είναι επιτρεπτή η αδειοδότηση μονάδων σε περιοχές που δεν έχουν εκ των προτέρων και με βάση νόμιμα κριτήρια καθορισθεί ως κατάλληλες για την ανάπτυξη της συγκεκριμένης παραγωγικής δραστηριότητας.

ΣτΕ 1025/2017, 525/2017 - Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου Θήρας-Θηρασίας

Νόμιμη η τροποποίηση της Ζώνης Οικιστικού Ελέγχου Θήρας-Θηρασίας που περιορίζει το φάσμα των δυνατών χρήσεων και θέτει αυστηρότερους από τους ισχύσαντες όρους δόμησης των ακινήτων, προκειμένου να διαφυλαχθεί η γεωργική γη υψηλής παραγωγικότητας, η καλντέρα και οι εκτός των οικισμών περιοχές στα εν λόγω νησιά. Η αρχή της προστατευόμενης εμπιστοσύνης του διοικουμένου δεν συνεπάγεται τη διαιώνιση των ισχυουσών σε δεδομένη χρονική στιγμή τυχόν ευνοϊκών χωρικών ρυθμίσεων. Η ίδια αρχή δεν επιβάλλει τη διατήρηση και νομιμοποίηση εν τοις πράγμασι οικιστικών συνόλων, ιδίως όταν η ένταξή τους στο σχέδιο δεν εναρμονίζεται με τον ευρύτερο χωροταξικό σχεδιασμό.

ΣτΕ Ολομ. 1704-5/2017 – Επενδυτικό σχέδιο «Ίανος Γαία» στο Κάβο Σίδερο

Το δικαστήριο έκρινε ότι το περιεχόμενο της ΣΜΠΕ για τη δημιουργία σε περιοχή του δικτύου Natura 2000 οργανωμένου υποδοχέα τουριστικών εγκαταστάσεων ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της οδηγίας 2001/42/ΕΚ και της υπ' αριθ. 107017/2006 κοινής υπουργικής απόφασης. Δέχεται επίσης ότι έχουν μελετηθεί οι επιπτώσεις του σχεδίου στους προστατευόμενους οικοτόπους και είδη της ευρύτερης περιοχής, συμπεριλαμβανομένων των επιπτώσεων στους οικοτόπους προτεραιότητας που ευρίσκονται πλησίον του σχεδίου, καθώς και των επιπτώσεων στα είδη πανίδας που ευρίσκονται στην ευρύτερη περιοχή, και εκτιμάται ότι η υλοποίηση του σχεδίου δεν αναμένεται να έχει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις και να παραβιάζει την ακεραιότητα των προστατευόμενων περιοχών και των στόχων διατήρησης.

ΣτΕ 2355-2361/2017 – Ακύρωση προεδρικού διατάγματος προστασίας Υμηττού

Ακολουθώντας την ερμηνεία του ΔΕΕ, σχετικά με την ανάγκη εκπόνησης στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΣΜΠΕ), το ΣτΕ ακύρωσε εν μέρει το διάταγμα του 2011 λόγω της πλημμελούς διαδικασίας που ακολουθήθηκε στα τμήματα του βουνού που αφορούσαν δήμους που είχαν προσφύγει κατά του π.δ. Συγκεκριμένα, το ΣτΕ έκρινε ότι δεν ακολουθήθηκε η διαδικασία της στρατηγικής εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Η μερική ακύρωση του π.δ. αφορά τα τμήματα του Υμηττού που εμπίπτουν στα όρια των δήμων Βάρης-Βούλας-Βουλιαγμένης, Γλυφάδας, Ελληνικού-Αργυρούπολης, Παιανίας-Γλυκών Νερών, Παπάγου-Χολαργού, Ηλιούπολης και Κρωπίας. Ως αποτέλεσμα, ενώ για το μεγαλύτερο μέρος του βουνού πλέον ισχύει το παλαιότερο π.δ. του Υμηττού, για κάποια άλλα τμήματα, δηλαδή αυτά που εμπίπτουν στα όρια των Δήμων Αγίας Παρασκευής, Αθηναίων, Βύρωνα, Ζωγράφου και Καισαριανής θα εξακολουθεί να ισχύει το π.δ. του 2011.

⁹⁰⁵ Εκτενής σχολιασμός αποφάσεων του ΣτΕ από τα δελτία νομολογίας που αναρτώνται στον ιστότοπο «Νόμος και Φύση»: <http://nomosphysis.org.gr/category/nomologia/>

ΣτΕ 2306/2016 - Αιολικός σταθμός στον Έβρο

Η δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων του σχεδίου ή του έργου στον προστατευόμενο τόπο προϋποθέτει ότι, πριν από την έγκριση του σχεδίου ή του έργου, προσδιορίζονται, λαμβανομένων υπόψη των βέλτιστων επιστημονικών γνώσεων για το θέμα αυτό, όλες οι πτυχές του σχεδίου ή του έργου που θα μπορούσαν, είτε η καθεμία από μόνη της είτε σε συνδυασμό με άλλα σχέδια ή έργα, να επηρεάσουν τους στόχους διατήρησης του τόπου αυτού. Κατά τη διαδικασία της περιβαλλοντικής αδειοδότησης αιολικών πάρκων που βρίσκονται σε περιοχές εκτός ζωνών ειδικής προστασίας, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι επιπτώσεις σε προστατευόμενα είδη πουλιών που είναι εν δυνάμει ευαίσθητα στη λειτουργία των εν λόγω εγκαταστάσεων, ιδίως, αν το υπό έγκριση αιολικό πάρκο βρίσκεται σε σημαντική περιοχή για τα πουλιά (Σ.Π.Π.), ακόμη και αν αυτή δεν έχει χαρακτηριστεί ως ζώνης ειδικής προστασίας (Ζ.Ε.Π.).

Με την ακυρωθείσα απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων επετράπη η κατασκευή και λειτουργία του επίδικου αιολικού σταθμού χωρίς να έχει προηγηθεί η πλήρης καταγραφή των κρίσιμων δεδομένων και χωρίς να έχει διενεργηθεί αντιστοίχως η δέουσα εκτίμηση των σωρευτικών επιπτώσεων των υφιστάμενων σταθμών και του σχεδιαζόμενου έργου στα προστατευόμενα είδη της ορνιθοπανίδας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3 - ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ WWF ΕΛΛΑΣ

1. Επιστολή του WWF Ελλάς προς βουλευτές σχετικά με τροπολογία που περιλαμβάνει τροποποίηση της παρ. 4 του άρθρου 23 του ν. 3889/2010 για την αποτύπωση των ορίων οικισμών στους δασικούς χάρτες, Σεπτέμβριος 2017
2. Επιστολή WWF προς τον Υπουργό Εξωτερικών και τον Αναπληρωτή Υπουργό Περιβάλλοντος και παράρτημα, με θέμα τη μη συμμόρφωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη Σύμβαση Aarhus, Ιούλιος 2017
3. Σχόλια στο νομοσχέδιο για τα λατομεία, Ιούλιος 2017
4. Η κατάσταση εφαρμογής των οδηγιών για τη φύση στην Ελλάδα, Μάιος 2017
5. Επιστολή WWF Ελλάς προς Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας σχετικά με την οδηγία για την ενεργειακή αποδοτικότητα, Μάιος, 2017
6. Κοινή επιστολή ΜΚΟ ενόψει του Συμβουλίου Υπουργών Περιβάλλοντος (19 Ιουνίου 2017) για το Σχέδιο Δράσης για τη Φύση, Μάιος 2017
7. Παρατηρήσεις επί του σ.ν. «Τροποποιήσεις διατάξεων της δασικής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις», Απρίλιος 2017
8. Επιστολή οργάνωσης για την παραχώρηση χρήσης αιγιαλού, Μάρτιος 2017
9. Αποτελεσματική Προστασία της Φύσης: Πώς η ευρωπαϊκή νομοθεσία δεν θα μείνει στα χαρτιά. Ευρωπαϊκή έκθεση Φεβρουάριος 2017
10. Σχόλια του WWF Ελλάς στο σχέδιο προεδρικού διατάγματος «Κατηγορίες και Περιεχόμενο Χρήσεων Γης», Φεβρουάριος 2017
11. Ερώτηση βουλευτών της Νέας Δημοκρατίας για τους δασικούς χάρτες, Φεβρουάριος 2017
12. Επιστολή 31 ΜΚΟ σε Υπουργούς Περιβάλλοντος της ΕΕ για τους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς του Ευρωπαϊκού Συστήματος Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών", Φεβρουάριος, 2017
13. Επιστολή WWF Ελλάς σε Έλληνες ευρωβουλευτές για την καταψήφιση 2 τροπολογιών που δίνουν στην Ελλάδα δωρεάν δικαιώματα εκπομπών", Φεβρουάριος, 2017
14. Επιστολή WWF Ελλάς προς Ευρωπαίους ευρωβουλευτές σχετικά με τροπολογίες των άρθρων 10γ και 10δ της αναθεώρησης της οδηγίας για το Ευρωπαϊκό Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών, Φεβρουάριος 2017
15. «Πρότασης πλαισίου Σύνταξης νέων Προδιαγραφών Μελετών Δασών & Δασικών Οικοσυστημάτων» του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Ιανουάριος 2017
16. Σχόλια WWF στο νομοσχέδιο ΥΠΕΝ για τη δόμηση και τις νομιμοποιήσεις αυθαιρέτων | Σεπτέμβριος 2016.

ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ

ΑΕΚΚ	Απόβλητα από εκσκαφές, κατασκευές και κατεδαφίσεις
ΑΕΠΟ	Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΕΔΣΝΑ	Ειδικός Διαβαθμιδικός Σύνδεσμος Νομού Αττικής
ΕΖΔ	Ειδικές Ζώνες Διατήρησης
ΕΛΙΝΥ	Ελληνικό Ινστιτούτο Υδρογονανθράκων
ΕΟΕΔΣΑΠ	Εθνικός Οργανισμός Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών
ΕΟΠ	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος
ΕΠΧΣΑΑ	Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης
ΕΣΚΔΕ	Εθνικό Σχέδιο Κατανομής Δικαιωμάτων Εμπορίας ρύπων
ΕΜΣ	Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας
ΕΣΧΣΑΑ	Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχεδιασμού & Αειφόρου Ανάπτυξης
ΕΤΜΕΑΡ	Ειδικό Τέλος Μείωσης Εκπομπών Αερίων Ρύπων
ΕΦΚ	Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης
ΖΕΠ	Ζώνη Ειδικής Προστασίας
ΚΑΛΠ	Κοινή Αλιευτική Πολιτική
ΚΕΝΑΚ	Κανονισμός Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων
ΚΥΑ (κ.υ.α.)	Κοινή υπουργική απόφαση
ΛΑΓΗΕ	Λειτουργός της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας ΑΕ
Ν. (ν.)	Νόμος
ΠΔ (π.δ.)	Προεδρικό διάταγμα
ΠΠΔ	Πρότυπες περιβαλλοντικές δεσμεύσεις
ΡΑΕ	Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας
ΣΕΔΠΕΜ	Σώμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΥΠΝ	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
ΥΚΩ	Υπηρεσίες κοινής ωφέλειας
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης
ΧΑΔΑ	Χώρος Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων
ΧΔΒΑ	Χώρος Διάθεσης Βιομηχανικών Αποβλήτων
ΧΥΤΥ	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων
WWF	World Wide Fund for nature

>100

Το WWF αγωνίζεται για την προστασία του περιβάλλοντος σε 6 ηπείρους και σε περισσότερες από 100 χώρες.

1961

Το WWF ιδρύθηκε το 1961 στην Ελβετία.

1991

Το WWF ιδρύει γραφείο στην Αθήνα το 1991.

>300

Στην Ελλάδα έχουμε υλοποιήσει περισσότερες από 300 δράσεις.

1995

Η οικονομική διαχείριση του WWF Ελλάς ελέγχεται από ορκωτούς λογιστές σε ετήσια βάση από το 1995.

360°

Προστατεύουμε το περιβάλλον λαμβάνοντας υπόψη τα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά αίτια των απειλών και προτείνοντας λύσεις για την αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης.

5.000.000

Μας στηρίζουν περισσότεροι από 5.000.000 υποστηρικτές παγκοσμίως. Στην Ελλάδα έχουμε 11.000 υποστηρικτές.

Αποστολή του WWF είναι να σταματήσει την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και να χτίσει ένα μέλλον αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπων και φύσης, προστατεύοντας τη βιοποικιλότητα, διασφαλίζοντας τη βιώσιμη χρήση των ανανεώσιμων φυσικών πόρων, και προωθώντας τη μείωση της ρύπανσης και της σπάταλης κατανάλωσης.

YouTube <http://www.youtube.com/wwfgrwebtv>

<http://www.facebook.com/WWFGreece>

http://twitter.com/WWF_Greece

Λεωφόρος 21, 117 43 Αθήνα Τηλ.: 210 3314893 e-mail: support@wwf.gr
Fax: 210 3247578 www.wwf.gr